ВНЗ «Відкритий міжнародний університет розвитку людини
«Україна»
Полтавський інститут економіки і права
Кафедра правознавства

Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу

Матеріали Всеукраїнської
науково-практичної конференції
10 грудня 2019 року

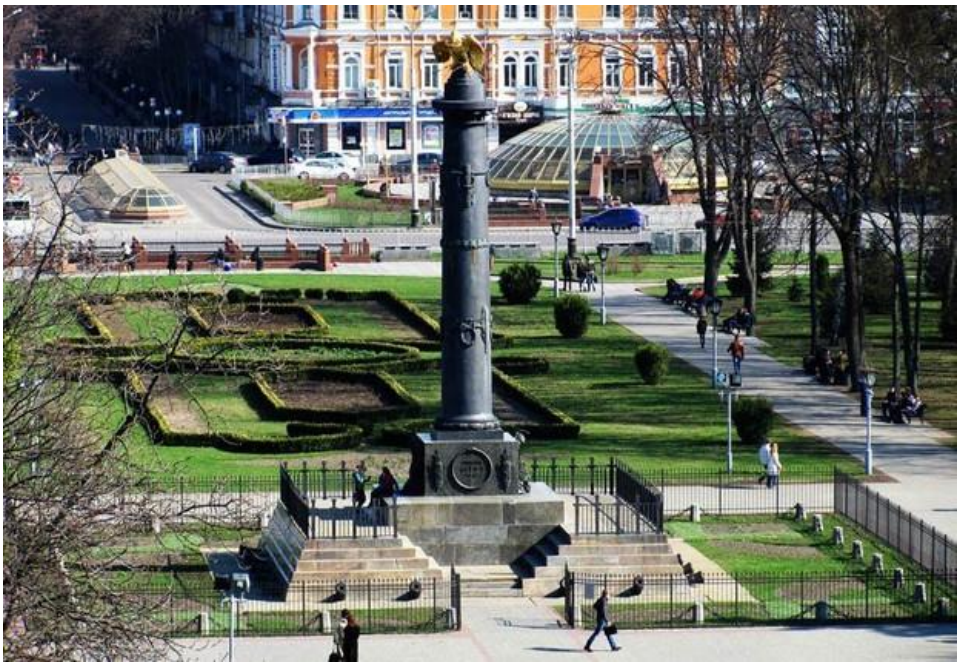

м. Полтава

УДК 330.111.66(477):34

Друкується за ухвалою вченої ради Полтавського інституту економіки і права вищого навчального закладу «Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»
(протокол №2 від 12 листопада 2019 року)

Редакційна колегія:

Шаравара Роман Іванович – кандидат економічних наук, доцент, перший заступник директора Полтавського інституту економіки і права, голова редакційної колегії.

Короєд Сергій Олександрович – доктор юридичних наук, доцент, завідувач кафедри правознавства.

Трубников Василь Михайлович – доктор юридичних наук, професор, професор кафедри правознавства Полтавського інституту економіки і права.

Аванесян Геннадій Миколайович – заступник завідувача кафедри правознавства.

Коломієць Павло Віталійович – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри правознавства.

Черкас Віра Володимирівна – декан факультету правознавства та фінансів, доцент кафедри управління та адміністрування.

Бацман Ольга Сергіївна – відповідальна за наукову роботу інституту, завідувач кафедри соціальної роботи.

Правові, економічні та соціокультурні засади регулювання суспільних відносин: сучасні реалії та виклики часу: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф., м. Полтава, 10 грудня 2019 року. Полтава : Полтавський інститут економіки і права Університету «Україна», 2019. 341 с.

Видання розраховано на науковців, викладачів, практиків, здобувачів вищої освіти.

Матеріали друкуються мовою оригіналів. За виклад, зміст і достовірність матеріалів відповідають автори.

УДК 330.111.66(477):34

©Полтавський інститут економіки і права, 2019.
©Колектив авторів, 2019.

Зміст

Вступне слово		5
Garyayeva A., Samilo I., Kutsenko S.	Copyright in computer sciences on an example of a computer program	6
Аванесян Г., Камуз М.	Теоретичні засади визначення цивільної правосуб'єктності	8
Артюх-Пасюта О.	Баланс (звіт про фінансовий стан) підприємства: особливості складання у вітчизняній та зарубіжній практиці	10
Атаман Д.І.	Сутність адміністративного примусу	16
Бєлашова В.	Правовий статус суб'єктів транспортного права в Україні	18
Бабич А., Голюк В.	Адміністративна правова реформа і місцеве самоврядування	23
Бабич А.	Правові форми участі держави, автономної республіки Крим, територіальних громад у цивільних відносинах	25
Барабаш І.	Особливості відповідальності сторін за договором купівлі-продажу	26
Басенко Р.О.	«Інститут товариства Ісуса» як нормативно-правова основа європейської молодіжної політики єзуїтів (друга половина XVI – XVII століття)	29
Берташ О., Абрамова В.	Концептуальні аспекти формування інвестиційної політики підприємства	36
Більченко О., Головко О.	Системний аналіз фінансового стану підприємства	38
Бова Є.	Розвиток мережі молодіжних центрів в умовах децентралізації	40
Божко В.М.	Напрями реформування адміністративно-територіального устрою України як запорука подальшої реалізації реформи децентралізації	43
Бойчук А.Ю.	Теоретико-методологічний підхід до вивчення предмету земельних злочинів за законодавством України	46
Бондарчук Д., Івашко Т.	Окремі питання правового захисту вітчизняних брендів	47
Бродовий А.	Правові аспекти припинення підприємницької діяльності	49
Брюховецька М.С.	Перспективи розвитку посмертного донорства в Україні	53
Бунча Г.	Роль юридичних фактів як підстав виникнення спадкових правовідносин	55
Бунча Г.В., Матченя В.	Особливості правового статусу фізичних осіб, як суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності	58
Бутрим О.	Правові передумови діяльності суб'єктів господарювання в Україні	62
Валявська М.	Добровільність процесу об'єднання територіальних громад	64
Василенко І.	Теоретичні основи техніки маркетингового дослідження	66
Веркалець І.Д.	Вплив правової ідеології на процеси формування і реалізації явищ державно-правової дійсності	67
Вишар Є.В., Клеценко Л.В.	Психолого-педагогічні аспекти формування системи ціннісних орієнтацій майбутнього реабілітолога	69
Вітринська О.	Мовна політика Ізраїлю як фактор арабо-ізраїльського конфлікту	71
Власенко Є.	Контролінг: економічна суть та його місце в системі управління підприємством	73
Волошина К., Таценко Т.	Звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду	78
Волошина К.В.	Сучасний стан децентралізації в Україні: нормативні аспекти	82
Вольвач В.	Особливості товарної політики на ринку конкурентоспроможних туристичних послуг	84
Гапоченко С.Д., Космачов С.М., Любченко О.А.	Роль матеріалознавства у формуванні сучасного інженера	86
Гаряєва Г.М., Пащенко Т.А.	Деякі аспекти принципів управління якістю освіти	88
Герасименко О.	Податкові режими у сучасному відображенні податкового права	93
Гладкий С.	Державно-правове регулювання відносин у сфері громадянського суспільства: альтернативні теоретичні моделі	94
Год Н.В.	Держава, право і громадянство у творчій спадщині європейського гуманіста Еразма Роттердамського	97
Гожий Р.	Гендерні аспекти захисту прав жінок	100
Головань В.	Особливості правового статусу судді в Україні	102
Діденко С.	Акціонерне товариство як товариство об'єднання капіталів	104
Дмитренко Е.	Міжнародні стандарти забезпечення прозорості використання публічних коштів та проблеми їх впровадження в Україні	107
Дмитренко Н.	Злочини проти основ національної безпеки: поняття та особливості	109
Дудник Є., Пілявець Т.	Нормативні засади регламентації права власності на землю	111
Жуков А.Є., Липій Є.А.	Мета, завдання та функції, як складові елементи адміністративно-правового статусу антимонопольного комітету України	112
Задорожна А.П.	Вплив інституту підсудності в цивільному судочинстві на забезпечення розгляду справи уповноваженим судом, встановленим законом	114
Заіка В.М.	Особливості виявлення схильності до девіантної поведінки в підлітковому віці	116

Зварич Р.В.	Проблеми формування сучасного типу права	119
Зорін О.	Нелегальна міграція: кримінологічні поняття, причини, наслідки	121
Калашник О.	Проблеми забезпечення сталості сімейних зв'язків та возз'єднання сім'ї біженців в Україні	126
Кальян С.	Окремі питання філософської сутності політичного ризику	129
Кальян О., Косенко Р.	Окремі питання нормативного регулювання права працівників на інформацію в європейських країнах	130
Кармаза О.О.	Регулювання спадкових відносин з іноземним елементом за законодавством деяких іноземних держав	131
Кібальник Я.	Окремі питання укладення господарських договорів за рішенням суду	133
Клевака Л.	Формування іміджу викладача закладу вищої освіти	134
Климко Ю.	Науково-теоретична характеристика житлової галузі	138
Клюкач Н.	Теоретико-методичні аспекти податкового консультування в Україні	141
Коваленко В.	Реформа кримінального процесу	145
Ковальов Д.	До питання поняття пожежної безпеки	147
Ковальчук К.	Особливості цивільно-правового захисту права власності на земельні ділянки	148
Ковальчук К., Литвин В.	Теоретичні проблеми запобігання банкрутства	150
Ковальчук М.	Забезпечення економічних прав громадян у процесі здійснення підприємницької діяльності	154
Козаченко Ю.	Рішення конституційного суду України як джерело права	156
Колеснік Л.І.	Динамічність як ознака особливих процесуальних податкових режимів	157
Коломієць П.	Відповідність юридичних конструкцій статті 6 Податкового кодексу України нормам статті 67 Конституції України	159
Компанієць О.В.	Юридичні та історичні невідповідності в метричних книгах Харківської синагоги	162
Корецька Т., Бондаренко М.	Правові основи страхової діяльності в господарюванні	166
Короєд С.О.	Право суб'єктів владних повноважень на апеляційне і касаційне оскарження як перешкода ефективності адміністративного судочинства	170
Корчак Д.	Громадський контроль як засіб забезпечення безпеки сфери публічних закупівель	173
Косиця О.	Захист викривачів в рамках європейського адміністративного простору	175
Кравченко П.А.	Віра як спосіб і форма сприйняття норм, цінностей та ідеалів суспільного життя	177
Кравченко А.П.	Право та правосвідомість у контексті гармонізації сутнісних рис особистості в умовах економічної та соціокультурної трансформації	181
Кривицький О., Джуманова Д.	Правовий статус приватного підприємства	182
Кривушенко Ю.Ю.	Структура валютного ринку в Україні	185
Кундіренко О.	Відповідність положень про адміністративний арешт окремим нормам конвенції про захист прав і основоположних свобод людини	186
Кушерець Д.В.	Медіація в Україні: зауваження до проекту закону України	187
Лахижа М.	Проблеми людей пенсійного віку у сільській місцевості та інновації для забезпечення їх соціального захисту: європейський досвід	190
Леонтович О., Діхтяр Я.	Визначення неосудності особи в кримінальному праві	191
Леонтович О.	Правові аспекти договору роздрібної купівлі-продажу в цивільному праві	194
Литвиненко В.	Деякі застереження до змін у законодавстві щодо перезавантаження влади	195
Лісовець М.	Особливості правового режиму військового стану	199
Лісовець М.	Іпотечні цінні папери як об'єкт цивільно-правового регулювання	200
Міняйло К.І.	Правовий статус свідка	202
Мамоян С.	Принципи і методи дослідження історіографії фінансових реформ другої половини XIX – початку XX століття в Російській імперії	203
Марущак С.	Електронні гроші як платіжний інструмент	207
Мирошниченко В., Сарана В.	Проблеми попередження правопорушень в Україні: адміністративно-правовий аспект	209
Мороз С., Калашник О.	Бізнес-освіта: проблеми і шляхи вирішення	212
Морозова Є.	Право на евтаназію як прояв свободи людини	214
Нагайник С.	Особливості адміністративної відповідальності неповнолітніх	216
Назаренко К.	Поняття та сутність юридичної техніки	218
Нікітенко А.В., Унгуряну С.В.	Дисциплінарна відповідальність за порушення правил адвокатської етики	223
Ольоленко І.	Публічне адміністрування та муніципальна влада	224
Омарова Л., Камуз М.	Теоретико-правові засади становлення господарського права як галузі	226
Онищенко Я.	Практична філософія сьогодення і її перспективи	228
Орловська І.	Порядок та умови звернення до Європейського суду з прав людини	230
Осташова В.О., Пивовар А.В.	Діяльність священного союзу щодо утвердження міжнародного правопорядку	233

Павлов В.	Суспільні відносини як форма прояву людської діяльності	234
Пазущан А.	Організаційно-управлінська структура господарюючого суб'єкта та роль менеджменту в його діяльності	239
Перов Д.	Основні підходи до розуміння публічного адміністрування в Україні	241
Петров А.	Правова характеристика фізичної особи підприємця	243
Пивоварська К.	Міжнародні стандарти у сфері запобігання та протидії домашньому насильству	248
Пилипенко О.	Правові засади регулювання суспільних відносин на сході України в умовах ескалації військово-політичного конфлікту	250
Пилявець Д., Прокоф'єв С.	Європейська конвенція про громадянство та сучасні реалії глобалізованого світу	251
Пономаренко В.	Когнітивні механізми та емоційно-вольові компоненти, що регулюють практичну реалізацію професійної свідомості адвокатів в професійній діяльності	254
Попова К., Шахова В.	Переклад термінів юридичного дискурсу	257
Початовська Г.Р., Сорока Є.С.	Особливості бюджетної відповідальності як різновиду фінансово-правової відповідальності	260
Правоторова О.М.	Проблематика викладання адміністративного права серед юристів-правознавців на сучасному етапі розвитку України	263
Приймак Е.	Фізична особа-підприємець як суб'єкт цивільних правовідносин	265
Прут Ю.А.	Межі предметної юрисдикції адміністративних судів при оскарженні дій чи бездіяльності президента України	266
Редунова М.	Проблема поводження з побутовими відходами в Україні: адміністративно-правовий аспект	269
Романчук І.	Окремі питання правового статусу суб'єктів господарювання	270
Рудь А.	Окремі питання теоретико-правового регулювання класифікації підприємницьких ризиків	273
Рябуха А.	Математичні методи у різних галузях права	275
Саракун Л.	Перспективи космополітичного світогляду в регулюванні сецесіоністських рухів	277
Сарана С.	Застосування податкового режиму оподаткування культурних цінностей	279
Смакограй М.	Деякі проблеми застосування фінансової відповідальності за податкові правопорушення	280
Снигір О.	Ухилення від оподаткування на сучасному етапі розвитку податкових правовідносин	282
Стефанчишен Р.В.	Історико-правові передумови боротьби з піратством на морі	283
Стрілько В.Ю.	Процесуально-правовий статус іноземців у нотаріальному процесі	285
Ткаченко С.	Видатні науковці Харківського технологічного інституту	287
Товста С.	Удосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в контексті судової реформи в Україні	291
Товста С., Сивовол Т.	Епігенез прав людини на громадянство і його суть у європейському та світовому контексті	296
Трубников В.	Модель психологічних особливостей особистості засуджених у місцях позбавлення волі і її екзистенціальний вимір	301
Філінюк І.Г.	Проведення церковно-судової реформи на українських землях другої половини XIX – на початку XX століття	306
Харченко Н.П.	Особливості формування державної правової політики України	309
Хомічов І., Ковальчук А.	Забезпечення прав і свобод державних службовців в ході здійснення заходів фінансового контролю з декларування майна, доходів та фінансових зобов'язань	311
Хорішко А.	Право вето президента України як інструмент у системі «стримування і противаг»	313
Христіченко Ю.	Особливості правового регулювання господарсько-торгівельної діяльності	315
Цибанєв О.	Демократичний політичний режим: поняття та атрибути	318
Часова Т.	Розслідування корупційних правопорушень Національним антикорупційним бюро України	321
Черкас В.	Інвестиційно-інноваційне забезпечення для уникнення банкрутства підприємства	322
Чорна К.	Окремі питання правового статусу свідка у цивільному процесі	325
Шамрицька Ю.	Особливості регулювання спільної власності	326
Шевченко Б., Непокупна Т.	Людський потенціал інноваційної економіки: до питання про фактори формування	331
Шевчук В.	Право на сім'ю – найвище цінність людини в системі суспільних відносин	332
Шуст Г.	Охорона земельних ресурсів потребує запровадження нових санкцій	333
Юренко М.	Окремі питання регламентації правового статусу господарських товариств	336
Яковенко А.	Органи виконавчої влади України як суб'єкти публічного адміністрування	338
Яковенко А.	Прийоми та методи управління ризиком	340

Вступне слово

Проведення всеукраїнської науково-практичної конференції забезпечило професійне обговорення актуальних та дискусійних питань правових, економічних та соціокультурних засад регулювання сучасних суспільних відносин у контексті викликів XXI століття. Упродовж конференції учасники здобули новий досвід у сфері розвитку теоретичних та практичних напрямів сучасного права, налагодили ділові та професійні зв'язки, представили власні наукові надбання.

У проведенні конференції взяли участь науковці, провідні спеціалісти та практики з різних регіонів України. Щиро дякуємо усім учасникам конференції, які відгукнулися на пропозицію обговорити актуальні питання правового та цивілізаційного облаштування сучасного світу:

Академія праці, соціальних відносин і туризму.

Бердянський державний педагогічний університет.

Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського.

Інститут педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України.

Інститут підвищення кваліфікації Державної служби зайнятості України (м. Київ).

Інституту права та суспільних відносин Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна».

Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана.

Київський національний університет технологій та дизайну.

Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка.

Київський університет імені Бориса Грінченка.

Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут».

Національний університет харчових технологій.

НТУ «Полтавська політехніка імені Ю. Кондратюка».

Полтавська державна аграрна академія.

Полтавський коледж Університету «Україна».

Полтавський кооперативний коледж Полтавської облспоживспілки.

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка.

Полтавський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені М. В. Остроградського.

Полтавський університет економіки і торгівлі.

Полтавський юридичний інститут Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого.

Українська медична стоматологічна академія.

Університет Короля Данила.

Університет сучасних знань.

Харківський національний університет внутрішніх справ.

Херсонський державний університет.

Генеральна прокуратура України.

Департамент з питань люстрації Міністерства юстиції України.

Державний архів Полтавської області.

Івано-Франківський окружний адміністративний суд.

КЗ «Центр охорони та дослідження пам'яток археології» Полтавської обласної ради.

Південно-західний апеляційний господарський суд.

Приморський районний суд міста Одеси.

ТОВ «Фанчі – інцест» (м. Одеса).

Центральна виборча комісія України.

Ми щиро дякуємо всім учасникам та маємо надію на подальшу плідну співпрацю.

З повагою,
завідувач кафедри правознавства,
д.ю.н., доцент Короєд С.О.

COPYRIGHT IN COMPUTER SCIENCES ON AN EXAMPLE OF A COMPUTER PROGRAM

Anna Garyayeva
Associate Professor at the Department of Law
National Technical Universiti«Kharkiv Polytechnic Institute»
garyayeva_anna@ukr.net
Ivan Samilo
candidate of the second (master's) level of higher education,
specialty 152 «Metrology and information-measuring technique»,
National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute»
Stanislav Kutsenko
first-level (bachelor's) higher education applicant,
specialty121 «Program Engineering»
Kharkiv National University of Radio Electronics

Due to the rapid development of computer science and the creation of a large number of computer programs in Ukraine and around the world as a whole, the problem of copyright protection of the possession and use of this information is quite urgent.

Contemporary copyright in computer science is one of the largest civil law institutions that is developing and constituting a complex hierarchy of multifaceted normative acts, largely due to the influence of international law, and this is its specificity.

Copyright in Computer Science is a complex set of rules that provides for numerous exceptions.

Copyright in computer science includes: electronic (digital) information - audiovisual works, musical works (with or without text), computer programs, phonograms, videograms, programs (broadcasts) of broadcasting organizations located in electronic (digital form, readable and playable by a computer, may exist and / or be stored as one or more files (pieces of files), database records on computer storage devices, servers on the Internet, and applications (transfer) broadcasting organizations that broadcast over the Internet.

Contemporary copyright is protected by a number of national and international regulations, the main of which are:

- Berne Convention for the Protection of Literary and Artistic Works (1886, last revised in 1971, as amended in 1979, Ukraine since 1995);
- World Copyright Convention (1952, Ukraine since 1993);
- Convention on the Protection of the Interests of Producers of Phonograms Against the Illegal Reproduction of Their Phonograms (1971, Ukraine since 1999);
- World Intellectual Property Organization Copyright Treaty (1996, Ukraine since 2001) and others.

In Ukraine - the Law of Ukraine «On Copyright and Related Rights» (1993) and Chapter 36 of the Civil Code of Ukraine (2003).

Computer science, for example, includes: a computer program or database that is protected by copyright as a literary work.

The copyright for such a work, namely a computer program, arises from the moment of its creation and is not required to be registered.

The Computer Program Act defines how a set of instructions, presented in the form of words, numbers, diagrams, codes, symbols, or otherwise, can be read by a computer and by which this computer is actuated by to achieve the desired goal or result. This definition is suitable for virtually all software, from HTML code for a website and an application software to an operating system.

The vast majority of copyright holders consider registration in the public register as adequate protection of their rights, since registration of copyright offers a number of undeniable advantages over unregistered rights.

Copyright in computer science software is the permission to use a specific program for your own business purposes for business purposes for profit or resale to third parties and companies. In case of resale, the possibility of further distribution of the program is also stipulated. The copyright holder of the software has the right to prohibit further distribution of the software, limiting its use solely to the operation of the buyer company. If such company uses the code personally and / or attempts to sell it or lease it to third parties and companies, it will be considered a copyright infringement of the software.

Currently, in Ukraine, registering copyright for a computer program or database is one of the cheapest, most secure ways to protect intellectual property rights.

Obtaining state protection for a software product and reliable verification of authorship is very fast, according to the standard procedure for copyright registration.

In today's world, this trend is being followed. It is only in the market that a new product appears and becomes widely known and requested, and the risk and the temptation to copy it, in whole or in part, emerge immediately. Misled consumers get hooked on fraudsters, and the copyright owner receives negative feedback and loses customers who are dissatisfied with low quality pseudo-products.

This can be avoided by registering as the trademark the name of the program or site, its domain name. This method of protection allows you to securely protect the name of the program, database or site as a sign for goods and services. It also enables you to profit from a third party's legitimate use of the mark.

Owners of registered trademarks may claim damages for the illicit use of their brand, and may prohibit the use of the trademark.

To register a copyright in computer science, such as a computer program, you must:

- prepare the computer program for registration (program source codes, computer program user manual, etc.);
- Name the computer program
- write an abstract for a computer program;
- to pay the state duty;
- provide full details of the author or authors of the computer program;
- to give a power of attorney to a representative in the field of intellectual property (patent attorney) or to another representative, if the author does not independently submit a package of documents;
- if the copyright is registered in the name of a legal entity (this may be a work program, a computer software program), the details of the legal entity of the legal entity must be provided;
- if you need to register a contract for the transfer (alienation) of copyright to a computer program, you must provide the details of the parties to such agreement.

All information about the registration of the copyright or the contract concerning the author's right to the work is published in the catalog of state registration of copyright of the State Intellectual Property Service of Ukraine - «State Registration Register», as well as in the official bulletin of the State Intellectual Property Service of Ukraine «Copyright and Related Rights».

ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ВИЗНАЧЕННЯ ЦИВІЛЬНОЇ ПРАВОСУБ'ЄКТНОСТІ

Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права
Микола Камуз
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права

У процесі розвитку вітчизняної цивілістичної науки важливого значення набуває чітке визначення юридичних понять. Одним із найважливіших фундаментальних понять цивільного права є правосуб'єктність. У юридичній науці ще й досі не досягнуто єдиного погляду на поняття, структуру правосуб'єктності, її елементи. Тому залишається актуальним дослідження даного явища у цивільному праві.

Слід зазначити, що цивільне законодавство не вживає терміна «правосуб'єктність». Донедавна національне законодавство взагалі його не знало, але він вживався у міжнародно-правових актах: Загальній декларації прав людини (ст.6 – кожна людина, де б вона не перебувала, має право на визнання її правосуб'єктності) та Міжнародному пакті про громадянські і політичні права (ст.16). Проте з розбудовою національної правової системи нашої незалежної держави вже в Конституції України зустрічаємо термін «правосуб'єктність» (згідно зі ст.92 виключно законами України визначається правосуб'єктність громадян). Згодом це поняття зустрічається і в інших нормативно-правових актах: у Кодексі адміністративного судочинства України (у ст.48 визначається адміністративна процесуальна правосуб'єктність, а саме, правоздатність та дієздатність), Господарському кодексі України (у ст.207 під спеціальною правосуб'єктністю розуміється господарська компетенція) та в Законі України «Про міжнародне приватне право» від 23.06.2005 р. № 2709-IУ (ст.27, де згадується правосуб'єктність юридичної особи). Проте в кожному конкретному випадку вживання цього терміна несе нетотожне значення.

Власне, поняття правосуб'єктність було розроблене юристами ще в Стародавньому Римі, у зв'язку з тим, що рабовласницький лад не визнавав суб'єктом права людину як біологічну істоту, а лише особу, що мала певні статуси (сімейний, статуси свободи, громадянства). Адже добре відомо, що раб, хоч і був людиною, визнавався не суб'єктом, а об'єктом права. Що стосується доктрини права взагалі і цивільного зокрема, то тут спостерігаємо різноманіття поглядів на поняття, структуру, елементи та види правосуб'єктності.

Погляди науковців на правосуб'єктність умовно можна розділити на два напрями. Одні вчені ототожнюють правосуб'єктність із праводієздатністю. Розбіжності всередині цього напряму зводяться тільки до того, включити в поняття правосуб'єктності тільки одну правоздатність (А.В. Венедиктов, Б.К. Бегичев) або як правоздатність, так і дієздатність (О.С. Йоффе, М.Д. Шаргородський, О.А. Красавчиков). Представники іншого напряму роблять спробу вийти за рамки праводієздатності при розгляді категорії правосуб'єктності. Вони розглядають правоздатність у зв'язку з правовим статусом особи. Так, одні вважають, що правосуб'єктність включає в себе правоздатність і правовий статус (Н.Г. Александров), інші взагалі ототожнюють правосуб'єктність і правовий статус (А. Міцкевич), на думку третіх, правосуб'єктність – складова частина правового статусу (С.С. Алексеев), четверті включають у правосуб'єктність, окрім праводієздатності, основні права і обов'язки (П.П. Виткявичюс, І.В. Удальцова).

У літературі часто висловлюють думку, що категорії «суб'єкт права» та «правосуб'єктність» за своїм основним змістом співпадають [1]. Юридичне трактування

притаманне різним національним доктринам зі своїми непринциповими особливостями, зокрема німецькій (яка ототожнює правосуб'єктність і правоздатність) чи французькій (включає в поняття правосуб'єктності і правоздатність, і дієздатність). І французькому, і німецькому законодавцю, а також і дореволюційному, який значною мірою на них орієнтувався, вдалося вивести «за дужки» законів природно-правові уявлення про суб'єкт права. Незважаючи на критику «буржуазних уявлень» про правосуб'єктність, ці уявлення були успадковані радянською юридичною наукою і до теперішнього часу становлять теоретичну основу юридичних конструкцій вітчизняного законодавства. Розповсюдженою в теорії права є думка про те, що правосуб'єктність є єдністю правоздатності та дієздатності, наявність якої робить суб'єктами права індивідів [2]. Так, на думку, Н.С. Малеїна, володіти правосуб'єктністю – означає бути суб'єктом права. Ці два поняття відображають одну й ту саму властивість індивіда.

Сучасна цивілістична наука визначає правосуб'єктність як соціально-правову можливість особи бути учасницею цивільних правовідносин (Є.О. Харитонов). Є.О. Харитонов зазначає, що природною передумовою правосуб'єктності є природне право, соціальною – існування суспільства, юридичною – норми цивільного права, формально-юридичною – цивільне законодавство. Елементами правосуб'єктності є правоздатність та дієздатність [3]. Дедалі частіше сучасні науковці висловлюють думку, що за своєю суттю правосуб'єктність являє собою право загального типу, забезпечене державою матеріальними та юридичними гарантіями.

Правосуб'єктність розглядається як право особливого роду, таку думку підтримує О.В. Бакун. Науковець розглядає зміст правосуб'єктності як здатність мати визначені юридичними нормами конкретні права й обов'язки, нести відповідно до них точно визначену відповідальність [4].

Слід зазначити, що більшість науковців розглядають правосуб'єктність як праводієздатність. С.І. Архипов пропонує розглядати правосуб'єктність (праводієздатність) як встановлену законодавцем здатність особи бути суб'єктом права у всіх його виявах (не тільки в частині володіння і здійснення прав та обов'язків). На його погляд, правоздатність і дієздатність можуть розглядатися саме як два найважливіших етапи, стадії розвитку правосуб'єктного зв'язку [5].

А. Бірюков стверджує, що, розглянувши положення про правоздатність і дієздатність, можна сказати, що в сукупності ці правові категорії визначають характер і зміст правосуб'єктності фізичної особи [6].

Отже, слід зазначити, що різноманіття поглядів на правосуб'єктність указує на відсутність однозначного погляду на це поняття в юридичній науці. Ми схиляємося до думки, що правосуб'єктність є правовою властивістю особи в праві, зокрема, в цивільному, і складається з правоздатності, дієздатності та деліктоздатності. Необхідно зазначити, що у фізичної особи всі ці елементи змісту правосуб'єктності виникають не одночасно, а існують у зв'язку з віковим та вольовим факторами. Так, відповідно до ч.2 ст.25 Цивільного кодексу України цивільна правоздатність фізичної особи виникає в момент її народження, проте у випадках, встановлених законом, здатність мати окремі цивільні права та обов'язки може пов'язуватися з досягненням фізичною особою відповідного віку (ч.3 ст.25 ЦК України). Тому вже від народження людина володіє правосуб'єктністю, тобто здатністю, що характеризує її як суб'єкта права.

Список використаних джерел:

1. Алексеев С. С. Механизм правового регулирования в социалистическом государстве М. : Госюриздат, 1966. С. 139.
2. Спиридонов Л. И. Теория государства и права: учебник / Л. И. Спиридонов. М., 1995. С. 185.
3. Харитонов Є. О. Вступ до цивільного права України : навч. посіб. К. : Істина, 2006. С. 199.
4. Бакун О. В. Громадянин як суб'єкт податкових правовідносин в умовах переходу до ринкової економіки : дис. канд. юрид. наук : 12.00.03 / О. В. Бакун. К., 2000. С. 84-86.
5. Архипов С. И. Субъект права: теоретическое исследование. СПб. : Юридический центр Пресс, 2004. С. 131.
6. Цивільне право України. Загальна частина : підручник / за ред. І. А. Бірюкова, Ю. О. Заіки. К. : КНТ, 2014. С. 82.

БАЛАНС (ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН) ПІДПРИЄМСТВА: ОСОБЛИВОСТІ СКЛАДАННЯ У ВІТЧИЗНЯНІЙ ТА ЗАРУБІЖНІЙ ПРАКТИЦІ

Олена Артюх-Пасюта
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування
Полтавський інститут економіки і права
ev10111988gmail.com

Розвиток ринкових відносин та загострення економічної ситуації в Україні вимагає принципово нових підходів до управління підприємством. Головною умовою успішного функціонування суб'єктів господарювання є збереження їх власності, тобто наявних у підприємств основних засобів, нематеріальних активів, виробничих запасів, товарів, грошових коштів, фінансових інвестицій тощо, інформація про які в узагальненому вигляді відображається в Балансі (звіті про фінансовий стан) підприємства. Його інформація має бути точною, своєчасною та зрозумілою користувачам.

Дослідженням особливостей складання бухгалтерського балансу та використання його даних в управлінні у різні роки займалися такі відомі вітчизняні вчені як О. С. Бородкін, Т. В. Бочуля, Ю. А. Верига, С. Ф. Голов, В. І. Єфіменко, С. Я. Зубілевич, В. С. Лень, Н. М. Ткаченко, Р. Л. Хом'як. У зарубіжній літературі методика складання Балансу (Звіту про фінансовий стан) розкрита у працях А. М. Андросова, Я. В. Соколова, М. Ф. Ван Бреда, М. Р. Метьюса, Е. С. Хендріксена та інших.

Баланс (звіт про фінансовий стан) підприємства в Україні включається до складу як квартальної, так і річної фінансової звітності підприємств та складається на останній день звітного періоду. У ньому наводиться інформація про необоротні й оборотні активи, власний капітал та зобов'язання підприємства.

Для складання Балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства використовується оборотна відомість або Головна книга за рахунками першого - шостого класів Плану рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30.11.1999р. № 291 [4].

Міжнародні стандарти бухгалтерського обліку та фінансової звітності не визначають формат Звіту про фінансовий стан підприємства, тому підприємство може саме обирати форму подання інформації про фінансовий стан, якщо інше не передбачено законодавством. Звіт про фінансовий стан підприємства у зарубіжних країнах складається за нормами МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2]. У Звіті про фінансовий стан підприємства відображають активи, зобов'язання та власний капітал підприємства на конкретну дату - кінець звітного періоду. Статті Звіту про фінансовий стан відповідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2] представлено на рис. 1.

ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН ПІДПРИЄМСТВА ПОВИНЕН ВКЛЮЧАТИ СТАТТІ, ЩО ПОДАЮТЬ ТАКІ СУМИ:

основні засоби;
інвестиційна нерухомість;
нематеріальні активи;
фінансові активи;
інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі;
біологічні активи;
запаси;
торговельна та інша дебіторська заборгованість;
грошові кошти та їх еквіваленти;
загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу;
торговельна та інша кредиторська заборгованість;
забезпечення;
фінансові зобов'язання;
відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи, як визначено в МСБО 12 «Податки на прибуток»;
зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність»;
неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі;
випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства

Рис. 1. Статті Звіту про фінансовий стан підприємства [складено автором за [2]

У міжнародній практиці набули поширення такі моделі Балансу:

Активи = Зобов'язання + Власний капітал, де (1)

Активи = *Непоточні активи + Поточні активи*

Зобов'язання = *Непоточні зобов'язання + Поточні зобов'язання*

Власний капітал = *Внесений капітал + Резерви + Нерозподілений прибуток*

Активи – Зобов'язання = Власний капітал (2)

Перша модель може бути реалізована у вертикальній або горизонтальній формі (табл. 1), а друга - лише у вертикальній (табл. 2).

Таблиця 1

Звіт про фінансовий стан підприємства (горизонтальна форма) [складено автором за [1, с. 26]

Непоточні активи	X	Власний капітал	X
Поточні активи	X	Непоточні зобов'язання	X
		Поточні зобов'язання	X
Активи, всього	**X**	**Власний капітал і зобов'язання, всього**	**X**

У горизонтальній формі Звіт про фінансовий стан підприємства подається в Бельгії, Італії, Німеччині, Португалії, Росії, США, Франції, а також в Україні.

Таблиця 2

Звіт про фінансовий стан підприємства (вертикальна форма)
[складено автором за [1, с. 26]

Непоточні активи	X
Поточні активи	X
Активи, всього	**X**
Власний капітал	X
Непоточні зобов'язання	X
Поточні зобов'язання	X
Власний капітал та зобов'язання, всього	**X**

Вертикальний формат Звіту про фінансовий стан підприємства використовується у Великобританії. У Нідерландах законодавчо можуть використовуватися дві зазначені форми Звіту про фінансовий стан підприємства, Швейцарії взагалі не встановлено обов'язкову форму Звіту про фінансовий стан.

Крім того, в межах цих моделей статті Звіту про фінансовий стан підприємства (активи та зобов'язання) можуть бути класифіковані як поточні (рис. 2) та непоточні й наведені в послідовності зростання чи зниження їх ліквідності (терміну погашення).

Суб'єкт господарювання повинен класифікувати

актив як поточний, якщо:

він сподівається реалізувати цей актив або має намір продати чи спожити його у своєму нормальному операційному циклі;

він утримує актив в основному з метою продажу;

він сподівається реалізувати актив протягом дванадцяти місяців після звітного періоду; або

актив є грошовими коштами чи еквівалентами грошових коштів, якщо немає обмежень щодо обміну чи використання цього активу для погашення зобов'язання принаймні протягом 12 місяців після звітного періоду

До поточних активів відносяться*: *грошові кошти та їх еквіваленти; короткострокові фінансові інвестиції; дебіторська заборгованість покупців та замовників; запаси; витрати майбутніх періодів

зобов'язання як поточні, якщо:

він сподівається погасити це зобов'язання в ході свого нормального операційного циклу;

він утримує це зобов'язання в основному з метою продажу;

зобов'язання підлягає погашенню протягом дванадцяти місяців після звітного періоду;

він не має безумовного права відстрочити погашення зобов'язання протягом як мінімум дванадцяти місяців після звітного періоду. Умови зобов'язання, які можуть, за вибором контрагента, привести до його погашення через випуск інструментів власного капіталу, не впливають на його класифікацію

До поточних зобов'язань відносяться*: *кредиторська заборгованість постачальникам за отримані від них товари, роботи, послуги; поточні зобов'язання за розрахунками з бюджетом з податків та інших платежів; заборгованість з оплати праці; заборгованість зі страхування; авансові платежі замовників; короткострокові кредити банку; нараховані доходи (дивіденди, відсотки тощо)

Рис. 1. Поточні активи та зобов'язання [складено автором за [2]

Непоточний актив включає матеріальні, нематеріальні та фінансові активи довгострокового характеру. МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2] не забороняє використання альтернативних визначень, якщо їх значення є зрозумілим.

Зобов'язання класифікується як непоточне, якщо кредитор до настання кінця звітного періоду погодився надати пільговий період, що закінчується принаймні через дванадцять місяців після звітного періоду, протягом якого суб'єкт господарювання може виправити порушення та протягом якого кредитор не може вимагати негайного платежу [2].

Суб'єкт господарювання подає поточні та непоточні активи і поточні та непоточні зобов'язання як окремі класифікації у своєму звіті, за винятком випадків, коли подання, що базується на ліквідності, надає інформацію, що є обґрунтованою та більш доречною. У разі такого винятку, суб'єкт господарювання подає всі активи та зобов'язання у порядку їхньої ліквідності [2].

Статті Звіту про фінансовий стан підприємства відповідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2] наведені у табл. 3.

Таблиця 3

Статті Звіту про фінансовий стан підприємства відповідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [складено автором за [2]

Активи (*Assets*)	**Пасиви (*Liabilities*)**
Основні засоби (*Property, Plant and Equipment*)	Забезпечення (*Provisions*)
Інвестиційна нерухомість (*Investment Property*)	Фінансові зобов'язання (*Financial Liabilities*)
Нематеріальні активи (*Intangible Assets*)	Зобов'язання та активи щодо поточного податку, як визначено у МСБО 12 «Податки на прибуток» (*Liabilities and Assets for Current Tax, as Defined in IAS 12*)
Фінансові активи (*Financial Assets*)	Відстрочені податкові зобов'язання та відстрочені податкові активи, як визначено у МСБО 12 «Податки на прибуток» (*Deferred Tax Liabilities and Deferred Tax Assets, as Defined in IAS 12*)
Інвестиції, обліковані із застосуванням методу участі в капіталі (*Investments Accounted for Using the Equity Method*)	Зобов'язання, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу відповідно до МСФЗ 5 «Непоточні активи, утримувані для продажу, та припинена діяльність» (*Liabilities Included in Disposal Groups Classified as Held for Sale in Accordance with IFRS 5*)
Біологічні активи (*Biological Assets*)	Неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі (*Issued Capital and Reserves Attributable to Owners of the Parent*)
Запаси (*Inventories*)	Неконтрольовані частки, представлені у власному капіталі (*Issued Capital and Reserves Attributable to Owners of the Parent*)
Торговельна та інша дебіторська заборгованість (*Trade and Other Receivables*)	Випущений капітал і резерви, що відносяться до власників материнського підприємства (*Issued Capital and Reserves Attributable to Owners of the Parent*)
Грошові кошти та їх еквіваленти (*Cash and Cash Equivalents*)	

Продовж. табл. 3

Активи (Assets)	**Пасиви (Liabilities)**
Загальна сума активів, класифікованих як утримувані для продажу, та активи, включені у ліквідаційні групи, класифіковані як утримувані для продажу (*the Total of Assets Classified as Held for Sale and Assets Included in Disposal Groups Classified as Held for*)	

Підприємствам надано право складати судження щодо додаткового подання окремих статей на основі оцінки: характеру і ліквідності активів; функції активів у межах суб'єкта господарювання; сум, характеру та строків зобов'язань.

Суб'єкт господарювання може розкривати у Звіті про фінансовий стан підприємства або у Примітках більш детальну розбивку поданих рядків з використанням класифікації, яка підходить для операцій суб'єкта господарювання.

У табл. 4 ідентифіковано відмінності у структурі, поділі статей на поточні та непоточні активи і зобов'язання, детальності інформації Балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3] та Звіту про фінансовий стан підприємства за МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2].

Порівнюючи основні статті, які підлягають розкриттю в Балансі (звіті про фінансовий стан) підприємства за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» [3], та основну інформацію, що має бути подана у Звіті про фінансовий стан підприємства згідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2], зазначаємо, що в українському варіанті є відмінності, які не відповідають підходам до складання фінансової звітності згідно з міжнародними стандартами.

Таблиця 4

Відмінності у методиках формування Балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства за НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» та Звіту про фінансовий стан підприємства за МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [складено автором за [2; 3]

Критерій	**МСБО 1 «Подання фінансової звітності»**	**НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»**
Побудова	Не регламентовано; наведено приблизний перелік статей Звіту про фінансовий стан на кінець періоду	Регламентована - в активі розкривається інформація щодо необоротних активів, оборотних активів, витрат майбутніх періодів; у пасиві - власного капіталу, забезпечення виплат і платежів, довгострокових та поточних зобов'язань, доходів майбутніх періодів
Порядок викладення інформації	Передбачається розмежування активів і зобов'язань на поточні і непоточні, за винятком випадків, коли подання інформації у Звіті про фінансовий стан на кінець періоду базується на ліквідності	Інформація щодо активів розкривається у порядку зростаючої ліквідності, щодо зобов'язань - у порядку черговості їх погашення

Продовж. табл. 4

Критерій	**МСБО 1 «Подання фінансової звітності»**	**НП(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»**
Можливість зміни складу статей	Передбачено у разі необхідності розкриття суттєвої інформації згідно з нормами інших стандартів, або з метою забезпечення достовірності та правдивості інформації про активи, зобов'язання і капітал	Не передбачено. Додаткові рядки вводять для розкриття інформації щодо інвестиційної нерухомості, необоротних активів, зобов'язань, пов'язаних з необоротними активами
Розкриття інформації про фінансові активи	Інформацію щодо фінансових активів слід розкривати окремо	Окремих рядків не передбачено, фінансові активи можуть поєднуватися з нефінансовими, наприклад, інша дебіторська заборгованість
Зміст статей	Багатоваріантність методів обліку довготермінових фінансових інвестицій. Передбачено розкриття: в окремій статті інформації щодо непоточних активів, утримуваних для продажу; результатів переоцінки поточних фінансових інвестицій, врахованих за справедливою вартістю і призначених для продажу у складі іншого додаткового капіталу	Передбачається окрема стаття «Незавершене будівництво». Довготермінові фінансові інвестиції обліковуються за методом участі в капіталі. У статті «Додатковий капітал» відображається сума дооцінки необоротних активів, вартісних необоротних активів, безкоштовно отриманих підприємством від інших юридичних або фізичних осіб

Відповідно МСБО 1 «Подання фінансової звітності» [2], Звіт про фінансовий стан підприємства повинен містити статті «Фінансові активи» та «Фінансові зобов'язання», які у вітчизняному Балансі (звіті про фінансовий стан) підприємства не виділено. Статті «Витрати майбутніх періодів», «Доходи майбутніх періодів» у відображають без виділення в окремі статті чи розділи Звіту про фінансовий стан підприємства відповідно у складі «Іншої дебіторської заборгованості й оборотних активів» та «Інших поточних зобов'язань», «Необоротні активи, утримувані для продажу, та групи вибуття» - як окрему статтю оборотних активів.

Таким чином, у вітчизняній практиці формат Балансу (звіту про фінансовий стан) підприємства чітко регламентований державою, тоді як у зарубіжній практиці міжнародні стандарти бухгалтерського обліку й фінансової звітності не визначають формат, структуру та постатейний склад Звіту про фінансовий стан підприємства, але містять мінімальний перелік його статей.

Список використаних джерел

1. Кузнецова С. О., Чернікова І. Б. Облік і фінансова звітність за міжнародними стандартами : навч. посіб. Харків, 2016. 318 с.
2. Міжнародний стандарт бухгалтерського обліку 1 «Подання фінансової звітності». URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/929_013 (дата звернення 20.11.2019).
3. Національне Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності» від 07.02.2013 р. № 73. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0336-13 (дата звернення 20.11.2019).
4. План рахунків бухгалтерського обліку активів, капіталу, зобов'язань і господарських операцій підприємств і організацій від 30. 11.1999р. № 291. - URL: http://www.liga.net.

СУТНІСТЬ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРИМУСУ

Атаман Дарія Ігорівна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ataman.dariya@ukr.net
Науковий керівник: Кущ Олексій Євгенович
к. ю. н., доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного,
екологічного та трудового права Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Сьогодні адміністративний примус розглядається як різновид державно-правового, жорсткий метод управління, спрямований на забезпечення належної поведінки учасників правовідносин шляхом примушування їх діяти відповідно до приписів нормативно-правових актів.

На сучасному етапі державотворчих і правотворчих процесів, які відбуваються в нашій державі, особливо актуалізується питання з'ясування поняття адміністративного примусу, його змісту й специфічних рис, яке досі залишається досить дискусійним. Останній є одним з видів державного примусу, що головним чином використовується для регулювання адміністративно-правових відносин. Він є надзвичайно важливим, інакше, за його відсутності, у суспільстві пануватиме свавілля.

Проблематиці сутності адміністративного примусу, його ознак, місця і ролі в системі державно-правового примусу присвятили свої праці відомі вчені: В.Авер'янов, О.Андрійко, О.Баклан, О.Бандурка, Д.Бахрах, І.Веремеєнко, А. Козюбра,С.Ківалов, Н.Кізіма, В. Серафімов, О. Фролов, Н.Хорощак, В.Чабан, Л.Чистоклєтов, В.Шкарупа та інші.

У правовій науці усталеним є підхід, згідно з яким адміністративний примус складається з трьох елементів: попередження(запобігання), припинення, відповідальність [3, с.307]. Проте погляди вчених в юридичній літературі в різні часи щодо визначення природи такого примусу не є однаковими. Так, у працях дореволюційних учених, серед яких і професор І. Тарасов та І. Андрієвський, засвідчується, що вони досліджували примус як лише один з елементів у процедурі виконання прийнятого адміністративного акта, коли особа відмовляється виконати їх добровільно. Для застосування примусу необхідно, аби була протидія з боку особи, яка не бажає дотримуватись рішень адміністрації[3, с.309].А. І. Берлач під адміністративним примусом розуміє систему заходів, у яких виявляється керівний вплив держави з метою забезпечення бажаної і необхідної для неї поведінки об'єктів управління[1, с.253]. Т. О. Коломоєць вважає, що адміністративний примус слід розглядати лише як крайній захід легального впливу держави в чітко визначеному порядку на особу задля інтересів усього громадянського суспільства [4, с.140-141].

Метод адміністративного примусу як один з видів державно-правового примусу характеризується тими ж ознаками, що притаманні й останньому: це правозастосовна діяльність, спрямована на охорону правопорядку,реалізується в межах охоронних правовідносин. Також адміністративний примус має правовий характер (застосування адміністративно-примусових заходів здійснюється в порядку, регламентованому адміністративними нормами), примусовий характер (незалежно від волі і бажання суб'єкта, до якого він застосовується, зобов'язує особу підкорятися і вчинити ті чи інші дії або ж взагалі утриматися від них), багатоваріантність зовнішніх форм прояву, а це означає, що психічний або фізичний вплив представлений у вигляді обмежень

особистого, організаційного, майнового характеру, тобто тих чи інших несприятливих для особи наслідків, які є досить різноманітні [2, с.121].

Натомість адміністративному примусу властиві специфічні риси, які вирізняють його з-поміж інших видів державного примусу. Перш за все, відповідні заходи примусу використовуються як за наявності, так і відсутності протиправного діяння, що не притаманне для інших видів примусу. Це означає, що він здійснюється і у випадках, якщо є поведінка людей або життєва ситуація, коли компетентні органи від імені держави обмежують права й свободи осіб з метою попередження можливих протиправних дій у майбутньому та інших шкідливих наслідків для держави і суспільства. Однак наведена ознака не завжди визнавалась вченими в науці адміністративного права. Наприклад, на думку такого професора як Д. М. Бахрах: «Якщо немає неправомірних дій – немає й примусових акцій». Він вважав, що це і є та межа, яка дозволяє відділити заходи примусу від інших заходів правового впливу на громадянина чи організацію [4, с.140]. По-друге, адміністративний примус характеризується множинністю й розмаїттям суб'єктів застосування адміністративно-примусових заходів, що відрізняє його від інших різновидів державно-правового примусу (здебільшого це державні органи, іноді громадські організації). По-третє,такий примус застосовується здебільшого в адміністративному (позасудовому) порядку[3, с.307]. Більшість адміністративно-примусових заходів є прерогативою адміністративних органів, що забезпечує спрощену, оперативну, заощадливу процедуру, оскільки вони не потребують великої кількості процесуальних дій і значних витрат.

Крім того цей вид примусу адресований великій кількості осіб, серед яких фізичні особи та юридичні особи різних форм власності, організаційно-правових форм, а також органи виконавчої влади й місцевого самоврядування. Для нього притаманна відсутність службового підпорядкування між суб'єктами, уповноваженими на його застосування, і особами, поведінка яких є об'єктом певного впливу та багатоаспектна цільова спрямованість, адже передбачає не лише реакцію на правопорушення, а і їх превенцію, припинення, попередження [1, с.253].

З огляду на проаналізовані ознаки, найбільш обґрунтованим є визначення, сформульоване О. І. Миколенко, який вважає, що адміністративно-правовий примус – це особливий вид державного примусу, який є встановленою нормами адміністративного права системою заходів психологічного і фізичного впливу на свідомість і поведінку людей, що застосовується як до осіб, які вчинили адміністративний проступок, так і до інших осіб з метою попередження можливого правопорушення або попередження можливих шкідливих наслідків для держави, суспільства і окремих громадян [4, с.141].

Отже, інститут адміністративного примусу посідає вагоме місце в правозастосовній діяльності. Загалом він має на меті охорону законності, запобігання протиправній поведінці, покарання правопорушників, спрямування й спонукання додержання юридичних норм всіма членами суспільства. Так, за допомогою цього методу суб'єкт владних повноважень здійснює керуючий вплив на об'єкт, що дає змогу підпорядкувати волю і діяльність останнього, а це є необхідним задля досягнення цілей і завдань, визначених суб'єктом. Наведене вище підтверджує, що адміністративний примус має істотне значення в забезпеченні правопорядку і, зокрема за допомогою своїх заходів, охороняє найрізноманітніші суспільні відносини, що виникають у сфері публічного управління.

Список використаних джерел:

1. Державний та адміністративний примус: загальнотеоретичні поняття та ознаки / С. Л. Дембіцька // Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Юридичні науки. - 2016. - № 845. – С. 250-256.
2. Коломоєць Т. О. Адміністративне право України: Підручник: За заг.ред. д.ю.н., проф. Коломоєць Т.О. – Київ: „Істина”, 2008. – 457 с.
3. Коліушко І. Поняття адміністративного примусу потребує ґрунтовного переосмислення / І. Коліушко, О. Банчук // Право України. – 2010. – № 4. – С. 307-313.
4. Продаєвич В. О. Щодо уточнення змісту ознак адміністративно-правового примусу / В. О. Продаєвич // Південноукраїнський часопис. – 2006. - №1. – С. 139-142.

ПРАВОВИЙ СТАТУС СУБ'ЄКТІВ ТРАНСПОРТНОГО ПРАВА В УКРАЇНІ

Вікторія Бєлашова
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

З моменту винаходу людством механічних засобів пересування і до нашого часу всіх країнах світу транспорт є однією з важливих галузей господарства та складовою частиною стосунків у суспільстві. Сам процес перевезень не виробляє нового продукту, але виступає як сполучна ланка між підприємствами, сприяючи функціонуванню інших галузей економіки, розв'язанню соціальних завдань, раціональному й гнучкому використанню виробничих сил, забезпечуючи обороноздатність країни.

Тому державна політика становлення та розвитку транспортного комплексу України передбачає забезпечення своєчасного, повного та якісного задоволення потреб населення й суспільного виробництва у перевезеннях, створення рівних умов для розвитку господарської діяльності підприємств транспорту всіх форм власності і входження транспортного комплексу України до європейської і світової транспортної системи.

Теоретичне підґрунтя роботи склали роботи вітчизняних і зарубіжних вчених-юристів і економістів, серед яких: А.М. Матвеєва, М.Л.Шелухін, О.І. Антонюк, В.О. Вишнивецька, Ф.П. Шульженко, О.О. Гайдулін, Р.С. Кундрик, Г.Г. Гайдай, В.І. Савін, Г.І. Черкасов, О. В. Зайчук, Н. М. Оніщенко, О. Ф. Скакун, С. А. Матійко, О. С. Ігнатенко, О. М. Ложачевською, Стеценко С. Г.

В умовах проведення в Україні правової реформи важливого значення набуває проблема подальшого розвитку і вдосконалення правового регулювання суспільних відносин у сфері транспортної діяльності, їх місця в правовій системі держави, від вирішення якої значною мірою залежить успіх розвитку багатьох галузей економіки й ринкових відносин.

Аналіз норм транспортного права, вивчення спеціальних прийомів регулювання, особливих принципів і специфічних ознак свідчать про існування певного юридичного режиму, притаманного комплексним галузям права. Отже, транспортне право України є вторинним утворенням у структурі права і в правовій системі України посідає місце комплексної галузі права, що ніяким чином не принижує його цінність і роль у правовій системі регулювання суспільних відносин. При цьому створюючи доволі складне правове утворення, що поєднує у собі норми цілого ряду галузей та правових інститутів з метою регулювання у правовому полі питань надання транспортних послуг.

Відповідно транспортне законодавство, регулюючи відносини в певній сфері, транспортній, будучи частиною законодавчої системи України - відповідно зорієнтованою і спрямованою та регламентує суспільні відносини, що виникають між перевізниками та споживачами транспортних послуг, а також між органами управління транспортом і перевізниками. Ці відносини відрізняються складністю й багатогранністю, що в першу чергу зумовлено комплексним характером транспортного права. Зокрема, транспортні послуги розрізняються залежно від:

- виду транспорту: водний (морський і річковий), наземний (залізничний і автомобільний), повітряний (авіаційний), трубопровідний, змішаний;
- предмета транспортної операції (вантаж, пасажир, багаж);
- транспортної характеристики товару: сухої (навалювальні (вугілля, руда), насипної (зерно, цемент, фосфати), генеральної (штучні), наливної (нафта і продукти її переробки, рослинні олії, вино та ін.);
- періодичності перевезення (регулярні і нерегулярні);
- порядку проходження кордону (перевантажувальні і без вантажні);
- виду транспортно-технологічної системи (контейнерна, поромна, ліхтерна та ін.);
- виду повідомлення (пряме, непряме та ін.).

І такий складний їх характер безперечно потребує доволі складного механізму правового регулювання особливо в контексті складної взаємодії між суб’єктами транспортних послуг.

З огляду на вказане, система джерел транспортного права є однією з найбільш розгалужених серед інших галузей права, що значною мірою зумовлено порівняно широкою сферою використання транспортних послуг, значною роллю і місцем транспорту в суспільному виробництві. З огляду на різноманітність джерел транспортного права з урахуванням ієрархічної підлеглості до них належать нормативно правові акти від Конституції України до локальних актів транспортних підприємств, що зумовлює доволі складний характер правового регулювання та викликає необхідність у більш ґрунтовному дослідженні даної сфери правовідносин.

Водночас суб’єктний склад відносин у галузі транспорту також є складним адже з одного боку він представляє собою перевізників різних видів транспорту, що доволі швидко розвивається, з іншого їх клієнтів у вигляді фізичних та юридичних осіб, яким надаються транспортні послуги. Арбітрами між якими та одночасно гарантами дотримання вимог чинного законодавства виступають державні органи, до компетенції яких відносяться питання правового регулювання транспорту.

Юридична наука під суб'єктами права розуміє таких учасників суспільних відносин (громадян, організацій, підприємств), які на підставі чинного законодавства наділені суб'єктивними правами та обов'язками. При цьому, кожна галузь права характеризується своїм колом суб'єктів, які поряд з її предметом і методом визначають особливості цієї галузі у загальній системі права.

Суб'єктами транспортного права визнаються фізичні та юридичні особи, які беруть участь у транспортних правовідносинах за допомогою реалізації сукупності прав й обов'язків, якими вони наділені відповідно до транспортного законодавства.

В умовах ринкових відносин для транспортного права України характерні насамперед суб'єкти, що безпосередньо беруть участь у здійсненні транспортних процесів.

У коло суб'єктів транспортних правовідносин входять працездатні громадяни (працівники, споживачі), органи державної влади й місцевого самоврядування, організації й підприємства (перевізники). Всі названі суб'єкти транспортного права згідно

законодавства наділяються специфічною властивістю - правовим статусом, що дає їм можливість брати участь у конкретних правовідносинах у транспортній сфері [21, с.222].

Правовий статус суб'єктів транспортного права з юридичних позицій визначає хто є хто в суспільних відносинах, які регулюються транспортним законодавством. Зміст статусу включає наступні основні елементи: а) транспортну право - і дієздатність суб'єкта (правосуб'єктність); б) закріплені за ним законодавством права й обов'язки; в) гарантії цих прав й обов'язків; г) відповідальність за неналежне виконання покладених на суб'єкта обов'язків.

Транспортна правосуб'єктність як особлива властивість, визнана законодавством за суб'єктами транспортного права, означає, що при наявності певних умов (досягнення конкретного віку для громадян; госпрозрахункової або майнової, оперативної відокремленості - для організацій) вони здатні бути суб'єктами в сфері транспортних правовідносин, мати права й обов'язки, а також мають можливість своїми діями здобувати суб'єктивні права й обов'язки, що становлять зміст транспортних правовідносин.

Суб'єктивні права й обов'язки, що безпосередньо випливають із закону, представляють ядро правового статусу суб'єкта транспортного права. Вони звичайно, фіксуються в основних нормативних актах транспортного законодавства України (Повітряний кодекс України, Устав залізниць України та ін.). Ці права й обов'язки називаються статутними.

Таким чином, правовий статус суб'єкта транспортного права становлять норми загальні для всіх суб'єктів, наприклад, норми про право на заняття господарською діяльністю, використання найманої праці й т.д. Поряд із загальними нормами, правовий статус суб'єкта транспортного права поєднує значне число норм права, які реалізуються тільки даним суб'єктом, наприклад, правові основи здійснення транспортно-експедиторської діяльності, правила здійснення перевезень, закріплені у законодавстві, адресовані тільки цим суб'єктам транспортного права.

Зміст правового статусу суб'єктів транспортного права, поряд із правосуб'єктністю й статутними правами й обов'язками, доповнюють гарантії здійснення прав і відповідальність за неналежне виконання обов'язків. Гарантії й відповідальність надають правовому статусу необхідну визначеність і стабільність, без чого взагалі неможливо говорити про дійсне правове положення суб'єктів транспортного права. Гарантії статутних прав і відповідальність за невиконання статутних обов'язків, будучи юридичними категоріями, завжди виражаються у формі правових норм, які або сприяють (заохочують) оптимальній свободі дій суб'єктів по реалізації своїх прав, або впливають на суб'єктів шляхом застосування до них санкцій, якщо вони не виконують або неналежним чином виконують свої обов'язки [21, с.224].

Категорія правового статусу суб'єкта транспортного права характеризується специфікою змісту. Ця означає, що кожна із груп суб'єктів має свій специфічний статус. Більш того, і усередині окремих груп варто розрізняти суб'єкти, що володіють специфічними рисами й мають особливе базове юридичне положення. Наприклад, громадяни як суб'єкти трудового права можуть бути підрозділені на особливі групи: посадові особи, споживачі. Посадові особи у свою чергу підрозділяються на машиністів, провідників, диспетчерів, шляхових робітників і т.п. Організації як суб'єкти транспортного права можуть підрозділятися на державні, комунальні, частки. Тому залежно від ступеня спільності й характеру прав й обов'язків розрізняють два види правових статусів: загальний і спеціальний. Загальний правовий статус передбачає для кожного виду суб'єктів права й обов'язки. Спеціальний правовий статус являє собою

прояв загального правового статусу стосовно до внутрішньовидових особливостей суб'єктів.

З погляду практики правового регулювання й вивчення даного питання доцільно класифікувати суб'єкти транспортного права на групи, кожна з яких має свій правовий статус. При цьому, найважливішим компонентом (ядром), що відрізняє правовий статус суб'єктів транспортного права є характер і специфіка прав й обов'язків, закріплених законодавством за цією групою суб'єктів**.**

Суб'єкти транспортного права діляться на дві групи: фізичні особи і юридичні особи. В основу такого розподілу покладені як розходження у вираженні волі й інтересів, так й у наборі повноважень суб'єктів - багато повноважень фізичних осіб властиві тільки їм і зовсім не властиві організаціям і навпаки, наприклад, право скарги, право й обов'язок мати Устав організації.

Фізичні особи, як суб'єкти транспортного права, є родовою категорією й охоплюють три види суб'єктів: громадянин України, іноземний громадянин, особа без громадянства. В основу розподілу цих видів покладений ступінь зв'язку особи з даною державою й похідний від цього обсяг прав й обов'язків особи: у громадянина України один обсяг правового статусу, в особи без громадянства, хоча й проживаючого на території України, інший обсяг, в іноземного громадянина на території України - третій.

Окреме місце в цієї категорії суб'єктів належить посадовим особам та пасажирам, особливий правовий статус яких прямо передбачений чинним транспортним законодавством.

Під посадовими особами в транспортному процесі розуміють осіб, які постійно чи тимчасово здійснюють функції представників влади, а також обіймають постійно або тимчасово на підприємствах, установах чи організаціях незалежно від форм власності посади, пов'язані з виконанням організаційно-розподільчих або адміністративно-господарських обов'язків, або виконують такі обов'язки за спеціальними повноваженнями (наприклад, начальник порту, начальник автотранспортного підприємства, начальник станції, начальник вокзалу тощо).

Під пасажиром у транспортному праві розуміють фізичну особу, яка користується будь-яким видом транспорту на підставі особистого проїзного документа або є членом організованої групи осіб, яка має право на проїзд на підставі придбаного групового проїзного документа.

Юридичні особи як суб'єкти адміністративного права розділяють на види й групи.

Залежно від форми власності юридичні особи поділяються на державні, комунальні й приватні.

Державні транспортні організації виконують завдання, функції й повноваження, доручені їм державою, базуються на державній власності й управляються державою.

Управління комунальними організаціями здійснюєте виконавчі органи районної або обласної ради. Ця група підприємств базується на майні, яке перебуває в комунальній власності відповідної територіальної громади [21, с.225].

Транспортні організації приватної форми власності на сьогодні є найбільш поширеним видом суб'єктів транспортного права. Цей вид суб'єктів складається з фізичних або юридичних осіб й базується на майні, що перебуває в приватній формі власності.

Залежно від національної приналежності юридичні особи розділяють на:

- українські;
- іноземні;
- змішані.

Наступним критерієм класифікації суб'єктів транспортного права є з поділ за кількісним складом на:

- індивідуальних (пасажири, пішоходи, клієнти);
- колективних (організації та їх структурні підрозділи);
- змішаних (вантажовідправник, вантажоотримувач, перевізник).

Однієї з важливих класифікації суб'єктів транспортного права є їх поділ на групи, залежно від місця, яке вони займають у процесі перевезення. Отже, розрізняють:

- органи державного управління - це суб'єкти управління, які наділені відповідними власними повноваженнями в сфері виконавчої та розпорядної діяльності, під час здійснення якої забезпечуються злагодженість і єдність дій при вирішенні загальнодержавних і міжгалузевих завдань. (Верховна Рада України, Кабінет Міністрів України, Міністерство інфраструктури України, Державна адміністрація залізничного транспорту (Укрзалізниця), Державний департамент автомобільного транспорту (Укравтотранс), Державна авіаційна адміністрація (Державіаадміністрація), Державний департамент морського і річкового транспорту (Укрморрічфлот), НАК «Нафтогаз України» та інші державні органи);

- транспортні організації - юридичні особи, зареєстровані у встановленому законом порядку, ціллю діяльності яких є забезпечення внутрішніх та зовнішніх транспортно-економічні зв'язків і потреб населення у перевезеннях (залізниці, автотранспортні підприємства, пароплавства, морські порти);

- споживачі транспортних послуг - фізичні або юридичні особи, які беруть участь в транспортних суспільних відносинах, користуються транспортними послугами для задоволення своїх потреб (вантажовідправник, вантажоодержувач, пасажир та інші).

Підсумовуючи наведене, слід відзначити, що функціонування суб'єктів транспортного права базується на реалізації таких основних принципів: пріоритетність права власності; захист прав власника; рівноправність суб'єктів господарювання; нерозривність прав й обов'язків суб'єктів транспортного права; захист соціально незахищених верств населення; законність дій; адекватна відповідальність за ухилення від вимог нормативно-правових актів; суспільна цілеспрямованість й висока громадська свідомість [21, с.222].

Також варто відмітити, що суб’єкти транспортного права зважаючи на свій правовий статус представлені фізичними і юридичними особами та державними органами контролю, у процесі взаємодії яких виникає законодавчо врегульований процес надання транспортних послуг, в якому забезпечуються відповідні гарантії кожному із учасників даних правовідносин.

АДМІНІСТРАТИВНА ПРАВОВА РЕФОРМА І МІСЦЕВЕ САМОВРЯДУВАННЯ

Анастасія Бабич
здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Nastyababich05@gmail.com
Віталій Голюк
здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Світлана Товста
адвокат, старший викладач кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

В більшості постсоціалістичних країн разом із проведенням економічних реформ були створені нові демократичні системи місцевого самоврядування. Всі ці зміни відбулися в умовах економічної кризи і перетворень системи державного управління. До того ж існували необхідні елементи реформ у сфері управління, яким раніше не приділялася увага. У таких умовах для України виключно важливого значення набуває ознайомлення з досвідом проведення реформ, в першу чергу, адміністративної та адміністративно-територіальної, які проводяться сьогодні в європейських країнах. Це дозволить уникнути типових помилок, передбачити можливі ризики і забезпечити пошук суспільного консенсусу з принципових питань організації та функціонування майбутньої системи територіальної організації влади.

Характерною ознакою сучасного стану України є її євроінтеграційний напрям розвитку, який передбачає, перш за все, суттєву трансформацію системи публічного управління, ключовим елементом якої є місцеве самоврядування. Фактично, всі сучасні спроби реформувати систему державного управління зводяться до своєрідної «європеїзації», оскільки Україна взяла на себе зобов'язання щодо реформування чинного законодавства в цій сфері при підписанні Угоди про партнерство і співробітництво з європейськими співтовариствами Верховною Радою України 10 листопада 1994 року.

Коли ми говоримо про адміністративну реформу, то доцільним, певно, буде казати не про адміністративну реформу, а про реформу публічної влади. І це має сенс, тому що під терміном «адміністративна реформа» ми розуміємо, насамперед, реформу системи державного управління. Проте, якщо поглянути на фактичне реформування, то ми вийшли за ці межі, адже реформуванню підлягає не лише система державного управління, а й система місцевого самоврядування.

У ході здійснення адміністративної реформи висловлюються думки, що реформування органів виконавчої влади України ґрунтується на вироблених міжнародною практикою принципових засадах.

В основному Законі закріплено принципи законності, поєднання централізації і децентралізації, рівності всіх перед законом, свободу доступу до інформації, судового захисту від неправомірних дій посадових осіб органів виконавчої влади тощо. Але цілком логічним є врахування зарубіжного досвіду в проведенні таких реформ [2].

Треба зазначити, що реалізація адміністративної реформи значною мірою залежить від наявності політичної волі проводити реформу в життя. Проблеми виконавчої влади слід розглядати в контексті розвитку суспільства і системи державної влади, оптимального застосування вітчизняного і зарубіжного досвіду, регламентації управлінських процесів, узгодження з концептуальними аспектами конституційної реформи [1].

За останні роки поглибився розрив між соціальним очікуванням від створення нових органів і невиправдано низькою віддачею від їх діяльності [1, 2]. На наш погляд, це пов'язано з тим, що не всі фахівці зрозуміли, що адміністративна реформа не має нічого спільного з спробами механічного скорочення чисельності управлінських кадрів, адже науковий підхід в адміністративному реформуванні полягає в тому, що будь-які скорочення в апараті повинні проводитися виключно в органах, де вони є природним результатом кращої організації управління, або, принаймі, не порушують його ефективності.

На наш погляд, принципова позиція у проведенні адміністративної реформи виявляється в тому, що будь-яка структурна реорганізація в апараті державного управління повинна здійснюватися обов'язково на підставі попереднього визначення конкретних змін функцій і повноважень, а за можливістю і методів діяльності відповідних органів.

У той же час необхідно розуміти, що децентралізація і адміністративно-територіальна реформа, що лежить в її основі – це не самоціль, а створення одного з ключових інструментів досягнення стратегічних цілей розвитку країни. І, що найголовніше, створення і підтримка повноцінного життєвого середовища для кожного громадянина України за стандартами розвитку країн світу.

На наш погляд, досі не врегульоване питання участі у місцевих виборах переселенців з Криму і Донбасу, що порушує їх конституційні права.

У Законі «Про добровільне об'єднання територіальних громад» передбачено створення на регіональному рівні та затвердження Кабінетом Міністрів України перспективного плану формування територіальних громад. Однак, викликають де які сумніві щодо сто відсоткового добровольчого об'єднання громад, так як рішення громад може не збігатися з планом. Можливо, план передбачає, за певних умов, примусові об'єднання громад. Така норма дійсно існує в ряді європейських країн, але в цьому випадку ця процедура повинна бути виписана в законі [3].

Таким чином, для успішної реалізації реформи необхідно подолати ряд проблем як у законодавчому плані, так і в організаційному. Необхідно пов'язати реалізацію всіх необхідних реформ, наприклад, освіти, охорони здоров'я, судову, правоохоронну, пенсійну та інші.

Необхідно також стимулювати процеси налагодження співпраці між територіальними громадами для вирішення спільних проблем, як основу для їх майбутнього добровільного об'єднання.

Список використаних джерел:

1. Адміністративне право: навч. посіб. / В. В. Середа, З. Р. Кісіль, Р.-В. В. Кісіль; Львів. держ. ун-т внутр. справ. — Львів, 2015. — 519 с.
2. Пєтков С. В. Предмет адміністративного права — константа в процесі трансформації суспільно-політичних відносин / С. В. Пєтков // Публічне право. — 2016. — № 1. — С. 35-42.
3. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/157-VIII (дата звернення 18.11. 2019).

ПРАВОВІ ФОРМИ УЧАСТІ ДЕРЖАВИ, АВТОНОМНОЇ РЕСПУБЛІКИ КРИМ, ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД У ЦИВІЛЬНИХ ВІДНОСИНАХ

Анастасія Бабич
здобувач першого(бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Nastyababich05@gmail.com
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Держава і територіальні громади виступають активними учасниками цивільних правовідносин. За цивільним законодавством України, участь у цивільних відносинах держави, Автономної Республіки Крим і територіальних громад як суб'єктів цивільного права загалом будується на єдиних принципах.

Учасниками цивільних відносин, згідно зі ст. 2 Цивільного кодексу (далі – ЦК) України, крім фізичних і юридичних осіб, держави Україна, Автономної Республіки Крим, іноземних держав та інших суб'єктів публічного права, є також територіальні громади [1]. Територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування, основним носієм його функцій і повноважень, який вирішує питання місцевого значення в межах Конституції й законів України [2].

Територіальна громада, як і держава, є специфічним, особливим учасником цивільних правовідносин, який діє на рівних засадах із такими суб'єктами, як юридичні та фізичні особи.

Правові форми участі територіальних громад у цивільних відносинах регламентовано главою IX ЦК України. Так, ст. ст. 169, 172, 173 ЦК України передбачено, що територіальні громади діють у цивільних відносинах на рівних правах з іншими учасниками цих відносин. Територіальні громади набувають і здійснюють цивільні права й обов'язки через органи місцевого самоврядування в межах їхньої компетенції, встановленої законом. У випадках і в порядку, встановлених законом, іншими нормативно-правовими актами, від імені територіальних громад за спеціальними дорученнями можуть виступати фізичні та юридичні особи, органи державної влади й органи місцевого самоврядування. Так, відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», певні повноваження для вступу в цивільно-правові відносини можуть бути покладені на сільського, селищного, міського голову, але в межах його компетенції (ст. 42)[3].

Територіальні громади в порядку й у випадках, установлених Конституцією та законами України, можуть створювати як юридичні особи публічного права, так і юридичні особи приватного права (ст. 169 ЦК). Також територіальна громада може бути суб'єктом речових правовідносин, вона здійснює права власника від імені Українського народу в межах, установлених Конституцією України (ст. 324 ЦК України), є суб'єктом права комунальної власності – майна, у тому числі коштів, яке належить територіальній громаді (ст. 327 ЦК України), може набувати права власності на безхазяйну річ (ч. 2 ст. 335 ЦК України), знахідку (ч. 2 ст. 338 ЦК України), бездоглядну домашню тварину (ч. 2 ст. 341 ЦК України), а також на спадщину, яка визнана судом відумерлою (ч. 3 ст. 1277 ЦК України) тощо.

Відповідно до Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», матеріальною й фінансовою основою місцевого самоврядування є рухоме та нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів, інші кошти, земля, природні ресурси, що є в комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, районів у містах, а також

об'єкти їхньої спільної власності, що перебувають в управлінні районних та обласних рад. Органи місцевого самоврядування від імені й в інтересах територіальних громад відповідно до закону здійснюють правомочності щодо володіння, користування та розпорядження об'єктами права комунальної власності, в тому числі виконують усі майнові операції, можуть передавати об'єкти права комунальної власності в постійне або тимчасове користування юридичним і фізичним особам, здавати їх в оренду, продавати й купувати, використовувати як заставу, вирішувати питання їх відчуження, визначати в угодах і договорах умови використання та фінансування об'єктів, що приватизуються й передаються в користування та оренду. Майнові операції, які здійснюються органами місцевого самоврядування з об'єктами права комунальної власності, не повинні ослаблювати економічних основ місцевого самоврядування, зменшувати обсяг і погіршувати умови надання послуг населенню (ст. 60)[4].

Отже, виходячи із системного аналізу положень Конституції України, ЦК України та Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», можемо констатувати, що майнові інтереси територіальної громади можна визначити як спільні, загальні інтереси жителів сіл, селищ і міст, пов'язані з правом власності, іншими речовими (майновими) правами й зобов'язаннями територіальної громади, в основі яких завжди є потреба в здійсненні спільних дій, спрямованих на захист її матеріальних і фінансових ресурсів. Варто зазначити, що в державно-правовому механізмі функціонування територіальних громад особлива роль належить правовим гарантіям захисту їхніх прав і законних інтересів.

Список використаних джерел:

1. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 року №435- IV.
2. Цивільне право та процес (1 частина) : навч. посіб. / кол. авт. [Коваленко А. В. (кер.), Ведмідський О. В., Круглова О. О. та ін.]. – Дніпро : Видавець Біла К. О., 2018. – 275 с.
3. Про місцеве самоврядування : Закон України від 21 травня 1997 року № 280/97. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97 (дата звернення : 24.10.2019.).
4. Цивільне право України: підручник. 2-е вид., перероб. і доп. У 2 частинах. / За ред. проф. Р.Б. Шишки (кер. авт. кол.), Ч. 1. Загальна. – К.: Видавництво Ліра-К, 2018. – 736 с.

ОСОБЛИВОСТІ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ СТОРІН ЗА ДОГОВОРОМ КУПІВЛІ-ПРОДАЖУ

Барабаш Інна
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 „Право", Полтавський інститут економіки і права
inna.barabash0@gmail.com
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Зважаючи на умови сьогодення, договір купівлі-продажу традиційно є найрозповсюдженішим договором цивільного обігу. Переміщення матеріальних благ у товарній формі, що складають основу будь-якого зобов'язання, є безпосереднім змістом договору купівлі-продажу. Важливе значення досліджуваного інституту у сучасному праві обумовлюється великою гнучкістю та широтою сфери застосування. Це пояснюється, перш за все, тим, що по-суті купівля-продаж є найбільш універсальною формою товарно-грошового обміну. З укладенням договору купівлі-продажу, як і будь-якого іншого двостороннього правочину, у кожної із сторін виникають права та обов'язки, які становлять його зміст. У такому випадку важливим є те, що права однієї

сторони співвідносяться з обов'язками іншої сторони таким чином, що відповідному обов'язкові продавця кореспондується відповідне право покупця і навпаки. При цьому особливе значення у відносинах купівлі-продажу має відповідальність, яка може виникати як у покупця, так і у продавця в залежності від тих чи інших підстав.

Деякі питання щодо особливостей договору купівлі-продажу в юридичній літературі були досліджені в працях таких науковців, як З.Р. Бахрієва, С.Я. Вавженчук, Л.М. Горбунова, С.В. Богачов, І.Ф. Іванчук, Ю.В. Трало та ін.

Незважаючи на досить велику кількість наукових досліджень щодо питань відповідальності сторін за договором купівлі-продажу, зазначена проблема в Україні залишається відкритою, а тому й актуальною.

Договір купівлі-продажу належить до договорів, які регулюють зобов'язання щодо оплатної передачі майна.. Відповідно до положень чинного цивільного законодавства, якими врегульовані питання щодо поняття, істотних умов, порядку укладення та розірвання договору купівлі-продажу , як продавець, так і покупець мають відповідні права та обов'язки. Аналіз положень норм Цивільного кодексу України від 16 січня 2003 року (далі – ЦК України) дає можливість стверджувати, що основними обов'язки покупця і продавця. Обов'язки покупця і продавця за договором купівлі-продажу, закріплені на законодавчому рівні, не є вичерпними, а відтак можуть передбачатися й умовами договору. Необхідно акцентувати увагу на тому, що невиконання або неналежне виконання умов договору купівлі-продажу як з боку продавця, так і з боку покупця, має негативні наслідки для відповідної сторони договору, а саме – настання відповідальності.

Зауважимо, що відповідальність може настати за невиконання будь-якої умови договору у вигляді сплати неустойки та відшкодування збитків. Відповідно до ч. 4 ст. 690 ЦК України якщо покупець без достатніх підстав зволікає з прийняттям товару або відмовився його прийняти, продавець має право вимагати від нього прийняти та оплатити товар або має право відмовитися від договору купівлі-продажу [5]. Необхідно зазначити, що відмовитися від прийняття товару покупець може тільки за наявності певних правових підстав. Зокрема, такими є підстави, передбачені ст. 665 ЦК України – відмова продавця передати товар; ст. 666 ЦК України – невиконання продавцем обов'язку передати приналежності товару та документи, що стосуються товару; ст. 670 ЦК України – порушення умови договору щодо кількості товару; ст. 672 ЦК України – порушення умови договору щодо асортименту товару; ст. 686 ЦК України – передання товару з порушенням вимоги про тару та (або) упаковку. При цьому відмова покупця від прийняття товару без зазначених вище підстав або зволікання із таким прийняттям є порушенням покупцем його договірних обов'язків, що є підставою виникнення певних прав продавця. Зокрема, продавець у випадку зволікання або неприйняття покупцем товару без достатніх підстав має право: вимагати від покупця виконання ним договірних обов'язків, а саме прийняти та оплатити товар, або відмовитися від договору купівлі-продажу, що випливає зі змісту ст. 690 ЦК України. У такому разі для виникнення відповідальності у покупця за договором купівлі-продажу важливу роль відіграє саме достатність підстав, з яких покупець міг зволікати з прийняттям товару або відмовитися від його прийняття. У той же час законодавцем не регламентоване питання щодо визначення достатності таких підстав.

Також спірним є питання щодо зволікання з прийняттям товару покупцем. Зволікання передбачає іншими словами відкладення, затримку або затягування часу прийняття товару покупцем. При цьому який час неприйняття товару може бути визначений як зволікання, в законодавстві також не визначено, в тому числі й хто взагалі вирішує питання, який саме проміжок часу може бути розцінено як зволікання, а який ні. Чинним

цивільним законодавством передбачено строк оплати покупцем товару. Так, згідно ч. 1 ст. 692 ЦК України покупець зобов'язаний оплатити товар після його прийняття або прийняття товаророзпорядчих документів на нього, якщо договором або актами цивільного законодавства не встановлений інший строк оплати товару [5]. «Правова інформатика», № 2(46)/2015 76 Строк оплати товару покупцем визначається договором. При цьому такий строк може визначатися певною календарною датою або періодом у часі. Договором може бути передбачений обов'язок покупця оплатити товар частково або повністю до його передачі продавцем (ст. 693 ЦК України), або після передачі товару у строк, передбачений договором (ст. 694 ЦК України).

Строк оплати покупцем товару може встановлюватися й актами цивільного законодавства. Крім того, продавець має право пред'явити до покупця вимоги на підставі ч. 2 ст. 625 ЦК України, що визначає відповідальність за порушення грошового зобов'язання. Також необхідно зазначити, що відповідно до ч. 4 ст. 692 ЦК України якщо покупець відмовився прийняти та оплатити товар, продавець має право за своїм вибором вимагати оплати товару або відмовитися від договору купівлі-продажу. Також заслуговує уваги й ситуація, за якої якщо покупець відмовляється прийняти та оплатити товар, продавець має право відмовитися від договору купівлі-продажу. У такому разі взагалі відповідальність покупця виключається. Якщо ж говорити про відповідальність продавця за договором купівлі-продажу, то перш за все необхідно зазначити, що головним обов'язком продавця є саме передання проданої речі (товару) покупцеві. Невиконання зазначеного обов'язку надає покупцеві «Правова інформатика», № 2(46)/2015 77 право вимагати від продавця передачі купленої речі у примусовому порядку або відмовитися від подальшого виконання договору. Якість речей, що продаються, повинна відповідати стандарту, технічним умовам або зразкам, встановленим для речей такого роду [3, с. 29].

Одним із обов'язків продавця, є обов'язок попередити покупця про всі права третіх осіб на товар, що продається, який передбачений ч. 1 ст. 659 ЦК України. Порушення такого обов'язку продавця, а саме невиконання зазначеної вимоги, призводить до того, що покупець має право вимагати зниження ціни або розірвання договору купівлі-продажу, якщо він не знав і не міг знати про права третіх осіб на товар. Виходячи із вище зазначеного, одним із прав покупця у разі неналежного виконання умов договору купівлі-продажу продавцем є право вимагати пропорційного зменшення ціни. Реалізація цього права передбачає, що товар неналежної якості повинен бути оцінений. При цьому акцентуємо увагу на тому, що законодавець не встановлює, хто повинен визначати вартість товару у даному випадку. Іншим правом, що надається покупцю у випадку передачі йому товару неналежної якості, є право на безоплатне усунення недоліків товару в розумний строк. Під розумним строком слід розуміти час, об'єктивно необхідний продавцеві для усунення недоліків. Покупець також має право на відшкодування витрат на усунення недоліків товару. Законодавцем не зазначено, в який спосіб мають бути підтверджені такі витрати. Доцільним у такому випадку, на мою думку, слід вважати, що такі витрати мають бути документально підтверджені та відповідати характеру недоліків. Отже, законодавець чітко визначає у яких випадках покупець може звертатися до продавця.

Незважаючи на достатньо велику кількість положень ЦК України, які регулюють питання щодо відповідальності сторін договору купівлі-продажу, існують ряд проблемних аспектів, вирішення яких на сьогоднішній день можливо лише шляхом законодавчого врегулювання.

Список використаних джерел:

1. Бахрієва З.Р. Особливості припинення договору купівлі-продажу / З.Р. Бахрієва // Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. – Сер. : Юриспруденція. – 2013. – № 5. – С. 140-144.
2. Вавженчук С.Я. Договір купівлі-продажу : класична доктрина та проблеми українського цивільного права / С.Я. Вавженчук // Юридичний вісник. – 2010. – № 4(17). – С. 73-76.
3. Договір купівлі-продажу / [Л.М. Горбунова, С.В. Богачов, І.Ф. Іванчук, Ю.В. Трало]. – (М-во юстиції України). – К. : ТОВ «Поліграф-Експрес», 2006. – 61 с.
4. Про електроенергетику : Закон України від 16.10.97 р. № 575/97-ВР. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/575/97-вр (дата звернення: 20.11.2019).
5. Цивільний кодекс України : Закон України від 16.01.03 р. № 435-IV. – Режим доступу : http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/435-15 (дата звернення: 20.11.2019).

«ІНСТИТУТ ТОВАРИСТВА ІСУСА» ЯК НОРМАТИВНО-ПРАВОВА ОСНОВА ЄВРОПЕЙСЬКОЇ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ЄЗУЇТІВ (ДРУГА ПОЛОВИНА XVI – XVII СТОЛІТТЯ)

Басенко Руслан Олександрович
доцент кафедри правознавства, кандидат педагогічних наук,
Полтавський інститут економіки і права
basenko_ruslan@ukr.net

У сучасному соціокультурному мейнстримі санкціонування та втілення духовно-гуманістичного методу молодіжної політики вагоме значення належить європейському досвіду збагачення її ідейно-теоретичних та організаційно-педагогічних основ. У цьому контексті винятковий інтерес становить дослідження розвитку ренесансних і християнсько-гуманістичних ідей освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці католицького ордену єзуїтів (Товариства Ісуса), ідейно-інституційні концепти якої були покладені у фундаментальні основи новоєвропейської духовно-педагогічної парадигми. Для реалізації сучасної молодіжної роботи, академічний, суспільний та практичний інтерес становить позитивний досвід розробки нормативно-правових засад молодіжної політики, накопичений ченцями ордену єзуїтів – католицькою, чернечою, духовно-світською організацією, заснованою 1540 року, головною метою якої була боротьба із Реформацією та поширення католицизму на нові території. Саме єзуїти у XVI столітті виступили найактивнішою силою, з-поміж засновників нового напряму соціокультурної та педагогічної активності – молодіжної політики.

Розкриття сутнісного змісту педагогічних концепцій та освітньо-виховних практик минулого, гносеологічний інтерес до їхньої системної реконструкції ставить на порядок денний питання про джерельне забезпечення історико-педагогічних досліджень, адже лише повнота джерельної бази, її відповідність специфіці досліджуваних педагогічних феноменів є важливою умовою досягнення принципів цілісності, всебічності та обґрунтованості у відтворенні педагогічного контексту минулого, не лише засвідчує об’єктивність, глибину та системність його вивчення, але й дає змогу в актуальний спосіб розглядати, адекватно реконструювати та правильно розуміти педагогічні ідеї, події, явища та інститути в їхньому історичному розвиткові.

Огляд, науковий опис, атрибутація, аналіз та публікація історичних джерел із ранньомодерної історії суспільно-педагогічної діяльності учителів-єзуїтів представлені у працях таких зарубіжних і вітчизняних учених як О. Андреєв, В. Бангерт, Т. Блінова, Дж. Бродрік, Г. Бемер, Ж. де Гібер, Б. Год, Т. Гризінгер, Ж. Губер, Р. Данилюк, О. Дух, М. Інгльот, Я. Ісаєвич, В. Кіку, В. Кметь, А. Коваль, М. Коялович, П. Кралюк, Д. Мітчел, О. Лавріненко, Ж. Лакутюр, М. Любович, В. Лявшук, Г. Навольська, Д. Наливайко,

Дж. О'Меллі, А. Папазова, Л. Посохова, Л. Ранке, П. Ричков, С. Сєряков, В. Стародуб, О. Сушко, В. Ульяновський, М. Філіппсон, К. Холіс, Н. Швець, Т. Шевченко, Д. Шмонін, Н. Яковенко та інших. Натомість огляд нормативно-правових основ розвитку ренесансних і християнсько-гуманістичних ідей освіти і виховання в ранньомодерній молодіжній політиці ордену єзуїтів, а також обґрунтування науково-теоретичного інструментарію їхньої інтерпретації, на сьогодні не були предметом окремого вивчення.

Завдання студії ми вбачаємо у представленні наукового огляду та аналізу нормативних документів католицької церкви та ордену єзуїтів, які регламентували заснування та реалізацію орденської молодіжної політики у ранній Новий час. Відповідні документи в єзуїтській термінології мають назву «Інститут Товариства Ісуса». Слововжиток цього терміну розглядається дуалістично. З одного боку він позначав ідею заснування ордену єзуїтів, спосіб життя і діяльності його членів, з іншого – сукупність офіційних документів, у яких цей спосіб було представлено [10, с. 63]. Крім того, відповідні документи складали основу як орденського, так й апостольського (папського) права.

В інституційно-правових документах Товариства Ісуса визначалися мета, ідентичність, порядок заснування, модель управління, нормативно-регламентаційні, структурно-функціональні, організаційно-педагогічні засади та юрисдикційний статус орденської молодіжної політики у ранній Новий час. До них, насамперед, належать «Формули Інституту Товариства Ісуса» – статут, у якому стисло і загально було представлено мету та спосіб духовно-педагогічного, апостольсько-просвітницького, освітньо-інтелектуального та соціального служіння ордену єзуїтів [20]. «Формули», що складалися з 9 пунктів, були викладені й затверджені в апостольських листах (буллах) Павла III «Regimini Militantis Ecclesiae» від 27 вересня 1540 року та Юлія III «Exposcit Debitum» від 21 липня 1550 року, а відтак набули статусу не лише орденського, але й папського права [14, с. 14]. У документі підкреслювалася важливість піклування про молоде покоління, а метою діяльності ордену проголошувалося «... докладання особливих зусиль для поступу душ у християнському житті та науці ... особливо через навчання дітей» [20, с. 3-4].

Організаційно-ідеологічні засади та законодавчу регламентацію орденської молодіжної політики було оприлюднено у «Конституціях Товариства Ісуса» («Constitutiones Societatis Iesu»). Документ було підготовлено засновником єзуїтів Ігнатієм Лойолою іспанською мовою 1550 року, а його схвалення І Генеральною конгрегацією ордену відбулося 1558 року [19]. «Конституції» структурно містили 10 частин, у яких визначалася місія та ідентичність єзуїтів, духовно-педагогічні умови формації новиків (нових учасників ордену), структура, методи та форми навчання і виховання в колегіумах, стратегії та прийоми залучення молоді до Товариства Ісуса, засоби збереження його цілісності, внутрішньої єдності та механізми управління. Чимало положень документа було присвячено обґрунтуванню педагогічного ідеалу, системи чеснот і християнської досконалості, у ренесансно-гуманістичній мотивації було підкреслено важливість поєднання «молитви з наукою, побожності з навчанням, породжених серцем порухів волі з логічними роздумами» [18, с. XV].

Важливим джерелом для відтворення орденських педагогічних стратегій інтеграції молоді є «Перший і Загальний екзамен, який слід пропонувати всім, хто звертається з проханням про вступ до Товариства Ісуса» («Examen Generalis») – документ інформативного характеру, в якому кандидатам на вступ до ордену повідомлялися відомості про його місію та спосіб духовно-суспільної ініціативи [17]. В «Екзамені», який також належав перу Ігнатія Лойоли, інтенційно визначалася структура молодіжної

політики єзуїтів: опіка над орденською (Sholastici S.I.) та світською (Sholares Externi) молоддю, було представлено спосіб життя та уклад Товариства Ісуса, організаційно-педагогічні засади пробацій (вступних випробувань) до ордену тощо [17, с. 21].

Головним документом, що регламентував реалізацію єзуїтської освіти і виховання був шкільний статут. Його офіційна назва – «Ratio Atque Institutio Studiorum Societatis Iesu» (1599 рік) [29] (переклад українського видання – «Уклад студій Товариства Ісуса» [1022], російського – «Порядок и устроение занятий в Обществе Иисуса» [34]). У документі було представлено широкий перелік фахових критеріїв, духовно-педагогічних і моральних якостей посадових осіб, пов'язаних із організацією навчання в ордені єзуїтів: провінціала, ректора, префектів і професорів вищих (філософії і теології) та нижчих (граматики, поетики, риторики) студій, детально описувався хід занять, пояснювалися підходи до викладання дисциплін, методи і форми проведення лекцій, диспутів, бесід, театральних дійств, механізм функціонування т.зв. «академій», методика організації вакацій (відпочинку) та багато інших регулятивних аспектів освітнього процесу [34]. Сучасний дослідник ґенези європейських освітніх реформ XVI століття Д. Шмонін розглядав «Ratio Studiorum» не лише як педагогічний регламент, але й як нову ідею освіти, її філософію. Він підкреслював універсально-кодифікуючий характер документа, адже завдяки широкому заснуванню єзуїтських шкіл, колегій та університетів у країнах Європи в другій половині XVI століття, «Ratio Studiorum» здобув статус загальноєвропейського освітнього стандарту. Важливим, на думку Д. Шмоніна, було й те, що в документі передбачалися організаційно-педагогічні та методичні основи досягнення головної ідеї єзуїтської освіти – послідовного інтелектуального та духовно-морального вдосконалення особистості. Шляхом реалізації такої місії освітній статут визначав два взаємопов'язані принципи – розбудову християнських чеснот і дисциплінарний розподіл наук, за якої теологія, філософія і «вільні мистецтва» хоч були відокремлені одне від одного, проте взаємопов'язувалися духовно-педагогічними завданнями [22, с. 309-310]. Відтак універсалізм, цілісність і ціннісно-смислова визначеність єзуїтської освітньої програми, її концептуальна та організаційно-педагогічна обґрунтованість дає усі підстави погодитися із висновком італійської дослідниці С. Негруццо про «Ratio Studiorum» як вершину та джерело католицької педагогіки [15, с. 88].

Суттєвий інтерес для розкриття теми дослідження становлять декрети Тридентського собору (Concilium Tridentinum) – XIX Вселенського зібрання католицької церкви 1545-1563 років, зміст яких відіграв вагому роль у реформуванні педагогічного методу тогочасної західнохристиянської церкви. Це такі документи як «Декрет про священство», «Декрет про реформу церкви», «Декрет про шлюб», «Декрет про папський авторитет», «Декрет про таїнства» [11]. Нормативні положення тридентських ухвал регламентували упровадження семінарій для підготовки священиків, а їхня реалізація була доручена саме ченцям Товариства Ісуса. Крім того, у документах містилися правила поведінки вихованців, було окреслено зміст навчального процесу, особливості механізмів фінансування та управління новоутвореними навчальними закладами тощо.

Також, значний джерельний потенціал становлять тогочасні декрети (офіційна назва ухвал) Генеральних Конгрегацій (найвищого органу влади в ордені) Товариства Ісуса, апостольські листи, папські документи щодо регулювання діяльності єзуїтів (приміром булли «Iniunctum Nobis» (1544 рік), «Magna Charta» (1549 рік)) [25], ординації (розпорядження генералів ордену) [26-28] тощо.

Автентичні тексти згаданих вище конституцій, правил і трактатів латиною, що унормовували реалізацію ранньомодерних суспільно-педагогічних ініціатив Товариства Ісуса, було оприлюднено в двох орденських багатотомних проектах – збірниках джерел

«Institutum Societatis Iesu» та «Monumenta Historica Societatis Iesu» («MHSI»), що витримали багатьох перевидань. Особливу джерельну цінність для відтворення орденських стратегій і форм реалізації молодіжної політики єзуїтів у XVI-XVII століттях, розкриття шляхів інтеграції гуманістичної ідеології в її організаційно-педагогічні та методичні засади становить окремий корпус «MHSI» – «Monumenta Paedagogica» [29]. Сучасному досліднику в оцифрованій електронній формі доступне видання цієї серії за редакцією єзуїта Л. Лукаша (L. Lukacs). Упродовж 1965-1992 років світ побачили сім томів цього історико-педагогічного проекту.

У збірниках було вміщено тексти конституцій і правил організації єзуїтського шкільництва, розклади занять та описи способів педагогічної діяльності ордену в Німеччині, Італії, Австрії та інших країнах тогочасної Європи. Серед опублікованих першоджерел особливу цінність становлять документи перших організаторів єзуїтських шкіл: Є. Надаля (H. Nadal) «Constitutiones Collegii Messanensis» (1548 рік) [30], «De Studii Generalis Dispositione et Ordine» (1552 рік) [31], «Regulae de Scholis Collegiorum» (1553 рік) [32], Я. Лайнеса (I. Lainez) «De Modo et Ordine Studendi Philosophiae Tractatus» (1549 рік) [24], Й. Поланко (I. de Polanko) «Constitutiones Collegiorum» (1548-1550 роки) [33], статути римських («Regulae Rectoris Collegii Romani» (1551 рік)) [36], німецьких («Constitutiones et Regulae Collegii Germanici» (1552 рік)) [23], італійських («Regulae et Monita Scholarum in Italia» (1555-1556 роки)) [135] освітніх закладів ордену тощо. Тексти цих документів містили інформацію, що підтверджувала залучення орденом єзуїтів ренесансно-гуманістичного інструментарію організації освіти і виховання (покликання на гуманістів європейського Відродження, назви їхніх трактатів і навчальної літератури, що використовувалися в школах ордену тощо). Більше того, зміст джерел, що були оприлюднені в «Monumenta Paedagogica», дає змогу розкрити еволюцію єзуїтського шкільництва, виокремити етапи та особливості звернення ченців-єзуїтів до здійснення широкомасштабних ініціатив щодо піклування про молодь тогочасної Європи [1, с. 8].

Історико-ретроспективному відтворенню розвитку християнсько-гуманістичного змісту ранньомодерної молодіжної політики єзуїтів, осмисленню еволюції її ідейно-теоретичних та організаційно-педагогічних засад, розкриттю її духовно-педагогічного впливу на сучасний соціокультурний розвиток людства, сприяють стратегічні документи католицької церкви і Товариства Ісуса новітнього часу. Насамперед це конституції, декрети та декларації II Вселенського Ватиканського Собору 1962-1965 років, у яких було визначено місце християнства та церкви в сучасному світі, осмислено роль християнських цінностей в духовно-моральному, психоемоційному та соціальному становленні молоді. Назвемо «Декларацію про християнське виховання» («Gravissimum Educationis», 1965 рік) [3], «Декрет про апостольство мирян» («Apostolicam Actuositatem», 1965 рік) [6], «Декрет про місіонерську діяльність Церкви» («Ad Gentes Divinutus», 1965 рік) [4], «Декрет про засоби масової комунікації» («Inter Mirificca», 1963 рік) [5], «Пастирську конституцію про Церкву в сучасному світі» («Gaudium et Spes», 1965 рік) [16].

Варто назвати й численні папські булли, бреве, рескрипти, енцикліки, апостольські послання, єпископські постанови, звернення та інші документи папського права щодо організації піклування про сучасну молодь. З-поміж них – звернення єпископського синоду «Катехізація у наш час, особливо дітей і юнацтва» (1977 рік) [12], енцикліка Пія XI «Про християнське виховання» («Divini Illius Magistri», 1929 рік), послання Понтифіків з нагоди Всесвітнього дня молоді тощо.

Чимало документів, присвячених педагогічному обґрунтуванню статегій життя молоді в сучасному світі, опубліковано у таких збірниках як «Компедіум соціальної

доктрини церкви» (2008 рік) [13], «Вибрані документи Католицької Церкви про шлюб та сім'ю. Від Лева XIII до Бенедикта XVI» (2008 рік) [2], «Церква і соціальна комунікація: найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа» (2004 рік) [21].

Сутнісні аспекти виховного ідеалу сучасної молодіжної політики єзуїтів були викладено в документі «The Characteristics of Jesuit Education» («Характеристики єзуїтського виховання», 1986 рік). У ньому розкривався зміст єзуїтської ідеї гуманістичного виховання «Cura personalis», що передбачала цілісне (інтелектуальне, духовно-моральне, фізичне та соціально-культурне) виховання підростаючого покоління, реалізацію індивідуального підходу, увагу та піклування про інтереси, таланти, здібності, потреби, переживання та фізичні сили особистості, як учнів, так і викладачів [37].

Ціннісно-смислові засади та духовно-педагогічні вектори сучасної молодіжної політики ордену єзуїтів було викладено також в «Додаткових нормах до Конституцій Товариства Ісуса» [10]. Документ, схвалений 1995 року, становить собою синтетичний кодекс декретів XXXI-XXXIV Генеральних Конгрегацій Товариства Ісуса. У положеннях «Додаткових норм» було представлено мету, структуру та спосіб реалізації сучасної суспільно-педагогічної ініціативи Товариства Ісуса, педагогічні особливості духовної формації молоді, визначено напрями (душпастирське служіння, освітній, інтелектуальний і соціальний апостолят), охарактеризовано рівні реалізації та спосіб менеджерування сучасної молодіжної політики ордену єзуїтів [10].

Важливо назвати й декрети XXXV Генеральної конгрегації Товариства Ісуса 2008 року, як-от «Завдання нашої місії сьогодні» [9], «Полум'я, що запалює інші вогні» [8], «Із новим завзяттям і натхненням» [7]. У вказаних ухвалах було окреслено зміст сучасної парадигми єзуїтського виховання, розглядалося місце молодого покоління в соціокультурних і ціннісно-смислових змінах, із християнсько-педагогічних позицій осмислювалися шляхи протистояння молоді викликам сьогодення (проблемам миру і війни, бідності, трудової міграції та вимушеного переселенства, расизму та жорстокості). У документах було порушено питання про стратегії інтелектуального, духовно-морального, соціального, психоемоційного та професійного становлення молоді. Важливо й те, що на XXXV Генеральній Конгрегації єзуїтів було окреслено християнський спосіб присутності молоді у кіберпросторі та соціальній комунікації, проаналізовано молодіжний аспект ґендеру, сім'ї, статевої ідентичності, пояснено характер впливу мультикультуралізму та радикального націоналізму на світоглядні пошуки молодих людей.

Підсумовуючи наведений огляд нормативних документів молодіжної політики Товариства Ісуса слід відзначити, що саме ченці-єзуїти, втілюючи амбітне завдання відновлення авторитету католицизму, одними із перших розпочали реалізацію системної роботи у молодіжному середовищі. Головні засадничі положення молодіжної роботи єзуїтів були закладені у постановах Тридентського собору, орденському Статуті та Конституціях, освітньому документі – Ratio Studiorum, численних папських буллах тощо. Саме наведені нормативні документи регламентували реалізацію мети єзуїтів: залучення молоді до католицизму та формування власних кадрів із здібного юнацтва. Ми вважаємо, що створення нормативно-правого забезпечення молодіжної політики єзуїтів, стало запорукою її успішної реалізації. Тим самим, воно забезпечило найголовніше досягнення модернізаційної епохи XVI століття – молодь стала об'єктом уваги та піклування з боку суспільства і держави.

Наукова інтерпретація окресленого комплексу нормативно-правових документів, загалом, дає змогу відтворити ґенезу та розвиток ренесансно-гуманістичних ідей освіти і

виховання в ранньомодерній молодіжній політиці ордену єзуїтів. Більшість із названих документів за своїм змістом є комплексними, вони містять інформацію як про ідейно-смислові та ціннісні підстави педагогічних ініціатив учителів-єзуїтів, так і про особливості методичних механізмів, форм і технологій реалізації орденського піклування про молодь країн Європи у ранній Новий час.

Список використаних джерел

1. Басенко Р. О. Джерелознавчі та герменевтичні основи історико-педагогічного дослідження ренесансно-гуманістичного контексту ранньомодерної молодіжної політики ордену єзуїтів. *Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology.* Budapest, 2017. V. (59). Iss. 134. P. 7–10.
2. Вибрані документи Католицької церкви про шлюб та сім'ю. Від Лева XIII до Бенедикта XVI / Інститут родини і подружнього життя Українського католицького університету. Львів : Колесо, 2008. 657 с.
3. Декларация о христианском воспитании («Gravissimum Educationis»). *Документы II Ватиканского Собора* / пер. с лат. А. Коваль. 3-е изд. Москва : Paoline, 2004. С. 261–276.
4. Декрет о миссионерской деятельности Церкви («Ad Gentes Divinitus»). *Документы II Ватиканского Собора* / пер. с лат. А. Коваль. 3-е изд. Москва : Paoline, 2004. С. 352–404.
5. Декрет о средствах массовой коммуникации («Inter Mirifica») [Текст] // Документы II Ватиканского Собора / пер. с лат. А. Коваль. – 3-е изд. – М. : Paoline, 2004. – С. 61–72.
6. Декрет об апостольстве мирян («Apostolicam Actuositatem»). *Документы II Ватиканского Собора* / пер. с лат. А. Коваль. 3-е изд. Москва : Paoline, 2004. С. 301–335.
7. Декрет I. «С новым рвением и воодушевлением». *Декреты XXXV Генеральной Конгрегации Общества Иисуса.* URL : http://www.jesuit.ru/ru/иезуиты/35 (дата звернення: 23.11.2019).
8. Декрет II. «Огонь, возжигающий другие огни». *Декреты XXXV Генеральной Конгрегации Общества Иисуса.* URL : http://www.jesuit.ru/ru/иезуиты/35 (дата звернення: 23.11.2019).
9. Декрет III. «Задачи нашей миссии сегодня. К рубежам». *Декреты XXXV Генеральной Конгрегации Общества Иисуса.* URL : http://www.jesuit.ru/ ru/иезуиты/35 (дата звернення: 23.11.2019).
10. Додаткові Норми до Конституцій Товариства Ісуса. *Конституції Товариства Ісуса та їх Додаткові Норми* / пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2005. С. 55–405.
11. Из декрета о священстве. *Шмогрунов З. Тридентский собор. Труды Киевской Духовной Академии.* 1863. Сентябрь. С. 31–34.
12. Катехизация в наше время, особенно детей и юношества (Обращение Епископского Синода 1977 г. к народу). *Символ*. 1979. № 2. С. 7–20.
13. Компедіум соціальної доктрини церкви / під заг. ред. Л. Коваленко. Київ : Кайрос, 2008. 549 с.
14. Конституції Товариства Ісуса та їх Додаткові Норми / пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2005. XXV, 532 с.
15. Негруццо С. Ratio Studiorum иезуитов – вершина и источник католической педагогики. *Религиозное образование в России и Европе в XVI веке* : [сб. науч. тр.] / под ред. Е. Токаревой, М. Инглота. СПб. : Изд-во РХГА, 2010. С. 88–99.
16. Пастырская Конституция о Церкви в современном мире («Gaudium et Spes»). *Документы II Ватиканского Собора* / пер. с лат. А. Коваль. 3-е изд. Москва : Paoline, 2004. С. 447–558.
17. Перший і Загальний екзамен, який слід пропонувати всім, хто звертається з проханням про вступ до Товариства Ісуса. *Конституції Товариства Ісуса та їх Додаткові Норми* / пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2005. С. 21–54.
18. Рібаденейра де Педро. Браттям Товариства Ісуса [Переднє слово до першого видання Конституцій]. *Конституції Товариства Ісуса та їх Додаткові Норми* / пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2005. С. XI–XVI.
19. Св. Ігнатій з Лойоли. Конституції Товариства Ісуса з Деклараціями. *Конституції Товариства Ісуса та їх Додаткові Норми* / пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2005. С. 55–408.
20. Формули Інституту Товариства Ісуса, схвалені і підтверджені папами Павлом III і Юлієм III. *Конституції Товариства Ісуса та їх Додаткові Норми* / пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2005. С. 1–13.
21. Церква і соціальна комунікація : найголовніші документи Католицької Церкви про пресу, радіо, телебачення, інтернет та інші медіа / упоряд. і наук. ред. М. Перун. Львів : Вид-во Українського Католицького Університету, 2004. 440 с.
22. Шмонин Д. В. «Порядок и устроение». К публикации раздела «Ratio Studiorum» (1599). *Вестник Русской христианской гуманитарной академии*. СПб. : Изд-во РХГА, 2011. Т. 12. Вып. 4. С. 308–326.

23. Constitutiones et Regulae Collegii Germanici. *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 106–129.
24. Lainez I. De Modo et Ordine Studendi Philosophiae Tractatus (1549). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 45–50.
25. Magna Charta (булла римского папы Павла III). *Орден иезуитов : правда и вымысел :* сборник / сост. А. Лактионов. Москва : АСТ МОСКВА, 2007. С. 531–534.
26. Monumenta Ignatiana. Seriea Prima. Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu Fundatoris. Epistolae et Instructiones : v 12 t. / Ignatii de Loyola. Matriti : Typis Gabrielis Lopes del Horno, 1903-1911. Tomus Primus. 1903. 809 p.
27. Monumenta Ignatiana. Seriea Prima. Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu Fundatoris. Epistolae et Instructiones : v 12 t. / Ignatii de Loyola. Matriti : Typis Gabrielis Lopes del Horno, 1903-1911. Tomus Secundus. 1904. 798 p.
28. Monumenta Ignatiana. Seriea Prima. Sancti Ignatii de Loyola Societatis Jesu Fundatoris. Epistolae et Instructiones : v 12 t. / Ignatii de Loyola. Matriti : Typis Gabrielis Lopes del Horno, 1903-1911. Tomus Tertius. 1905. 821 p.
29. Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio Penitus Retractata : v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : Institutum Historicum Societatis Iesu, 1965-1992. Vol. V : Ratio Atque Institutio Studiorum Societatis Iesu 1586, 1591, 1599. 1986. 470 p.
30. Nadal H. Constitutiones Collegii Messanensis (1548). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta* : v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 17–28.
31. Nadal H. De Studii Generalis Dispositione et Ordine (1552). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 133–163.
32. Nadal H. Regulae de Scholis Collegiorum (1553). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 185–210.
33. Polanko I. Constitutiones Collegiorum (1548-1550). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 37–45.
34. Ratio Studiorum : Уклад студій Товариства Ісусового. Система єзуїтської освіти / пер. з лат. Р. Паранько ; пер. з англ. А. Маслюх. Львів : Свічадо, 2008. 252 с.
35. Regulae et Monita Scholarum in Italia (1555-1556). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 325–348.
36. Regulae Rectoris Collegii Romani (1551). *Monumenta Paedagogica Societatis Iesu. Nova Editio ex Integro Refecta :* v 7 vol. / ed. L. Lukacs. Romae : APUD "Monumenta Historica Soc. Iesu", 1965-1992. Vol. I : 1540-1556. 1965. P. 64–93.
37. The Characteristics of Jesuit Education (1986). London : Jesuit Institute London, 2014. 40 p.

КОНЦЕПТУАЛЬНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ПОЛІТИКИ ПІДПРИЄМСТВА

Олексій Берташ
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Полтавський інститут економіки і права
Вікторія Абрамова
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Віра Черкас
доцент кафедри управління та адміністрування
Полтавський інститут економіки і права

В сучасних умовах функціонування економіки України, коли кризові явища активно та швидко розповсюджуються в усі сфери діяльності, тільки інвестиційно активні. Від ефективності інвестиційної політики залежать стан виробництва, положення і рівень технічного рівня основних фондів підприємств народного господарства, можливості структурної перебудови економіки, вирішення соціальних і екологічних проблем. Інвестиції є основою для розвитку підприємств, окремих галузей і економіки в цілому.

Постійна мінливість ринкового середовища зумовила необхідність застосування стратегічного підходу до системи господарювання на підприємстві. Інвестиційна діяльність підприємства підпорядкована певній інвестиційній політиці, розробленій підприємством в складі його фінансової стратегії (для інституційних інвесторів - інвестиційних компаній, інвестиційних фондів і т.п. - вона розробляється, як самостійна інвестиційна стратегія). Основною ціллю інвестиційної політики є забезпечення найефективніших шляхів розширення активів підприємства з позицій перспектив його розвитку і збільшення його ринкової вартості.

Інвестиційна політика підприємства — частина загальної економічної стратегії, яка визначає вибір і способи реалізації найбільш раціональних шляхів оновлення та розширення його виробничого і науково-технічного потенціалу. Дана політика спрямована на забезпечення виживання підприємства в складному ринковому середовищі, на досягнення ним фінансової стійкості і створення умов для майбутнього розвитку.

Інвестиційна політика підприємства являє собою систему рішень і заходів, спрямованих на отримання доходів від інвестиційної діяльності.

Розрізняють такі напрями інвестування:

- інвестування в придбання акцій, облігацій, депозитних сертифікатів з метою отримання доходів у вигляді процентів, дивідендів політика доходів;
- інвестування в активи (ресурси) з метою отримання доходів за рахунок різниці між ціною їх реалізації в порівнянні з ціною придбання - політика зростання;
- політика доходів і зростання одночасно [3, с. 28].

Інвестиційна політика - головний інструмент, що забезпечує стабільне і сталий економічний розвиток фірми в довгостроковому періоді; спрямована на забезпечення зростання ефективності виробництва. Розробляються заходи передбачають розширення і оновлення виробничого потенціалу, зростання обсягу виробництва, зниження собівартості продукції, зростання продуктивності праці і прибутку, прискорення темпів впровадження у виробництво нової продукції, підвищення рівня конкурентоспроможності продукції.

У теорії фінансового менеджменту, за критерієм ризикових переваг інвестора, виділяють три основні типи інвестиційної політики підприємства: консервативна, помірна і агресивна інвестиційна політика.

Консервативна інвестиційна політика — варіант політики інвестиційної діяльності підприємства, пріоритетною метою якої є мінімізація рівня інвестиційного ризику. При здійсненні такої політики інвестор не прагне ні до максимізації рівня поточної прибутковості інвестицій, ні до максимізації темпів росту капіталу (і відповідно, максимізації темпів росту ринкової вартості капіталу), а піклується лише про безпеку своїх вкладень капіталу. Формою реалізації такої політики є формування консервативної інвестиційної програми.

Помірна (компромісна) інвестиційна політика — варіант політики здійснення інвестиційної діяльності підприємства, спрямованої на вибір таких об'єктів інвестування, за якими рівні прибутковості і ризику найбільшою мірою наближені до середньоринкової. При реалізації цієї політики організація не прагне до максимізації свого інвестиційного доходу і уникає вкладень капіталу у високоризикові об'єкти інвестування, одночасно відкидаючи низькодохідні інвестиційні проекти і фінансові інструменти інвестування. Формою реалізації такої політики є створення помірної інвестиційної програми.

Агресивна інвестиційна політика — варіант політики інвестування здійснюваною організацією, який спрямований на максимізацію поточного доходу від вкладень капіталу в найближчому періоді, по яких рівні прибутковості і ризику значно вище середньоринкових. При здійсненні цієї політики оцінці і обліку рівня інвестиційного ризику і можливостям росту ринкової вартості організації в перспективі відводиться допоміжна роль. Відповідно, при такій інвестиційній політиці підприємство уникає вкладень капіталу в реальні проекти з великим інвестиційним циклом, в акції з низьким рівнем дивідендів, в облігації з віддаленим періодом погашення і тому подібне. Така політика реалізується шляхом формування агресивної інвестиційної програми.

При розробці інвестиційної політики підприємства доцільно керуватися такими принципами:

- досягнення максимального економічного, науково-технічного І соціального ефекту аналізованих заходів;
- одержання підприємством необхідного прибутку на вкладений капітал;
- раціональне використання коштів, що направляються на інвестиційну діяльність;
- використання державної підтримки для підвищення ефективності інвестицій;
- одержання пільгових кредитів і позик;
- забезпечення мінімізації інвестиційних ризиків, пов'язаних з реалізацією конкретних проектів.

В умовах економічної кризи в Україні активізація інвестиційної діяльності стає одним із пріоритетних завдань, що вимагає невідкладного вирішення на всіх рівнях господарювання. Сучасні тенденції ринкової економіки зумовлюють необхідність такого управління підприємством, яке дозволяє ефективно функціонувати в майбутньому за рахунок конкурентних переваг. Основою забезпечення стабільного функціонування підприємств є зростання їх прибутковості, конкурентоспроможності, платоспроможності та ринкової вартості як ключових параметрів здатності підприємства до розвитку [2, с. 68]. Тому інвестиційний клімат в державі взагалі та формування інвестиційної політики на підприємствах зокрема пронизують економіку в цілому, визначають здатність оцінювати різні процеси на підприємствах як індикатор ефективності або неефективності їх розвитку.

Список використаних джерел:

1. Горошко К. О. Стан інвестиційної діяльності в Україні [Електронний ресурс] / К. О. Горошко // Електронний науковий архів Науково-технічної бібліотеки Національного університету «Львівська політехніка». – Режим доступу: ena.lp.edu.ua
2. Грінько А. П. Дослідження формування інвестиційної політики підприємств як важливого фактору їх стратегічного розвитку / А. П. Грінько // Экономика и управление предприятием. – 2016. – № 1/3(27). – С. 63 – 68.
3. Черваньов Д. М. Менеджмент інвестиційної діяльності підприємства / Д.М. Черваньов. – К.: Знання-Прес, 2013. — 622 с.

СИСТЕМНИЙ АНАЛІЗ ФІНАНСОВОГО СТАНУ ПІДПРИЄМСТВА

Олександра Більченко
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Полтавський інститут економіки і права
Олександр Головко
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Віра Черкас
доцент кафедри управління та адміністрування,
Полтавський інститут економіки і права

Оцінка результатів діяльності підприємств є одним з основних елементів у системі управління і обґрунтування господарських рішень. Вона становить інтерес для інвесторів, кредиторів, постачальників матеріально-технічних ресурсів, державних органів управління.

Аналіз фінансового стану підприємства є одним з найважливіших для розуміння вихідної точки змін та прорахунку можливих варіантів дій, спрямованих на покращення ефективності функціонування підприємства. Під фінансовим станом підприємства розуміють ступінь забезпеченості підприємства необхідними фінансовими ресурсами для здійснення ефективної господарської діяльності, а також своєчасного проведення грошових розрахунків за своїми зобов'язаннями. У ньому знаходять відображення у вартісній формі загальні результати роботи підприємства з управління фінансовими ресурсами. Фінансовий стан підприємства є результатом всіх форм його діяльності як суб'єкта господарювання з одного боку та як результат такої діяльності справляє ключовий вплив у майбутній зміні проявів діяльності підприємства, що формує його «подальший поточний стан».

Фінансовий стан визначає конкурентоспроможність підприємства, його потенціал в діловому співробітництві, оцінює, в якому ступені гарантовані економічні інтереси самого підприємства та його партнерів по фінансовим та іншим відносинам.

Найкраще фінансовий стан підприємства визначається елементами його економічної діяльності: прибутковістю (рентабельністю) роботи підприємства; оптимальністю розподілу прибутку, що залишається в розпорядженні підприємства після сплати податків і обов'язкових відрахувань; наявністю власних фінансових ресурсів (основних і оборотних засобів) не нижче мінімально необхідного рівня для організації виробничого процесу і процесу реалізації продукції; раціональним розміщенням основних і оборотних засобів (власних і позикових), ліквідністю поточних активів. Сигнальним показником, в якому проявляється фінансовий стан є платоспроможність підприємства, тобто його здатність своєчасно задовольнити платіжні вимоги постачальників сировини, матеріалів,

техніки згідно з господарськими угодами, повертати банківські кредити проводити оплату праці персоналу, вносити платежі в бюджет.

Основним значенням оцінки фінансового стану підприємства в системі антикризового управління є розробка і реалізація заходів, направлених на швидке відновлення платоспроможності, відновлення достатнього рівня фінансової стійкості підприємства, встановлення можливості підприємства продовжувати свою господарську діяльність, подальшого розвитку, забезпечення прибутковості і зростання виробничого потенціалу і ухвалення відповідних рішень.

Фінансовий стан підприємства треба систематично й всебічно оцінювати з використанням різних методів, прийомів та методик аналізу.

До етапів комплексної оцінки діяльності підприємства можна віднести: формування системи оцінних показників; оцінку одиничних показників діяльності; синтез одиничних оцінок для отриманні підсумкової і комплексної оцінки його діяльності. Існують два принципово різних підходи до оцінки діяльності підприємства. При першому підході оцінка діяльності підприємства здійснюється на основі одного синтетичного показника, максимізація або мінімізація якого забезпечує прийняття оптимального рішення. В якості таких показників пропонується використовувати: обсяг продажу, прибуток, собівартість продукції та інші. Однак використання цих показників має низку недоліків, зумовлених впливом на них чинників ринково – кон'юнктурного характеру. Коефіцієнтний метод базується на розрахунку системи коефіцієнтів, які свідчать про стан в різних аспектах діяльності підприємства і дають можливість виявити слабкі місця в його діяльності ще на початковому етапі. Основними його недоліками є відсутність або недостатнє обґрунтування граничних значень більшості показників, недостатня інтерпретація термінології та показників, прийнятих у зарубіжних фірмах до специфіки українських підприємств, розгляд показниками лише окремих сторін діяльності підприємства. Другий підхід до оцінки результатів роботи підприємств групується на системі показників, що всебічно відображають стан і розвиток діяльності суб'єкта господарювання. Багатокритеріальний підхід на основі комплексної оцінки діяльності підприємства дає змогу одержувати не лише підсумкові відомості про рівень його роботи, а й формувати напрями підвищення ефективності виробництва і стратегічного розвитку підприємства.

Стійке фінансове положення підприємства залежить насамперед від поліпшення продуктивності праці, рентабельності виробництва, фондовіддачі і виконанні плану по прибутку. Раціональному розміщенню засобів підприємства сприяє оперативна діяльність по прискоренню грошового обігу, правильна організація матеріально-технічного забезпечення виробництва. Тому аналіз фінансового стану здійснюється на завершальній стадії аналізу фінансово-господарської діяльності. У той же час фінансові труднощі підприємства, відсутність засобів для своєчасних розрахунків можуть вплинути на стабільність постачань і порушити ритм матеріально-технічного забезпечення. Важливим у дослідженні фінансового стану також є аналіз майна підприємства. Структура вартості майна показує частку кожного елемента в активах і співвідношення позикових і власних коштів підприємства в пасивах. У структурі вартості майна відображається специфіка діяльності. Але структура лише оцінює стан активів і наявність коштів для погашення зобов'язань і не дає відповіді на питання, наскільки вигідно для інвестора вкладення коштів у дане підприємство. Щоб дізнатися про ефективність використання майна користуються такими показниками: індекс постійного активу, коефіцієнт зносу, коефіцієнт реальної вартості майна, коефіцієнт оборотності, коефіцієнт закріплення оборотних коштів, капіталовіддача, капіталомісткість. Ці коефіцієнти дадуть змогу дізнатися про: частку основних засобів та необоротних активів у джерелах власних

коштів, рівень фінансування основних засобів за рахунок амортизаційних відрахувань, рівень виробничого потенціалу підприємства, забезпеченість виробничого процесу засобами виробництва, використання основних засобів та інших активів підприємства. За допомогою аналізу коефіцієнтів можна виявити сильні й слабкі позиції підприємства.

На теперішній час не існує універсальної методики оцінювання фінансового стану підприємства, яка б враховувала мету фінансового аналізу, постійно змінюваний склад множини оцінювальних параметрів, який змінюється відповідно до умов розвитку внутрішнього та зовнішнього економічного середовища, а також розмірність, специфіку підприємства конкретної галузі й умов, у яких воно функціонує. Тому для вирішення таких завдань необхідно використовувати сучасні технології, це дає можливість підвищити ефективність фінансового аналізу з використанням єдиного підходу до оцінювання на базі автоматизованих засобів обробки економічної інформації. В практичній діяльності доцільно використовувати такі методи оцінки фінансового стану підприємства: 1) комплексний метод оцінки (аналізує і групує показники за двома напрямками: стійкого фінансового стану й незадовільного);2) інтегральний метод (розглядає оцінку фінансового стану підприємства на базі розрахунку інтегрального показника, який формується в узагальнюючий показник за напрямками рівнів платоспроможності, фінансової незалежності та якості активів); 3) беззбитковий метод (передбачає розрахунок величини операційного важеля та оцінку фінансового стану підприємства показником запасу фінансової стійкості, однак він не дає повної оцінки стану підприємства); 4) рівноважний метод (заснований на досягненні рівноваги між ліквідними потоками).

Розуміння фінансового стану підприємства та його своєчасний і якісний аналіз, вибір необхідного методу аналізу та системи показників, що забезпечить всебічне вивчення та представлення діяльності підприємства є основоположними для прийняття управлінських рішень, спрямованих на вирішення питання обрання напрямів діяльності та розвитку підприємства, покращення його ефективності, конкурентоздатності та прибутковості.

Список використаних джерел:

1. Отенко І.П. Фінансовий аналіз: навчальний посібник / І.П. Отенко. – Х. : ХНЕУ ім.. С. Кузнеця, 2015. – 156 с.
2. Комариця Л. Л., Кіцак Ю. Г. Аналіз фінансового стану підприємства у кризових умовах економіки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.nauka.com/9_DN_2016/Economics/ 8132.doc.htm.

РОЗВИТОК МЕРЕЖІ МОЛОДІЖНИХ ЦЕНТРІВ В УМОВАХ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Євген Бова
к.ю.н., доцент кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Молодь є важливою складовою суспільства, носієм інтелектуального потенціалу, визначальним фактором соціально-економічного прогресу. Надзвичайно важливим є питання щодо формування духовних потреб молоді, зацікавленості в дослідженні загальнолюдських цінностей, залучення її до культурного життя. Аналізи результатів дослідження «Молодь України - 2015», яке проведено ГФКЮКРЕЙН на замовлення Міністерства молоді та спорту України, показали, що молоді люди визначили до трьох пріоритетів у своєму житті станом на момент опитування: 48% зазначили пріоритети, пов'язані з народженням та вихованням дітей, 44% - пріоритети пов'язані з роботою (пошуком та/або досягненням певних результатів у ній), 36% - заробляння/отримання

достатньої кількості грошей, 21% - пошук коханої людини та/або одруження,19% - здоров'я (ведення здорового способу життя, подолання певної хвороби тощо), 18% - свободу та незалежність в своїх рішеннях та вчинках, 15% - здобуття освіти (включно з самоосвітою) і стільки ж - цікаве дозвілля[1].

Закономірно, що пріоритети змінюються з віком: якщо для молодих людей у віці 14-19 років найчастіше основними пріоритетами є освіта та робота, а для людей у віці 20-24 років – робота, то для людей 24-34 років основними стають пріоритети, пов'язані з народженням та вихованням дітей. З віком знижується пріоритетність пошуку коханої людини або одруження і підвищується пріоритетність цілей, пов'язаних з дітьми, фінансовим положенням та здоров'ям. Молоді люди вважають, що пріоритетними напрямами державної молодіжної політики мають бути - сприяння зайнятості та самозайнятості молоді (49% обрали цей напрям як пріоритетний і 10% зазначили, що відповідні заходи реалізуються в їх регіоні), сприяння забезпеченості молоді житлом (46% і 7% відповідно), підтримка талановитої молоді (46% і 19% відповідно), поширення серед молоді здорового безпечного способу життя (44% та 17%), підтримка молоді, яка перебуває в складних життєвих обставинах (39% і 7%). Разом з тим, 50% молоді взагалі не чули про жодну діяльність,спрямовану на підтримку молодіжних ініціатив та вирішення проблем молоді. Найбільш корисними та ефективними напрямами молодіжної роботи на рівні регіону виявились спортивні заходи для молоді - 65% респондентів, які згадали відповідні заходи, оцінили їх як корисні і ефективні, формування національно-патріотичної свідомості молоді (61%), підтримка талановитої молоді (59%), розвиток молодіжного волонтерства (58%). Натомість, найменш ефективними напрямами такої роботи респонденти вважають сприяння забезпечення молоді житлом (47% респондентів, які згадали відповідні заходи, оцінили їх як неефективні) та підтримку молоді, яка перебуває у складних життєвих обставинах (42%). Рівень обізнаності опитаної молоді про осередки по роботі з молоддю (молодіжні центри, клуби, гуртки тощо) дуже низький. Тільки 3% опитаних відвідують такі заклади, ще 15% знають про такі заклади, але не відвідують їх, а 18% респондентів чули про існування таких закладів.

Разом з тим, 26% респондентів відносять до числа пріоритетних напрямів державної молодіжної політики саме розвиток мережі молодіжних центрів та підліткових клубів. Осередки по роботі з молоддю повинні на сам перед займатися інформуванням щодо можливості працевлаштування, організації власного бізнесу – 51%, реалізацією навчальних програм з набуття різних навичок (комп'ютерна грамотність, іноземна мова тощо) та заняття різними видами спорту (49%), організацією роботи творчих гуртків та майстерень – 45%. Лише 4% опитаних зазначили, що робота таких закладів не потрібна.

Проблеми, з якими стикається молодь під час пошуку роботи – необхідність робочого стажу, володіння практичними навичками. Недостатній рівень реалізації освітнього потенціалу молоді. Відзначається тенденція до зниження якості освіти через низьку соціальну престижність робітничих професій, критична застарілість матеріально-технічної бази закладів освіти всіх рівнів та недостатні темпи її модернізації. Недостатньо використовуються різні форми отримання альтернативної освіти. Невисокий рівень патріотизму, духовності та моралі. Знижений інтерес молоді до літератури,мистецтва, культурної спадщини. Проявляється раціоналістично-споживче відношення молоді до життєвих цінностей. Одержання матеріальних благ і статку переважає над морально-духовним розвитком особистості. Аналіз результатів дослідження «Молодь України - 2015» показало, що 81% опитаних представників української молоді зазначили, що пишаються тим, що вони є громадянами України. Не пишаються громадянством вдесятеро менше опитаних – 8%.

У молодіжному середовищі відбуваються соціально-негативні явища: швидке поширення шкідливих звичок, соціально-небезпечних хвороб, насамперед туберкульозу, венеричних, ВІЛ/СНІДу, розладів психіки та поведінки через вживання психоактивних речовин (наркологічні розлади), скоєння злочинів. Соціальна ізольованість молодих людей, що перебувають у важкій життєвій ситуації, відсутність можливостей для повноцінної соціалізації та залучення до трудової діяльності.

Переконані, що особливим пріоритетом молодіжної політики в Україні є **розвиток мережі молодіжних центрів** та просторів європейського зразка, які по своїй суті є осередками практичної роботи з молоддю. Це унікальні установи, що сприяють розвитку молодих людей, громадянській освіті, популяризації здорового способу життя, волонтерства, молодіжному підприємництву, підвищенню рівня мобільності молоді тощо. Їх напрями роботи формуються відповідно до потреб та інтересів молодих людей конкретного населеного пункту.

Сьогодні в Україні вже діє кількасот молодіжних центрів і просторів різної форми власності, у тому числі утворених на базі закладів освіти, культури, спорту[2]. Такі молодіжні хаби, платформи та коворкінги успішно працюють у більшості обласних центрів України, а також активно розвиваються в маленьких містах і селах України.

Останні роки стали найбільш важливими для розвитку молодіжних центрів в Україні, адже було напрацьовано та ухвалено відповідну законодавчу базу. Зокрема, внесено зміни до Бюджетного кодексу України щодо підтримки діяльності таких центрів. Урядом України прийнято Типове положення про молодіжний центр[3]. Міністерством молоді та спорту затверджено Національний знак якості для молодіжних центрів, який містить широкий набір європейських критеріїв якості надання послуг, до яких мають прагнути центри у своїй роботі.

Слід відмітити, що у 2008 році Європейський керівний комітет у справах молоді (CDEJ) затвердив проект з просування Європейських молодіжних центрів Ради Європи, як інструментів запровадження стандартів та прикладів належних практик у сфері молодіжної політики[4]. Основними інструментами Ради Європи для обміну знаннями та сприяння мережевій співпраці між молодіжними центрами є:

Знак якості Ради Європи для молодіжних центрів,що надається молодіжним центрам, які відповідають стандарту (The Council of Europe Quality Label for Youth Centres);

Європейська платформа молодіжних центрів (European Platform of Youth Centres), що забезпечує мережеву співпрацю серед центрів, відзначених знаком якості Ради Європи. Станом на 2017 рік об'єднує 9 центрів з 9 країн.

Перспективи, що надають Знак якості та Європейська платформа молодіжних центрів:

1. Можливість молодіжним центрам приєднатися до запровадження цінностей та політичних пріоритетів Ради Європи;

2. Заохочення розвитку якості серед молодіжних центрів (на основі визначених стандартів до підходів у сферах освіти і політики Ради Європи);

3. Можливості міжнародної мережевої співпраці та молодіжних обмінів (з умовами для розміщення учасників);

4. Просування стандартів якості у сфері неформальної освіти і міжнародної молодіжної роботи.

В умовах проведення активної децентралізації є надзвичайно важливим і актуальним питання розвитку молодіжної інфраструктури, зокрема мережі молодіжних центрів, як платформи у регіонах та населених пунктах України для об'єднання молодих людей, обміну знаннями та досвідом, створення та розвитку ініціатив. Фактично молодіжні центри і простори є одними з основних партнерів органів влади й місцевого

самоврядування в реалізації молодіжної політики, оскільки їх діяльність спрямована на посилення роботи державних структур і створення умов для змістовного проведення дозвілля, навчання й самореалізації молодих людей. Також вони є своєрідними платформами, які можуть сприяти розвитку громадських об'єднань у громадах.

Оптимальний варіант реалізації державної політики щодо створення молодіжних центрів ґрунтується на системі загальноєвропейських принципів: відкритості, рівності можливостей, реалістичності, дієвому та відповідальному підході, а також безпосередньому залученні молоді до її виконання. Реалізація таких молодіжних програм дозволить досягнути мету, оскільки забезпечить: спільну та скоординовану діяльність органів виконавчої влади з інститутами громадянського суспільства: молодіжними та дитячими громадськими організаціями; установами та закладами, що працюють з молоддю і волонтерами, за безпосередньою участю молоді;підтримку соціально значущих проектів інститутів громадянського суспільства, зокрема молодіжних та дитячих громадських організацій; посилення роботи з розвитку міжнародного молодіжного співробітництва, сприяння інтеграції молоді у світову та європейську молодіжну спільноту; застосування кращих досягнень світової та європейської практики формування та реалізації політики у молодіжній сфері.

Список використаних джерел:

1. Молодіжні центри. Основні принципи та засади (методичні рекомендації). – URL : http: // dodmc. dn. Ua / images / stories / Biblioteka / molodizni_centri.pdf (дата звернення: 24.11.2019).
2. Молодіжні центри. – URL : https: // decentralization. gov. Ua / youth /molodizhni-tsentry-v-hromadakh (дата звернення: 24.11.2019).
3. Про затвердження типових положень про молодіжний центр та про експертну раду при молодіжному центрі: Постанова КМУ Постанова від 20 грудня 2017 р. № 101. – URL : https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-tipovih-polozhen-pro-molodizhnij (дата звернення: 23.11.2019).
4. Міжнародний досвід створення молодіжних центрів. – URL : http://www.coe.int/t/dg4/eycb/Programme/QualityLabel_en.asp (дата звернення: 24.11.2019).

НАПРЯМИ РЕФОРМУВАННЯ АДМІНІСТРАТИВНО-ТЕРИТОРІАЛЬНОГО УСТРОЮ УКРАЇНИ ЯК ЗАПОРУКА ПОДАЛЬШОЇ РЕАЛІЗАЦІЇ РЕФОРМИ ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ

Божко Володимир Миколайович
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного, адміністративного, екологічного та трудового права Полтавського юридичного інституту Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого, volodya_bozhko@ukr.net

Із 1 квітня 2014 року, після схвалення Кабінетом Міністрів України «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні», розпочалась реформа, котра увійшла в новітню історію під назвою «децентралізація». Необхідність такої реформи була зумовлена низкою чинників, до яких можна віднести наступні: 1) реальне місцеве самоврядування в Україні здійснювалося виключно на рівні територіальних громад міст обласного значення; 2) матеріальний стан більшості органів місцевого самоврядування не дозволяв їх надавати якісні адміністративні послуги; 3) із 12 тисяч існуючих в Україні територіальних громад 5419 були дотаційними на 70%, а 483 – на 90% за рахунок коштів державного бюджету; 4) за останні роки чисельність жителів в Україні стрімко зменшувалася, а кількість місцевих рад – зростала; 5) відсутність цілісної території адміністративно-територіальної одиниці базового рівня, перебування територіальної громади села, селища, міста у складі іншої територіальної громади або на

території іншої адміністративно-територіальної одиниці, територіальної громади району в місті тощо.

Реформа децентралізації охопила не лише систему та статус органів місцевого самоврядування, але й медичну, освітню, бюджетну, адміністративну, земельну сфери. Задля здійснення зазначеної реформи Верховною Радою України було внесено зміни до Бюджетного кодексу України, Податкового кодексу України, Цивільного кодексу України, Земельного кодексу України, прийнято Виборчий кодекс України, Закони України «Про добровільне об'єднання територіальних громад», «Про співробітництво територіальних громад», «Про освіту» тощо.

Урешті-решт, задля подальшої реалізації реформи децентралізації постала необхідність внести зміни до Конституції України. Саме тому, в пункті 4 указу Президента України від 8 листопада 2019 року №837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» Комісії з питань правової реформи доручається до 1 грудня 2019 року внести на розгляд Президентові України пропозиції стосовно змін до Конституції України в частині децентралізації влади.

Зазначена Комісія напрацювала законопроект, основні засади якого співпадають із ідеями, втіленими у законопроекті П.О.Порошенка «Про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади)» № 2217а від 01 липня 2015 року, попередньо схваленого постановою Верховної Ради України від 31 серпня 2015 року № 656-VIII більшістю від конституційного складу парламенту.

Згідно з Висновком Конституційного Суду України від 30 липня 2015 року № 2-в/2015, законопроект про внесення змін до Конституції України (щодо децентралізації влади) відповідає вимогам статей 157 і 158 Конституції України.

Новий законопроект буде ґрунтуватися на наступних принципах: 1) субсидіарності – адміністративні послуги будуть надаватися тими органами публічної влади, котрі найбільше наближені до людей; 2) повсюдності – новосформовані органи місцевого самоврядування об'єднаних територіальних громад мають охопити всю територію України. Станом на 21 жовтня 2019 року в Україні створено 4542 об'єднані територіальні громади, які охоплюють понад 10,8 мільйонів жителів і приблизно 41% території України; 3) фінансової самодостатності – держава повинна компенсувати витрати органів місцевого самоврядування, спричинені виконанням рішень органів державної влади; матеріальною й фінансовою основою місцевого самоврядування мають стати об'єкти права комунальної власності: земля, майно, природні ресурси, надходження від місцевих та частини загальнодержавних податків.

Зазначеним законопроектом пропонується внести зміни до статті 133 Конституції України. То ж замість існуючої системи адміністративно-територіального устрою України, котра складається із Автономної Республіки Крим, областей, районів, міст, районів у містах, селищ і сіл, пропонують запровадити трьохрівневу систему, котра складатиметься із наступних адміністративно-територіальних одиниць: громада (базовий рівень); округ (субрегіональний рівень); регіон.

Громада стане головною ланкою місцевого самоврядування; територіальна громада обиратиме раду громади і голову громади строком на чотири роки; рада громади формуватиме виконавчий орган , який очолюватиме голова громади.

Райони як елемент адміністративно-територіального устрою України буде ліквідовано, натомість утворять округи. Він буде складатися із громад та стане виключно територіальною одиницею, на рівні якого відсутні будуть будь-які органи місцевого самоврядування.

Регіонами стануть Автономна Республіка Крим, а також області. На регіональному рівні на чотири роки обиратимуться обласні ради, котрі формуватимуть власні виконавчі комітети. До їх повноважень буде віднесено реалізацію проектів регіонального значення, а також управління спільним майном територіальних громад регіону.

Існуючі зараз місцеві державні адміністрації буде також ліквідовано. Натомість на рівні міста Києва, округів та регіонів утворять префектури, котрі очолюватимуть префекти. Їх призначатиме Президент України за поданням Кабінету Міністрів України строком на три роки. Префекти, на відповідній адміністративно-територіальній одиниці не лише представлятимуть виконавчу владу, але й забезпечуватимуть взаємодію територіальних органів центральних органів виконавчої влади між собою, а також контролюватимуть дотримання ними Конституції України й законів України; координуватимуть виконання державних програм; спрямовуватимуть і організовуватимуть діяльність територіальних органів центральних органів виконавчої влади із органами місцевого самоврядування в умовах воєнного або надзвичайного станів; здійснюватимуть нагляд за додержанням Конституції України й законів України органами місцевого самоврядування.

При цьому префект не матиме повноважень надавати оцінку ефективності й доцільності того чи іншого рішення органу місцевого самоврядування, а також досліджувати результативність діяльності органів місцевого самоврядування в частині реалізації ними своїх власних повноважень. Однак у визначених законом випадках префект матиме право звертатися до суду щодо визнання діяльності (бездіяльності) органу місцевого самоврядування протиправним. Окрім того, префект зможе звернутися до суду щодо скасування нормативних та індивідуальних актів органів місцевого самоврядування через їх невідповідність Конституції України та законам України. Якщо ж акти органів місцевого самоврядування спрямовані на загрозу національній безпеці чи територіальній цілісності території України, префект матиме право їх скасувати без звернення до суду.

На нашу думку, не виправдано запроваджувати в тексті Конституції України нового терміну, схожого на існуючий. Мова йде, зокрема, про термін «громада» – у значенні адміністративно-територіальної одиниці базового рівня, до складу якої входять один або декілька населених пунктів. Відповідно до запропонованого у проекті визначення, «адміністративно-територіальна одиниця» – це частина території України в установлених відповідно до закону межах, що є територіальною основою для організації та діяльності державних органів та/або органів місцевого самоврядування. Громада є територіальною основою для здійснення місцевого самоврядування жителями населених пунктів, що розташовані в межах території громади, формування і діяльності органів місцевого самоврядування». Натомість, відповідно до частини першої статті 140 Конституції України, територіальна громада – жителі села чи добровільне об’єднання у сільську громаду жителів кількох сіл, селища та міста.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДОЛОГІЧНИЙ ПІДХІД ДО ВИВЧЕННЯ ПРЕДМЕТУ ЗЕМЕЛЬНИХ ЗЛОЧИНІВ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

Бойчук Андрій Юрійович
д.ю.н., суддя Приморського районного суду міста Одеси

Частина 1 ст. 239 КК України, яка передбачає кримінальну відповідальність за забруднення й псування земель, говориться про забруднення й псування землі як наслідок, який є результатом порушення особою спеціальних правил. Ці правопорушення породжують настання відповідних наслідків: створення загрози заподіяння шкоди життю, здоров'ю людей або довкіллю чи реальне заподіяння такої шкоди, що виступають кваліфікуючими обставинами у складі цього злочину, що зафіксовано у ч. 2 ст. 239 КК України.

Кримінальний кодекс України визнає об'єктом охорони ґрунтовий покрив. Предметом злочинного забруднення або псування земель слід вважати не землі взагалі, а конкретно ґрунтовий прокрив земель як складової земель будь-якої категорії. Це обумовлюється тим, що забруднюючі речовини, відходи чи інші матеріали потрапляють саме у верхній шар землі – ґрунт, який є найбільш важливою складовою земель незалежно від їх категорії. З авторської точки зору, доцільним є зменшення ступеня формулювання бланкетності кримінально-правових норм, що передбачають відповідальність за земельні злочини, та деталізація об'єктивної сторони в самій диспозиції правової норми. Так, наприклад, безгосподарне використання земель слід визначити як будь-які дії, що призводять до суспільно небезпечних наслідків, визначених в ст. 254 КК України, у тому числі використання земельної ділянки з порушенням господарських планів, проектів землеустрою, що забезпечують еколого-економічне обґрунтування сівозміни та впорядкування угідь тощо.

Предметом земельних злочинів може виступати земельна ділянка як об'єкт права землекористування, ґрунтовий покрив (поверхневий шар) земель та землі як елементу об'єктів природно-заповідного фонду та інших особливо охоронюваних територій. Отже, земельні злочини мають свої відмінні ознаки, що визначаються специфікою родового (правовий режим земель), видового (відносини права власності на землю та відносини охорони земель), безпосереднього (правовий режим конкретної земельної ділянки або її частини) об'єктів посягання, а також предмету (ґрунтовий покрив, земельна ділянка тощо). Як слушно зазначається в літературі, важливість, цінність об'єкта злочинного посягання обумовлює суспільну небезпечність діяння [1].

Для земельних злочинів є характерною й особлива суспільна небезпечність. Оскільки земля вважається одним з базових елементів довкілля й основним національним багатством, яке перебуває під особливою охороною держави (ст. 14 Конституції України), зазначені обставини суттєво актуалізують проблему кримінально-правової охорони земель як об'єкта природи, об'єкта господарювання та об'єкта права власності та користування від негативного впливу на неї, яке потребує відповідної правової оцінки.

Значний ступінь суспільної небезпеки земельних злочинів зумовлений не лише тим, що вони посягають на земельний правопорядок, а й тим, що в деяких випадках шкода може завдаватися життю, здоров'ю людини та іншим елементам навколишнього природного середовища (рослинному, тваринному світу, водним об'єктам, атмосферному повітрю, надрам тощо), ці злочини заподіюють чи створюють реальну загрозу заподіяння шкоди національній безпеці України, відносинам власності, нормальному порядку здійснення певної господарської діяльності, громадській безпеці тощо. Аналіз диспозицій статей, які передбачають кримінальну відповідальність за земельні правопорушення, дає

підстави стверджувати, що суспільна небезпечність земельних злочинів визначається як через якісну, так і через кількісну характеристику – характер наслідків правопорушення, а саме розміром заподіяної шкоди. Такого ж висновку дійшов і М.В. Шульга, на слушну думку якого, саме розмір заподіяної шкоди є критерієм розмежування злочинів та проступків [2].

Серед всієї сукупності земельних злочинів можна умовно виділити дві групи: спеціальні земельні злочини, в яких земля виступає основним безпосереднім об'єктом; загальні земельні злочини, де землі розглядаються як додатковий (факультативний) безпосередній об'єкт. Крім того, внаслідок підвищеного ступеня суспільної небезпечності та особливостей об'єктивної сторони, пропонується виділяти земельно-корупційні злочини.

Список літератури:

1. Мірошниченко О.С. Поняття та особливості адміністративної відповідальності у сфері земельних відносин. Вісник Національного університету внутрішніх справ. Вип. 21. Ч. 2. Харків, 2003. С. 69-72.
2. Шульга М.В., Лейба Л.В. До питання про природоресурсне право. Природоресурсне право в системі права України: історія, сьогодення, перспективи: зб. матер. круглого столу (30-31 жовтня 2015 р., м. Харків) / за заг. ред. М.В. Шульги. Х.: ТОВ «Оберіг», 2015. С. 208-211.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ВІТЧІЗНЯНИХ БРЕНДІВ

Діана Бондарчук
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Тетяна Івашко
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Необхідність дослідження охорони прав на торгові марки обумовлена економічними причинами, потребами адаптації законодавства України до вимог Acquis communautaire, прагматичними інтересами теоретичного та практичного спрямування. Інтеграція України в міжнародне співтовариство неминуче потребує приведення її національного законодавства у відповідність до міжнародних вимог та європейських стандартів. Більш того, удосконалення національного законодавства з правової охорони об'єктів інтелектуальної власності, у тому числі й торгові марки, його гармонізації до міжнародно-правових норм визнані пріоритетними напрямками розвитку.

Дослідження системи законодавства в галузі охорони торговельних марок є актуальним і необхідним як для вирішення сучасних проблем щодо удосконалення законодавства у цій галузі, так і для формування певних напрямів його подальшого розвитку і вдосконалення з урахуванням майбутніх вимог до форми існування і способів функціонування торговельної марки. Тому необхідним є дослідження законодавства України у сфері промислової власності, що регулює охорону та захист торговельних марок [2, с.2].

Окрему групу норм законодавства у сфері правового регулювання торговельних марок становлять норми, які регулюють захист прав на торговельні марки, причому відносини, що виникають до моменту отримання правової охорони, регулюються адміністративно-правовими засобами на підставі адміністративних норм, а ті, що виникають на стадії використання торговельної марки, регулюються здебільшого

нормами адміністративного, цивільного, господарського, цивільно-процесуального права.

Торговельна марка як засіб індивідуалізації товарів і послуг – це об'єкт господарських правовідносин, суб'єктом права на який можуть бути юридичні та фізичні особи, які здійснюють підприємницьку діяльність. Позначення, яке є основою торговельної марки, є об'єктом цивільних правовідносин, зокрема авторського права, а суб'єктом права на нього є фізична особа, яка його розробила, — автор. Однак торговельні марки не визнаються об'єктами авторських прав. Позначення, що реєструються як торговельні марки, можуть відповідати всім вимогам, які висуваються до об'єктів авторських прав. Однак, якщо автор дав згоду на використання створеного ним твору як торговельної марки, то він не набуває у зв'язку з цим жодних додаткових прав чи переваг. Сферою авторських прав обмежується лише правова охорона його особистих немайнових і майнових інтересів [3, с.112].

Серед справ щодо захисту інтелектуальної власності, що перебувають на розгляді в українських судах левова частка стосується захисту торгових марок. Основними проблемами є співіснування торгових марок та географічних позначень, захист від контрафактної продукції, недобросовісна конкуренція тощо.

Недобросовісна конкуренція карається, інтелектуальна власність, як і приватне майно, захищається від будь яких зазіхань. Прикладом може бути Франція, яка захищає на всіх рівнях власну торговельну марку «Шампанське» й «Коньяк». Аргументація: ця продукція може виготовлятися лише у відповідних провінціях цієї держави, звідки і пішла географічна назва напоїв. У нас можна зустріти кілька видів «Миргородської», «Лужанської», «Трускавецької» та іншої продукції. Поряд із оригіналом, на ринку маса підробок. Спритні ділки користуються відомими брендами і недосконалістю законодавства щодо захисту інтелектуальної власності та використання географічних позначень у назві торгової марки. Виробники контрафактної продукції завдають збитків споживачам та виробникам оригінальних товарів, а іноді завдають невиправної шкоди довкіллю.

Також величезною проблемою постає так зване «клонування» товарів. Зазвичай зовнішнє оформлення «клонів» нічим не поступається оригіналу. Тому розібратися, який товар справжній, а який – ні, споживачеві буває дуже складно. Західні підприємства більш досвідчені, ніж вітчизняні, а тому всі майнові й інтелектуальні права захищають комплексно і в цілому.

Деякі підприємці випускають свою продукцію, не захистивши право на торгову марку. У той самий час інший виробник, випускаючи на ринок аналогічну продукцію, захистив себе реєстрацією своєї торгової марки. У випадку судового розгляду між підприємцями, що використовують у своїй діяльності схожі позначення (торгові марки), переможцем вийде конкурент, що випускає товар зі схожим дизайном і вийшов на ринок набагато пізніше, проте має свідоцтво про державну реєстрацію цієї (схожої) торгової марки.

В Україні, за розпорядженням Кабінету Міністрів України від 5 травня 2003 року, боротися з правопорушеннями у сфері інтелектуальної власності покликані: Державний департамент інтелектуальної власності, а також міністерства освіти й науки, іноземних справ, внутрішніх справ, юстиції, економіки та з питань європейської інтеграції, культури і мистецтв, а також Служба безпеки, Державна митна служба, Антимонопольний комітет, Державний комітет з питань технічного регулювання і споживчої політики [1, с.20].

Відповідно до українського законодавства про адміністративні порушення, незаконне копіювання форми, упаковки, зовнішнього оформлення чи імітація, копіювання, пряме

відтворення товару іншого підприємця, самовільне використання його імені має наслідком накладення значних штрафних санкцій (від 30 до 44 неоподаткованих мінімумів доходів громадян) із можливою конфіскацією виготовленої продукції, знарядь виробництва і сировини. За неправомірне використання товарного знаку, фірмового найменування чи позначення товару існує також кримінальна відповідальність.

Підсумовуючи вищевикладене, слід відзначити, торгова марка потребує в нас досить впливового цивілізованого законодавчого захисту. Тому необхідно прописати стратегію розвитку вітчизняних брендів та зрозуміти, яким чином ми зможемо захистити свої інтелектуальні права в умовах входження до світового співтовариства, як гармонізувати вітчизняне законодавство зі світовим. Реєстрація знаків для товарів і послуг – це правильний і вкрай необхідний крок. Удосконалення цієї процедури стане ще одним кроком у бік розвитку правової держави.

Список використаних джерел:

1. Можаровська Н.О.Європейська інтеграція в контексті адміністративно-правової охорони та захисту промислової власності від проявів недобросовісної конкуренції // Юриспруденція : теорія і практика. Центр правових досліджень Фурси. 2015. № 10(24). С. 20.
2. Можаровська Н.О. Історична ретроспекція виникнення правової охорони знаків для товарів та послуг в Україні // Юриспруденція : теорія і практика. Центр правових досліджень Фурси. 2007. № 7 (33). С. 2.
3. Бошицький Ю. Л. Право інтелектуальної власності : навч. посіб. – К., 2007. 488 с.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ПРИПИНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Анатолій Бродовий
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Питання законодавчого регулювання припинення суб'єктів господарювання, втому числі і примусового, в період з початку побудови ринкової економіки в тій чи іншій мірі були предметом дослідження як вчених-цивілістів, так і господарників і знайшли своє відображення у їхніх працях. Деякі з них розглядали співвідношення норм Цивільного та Господарського кодексів, спеціального законодавства з питання, що досліджується (Мамутов В. К.), інші - передбачені законодавством способи припинення (ліквідацію і реорганізацію) суб'єктів господарювання (Красавчиков О. А.,Янкова О.С., Дорошенко Л.М.), підстави, порядок та правові наслідки скасування державної реєстрації та ліквідації як передумов їх примусового припинення (Янкова О.С., Кучеренко І., Тєньков С., Пушко І., Щебина В.С., Саніахметова Н. О.). Ряд пропозицій, щодо вдосконалення правової бази примусового припинення суб'єктів господарювання було запропоновано в кінці дев'яностих років вченими-господарниками, які займалися дослідженням способів запобігання тінізації економіки та засобів її детінізації. Окремі праці українських вчених-правознавців були присвячені законодавчому врегулюванню процесуальних питань щодо примусового припинення суб'єктів господарювання. Разом з тим питання становлення та розвитку сучасного українського законодавства, що регулює примусове припинення суб'єктів господарювання юридичних осіб не знайшли належного наукового дослідження [3].

Припинення суб'єкта підприємницької діяльності є таким же закономірним та органічним процесом, як і створення.

Поняття припинення діяльності суб'єкта господарювання відсутнє в законодавстві України. Проте в доктринальному розумінні припиненням вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та, відповідно, втрачають підприємницьку правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності.

Під припиненням суб'єктів господарювання слід розуміти припинення не лише юридичних, але й фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 59 ГК України та ст. 104 ЦК України припинення суб'єкта господарювання здійснюється в результаті реорганізації, передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або шляхом ліквідації[1].

Головна відмінність цих двох способів припинення суб'єктів господарювання (ліквідації та реорганізації) полягає в юридичних наслідках факту припинення їх існування, у наявності або відсутності правонаступництва.

Як нами вже було зазначено,припинення суб'єкта підприємницької діяльності є таким же закономірним та органічним процесом, як і створення.

На початку дослідження ми повинні визначитися із колом суб’єктів підприємництва, діяльність яких може бути припинено.

Так, з прийняттям нових ГК та ЦК України законодавець насамперед розширив поняття суб'єкта господарювання. Так, відповідно до ст. 55 ГК України суб'єктами господарювання визнані: 1) господарські організації - юридичні особи, створені відповідно до ЦК України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до цього Кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку; 2) громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці; 3) філії, представництва, інші відокремлені підрозділи господарських організацій (структурні одиниці), утворені ними для здійснення господарської діяльності[1].

В своєму дослідженні ми повинні розглянути особливості правового регулювання припинення суб’єктів підприємницької діяльності, тому слід зазначити, що господарська та підприємницька діяльність співвідносяться як ціле та окреме, тобто, поняття «суб’єкт підприємницької діяльності» вужче поняття «суб’єкт господарської діяльності». Оскільки підприємницька діяльність – це вид господарської діяльності, а нами вже було зазначено, що суб’єкти господарської діяльності припиняються внаслідок реорганізації та ліквідації, то ці дві зазначені підстави застосовуються і для припинення суб’єктів підприємницької діяльності.

Нами вже було зазначено, що поняття «припинення» суб'єкта господарювання відсутнє в законодавстві України. Проте в доктринальному розумінні припиненням вважаються юридичні умови, за яких суб'єкти господарювання втрачають право провадити господарську діяльність та, відповідно, втрачають підприємницьку правосуб'єктність з моменту внесення відповідного запису до Реєстру суб'єктів підприємницької діяльності.

Під припиненням суб'єктів господарювання слід розуміти припинення не лише юридичних, але й фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності. Відповідно до ст. 59 ГК України та ст. 104 ЦК України припинення суб'єкта господарювання здійснюється в результаті реорганізації, передання всього свого майна, прав та обов'язків іншим юридичним особам (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або шляхом ліквідації.

Суттєва різниця між ліквідацією та реорганізацією полягає у тому, що в першому випадку має місце остаточне припинення будь-якої діяльності якогось суб'єкта господарювання, у другому - припинення його функціонування в конкретній організаційно-правовій формі із заміною на нову. В обох випадках "припинення суб'єкта господарювання" суб'єкт, що припиняється, більше не існуватиме. У зв'язку з ліквідацією суб'єкта припиниться і його діяльність, у зв'язку ж із реорганізацією вона триватиме,але вже не в колишній (яка існувала до реорганізації), а в новій організаційно-правовій формі суб'єкта господарювання. Тобто можна сказати, що головна відмінність двох способів припинення господарської діяльності (ліквідації та реорганізації) полягає в юридичних наслідках факту припинення їх існування, у наявності або відсутності правонаступництва.

Таким чином, *під реорганізацією* розуміють припинення юридичної особи з переходом всіх прав та обов'язків до правонаступника в порядку загального правонаступництва. Під правонаступником розуміють юридичну особу (юридичних осіб), до якої (яких) переходять усі права та обов'язки реорганізованої юридичної особи. Стаття 59 ГК України та ст. 104 ЦК України визначають чотири шляхи припинення суб'єкта господарювання: злиття, приєднання, поділ та перетворення[1].

Під ліквідацією розуміють такий спосіб припинення суб'єкта господарювання, при якому на майбутнє неможлива будь-яка діяльність та його існування і який пов'язаний з ліквідацією його справ і майна, відсутністю правонаступника.

ГК України (ст. 59) визначає, що скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання є підставою для вилучення його з державного реєстру шляхом внесення до державного реєстру запису про припинення діяльності суб'єкта господарювання. Саме після внесення зазначеного запису суб'єкт господарювання вважається ліквідованим та таким, що припинив свою господарську діяльність. Зазначений запис вноситься лише після затвердження ліквідаційного балансу власником суб'єкта господарювання або ж органом, який призначив ліквідаційну комісію. Реєстр суб'єктів підприємницької діяльності визначається як автоматизована система збирання, накопичення та обробки даних про юридичних та фізичних осіб, зареєстрованих у встановленому законодавством України порядку як суб'єкти підприємницької діяльності, який ведеться відповідно до Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців"[2].

Насамперед слід зауважити, що у нормах нових ЦК та ГК України вживається термін "скасування державної реєстрації суб'єкта господарювання", хоча Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців", яким встановлено порядок державної реєстрації суб'єктів господарювання та відповідно її скасування, містить таке поняття, як "державна реєстрація припинення юридичної особи" та "державна реєстрація припинення підприємницької діяльності фізичної особи".

Державна реєстрація припинення юридичної особи позбавляє останнього статусу юридичної особи та є підставою для виключення з Єдиного державного реєстру підприємств і організацій України. Єдиний державний реєстр підприємств і організацій України ведеться на основі нормативних, установчих (для включення до Державного реєстру) та ліквідаційних (для виключення з Державного реєстру) документів, а щодо суб'єктів підприємницької діяльності - на основі копії реєстраційної картки з відміткою про державну реєстрацію в органах державної реєстрації за місцезнаходженням суб'єкта відповідно до Положення про Єдиний державний реєстр підприємств та організацій України, затв. постановою Кабінету Міністрів України від 22 січня 1996 р. № 118.

Підстави, за яких відбувається припинення юридичних осіб та підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця визначені в ч. 15 ст. 58 та ч. 1 ст. 59 ГК України. В названих статтях законодавець виділяє дві підстави: перша - припинення у добровільному порядку та друга - припинення у примусовому порядку. Детальніше та чіткіше визначення підстав для державної реєстрації припинення діяльності суб'єктів господарювання дає Закон України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців". Ним чітко розділено підстави припинення юридичної особи та припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця.

Так *припинення юридичної особи в добровільному порядку* здійснюється за:

- рішенням власника або уповноваженого ним органу, рішенням інших осіб - засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників без наведення мотивів прийняття відповідного рішення за власною заявою;
- досягнення юридичною особою цілей та мети, закріплених в установчих документах та заради якої її було створено;
- закінчення певного строку, на який була розрахована діяльність юридичної особи (ч. 15 ст. 58, ч. 1 ст. 59 ГК України, ст. 33 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців")[2].

В примусовому порядку припинення юридичних осіб здійснюється за рішенням суду (господарського суду) у разі:

- визнання недійсним запису про проведення державної реєстрації через порушення закону, допущені при створенні юридичної особи, які не можна усунути;
- провадження діяльності, що суперечить установчим документам, або такої, що заборонена законом;
- невідповідності мінімального розміру статутного фонду юридичної особи вимогам закону;
- наявності в Єдиному державному реєстрі запису про відсутність юридичної особи за вказаним її місцезнаходженням;
- визнання недійсними або такими, що суперечать законодавству, установчих документів;
- визнання суб'єкта підприємницької діяльності банкрутом (у випадках, передбачених чинним законодавством);
- неподання протягом року до органів державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону (ст. 58 ГК України, ст. 38 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців")[2].

Щодо фізичних осіб - суб'єктів підприємницької діяльності припинення підприємницької діяльності здійснюється у випадку:

- прийняття фізичною особою-підприємцем рішення про припинення підприємницької діяльності;
- смерті фізичної особи, яка була зареєстрована як підприємець;
- постановлення судового рішення про оголошення фізичної особи померлою або визнання безвісно відсутньою;
- постановлення судового рішення про визнання фізичної особи, яка є підприємцем, недієздатною або про обмеження її цивільної дієздатності;
- постановлення судового рішення про припинення підприємницької діяльності фізичної особи-підприємця з наступних підстав:

1) визнання фізичної особи-підприємця банкрутом;

2) провадження фізичною особою підприємницької діяльності, що заборонена законом;

3) неподання протягом року органам державної податкової служби податкових декларацій, документів фінансової звітності відповідно до закону (ст. 46 Закону України "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців")[2].

Таким чином, можна зробити висновок, що припинення суб'єкта господарювання може здійснюватися в добровільному і примусовому порядку відповідно до рішення власника або уповноважених ним осіб, засновників суб'єкта господарювання або їхніх правонаступників, а у випадках, передбачених законодавством, - за рішенням суду. Стосовно суб'єктів господарювання різних організаційно-правових форм "уповноваженими особами" на прийняття рішень про їх припинення будуть, наприклад, для державних підприємств - міністерства, відомства; для казенних підприємств - Кабінет Міністрів України. Для суб'єктів колективної форми власності це будуть загальні збори в господарських товариствах, кооперативах, колективних підприємствах. Для приватного підприємства - фізична особа як власник майна і вона ж засновник.

Список використаної літератури:

1. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р.// Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21— 22. - Ст. 144.
2. Закон України від 15 травня 2003 р. "Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців" //Відомості Верховної Ради України. — 2003. - № 31—32. - Ст. 263.
3. Науково-практичний коментар Цивільного кодексу України/За ред. В.М. Коссака.- К., 2017.

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПОСМЕРТНОГО ДОНОРСТВА В УКРАЇНІ

Брюховецька Марина Сергіївна
к.ю.н., доцент кафедри правознавства,
Полтавський університет економіки і торгівлі
marina_bryuhovetsk@meta.ua

Значний прогрес відбувся у сфері медицини за останнє десятиліття, особливо це стосується розвитку трансплантації. Пересадка органів від померлого почала розвиватись починаючи з минулого століття від поодиноких операцій до світової медичної практики сьогодні.

Широкі можливості трансплантації призвели до підвищеного інтересу щодо вилучення органів та тканин у померлого як у медиків, так і в юристів. У багатьох країнах медичні працівники виявились недостатньо підготовленими до такого явища. Не стала винятком й Україна.

Значну роботу у сфері вивчення правового регулювання посмертного донорства здійснювали науковці як пострадянського простору: Я.О. Брич, Л.І. Васильєва, О.О. Волкова, Г.Р. Галеєва, М.Н. Комашко, І.Р. Пташник, В.П. Сальников, К.Н. Степанова, С.Г. Стеценко та інші.

Сьогодні для розвитку посмертного донорства недостатньо змін законодавства однієї країни, необхідні сумісні зусилля усіх держав. Як зазначають В. П. Сальніков та С.Г. Стеценко, саме право повинно сприяти розвитку трансплантації органів, а необхідність вирішення цього питання має визнаватися вченими всіх країн [1, с. 39].

Цікавою є думка І.Р. Пташник, яка стверджує, що головною проблемою, що виникає, є доцільність використання трансплантації та виправданість її розвитку взагалі. А також стверджує, що використання органів від померлих донорів тягне за собою низку

моральних проблем і поділяє їх на: моральні, етичні та проблеми справедливості розподілу донорських органів [2, с. 42].

Важливо зазначити, що при вивченні прогалин у законодавстві та перспективи їх подолання є ставлення суспільства до існування посмертного донорства в цілому. З метою вивчення вказаного питання, нами було проведено опитування українців за допомогою анкети, яку розмістили у соціальних мережах. В опитуванні взято участь тисяча чотирнадцять осіб. Всього було поставлено десять питань, які стосувались необхідності та проблем впровадження посмертного донорства в Україні. Основною ціллю даного дослідження являється спостереження за ставленням українців до пересадки органів від померлого, а також розгляд основних проблем, законодавчих прогалин, які гальмують розвиток донорства. В результаті ми отримали наступні показники :

Участь в опитуванні взяли особи різного статусу,статі та віку: безробітні, студенти, державні службовці, військові.

1) Яке Ваше ставлення до застосування посмертного донорства в Україні?

Основним завданням було дослідження на скільки проблема посмертного донорства є актуальною для України. За результатами відповідей можна зробити висновок, що люди усвідомлюють важливість посмертного донорства, необхідність його застосування, чому є підтвердження великий відсоток відповідай – 82 %.

2) Що, на Вашу думку, перешкоджає розвитку посмертного донорства в Україні?

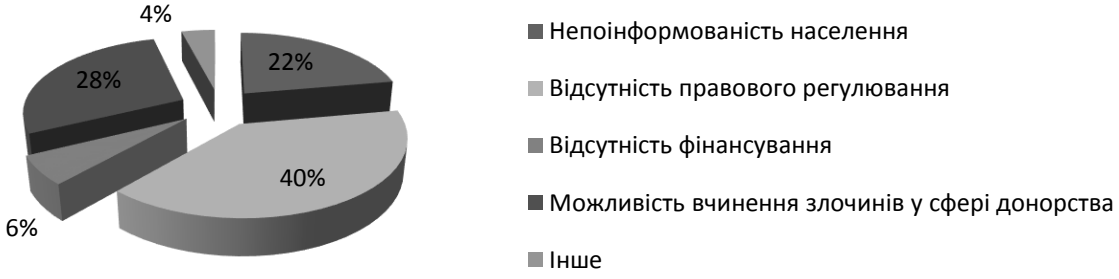

Серед основних причин, які, на думку респондентів, гальмують розвиток посмертного донорства в Україні, найбільший відсоток становить проблема відсутності правового регулювання, другою – 22 % визначають проблему непоінформованості населення та 28 % – можливість вчинення злочинів [3, с. 173].

Думки українців, щодо готовності стати донором після смерті розділились. Здебільшого переважають відповіді, які свідчать, що суспільство не задумується над можливістю пожертвувати свої органи, це є результатом впливу багатьох чинників, але основні з них залежать від ролі держави у формуванні такої суспільної думки. Можна припустити, що обрання такого варіанту відповіді, означає неповну довіру опитуваних до правомірності процедури посмертного донорства. Відсоток осіб, які готові стати донорами після смерті становить 37 %. Якщо порівняти з дослідженнями європейських країн, то в загальному більша половина опитуваних готові передати свої органи після смерті: Болгарія – 42 %, Австрія – 39 %, Туреччина – 42 % [4].

Такі показники характеризуються, окрім низької інформативності, відсутністю солідарності в суспільстві, що особливо проявляється у різниці між відсотком відповідей, що стосуються донорства для рідних та майже вдвічі нижчого показника, що стосується донорства для інших реципієнтів.

Таким чином, можна зробити висновок, що якщо були б вчасно вирішенні проблеми посмертного донорства, то відсоток осіб, готових стати донором, збільшився вдвічі. Зазначене свідчить, що у населення не сформувалось єдиного ставлення по відношенню до посмертного донорства.

Список літератури:

1. Сальников В.П., Стеценко С.Г. Общие принципы правового регулирования трансплантации органов и тканей человека. Юрист. 2000. № 6. С. 38-40.
2. Пташник І.Р. Цивільно-правове регулювання трансплантації в Україні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2016. 211 с.
3. Брюховецька М.С. Цивільно-правове регулювання посмертного донорства в Україні: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.03. Київ, 2017. 230 с.
4. Данные о фактической донорской активности основы на международном отчете по трансплантационной активности: International Figures On Donation And Transplantation 2011. Newsletter, Vol. 17 (1), September 2012. URL: http://ec.europa.eu/public_opinion/archives/ebs/ebs_333a_en.pdf.

РОЛЬ ЮРИДИЧНИХ ФАКТІВ ЯК ПІДСТАВ ВИНИКНЕННЯ СПАДКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Ганна Бунча
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
annabuncha1999@gmail.com
Науковий керівник: **Геннадій Аванесян**
доцент кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Кожна людина у світі народжується, живе та помирає. Після її смерті усі належні їй на момент смерті права та обов’язки, якщо інше не передбачено, наприклад, законом чи заповітом, переходять до спадкоємців.

Спадкування традиційно вважається одним із найдавніших та стабільних інститутів в праві будь-якої держави. Навіть за радянських часів більшість основних засад спадкування були ще закладені римським приватним правом.

Актуальність теми підтверджується збільшенням щороку в Україні цивільних справ з питань спадкування та різним застосуванням судами норм законодавства для врегулювання спору щодо однотипних спадкових відносин та обумовлюється специфікою норм спадкового права. По-перше, майнові права від однієї особи до іншої переходять здебільшого завдяки їх спільному волевиявленню, тобто виявляється принцип диспозитивності в приватному праві, але при спадкуванні домінує волевиявлення особи, яка набуває прав померлого. Односторонні дії, що породжують цивільно-правові наслідки, традиційно є імперативно врегульованими. По-друге, змінилося ставлення законодавця до певних об’єктів цивільних прав, що можуть входити до складу спадщини (статті 1218, 1225–1232 Цивільного кодексу (далі – ЦК України) України). Даним питанням присвячені праці сучасних науковців С. Я. Фурси, В. В. Кобзаря, Є. І. Фурси, З. В. Ромовської, Є. О. Дідуха, В. В. Васильченко, Ю. О. Заіки, М. Ф. Солонько, а також праці провідних учених дорадянського і радянських періодів Б. С. Антимонова, А. А. Бугаєвського, В. І. Серебровського, Ч. Н. Азімова, В. А. Рясенцева тощо.

Правове регулювання спадкових правовідносин особливості яких визначає насамперед Цивільний Кодекс України , Сімейний Кодекс України, Міжнародне право та інші нормативно-правові акти.

Взагалі після смерті людина перестає існувати фізично, але значна кількість цивільних відносин, в яких вона була носієм прав та обов'язків, переходять до інших осіб. Такий перехід майна (спадщини) померлої особи (спадкодавця) до інших осіб (спадкоємців) називається спадкуванням. Стаття 1216 ЦК України визначає спадкування як перехід прав та обов'язків (спадщини) від фізичної особи, яка померла (спадкодавця), до інших осіб (спадкоємців). Сукупність правових норм, які регулюють умови і порядок спадкування, становить підгалузь цивільного законодавства, яка іменується «спадковим правом» або «правом спадкування».

Термін «спадкове право» використовують у двох значеннях – суб'єктивному й об'єктивному. В об'єктивному значенні під спадковим правом розуміють сукупність правових норм, які регулюють порядок переходу прав і обов'язків померлого до інших осіб. У суб'єктивному значенні під спадковим правом розуміють права особи бути покликаним до спадкування як спадкоємець, обсяг його прав та обов'язків після прийняття спадщини.

Спадкове правонаступництво допускає можливість спадкування за двома підставами: за законом та за заповітом. Незалежно від підстав спадкування перехід прав та обов'язків спадкодавця здійснюється на підставі та в чіткій відповідно до правил, що встановлені законом.

На думку В. В.Кобзаря спадкування за заповітом розглядається, як форма правовідношення, тобто суспільне відношення, врегульоване правовою нормою, і що є результатом її дії. Але для того, щоб норма почала діяти і застосовуватися, повинні мати місце визначені фактичні обставини, тобто сукупність юридичних фактів, які є основою виникнення правовідношення спадкування за заповітом, уособлюють собою юридичний склад, необхідний для настання юридичних наслідків.

Сюди відноситься складання заповіту, смерть спадкодавця, відкриття спадщини та прийняття спадку.

Є. О. Дідух відзначає, що одним із юридичних фактів – право заповідати, виникає у зв'язку з тим, що відкриття спадщини і прийняття спадку за заповітом нічим не відрізняється від таких самих юридичних фактів при спадкуванні за законом.

М. Ф. Солонько розділяє точку зору Є. О. Дідуха та обґрунтовує свою думку тим, що для спадкування за законом потрібні:

- по-перше, наявність певного ступеня споріднення зі спадкодавцем або перебування на його утриманні протягом визначеного законом строку (тобто особа повинна входити в коло спадкоємців за законом);
- по-друге, факт смерті спадкодавця (тобто повинно відбутися відкриття спадщиничас відкриття спадщини, місце відкриття спадщини, спадкова маса(спадкова маса — сукупність прав і обов'язків, які належали спадкодавцю на момент смерті);
- по-третє, прийняття спадщини та інші.

Спадщина відкривається внаслідок смерті особи або оголошення її померлою (ч. 1 ст. 1220 ЦК України). Значення відкриття спадщини полягає в тому, що саме з відкриттям спадщини виникають спадкові правовідносини. Не слід плутати відкриття спадщини (як події) і відкриття спадкової справи (як дії), оскільки ці юридичні фати породжують різні наслідки. При відкритті спадщини виникають матеріальні права на її прийняття або відмову на її прийняття, у спадкоємців. Нотаріальний процес як наслідок передбачає фіксування та констатацію наявності прав у спадкоємців та інших осіб.

Часом відкриття спадщини є день смерті особи або день, з якого вона оголошується померлою. Під днем смерті слід розуміти конкретну календарну дату (добу). Не слід плутати смерть особи та реєстрацію смерті фізичної особи. Юридично особа вважається померлою з моменту, коли зроблено відповідний запис про смерть особи органами державної реєстрації актів цивільного стану (РАЦСу). Тому довідка про смерть (відповідної форми) або судове рішення про оголошення особи померлою (яке набрало законної сили) – це лише підстава для відповідної реєстрації смерті фізичної особи із зазначенням дати її смерті. Якщо дата фактичної смерті невідома, наприклад при оголошенні особи померлої, то у свідоцтві про смерть обов’язково повинен бути вказаний місяць або рік смерті (набрання судовим рішенням законної сили). У цьому випадку часом відкриття спадщини слід вважати останній день вказаного місяця або року.

Місце відкриття спадщини – це визначення виключно юридичне, під ним слід розуміти населений пункт (і відповідно нотаріальний округ), у якому, на думку спадкоємців, слід визначати спадкове правонаступництво. Зрозуміло, що місце фактичної смерті і місце відкриття спадщини можуть не збігатися. Місцем відкриття спадщини є останнє місце проживання спадкодавця (ч. 1 ст. 1221 ЦК України).

Таким чином, можна зробити висновок, що як і для будь-якого іншого явища, яке має правове значення, для переходу до спадкоємців всієї сукупності прав та обов'язків або інакше - для переходу до них спадкової маси обов'язково необхідне послідовне складання передбаченого цивільним законом визначеного складу юридичних фактів - юридичного складу, без якого не можна і вести мову про встановлення спадкового правонаступництва.

Питання спадкового права залишаються в центрі уваги суспільства та держави, законодавців та дослідників, кожного громадянина, оскільки питання спадщини тією чи іншою мірою торкаються інтересів кожного.

УДК: 342

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ФІЗИЧНИХ ОСІБ, ЯК СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРСЬКОЇ (ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ) ДІЯЛЬНОСТІ

Бунча Ганна Василівна
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
annabuncha1999@gmail.com
Володимир Матченя
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Коломієць Павло Віталійович
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Вступ. Правове регулювання спільної сумісної власності особливості якої визначає, насамперед:Господарський кодекс України, Цивільний кодекс України, Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб — підприємців та громадських формувань» та інші нормативно-правові акти.

Поняття суб'єкта господарського права обґрунтоване теорією господарського права, яка виходить з того, що суб'єктами господарського права є учасники господарських відносин.

Постановка проблеми: дослідження правового статусу фізичних осіб, як суб'єктів господарської (підприємницької) діяльності є досить актуальним, оскільки фізична особа - суб'єкт господарювання - досить розповсюджена форма здійснення підприємницької діяльності. Проте в процесі реалізації своїх прав часто сказані суб'єкти стикаються з великою кількістю питань та проблем як загальноправового, так і вузькоспеціалізованого характеру. До того ж найбільша і найважливіша для господарської діяльності група суб'єктів господарського права складають саме суб'єкти господарювання.

Аналіз останніх досліджень та публікацій: правовим проблемам, пов'язаним з визначенням правового становища суб'єктів господарювання та їх об'єднань, приділяли увагу вчені-правознавці різних часів. Цій тематиці присвячені роботи С. Братуся, Ю.М. Крупка, А.Венедиктова, М. Коняєва, В. Лаптєва, В. Мамутова, В. Мартем'янова, Г. Пронської, К. Флейшиць, Г. Першеневича В. Щербини. Бейцун, В. Лукач, О. Віника, Г. Знаменського, В. Бюляневича, В. Андрейцева, та багато інших.

Водночас, недостатній рівень правової регламентації створення діяльності різних господарських організацій (об'єднань), обмежена кількість наукових розробок з цієї проблематики зумовлюють необхідність глибокого комплексного дослідження різноманітних аспектів правового становища зазначених суб'єктів господарювання.

Основною **метою** дослідження є - визначення правової природи суб'єктів господарювання та їх об'єднань в Україні, з'ясування їх значення у сфері господарської діяльності, виявлення недоліків у законодавстві щодо їх правового статусу і на цій основі — пропозиції щодо його вдосконалення.

Результати дослідження. У законодавстві України немає узагальненого визначення родового поняття «суб'єкт підприємницької діяльності». У ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України (далі – ГК України) міститься визначення поняття суб'єкта господарювання, яке, як зазначає Ю.М. Крупка, з огляду на певну змістову спорідненість термінів «господарювання» і «підприємницька діяльність», можна застосовувати щодо суб'єктів підприємницької діяльності [7, с. 84]. Це випливає і з аналізу ч. 2 ст. 3 ГК України, відповідно до якої господарська діяльність, що здійснюється для досягнення

економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку, є підприємництвом. Тобто підприємництво є різновидом господарської діяльності.

Згідно зі ст. 42 Господарського кодексу, підприємництво - це самостійна, ініціативна, систематична, на власний ризик господарська діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання (підприємцями) з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку[1]. Визначення поняття підприємництва має не тільки важливе теоретичне, а й практичне значення, оскільки значна частина норм законодавства стосується лише такого роду діяльності. Особливого значення це набуває при застосуванні імперативних норм, у тому числі тих, що регламентують санкції за порушення законодавства про підприємництво.

Мета одержання прибутку є необхідною ознакою підприємницької діяльності. Але не слід змішувати мету підприємницької діяльності і результат такої цілеспрямованої діяльності. Та або інша діяльність не може бути віднесена до підприємницької, якщо її метою не є одержання прибутку.

Одним із видів суб'єктів господарського права є фізична особа – підприємець(далі ФОП). Це відносно новий суб'єкт господарського права, оскільки підприємницька діяльність за планово-розподільчої економіки була заборонена і легалізація її в Україні відбулася відповідно до Закону України від 07.02.1991 р. «Про підприємництво», який втратив чинність при вступі в силу Господарського кодексу України.

Статус ФОП — це юридичний статус, що засвідчує право особистості на заняття підприємницькою діяльністю, а саме: самостійної, ініціативної, систематичної, на ризик господарської діяльності, що здійснюється суб'єктами ведення господарювання підприємцями з метою досягнення економічних і соціальних результатів та одержання прибутку. При цьому юридичний статус ФОП сам по собі не впливає й жодним чином не обмежує будь-які правочини особи, які випливають із його цивільної право- і дієздатності.

Керуючись ст. 44 ГКУ підприємництво в Україні здійснюється на основі:

— вільного вибору підприємцем видів підприємницької діяльності;

— самостійного формування підприємцем програми діяльності, вибору постачальників і споживачів продукції, що виробляється, залучення матеріально-технічних, фінансових та інших видів ресурсів, використання яких не обмежено законом, встановлення цін на продукцію та послуги відповідно до закону;

— вільного найму підприємцем працівників;

— комерційного розрахунку та власного комерційного ризику; — вільного розпорядження прибутком, що залишається у підприємця після сплати податків, зборів та інших платежів, передбачених законом;

— самостійного здійснення підприємцем зовнішньоекономічної діяльності, використання підприємцем належної йому частки валютної виручки на свій розсуд[1].

Відповідно до ст. 51 Цивільного Кодексу України (далі ЦК України) передбачено, що до підприємницької діяльності фізичних осіб застосовуються нормативно-правові акти, які регулюють підприємницьку діяльність юридичних осіб, якщо інше не встановлене законом або не випливає із суті відносин [2]. Правоздатність індивідуального підприємця практично прирівнюється до правоздатності юридичних осіб — комерційних організацій. Згідно ст. 50 ЦКУ він може мати права й обов'язки, необхідні для здійснення будь-яких видів діяльності, незаборонених законом, і щодо яких законом не передбачено обмежень [2].

Відповідно до п. 6 ст. 128 ГКУ громадянин-підприємець зобов'язаний:

— у передбачених законом випадках і порядку одержати ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності;

— повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності, інших суттєвих умов своєї підприємницької діяльності, що підлягають відображенню у реєстраційних документах;

— додержуватися прав і законних інтересів споживачів, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової сертифікації продукції, встановлених законодавством;

— не допускати недобросовісної конкуренції, інших порушень антимонопольно-конкурентного законодавства;

— вести облік результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства;

— своєчасно надавати податковим органам декларацію про майновий стан і доходи (податкову декларацію), інші необхідні відомості для нарахування податків та інших обов'язкових платежів; — сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку і в розмірах, встановлених законом [1].

Відповідно до п. 4.2 ст. 4 Закону № 755 порядок проведення державної реєстрації юридичних осіб та ФОП включає, зокрема:

1. перевірку комплектності документів, які подаються державному реєстратору, та повноти відомостей, що вказані в реєстраційній картці;

2. перевірку документів, які подаються державному реєстратору, на відсутність підстав для відмови у проведенні державної реєстрації;

3. внесення відомостей про юридичну особу або фізичну особу — підприємця до Єдиного державного реєстру;

4. оформлення і видачу виписки з Єдиного державного реєстру [4].

За проведення державної реєстрації ФОП справляється реєстраційний збір відповідно до абз. 2 п. 10.1 ст. 10 Закону № 755 у розмірі двох неоподатковуваних мінімумів доходів громадян [4]. Фінанси, облік і аудит. 2012. № 19 250.

Після отримання свідоцтва про державну реєстрацію ФОП має стати на облік в органах державної податкової служби та Пенсійного фонду України для реєстрації платником податків та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно. Відповідно до положень Податкового кодексу України (далі ПК України) ФОП для цілей оподаткування можуть застосовувати загальну систему оподаткування доходу та спрощену [5].

У разі потреби, ФОП може виготовити печатку без дозволів МВС [6], а також відкрити в банківській установі для здійснення розрахункових операцій поточний рахунок. За загальним правилом після проходження усіх зазначених процедур ФОП може розпочинати свою господарську діяльність.

У тому ж разі, якщо ФОП буде здійснювати види господарської діяльності, що підлягають ліцензуванню, то така діяльність може здійснюватися лише після отримання у встановленому порядку ліцензії.

Згідно ст. 9 Закону України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» є види сільськогосподарської діяльності ФОП, що також підлягають ліцензуванню.

Як зазначає професор Н.І. Титова, підприємницька діяльність у сільському господарстві є окремим, самостійним видом підприємництва [6, с. 79]. Це пояснюється, перш за все, особливостями суб'єктів, які здійснюють таку діяльність, зокрема фізичних осіб – аграрних підприємців. Право на підприємництво у сільському господарстві тісно

пов'язано з правом власності чи правом користування землями сільськогосподарського призначення, що, в свою чергу, зумовлює значний вплив природно-кліматичних факторів на підприємницьку діяльність в аграрному секторі економіки [6, с. 79—80].

Викладене додатково підкреслює, що однією з визначальних рис діяльності ФОП у сільському господарстві є використання ними при провадженні господарської діяльності земель сільськогосподарського призначення. Такі землі можуть використовуватися ФОП у сільському господарстві на підставі права власності або ж на підставі їх оренди.

Правовий статус ФОП характеризуються наявністю наступних елементів: проходження державної реєстрації як суб'єкта господарювання, облік в органах державної податкової служби та Пенсійного фонду України як платника податків та єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування відповідно, виготовлення печатки (за необхідністю), відкриття в банківській установі поточного рахунку (за потребою), отримання ліцензії (у разі провадження ліцензійних видів діяльності), для ФОП у сільському господарстві — використання при провадженні господарської діяльності земель сільськогосподарського призначення. Остання ознака є визначальною, такою що виокремлює приватних підприємців у сільському господарстві від таких суб'єктів господарювання в інших галузях економіки.

Висновки:

Отже, Фізична особа-підприємець (ФОП) — це фізична особа, яка втілює свій потенціал до підприємництва, від власного імені, шляхом самостійної, на власний страх і ризик діяльності з метою отримання прибутку і при цьому володіє повною цивільною дієздатністю та пройшла реєстрацію у відповідних державних органах.

Правовий статус фізичних осіб – підприємців є комплексним. Його формують суб'єктивні права та юридичні обов'язки юридичних осіб – комерційних організацій як учасників майнових відносин; він підпорядковується вимогам, які визначені господарським законодавством для фізичних осіб-підприємців, на нього поширюється правовий статус товаровиробників, визначений законодавством. Реалізація цивільної дієздатності фізичної особи (людини) відбувається за межами здійснення нею господарської (підприємницької) діяльності.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України станом на 16.01.2003 року № 436-IVURL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15(дата звернення: 02.11.2019);
2. Цивільний кодекс України станом на 02.11.2019 р. № 435-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15(дата звернення: 02.11.2019);
3. Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб - підприємців» від 02.11.2019 р. № 755-IV URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15(дата звернення: 02.11.2019);
4. Податковий кодекс України станом на 20.10.2019 р. № 2755-VI URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17(дата звернення: 02.11.2019);
5. Інструкція про порядок нарахування і сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, затв. наказом М-ва юстиції України від 07 травня 2015 р. за № 508/26953 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0508-15(дата звернення: 02.11.2019);
6. Господарське право України: навч. посібник / М. Я. Ващишин, В.К. Гуревський, С.П. Позняк, Н. І. Титова, [та ін.]; за ред. Н.І. Титової. – Львів: ПАІС, 2005. – 368 с.
7. Крупка Ю.М. Правові основи підприємницької діяльності: навч. посібник / Юрій Миколайович Крупка. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 480 с.;

ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ ДІЯЛЬНОСТІ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ В УКРАЇНІ

Олена Бутрим
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

За період існування незалежної України в результаті правотворчої діяльності було створено велику кількість нових нормативних актів, можна сказати сформовано фактично нове законодавство України на засадах ринкової економіки. Остання передбачає повну господарську самостійність підприємств і організацій, що функціонують у народному господарстві і вступають при цьому в різноманітні виробничі, господарські та інші зв'язки. Всі ці суспільні відносини потребують правового регулювання, завдяки якому вони набувають характеру правовідносин.

Перехід економіки України до розвинених ринкових відносин багато в чому залежить від правового забезпечення ринкових реформ, від створення належних умов функціонування суб'єктів господарської діяльності, від суворого додержання ними вимог чинного законодавства. Законодавство України надає можливість суб'єктам господарювання самостійно обирати свою організаційно-господарську форму здійснення підприємницької діяльності.

1 січня 2004 року набрали чинності два надзвичайно важливих нормативно-правових акта – Цивільний кодекс України та Господарський кодекс України. Їх прийняття повинно сприяти всебічному правовому регулюванню приватноправових відносин, які є визначальними в системі ринкових відносин. Норми цих кодексів визначають статус окремих суб'єктів правовідносин, однак іноді мають дещо неузгоджені норми, що ускладнює їх застосування.

Безперечно, важливим суб'єктом підприємницької діяльності є підприємства. Різноманітність форм власності зумовила і різноманітні види підприємств. Водночас діюче законодавство України має окремі неузгодженості в правовому регулюванні зазначеного суб'єкта господарської діяльності.

Запровадження в Україні ринкових відносин з адекватними їм організаційно-правовими формами господарювання викликало відродження після багатьох десятиліть інституту господарських товариств. В цій організаційно-правовій формі підприємницької діяльності започатковується більшість нових великих та середніх підприємств, банків, страхових організацій інвестиційних фондів та інвестиційних компаній.

Упродовж тривалого часу однією із форм участі громадян СРСР у господарській діяльності для задоволення потреб народного господарства і населення в продовольстві, товарах народного споживання, житлі, продукції виробничо-технічного призначення, роботах і послугах з високими споживчими властивостями, розвитку трудової і соціальної активності членів кооперативу, зростання їх матеріального добробуту, культурного рівня і професійної майстерності була кооперація. В умовах розвитку ринкової економіки в Україні, з прийняттям нового Цивільного та Господарського кодексів, а також Закону України «Про кооперацію» кооперація як одна із форм господарювання знову відроджується. Зважаючи на це, дослідження поняття кооперативу та кооперації загалом, особливостей їх функціонування є досить актуальним.

Здійснення підприємницької діяльності її суб'єктами-підприємствами потребує безпосередньої взаємодії з іншими юридичними особами з метою колективного

використання виробничого, науково-технічного, інформаційного і фінансового потенціалу кожного з них для досягнення більшої ефективності. Це обумовило створення великого числа і різноманітності видів господарських об'єднань, що виникають на добровільній основі, з активними «горизонтальними» зв'язками між їх учасниками - суб'єктами підприємницької діяльності.

Останнім часом все більша кількість фізичних осіб починають займатися підприємницькою діяльністю без створення юридичної особи, тобто важливого значення набуває така форма підприємництва, як індивідуальне підприємництво.

Неможливо не помітити виникнення значної кількості таких суб'єктів підприємництва, як холдингові компанії та промислово-фінансові групи, значення яких останнім часом постійно зростає.

Господарський кодекс не містить визначення організаційно-правових форм здійснення підприємницької діяльності та не вказує на їх види. Визначення організаційно-правової форми здійснення господарської (не підприємницької) діяльності міститься у наказі Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики N 97 від 28.05.2004 «Про затвердження національних стандартів України, державних класифікаторів України, національних змін до міждержавних стандартів».

Відповідно до цього п. 2.1 наказу організаційно-правова форма господарювання – це форма здійснювання господарської (зокрема підприємницької) діяльності з відповідною правовою основою, яка визначає характер відносин між засновниками (учасниками), режим майнової відповідальності по зобов'язаннях підприємства (організації), порядок створення, реорганізації, ліквідації, управління, розподілу одержаних прибутків, можливі джерела фінансування діяльності тощо.

Серед об'єктів організаційно-правових форм господарювання класифікатор виділяє: 1) підприємства; 2) господарські товариства; 3) кооперативи; 4) організації (установи, заклади); 5) об'єднання підприємств (юридичних осіб); 6) відокремлені підрозділи без статусу юридичної особи; 7) об'єднання громадян, профспілки, благодійні організації та інші подібні організації; 8) інші організаційно-правові форми, зокрема індивідуальні підприємці, кредитні спілки, холдингові компанії тощо.

Як бачимо, Класифікатор вказує на всіх суб'єктів господарювання, водночас не всі вони можуть бути суб'єктами підприємницької діяльності. Господарська і підприємницька діяльність співвідносяться як ціле і частина, оскільки будь-яка підприємницька діяльність є господарською, водночас не всяка господарська діяльність є підприємницькою.

Діюча законодавча база є солідною нормативною основою для регулювання підприємницької діяльності. Водночас, закони та підзаконні нормативно-правові акти іноді по різному регулюють окремі аспекти функціонування суб'єктів підприємництва, не містять відповідей на окремі питання, які виникають під час їхньої діяльності, що в певній мірі ускладнює на практиці застосування відповідної нормативно-правової бази.

Список використаної літератури:

1. Цивільний кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. //Відомості Верховної Ради України. — 2003. — №№ 40—44. — Ст. 356.
2. Господарський кодекс України, прийнятий 16 січня 2003 р. //Відомості Верховної Ради України. - 2003. - № 18, № 19-20, № 21-22. — Ст. 144.
3. *Старцева О.* Підприємницьке право: Підручник. – К., 2015.

ДОБРОВІЛЬНІСТЬ ПРОЦЕСУ ОБ'ЄДНАННЯ ТЕРИТОРІАЛЬНИХ ГРОМАД

Марина Валявська
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
marn.valv@gmail.com
Науковий керівник: Володимир Божко
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного, адміністративного,
екологічного та трудового права Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

У зв'язку з реформою територіальної організації влади та системи місцевого самоврядування, в Україні активно створюються об'єднані територіальні громади. Саме тому актуальним є вивчення порядку утворення об'єднаних територіальних громад та аналіз участі громадян, органів місцевого самоврядування та інших суб'єктів у їх формуванні. Варто зазначити, що питання ефективності системи місцевого самоврядування, територіальної організації влади, діяльність територіальних громад вивчали такі вчені як Атаманчук Г., Безсмертний Р., Гончарук Н., Кагановська Т., Кравченко В., Олуйко В., Решетніченко А., Серьогін С. та інші.

Загалом, причинами створення об'єднаних територіальних громад є необхідність забезпечення громадян якісними та доступними публічними послугами, нерозвиненість інститутів прямого народовладдя, неефективність управління суспільним розвитком, а також низький рівень економічної спроможності окремих територіальних громад [1].

Водночас більшість науковців стверджують про існування опору реформі місцевого самоврядування. Це пояснюється існуванням у окремих осіб певних інтересів, зокрема небажанням сільських голів та громадських активістів втратити посади, необхідністю представників аграрного бізнесу зручніше управляти землями тощо [2].

Таким чином, варто детальніше розглянути порядок формування об'єднаних територіальних громад та з'ясувати роль громадян та органів місцевого самоврядування у їх створенні. Основним нормативно правовим актом, що регулює ці суспільні відносини, є Закон України «Про добровільне об'єднання територіальних громад». Так, ст. 5 вказує на те, що об'єднання має бути ініційовано саме «знизу», зокрема сільським, селищним, міським головою, депутатами ради, членами територіальної громади або органами самоорганізації населенням [3].

Цей Закон забезпечує також громадське обговорення прийняття пропозиції про об'єднання, а також проектів рішення про об'єднання територіальних громад. Однак такі обговорення, незважаючи на обов'язковість, мають скоріше дорадчий характер, адже згідно Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні» саме сільські, селищні та міські ради від імені територіальних громад здійснюють повноваження та функції місцевого самоврядування [4]. Таким чином, ці рішення можуть бути прийняті відповідними радами без згоди більшості населення. Ст. 7 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» закріплює також можливість проведення місцевого референдуму, проте через відсутність закону про проведення такого референдуму, це положення також має скоріше декларативний характер.

Варто зазначити, що проекти рішень про добровільне об'єднання, які створюються спільними робочими групами територіальних громад мають бути подані обласній державній адміністрації або Раді Міністрів Автономної Республіки Крим для отримання висновку щодо відповідності Конституції та законам України [3]. Цей факт може свідчити

про існування контролю органів державної влади над процесом об'єднання територіальних громад.

Розділ 3 Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» закріплює державну підтримку процесу об'єднання, зокрема фінансову. Саме Кабінет Міністрів України визнає об'єднану територіальну громаду спроможною, а у разі її відмови від приєднання до неї іншої територіальної громади може скасувати таке рішення про її спроможність [3]. Тобто держава стимулює об’єднані територіальні громади до прийняття пропозицій інших територіальних громад, що сприяє проведенню реформи територіальної організації влади.

Окремим питанням є можливість виходу територіальної громади з об'єднання. Закон України «Про місцеве самоврядування в Україні» закріплює право територіальної громади на вихід з об’єднання в порядку, що визначений законодавством [4]. Проте, незважаючи на наявність відповідної можливості, не існує нормативно-правових актів, що б врегульовували процедуру такого виходу, а також порядок повернення територіальної громади до колишнього стану. Тож необхідним є або розроблення відповідного механізму виходу або виключення п. 3 ст. 6 Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні».

Варто згадати також про іноземний досвід об'єднання муніципалітетів. Так, територіальна реформа влади у Латвії відбувалася спочатку шляхом добровільного злиття, а потім примусово. Можна говорити про тенденції до примусового об’єднання і в українських реаліях [5].

Отже, вирішальну роль у об'єднанні територіальних громад відіграють сільські, селищні, міські ради, що можуть приймати рішення про об'єднання без згоди громадян, а також державні органи влади, що здійснюють підтримку та контроль над процесом об'єднання. Необхідно також звернути увагу на фактичну неможливість виходу територіальної громади з об'єднання. Таким чином, незважаючи на наголошенні в законодавстві про добровільний характер об'єднання територіальних громад, таке об’єднання супроводжується впливом органів державної влади, а участь громадян у вирішенні цього питання є суттєво обмеженою.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні, схвалена розпорядженням Кабінету Міністрів України №333-р від 01. 04. 2014 року URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/333-2014-р
2. Об'єднані територіальні громади в Україні: короткий аналітичний огляд / Т. Ф. Куценко, Є. Ю. Дударенко // Економіка та держава. - 2017. - № 3. - С. 64-70.
3. Про добровільне об’єднання територіальних громад : Закон України від 05.02.2015 р. № 157 - VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/157-VIII
4. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21 травня 1997 р. № 280/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/280/97-вр
5. Добровільне об’єднання територіальних громад: зміст та алгоритм проходження основних етапів / В. М. Дрешпак, Н. А. Липовська // Аспекти публічного управління. - 2015. - № 4. - С. 45-54.

ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ ТЕХНІКИ МАРКЕТИНГОВОГО ДОСЛІДЖЕННЯ

Ірина Василенко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Бердянський державний педагогічний університет
Науковий керівник: Тетяна Сидорченко
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та фінансів
Бердянський державний педагогічний університет
tetanasidorcenko@gmail.com

Маркетингові дослідження можна визначити як повний і об’єктивний збір та аналіз інформації, пов‘язаної з вирішенням маркетингових проблем. Це специфічне джерело інформації для вирішення маркетингових проблем, покликане забезпечити повноту, адекватність інформації тим рішенням, які належить прийняти.

Методи проведення маркетингових досліджень різноманітні та багато чисельні. Їх можна розрізняти за наступними критеріями:

- цілі, що переслідуються;
- спосіб отримання первинної інформації;
- обрані процедури обробки отриманої первинної інформації.

В залежності від цілей, що ставляться в дослідженнях, умовно виділяють кількісні і якісні дослідження.

Кількісні дослідження пов’язані з визначенням кількості – вимірами, розрахунками, статистичними методами аналізу. В маркетингових дослідженнях значна частина кількісних даних стосується кількісного описання поведінки.

Серед видів маркетингової інформації, які вимагають кількісних методів аналізу, можна назвати:

1. визначення розміру ринку;
2. визначення об’єму певних сегментів ринку;
3. визначення частки ринку окремих марок продукції;
4. визначення структури мережі збуту.

Інформація про ставлення споживачів, їх наміри, думки, яка по суті є якісною, також може бути виражена кількісно. Для цього використовують питання з оціночною шкалою.

Якісним методам збору інформації перевага надається тоді, коли необхідно не виміряти, а знайти відповіді на запитання «чому?», «як?», «що запам’яталось?», «що вплинуло?» тощо. Всі ці запитання, пов’язані із ставленням споживача.

В якісному дослідженні маркетолог виходить з позиції, що він не знає (або припускає, що не знає), як можна описати ставлення споживача до продукту, торгової марки чи компанії, і його метою є отримання цієї інформації.

У кількісному дослідженні виходять з того, що вже уявлення про те, як або якими словами можна охарактеризувати це ставлення. Мета полягає в отриманні кількісних показників прихильників тієї чи іншої точки зору.

Якісні та кількісні показники не можна розглядати як протилежні і конкуруючі. Частіше за все вони доповнюють одна одну в рамках однієї загальної програми дослідження. Якісне дослідження може бути вступним, після якого проводяться кількісні.

В залежності від обраного способу отримання в ході дослідження первинної інформації виділяють чотири основні методи дослідження:

1. спостереження;
2. експеримент;

3. опитування;
4. імітація.

При первинних дослідженнях найчастіше користуються опитуванням. Опитування - систематичне збирання даних від опитуваних осіб через контакти з ними особисто, поштою та телефоном. Воно проводиться у вигляді цілеспрямованого отримання відповідей від осіб, у яких беруть інтерв'ю. Таким чином, опитування є способом передачі інформації у вигляді запитань та відповідей. З метою дослідження ринку проводяться повні, або неповні опитування. Повні опитування малоймовірні.

Спостереження - аналітичний метод, за допомогою якого вивчається та фіксується поведінка і результати минулої поведінки покупців в реальних ситуаціях.

Експеримент - дослідження, під час якого повинно бути встановлено, як зміни однієї або декількох перемінних впливають на одну (або декілька) залежну перемінну.

Для імітації немає потреби у співпраці з боку споживачів; вона може враховувати багато взаємопов'язаних факторів. Однак вона складна, важка для застосування і залежна від пропозицій, які покладено в основу моделі

Після проведення маркетингових досліджень на підставі наявної інформації та її ретельного аналізу підприємство може приступати до вироблення рішення щодо комплексу маркетингу.

ВПЛИВ ПРАВОВОЇ ІДЕОЛОГІЇ НА ПРОЦЕСИ ФОРМУВАННЯ І РЕАЛІЗАЦІЇ ЯВИЩ ДЕРЖАВНО-ПРАВОВОЇ ДІЙСНОСТІ

Веркалець Іван Дмитрович
аспірант денної форми навчання спеціальності 081 «Право»
Університет Короля Данила
i.verkalets@gmail.com
Науковий керівник: Зварич Роман Васильович
д.ю.н., доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права,
Університет Короля Данила

Сутність правової ідеології полягає у тому, що вона являє собою систематизовану сукупність правових ідей, принципів, цінностей, ідеалів, теорій, які формуються у суспільстві [6, с. 14].

Досліджуючи правову ідеологію як основу формування громадянського суспільства варто розтлумачити головне призначення самої ідеології, яке полягає у здійсненні регулятивно-управлінського, стабілізуючого впливу на життєдіяльність соціуму, його окремих сфер, поведінки людини. Це означає, що правова ідеологія спроможна втілюватися у принципи функціонування держави, норми чинного законодавства, бути легітимним засобом процесу формування правосвідомості людини, її соціалізації, утвердження її особистісних, професійних і громадянських ознак [4, с. 28]

Аналіз наукових джерел свідчить, що термін «правова ідеологія» порівняно з поняттями «ідеологія» «політична ідеологія», «державна ідеологія», «національна ідеологія» в науковому обігу з'явилося значно пізніше, наприкінці XX століття, насамперед у соціально-філософських дослідженнях. Водночас слушним є твердження Т. Андрусяка, який зазначає: «... можна з певністю стверджувати про необхідність визнання пріоритетності правової ідеології стосовно інших видів ідеології, її ключового значення в сучасному державно-правовому розвитку суспільства» [1, с. 3-4].

У контексті зазначеного доцільними є міркування Л. Удовики, яка наголошує: «... в умовах глобалізації оптимальною є така правова ідеологія, яка ґрунтується на ціннісних

орієнтирах, якими є домінування принципу верховенства права, гарантії і захист прав людини, ефективне законодавство та інші, які у взаємодії та взаємозумовленості сприятимуть формуванню цілісної, динамічної, національної правової системи, досягненню структурно-функціональної єдності її елементів; правовими засобами забезпечать модернізацію правової системи й держави; захист національних інтересів; гарантуватимуть оптимальне функціонування правової держави і громадянського суспільства; сформують адекватні й дієві правові засоби убезпечення від викликів, ризиків і небезпек, зумовлених глобалізацією; сприятимуть зміцненню міжнародного авторитету, позиціонуватимуть Україну як цивілізовану європейську державу в глобальному правовому просторі» [7, с. 29, 16].

Аналізуючи структуру правосвідомості, ряд вітчизняних науковців підкреслюють, що правова ідеологія властива не «кожній» правосвідомості, не є обов'язковим структурним елементом будь-чиєї правосвідомості. Правову ідеологію логічніше розглядати як форму вияву чи форму відображення правосвідомості, яка більше властива юристам, науковцям [5, с. 31]. Поряд із цим слід зазначити, що правова ідеологія властива не лише науковцям та практикуючим юристам, вона формується також і в межах суспільства, відображає його інтереси та потреби, має певну спрямованість. Враховуючи класичний підхід до структури правосвідомості, звернемо увагу на її місце та роль у структурі правового впливу.

Термін «вплив» означає певну систему дій із використанням різноманітного інструментарію по відношенню до чогось. У цьому контексті С.О. Комаров зазначає, що поняття вплив більш широке за змістом, ніж регулювання, оскільки вплив включає як регулювання за допомогою правової норми, так і інші правові засоби та форми впливу на поведінку людей. Тим самим він відносить правові засоби та форми не тільки до поняття правового регулювання, а вважає, що вони притаманні і правовому впливу [2, с. 412]. Серед зазначених правових засобів, форм прояву важливе місце відводиться мотиваційному, інформаційно-психологічному та ідеологічному інструментарію.

Правовий вплив формується та знаходить свій вияв у соціальному середовищі, є продуктом людської діяльності. Вихідною основою пізнання певного явища чи категорії, а в даному випадку категорії «правовий вплив», є неусвідомлене, інтуїтивне знання про неї. Процес його пізнання відбувається як процес усвідомлення, кристалізації його сутності. Сутність правового впливу - це його основа, визначальна характеристика, обумовлена внутрішніми процесами його розвитку, що формується на рівні мислення. Важливим аспектом у формуванні розуміння даної категорії мають також традиції як певної держави, так і науково-теоретичні традиції, які встановлюють межі правового усвідомлення цього предмета. Вивчаючи сутність правового впливу, суб'єкт дослідження знаходиться в межах цих традицій і використовує вже існуючі знання про цей предмет. Пізнати сутність правового впливу як певне ціле можливо лише на підставі вивчення інших явищ правової дійсності. (Наприклад: дія права, правове регулювання, правосвідомість, правова ідеологія, правова психологія тощо).

Визначаючи поняття правового впливу, дослідники ґрунтуються на одній або декількох його ознаках. Сутнісні ознаки правового впливу можуть бути систематизовані та представлені таким чином: правовий вплив здійснюється за допомогою правових засобів та інших правових явищ, які мають різне правове оформлення та юридичне забезпечення, формують мотиви поведінки суб'єктів, впливаючи на її активність, спрямовані на впорядкування суспільних відносин; правовий вплив не завжди зумовлює свідоме нормування суспільних відносин та пов'язаний зі встановленням суб'єктивних прав та обов'язків суб'єктів (3, с. 480); правовий вплив має певний механізм, який

визначає місце та роль різних правових засобів та інших явищ правової дійсності в суспільному житті.

Відтак, слід зазначити, що правовий вплив – це складова дії права, яка обумовлює вплив правових та інших явищ правової дійсності на суспільний порядок, поведінку суб'єктів, на систему сформованих у них правових цінностей. Важливе місце в структурі засобів правового впливу належить правовій ідеології.

Список використаних джерел

1. Андрусяк Т. Правова ідеологія: поняття та суть. Проблеми державотворення і захисту прав людини в Україні: матеріали IX регіональної наук.-практ. конф.. 13-14 лютого 2003 р. Львів : Юрид. ф-т Львівського нац. унту ім. Івана Франка, 2003. С.3-4
2. Комаров С.А. Общая теория государства и права. 7-е изд. СПб.: Питер, 2008. 512 с
3. Матузов М.И., Малько А.В. Теория государства и права. М.: Юристь, 2001. 512 с.
4. Недюха М. П. Правова ідеологія українського суспільства: моногр. К.: «МП Леся», 2012. 400 с.
5. Рабінович П.М., Бачинський Т.В. Формування основ правового світогляду, правової свідомості та правової культури шкільної молоді (теоретико- й соціолого-правове дослідження). Праці Львівської лабораторії прав людини і громадянина Науково-дослідного інституту державного будівництва та місцевого самоврядування Національної академії правових наук України. [Редкол.: П.М. Рабінович (гол. ред.) та ін.]. Серія 1. Дослідження та реферати. Вип. 29. Львів: Видавництво ЛОБФ «Медицина і право», 2015. 224 с.
6. Толстенко В. Л. Правова ідеологія у структурі правосвідомості: теоретико-методологічні основи аналізу. Держава і право: зб. наук. праць «Юридичні і політичні науки». Вип. 41. К.: Ін-т держави і права ім. В. М. Корецького НАН України, 2008. С. 10–18.
7. Удовика Л.Г. Теоретико-правові засади трансформацій правової системи України в умовах глобалізації: автореф. дис. докт. юрид. наук: спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових вчень». К., 2014. 40 с.

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ ЦІННІСНИХ ОРІЄНТАЦІЙ МАЙБУТНЬОГО РЕАБІЛІТОЛОГА

Вишар Є.В.
старший викладач кафедри фізичної реабілітації та фізичного виховання
Полтавського інституту економіки і права
evishar08@gmail.com
Клеценко Л.В.
к.пед.н., старший викладач кафедри фізичної терапії та ерготерапії
Національного університету «Полтавська політехніка імені Юрія Кондратюка»
kletsenko_@ukr.net

Навчально-виховний процес у ВНЗ комплексно діє на особистість студента: окрім професійних знань та вмінь останній набуває певних професійних якостей, соціально-психологічних характеристик, цінностей та ідеалів. Цінності, зокрема, виступають в ролі орієнтирів, здатних у потоці зовнішніх життєвих явищ виділити найбільш важливі аспекти для життєдіяльності, поведінки, тобто визначають вибірковість світовідношення, життєву позицію студентів, їх вищі потреби та спрямованість інтересів.

Важливість вивчення та формування системи цінностей у процесі професійної підготовки обумовлена тим, що вони входять в структуру особистості, є ядром її спрямованості та визначають світоглядні переконання у професійній сфері. В структурі особистості цінності представлені у вигляді взаємопов’язаних компонентів зі складними взаємозв’язками, знання яких дає можливість викладачеві використовувати в повсякденній практиці психологічний прогноз з метою педагогічного спрямування діяльності майбутніх спеціалістів в професійно значиме русло. А в сучасних умовах для успішного вирішення завдань професійної освіти викладачеві необхідні не лише

ґрунтовні знання свого предмета і володіння основами педагогіки, а й психологічні знання: про вікові та індивідуальні особливості студентів, закономірності засвоєння знань, особливості формування вмінь і навичок та професійних ціннісних орієнтацій.

Стартовим етапом закладання ціннісної свідомості особистості на сьогодні визнається вивчення психічних процесів, що зумовлюють формування в особистості тієї чи іншої системи цінностей, притаманних їй ціннісних орієнтацій [1]. В свою чергу, провідним психічним процесом, базовим у засвоєнні знань, формуванні вмінь, навичок та професійних ціннісних орієнтацій є сприйняття студентами навчального матеріалу. Фізіологічною основою сприйняття є складна аналітико-синтетична діяльність кори головного мозку. Цей процес залежить не тільки від інформації органів чуття, а й від настрою, інтересу до об’єкта, очікувань, життєвого досвіду особистості, її індивідуально-психологічних особливостей; до того ж сприйнята інформація накладається на ту, яка вже закладена в свідомості.

При сприйнятті студентами запропонованого навчального матеріалу останній набуває психологічну форму, яка покликана перетворити зовнішні професійні вимоги у внутрішні спонукання майбутніх спеціалістів. Тому викладачеві необхідно ретельно та обдумано підходити до вибору змісту навчального матеріалу і способів його подання студентам. Визначаючи ієрархію професійних цінностей та розробляючи з її урахуванням методичне забезпечення, викладач повинен дбати про те, щоб обрані цінності були суголосні не лише з суто професійними вимогами до фахівця, а й з соціальними нормами – типовими зразками діяльності, загальнолюдськими еталонами поведінки при виконанні професійних обов’язків, які в комплексі забезпечать високоморального професіонала своєї справи. Адже саме в студентському віці формується цілісна система поглядів, знань і переконань − світогляд особистості, а основним мотивом пізнавальної діяльності є прагнення набути професію та самоствердитися в соціумі [3]. Особливу увагу слід звертати на осмисленість сприйняття: студенти мають розуміти навчальний матеріал та пов’язувати попередній досвід і враження із щойно сприйнятими.

Досліджуючи зв'язок цінностей з потребами, необхідно враховувати, що в будь-якому випадку творцем, носієм і користувачем цінностей є конкретна особистість і всі вказані теорії обов’язково базуються на витоках людської природи, спрямованої на задоволення потреб, скомпонованих різноманітними інтегративними чинниками. У всіх класифікаціях цінностей є спільна основа – всі вони базуються на трьох основних аспектах потреб людини: біологічних, соціальних та духовних і існують у предметній або духовній формах. Серед зазначених аспектів потреб особистості – останні (духовні) мають винятково важливе значення в правильному формуванні людських потреб, у приведенні їх до моральної висоти, а, отже, і створенні бази для становлення ціннісних орієнтацій, що відповідають суспільним нормам та сприяють успішній самореалізації. В. Крижко характеризує духовність як «ціннісний зміст свідомості; як індивідуальне вираження потреби пізнання; як пошук, засвоєння, створення та поширення духовних цінностей; як орієнтацію на вирішення проблем сенсу життя; як систему особистісної активності і ставлення до різних сфер життєдіяльності людини; як психічний стан безперервного самовдосконалення особистості; як визначений спосіб життєдіяльності» [2]. І. Сікорський стверджує, що один лише розвиток розуму робить людину софістом і не дає змогу бачити істину, яка відкривається осердеченому розуму; лише справжній духовний розвиток передбачає гармонізацію та вдосконалення розуму, почуттів, волі та породжує духовні потреби [1]. У широкому розумінні термін «духовний» вчені пов’язують з внутрішнім світом людини, всім, що торкається сприйняття та пізнання, уособлює всю людську

активність та функції, у яких загальний результат – володіння цінностями суміжними з мораллю: етичними, естетичними, гуманістичними та альтруїстичними.

Духовність особистості завжди високо цінувалась педагогами, і у виховному процесі дбали насамперед про неї. Видатний педагог ХХ ст. А. Макаренко переконував, що виховання громадянина повинне бути насичене духовністю, чистотою людських стосунків, високою мораллю. Своєрідним мірилом духовності особистості він вважає необхідність виховання гальм асоціативної поведінки, вміння на основі суспільних норм визначати міру того, що особистість може використати для задоволення своїх потреб і чого не може. «У процесі виховання людини, підкреслював А. Макаренко, ми повинні виходити з потреб не тільки сучасного, а й майбутнього суспільства» [2].

З проведеного вище теоретичного аналізу випливає, що ціннісні орієнтації є одним з найбільш комплексних, багаторівневих духовних утворень у структурі особистості, які поєднують в собі комбінацію потреб, інтересів та виконують роль регуляторів поведінки. Отже, знання рівня сформованості ціннісних орієнтацій людини, їх ієрархії – це можливість визначення стратегії здійснення правильного соціального спрямування особистості. Ціннісне сприйняття дійсності може суттєво прискорити вирішення таких актуальних проблем, як безпека життя, організація і стимулювання праці, вдосконалення соціальної сфери, стимулювання самореалізації та прояву творчості в працівників. Під час навчання особливого значення набуває формування ціннісних орієнтацій відповідних суспільним нормам, адже це передумова виховання свідомої молоді – майбутнього нашої нації, рушійної сили, яка спроможна вирішувати зобов'язання перед суспільством на високому професійному рівні; молоді із вищими моральними, естетичними, духовними ідеалами. Від правильної ціннісної спрямованості залежить нині духовне оновлення нашого суспільства, зміст суспільних норм і правил і, загалом, наше майбутнє.

Література:

1. Енциклопедія освіти / [*Акад.пед.наук України* / голов. *ред. В. Г. Кремень*] − К. : Юрінком Інтер, 2008. − 1040 с.
2. Крижко В. В. Антологія аксіологічної парадигми освіти : навч.пос. / Василь Васильович Крижко. – К. : Освіта України, 2005. – 440 с.
3. Лисянська Т. М. / Педагогічна психологія : Практикум : Навч. посіб. / Таїсія Миколаївна Лисянська. – К. : Каравела, 2009. – 224 с.

МОВНА ПОЛІТИКА ІЗРАЇЛЮ ЯК ФАКТОР АРАБО-ІЗРАЇЛЬСЬКОГО КОНФЛІКТУ

Олена Вітринська
к.і.н., доцентка кафедри українознавства, культури та документознавства,
Полтавський національний технічний університет, імені Юрія Кондратюка,
vitrynska@gmail.com

Мовне питання відіграє надзвичайно важливу роль у будь-якому суспільстві. Від мовної політики держави, її цілей та завдань, у значній мірі залежить стабільність та цілісність суспільства, його самодостатність, ефективне функціонування та розвиток [2, с. 14].

В Ізраїлі мовний фактор має особливу актуальність через те, що на цій землі мешкають люди різних національностей, а кількість населення постійно збільшується за рахунок репатріантів, які є носіями різних мов. Із 1922 по 1948 роки офіційними мовами були англійська, арабська та іврит. Англійська мова тут є традиційною через певний час

перебування Палестини під мандатом Великобританії. Але після заснування держави Ізраїль документообіг вівся лише на івриті та арабською мовою.

Основними принципами сучасної мовної політики є підтримка та популяризація біблійної мови, спільної для єврейських общин усього світу, та зручність у спілкуванні представників різних національностей і туристів. У Декларації Незалежності зазначено, що Ізраїль докладе зусиль для розвитку країни на користь всіх її мешканців, реалізує повну громадянську і політичну рівноправність всіх своїх громадян і забезпечить свободу віросповідання, совісті, вибору мови, освіти і культури.

2008 р. група депутатів кнесету внесла законопроект, у якому пропонувалось арабську, англійську та російську мови зробити другими офіційними мовами, а іврит – єдиною основною мовою країни [2, с. 16]. Але він не отримав необхідної кількості голосів. Натомість, у липні 2018 р. кнесет ухвалив закон, у якому визнав Ізраїль єврейською національною державою. Закон визначає Ізраїль історичною батьківщиною євреїв та територію, на якій вони мають можливість реалізовувати своє право на національне, культурне, релігійне та історичне самовизначення. Отже, відповідно закону, право на самовизначення в Ізраїлі належить виключно єврейському народу[1].

Законом було ухвалено, що єдиною офіційною мовою є іврит. Не зважаючи на те, що він був відтвореною, біблійною мовою, наразі ним спілкується більша частина населення. Усі репатріанти поставлені в умови необхідності вивчити іврит. Держава організувала все необхідне для полегшення процесу навчання. Наприклад, у перші два роки перебування репатріантів в Ізраїлі для їхніх дітей у школах введено більш поглиблене вивчення івриту, ніж для дітей, які народилися в Ізраїлі.

Згідно закону липня 2018 р. права арабської мови, що існували до його ухвали, не повинні порушуватися. Там зазначається, що арабська мова, має «особливий високий статус» в Ізраїлі, який дозволить її використовувати в державних закладах; права мови меншини, що існували до липня 2018 р., не будуть порушуватися; застосування арабської регулюватиме окремий закон [1].

З боку євреїв надання арабській мові «особливого статусу» та винесення її на друге місце після івриту є поступкою в інтересах арабської меншості. Країна перебуває у стані довготривалого арабо-ізраїльського конфлікту, тому подібні кроки мали б сприяти налагодженню миру.

Із точки зору арабської частини населення Ізраїлю даний закон надзвичайно сильно порушує їхні права. Після того, як арабська мова була офіційною, будь-який інший статус не влаштує її носіїв. До того ж «особливий статус» не надає можливості використовувати арабську в усіх органах влади. Мовою бюрократії та вищої освіти є іврит. Тому арабські ради та муніципалітети здійснюють інтенсивне і постійне спілкування з урядом на івриті. Культурні товариства використовують арабську як мову комунікації, але якщо говорити про міжнаціональні відносини, то застосовується саме іврит [2, с. 1]. В ізраїльських школах арабську вивчають як іноземну, а не як другу мову. Більшість вивісок хоч і дублюються арабською, але для того щоб їх встановити іноді вимагали рішення Верховного суду Ізраїлю.

Варто згадати і про англійську мову, яка є достатньо популярною в країні. Це мова міжнародного співробітництва та туризму. Її можна скрізь почути, побачити на оголошеннях та вивісках, у меню закладів харчування, прочитати англомовну пресу. Англійська є третьою за популярністю використання мовою в Ізраїлі, хоча й не має «особливого статусу».

Підсумовуючи, треба підкреслити, що мовне питання є одним із факторів арабо-ізраїльського конфлікту. Влада єврейської держави діє на основі національних інтересів

домінуючої нації, але в своїй мовній поліцій враховує інтереси арабської меншини, яка становить 21 % населення держави. При цьому меншість абсолютно не задоволена мовною політикою, тому конфлікт триває.

Список використаної літератури:

1. Баранов О. Чому в Ізраїлі ухвалили закон про національну єврейську державу? // BBC NEWS. Україна / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://www.bbc.com/ukrainian/features-44894773.
2. Прибєгін І. Статус івриту та арабської мови у державі Ізраїль: минуле і сьогодення // Иудаика в Одессе : сб. ст. по итогам работы программы по иудаике и израилеведению Одесского нац. ун-та им. И.И. Мечникова / ОНУ им. И.И. Мечникова, Филос. фак., Израильский культурный центр; редкол.: И. В. Голубович [и др.]. – Одесса: Фенікс, 2015. – С. 14–19.

КОНТРОЛІНГ: ЕКОНОМІЧНА СУТЬ ТА ЙОГО МІСЦЕ В СИСТЕМІ УПРАВЛІННЯ ПІДПРИЄМСТВОМ

Євгеній Власенко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Олена Артюх-Пасюта
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування,
Полтавський інститут економіки і права

Формування дієвої системи управління передбачає як створення певних стратегій розвитку підприємства, так й проведення постійного безперервного контролю на підприємствах, які забезпечує контролінг. Вміле створення і запровадження адаптивної системи контролінгу виглядає безальтернативним реальним шляхом використання наявних на підприємстві ресурсів для забезпечення довготривалої стабільної діяльності підприємства.

Проблемою визначення сутності поняття контролінгу займалися вітчизняні за зарубіжні вчені, такі, як Варфоломєєва К., Длі М., Зоріна О., Івата В., Калайтан Т., Криворотько І., Папінко В., Пушкар М., Сухарева Л. Та інші. Незважаючи на численні публікації з проблематики контролінгу, в Україні досі відсутнє чітке однозначне уявлення про сутність поняття «контролінг», на визначенні якого має ґрунтуватися методологія та розроблятися теоретико-методичні підходи до впровадження контролінгу у вітчизняну практику господарювання.

Мета статті - на основі аналізу еволюції дефініцій контролінгу уточнити його сутність і обґрунтувати роль контролінгу в управлінні підприємством. Для досягнення цієї мети необхідно вирішити певні завдання, основними з яких є: уточнення поняття контролінгу; обґрунтування його сутності; визначення місця і ролі контролінгу в управлінні підприємством.

Запропоновані різними вченими визначення терміна «контролінг», можна групувати за типом використаного підходу: системного чи процесного (табл. 1).

Таблиця 1

Підходи до визначення дефініції «контролінг» [власне опрацювання]

Автор, джерело	Визначення	Переваги	Недоліки
	Системний підхід		
Зоріна О. А. [3]	Контролінг - це спеціальна саморегулююча система методів і інструментів, яка спрямована на функціональну підтримку менеджменту підприємства і включає інформаційне забезпечення, планування, координацію, контроль, аналіз і внутрішній консалтинг	Саморегульованість системи, об'єднання функцій управління	Обмеженість функцій контролінгу
Івата В. [4	Контролінг - підсистема управління підприємством з метою надання підтримки та допомоги керівнику. Концепція управління підприємством, орієнтована на ефективне і довгострокове функціонування в сучасному економічному середовищі	Визначення контролінгу лише як підсистеми в системі управління.	Застосування контролінгу лише до управління цілим підприємством
Калайтан Т. [5]	Контролінг - сукупність методів і процедур із координації обліку, контролю, аналізу, планування з метою інформаційно-консультаційного забезпечення управлінських рішень	Взаємозв'язок усіх функцій управління	Обмеженість функцій контролінгу
Криворотько І. [6]	Контролінг - це комплексна система управління підприємством, що містить в собі управлінський облік, облік і аналіз витрат з метою контролю за всіма статтями витрат, усіма підрозділами і складовими виробленої продукції або наданих послуг, а також їх планування.	Комплексність, системність підходу	Акцентування лише на витратах. З визначення не випливає виконання контролінгом функції адаптації системи управління до мінливих зовнішніх умов
Папінко В. [7]	Контролінг - система управління процесом досягнення кінцевої мети діяльності фірми, тобто одержання максимального для даних умов прибутку	Орієнтація на конкретну мету	Орієнтація лише на отримання прибутку. Не визначені методи управління, що використовуються в контролінгу

Продовж. табл. 1

Автор, джерело	Визначення	Переваги	Недоліки
Пушкар М. [8]	Контролінг - окрема інформаційна підсистема підприємства для стратегічного управління на основі синтезу знань з менеджменту, маркетингу, фінансового й управлінського обліку, статистики, аналізу, контролю та прогнозування	Виділення контролінгу в окрему підсистему управління. Охоплення контролінгом інших управлінських підсистем	Орієнтація лише на стратегічні цілі підприємства
Сухарева С. [9]	Контролінг - обліково-аналітична система, яка реалізує синтез елементів обліку, аналізу, контролю, планування, яка забезпечує як оперативне, так і стратегічне управління процесом досягнення цілей і результатів діяльності підприємства	Орієнтація на стратегічні і оперативні цілі підприємства	Обмеженість функцій контролінгу
Процесний підхід			
Варфоломєєва К. [1]	Контролінг - це нова концепція управління в рамках сучасного менеджменту, головна функція менеджменту, що будує взаємозв'язки між іншими окремими функціями - плануванням, координуванням, контролем, обліком та аналізом	Визначення контролінгу як центральної функції управління, що пов'язує інші функції між собою	З визначення не випливає виконання контролінгом функції адаптації системи управління до мінливих зовнішніх умов
Длі М. [2]	Контролінг - одна з функцій, що виконується в межах управління підприємством і полягає у підтримці управління через інформацію	Інформаційне навантаження функції контролінгу	З визначення не випливає виконання контролінгом функції адаптації системи управління до мінливих зовнішніх умов, не конкретизовано функції контролінгу, не висвітлюються методи здійснення інформаційної підтримки управління

Аналіз наведених визначень контролінгу свідчить про відсутність однозначного тлумачення цього поняття. Більшість вчених використовують системний підхід при встановленні сутності контролінгу, інші - процесний, а окремі вчені розглядають контролінг лише як методологічну базу для прийняття управлінських рішень. Думки вчених не збігаються і у визначенні набору функцій, що виконує контролінг. Одні з них вважають контролінг системою управління, наділяючи його повноваженнями приймати управлінські рішення, інші - підсистемою системи управління, що виконує сервісні функції. Неоднакове ставлення вчених і до об'єкта застосування контролінгу. Більшість із них розглядає контролінг лише у застосуванні до підприємства в цілому. Залишається без уваги можливість його застосування на окремих управлінських ланках та для оперативного управління. Часто вчені, акцентуючи увагу на властивості контролінгу об'єднувати, пов'язувати інші функції управління між собою, забувають про таку важливу функцію контролінгу, як аналіз тенденцій змін зовнішнього середовища з метою адаптації системи управління до змінених умов функціонування з метою забезпечення ефективної діяльності підприємства.

Ми пропонуємо розглядати контролінг як функціональну систему управління, що інтегрує елементи, обліку, аналізу, контролю, планування, бюджетування, реалізація яких забезпечує визначення альтернативних підходів при здійсненні оперативного і стратегічного управління процесом досягнення кінцевої мети і результатів діяльності підприємства. Тобто контролінг є системою спостереження та вивчення економічного механізму конкретного підприємства і розробки шляхів для досягнення мети, яку воно ставить перед собою; це система, зорієнтована на майбутній розвиток підприємства.

Для визначення місця і ролі контролінгу в системі управління підприємством варто зазначити, що він є складовою виробничо-організаційної та фінансово-економічної структури й здійснює координацію елементів управлінської системи, значення якої полягає у визначені основної мети діяльності підприємства, формулюванні основних завдань, в основному, на багаторічну перспективу (перспективний план), складання кошторисів (бюджетування) і координація підрозділів, служб та організацій підприємства для вирішення основних планів (завдань). При цьому всі стадії управлінського процесу повинні бути логічно пов'язані між собою і утворювати повний управлінський цикл.

Місце і роль контролінгу в системі управління підприємством графічно представлено на рис. 1.

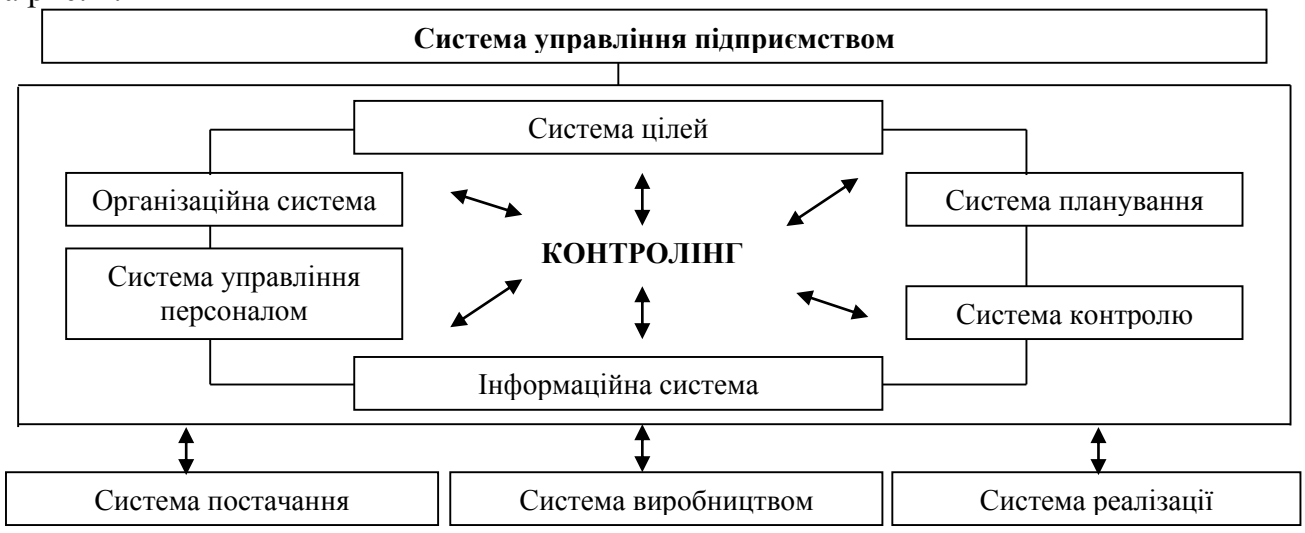

Рис. 1. Контролінг в системі управління підприємством [розроблено автором]

На наш погляд, процедура проведення контролінгу має виконуватися у чотири етапи. На першому етапі проведення контролінгу має здійснюватися вибір оптимальних для даного підприємства методів аналізу інформації. На другому етапі має виконуватися збір інформації для розрахунку показників, аналіз яких слід виконати при застосуванні обраних методів. На третьому етапі має виконуватися порівняння фактичних показників з прийнятими нормативами, аналіз потенційного впливу відхилень на ймовірність досягнення мети діяльності підприємства або організації, причин відхилень, розроблення альтернативних управлінських рішень. На четвертому етапі оброблена інформація має повертатися функціональним підсистемам у вигляді рекомендацій щодо вибору альтернативних напрямів розвитку підприємства та очікуваних результатів їх впровадження.

Завдання контролінгу - моніторинг змін зовнішнього середовища; формування конкретних цілей для досягнення кінцевої мети діяльності; відображення цих цілей у системі збалансованих показників; визначення планових значень цих показників; контроль фактичних значень показників; аналіз та з'ясування причин відхилення фактичних значень показників від запланованих; розроблення управлінських рішень з мінімізації відхилення. Причому, на наш погляд, до завдань контролінгу не входить прийняття управлінських рішень, його функції обмежуються всебічною підготовкою таких рішень, розробленням та обґрунтуванням його альтернативних варіантів.

Системи управління, підсистемою яких може бути контролінг, можуть бути як макроекономічними (управління промисловістю), так і мікроекономічними (управління підприємством), і зовсім дрібними (управління фінансуванням, забезпечення персоналом, виробництва, маркетингу і т.ін.). Відповідно до систем управління, підсистемою яких може бути контролінг, об'єкти контролінгу можуть бути теж як макроекономічними (надходження до держбюджету від машинобудування), мікроекономічними (прибуток підприємства) і навіть дрібними (витрати, збут, маркетинг, інновації тощо).

Основні споживачі результатів контролінгу - найвище керівництво, керівники і фахівці функціональних підрозділів підприємства.

Для розв'язання завдань контролінгу можуть використовуватися відомі інструменти, які, як правило, є універсальними і можуть застосовуватися у різних сферах. У такому випадку необхідно лише здійснити відбір серед їх розмаїття найбільш вдалих, економічно доцільних. Але якщо для вирішення поставленого завдання відомих інструментів виявиться недостатньо, то перед контролінгом може бути поставлено ще й завдання розроблення нових методик та інструментів.

Отже, визначення в даній статті суті контролінгу та його місця у системі управління підприємством дозволяє у подальших дослідженнях перейти до формування оптимальних методичних підходів до здійснення контролінгу у вітчизняних підприємствах різних галузей та до вибору конкретних його інструментів, а у разі необхідності - до адаптації існуючого інструментарію контролінгу до сучасних умов української економіки.

Список використаних джерел

1. Варфоломєєва К. О. Сутність і значення інформаційного потенціалу контролінгу в системі управління підприємством. URL: http://www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 22.11.2019).
2. Дли М. И., Михайлов С. А., Балябина А. А. Контроллинг процессов энергосбережения на региональном уровне. Контроллинг. 2010. № 2 (35). С.74-79.
3. Зоріна О. А. Місце контролінгу в системі управління підприємством. Науковий вісник Національного університету ДПС України. 2010. № 2 (49). С.59-66.
4. Івата В. В. Контролінг у системі управління підприємством. Проблеми системного підходу в економіці. URL: http://www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 21.11.2019).
5. Калайтан Т. В. Проблеми термінології. URL: http://www.nbuv.gov.ua (дата звернення: 21.11.2019).

6. Криворотько І. О. Контролінг у системі управління підприємством і прийняття управлінських рішень. URL: http://nbuv.gov.ua (дата звернення: 22.11.2019).
7. Папінко В. Розвиток контролінгу як об'єктивна необхідність вдосконалення управління. URL: http://www.library.tane.edu.ua (дата звернення: 22.11.2019).
8. Пушкар М. С., Пушкар Р. М. Контролінг - інформаційна підсистема стратегічного менеджменту : навч. посіб. Тернопіль, 2004. 370 с.
9. Сухарева Л. А., Петренко С. Н. Контроллинг - основа управления бизнесом : навч. посіб. Київ, 2002. 208 с.

ЗВІЛЬНЕННЯ ВІД КРИМІНАЛЬНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ДЕРЖАВНУ ЗРАДУ

Карина Волошина
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
annabuncha1999@gmail.com
Тетяна Таценко
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Коваленко Володимир Федорович
старший викладач кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Постановка проблеми. На сьогодні одним з пріоритетних напрямів кримінально-правової політики є протидія та запобігання державній зраді. Підтвердженням цього є, зокрема, посилення кримінальної відповідальності за цей злочин, яке двічі відбулося в 2014 році. Проте покарання не єдиний метод кримінально-правового регулювання. Про це свідчить спеціальна норма звільнення від кримінальної відповідальності в ч. 2 ст. 111 КК України.

Зазначу, що дослідження цього питання не менш важливе ніж аналіз самого складу злочину. Щодо цього П.В. Хряпінський справедливо зауважив, що проблема природної латентності державної зради, а саме: таємність вчинення цього злочину, його висока суспільна небезпека, професійна підготовка виконавців утруднює виявлення, розкриття цього злочину та доведення вини учасників, покарання винних осіб, що й змусило законодавця як один з високоефективних чинників протидії цьому злочину передбачити заохочення у вигляді спеціального звільнення від кримінальної відповідальності за умов, передбачених відповідним заохочувальним приписом [10, с. 149].

Вивчення та дослідження цього питання є нагальним на сьогодні ще й через значне збільшення випадків вчинення державної зради. Так, за 11 місяців 2016 року за напрямком контррозвідки розпочато 330 кримінальних проваджень. З них: за ст. 111 КК України (державна зрада) – стосовно 84 громадян України, засуджено 8 осіб. Згідно із звітністю Генеральної прокуратури України про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 р. у Єдиному реєстрі досудових розслідувань обліковано 126 злочинів, передбачених ст. 111 КК України, з них 8 клопотань до суду про звільнення від кримінальної відповідальності [2]. За період січень-вересень 2017 р. таких клопотань подано 7[3]. Тому доцільним є проаналізувати ухвали суду про задоволення цих клопотань, простежити методику та принципи розгляду обставин конкретних кримінальних проваджень суддями.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженням кримінальної відповідальності за державну зраду, а також звільненням від неї займалися такі науковці, як Г.З. Анашкін, Г.В. Андрусів, О.Ф. Бантишев, Ю.В. Баулін, В.М. Боровенко, В.А.

Владіміров, Н.С. Кончук, В.Г. Кундеус, Ю.В. Луценко, М.І. Хавронюк, П.В. Хряпінський, В.М. Шамара та інші.

Формування цілей. Метою статті є аналіз передумови та підстави звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду, вивчення доступної практики застосування ч.2 ст. 111 КК України.

Виклад основного матеріалу. Будь-яку правову проблему неможливо розв'язати, не дослідивши належно її генезис. Уперше спеціальні підстави звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду були сформульовані в «Правах, за якими судиться малоросійський народ» 1743 р. В цьому кодексі українського права не було окремої статті, присвяченій цьому злочину. Однак, Артикул 2 Глави 3 «О прєступникахъ противъ маєстата государева» містив низку положень, які можна визнати саме державною зрадою. Вже п.2 артикулом 4 «О раскаявшемсе изменнике прежде исполнения своего злого намерения» гідним прощення визнавалась особа за наявності умов в сукупності: 1) добровільне повідомлення належним органам про «зловмисництво»; 2) щире каяття особи. У цьому випадку мова йдеться про безумовне звільнення особи від кримінальної відповідальності за державну зраду на стадії готування до злочину.

Після XVIII ст. жоден нормативно-правовий акт не передбачав подібної норми аж до середини XX ст. Саме Указом Президіуму Верховної Ради СРСР від 13 січня 1960 року «Про доповнення статті 1 Закону про кримінальну відповідальність за державні злочини» було закріплено заохочувальну норму в п. «б» ст. 64. [8]. Отже, лише в одній формі зради Батьківщини можливе звільнення – вербування громадянина іноземною розвідкою для проведення ворожої діяльності проти СРСР.

Наступні зміни норми передбачені Указом Президіуму Верховної Ради СРСР «Про внесення змін та доповнень в деякі законодавчі акти СРСР про кримінальну відповідальність та кримінальне судочинство» від 11 січня 1984 року, де словосполучення «не підлягає» замінено на «звільняється від». У подальшому Законом України від 17 червня 1992 року стаття викладена в такій редакції: «Звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації чи їх представників ніяких дій не вчинив та добровільно заявив органам влади України про свій зв'язок з ними». Чинний КК України зберіг цей підхід до формулювання заохочувальної норми.

Звільнення від кримінальної відповідальності – це відмова держави від застосування щодо особи, яка вчинила злочин, установлених законом обмежень певних прав і свобод через закриття кримінальної справи, яке здійснює суд у випадках, передбачених КК України, у порядку, встановленому КПК України [11].

Ч. 2 ст. 111 КК України містить заохочувальну норму, згідно з якою звільняється від кримінальної відповідальності громадянин України, якщо він на виконання злочинного завдання іноземної держави, іноземної організації або їх представників ніяких дій не вчинив і добровільно заявив органам державної влади про свій зв'язок з ними та про отримане завдання.

Аналізуючи передумову, зазначимо, що ініціатором вступу в злочинні зв'язки та надання злочинного завдання завжди повинна бути іноземна держава, іноземна організація або їх представники. Отже, звільнення від кримінальної відповідальності можливе не в усіх формах державної зради.

Так, перехід на бік ворога є фізичним (перехід на територію ворожої держави) та інтелектуальним (надання допомоги такій державі або її представникам на території України) [11]. До того ж, обов'язковою ознакою об'єктивної сторони цієї форми злочину є обстановка – умови воєнного стану або період збройного конфлікту. Це свідчить про

наявність реального супротивника (ворога), який може ініціювати зазначений злочинний зв'язок.

Другою формою об'єктивної сторони злочину є шпигунство. Як зазначає П.С. Матишевський, передача відомостей, указаних у ст.111 КК, – це повідомлення їх будь-яким способом, через будь-які засоби зв'язку адресатам шпигунства, а під збиранням мається на увазі добування їх будь-яким способом. Передача відомостей є закінченим злочином з моменту їх вручення адресатові, а збирання – з моменту безпосереднього пошуку, добування цих відомостей. Отже, лише попереднє отримання громадянином злочинного завдання та надання відповідної згоди на його виконання, але без вчинення конкретних дій із збирання чи передачі відомостей, що становлять державну таємницю, є передумовою застосування ч. 2 ст. 111 КК України [1]. Наприклад, у кінці липня 2014 харків'янина намагалися завербувати представники ФСБ в Криму. Дорогою до Сімферополя його зняли з потяга та запропонували збирати інформацію про українських патріотів і патріотичні організації, а також про правоохоронців Харкова. Чоловік погодився, що слід кваліфікувати як готування до шпигунства, але як тільки повернувся до Харкова, відразу повідомив правоохоронні органи про спробу його завербувати. У судовому засіданні прокурор клопотав про його звільнення від відповідальності, керуючись ч. 2 ст. 111 КК України.

Щодо надання іноземній державі, іноземній організації або їх представникам допомоги в проведенні підривної діяльності, то закінченим цей злочин є з моменту, коли громадянин України почав надавати конкретну допомогу зазначеним вище суб'єктам у проведенні цієї діяльності (О.Ф. Бантишев, В.С. Картавцев) [7, с. 276]. Отже, передумовою звільнення від кримінальної відповідальності є лише готування до надання такої допомоги у вигляді отримання злочинного завдання та згоди на його виконання.

Звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду можливо у разі дотримання суб'єктом злочину трьох умов у сукупності: 1) вступ громадянина України у зв'язок з іноземною державою, іноземною організацією або їх представниками і отримання злочинного завдання; 2) невчинення жодних дій на виконання цього завдання; 3) добровільна заява органам влади України про свій зв'язок із зазначеними суб'єктами [5, с. 33; 12, с. 21]. В.Я. Тацій звертає увагу, що відсутність хоча б однієї з цих обставин виключає можливість звільнення особи від кримінальної відповідальності [10, с. 328]. Ця заохочувальна норма дає змогу особі відмовитися від вчинення злочину й при виконанні нею зазначених умов гарантувати їй звільнення від кримінальної відповідальності.

Слід звернути увагу на ситуацію, за якої підстави, передбачені ч. 2 ст. 111 КК України, подібні до добровільної відмови при незакінченому злочині (ст. 17 КК). Так, природним явищем є конкуренція загальної та спеціальної норм, які регулюють тотожні суспільні відносини, що виникають при здійсненні суб'єктом злочину комплексу дій, передбачених кримінальним законодавством. Загальновизнаним є те, що спеціальна норма поширюється на вужче коло суспільних відносин та більш точно регулює їх, ніж загальна. Щодо застосування ст. 17 КК України чи ч.2 ст. 111 КК України позиції науковців розділились. В.О. Навроцький та М.І. Хавронюк вважають за доцільне застосовувати саме ст. 17 КК України [6, с. 83; 7, с. 258], пояснюючи, що якщо громадянин після встановлення зв'язку з ворогом ніяких дій, спрямованих на виконання цього завдання не вчинив, то й відповідальність для нього не настає згідно зі ст. 17 КК України. Більш обґрунтованими є позиції інших науковців (Ю.В. Баулін, Н.С. Кончук, П.В. Хряпінський), які вбачають конкуренцією загальної та спеціальної норм. Зокрема, Г.О. Котляр стверджує, що при конкуренції загального та спеціального видів звільнення від кримінальної

відповідальності треба керуватися загальними правилами конкуренції норм, а саме – застосовувати спеціальну норму.

Висновки

Проблема вчинення державної зради в Україні та звільнення від кримінальної відповідальності за її вчинення є гостро актуальними проблемами як для науки, так і для правозастосування. Проведене дослідження звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду дозволяє зробити такі висновки:

Історія становлення заохочувальної норми про звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду в Україні бере початок ще з XVIII століття. Ще на етапі української автономії у складі Російської імперії вже існувала потреба в заохоченні на законодавчому рівні відмови особи від вчинення злочину проти своєї держави. З другої половини XVIII століття, а саме після поширення на територію України загальноросійського законодавства подібна заохочувальна норма не передбачена. Тільки на радянському етапі розвитку суспільства і держави у 60-ті роки XX ст. положення про звільнення особи за вчинення державної зради включено до законодавства. Саме в радянський період цій проблемі приділялась достатня увага, як з боку законодавця, так і з боку науковців. Норма змінювалась та вдосконалювалась.

Чинна редакція ч.2 ст.111 КК України фактично сприйняла позитивний досвід радянського законодавця. Проте, час не стоїть на місці, видозмінюються звичні нам речі, в тому числі і таке явище, як злочинність. Адже динаміка вчинення державної зради, починаючи з 2014 р., значно зросла. Це пояснюється наявними антиконституційними проявами в державі, що становлять загрозу демократичному розвитку України, її зовнішній та внутрішній безпеці, основам політичної системи. Ці жорсткі реалії дають підстави ставити питання про можливий перегляд заохочувальної норми ч.2 ст.111 КК України.

Вивчення судової практики застосування судами ч. 2 ст. 111 КК України свідчить, що суддям бракує рекомендаційних матеріалів щодо її застосування. Вважаю, що корисним буде проведення узагальнення для розробки вказівок із застосування цієї заохочувальної норми судами. Це завдання під силу новоствореному Верховному Суду України. Очевидним є також необхідність активізації науково-дослідницьких пошуків у цій сфері.

Використані джерела:

1. Баулін Ю. В. Звільнення від кримінальної відповідальності: монографія. Київ: Атіка, 2004. -С. 84.
2. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2016 року. Генеральна прокуратура України: [офіційний веб-сайт]. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=112661&libid=100820 (дата звернення: 14.11.2019).
3. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-вересень 2017 року. Генеральна прокуратура України: [офіційний веб-сайт]. URL: http://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113281&libid=100820 (дата звернення: 14.11.2019)
4. Кончук Н. С. Звільнення від кримінальної відповідальності за державну зраду. Право.ua. 2016. № 1. С. 107-111. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/ pravo_2016_1_21.
5. Кримінальне право України. Особлива частина: підручник / за ред. М. І. Мельника, В. А. Клименка. Вид. 2-ге. переробл. та допов. Київ: Атіка, 2008. Глава 3. 712 с.
6. Навроцький В. О. Кримінальне право України. Особлива частина: курс лекцій. Київ: «Знання», КОО, 2000. 771 с.
7. Науково-практичний коментар до Кримінального кодексу України: у 2 т. / за ред. П.П. Андрушка, В.Г. Гончаренка, Є.В. Фесенка. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ: Алерта: КНТ: Центр учбової літератури, 2009. Т.1. Роз. І. Ос. част. 964 с.
8. О дополнении статьи 1 Закона об уголовной ответственности за государственные преступления: Указ Президиума Верховного Совета СССР от 13.01.1960. Ведомости Верховного Совета СССР. 1960. №3. Ст. 24.

9. Про практику застосування судами України законодавства про звільнення особи від кримінальної відповідальності: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 23.12.2005 № 12.
10. Тацій В.Я. Злочини проти основ національної безпеки України. Кримінальний кодекс України: Науково-практичний коментар / за ред. В.В. Сташиса, В.Я. Тація. 4-те вид., перероб та доп. Харків: ТОВ «Одіссей». 2008. Розд. І. Ос. част.- С. 327.
11. Хряпінський П. В. Заохочувальні норми у кримінальному законодавстві України: навч. посіб. Київ: Центр учбової літератури, 2008. -192 с.
12. Шевчук А. В, Дякур М. Д. Кримінальне право України (Особлива частина): навч. посіб. Чернівці: Чернів. нац. ун-т, 2013.- 472 с.

СУЧАСНИЙ СТАН ДЕЦЕНТРАЛІЗАЦІЇ В УКРАЇНІ: НОРМАТИВНІ АСПЕКТИ

Волошина Карина Віталіївна
здобувачка першого рівня вищої освіти спеціальності 081 Право,
Полтавський інститут економіки і права
kvoloshina9@gmail.com
Науковий керівник: Басенко Руслан Олександрович
доцент кафедри правознавства, кандидат педагогічних наук,
Полтавський інститут економіки і права
basenko_ruslan@ukr.net

Станом на сьогодні в Україні закладено конституційні засади місцевого самоврядування, ратифіковано Європейську хартію місцевого самоврядування, прийнято ряд базових нормативно-правових актів, які створюють правові та фінансові основи діяльності органів місцевого самоврядування. Загалом цілісне бачення очікуваних змін від реформи децентралізації було закладене у «Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні» [8]. У ній було визначено, що реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади здійснюється на основі верховенства права, відкритості, прозорості та громадської участі, повсюдності місцевого самоврядування, субсидіарності, доступності публічних послуг, підзвітності та підконтрольності органів і посадових осіб місцевого самоврядування територіальній громаді, підконтрольності органів місцевого самоврядування органам виконавчої влади у питаннях дотримання Конституції та законів України, правової, організаційної та фінансової спроможності місцевого самоврядування, державної підтримки місцевого самоврядування, партнерства між державою та місцевим самоврядуванням, сталого розвитку територій [8]. Загалом цей установчий документ покликаний вирішити низку проблем, що стоять на заваді розвитку місцевого самоврядування та гальмують впровадження публічних політик в масштабах держави [2, с. 3].

Важливу роль у законодавчій легітимації процесів децентралізації відіграла «Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», схвалена Указом Президента від 12 січня 2015 року. У ній було підкреслено, що включила децентралізацію у перелік першочергових реформ, необхідних для забезпечення європейських стандартів життя в державі. Метою політики у сфері децентралізації були визначені «відхід від централізованої моделі управління в державі, забезпечення спроможності місцевого самоврядування та побудова ефективної системи територіальної організації влади в Україні, реалізація у повній мірі положень Європейської хартії місцевого самоврядування, принципів субсидіарності, повсюдності і фінансової самодостатності місцевого самоврядування» [7].

Одним із перших кроків розвитку національного законодавства із децентралізації стало ухвалення Закону України «Про співробітництво територіальних громад» (2014 рік), який дозволив громадам об'єднувати свої зусилля для вирішення спільних господарських та інших проблем, а також реалізовувати спільні проекти розвитку [6]. Додатковим стимулом для співробітництва територіальних громад стала підтримка проектів міжмуніципального співробітництва від Державного фонду регіонального розвитку. У Законі зазначено, що співробітництво територіальних громад слід розглядати як відносини між двома або більше територіальними громадами, що здійснюються на договірних засадах з метою забезпечення соціально-економічного, культурного розвитку територій, підвищення якості надання послуг населенню на основі спільних інтересів та цілей, ефективного виконання органами місцевого самоврядування визначених законом повноважень [6].

Істотне значення для формування спроможних громад стало ухвалення Закону України «Про добровільне об'єднання територіальних громад» (2015 рік) [5]. Закон надав об'єднаним територіальним громадам (ОТГ) такі самі повноваження, як у міст обласного значення; унормував прямі міжбюджетні відносини ОТГ із Державним бюджетом; передбачив фінансову підтримку ОТГ (загальний обсяг спеціальної державної підтримки розподіляється між бюджетами ОТГ пропорційно їхній площі та кількості населення) тощо. Відповідно до Закону, при добровільному об'єднанні громад має бути враховано історичні, культурні та етнічні чинники, а якість і доступність публічних послуг, що надаються в ОТГ, не можуть бути гіршими, ніж до об'єднання. Методика формування спроможних територіальних громад регламентує вимоги до Перспективних планів формування територій громад кожної області, а також визначає критерії для потенційних адміністративних центрів ОТГ [2, с. 8].

Додатковим стимулом для нарощування темпів формування спроможних громад стало нормативно-правове забезпечення добровільного приєднання територіальних громад до вже сформованих ОТГ. Це стало можливим завдяки Законів України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо добровільного приєднання територіальних громад» (2017 рік) [3] та «Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища» (2017 рік) [4]. Відповідні документи дозволяють за спрощеною процедурою приєднуватися до ОТГ тим громадам, які мають відповідну спільну межу і за перспективним планом формування територій громад області належать до цього об'єднання. Відповідно до Закону, голову ОТГ, до якої приєднується сусідня громада, не переобирають, а вибори депутатів ради ОТГ проводяться лише на приєднаній території [2, с. 9].

У той же час, існує й низка проблем, від швидкості вирішення яких залежить успіх та перспективи децентралізації. З-поміж таких викликів слід назвати відсутність чітко визначеного кола повноважень: залежно від політичної ситуації також існує ризик прийняття місцевими органами влади рішень, що не співвідносяться з їх компетенцією (питання безпеки, мовна політика держави, європейська інтеграція), за відсутності належного контролю з боку центральних органів влади, правоохоронних структур. Крім того, слід звернути увагу й на недосконале і нестабільне законодавство: постійна зміна правил у процесі втілення реформи підсилює вже існуюче відчуття недовіри громадян до держави. Існує також історія відносин між владою і населенням, коли думка й інтереси членів громади не бралися до уваги, створювалися численні незручності, а це знову-таки породжує недовіру до змін [1].

Загалом на сьогодні у законодавчому полі підготовлено необхідну базу децентралізації як ключового шляху протидії федералізації та сепаратизму. Водночас

існує й чимало нових проблем, неточностей та законодавчих колімацій, розв'язання яких є ключовою умовою успішності децентралізації. Окрім формування нової законодавчої бази, суттєвим завданням є приведення вже існуючих законів у відповідність до пріоритетів децентралізації влади та розвитку місцевого самоврядування, які є необхідною умовою євроінтеграції держави та досягнення показників сталого розвитку країни.

Список використаних джерел:

1. Децентралізація в Україні: досягнення, надії і побоювання. URL : https://www.internationalalert.org/sites/default/files/Ukraine_Decentralisation_UK_2017.pdf (дата звернення: 25.11.2019).
2. Децентралізація влади : порядок денний на середньострокову перспективу : аналітична доповідь / Я. А. Жаліло, О. В. Шевченко О.В., В. В. Романова. Київ : Національний інститут стратегічних досліджень, 2019. 115 с.
3. Про внесення змін до деяких законів України щодо добровільного приєднання територіальних громад : Закон України від 9 лютого 2017 року № 1851-VIII.URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1851-19 (дата звернення: 25.11.2019).
4. Про внесення змін до деяких законів України щодо статусу старости села, селища : Закон України від 09 лютого 2017 року № 1848-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/ru/1848-19 (дата звернення: 25.11.2019).
5. Про добровільне об'єднання територіальних громад : Закон України від 5 лютого 2015 року № 157-VIII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/ 157-VIII (дата звернення: 25.11.2019).
6. Про співробітництво територіальних громад : Закон України від 17 червня 2014 року № 1508-VII. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/main/1508-18 (дата звернення: 25.11.2019).
7. Про Стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» : указ Президента України від 12 січня 2015 року № 5/2015. URL : https://zakon.rada.gov.ua/ laws/show/5/2015 (дата звернення: 25.11.2019).
8. Про схвалення Концепції реформування місцевого самоврядування та територіальної організації влади в Україні : розпорядження Кабінету Міністрів України від 1 квітня 2014 року № 333-р. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/333-2014-%D1%80 (дата звернення: 25.11.2019).

ОСОБЛИВОСТІ ТОВАРНОЇ ПОЛІТИКИ НА РИНКУ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНИХ ТУРИСТИЧНИХ ПОСЛУГ

Володимир Вольвач
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Бердянський державний педагогічний університет
Науковий керівник: Тетяна Сидорченко
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та фінансів
Бердянський державний педагогічний університет
tetanasidorcenko@gmail.com

В основі товарної політики на ринку міжнародних туристичних послуг лежить продукт. У теорії маркетингу продуктом може бути все, що є предметом обміну на ринку. Продуктом може бути товар, послуга, місце, організація або ідея. Поняття «туристичного продукту» потребує уточнення. Загалом, «туристичний продукт» у фаховій літературі має двояке трактування: у вужчому розумінні це тур, який купує турист, у більш ширшому - все, що турист купує під час подорожі, а також у місці призначення. За такого підходу, критерієм є структура видатків туристів, тому в даному випадку ускладнюється розуміння туристичного продукту в речовому сенсі.

Туристичний продукт в Законі України «Про туризм» визначено як попередньо розроблений комплекс туристичних послуг, який поєднує не менше ніж дві такі послуги, що реалізуються або пропонуються для реалізації за визначеною ціною, до складу якого

входять послуги перевезення, розміщення та інші туристичні послуги, не пов'язані з переміщенням і розміщенням (послуги з організації відвідувань об'єктів культури, відпочинку та розваг, реалізації сувенірної продукції тощо) [1].

Сфера туристичних послуг є специфічним і складним об'єктом управління. Її комплексний та різноманітний характер унеможливлюють однозначну та категоричну оцінку її економічної ролі та значущості у світовій економіці, національному господарстві окремих країн та регіонів. Тому з методологічної точки зору в процесі підготовки реальних політичних рішень, стратегій та планів туристичного розвитку мають бути поставлені певні умови та обмеження, а саме:

– необхідним є застосування диференційного підходу, тобто слід чітко розмежовувати різні області, сфери та конкретні виявлення економічної ролі сфери туристичних послуг;

– оцінки повинні охоплювати не тільки позитивні, а й негативні виявлення економічної ролі та значення туризму;

– слід враховувати конкретно-історичну ситуацію та специфіку розвитку туризму в тих чи інших регіонах, країнах або туристичних місцях.

Стосовно пропозиції туристичного продукту у широкому розумінні цього слова (валовий туристичний продукт) до сфер туризму доцільно віднести усі підприємства й організації, які, здійснюючи діяльність у межах певної галузі або визначеного виду економічної діяльності, виробляють, реалізують і організовують споживання різноманітних послуг і товарів туристу незалежно від ролі, яку відіграє туризм у формуванні доходів цих підприємств.

В умовах посилення конкуренції та глобалізації бізнесу важливо, щоб послуги, що надаються туристичними організаціями, були конкурентоспроможними, відповідали запитам споживачів і користувалися у них попитом. Організації туризму повинні вивчати потреби туристів, пропонувати їм більш якісні послуги по відношенню до конкурентів, вміти користуватися системою показників і методологією, що дозволяє визначати конкурентоспроможність своїх продуктів.

Варто виокремити такі об'єктивні передумови поглиблення конкуренції в сфері туризму:

- Макроекономічні передумови конкуренції, пов'язані з факторами структурного характеру і здійснюють значний вплив на пріоритети ведення бізнесу в туристичній індустрії:

- Оптимізація кількості та різноманітності форм підприємств індустрії туризму, діючих на українському ринку, призводить до розширення туристичної пропозиції при обмеженні платоспроможного попиту, це позначається на зменшенні і подальшій стабілізації рентабельності бізнесу, що, в свою чергу, веде до посилення конкуренції.

Список літератури:

1. Закон України «Про туризм» / (Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1995, № 31, ст.24

РОЛЬ МАТЕРІАЛОЗНАВСТВА У ФОРМУВАННІ СУЧАСНОГО ІНЖЕНЕРА

С.Д. Гапоченко
к.ф-м.н., доцент, доцент кафедри фізики НТУ «ХПІ»,
sdgapochenko@gmail.com
С.М. Космачов
к.т.н., професор, професор кафедри фізики НТУ «ХПІ»,
s.kosmachev@outlook.com
О.А. Любченко
к.ф-м.н., професор, завідувач кафедри фізики НТУ «ХПІ»,
e_lyubchenko@ukr.net

Матеріали, як речовини, що мають властивості, які зумовлюють їх широке використання в машинах, конструкціях, пристроях і продуктах, поширені повсюдно, і ми сприймаємо їх як належне. Вони відіграють центральну роль не тільки у нашому повсякденному житті, але і практично у всіх галузях обробної промисловості, а також у наукових дослідженнях і розробках у галузі фізичних і технічних наук. Матеріали мають спільність, порівняну зі спільністю енергії і інформації, і разом з ними утворюють систему технологій і виробництва.

Джерелом усіх матеріалів, а також їх остаточним сховищем є Земля. Завдяки збагаченню, очищенню, рафінуванню та іншим процесам, сировина перетворюється в корисні промислові матеріали, наприклад, у чисті метали і сплави. При подальшій обробці ці матеріали модифікуються, щоб стати інженерними матеріалами, придатними для задоволення експлуатаційних вимог. Потім за допомогою виробничих процесів інженерні матеріали перетворюються в робочі форми і деталі, які збираються для отримання корисного кінцевого продукту. Після закінчення терміну корисного використання продукт у кінцевому підсумку повертається у вигляді відходів до землі або піддається розбиранню і відновленню, щоб забезпечити його повторну обробку та використання. З точки зору знань, саме процеси створення промислових матеріалів, їхньої обробки і використання для виготовлення конструкцій, пристроїв і машин–є головною основою матеріалознавства та інженерії.

Будь-який крок у галузі матеріалознавства може мати різні наслідки в інших областях науки і промисловості. Нові напрямки, які з'являються в результаті досліджень, призводять до появи нових матеріалів, нових застосувань і, отже, нових моделей попиту і споживання матеріалів. Крім того, матеріальний цикл не є ізольованим: кожна стадія циклу споживає енергію і може впливати на навколишнє середовище. Тому все частіше фахівцю-матеріалознавцю необхідно враховувати вплив технологічних змін на всю систему повного циклу перетворень матеріалів, включаючи споживання енергії та стан навколишнього середовища.

У сучасному світі матеріалознавство є основним інструментом у досягненні технологічних змін. Відкриття нових матеріалів і вдосконалення старих базуються на глибокому розумінні тісних зв'язків між обробкою, складом і структурою матеріалів, їх властивостями та функціями. Це призводить до підвищення продуктивності і ефективності існуючих технологій і створення нових. Нові ідеї, отримані часто несподівано, завдяки дослідженням властивостей, притаманних матеріалам, можуть на етапах розробки і проектування привести до появи нових продуктів і застосувань, корисних для людства. Але часто саме сприйняття будь-якої потенційної ринкової або суспільної потреби в продукті стимулює відповідні інженерні пошуки і проведення прикладних, а часом, і фундаментальних досліджень. Покращений або новий матеріал може мати вирішальне значення при визначенні успіху, корисності або соціальної

цінності продукту, навіть якщо вартість матеріалу або його поліпшення може бути дуже скромною в порівнянні із загальним продуктом або соціальною цінністю. У цьому сенсі можна сказати, що матеріали є значним економічним важелем.

Інновації в галузі матеріалознавства можуть мати важливі наслідки для попиту на матеріали і моделі споживання, на використання енергії та зміну якості навколишнього середовища. Вони можуть відіграти життєво важливу роль у задоволенні потреб людини в кращому транспортному обладнанні, у виробництві, передачі та зберігання енергії. В той же час, викликаючи серйозні технологічні зміни, матеріали можуть радикально змінити потреби або моделі споживання матеріалів і енергії.

З екологічної точки зору матеріалознавство може внести значний вклад в пошук більш чистих процесів виробництва матеріалів, ефективне використання відходів, матеріалів і конструкцій, більш прийнятних для споживачів, а також в розробці контрольно-вимірювальних приладів для моніторингу і контролю забруднення.

У минулому розробка нових матеріалів ґрунтувалася на емпіричному знанні властивостей і поведінки, пов'язаних з їх природою і наступною обробкою. Саме таким чином було розроблено багато важливих сплавів. Цей підхід все ще залишається актуальним і широко практикується. Але в останні десятиліття інтерес до властивостей матеріалів розширився від інтересу постачальника до інтересів споживача. У деяких галузях промисловості, таких як космос або напівпровідникова електронна промисловість, користувач не може досягти всіх своїх цілей за допомогою існуючих матеріалів. А це стимулює інтерес користувача до відкриття і розробки абсолютно нових матеріалів. Коли користувачі матеріалів почали займатися їх розробкою, базові знання і розуміння фізики і хімії твердого тіла значно розширилися. Ці науки розвинули кілька концепцій, що об'єднують проблеми в розробці матеріалів, які здавалися раніше непов'язаними.

Досягнення фундаментального розуміння і здатність проектувати матеріали у відповідності зі строгими вимогами до їх структури та властивостей є найбільш помітними при розробці електронних матеріалів. В інших областях рівень такого розуміння ще далекий від того, щоб мати можливість розробляти матеріали для нових застосувань без значних проб і помилок. При розробці нових матеріалів за вимогами користувача треба також враховувати необхідність того, щоб вони були екологічно безпечними.

Саме напрямки розробки і використання матеріалів визначають цілі і завдання, що виникають при підготовці фахівців-матеріалознавців. У минулому навчання розвивалося по дисциплінарним напрямками (фізика, хімія, металургія, тощо), що знаходить своє відображення у відповідних галузях промисловості. В даний час спостерігається тенденція до об'єднання частин інженерних дисциплін, які пов'язані з розробкою процесів і додатків для матеріалів.

Такий поділ є практичним тільки тоді, коли технічні, наукові або інженерні завдання відносно прості чи зрозумілі. Наприклад, металурги можуть володіти необхідними знаннями, щоб впоратися з проблемою розробки поліпшених сплавів для електричних провідників. У таких випадках традиційний дисциплінарний підхід може бути достатнім для рішення проблеми від етапу дослідження до етапу виробництва. Але на сучасному етапі технологічна тенденція спрямована на те, щоб задовольнити все більш складні вимоги виробництва. Галузі знань, необхідні для розробки, наприклад, інтегральної схеми або біомедичного матеріалу потребують виходу за межі традиційних дисциплін. Очевидно, що більш складні технології вимагають знань і навичок, які можуть охоплювати кілька наукових і технічних дисциплін. Таким чином, спостерігається

зростання потреби в міждисциплінарних підходах для досягнення технічного прогресу. Це означає, що на сучасному етапі матеріалознавство потребує сумісних зусиль фізиків, металургів, хіміків, тощо.

Таким чином, при підготовці матеріалознавців необхідно забезпечувати отримання знань з різних наукових і інженерних дисциплін, знайомити студентів в процесі навчання з результатами як фундаментальних, так і прикладних досліджень, розробок і проектів. Основними дисциплінами, що складають базис матеріалознавства, є фізика, хімія, металургія, а також інженерні дисципліни. Виклики сучасного етапу науково-технічного прогресу зумовлюють також важливість для сучасного інженера-матеріалознавця знань в області економіки, екології та управління. Матеріалознавець повинен враховувати удосконалення енергетичних технологій, включаючи розвиток екологічно чистих технологій виробництва та використання енергії, а також необхідність енергозбереження.

УДК 378:37.014.6:005.6

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ПРИНЦИПІВ УПРАВЛІННЯ ЯКІСТЮ ОСВІТИ

Г.М. Гаряєва
доцент кафедри права НТУ «ХПІ»
garyayeva_anna@ukr.net
Т.А. Пащенко
здобувач магістерського рівня вищої освіти, НТУ «ХПІ»

Вступ: На всіх етапах життя люди прагнули до якості у різних сферах життя, і на сьогоднішній час коли наша країна зробила великий крок до прогресу, система якості стала дуже необхідною і не тільки в побутових цілях, але і в якості освіти. Система якості освіти має велику роль в формуванні і розвитку нашої країни, яка впевненими кроками прямує в ЄС.

Мета: познайомити оточуючих з системою якості освіти, показати її необхідність в сучасному житті.

Результати дослідження:

Якість – це ступінь до якого сукупність власних характеристик об'єкта відповідає вимогам (вимоги можуть ставити різні зацікавлені сторони чи сама організація).

Управління якістю [1, с. 5] – це скоординована і взаємопов'язана діяльність з управління вибудована таким чином, щоб забезпечити надійну і безперервну роботу організації щодо якості.

Управління якістю вважається плідним (ефективним) американським винаходом, що поступово поширився світом. Однак, насамперед, в японському варіанті метод «управління якістю» не лише знайшов реальних і активних прихильників, а й виявився більш перспективним щодо упровадження. Цей метод передбачає встановлення технічних і виробничих норм на виробництві фахівцями та інженерами. Що ж стосується звичайних робітників, то для них залишається лише завдання добросовісно виконувати вказівки і встановлені норми [3].

Під забезпеченням якості розуміються всі плановані до реалізації види діяльності в рамках системи менеджменту якості (програми управління), що визначають можливість і умови надання об'єкту управління необхідних якісних характеристик. Забезпечення якості стосовно до освіти – розробка комплексу необхідних заходів щодо досягнення показників якості освіти на рівні вимог, встановлених в освітніх стандартах, іншої нормативної документації, а також вимог споживачів. Елементами системи забезпечення якості виступають розробка освітніх програм, кваліфікаційних вимог до викладачів,

змісту атестаційних процедур, розподіл відповідальності та повноважень, організація взаємодії тощо.

Можна сформулювати перелік умов, при відсутності яких ні про яке управлінні, у тому числі управлінні якістю освіти, взагалі не може йти мова**.**

1. Це наявність ясно сформульованої мети управління і критеріїв її досягнення, визначених до початку процесу управління.

2. Наявність достовірної інформації про стан об'єкта управління на будь-якому етапі управлінського циклу.

3. Можливість вимірювання показників стану об'єкта управління на будь-якому етапі управлінського циклу.

4. Наявність певного переліку альтернативних варіантів досягнення цілей управління – способів реалізації програми врядування та формалізованого методу побудови і перебору цих альтернатив.

5. Можливість досить повної оцінки наслідків здійснення кожної з альтернатив, в тому числі і з точки зору її відповідності або невідповідності цілям і існуючих обмежень.

Перехід від загального визначення управління до поняття менеджменту якості передбачає виявлення специфіки керуючої і керованої систем, а також дії, що управляє.

Об'єктом управління якістю згідно з міжнародними стандартами може бути:діяльність або процес;результат діяльності або процесів, який, у свою чергу, може бути матеріальним (наприклад, написаний викладачем підручник), нематеріальних (наприклад, засвоєна при його прочитанні інформація) або комбінацією із них;організація, система чи окрема особа;будь-яка комбінація із них.

Методи управління – способи, якими суб'єкти управління впливають на елементи системи освіти та освітнього процесу, забезпечуючи досягнення запланованого результату. Традиційно виділяють такі групи методів:економічні, що забезпечують створення економічних умов, що спонукають працівників освітньої сфери вивчати запити споживачів, організовувати і здійснювати освітню діяльність, що задовольняє ці потреби та запити;соціально-психологічні, що впливають на мотивацію учасників освітнього процесу із досягнення високої якості освіти, а також передбачають, з одного боку, заохочення педагогічних працівників на досягнення високої якості, а з іншого – систему санкцій за неякісну освіту;організаційно-розпорядчі, здійснювані за допомогою обов'язкових для виконання стандартів, директив, наказів, вказівок керівників;педагогічні, які включають усі етапи створення якості освіти від педагогічного проектування до педагогічного аналізу і забезпечують оптимальну взаємодію педагогічних працівників та тих, хто навчається.

Принципи управління якістю освіти: орієнтація на замовника; лідерство; задіяність персоналу; процесний підхід; поліпшення; прийняття рішень на підставі фактичних даних; керування взаємовідносинами.[2, с.3]**.**

1)Орієнтація на замовника. Основну увагу в управлінні якістю приділяють задоволенню вимог замовника та прагненню до перевершення його очікувань.

Сталого успіху досягають, якщо організація привертає та утримує довіру замовників й інших відповідних зацікавлених сторін. Кожний аспект взаємодії із замовником становить можливість створити більшу цінність для замовника. Розуміння поточних і майбутніх потреб замовників й інших зацікавлених сторін сприяє сталому успіху організації.

Деякі можливі ключові вигоди:збільшення цінності для замовника;збільшення задоволеності замовника;поліпшення лояльності замовника;збільшення кількості

повторних бізнесових операцій;покращення репутації організації;розширення бази замовників;збільшення доходів і ринкової частки.

Можливі дії охоплюють:визнання безпосередніх і опосередкованих замовників як таких, що одержують цінність від організації;розуміння поточних і майбутніх потреб та очікувань замовників;пов'язування цілей організації з потребами та очікуваннями замовників;доведення до відома всіх в організації про потреби та очікування замовників;планування, проектування, розроблення, виготовлення, доставка та підтримка продукції та послуг, щоб задовольнити потреби й очікування замовника;вимірювання та моніторинг рівня задоволеності замовника й виконання відповідних дій;визначення та виконання дій щодо потреб і доречних очікувань відповідних зацікавлених сторін, які можуть позначитися на задоволеності замовника;активне керування стосунками із замовниками для досягнення сталого успіху.

2) Лідерство. Керівники на всіх рівнях установлюють єдність призначеності та напрямків розвитку і створюють умови для задіяності персоналу для досягнення цілей організації у сфері якості.

Створення єдності призначеності, спрямування і задіяності персоналу дає змогу організації узгоджувати свої стратегії, політики, процеси та ресурси для досягнення своїх цілей.

Деякі можливі ключові вигоди:підвищення результативності та ефективності в досягненні цілей організації у сфері якості;покращення координації процесів організації;поліпшення інформаційного зв'язку між рівнями та функціями організації;розвинення та поліпшення спроможності організації та її персоналу отримувати бажані результати.

Можливі дії охоплюють:інформування персоналу організації про її місію, бачення, стратегію, політики та процеси;створення та підтримка спільних цінностей, справедливості та етичних моделей поведінки на всіх рівнях організації;формування культури довіри та чесності;заохочення до зобов'язання щодо якості в масштабі всієї організації;забезпечення того, щоб керівники на всіх рівнях слугували позитивними прикладами для персоналу в організації;забезпечення персоналу необхідними ресурсами, навчанням і наданням повноважень, щоб діяти прозоро та відповідально;надихання, заохочування та визнання внеску персоналу.

3) Задіяність персоналу. Компетентний, правомочний та задіяний персонал на всіх рівнях в організації — суттєво важливий для покращення спроможності організації створювати цінність.

Щоб результативно та ефективно керувати організацією, важливо поважати та залучати весь персонал на всіх рівнях. Визнання, право наділення та підвищення компетентності сприяє задіяності персоналу до досягнення цілей організації у сфері якості.

Деякі можливі ключові вигоди:поліпшене розуміння персоналом цілей організації у сфері якості та підвищена мотивація до їх досягнення;підвищення залученості персоналу до діяльності з поліпшення;підвищення фахового розвитку, ініціативності та креативності персоналу;підвищення задоволеності персоналу;збільшення довіри та співпраці в межах всієї організації;збільшення уваги до спільних цінностей і культури в усій організації.

Можливі дії охоплюють:спілкування з персоналом задля сприяння його розумінню важливості його власного внеску;сприяння співпраці в усій організації;сприяння відвертому обговоренню та обміну знаннями й досвідом;уповноваження персоналу визначати обмежувальні чинники в роботі і без остраху брати на себе ініціативи;визнання

та винагородження персоналу за його внесок, набуття знань і самовдосконалення;надання можливості самооцінювати роботу з погляду реалізації особистих цілей;проведення обстеження, щоб оцінити рівень задоволеності персоналу, інформування про його результати і виконання відповідних дій.

4) Процесний підхід. Узгоджені та передбачувані результати досягають більш результативно та ефективно, якщо діяльність розуміють та нею керують як взаємопов'язаними процесами, які функціонують як цілісна система.

СУЯ складається із взаємопов'язаних процесів. Розуміння того, як ця система отримує результати, дає змогу організації оптимізувати систему та її дієвість.

Деякі можливі ключові вигоди:підвищення здатності зосереджувати зусилля на ключових процесах і можливостях для поліпшення;послідовні та передбачувані результати в системі узгоджених процесів;оптимізована дієвість завдяки результативному керуванню процесами, ефективному використанню ресурсів і зниженню міжфункційних бар'єрів;забезпечена змога організації формувати довіру зацікавлених сторін в її послідовності, результативності та ефективності.

Можливі дії охоплюють:визначення цілей системи та процесів, потрібних для їх досягнення;установлення повноважень, обов'язків і підзвітності щодо керування процесами;розуміння можливостей організації та визначання обмежень у ресурсах перед виконанням дій;визначення взаємозалежності процесів і аналізування впливу на систему в цілому змін в окремих процесах;керування процесами та їх взаємозв'язками як системою для результативного та ефективного досягнення цілей організації у сфері якості;забезпечення наявності інформації, необхідної для функціонування та поліпшення процесів, а також для здійснення моніторингу, аналізування та оцінювання дієвості всієї системи;керування ризиками, які можуть вплинути на виходи процесів і загальні результати СУЯ.

5) Поліпшення. Успішні організації постійно зорієнтовані на поліпшення. Поліпшення важливе для організації, щоб підтримувати поточні рівні дієвості, реагувати на зміни в її внутрішніх і зовнішніх умовах, а також щоб створити нові можливості.

Деякі можливі ключові вигоди: поліпшені показники функціонування процесу, спроможності організації та підвищення задоволеності замовника;підвищена зосередженість на досліджуванні та визначенні докорінних причин за подальшого виконання запобіжних і коригувальних дій;підвищена здатність прогнозувати внутрішні та зовнішні ризики й можливості, а також реагувати на них;підвищене врахування як поступового, так й проривного поліпшення;збільшене використання набутих знань для поліпшення;підвищене прагнення до інновацій.

Можливі дії охоплюють:сприяння встановленню цілей щодо поліпшення на всіх рівнях організації;теоретичне та практичне навчання персоналу на всіх рівнях стосовно того, як застосовувати базові інструменти та методології для досягнення цілей щодо поліпшення;забезпечення компетентності персоналу для успішного просування та завершення проектів щодо поліпшення;розроблення та впровадження процесів для реалізації проектів щодо поліпшення в усій організації;відстеження, аналізування та проведення аудиту планування, запровадження, завершення та результатів проектів щодо поліпшення;інтегроване розглядання поліпшень у розробленні нових або модифікованих продукції та послуг, а також процесів;визнання та винагородження за поліпшення.

6) Прийняття рішень на підставі фактичних даних. Рішення, базовані на аналізуванні й оцінюванні даних та інформації, із більшою ймовірністю уможливлюють бажані результати.

Прийняття рішень може бути складним процесом і це завжди передбачає деяку невизначеність. Часто це охоплює чимало видів і джерел вхідних даних, а також їх інтерпретацію, яка може бути суб'єктивною. Важливо розуміти причинно-наслідкові зв'язки та можливі непередбачені наслідки. Аналізування фактів, доказів і даних зумовлює більшу об'єктивність і впевненість у прийнятті рішень.

Деякі можливі ключові вигоди:поліпшені процеси прийняття рішень;поліпшене оцінювання показників функціювання процесу та підвищення здатності досягати цілі;поліпшена операційна результативність та ефективність;збільшена здатність аналізувати, оспорювати та змінювати погляди й рішення;збільшена здатність демонструвати результативність минулих рішень.

Можливі дії охоплюють:визначення, вимірювання та здійснювання моніторингу ключових показників для демонстрації дієвості організації;забезпечення доступності до всіх необхідних даних відповідного персоналу;забезпечення, щоб дані та інформація були достатньо точними, надійними та захищеними;аналізування та оцінювання даних та інформації з використанням придатних методів;забезпечення компетентності персоналу, щоб аналізувати й оцінювати дані, за потреби;прийняття рішень та виконання дій на основі фактичних даних і виважено з урахуванням досвіду та інтуїції.

7) Керування взаємовідносинами. Для досягнення сталого успіху організації керують своїми взаємовідносинами з відповідними зацікавленими сторонами, наприклад, з постачальниками.

Відповідні зацікавлені сторони впливають на дієвість організації. Сталого успіху з більшою ймовірністю досягають, якщо організація керує взаємовідносинами зі всіма своїми зацікавленими сторонами, щоб оптимізувати їхній вплив на свою дієвість. Керування взаємовідносинами з мережами своїх постачальників і партнерів надзвичайно важливе.

Деякі можливі ключові вигоди:підвищена дієвість організації та її відповідних зацікавлених сторін завдяки врахуванню можливостей і обмежень, пов'язаних з кожною зацікавленою стороною;спільне розуміння цілей і цінностей зацікавленими сторонами;збільшена спроможність створювати цінність для зацікавлених сторін завдяки спільному користуванню ресурсами та знаннями, а також керуванню ризиками, пов'язаними з якістю;належно-керований ланцюг постачання, який забезпечує стабільний потік продукції та послуг.

Можливі дії охоплюють:визначення відповідних зацікавлених сторін (наприклад, постачальників, партнерів, замовників, інвесторів, працівників або суспільства в цілому) і їхніх зв'язків з організацією;визначення та встановлення пріоритетності взаємовідносин із зацікавленими сторонами, що ними потрібно керувати;установлення взаємовідносин, які збалансовують вигоди короткострокового та довгострокового характеру;збирання інформації та обмін нею та експертним досвідом, і ресурсами з відповідними зацікавленими сторонами;вимірювання показників діяльності та забезпечення щодо них зворотного зв'язку із зацікавленими сторонами, за потреби, щоб сприяти ініціативам з поліпшування;запроваджування спільної діяльності щодо розвинення та поліпшування з постачальниками, партнерами та іншими зацікавленими сторонами;заохочування та визнавання поліпшення та досягнення постачальників і партнерів.

Одним з найважливіших етапів у формуванні та запровадженні СУЯ є порядок проведення оцінювання та сертифікації:подання та реєстрація заявки на сертифікацію СУЯ; формування комісії з оцінювання та сертифікації СУЯ; первинний сертифікаційний аудит; оформлення результатів оцінювання відповідності СУЯ; записи щодо виконання

робіт згідно з планом випуску продукції; технічний нагляд за сертифікованою СУЯ; повторне оцінювання відповідності СУЯ.

Слід зазначити що Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» одним із перших отримав сертифікат на систему управління якістю освіти який зареєстрований у реєстрі органу з сертифікації

№UA 8O072/02071180/1-2007 який дійний до 28 листопада 2020 р. Цей сертифікат підтверджує високу якість освіти в НТУ «ХПІ» і спонукає до подальшого розвитку якості освіти.

Переваги впровадження системи управління якістю:своєчасне виявлення критичних процесів та їх виправлення;контроль якості абсолютно на всіх етапах надання послуг; чітке розмежування відповідальності;економія завдяки зниженню відсотку браку; створення репутації якісного надавача послуг; підвищення конкурентоспроможності; за рахунок впровадження зворотного зв'язку зі споживачами, збільшується ступінь лояльності і довіри до закладу; оптимізується документообіг закладу.

Висновки:Отже, у вузькому сенсі якість може означати якість продукції. У широкому сенсі поняття «якість» включає весь процес виконання робіт із випуску товарів та надання послуг: якість процесу виробництва, якість роботи підрозділів та персоналу (включаючи робітників, інженерів, керівних і адміністративних працівників), якість функціонування закладу вищої освіти як системи, якість (достовірність) інформації, якість обслуговування споживачів тощо.

Список використаних джерел:

1. ISO 9000:2007. Системи управління якістю. Основні положення та словник термінів (ISO 9000:2005, ID
2. ISO 9001:2015. Системи управління якістю. Вимоги (ISO 9001:2008, IDT).
3. СОУ МСК-4.2/009:2017 Политика в областикачества ННЦ «Институтметрологии».

ПОДАТКОВІ РЕЖИМИ У СУЧАСНОМУ ВІДОБРАЖЕННІ ПОДАТКОВОГО ПРАВА

Олександр Герасименко
аспірант кафедри адміністративного, фінансового та інформаційного права
Київський національний торговельно-економічний університет

Податкове право на сучасному етапі його розвитку все більше тяжіє до ускладнення механізмів правового регулювання податкових правовідносин і збільшення бази їх нормативно-правового регулювання у Податковому кодексі України (далі – ПК України). Це зумовлює негативну тенденцію щодо загального сприйняття і розумінні норм податкового законодавства, а також у значній мірі ускладнює застосування податкових норм.

Одним із напрямків вирішення даної проблеми є підхід правового регулювання податкових правовідносин на основі податкових режимів. Проте відкритим залишається питання який підхід обрати для такого регулювання податкових правовідносин. Тобто обмежитись лише визначенням загального і спеціального податкового режимів, на основі розширення переліку спеціальних податкових режимів, або охопити і питання процесуального регулювання податкових правовідносин ввівши до податкового законодавства процесуальні податкові режими, як відповідники матеріальних режимів у їх процесуальному аспекті.

Як свідчать останні дослідження проведені у даному напрямку, серед науковців не існує однозначних позицій щодо нього. Так, Коломієць П.В. акцентує свою увагу перш за

все на спеціальному податковому режимі, стверджуючи, що саме на основі даних режимів слід вибудовувати податкові правовідносини у майбутньому [1]. Іншу позицію займає Колеснік Л.І., яка у своєму дослідженні стверджує про наявність процесуальних режимів, які є необхідною складовою податкового процесу [2, с. 476]. Поділяє її підхід і Сарана С.В., який зазначає, що процесуальні режими відображають організаційні відносини і носять організаційно-управлінський характер [3, с. 44]. Тобто вони є нерозривно поєднані з матеріальними режимами податкових відносин і мають забезпечувати реалізацію матеріально-правових норм.

Не можна оминути увагою і останні дослідження, які проведені у даному напрямку, зокрема щодо необхідності визначення особливих процесуальних податкових режимів, які мають відображати процесуальний порядок реалізації матеріальних норм особливої частини податкового права [4, с. 181]. Разом з цим узгодженої позиції щодо складу процесуальних податкових режимів (загальних, особливих і/або спеціальних) ще не вироблено і тому дане питання потребує подальшого наукового пошуку.

Таким чином, податкове право не закріплюючи податкових режимів у їх процесуальному аспектів створює складнощі для платників податків при регулюванні податкових правовідносин. І дана проблема може бути вирішена через запровадження їх правового регулювання, проте для цього слід чітко визначитися з їх складом і процесуальним призначенням для регулювання процесуальних податкових правовідносин як похідних від матеріальних правовідносин, що складаються у податковому праві.

Список використаної літератури:

1. Коломієць П.В. Правове регулювання спеціальних податкових режимів в Україні: автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Ірпінь, 2013. 19 с.
2. Сарана С.В. Колеснік Л.І. Податково-процесуальний режим у податковому процесі / За заг. ред. А.С. Нестеренко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 466-478.
3. Сарана С.В. Податкові режими в Україні: монографія. Полтава: Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», 2016. – 414 с.
4. Kolesnik L., Sarana S. SPECIAL PROCESSING TAX MODES: NECESSITY OF DISSOCIATION. *International Scientific Conference Relevant Issues of the Development of Science in Central and Eastern European Countries*: Conference Proceedings, September 27th, 2019. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2019. P. 179-182.

ДЕРЖАВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВІДНОСИН У СФЕРІ ГРОМАДЯНСЬКОГО СУСПІЛЬСТВА: АЛЬТЕРНАТИВНІ ТЕОРЕТИЧНІ МОДЕЛІ

Сергій Гладкий
д.ю.н., професор, професор кафедри правознавства,
ВНЗ Укоопспілки «Полтавський університет економіки і торгівлі»
s_glad@i.ua

Взаємодія держави і суспільства, як засвідчує історія, це завжди складний і суперечливий процес, пізнання якого з необхідністю актуалізує принципи і паттерни нелінійного мислення. Втім більшість цінних для розвитку суспільства видів діяльності потребують стабільності, визначеності, передбачуваності зовнішніх умов, що зумовлює суспільну потребу в теоретичному моделюванні явищ і процесів дійсності. Зазначене стосується і державно-правового регулювання відносин у сфері громадянського суспільства: задля осмислення наявних тенденцій (іноді прихованих) необхідна насамперед система ціннісно-смислових координат. Їх визначення є завданням цієї статті.

Актуальність вирішення цього завдання загострюється постійною загрозою регресивних змін у стосунках влади і суспільства, що можуть супроводжуватися різною аргументацією (наприклад, обмеження прав людини зазвичай пояснюються необхідністю забезпечення національної безпеки).

Будучи суб'єктами права, недержавні організації, з яких переважно і складається громадянське суспільство, підлягають державному впливу. Держава реалізує цей вплив зокрема за допомогою засобів правового характеру, тобто здійснює правове моделювання діяльності таких суб'єктів.

Правовому моделюванню за допомогою законодавчих і статутних норм підлягають принципи, форми, умови й порядок створення й функціонування недержавних організацій, членські, організаційно-управлінські, господарські, трудові та інші внутрішні відносини, відносини власності й взаємовідносини цих організацій між собою та з державою.

Історичний досвід засвідчує існування широкого спектру моделей правового регулювання відносин у сфері громадянського суспільства. Разом з тим, у цьому спектрі можна визначити два полюси, що відображають протилежні підходи. Під кутом зору характеру державного режиму, що є визначальним чинником у виборі підходу, можна умовно виокремити авторитарну й ліберальну модель регулювання.

Чинниками, що впливають на вибір (формування) моделі є, з одного боку, сутність інститутів громадянського суспільства, фактичний стан і потреби їх розвитку, та, з іншого боку, соціальна сутність держави, природа існуючого в ній політичного режиму, інтереси політично домінуючої частини населення. Рівень розвитку правової системи країни, типологічні особливості чинного права, специфіка історичного періоду також чинять вагомий вплив на формування тієї чи іншої моделі.

В умовах ліберального регулювання як правило немає політичних перешкод для врахування зарубіжного досвіду, що є проявом відкритості суспільства. Авторитарній моделі зазвичай притаманні закритість, партикуляризм, вироблення власної системи принципів, що концептуально відрізняються від загальновизнаних (цивілізаційних). У перехідних суспільствах, до яких є підстави віднести і сучасну Україну, зазвичай має місце боротьба тенденцій як вираження альтернативи суспільного розвитку. Правовий зміст цієї альтернативи виразно виявляється при порівнянні авторитарної й ліберальної моделей правового регулювання суспільних відносин.

Забезпечення за допомогою комплексу юридичних засобів сприятливих умов для розвитку недержавних організацій, реалізації суб'єктивних прав їх членів у сфері майнових, господарських, організаційно-управлінських й інших відносин, дотримання принципу їх автономії є головним орієнтиром при правовому моделюванні на засадах ліберального підходу. Для авторитарної моделі притаманна підпорядкованість правового регулювання завданням захисту інтересів передусім правлячої еліти, тобто охоронна спрямованість.

Цілі, які ставить перед собою держава, здійснюючи правове регулювання, разом з особливостями політичної й правової систем суспільства, рівнем розвитку його культури і, звичайно, характерними рисами регульованих відносин є визначальними при виборі юридичних засобів для здійснення правового регулювання. Як відомо, первинними способами впливу, покладеними в основу того чи іншого метода регулювання, є дозвіл, заборона й позитивне зобов'язування. Авторитарна й ліберальна моделі правового регулювання суспільних відносин істотно відрізняються за способами й методами регулювання.

У правовому регулюванні суспільних відносин на основі авторитарної моделі вагому

роль відіграють заборона й позитивне зобов'язування, що негативно позначається на змісті й обсязі правового статусу суб'єктів відносин і, як правило, пов'язане з надмірно ускладненою процедурою здійснення юридичних прав та обов'язків. Правове регулювання на основі ліберальної моделі першорядну роль відводить дозволам, які дають можливість закріпити необхідний правовий статус різноманітних організацій і гарантувати реалізацію їх прав шляхом самостійного прийняття ними рішень щодо реалізації передбачених правовими нормами варіантів власної поведінки. Визначальну роль у такому регулюванні відіграє принцип диспозитивності, що зумовлює співвідношення в актах законодавства норм різних видів (дозволяючих, забороняючих, зобов'язуючих).

Приватно-правова природа відносин у сфері громадянського суспільства передбачає й відповідний метод їх регулювання. Цей метод є приватно-правовим і передбачає диспозитивність, юридичну рівність суб'єктів права, їх ініціативність у процесі формування та реалізації правовідносин. Імперативний метод регулювання як притаманний публічному праву стримує приватну ініціативу, а за певних умов спроможний призвести до повного нехтування правами особи.

Чинники, що визначають вибір законодавцем метода регулювання суспільних відносин, позначаються відповідним чином на вирішенні іншого важливого питання – поєднання централізованого й децентралізованого регулювання цих відносин. У сфері громадянського суспільства поряд із централізованим регулюванням є потреба в широкому застосуванні таких видів децентралізованого регулювання, як координаційне й автономне. Нормативна основа правового регулювання зазначених відносин включає не лише правові норми, встановлені державою, але й норми, прийняті органами управління недержавних організацій і санкціоновані державою. Органічне поєднання централізованого й децентралізованого регулювання на основі широкої свободи локальної нормотворчості є характерним для ліберальної моделі правового регулювання.

Наявність у суспільстві режиму законності, повага до невід'ємних прав людини, відповідність інтересів і потреб учасників відносин, що піддаються правовій регламентації, її цілям, належна правова інформованість і достатньо високий рівень розвитку правової культури особи й суспільства є важливими й необхідними соціально-правовими передумовами правового регулювання, що здійснюється на основі ліберальної моделі.

Порівняння авторитарної й ліберальної моделей правового регулювання відносин у сфері громадянського суспільства можна продовжити і на рівні окремих інститутів права, що може бути предметом розгляду в окремій публікації.

Таким чином, охарактеризовані нами авторитарна й ліберальна моделі правового регулювання відносин у сфері громадянського суспільства мають сутнісні відмінності. Проте з огляду на абстрактний, теоретичний характер цих моделей слід пам'ятати, що в умовах тієї чи іншої держави певного історичного періоду зазвичай має місце поєднання їх окремих елементів, особливо на «перехідних» етапах розвитку суспільства. Разом з тим, зазначені моделі, на наш погляд, можуть слугувати ефективним теоретико-методологічним інструментом осмислення актуальної ситуації в суспільстві, тенденцій його розвитку.

ДЕРЖАВА, ПРАВО І ГРОМАДЯНСТВО У ТВОРЧІЙ СПАДЩИНІ ЄВРОПЕЙСЬКОГО ГУМАНІСТА ЕРАЗМА РОТТЕРДАМСЬКОГО

Год Наталія Володимирівна
доцент кафедри всесвітньої історії та методики викладання історії,
кандидат педагогічних наук, доцент,

Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
god_natalia5@ukr.net

Серед глобальних світових проблем сучасності особливо важливими є питання моральності та права. З ними пов'язано створення суспільства моральної і правової культури, побудова ідеалів справедливості, зміцнення суспільної моральності, її правовий захист, моральне просвітництво тощо. В сучасних умовах існують і загострюються соціокультурні суперечності: між високими темпами науково-технічного прогресу і недостатнім рівнем моральності та духовності людини, її гуманітарної культури; між прагненням до матеріальних благ, їх досягнення будь-якими методами і духовним зубожінням, поширенням у суспільстві філософії «споживання». Гуманітарна наука сьогодні шукає засоби, спроможні ефективно впливати на подолання вказаних та інших суперечностей, протистояти негативним тенденціям, особливо відчуженню молоді від права та моралі, посиленню морального релятивізму, падінню духовності.

З огляду на це видається актуальним звернення до досвіду правового, громадянського та морального виховання, не лише вітчизняного, але й світового. Зокрема, до філософсько-педагогічних творів одного із найвидатніших представників педагогічної думки епохи європейського Відродження Еразма Роттердамського. Він поєднав у моральному вихованні знання й віру, знайшов точки дотику між християнськими та загальнолюдськими етичними цінностями, максимально використав у педагогічних цілях їхній виховний потенціал, чим заслужив визнання «морального наставника Європи». Свого часу гуманісти виформували моральний ідеал, який не дозволив у тогочасну епоху первісного нагромадження капіталу зруйнувати моральність особистості. Тому в сучасних умовах уважаємо доцільним вивчення правового, громадянського та морального виховання у педагогічній системі гуманіста Еразма Роттердамського – багатогранного мислителя, який залишив помітний слід в історії філософії, теології, у мовознавстві, соціологічній та політичній думці. Переважна більшість праць, присвячених мислителеві, розкривають саме ці аспекти його творчості в контексті ренесансного гуманізму.

Еразм Роттердамський був глибоко переконаний, що моральне виховання особистості повинно бути соціально-орієнтованим, тобто готувати людину до життя в соціумі, учити її правильно співвідносити власні інтереси з інтересами колективу. Руйнування середньовічної станово-корпоративної системи, розпочате в епоху Відродження, посилення динамічності соціальної структури, зменшення замкненості та відокремленості її елементів призвели, на думку Н. Рев'якіної, до «відриву людини від пуповини «групи» [4, с. 13]. Це сприяло формуванню «нової соціальності». Проте проблема «індивід – суспільство» не лише не зменшилася, але й набула особливої гостроти.

Поняття «суспільство» у сучасному його розумінні не існувало і, зазвичай, ототожнювалося з «державою». Лише деякі політичні мислителі (у першу чергу Н. Макіавеллі) розрізняли державний інтерес та інтерес суспільний (raison d'etat). Тому частіше мова йшла про «політичне тіло» (corpus, corpo politico), а суспільний організм уподібнювався природному, з багатьма органами і їх функціями. Умовою нормальної життєдіяльності відтак слугувала злагодженість поведінки окремих частин цього «живого тіла», що залежала від правильної організації людських стосунків. Для гуманістів, які в усі галузі людинознавства вносили педагогічний елемент, вагомим чинником гармонізації системи «індивід – суспільство» стало моральне виховання, формування соціально-етичного світогляду людини, наставляння в «політичній доброчесності».

В італійських містах-республіках, зокрема Флоренції та Венеції, ренесансні мислителі спрямовували зусилля на виховання «ідеального громадянина». На їх думку, основою його моральності повинна стати ідея «спільного блага» («спільного інтересу», «спільної користі», «спільної справи»), яке органічно пов'язувалось із прагненнями й намірами окремого громадянина і навіть переважало над егоїстичними розрахунками. Цей постулат можна вважати лейтмотивом творчості «громадянських гуманістів» – Л. Бруні, М. Пальмієрі, К. Салютаті. Ще один принцип соціальності – справедливість (giustitia) – витлумачувався гуманістами в правовому й моральному аспекті. Так, М. Пальмієрі бачив її у природному законі, що лежить в основі божественного. З нього випливають «обов'язки перед вітчизною, пошана до батьків, любов до дітей, доброзичливість до родичів, нарешті, загальне єднання і любов до роду людського» [3, с. 144].

Якщо гуманісти Італії здебільшого говорили про моральне виховання громадянина, то Еразм Роттердамський ставив за мету насамперед формування моральної свідомості «ідеального государя» – голови, розуму, «політичного тіла», гаранта злагоди й стабільності в соціальних відносинах. Освіта в дусі моральної філософії (адже це має бути «філософ на троні») забезпечує, на його думку, мудрість, виховання – бездоганну моральність, взірець для наслідування. Вірний концепції «раннього виховання», Еразм розпочинав процес становлення особистості з дитинства і радив насамперед подбати про наставника, який би «віддано й щиро виконував достойну працю виховання государя», свій головний соціальний обов'язок. Важливим для ходу виховного процесу мислитель уважав оточення принца, радив усунути лестощі, зманіженість, розпусту, підібрати для ігор хороших хлопчиків, вірних товаришів. Навчальний матеріал, на переконання Еразма, повинен складати гідні уваги приклади «соціального» характеру (байки Езопа, казки, стародавні міфи тощо). Це необхідно для того, щоб майбутній правитель навчився політичній мудрості, «нікого не зневажав, а прагнув добрими справами привернути до себе душу останнього простолюдина, допомогти другу, стати на заваді ворогові» [5, с. 14, 16, 20].

Отже, правитель, за трактатом Еразма Роттердамського «Виховання християнського державця», перебуває в епіцентрі соціально-етичного виховання. Процес формування його особистості (а це має бути обов'язково особистість) відбувається лише за гуманістичним каноном, який реалізується й у політиці правителя, де останньому відведено роль спрямовувати волю підданих в єдине русло спільного блага, і, таким чином, сприяти їхній соціалізації. Причому, гуманіст пропонує пам'ятати, що підданий – не раб і не безмовна тварина, це «істота божественна й удвічі вільна – за природою та за законами». Відтак необхідна вища мудрість і моральна доброчесність, аби згуртувати людську спільноту в єдине ціле. Не все вирішують закони, підкреслює мислитель. Людей необхідно переконувати, наставляти, виховувати, використовувати при цьому всі засоби, щоб досягти усвідомлення спільних інтересів. Государ, радить Еразм, повинен бути і батьком великої родини, і лікарем, і педагогом, але не тираном. «Нехай він старанно працює заради того, щоб вони (піддані) привчалися до найкращого... Немає нічого важчого, ніж відірвати людину від того, до чого вона звикла. Усе це не буде занадто важким, якщо государ і сам дотримується кращого» [5, с. 75]. Що стосується законів, то достатньо не багатьох, проте «кращих і сприятливих для держави», таких, що не лише карають, а навчають і наставляють, подобаються всім добрим людям і відповідають спільній думці. «Людину, найшляхетнішу з живих істот, необхідно закликати дотримуватися законів не стільки погрозами й покараннями, а нагородами» [5, с. 81]. Як мудрий педагог, державець, на думку мислителя, повинен ураховувати

індивідуальні особливості громадян, застосовувати різні методи (пошану, ганьбу, вигоду тощо). Головне ж – домогтися, щоб «твої громадяни були вихованні у найкращих традиціях» [5, с. 82].

У «Вихованні християнського государя» Еразм Роттердамський пропагував ідею, що і правитель, і пересічні громадяни є водночас членами християнського соціуму, де стосунки між людьми мотивовано «служінням Богу», а законами слугують ідеали євангельської любові, моральні постулати «Декалогу» і «Нагорної проповіді». Християнська «соціальність», за Еразмом, сконцентрована у формулі «єдине тіло, єдиний дух», тому він намагався поширити етику ранніх християнських громад на повсякденне світське життя, вимагав не ділити себе «для Бога і для громадян», а переносити в нього заповіді братерства, любові, миру, взаємодопомоги. «Призвичайтеся виправляти заблудлого, навчати незнаючого, піднімати упалого, утішати засмученого, допомагати страждаючому, підтримувати нужденного...». Бути християнином, говорить мислитель, значить «піклуватися про користь братів наших, а не про власну» [6, с. 157].

Однак пропагований тоді Еразмом дух євангельського братерства не міг не зіткнутися із зростаючим індивідуалізмом, притаманним новій епосі. Він суперечив і природному егоїзму людського індивіда, коли його закликали віддати бідному останню сорочку. Дослідник А. Гурєвич в одній із праць наводить текст проповіді францисканського монаха Бертольда з Регенсбурга (XIII століття), у якій на запитання прочанина: «Що значить любити ближнього?», звучить відповідь зовсім не в дусі євангельського заклику, вона обмежена лише побажанням ближньому Царства Небесного [2, с. 32]. Ще більш відчутним став дисонанс між християнським «колективізмом» і новим індивідуалізмом, пов'язаним із становленням ринкової економіки, із «духом капіталізму». Цікаво, що не еразміанство з його прагненням до максимальної реалізації моральної сутності Нового заповіту, допущенням свободи волі в діях людини, а протестантизм у формі кальвінізму виявився спроможним адекватно стимулювати народження цього духу [1].

Як бачимо, одним із найважливіших завдань морально-духовного виховання Еразм, як і всі гуманісти, уважав соціалізацію молодої людини, розвиток у неї правових і громадянських знань, підготовку до життя в соціумі, гармонійне поєднання власних інтересів зі спільним благом. Соціально-етичну орієнтацію мислитель обґрунтовував філософськими ідеями Античності (Платон, Аристотель), законами християнського співжиття, ідеалами євангельської любові, моральними постулатами «Декалогу» та Нагорної проповіді, заповідями братерства, любові, взаємодопомоги. Еразм виступав за повніше використання християнсько-релігійного ресурсу у взаєминах між державами, націями й окремими індивідами. Доктрина морально-духовного виховання особистості в педагогічній системі Еразма Роттердамського віддзеркалювала протиріччя перехідної епохи – процес первісного нагромадження капіталу, занепад старих соціальних структур, зростання індивідуалізму європейців. Для гуманіста ці чинники слугували додатковими аргументами на користь посилення уваги до моральності та духовності. Саме за допомогою їх виховання він сподівався нейтралізувати негативні наслідки цих процесів, домогтися стабільності державного організму, соціального миру і злагоди.

Список використаних джерел

1. Вебер М. Протестантська етика і дух капіталізму / пер. з нім. О. Погорілий. Київ : Основи, 1994. 269 с.
2. Гуревич А. Человеческая личность в средневековой Европе: реальная или ложная проблема? *Развитие личности*. 2003. №2. С. 29-40.
3. Пальмиери М. Речь, составленная Маттео Пальмиери, гонфалоньером компании, по приказу Синьории, в которой Ректоры и другие должностные лица побуждаются управлять справедливо.

Сочинения итальянских гуманистов эпохи Возрождения (XV в.). Москва : Изд-во Москов. ун-та, 1985. С. 141-146.
4. Ревякина Н.В. Вступительная статья. *Образ человека в зеркале гуманизма: мыслители и педагоги эпохи Возрождения о формировании личности (XIV-XVII вв.).* Москва : Изд-во УРАО, 1999. С. 5-38.
5. Эразм Роттердамский. Воспитание христианского государя. Москва : Мысль, 2001. 365 с.
6. Эразм Роттердамский. Оружие христианского воина. *Философские произведения* [отв. ред. В. В. Соколов]. Москва : Наука, 1986. С. 90-217.

ГЕНДЕРНІ АСПЕКТИ ЗАХИСТУ ПРАВ ЖІНОК

Роман Гожий
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 „Право”, Полтавський інститут економіки і права
RomanHozhyi@gmail.com
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Гендерне насильство – це проблема XXI століття, котра актуальна для всіх країн світу: немає жодної країни, де її було б вирішено. Щоденно ми зіштовхуємось з проявами гендерної нерівності у вигляді насильства проти жінки та порушення її прав як особистості. Як наслідок-загибель суспільства та країни. Гендерна рівність є передумовою подолання бідності, сприяння сталому розвитку та впровадженню ефективного управління [1].

Дану проблему досліджували такі вчені як Н. Аніщук, М. Дмитрієва, Т.Марценюк та інші.

Мета – розглянути проблеми гендерного насильства та окреслити права жінок та особливості їхньої поведінки під час насильства від чоловіків.

Загалом агресивну поведінку очікують саме від чоловіків, тому чоловіки – це та група, яка переважно чинить насильство будь-якого типу проти жінок, дітей та інших чоловіків. Жіноча гендерна роль «пасивної» та «слабкої» статі, гендерна нерівність, нерівні можливості на ринку праці- все це робить жінок вразливими до насильства [2].

За результатами соціологічного дослідження: однією з найпоширеніших форм гендерного насильства в Україні вважається так зване домашнє насильство (domestic violence), або насильство в сім’ї, з боку партнера по шлюбу. Жінки зазнають його вчетверо частіше від чоловіків, але й не слід забувати про такий тип гендерного насильства проти жінок, як сексуальні домагання, що відбуваються не у приватній сфері (вдома), а в публічній, наприклад, у робочому середовищі або в громадському транспорті. Тому в Україні вже більше ніж, як десять років вживають заходи по допомозі жертвам насилля та попередженню цих явищ [3]. Згідно із ст. 1 Закону України «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків» наведено означення сексуальних домагань: дії сексуального характеру, виражені словесно або фізично, що принижують чи ображають осіб жіночої статі, які перебувають у відносинах трудового, службового, матеріального чи іншого підпорядкування [4].

Нині в Україні працює чимало організацій поруч з законодавцем у сфері попередження й запобіжності гендерного насильства. У 2001 році у відповідь на занепокоєння рівнем насильства в сім’ї- в Україні було ухвалено закон «Про попередження насильства в сім’ї» — перший у колишніх радянських республіках спеціальний законодавчий акт, який спонукає до боротьби з побутовим насильством [5]. Відповідно до цього закону, насильство в сім’ї як і будь-які умисні дії фізичного,

сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї стосовно іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і завдають йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.Також, в цьому законі виділено чотири типи насильства в сім'ї: фізичне, психологічне, економічне та сексуальне. В 2010 році розпорядженням Кабінету Міністрів України затверджено план заходів з проведення національної кампанії «Стоп насильству!» [6].

Поруч з цим ведеться робота громадських організацій щодо подолання насильства проти жінок. Наприклад, громадська організація «Жіночі перспективи», заснована 1998 року у Львові, займається проблемами безробітних жінок, які потерпають від насильства в сім'ї, сексуального домагання на роботі, дискримінації, несприятливих життєвих обставин. Уже як двадцять років організація допомагає жінкам дати собі раду на ринку праці, боротися з насильством і гендерною дискримінацією. Міжнародний жіночий правозахисний центр «Ла Страда — Україна» з 1997 року працює в напрямі запобігання торгівлі людьми, особливо жінками й дітьми, ліквідації всіх форм дискримінації та насильства в суспільстві; сприяння дотриманню прав людини, гендерної рівності й захисту прав дітей та жінок. Також на території України існують інші міжнародні проекти з попередження гендерного насильства [7].

У рамках проекту Європейського Союзу «Права жінок та дітей в Україні – комунікаційний компонент» було проведено десятки інформаційних кампаній, громадських акцій і освітніх заходів, покликаних змінити гендерні стереотипи й підвищити рівень обізнаності суспільства щодо подолання насильства в сім'ї і сприяння гендерній рівності. Інформаційна браслетна кампанія «Залишайся людиною» мала на меті змінити стереотипи і подолати стіну мовчання навколо домашнього насильства. У рамках проекту в п'ятьох східних регіонах України (Дніпропетровська, Запорізька, Харківська та підконтрольні Україні території Донецької і Луганської областей) УФГЗ створила 21 мобільну бригаду соціально-психологічної допомоги. Соціальні працівники і психологи мобільних бригад надають екстрену допомогу потерпілим від гендерно-обумовленого й домашнього насильства.

Проект Національної поліції «Поліна» для протидії домашньому насильству: працівники і працівниці мобільних груп мережі «Поліна» пройшли навчання на базі Дніпропетровського університету внутрішніх справ. Цей курс підготовки допомагає якісніше і професійніше надавати допомогу потерпілим від домашнього насильства. Також 2018 року курс підготовки пройдуть оператори телефонної лінії «102».Всі ці проекти та діїспрямовані на подолання гендерного насильства та на зміни гендерних стереотипів й підвищенню рівня обізнаності суспільства на шляху до подолання насильства в суспільстві і сприяння гендерної рівності [8].

Попри чималі зусилля, гендерне насильство залишається актуальною проблемою не тільки в Україні, але й у світі, незважаючи нароботу громадських організацій та держави створенням проектів для привернення уваги та протидії гендерному насильству. Ці проекти існують задля подолання та боротьби з різними формами гендерного насильства та підвищенням рівня сприйняття гендерної рівності.

Список використаних джерел:

1. Гендер і насильство : журнал. 2016. № 2 (41). URL : http://krona.org.ua/ assets/files/journal/Gendernyi-zhurnal-Ya-41-2016.pdf (дата звернення: 28.10.2019).
2. Бібліотека проектів «Програми рівних можливостей і прав жінок в Україні». URL : http://gender.org.ua/ (дата звернення: 28.10.2019).
3. Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків : Закон України від 8 вересня 2005 року № 2866-IV. URL : https://zakon.rada./ gov.ua/laws/show/2866-15(дата звернення: 28.10.2019).

4. Бойко О. В. Насильство у сім'ї : соціологічний аналіз явища : автореф. дис. ... канд. соціол. наук / Нац. ун-тет внутрішніх справ. Київ 2003. 20 с.
5. Про попередження насильства в сім'ї : Закон України від 15.11.2001 № 2789-III. URL : https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2789-14 (дата звернення 28.10.2019).
6. Марценюк Т. Право на гідні умови праці, або проблема із сексуальними домаганнями в Україні. URL : https://povaha.org.ua/pravo-na-hidni-umovy-pratsi-abo-problema-z-seksualnymy-domahannyamy-v-ukrajini/ (дата звернення 28.10.2019).
7. Про затверджено плану заходів з проведення Національної кампанії "Стоп насильству!" на період до 2015 року : розпорядження Кабінету Міністрів України від 01.12.2010 № 2154-р. URL : https://zakon./rada.gov.ua/laws/show/2154-2010-%D1%80 (дата звернення 29.10.2019).
8. Ла Страда – Україна, історія центру. URL : http://www.la-strada.org.ua/ucp_mod_content_show_istoriya-tsentru.html (дата звернення 29.10.2019).

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУДДІ В УКРАЇНІ

Валентина Головань
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 Право, Полтавська державна аграрна академія
vgolovan091@gmail.com
Науковий керівник: Юлія Козаченко
к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія

У будь-якій демократичній державі суд є основним суб'єктом захисту прав, свобод чи інтересів фізичної та юридичної особи. В Україні правовий статус суддів, визначений Розділом VIII «Правосуддя» Конституції України [1] та Законом України «Про судоустрій та статус суддів» від 2 червня 2016 року [2], зазнав докорінних змін у зв'язку із судовою реформою 2016 року. Основна мета судової реформи – удосконалення конституційних основ правосуддя для практичної реалізації принципу верховенства права і забезпечення кожному права на справедливий судовий розгляд справи незалежним і безстороннім судом [3].

Суддя має особливий (спеціальний) правовий статус, який характеризується наявністю певних вимог, обмежень щодо зайняття цієї посади та гарантій його діяльності. Спеціальний правовий статус судді обумовлений тим, що професійні судді виконують важливу конституційну функцію держави – відправлення правосуддя.

Доцільно зупинитись на основних змінах у правовому статусі судді в Україні у зв'язку з судовою реформою, зокрема:

1) скасування інституту «призначення судді на посаду вперше» та деполітизація судової влади в цілому шляхом встановлення правил, що судді призначаються на посаду Президентом України та обійматимуть посади безстроково. Так, згідно ст. 128 Конституції України призначення на посаду судді здійснюється Президентом України за поданням Вищої ради правосуддя в порядку, встановленому законом [1];

2) підвищення вікового та професійного цензів до кандидатів на посаду судді. Відповідно до ст. 127 Конституції України, на посаду судді може бути призначений громадянин України, не молодший тридцяти та не старший шістдесяти п'яти років, який має вищу юридичну освіту і стаж професійної діяльності у сфері права щонайменше п'ять років, є компетентним, доброчесним та володіє державною мовою. Законом можуть бути передбачені додаткові вимоги для призначення на посаду судді. Для суддів спеціалізованих судів відповідно до закону можуть бути встановлені інші вимоги щодо освіти та стажу професійної діяльності [1];

3) звуження меж імунітету судді від абсолютного до функціонального. Так, ст. 126 Конституції України передбачає, що «незалежність і недоторканність судді гарантується Конституцією та законами України. Вплив на суддю в будь-який спосіб забороняється. Без згоди Вищої ради правосуддя суддю не може бути затримано або утримувано під вартою чи арештом до винесення обвинувального вироку судом, за винятком затримання судді під час або відразу ж після вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Суддю не може бути притягнуто до відповідальності за ухвалене ним судове рішення, за винятком вчинення ним злочину або дисциплінарного проступку» [1]. Відповідно до ч. 5 ст. 49 Закону України «Про судоустрій і статус суддів» суддя може бути тимчасово відсторонений від здійснення правосуддя на строк не більше двох місяців у зв'язку з притягненням до кримінальної відповідальності на підставі вмотивованого клопотання Генерального прокурора або його заступника в порядку, встановленому законом. Рішення про тимчасове відсторонення судді від здійснення правосуддя ухвалюється Вищою радою правосуддя[2]. Відповідно до ч. 8 ст. 49 цього ж Закону суддя на час тимчасового відсторонення від здійснення правосуддя позбавляється права на отримання доплат до посадового окладу судді [2];

4) закладення передумов для оновлення суддівського корпусу. Так, запроваджене кваліфікаційне оцінювання суддів, яке проводиться Вищою кваліфікаційною комісією суддів України з метою визначення здатності судді (кандидата на посаду судді) здійснювати правосуддя у відповідному суді за визначеними законом критеріями. Критеріями кваліфікаційного оцінювання є:компетентність (професійна, особиста, соціальна тощо); професійна етика; доброчесність. Кваліфікаційне оцінювання за критерієм професійної компетентності проводиться з урахуванням принципів інстанційності та спеціалізації. Кваліфікаційне оцінювання судді проводиться відповідно до правил встановлених Розділом V «Кваліфікаційний рівень судді» Закону України «Про судоустрій та статус суддів» [2].

Отже, правовий статус судді передбачає як конституційно визначені гарантії незалежності та недоторканності суддів при здійсненні правосуддя, так і правову відповідальність за невиконання своїх обов'язків. Внесені зміни до законодавства щодо правового статусу суддів мають сприяти реалізації повномасштабної судової реформи та оновленню суддівського корпусу відповідно до суспільних очікувань і згідно з європейськими стандартами, відновленню довіри громадян до судової гілки влади.

Список використаних джерел

1. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України від 28.06.1996 // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 02.06.2016 № 1402-VIII // Відомості Верховної Ради України. – 2016. – № 31. – Ст.545.
3. Пояснювальна записка до проекту Закону України "Про внесення змін до Конституції України (щодо правосуддя)" від 25.11.2015/ ВР України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=57209.

АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО ЯК ТОВАРИСТВО ОБ'ЄДНАННЯ КАПІТАЛІВ

Сергій Діденко
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

За період існування незалежної України в результаті правотворчої діяльності було створено велику кількість нових нормативних актів, можна сказати сформовано фактично нове законодавство України, на засадах ринкової економіки. Остання передбачає повну господарську самостійність підприємств і організацій, що функціонують у народному господарстві і вступають при цьому в різноманітні виробничі, господарські та інші зв'язки. Всі ці суспільні відносини потребують правового регулювання, завдяки якому вони набувають характеру правовідносин.

Ринкова економіка породила різноманітні організаційні форми підприємств: господарські товариства, виробничі кооперативи, приватні, казенні підприємства. Виникла необхідність урегулювання правового статусу об'єднань підприємств (асоціацій, корпорацій, концернів, консорціумів), встановлення правового режиму вільних (спеціальних) економічних зон, та визначення правового режиму іноземного інвестування.

З'явилися нові інститути, притаманні ринковим умовам господарювання: (банкрутство, свобода конкуренції, обмеження монополізму). Все більшого розвитку, в тому числі завдяки приватизаційним процесам, набуває ринок цінних паперів.

Серед організаційно–правових форм підприємництва визначальне місце належить господарським товариствам. Історія їх розвитку самим безпосереднім чином пов'язана з розвитком ринку, оскільки завдяки цій формі зростає можливість залучення до господарювання в якості суб'єктів підприємництва більш широких верств населення, перетворення їх відповідно на більш активних правових учасників економічних відносин.

Господарські товариства є одним із найбільш популярних видів підприємств в Україні. Демократичний характер управління господарськими товариствами, різноманітність їх форм та інші чинники зумовили поширення цих організаційно правових форм і в світі. Адже, як показує досвід розвинутих зарубіжних країн, основна частина всієї реалізованої продукції (більше 96%) припадає саме на господарські товариства.

Господарські товариства є результатом довготривалого історичного розвитку. Деякі їх види беруть свій початок в римському праві, інші формуються відповідно до своєрідних поглядів середньовічної епохи, треті зобов'язані своїм виникненням економічним умовам нового часу.

В історико-правовому аспекті інститут акціонерного товариства виходить ще за давньоримських підрядних та інших пов'язаних з суспільними інтересами суб'єктів права договірного типу *(societatispublicanorum)*, рецептованих в тих чи інших модифікаціях спочатку західноєвропейською, а потім і північноамериканською системами комерційного права.

Виникнення акціонерних товариств припадає на період первинного накопичення капіталу і пов'язано з необхідністю акумулювати дрібний капітал і забезпечити ефективне функціонування великого капіталу, життєздатність підприємства.

Акціонерні товариства – попередники сучасних акціонерних компаній (корпорацій) виникли у XVII ст. в Англії в якості організаційно-правової форми товариств

підприємницьких союзів, тобто, в тодішньому розумінні, як підприємства з необмеженою відповідальністю його членів, без створення юридичної особи. [1, с.5]

Літературні джерела свідчать про те, що виникнення акціонерних товариств пов'язано з переходом до кредитного господарства, з появою великих підприємств, коли виник значний попит на великі капітали, що могли бути складені тільки шляхом акціонерних об'єднань. [22, с.303]. Капіталістичний лад висунув на перше місце великі підприємства. Це створює необхідність і для капіталістів об'єднуватися в товариства, особливо для капіталістів дрібних, які в іншому випадку були майже зовсім відсторонені від підприємницької діяльності. [2, с.303].

З другої половини XIX ст. цей інститут зайняв вагоме місце також і в комерційному законодавстві та праві Російської імперії.

Тому як західна, так і вітчизняна юриспруденція всебічно розробляли правову теорію акціонерної компанії. Як зазначають кандидат юридичних наук, доцент А.Я.Пилипенко та кандидат юридичних наук, доцент В.С. Щербина «А.І.Камінка в 1902 р. мав всі підстави сказати, що поодинокі інститути приватного права визвали більш обсяг літератури, ... ніж акціонерні компанії» [1, с.3]. В більш пізній час правове положення акціонерних компаній, інших товариств договірного типу досить активно розроблялось в період НЕПу.

Наша юриспруденція використовує фундаментальну теорію акціонерного права, що базується на працях вітчизняних та зарубіжних науковців.

Виходячи з аналізу літератури з комерційного права та практики створення акціонерних товариств, перед науковцями постає питання про допустимість визначення *«господарські товариства»* для загальної юридичної кваліфікації і господарських товариств, і спілок. (49, С.4)

В дореволюційному законодавстві господарські спілки мали назву товариств. [2, с.301] В одній із дореволюційних праць зазначається, що під поняттям «товариства» (societas) взагалі розуміється будь-яке об'єднання декількох осіб з метою досягнення якоїсь загальної для всіх членів вигоди в результаті здійснення певних дій на загальний капітал, що складається з грошей, товарів, праці та ін. [2, с.53]

В традиції вітчизняної та зарубіжної доктрин з даного питання, що виходить з римського права, також є визначення господарських (торгових) спілок та товариств в якості двох правових інститутів, а не одного.

Господарський кодекс України, що оперує тільки поняттям «товариства», по суті відмовився від термінологічного розмежування їх за вказаним критерієм.

Господарським кодексом України передбачено, що вони можуть утворюватися в різноманітних організаційно-правових формах. Відомі наступні види господарських товариств: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, командитні товариства, повні товариства. Такі ж види господарських товариств називають і нові Господарський та Цивільний кодекси України. Серед них найбільш поширеними є акціонерні та товариства з обмеженою відповідальністю.

Всі господарські товариства наділені правом юридичної особи від дня державної реєстрації.

Для порівняння зазначимо, що дореволюційному законодавству були відомі такі форми товариств: повне, на вірі, акціонерне та артільне, а законодавству перших років радянської влади - просте товариство, повне, товариство на вірі та з обмеженою відповідальністю.

Особливості правового статусу господарських товариств залежать від їх виду та організаційної форми. При утворенні господарського товариства вибір організаційної форми залежить від засновника та засновників. При цьому враховується зміст та основні напрямки діяльності, сфера їх реалізації, ресурси, які можуть бути використані, кількість та склад осіб, які безпосередньо об'єднуються для здійснення господарської діяльності, та ін.

Всі види господарських товариств можуть бути розподілені на *об'єднання осіб* та на *об'єднання капіталів*. До об'єднань осіб відносяться повні та командитні товариства, до об'єднань капіталів – *акціонерні товариства*, *товариства з обмеженою* та *додатковою відповідальністю*.

Повні та командитні товариства будуються на особистій участі їх учасників у веденні справ товариства. Тут важливе значення має особиста довіра «товаришів» одне до одного, вони несуть солідарну відповідальність, мають інші права й обов'язки, які характеризують їх відносини як «товариські». Ведення справ таких товариств здійснюється за спільною згодою всіх учасників, які несуть повну відповідальність по боргах товариства. [2, с.302]

На відміну від цього, засновники та учасники акціонерних товариств, товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю об'єднують свої капітали і формують спеціальні органи управління товариством, як правило, із задіяних осіб, можуть не приймати особистої участі в діяльності товариства. Взаємовідносини між учасниками в процесі функціонування товариства в основному будуються на корпоративній основі. В товариствах з обмеженою та додатковою відповідальністю на засадах спільного прийняття рішення вирішуються тільки найбільш важливі питання (визначення основних напрямків діяльності товариства, затвердження його планів та звітів про їх виконання, внесення змін в статут та виключення учасників з товариства). Всі інші питання вирішуються більшістю голосів.

Крім товариств з обмеженою та додатковою відповідальністю об'єднаннями капіталів є також акціонерні товариства. Як зазначає академік В.К. Мамутов, *«ця організаційно-правова форма, залишаючись схожою з іншими об'єднаннями капіталів з питань організації управління і відповідальності учасників товариства по його зобов'язаннях, разом з тим має особливу специфіку, обумовлену більш високим рівнем усуспільнення капіталів та виробництва»*. [2, с.303]

Необхідний рівень ефективності функціонування консолідованого капіталу досягається шляхом застосування корпоративних принципів організації товариства. Всі рішення з питань діяльності товариства приймаються більшістю голосів (найбільш важливі питання – кваліфікованою більшістю). Це усуває таку перепону на шляху розвитку великого капіталу, як блокування прийняття рішення незначною меншістю. В інтересах товариства приватні інтереси акціонерів обмежуються загальним, корпоративним інтересом, надаючи натомість певні гарантії у випадку неможливості вирішення конфлікту загального та приватного інтересу деяких акціонерів.

Вказана необхідність допустимого поєднання приватного та загального інтересу поки що не в повній мірі враховується діючим законодавством. В науковій літературі досить часто підіймається питання про необхідність законодавчих гарантій прав дрібних акціонерів, наприклад, *права на незгоду*. [2, с.304] За зарубіжним правом дрібний акціонер, який не згоден з прийнятим більшістю голосів рішенням з найбільш важливих питань (про внесення змін та доповнень в статут, про укладення значної угоди, про приєднання та ін.), вправі вимагати викупу акцій.

Таким чином, акціонерне товариство є одним із найпоширеніших видів господарських товариств і має ряд особливостей в порівнянні з іншими товариствами щодо свого створення та функціонування.

Список використаної літератури:

1. Пилипенко А.Я., Щербина В.С. Очерки акционерного права Украины: Монография. – К.:МАУП, 2015. – 72 с.
2. Господарське право: Учебник / В.К. Мамутов, Г.Л. Знаменский, К.С.Хахулін; Під ред. Мамутова В.К. – К.: ЮрінкомІнтер, 2017. – 912 с.

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРОЗОРОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ПУБЛІЧНИХ КОШТІВ ТА ПРОБЛЕМИ ЇХ ВПРОВАДЖЕННЯ В УКРАЇНІ

Емілія Дмитренко
завідувач кафедри фінансового права, д.ю.н., професор,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
emiliadmitrenko@gmail.com

Важливою складовою публічної фінансової діяльності є використання публічних коштів відповідно до міжнародних стандартів. Відповідно до ст. 346 Угоди про асоціацію з Європейським Союзом (далі – ЄС) Україна взяла зобов'язання забезпечити розвиток бюджетної політики і надійних систем внутрішнього контролю та зовнішнього аудиту, що базуються на міжнародних стандартах, а також відповідають основоположним принципам підзвітності, прозорості, економності, ефективності та результативності.

У механізмі правового регулювання питань із проблематики, що розглядається, особливе місце належить принципам-рекомендаціям Комітету Міністрів Ради Європи № R (81) 19 «Про доступ до інформації, що знаходиться у розпорядженні державних органів» (1981). Комітет Міністрів Ради Європи рекомендує урядам держав-членів керуватися у своєму законодавстві та практиці, зокрема, принципом, відповідно до якого кожен у межах юрисдикції держави-члена повинен мати право на отримання за запитом інформації, що знаходиться у розпорядженні органів державної влади, крім законодавчих органів та судової влади. У розвиток цих та інших положень було прийнято Конвенцію Ради Європи «Про доступ до офіційних документів» (2009), яку у 2018 р. підписала Україна. Важливими положеннями цієї Конвенції є норми про: право кожного, без дискримінації за будь-якою ознакою, на доступ, за вимогою, до офіційних документів, що знаходяться в розпорядженні державних органів (ст. 2); зобов'язання державного органу вживати необхідних заходів для оприлюднення офіційних документів, які знаходяться в його розпорядженні, в інтересах поширення прозорості (ст. 10).

Варто згадати і Принципи високого рівня щодо фіскальної прозорості, участі та підзвітності, Глобальна ініціатива з фіскальної прозорості ООН (2012), які містять положення про гарантування реалізації в національних правових системах права запитувати, отримувати і поширювати інформацію про бюджетно-податкову політику. Окремо у документі йдеться про надання громадськості якісної фінансової і не фінансової інформації про попередню, поточну і прогнозовану діяльність у бюджетно-податковій сфері, про її ефективність, бюджетні ризики і державні активи і пасиви [2, 9].

Слід зазначити, що з метою впровадження міжнародних стандартів прозорості використання публічних коштів та забезпечення доступності інформації про бюджет протягом 2010-2018 рр. було внесено чисельні зміни до бюджетного законодавства. Так у ст. 7 Бюджетного кодексу України від 2010 року (далі – БК України) є положення про

принцип публічності та прозорості побудови бюджетної системи, сутністю якого є інформування громадськості з питань виконання державного бюджету та місцевих бюджетів, а також контролю за їх виконанням. Окрім того, відповідно до ст. 28 БК України Міністерство фінансів України (далі – Мінфін України), Державна казначейська служба України зобов'язані оприлюднювати інформацію про виконання Державного бюджету України (далі – Держбюджету) за підсумками місяця, кварталу, року. Також Мінфін України до 20 березня року, що настає за звітним, здійснює публічне представлення звіту про виконання Держбюджету за попередній бюджетний період. Цією ж статтею БК України визначено вимоги до змісту інформації про виконання Держбюджету та місцевого бюджету та її публікації, публічного представлення й оприлюднення.

В Україні на виконання вимог Угоди про асоціацію з ЄС щодо забезпечення прозорості й відкритості діяльності розпорядників інформації та доступу до публічної інформації ухвалено закони України «Про доступ до публічної інформації» від 13.01.2011 № 2939-VI, «Про відкритість використання публічних коштів» від 11.02.2015 № 183-VIII та низку підзаконних нормативних актів. Аналіз їх свідчить, що вони містять чимало прогресивних положень, першоджерелом яких є європейські стандарти. Це стало важливим кроком у формуванні в Україні механізму забезпечення доступу до публічної інформації [1, 33]. Так, у Законі України «Про відкритість використання публічних коштів» унормовано процедуру оприлюднення розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, Національним банком України, державними банками, державними цільовими фондами, а також Фондом соціального страхування України та органами Пенсійного фонду України інформації про заплановане і фактичне використання публічних коштів інформації на єдиному веб-порталі. Натомість розпорядженням Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції створення інтегрованої інформаційно-аналітичної системи «Прозорий бюджет» від 11.02.2016 р. № 92-р. запроваджено оприлюднення на офіційному державному інформаційному ресурсі в мережі Інтернет (веб-портал «Є-data» (http://edata.gov.ua) інформації про використання публічних коштів розпорядниками та одержувачами коштів державного і місцевих бюджетів, суб'єктами господарювання державної й комунальної власності тощо.

Разом з тим, варто звернути увагу на проблемні питання впровадження в Україні міжнародних стандартів забезпечення прозорості використання публічних коштів. Насамперед потребують удосконалення норми статей 7, 28 БК України на їх повну відповідність міжнародним стандартам, більш активніше впровадження бюджету участі в Україні та контролю за витрачанням бюджетних коштів з боку суспільства і громадян. Урахування зазначеного, на наш погляд, дозволить забезпечити прозорість використання бюджетних коштів в Україні.

Список використаних джерел

1. Дмитренко Е.С. Особливості оприлюднення суб'єктами господарювання інформації про використання публічних коштів. *Економіка та право*. 2019. № 1 С. 32-37.
2. Методологія оцінки прозорості місцевих бюджетів; за заг. ред. Голинської О.В., Матвієнко А.О. Київ: Фонд Східна Європа, 2017. 74 с.

ЗЛОЧИНИ ПРОТИ ОСНОВ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ: ПОНЯТТЯ ТА ОСОБЛИВОСТІ

Дмитренко Наталя
викладач та аспірант кафедри галузевого права
історико-юридичного факультету херсонського державного університету

Ryzhylova@gmail.com
Науковий керівник: Василь Стратонов
доктор ю.н., професор кафедри галузевого права
історико –юридичного факультету херсонського державного університету

На даний період часу ані законодавець, ані кримінально-правова наука не дають чіткого визначення поняття злочинів проти основ національної безпеки держави.

Метою статті є встановленні поняття, ознак, особливостей злочинів проти основ національної безпеки України, деталізації їх сутності як необхідної умови для визначення основних тенденцій вдосконалення кримінального законодавства спрямованого на захист основ національної безпеки України.

Важливим, для характеристики цієї категорії злочинів є визначення змісту поняття «основи національної безпеки».

Закон України «Про основи національної безпеки України»[1] національну безпеку визначає як захищеність життєво важливих інтересів людини і громадянина, суспільства і держави, за якої забезпечуються сталий розвиток суспільства, своєчасне виявлення, запобігання і нейтралізація реальних та потенційних загроз національним інтересам у сферах правоохоронної діяльності, боротьби з корупцією, прикордонної діяльності та оборони, міграційної політики, охорони здоров'я, освіти та науки, науково-технічної та інноваційної політики, культурного розвитку населення, забезпечення свободи слова та інформаційної безпеки, соціальної політики та пенсійного забезпечення, житлово-комунального господарства, ринку фінансових послуг, захисту прав власності, фондових ринків і обігу цінних паперів, податково-бюджетної та митної політики, торгівлі та підприємницької діяльності, ринку банківських послуг, інвестиційної політики, ревізійної діяльності, монетарної та валютної політики, захисту інформації, ліцензування, промисловості та сільського господарства, транспорту та зв'язку, інформаційних технологій, енергетики та енергозбереження, функціонування природних монополій, використання надр, земельних та водних ресурсів, корисних копалин, захисту екології і навколишнього природного середовища та інших сферах державного управління при виникненні негативних тенденцій до створення потенційних або реальних загроз національним інтересам. Тобто, національна безпека характеризується як захищеність при виникненні певних негативних явищ, так і при наявності потенційних або реальних загроз національним інтересам.

Характеризуючи поняття основ національної безпеки спостерігаємо різні підходи до їх визначення, а саме: В.А.Ліпкан та І.В.Діордіца характеризують його через окреслення пріоритетних національних інтересів – життєво важливих матеріальних, інтелектуальних і духовних цінностей всього українського народу [2, с.94]. С.В. Діяков визначає таке формулювання як злочини проти основ конституційного ладу і безпеки держави відповідно до Кримінального кодексу України [3, с.33]. Представлене ним визначення фактично закріплює наявність в системі таких злочинів трьох окремих груп: злочини проти зовнішньої та внутрішньої безпеки, а також злочини, які посягають на економічну безпеку.

Іншими словами, дане визначення охоплює, по суті, всі видові об'єкти, які в своїй сукупності утворюють один родовий – основи безпеки держави.

Основна частина злочинів проти основ національної безпеки України, згідно з положеннями ст. 12 КК України, відноситься до категорії особливо тяжких злочинів. Державна зрада (ст. 111 КК України), посягання на життя державного чи громадського діяча (ст. 112 КК України), диверсія (ст. 113 КК України), шпигунство (ст. 114 КК України), посягання на територіальну цілісність і недоторканність України (ч. 3 ст.110

КК України), перешкоджання законній діяльності Збройних Сил України та інших військових формувань (ч. 2 ст. 114-1 КК України) є найнебезпечнішими злочинами, що містяться у КК України.

Представлені дії вчиняються тільки з прямим умислом і завдають шкоди, як правило, не стільки основам політичної організації державної влади або конституційному ладу скільки нормальному функціонуванню основних гілок державної влади, в силу чого можна констатувати, що такі діяння, як правило, відбуваються з антидержавним умислом.

Включення цих злочинів в категорію особливо тяжких злочинів є симетричним актом стосовно тієї небезпеки, яку несуть в собі такі злочини.

Адже особливо тяжкі злочини характеризуються умисною формою вини. Згідно ч.5 ст.12 КК України за вчинення таких злочинів передбачається покарання у вигляді позбавлення волі на строк понад десять років або довічним позбавленням волі.

Дослідження нормативно-правових приписів, закріплених Розділом 1 особливої частини КК України, свідчить про їх спрямованість, головним чином, на захист таких фундаментальних інтересів держави, як принципи безпечного і стабільного функціонування основ політичної організації державної влади в Україні. Подібний захист знаходить своє вираження в охороні основ конституційного ладу, суверенітету, територіальної цілісності і недоторканності України [4, с. 187].

На підставі поданих вище аргументів і з урахуванням виявлених відповідних критеріїв з'являється можливість сформулювати загальне визначення поняття злочинів проти основ національної безпеки України.

Злочини проти основ національної безпеки України - це передбачені кримінальним законодавством суспільно небезпечні діяння (дії або бездіяльність), вчинені з антидержавним умислом і посягають на зовнішню, внутрішню і економічну безпеку України. Дане визначення, на нашу думку є лаконічним, та таким, що в основному відображає основи національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.06.2003 № 964-IV // Відомості Верховної Ради України, 2003, № 39, ст. 351
2. Ліпкан В. А. Національна безпека України: кримінально-правова охорона : навч. посіб. (Серія : Національна і міжнародна безпека) / В.А.Ліпкан, І. В. Діордіца. К. : КНТ, 2007. 292 с.
3. Діяков С.В. Злочини проти основ конституційного ладу і безпеки держави: кримінально-правова та кримінологічне дослідження / С.В.Діяков. - СПб. : «Юридичний центр Пресс», 2009. 267 с.
4. Стратонов В.М. Кримінальне право України. Загальна та особлива частина: навч.посіб./ В.М. Стратонов, О.С. Сотула. К: «Істина», 2007. 400с.

НОРМАТИВНІ ЗАСАДИ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЛЮ

Євген Дудник
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Тетяна Пілявець
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Громадяни України, іноземні громадяни, особи без громадянства мають різні за обсягом права щодо набуття землі у власність. Так, громадяни України можуть мати у власності будь-які землі, передача яких у власність передбачена Земельним Кодексом України. Іноземні особи та особи без громадянства не можуть набувати у власність землі сільськогосподарського призначення. Якщо землі сільськогосподарського призначення вони прийняли у спадщину, то протягом року ці землі підлягають відчуженню. Земельні ділянки, на яких розташовані об’єкти нерухомого майна, можуть перебувати у цих осіб на праві приватної власності [1].

Юридичні особи теж можуть бути суб’єктами права приватної власності на земельні ділянки. Земельні ділянки згідно зі ст. 82 Земельного кодексу України набувають у власність для здійснення підприємницької діяльності у разі придбання їх за договорами купівлі-продажу, дарування та за іншими цивільно-правовими угодами; внесення земельних ділянок їх засновниками до статутного фонду; прийняття спадщини;виникнення інших підстав, передбачених законом.

Відносини державної та комунальної власності на землю регулюються публічним правом, а відносини приватної власності – суб’єктами. Суб'єктами права державної власності на землю виступають органи державної влади у межах, встановлених законодавством України, та юридичні особи, а комунальної власності – територіальні громади села, селища, міста, які здійснюють правомочності власника як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування у порядку, встановленому законом.

Підставами припинення права власності на землю є юридичні факти, із якими закон пов’язує припинення правовідносин права земельної власності. Земельний кодекс України визначає юридичні факти, що зумовлюють припинення права державної, комунальної і приватної власності на землю. Підставами припинення права держаної власності на землю є:

– приватизація земель, які перебувають у власності держави;

– розмежування земель державної і комунальної власності;

– передача земельної ділянки держаної власності в комунальну власність.

Підставами припинення права комунальної власності визнаються:

– приватизація земель, які перебувають у комунальній власності;

– передача земельної ділянки комунальної власності у власність держави.

Загальною підставою припинення права державної і комунальної власності на землю є укладання уповноваженими органами цивільно-правових угод про перехід права власності на земельну ділянку, у тому числі й відповідно до міжнародних договорів. Право приватної власності на землю може бути припинене з підстав, передбачених ст.140 Земельного кодексу України.

Ураховуючи вищевикладене, можна дійти висновку, що після набрання чинності Земельного кодексу України, чинне законодавство отримало спрямування на закріплення легалізації приватної власності на землю, подальший розвиток інституту речових та інших прав на землю, визнання землі як нерухомого майна, у якому сполучаються риси природного об'єкта і товарно-матеріальної цінності. Також змінена система підстав і порядок виникнення, зміни й припинення прав власності на землю, що спрямований на посилення гарантій власників земельних ділянок.

Відповідно до ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Право власності на землю гарантується. Це право набувається і реалізується громадянами, юридичними особами та державою виключно відповідно до закону.

Список використаних джерел:

1. Земельне право. Академічний курс: підручник / за ред. В.І. Семчика і П.Ф. Кулинича. – К.: Видавничий дім «Ін Юре», 2011, – 242 с.
2. Земельні відносини в Україні: законодавчі акти і нормативні документи / Держкомзем України. – К.: Юмана, 2011. – 208 с.
3. Ковтун М. Г. Земельне право / М.Г. Ковтун. – К.: Юмана, 2013. – 208 с.

МЕТА, ЗАВДАННЯ ТА ФУНКЦІЇ, ЯК СКЛАДОВІ ЕЛЕМЕНТИ АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВОГО СТАТУСУ АНТИМОНОПОЛЬНОГО КОМІТЕТУ УКРАЇНИ

Жуков Артьом Євгенійович
здобувач вищої освіти СВО Бакалавр, спеціальність 073 Менеджмент
Полтавської державної аграрної академії
Липій Євгенія Анатоліївна
к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права
Полтавської державної аграрної академії

Статтею 1 Закону України «Про Антимонопольний комітет України» визначено, що Антимонопольний комітет України є державним органом із спеціальним статусом, метою діяльності якого є забезпечення державного захисту конкуренції у підприємницькій діяльності та у сфері державних закупівель [1]. Але правове регулювання окреслених питань не обмежується лише згаданим законом. Норми правового забезпечення державного захисту конкуренції у господарській діяльності та у сфері державних закупівель закріплені також у положеннях Конституції України (ст. ст. 15, 42), Господарському кодексі України від 16.01.2003№ 436-IV[2], Законі України «Про публічні закупівлі» від 25.12.2015 № 922-VIII [3] та низці розпоряджень самого Комітету.

Для характеристики особливостей діяльності Антимонопольного комітету України як органу оскарження процедур публічних закупівель, необхідно детальніше зупинитись на визначенні поняття «адміністративно-правовий статус». В науці адміністративного права існує багато підходів до визначення цього поняття, але не всі вониповною мірою розкривають всі особливості діяльності АМКУ, які регулюються адміністративними нормами та підпадають під сферу дії адміністративного права.

Аналізуючи поняття Антимонопольного комітету України, наведеного у статті 1 однойменного Закону, стає очевидним, що захист конкуренції є основою діяльності вказаного органу та пронизує собою всі правовідносини, які виникають не лише у підприємницькій діяльності, а й у сфері публічних закупівель. Тобто, будь-які дії, здійснювані або ініційовані АМКУ, повинні бути підпорядковані меті, а саме – захисту конкуренції. Відповідно, вся структура адміністративно-правового статусу також має

бути побудована за такої моделі, щоб найбільш логічно простежувати і повно забезпечувати вказану мету. Першою складовою виступає саме мета, яка конкретизована у завданнях. Завдання та мета забезпечують розробку відповідних функцій – напрямів діяльності, без яких неможливе досягнення поставлених цілей. У словниках під поняттям функції розуміють «призначення, роль чого-небудь»[4]. Нормотворча функція полягає у можливості АМКУ: брати участь у розробленні та внесенні Президенту України та Кабінету Міністрів України пропозицій щодо проектів нормативно-правових актів з питань конкурентної політики, розвитку і захисту конкуренції; вносити пропозиції Президенту України, Кабінету Міністрів України, Національному банку України, приписи органам влади, органам місцевого самоврядування щодо зміни прийнятих ними нормативно-правових актів, які не відповідають законодавству про захист економічної конкуренції або внаслідок неоднозначного розуміння яких створюються перешкоди для розвитку конкуренції; розробляти та затверджувати разом з іншими заінтересованими органами державної влади міжвідомчі нормативно-правові акти з питань розвитку і захисту економічної конкуренції та демонополізації економіки; приймати власні нормативно-правові акти у формі розпоряджень з питань, що належать до його компетенції, зокрема щодо контролю за узгодженими діями, концентрації підвідомчості та розгляду заяв і справ про узгоджені дії, концентрації, порушення законодавства про захист економічної конкуренції, організації діяльності органів Антимонопольного комітету України; надавати рекомендаційні роз’яснення з питань застосування законодавства про захист економічної конкуренції [1].

Правоохоронна функція забезпечує правопорядок, законність і прозорість у конкурентних відносинах, у тому числі при здійсненні публічних закупівель. Відповідно до норм Закону на АМКУ покладено запобігання, виявлення і припинення порушень законодавства про захист економічної конкуренції, а також безпосередньо захист конкуренції у сфері публічних закупівель. Сутність правоохоронної функції полягає в тому, що АМКУ уповноважений розглядати заяви і справи щодо порушення законодавства про захист економічної конкуренції, проводити розслідування за цими заявами і справами, розглядати справи про адміністративні правопорушення, приймати постанови, перевіряти їх законність та обґрунтованість [1].

Контрольна функція займає домінуюче місце в системі функцій АМКУ не лише у сфері публічних закупівель, а й взагалі у всій діяльності АМКУ. Дійсно, повертаючись до ст. 3 Закону України «Про Антимонопольний комітет України», стає очевидним, що більшість завдань присвячені саме здійсненню контрольної функції, а саме: АМКУ контролює дотримання законодавства про захист економічної конкуренції; здійснює контроль за концентрацією, узгодженими діями суб’єктів господарювання, контролює дотримання вимог законодавства при регулюванні цін (тарифів) на товари, що виробляються (реалізуються) суб’єктами природних монополій; контролює створення конкурентного середовища та дотримання конкурентного законодавства у сфері публічних закупівель. Отже, контрольна функція у сфери публічних закупівель є складовою більш масштабної функції, яка включає в себе всю контрольну діяльність АМКУ[5].

Отже, мета, завдання та функції є трьома визначальними складовими елементами адміністративно-правового статусу АМКУ.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про Антимонопольний комітет України: Закон України від 26 лист. 1993 р. № 3659-XII; станом на 20 лист. 2019 р. *Відомості Верховної Ради України*. 1993. № 50. Ст. 472. URL: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/3659-12
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV**.** Відомості Верховної Ради України, 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст.144
3. Про публічні закупівлі: Закон України від 25груд. 2015 р. № 1197-VII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 9. ст. 89.
4. Великий тлумачний словник сучасної української мови. за ред. В. Т. Бусел. Київ; Ірпінь: Перун, 2005.
5. Довбенко А.М. Адміністративно-правові засади розгляду антимонопольним комітетом України скарг про порушення законодавства у сфері публічних закупівель. Дис. ... канд. юрид. наук / 12.00.07. Київ, 2017. 241 с.

ВПЛИВ ІНСТИТУТУ ПІДСУДНОСТІ В ЦИВІЛЬНОМУ СУДОЧИНСТВІ НА ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РОЗГЛЯДУ СПРАВИ УПОВНОВАЖЕНИМ СУДОМ, ВСТАНОВЛЕНИМ ЗАКОНОМ

Задорожна Анастасія Петрівна
к.ю.н., директор Департаменту з питань люстрації Міністерства юстиції України
zanastia@gmail.com

На практиці доволі часто трапляються випадки, коли позивач звертається до суду, який не має повноважень розглядати відповідну цивільну справу. Порушення правил підсудності призводить до того, що особа (наприклад, відповідач) позбавляється можливості розгляду її справи саме в уповноваженому суді як "суді, встановленому законом", що є порушенням ст. 6 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод. Підсудність як правове явище має не лише статичний аспект, а й динамічний, що розкривається при реалізації права на судовий захист в сфері цивільної юрисдикції.

Дотримання правил підсудності вказує не на наявність у особи права на судовий захист, а на реалізацію права на судовий захист. Право на судовий захист в рамках цивільного судочинства пов’язують із правом на позов або правом на подання іншої вимоги (звернення) до суду. Так, відповідно до ч. 1 ст. 4 ЦПК кожна особа має право в порядку, встановленому цим Кодексом, звернутися до суду за захистом своїх порушених, невизнаних або оспорюваних прав, свобод чи інтересів. За ч. 1 ст. 184 ЦПК позов пред’являється шляхом подання позовної заяви до суду. Право на позов має два аспекти (значення): матеріально-правовий та процесуальний. Право на позов в матеріально-правовому значенні – це вимога позивача до відповідача. Право ж на позов в процесуальному значенні – це вимога відповідача до суду. Як тільки особа захоче реалізувати право на позов у процесуальному значенні, їй необхідно буде дотриматися ряду умов реалізації права на пред’явлення позову, однією із яких виступає підсудність справи суду [1, с. 64]. Це породжує висновок про те, що підсудність є умовою реалізації права на звернення до суду. Дотримання правил підсудності, так само як і інших умов реалізації права на пред’явлення позову (наявність дієздатності в особи, що звертається із позовом до суду, наявність належно оформлених повноважень у представника, якщо він звертається до суду, написання позовної заяви відповідно до вимог, що до неї ставить законодавство тощо), вказує на виконання позивачем (заявником) встановленої законом процедури звернення до суду.

Суд перевіряє підсудність цивільної справи без проведення судового засідання. Це в усіх справах здійснює одноособово суддя, якому в порядку автоматизованого розподілу було направлено на розгляд позовну заяву чи інший процесуальний документ (ч. 3 ст. 14

ЦПК). Визначаючи підсудність справи певному суду, суддя повинен враховувати всі винятки із загального правила родової чи територіальної підсудності, щоб переконатися, що справа не підпадає під жоден з таких винятків. В разі непідсудності цивільної справи суду, можуть наступити такі процесуальні наслідки: цивільна справа передається до суду, якому вона підсудна; скасування рішення суду в цивільній справі; продовження розгляду цивільної справи. До редакції ЦПК від 03 жовтня 2017 року існував ще один процесуальний наслідок у разі непідсудності справи суду: повернення позовної заяви (заяви) особі, яка її подала.

Серед найбільш істотних процесуальних наслідків порушення правил підсудності є скасування рішення суду в цивільній справі, адже при цьому нівелюється вся діяльність суду першої інстанції в цивільній справі. Такий наслідок затягує розгляд цивільної справи. Взагалі в доктрині цивільного процесу з приводу цього процесуального наслідку порушення правил підсудності триває дискусія, в якій представлені три точки зору. Так, одна група процесуалістів переконані в тому, що порушення правил підсудності за будь-яких умов повинно тягнути скасування судового рішення. Воно має виступати безумовною підставою для цього [2, с. 452-457]. При цьому деякі науковці, які поділяють цю точу зору, переконані, що подібний наслідок слід застосовувати тільки в тому випадку, якщо судове рішення не набрало законної сили. Друга група вважає, що судові рішення, винесені з порушенням правил підсудності, слід безумовно скасовувати, якщо були порушені правила родової підсудності та виключної територіальної підсудності. У всіх інших випадках судове рішення треба скасувати, якщо порушення правил підсудності призвело до неправильного вирішення справи [3, с. 487-489]. Третя група доводить, що порушення правил підсудності може бути підставою для скасування судових рішень тільки в тому разі, якщо це призвело до неправильного вирішення цивільної справи [4, с. 10-12].

Чинний ЦПК серед повноважень апеляційної інстанції називає скасування судового рішення та направлення справи на розгляд іншому суду за встановленою законом підсудністю, окрім одного випадку: апелянт без поважних причин в суді першої інстанції не заявляв про непідсудність справи суду (ст. 378). Аналогічне правило закріплене в ЦПК для суду касаційної інстанції (п. 6 ч. 1 ст. 411), де порушення правил підсудності названо серед обов'язкових підстав скасування судового рішення, незалежно від того як була вирішена справа. Цікаво те, що для касаційної інстанції передбачено як порушення правил територіальної юрисдикції (підсудності), так і порушення правил інстанційної юрисдикції як підстави скасування судового рішення, в той час як для апеляційної інстанції законодавець не передбачив таку підставу, як порушення інстанційної юрисдикції. Її варто було б передбачити, якщо апеляційний перегляд здійснює той апеляційний суд, який не виступає судом першої інстанції для цивільних справ, виписаних в ст. 23 ЦПК. А якщо це виступає апеляційний суд, що мав би розглядати таку цивільну справу як суд першої інстанції, але її розглянув місцевий суд, то такому апеляційному суду варто надати можливість скасовувати рішення місцевого суду та приймати нове рішення по суті вимог.

Але, якщо загалом оцінювати подібні новели ЦПК, які дають можливість скасовувати судове рішення у зв'язку з порушенням правил підсудності, то вони повертають цивільний процес в ті часи, коли судове рішення можна було скасувати виключно за формальними причинами, що тільки затягувало вирішення справи. Це ускладнить доступ до цивільного правосуддя, а не полегшить.

Список літератури:

1. Луспеник Д.Д. Розгляд цивільних справ судом першої інстанції. Х.: Харків юридичний, 2006. 480 с.
2. Жилин Г.А. Правосудие по гражданским делам: актуальные вопросы: монография. М.: Проспект, 2010. 576 с.
3. Осокина Г.Л. Гражданский процесс. Общая часть. 2-е изд., перераб. М.: Норма, 2008. 752 с.
4. Терехова Л.А. Фетишизация правил подсудности в гражданском судопроизводстве. Арбитражный и гражданский процесс. 2009. № 6. С. 10-12.

УДК 159.9:34

ОСОБЛИВОСТІ ВИЯВЛЕННЯ СХИЛЬНОСТІ ДО ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ В ПІДЛІТКОВОМУ ВІЦІ

Заіка Віталій Миколайович
кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна»,
zaika_vitaliy@ukr.net

Вступ. Підлітковий вік є кризовим у розвитку особистості, адже змінюється соціальна ситуація розвитку підлітка, його провідна діяльність, з'являються новоутворення. Також появляються нові типи реакцій: реакції емансипації (незалежності), реакції групування з однолітками, реакції захоплення (хоббі-реакції), реакції обумовлені сексуальним потягом та ін. Девіантну поведінку підлітків вивчали різні вчені: Н. Алікіна, О. Антонова-Турченко, Л. Вольнова, О. Єгорова, С. Зінченко, Н. Катаєва, Ю. Клейберг, А. Макаренко, А. Максимова, В. Моргун, Р. Овчарова, К. Седих, О. Усова та ін. При цьому вони зазначають, що негативні підліткові реакції (порушення норм і правил, агресивність, адикції) можуть настільки наростати, що призводять до девіантної поведінки, а інколи і до вчинення адміністративних чи кримінальних правопорушень [3]. Саме тому важливим завданням сучасних превентивних заходів з попередження підліткової злочинності виступає своєчасне виявлення схильності до девіантної поведінки підлітків та її профілактика.

Метою нашої статті виступає пошук шляхів та методів своєчасного виявлення схильності до девіантної поведінки в підлітковому віці.

Результати дослідження. Девіантна поведінка – поведінка індивіда або групи, яка не відповідає загальноприйнятим нормам, внаслідок чого відбувається порушення цих норм [2, с. 40]. З метою виявлення схильності до девіантної поведінки в підлітковому віці застосовують «Опитувальник визначення схильності до девіантної поведінки» (О.М. Орел), який складається із 98 запитань [1]. Він є стандартизованим тест-опитувальником, призначеним для вимірювання готовності (схильності) підлітків до реалізації різних форм девіантної поведінки. Опитувальник є набором спеціалізованих психодіагностичних шкал, спрямованих на вимірювання готовності (схильності) до реалізації окремих форм девіантної поведінки: 1) шкала установки на соціально-бажані відповіді, 2) шкала схильності до порушення норм і правил, 3) шкала схильності до адиктивної поведінки, 4) шкала схильності до самоушкоджувальної і саморуйнуючої поведінки, 5) шкала схильності до агресії і насильства, 6) шкала вольового контролю емоційних реакцій, 7) шкала схильності до делінквентної поведінки.

Опис шкал і їх інтерпретація відбувається відповідно до набраного балу респондентом.

1. Шкала установки на соціальну бажаність (службова шкала). Дана шкала призначена для вимірювання готовності випробовуваного представляти себе в найсприятливішому світлі з погляду соціальної бажаності.

Показники від 50 до 60 Т-балів свідчать про помірну тенденцію давати при заповненні опитувальника соціально-бажані відповіді. Показники понад 60 балів свідчать про тенденцію випробовуваного демонструвати строге дотримання навіть малозначних соціальних норм, умисне прагнення показати себе в кращому світлі, про настороженість по ставленню до ситуації обстеження. Результати, що знаходяться в діапазоні 70-89 балів, говорять про високу настороженість випробовуваного щодо психодіагностичної ситуації і про сумнівну достовірність результатів за основними шкалами. Про сприйняття ситуації як експертної одночасно з помірно високими показниками за шкалою № 1 також свідчить їх різке пониження за основними діагностичними шкалами і підвищення за шкалою жіночої соціальної ролі. Для чоловічої популяції перевищення сумарного первинного бала за шкалою соціальної бажаності значення 11 первинних балів свідчить про невірогідність результатів за основними шкалах. Показники нижче 50 Т-балів говорять про те, що випробовуваний не схильний приховувати власні норми і цінності, коректувати свої відповіді у напрямі соціальної бажаності. Відзначено також, що молодші підлітки (14 років і молодше) не здатні тривалий час слідувати установці на соціально-бажані відповіді. Одночасно високі показники за службовою шкалою і за основними шкалами (окрім шкали 8) свідчать або про сумнівну достовірність результатів, або про дисоціацію в свідомості випробовуваного відомих йому і реальних норм поведінки.

2. Шкала схильності до порушення норм і правил. Дана шкала призначена для вимірювання схильності випробовуваного до порушення яких-небудь норм і правил, схильності до заперечення загальноприйнятих норм і цінностей, зразків поведінки.

Результати, що лежать в діапазоні 50-60 Т-балів, свідчать про вираженість вищезгаданих тенденцій, про нонконформістські установки випробовуваного, про його схильність протиставляти власні норми і цінності груповим, про тенденцію «порушувати спокій», шукати труднощі, які можна було б подолати. Показники, що знаходяться в діапазоні 60-70 Т-балів, свідчать про надзвичайну вираженість нонконформістських тенденцій, прояв негативізму і примушують сумніватися в достовірності результатів тестування за даною шкалою.

Результати нижче 50 Т-балів за даною шкалою свідчать про конформні установки випробовуваного, схильність слідувати стереотипам і загальноприйнятим нормам поведінки. В деяких випадках за умови поєднання з достатньо високим інтелектуальним рівнем випробовуваного і тенденцією приховувати свої реальні норми і цінності такі оцінки можуть відображати фальсифікацію результатів.

3. Шкала схильності до адиктивної поведінки. Дана шкала призначена для вимірювання готовності реалізувати адиктивну поведінку.

Результати в діапазоні 50-70 Т-балів за даною шкалою свідчать про схильність випробовуваного до відходу від реальності за допомогою зміни свого психічного стану, про схильність до ілюзорно-компенсаторного способу рішення особових проблем. Крім того, ці результати свідчать про орієнтацію на чуттєву сторону життя, про наявність «сенсорної спраги», про гедоністично орієнтовані норми і цінності. Показники понад 70-Т-балів свідчать про сумнівність результатів або про наявність вираженої психологічної потреби в адиктивних станах, що необхідно з’ясовувати, використовуючи додаткові психодіагностичні засоби. Показники нижче 50 Т-балів свідчать або про невираженість вище перелічених тенденцій, або про добрий соціальний контроль поведінкових реакцій.

4. Шкала схильності до самоушкоджувальної і саморуйнуючої поведінки. Дана шкала призначена для вимірювання готовності реалізувати різні форми аутоагресивної поведінки. Об'єкт вимірювання очевидно частково перетинається з психологічними властивостями, що виміряються шкалою № 3.

Результати, що знаходяться в діапазоні 50-70 Т-балів за шкалою № 4, свідчать про низьку цінність власного життя, схильності до ризику, вираженої потреби в гострих відчуттях, про садомазохістські тенденції. Результати понад 70 Т-балів свідчать про сумнівну достовірність результатів. Показники нижче 50 Т-балів за даною шкалою свідчать про відсутність готовності до реалізації саморуйнуючої поведінки, про відсутність тенденції до соматизації тривоги, відсутності схильності до реалізації комплексів вини в поведінкових реакціях.

5. Шкала схильності до агресії і насильства. Дана шкала призначена для вимірювання готовності випробовуваного до реалізації агресивних тенденцій в поведінці.

Показники, що лежать в діапазоні 50-60 Т-балів, свідчать про наявність агресивних тенденцій у випробовуваного. Показники, що знаходяться в діапазоні 60-70 Т-балів, свідчать про агресивну спрямованість особи у взаємостосунках з іншими людьми, про схильність вирішувати проблеми за допомогою насильства, про тенденцію використовувати приниження партнера у спілкуванні як засіб стабілізації самооцінки, про наявність садистичних тенденцій. Показники понад 70 Т-балів говорять про сумнівну достовірність результатів. Показники, що лежать нижче 50 Т-балів, свідчать про невираженість агресивних тенденцій, про неприйнятність насильства як засоби рішення проблем, про нетиповість агресії як способу виходу з фруструючих ситуацій. Низькі показники за даною шкалою в поєднанні з високими показниками за шкалою соціальної бажаності свідчать про високий рівень соціального контролю поведінкових реакцій.

6. Шкала вольового контролю емоційних реакцій. Дана шкала призначена для вимірювання схильності випробовуваного контролювати поведінкові прояви емоційних реакцій.

Показники, що лежать в межах 60-70 Т-баілв, свідчать про слабкість вольового контролю емоційної сфери, про небажання або нездатність контролювати поведінкові прояви емоційних реакцій. Крім того, це свідчить про схильність реалізовувати негативні емоції безпосередньо в поведінці, без затримки, про несформованість вольового контролю своїх потреб і чуттєвих потягів. Показники нижче 50 Т-балів за даною шкалою свідчать про невираженість цих тенденцій, про жорсткий самоконтроль будь-яких поведінкових емоційних реакцій, чуттєвих потягів.

7. Шкала схильності до делінквентної поведінки. Назва шкали носить умовний характер, оскільки шкала сформована з тверджень, котрі диференціюють «звичайних підлітків» і осіб із зафіксованими правопорушеннями, вступаючих в конфлікт із загальноприйнятим способом життя і правовими нормами. Дана шкала вимірює готовність (схильність) підлітків до реалізації делінквентної поведінки. Виражаючись метафорично, шкала виявляє «делінквентний потенціал», який лише при певних обставинах може реалізуватися в житті підлітка.

Результати, що знаходяться в діапазоні 50-60 Т-балів, свідчать про наявність делінквентних тенденцій у випробовуваного та про низький рівень соціального контролю. Результати вище 60 Т-балів свідчать про високу готовність до реалізації делінквентної поведінки. Результати нижче 50 Т-балів говорять про невираженість вказаних тенденцій, що в поєднанні з високими показниками за шкалою соціальної бажаності може свідчити про високий рівень соціального контролю. Необхідно також враховувати, що зміст і структура делінквентної поведінки у хлопців і дівчат істотно

відрізняються, і відповідно розрізняються пункти, що входять в шкалу делінквентності для жіночого і чоловічого видів методики.

Висновки. Отже, підліткова криза, яку переживають підлітки характеризується багатьма факторами, які можуть призводити до різних форм девіантної поведінки. При цьому реакції підлітків можуть загострюватися, а інколи зумовлювати вчинення адміністративних чи кримінальних правопорушень. Саме тому з метою своєчасного виявлення схильності до девіантної поведінки та її профілактики в підлітковому віці застосовується методика "Опитувальник визначення схильності до девіантної поведінки" (О.М. Орел), яка складається із 7 шкал: 1) шкала установки на соціально-бажані відповіді, 2) шкала схильності до порушення норм і правил, 3) шкала схильності до адиктивної поведінки, 4) шкала схильності до самоушкоджувальної і саморуйнуючої поведінки, 5) шкала схильності до агресії і насильства, 6) шкала вольового контролю емоційних реакцій, 7) шкала схильності до делінквентної поведінки.

Список використаних джерел

1. Вольнова Л.М. Профілактика девіантної поведінки підлітків: навч.-метод. посібник до спецкурсу «Психологія девіацій» для студентів спеціальності «Соціальна педагогіка» у двох частинах / Л.М. Вольнова. – Ч. ІІ. Практична частина. – 2-ге вид., перероб і доповн. – К., 2016. – 193 с.
2. Клейберг Ю.А. Психология девиантного поведения: Учебное пособие для вузов / Ю.А. Клейберг. – М.: ТЦ Сфера, при участии «Юрайт-М» 2001. – 160 с.
3. Седих К.В. Делінквентний підліток: навч. посіб. / К.В. Седих, В.Ф. Моргун. – К.: Видавничий дім «Слово». 2015. – 272 с.

ПРОБЛЕМИ ФОРМУВАННЯ СУЧАСНОГО ТИПУ ПРАВА

Зварич Роман Васильович
д.ю.н., доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права,
Університет Короля Данила
rzvarych@ukr.net

Виділення сучасного типу права, є закономірним з огляду на цілий ряд причин. По-перше, попередні підходи до розуміння місця особи у суспільстві і державі, міжособистісних стосунків та прав людини критично змінилися та еволюціонували, а економічні засади, що становили основу рабовласницького, феодального, капіталістичного та соціалістичного типів права, зараз не відіграють ключового значення. Домінуючим фактором, що визначає зміст і наповнення сучасного типу права є людина і її права. Може видатися, що ми повернулися до людиноцентризму античності, однак, на сучасному етапі розвитку держави і права, саме поняття людини (особистості) стало об'ємними, і має власну надбудову, що включає в себе статус, права, інтереси, політичну волю, правову культуру та ін.

По-друге, право сучасності орієнтується на забезпечення широких соціальних прав (соціальна правова держава), а громадянське суспільство, яке складає її основу, є ключовою ланкою в системі особа-суспільство-держава. При цьому, під державою слід розуміти не інституцію, а норми права. Дотримання останніх становить основу правопорядку, тоді, як довіра до державного керівництва не завжди є показником дотримання правових норм.

По-третє, сучасний тип права не є універсальним навіть в межах держави. Не є винятком існування в межах однієї держави кількох правових систем. Така ситуація є властивою для держав перехідного типу, в тому числі й для України. Пошук оптимального вектора розвитку права і законодавства змушує законодавців кидатися в крайності, а саме право інколи володіє декларативним характером. Більше того, цілий ряд

сучасних недержавних інституцій сформували типи права і правові сім'ї (канонічне, мусульманське, індуїстське право та ін.). Таке різноманіття зумовлює потребу у об'єднання типів держав у правові сім'ї, право яких володіє власними регулятивними чинниками, в тому числі і у сфері правовідносин.

Закономірно, такий підхід не є універсальним і не може стосуватися усіх сучасних держав та їхніх правових систем. Суб'єктивно можна припустити, що сучасний тип права, який ґрунтується на забезпеченні соціальних прав і свобод, властивий державам, які вийшли з капіталістичного (посткапіталістичного) типу права.

На думку М. Лоугхліна, в сучасних умовах, середньовічний образ світу завдяки таким сферам як наука, естетика, мораль та економіка був стертий, як «космічний порядок», а завдяки розвитку політичної сфери, ми, сучасники, уявляємо себе вільними, рівними і товариськими істотами (особами). Для захисту цієї свободи, рівності та комунікабельності ми розробляємо конституцію, щоб надати владному праву режиму прийняття законів, за якими ми живемо [9, 3]. Ще раніше таку тезу висловив М. Гудман, який заявив, що саме здатність створити політичний світ є виключно сучасним явищем, яке обумовлене розвитком політики [8, 15]. Тому доцільно припустити, що основною перевагою сучасного типу права над усіма попередніми є здатність самовідтворення та саморегуляції, що особливо актуально в процесі визначення функцій права. Останні втрачають свою статичність і набувають динамічних ознак. Функції сучасного права змінюються у відповідності до того, як змінюється саме право.

На нашу думку, сучасний тип права чітко охарактеризував білоруський дослідник С. Г. Дробязко, зауваживши, що «сучасний тип права – це правове законодавство, законодавство, що закріплює загальносоціальну політичну справедливість як баланс, поєднання, компроміс інтересів усіх соціальних груп, індивіда і суспільства на основі реалізації морально-правових, економіко-правових, еколого-правових і власне правових (виключно юридичних) принципів» [5, с. 17].

Така класифікація чітко відображає рівень розвитку права та правових систем сучасності.

Саме соціальне право, як найвищий рівень розвитку правовідносин, виникло одночасно з його політичною основою – соціальною правовою державою. Закономірно, що у сучасній науці немає однозначного погляду на джерела формування соціального права та соціальної держави. Одні правники продовжують ідеї радянського і соціалістичного права, стверджуючи, що соціальною основою сучасного соціального права є середній клас, і відповідно приватна власність, що продукує достаток, як основну запоруку людської доброчесності [5, 18].

Натомість, домінуючою ідеєю у вітчизняній правовій наці є теза, що соціальне право, як соціальна правова держава є тою формою суспільної організації коли державна влада підпорядковується нормам права, а основою законів є гарантування свобод. О.Ф. Скакун однією із основних рис соціальної правової держави визначає пов'язаність державної влади правом і його панування у всіх сферах суспільного життя. Ця свобода може бути досягнута лише у тому разі, якщо державна влада обмежується (переборюється) правом, ставиться під контроль права, функціонує у поєднанні та у взаємодії з громадянським суспільством у рамках права [7]. Такий принцип власне і закладений у ст. 8 Конституції України: «в Україні визнається і діє принцип верховенства права» [6]. Закономірно, що з розвитком соціального права і соціальної правової держави зростає роль соціальної функції права, однак регулятивні правові чинники продовжують зберігати своє визначальне значення.

Виходячи з вищезазначеного, вартою уваги є думка Н. Волковицької, що динаміка суспільно-правової свідомості детермінує спосіб сприйняття права як суспільством в цілому, так і окремими громадянами [1, 29]. Відповідно до ступеня сприйняття права суспільством та громадянами, змінюється зміст і характер регулятивної функції, яка стає більш динамічною і звужується з цілої системи права до окремих аспектів регулювання суспільних взаємин та взаємин між суспільством і державою. Власне причиною динаміки права та його регулятивної функції є і те, що змінюється держава, основою метою якої є досягнення конкретних цілей суспільного розвитку [4, 50; 3, 6].

В цьому випадку характерною рисою сучасного права, є те, що воно діє в рамках правової системи, яка являє собою комплекс незалежних, взаємодоповнених складових, кожна з яких не може претендувати на абсолютну владу у суспільстві [2, с. 7]. Все це досягається завдяки реалізації принципу толерантності – визнання поваги до різних політичних переконань, поглядів, теорій та ін. [2, с. 7].

Список літератури:

1. Волковицька Н. О. Поняття правової свідомості та її структури: теоретичні і методологічні проблеми дослідження. Юридична Україна. 2010. № 2 (86). С. 68-71.
2. Данильян О. Г. Соціальна гармонія і толерантність Як фундамент демократичного суспільства. Вісник Національного університету "Юридична академія України імені Ярослава Мудрого". Серія: Філософія. 2016. № 4. С. 5-13. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/vnuuauph_2016_4_3
3. Дроботов С. А. Реалізація функцій права в умовах розвитку демократичної, правової держави: автореферат дис. канд. юрид. наук: спец. 12.00.01. К. : Відкритий міжнар. ун-т розв. людини «Україна», 2011. 20 с.
4. Дроботов С. А. Регулятивна функція права у правовій державі і права. Вип. 50. 2010. С. 48-53.
5. Дробязко, С.Г. Социальная правовая система – право нового типа. Вестник молодежного научного общества. Минск, 2000. № 5, 6. С. 17–23. URL: http://www.law.bsu.by/pub/31/Drobyazko_26.pdf
6. Конституція України / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 141.
7. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / пер. з рос. Харків: Консум,. 2001. 656 с.
8. Goodman N., Ways of World-Making. Indianapolis: Hackett, 1978.
9. Loughlin Martin The Constitutional Imagination . The modern law review. Volume 78 January 2015 No 1. P. 1-25. URL: https://jura.uni-freiburg.de/Lists/fr-vortraege/Message/56-02-B/The%20Constitutional%20Imagination.pdf

УДК 314.15:343.343.6:343.9.01

НЕЛЕГАЛЬНА МІГРАЦІЯ: КРИМІНОЛОГІЧНІ ПОНЯТТЯ, ПРИЧИНИ, НАСЛІДКИ

Олег Зорін
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Херсонський державний університет
zorin27oleg@gmail.com
Науковий керівник: В.М. Стратонов
д.ю.н., професор, професор кафедри галузевого права,
Херсонський державний університет

Нині Європа і весь Західний світ потерпають від хвилі насильства і терору, яку несуть в собі біженці з воюючих країн на Близькому Сході. Паралельно і в Україні спостерігається зростання кількості злочинів, що скоюються незаконними мігрантами. Багато українців виїжджають на роботу в європейські країни, а на їх місце приїжджають представники бідніших країн, в певній кількості випадків шляхом незаконного переміщення через кордон. Без можливості знайти достатньо оплачувану роботу, нелегальні мігранти стають на шлях скоєння злочинів, що несе в собі загрозу для громадського порядку і національної безпеки України. Таким чином, дослідження і

вивчення причин вчинення незаконними мігрантами злочинів стає актуальним на фоні підвищеної уваги світової спільноти до проблеми нелегальної міграції останнім часом.

Науково-теоретичну основу дослідження становлять наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у галузі кримінології, соціології, кримінального права, інших галузей знань. На різних етапах проблему злочинності серед нелегальних мігрантів вивчали такі вітчизняні вчені як: О.А.Малиновська, А.В.Платонов, А.П.Мозоль, І.К.Василенко, В.І.Олефір, О.М.Джужа, В.М.Стратонов та ін.

Метою роботи є кримінологічний аналіз причин вчинення злочинів незаконними мігрантами. Відповідно до мети було поставлено завдання розкрити поняття нелегальної міграції та охарактеризувати кримінальну діяльність незаконних мігрантів в Україні.

Внаслідок свого географічного становища та завдяки прозорому кордону з Росією Україна вже протягом довгого часу виконує роль транзитної країни, через яку проходять шляхи доставки мігрантів з країн Азії до Західної та Центральної Європи. Крім того, завдяки щільному контролю на кордонах з ЄС і відсутності реального механізму повернення (реадмісії) затриманих осіб, Україна невпинно перетворюється у країну накопичення незаконних мігрантів. Фактично Україна стримує транзитні міграційні потоки в інтересах європейських країн, тому ця проблема виходить за національні рамки нашої держави [4, с. 47-48].

Під нелегальною міграцією слід розуміти незаконне переміщення осіб через державний кордон, тобто поза пунктами пропуску або з приховуванням від прикордонного та митного контролю, при використанні підроблених документів, візи або без таких, самостійно чи за допомогою третіх осіб, а також проживання на території країни без належного дозволу компетентних державних органів [7, с.347].

Одразу слід звернути увагу, що у вітчизняному законодавстві відсутні норми щодо протидії незаконній міграції, і, навіть, не закріплено на законодавчому рівні поняття «нелегальної міграції» як певного явища. У Законі України «Про основи національної безпеки України», який втратив чинність від 08.07.2018 р., нелегальна міграція була зарахована до числа загроз національним інтересам і національній безпеці Україні. У новому ж Законі України «Про національну безпеку України» від 21.06.2018 р. навіть відсутній формальний перелік можливих загроз державній безпеці України, що є суттєвим недоліком [5]. Також слід відмітити той факт, що новий нормативно-правовий акт вступив у силу ще до того як старий аналогічний перестав діяти, що могло викликати певні непорозуміння в законодавстві.

У Законі України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» визначено термін «нелегальний мігрант», під яким розуміється іноземець або особа без громадянства, які перетнули державний кордон поза пунктами пропуску або в пунктах пропуску, але з уникненням прикордонного контролю і невідкладно не звернулися із заявою про надання статусу біженця чи отримання притулку в Україні, а також іноземець або особа без громадянства, які законно прибули в Україну, але після закінчення визначеного їм терміну перебування втратили підстави для подальшого перебування та ухиляються від виїзду з України [6].

У юридичній літературі щодо осіб, які продовжують перебувати у країні після закінчення строку дії візи також використовується термін «напівлегальний мігрант». До них можуть належати особи, що прибули до тієї чи іншої країни, маючи туристичну візу, та влаштувалися на роботу; студенти, «бізнесмени» — так звані «човники», що осідають на постійне місце проживання в інших країнах, займаючись, до речі, кримінальним бізнесом. До них додаються й «відмовники», тобто особи, яким відмовлено у наданні статусу біженця чи політичного притулку [3, с. 176-177].

Для нелегального мігранта характерні наступні ознаки: - по-перше, це стан особи, яка вирішила здійснити переміщення нелегальним шляхом; - по-друге, це спосіб перетину кордону; - по-третє, це використання підроблених чи зіпсованих документів або їх відсутність взагалі [3, с. 176].

Слід виділити осіб, які потрапляють на територію іншої держави з використанням підроблених документів. Вони ніби на легальних підставах потрапляють в іншу країну, проходячи митницю, але за своєю суттю є незаконними мігрантами. На нашу думку, даний спосіб переходу кордону найчастіше використовують особи, які знаходяться у розшуку своєї країни і маючи можливість отримати фальшиві документи намагаються сховатися на території іншої держави. Також даний спосіб активно застосовують так звані «злочинці-гастролери», вчиняючи кожен новий злочин, або серію злочинів, у новому місті, або навіть іншій країні, при цьому зустрічаються непоодинокі випадки їх зорганізованості.

Абсолютна більшість з нелегальних мігрантів отримала інформацію про можливість прибуття до України від земляків, членів сім'ї та родичів. Отже, спостерігаємо наявність циклічного процесу, коли мігранти, що потрапили до України, отримавши допомогу від своїх попередників та освоївшись, самі допомагають наступним мігрантам незаконно потрапити або залишитись в Україні, формуючи безперервні нелегальні потоки [2, с. 115-116].

Уже можна зробити висновок, що як і весь шлях нелегального мігранта від своєї країни до місця призначення, так і безпосередньо процес незаконного перетинання кордонів носить організаційний характер. Одній особі практично неможливо самостійно зробити даний перехід без чіткого планування та відповідного забезпечення, без посередників, кожен з яких повинен мати свою роль у схемі.

Головнимиорганізатораминелегальноїміграціїздебільшогостаютьпредставникинаціо нальнихдіаспор, легалізовані в Україні, а пособницька база формується з жителів прикордонних районів. Найчастіше метою цих осіб є задоволення таких потреб (у різних співвідношеннях): одержання матеріальної винагороди, сприяння родичам, релігійні потреби [3, с. 181].

Статистична інформація оприлюднена Державною міграційною службою України дає змогу зробити висновок, що з кожним роком в Україні зростає кількість нелегальних мігрантів. Так, у 2014 році було затримано (виявлено) 3518 нелегальних мігрантів; у 2015 році – 5111; у 2016 році – 6390; у 2017 році – 9678; у 2018 році – 11194; за 6 місяців 2019 року – 5780 незаконних мігрантів. Приблизно 68-73% з даної категорії нелегальних мігрантів становлять чоловіки [10].

Проаналізувавши дані щодо кількості виконаних рішень про повернення або видворення нелегальних мігрантів і порівнявши їх із загальною кількістю виявлених незаконних мігрантів за період 2016 – перше півріччя 2019 року можна стверджувати, що Україну в 2016 році покинуло приблизно 35%, а в 2017 році – 48% від кількості виявлених нелегальних мігрантів, що на нашу думку, є дуже низьким показником. Але за останні півтора роки ситуація поліпшилася: за офіційними даними у 2018 році країну залишило приблизно 72% нелегальних мігрантів, а за 6 місяців 2019 року майже 64% від кількості виявлених незаконних мігрантів [10].

Аналіз оперативно-службової діяльності Державної прикордонної служби України показує трохи іншу тенденцію з даної проблематики. Так, за незаконне перетинання державного кордону у 2017 році було затримано 886 мігрантів; у 2018 році – 1130: за 9 місяців 2019 року – 830 осіб. За порушення правил перебування в Україні у 2017 році затримано 2,9 тис. осіб, у 2018 році – 2 тис.; за 9 місяців 2019 року – 1,1 тис. осіб. Більша

частина затриманих нелегальних мігрантів є вихідцями з Росії, Молдови, Азербайджану, В'єтнаму тощо [8].

Як ми бачимо, показники діяльності Державної міграційної служби України і Державної прикордонної служби України суттєво різняться, скоріш за все, це викликано так званою «прозорістю» кордону з Російською Федерацією на територіях неконтрольованих Україною, через які в нашу державу незаконно потрапляють іноземці.

Основною та найбільш розповсюдженою причиною міграції можна вважати бажання кращого життя. Але в усіх країнах мігранти завжди були і залишаються об'єктом підвищеної уваги як з боку суспільства, так і з боку правоохоронних органів. Українці ніяк не чекають припливу мігрантів, а відносяться до іноземців, навіть, з певним застереженням, особливо враховуючи менталітет останніх. Нелегальні мігранти ж намагаються згуртуватися і продовжити життя серед представників своєї національності, тримаючись осторонь, тим самим у них починає з'являтися стійка неповага до суспільства. Іноді, навіть не бажаючи того, вони детермінують національні конфлікти, які можуть вплинути на загальне ставлення до представників інших народів.

Для того, щоб охарактеризувати особу злочинця незаконного мігранта, спочатку їх доцільно поділити на дві категорії. До першої групи слід віднести тих, які змогли працевлаштуватися і не збираються осідати в іншій країні на довгий час, тобто – трудові мігранти. Навіть, якщо деякі з них і вчиняють кримінально-карані діяння, то їх слід віднести до ситуативного типу особи злочинця, суспільна небезпека яких виражена нечітко, але проявляється в певних ситуаціях, найчастіше це вчинення одиничних злочинів у зв'язку з виникненням матеріальних труднощів.

До другої групи ми відносимо нелегальних мігрантів, які не змогли влаштуватися в чужій країні і були втягнуті в злочинне середовище, чи самі створили його навколо себе. Таких осіб слід віднести до послідовно-криміногенного типу, усталена злочинна діяльність яких має характер активної опозиції суспільству, його цінностям і нормам, вони наполегливо втягують у таку діяльність інших осіб, серед яких особливо слід виділити професійних злочинців, для яких кримінально-карані дії є єдиним або головним джерелом існування, тощо) [1, с. 86-87].

Ні в якому разі не можна доводити думку, що всі нелегальні мігранти, які тим чи іншим чином потрапили на територію України і стали на шлях криміналу, зробили це цілеспрямовано. Ряд різнопланових факторів, починаючи від неможливості знайти нормальну роботу до відчуття ненависті до жителів тієї країни в якій вони знаходяться, служать причиною вчинення злочинів.

У статистичному звіті Генеральної прокуратури України про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення за 2018 рік частка нелегальних мігрантів є чи не найменшою, особливо на фоні злочинів, які вчинили громадяни України. Найбільш характерними для незаконних мігрантів є злочини проти власності (крадіжки, грабежі, розбої), які не потребують особливої підготовки та професіоналізму. У відповідному звіті за січень-вересень 2019 року спостерігається така ж сама тенденція [9].

З іншого боку, в юридичній літературі зазначається, що характер злочинів, які вчиняють нелегальні мігранти, показує, що обсяг та їх види є дуже різноманітними, як правило переважають корисливо-насильницькі посягання: розбійні напади, вимагання, заподіяння тілесних ушкоджень, зґвалтування, вбивства, шахрайство, контрабанда, корупція, торгівля людьми, торгівля зброєю, підробка документів, вчинення терористичних актів, захоплення заручників, незаконна трансплантація органів і тканин людини тощо [3, с. 182-183]. Так як через Україну проходить міжнародний наркотрафік,

нелегальні мігранти, особливо транзитні, ймовірніше за все, активно використовуються міжнародною мафією для транспортування наркотичних речовин.

Внесок мігрантів у злочинність окремих регіонів - різний. Він визначається насамперед масштабами самого потоку мігрантів, який, здебільшого, тим вищий, чим більший населений пункт. Великі міста з їх широким спектром можливостей завжди були привабливішими для приїжджих. У Києві та Одесі, наприклад, їх частка, за окремими оцінками фахівців, серед усіх злочинців сягає майже третини [7, с. 349].

На фоні загальної картини слід врахувати той фактор, що кримінальні діяння мігрантів характеризуються високим рівнем латентності. Відсутній дієвий механізм фільтрації мігрантів на причетність до вчинення злочинів, тому в основному потоці нелегальних мігрантів, які повертаються у країну свого походження, нерідко можуть зустрічатися і ті, які вчинили злочини на території України, але тим самим уникнули покарання.

Підсумувавши, можна стверджувати, що Україна вже протягом довгого часу є місцем скупчення нелегальних мігрантів. Аналіз діяльності Державної міграційної та Державної прикордонної служб України показує, що з кожним роком у нашій державі зростає кількість нелегальних мігрантів. Однією з найважливіших умов перебування нелегальних мігрантів в Україні є їх підтримка національними діаспорами та земляками, які облаштувалися тут раніше.

У більшості випадків, проживаючи лише з представниками своєї національності, нелегальні мігранти сповідують погляди на життя, моральні норми відмінні від населення тієї країни, де вони знаходяться, що ускладнює їх взаєморозуміння, і тим самим провокуючи конфлікти, детермінуючи кримінальні правопорушення.

До категорії злочинів, які вчиняють нелегальні мігранти, характерні як і примітивні злочини типу крадіжки, грабежі, так і діяння, що потребують професійної підготовки типу вбивства на замовлення, розбійні напади, злочини у сфері наркообігу, до яких повинна бути прикута особлива увага. Високий відсоток латентності злочинів, вчинюваних мігрантами, і їх налагоджені міжнародні кримінальні зв’язки часто дають змогу останнім уникнути покарання.

Окремою складністю розкриття даних злочинів є відсутність налагодженої взаємодії між спеціально уповноваженими на те державними органами і неможливість вести облік незаконних мігрантів, адже за неофіційними даними їх кількість в Україні може сягати близько півмільйона осіб.

Список використаних джерел

1. Кримінологія: Підручник / Ю.В. Нікітін, Л.С. Сміян, П.Г. Хоменко та ін.; за заг. ред. Л.С. Сміяна, Ю.В. Нікітіна. Київ: Національна академія управління, 2010. 496 с.
2. Кримінологія в Україні та протидія злочинності: зб. наук. статей / за ред. М.П. Орзіха, В.М. Дрьоміна. Одеса: Фенікс, 2008.
3. Міграційне право України : підручник / С. М. Гусаров, А. Т. Комзюк, О. Ю. Салманова та ін.; за заг. ред. д-ра юрид. наук, чл.-кор. НАПрН України С. М. Гусарова. Харків: Дім реклами, 2016. 296 с.
4. Міжнародне безпекове середовище: виклики і загрози національній безпеці України: Аналітична доповідь / Б.О. Парахонський, О.А. Резнікова, Г.М. Яворська; за заг. ред. К.А. Кононенка. Київ: НІСД, 2013. 64 с.
5. Про національну безпеку України: Закон України від 21.06.2018 № 2469-VIII / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19
6. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22.09.2011 № 3773-VI / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17
7. Профілактика злочинів: Підручник / О. М. Джужа, В. В. Василевич, О. Ф. Гіда та ін.; за заг. ред. О. М. Джужи. Київ: Атіка, 2011. 720 с.
8. Результати оперативно-службової діяльності Держприкордонслужби. URL: https://dpsu.gov.ua/ua/potochniy-rik/

9. Статистична інформація – Генеральна прокуратура України. URL: https://www.gp.gov.ua/ua/stst2011.html?dir_id=113898&libid=100820&c=edit&_c=fo
10. Статистичні дані: Державна міграційна служба України. URL: https://dmsu.gov.ua/diyalnist/statistichni-dani.html
11. Стратонов В.М. Актуалізація проблем незаконної торгівлі людьми в Україні. *Протидія незаконній міграції та торгівлі людьми: матеріали ІІІ Міжнародного науково-практичного симпозіуму (м. Івано-Франківськ, 12-13 квітня 2019 року)*. 2019. С. 168-170.

ПРОБЛЕМИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОСТІ СІМЕЙНИХ ЗВ'ЯЗКІВ ТА ВОЗЗ'ЄДНАННЯ СІМ'Ї БІЖЕНЦІВ В УКРАЇНІ

Олена Калашник
к. ю. н., доцент кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка,
адвокат, член Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності
при Національній асоціації адвокатів України,
consigliery@ukr.net

Враховуючи динамічність суспільних відносин в Україні та у світі, наявність війн та збройних конфліктів, станом на сьогодні, виникає необхідність у вирішенні питання пріоритету сталості сімейних зв`язків та не допущення роз'єднання сім`ї у справах про визнання шукача захисту біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту. Не дивлячись на ряд ратифікованих Україною міжнародних правових актів та національних нормативних правових актів, право шукачів захисту на сталість сімейних зв`язків та возз'єднання сім`ї часто порушуються в Україні.

Проаналізувавши судову практику у справах за позовами шукачів захисту в Україні до Державної міграційної служби України про визнання протиправними та скасування рішень про відмову у визнанні їх біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, слід вказати, що основними проблемами у дотриманні прав шукачів захисту щодо сталості сімейних зв`язків та возз'єднання їх сім`ї в Україні, зокрема, є: відмова Державної міграційної служби України або суду визнавати біженцями або особами, які потребують додаткового захисту членів сім'ї особи, яка вже визнана біженцем або особою, що потребує додаткового захисту на підставі рішення Державної міграційної служби України; відмова Державної міграційної служби України або суду визнавати біженцями або особами, які потребують додаткового захисту членів сім'ї особи, яка отримала позитивне рішення суду про задоволення позову визнати її біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту; відмова Державної міграційної служби України або суду визнавати біженцями або особами, які потребують додаткового захисту членів сім'ї померлого, який був визнаний біженцем або особою, що потребує додаткового захисту на підставі рішення Державної міграційної служби України або в судовому порядку; відмова Державної міграційної служби України або суду визнавати біженцями або особами, які потребують додаткового захисту членів сім'ї, які не були включені до анкети під час звернення заявника за захистом; відмова Державної міграційної служби України або суду визнавати біженцями або особами, які потребують додаткового захисту осіб, які мають тісний зв'язок з Україною (шлюб, рідні діти, і т.д.) та інші[1].

Так, згідно ст. 8 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод, кожен має право на повагу до свого приватного і сімейного життя, до свого житла і кореспонденції. Органи державної влади не можуть втручатись у здійснення цього права, за винятком випадків, коли втручання здійснюється згідно із законом і є необхідним у

демократичному суспільстві в інтересах національної та громадської безпеки чи економічного добробуту країни, для запобігання заворушенням чи злочинам, для захисту здоров`я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [2]. Отже, фактично, положення про забезпечення сталості сімейних зв`язків та право возз'єднання сім`ї гарантовано шукачам захисту на міжнародному рівні[1].

Положеннями ч. 1 ст. 4 Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту», закріплено збереження єдності сімей біженців та осіб, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист. Зокрема, у ч. 1 ст. 10 цього ж Закону передбачається, що центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту приймає рішення за заявою про визнання біженцем або особою, яка потребує додаткового захисту, у тому числі стосовно перебуваючих із заявником на території України неповнолітніх дітей (членів сім`ї заявника або таких, які знаходяться під його опікою чи піклуванням), внесених до анкети заявника, на визнання яких біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, є письмова згода заявника, висловлена в анкеті чи заяві [4].Ця національна норма прямо забезпечує право збереження єдності сімей біженців та осіб, які потребують додаткового захисту [1].

Частиною другою статті 4 цього ж Закону, також закріплене право біженців та осіб, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист на возз`єднання сімей. Зокрема, передбачено, що члени сім`ї особи, яку визнано біженцем в Україні або особою, яка потребує додаткового захисту або якій надано тимчасовий захист в Україні, мають право з метою возз`єднання сім`ї в`їхати на територію України і бути визнаними біженцями або особами, які потребують додаткового захисту, або отримати тимчасовий захист, крім осіб, як вже зазначалося вище, які вчинили злочин проти миру, воєнний злочин або злочин проти людства і людяності, як їх визначено у міжнародному праві; які вчинили тяжкий злочин неполітичного характеру за межами України до прибуття в Україну з метою набуття статусу біженця, якщо таке діяння віднесено Кримінальним кодексом України до тяжких злочинів; які винні у вчиненні дій, що суперечать цілям та принципам Організації Об`єднаних Націй, визначених у Статуті Організації Об`єднаних Націй [4]. Виходячи з положень Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» Україна прямо гарантує шукачам захисту право на возз`єднання сімей, крім вище перелічених винятків [1].

Частиною третьою статті 4 цього ж Закону, передбачене прийняття до уваги інших доказів, які мають бути оцінені відповідно до законодавства України, у разі, якщо біженці та особи, які потребують додаткового захисту або яким надано тимчасовий захист, не зможуть надати офіційні документальні докази сімейного зв`язку з членами своєї сім`ї. Відмова у возз`єднанні сім`ї не може ґрунтуватися виключно на підставі відсутності документів, що підтверджують факт сімейного зв`язку [4]. Ці заявники належать до вкрай вразливої категорії населення в Україні – шукачів захисту. Такі шукачі захисту втікають із країни свого походження та їдуть до України з надією отримати притулок. І ця ситуація вже сама по собі є досить стресовою для будь-якої людини. Тікаючи з країни походження, часто, єдиним доказом для шукача захисту є лише інформація про країну походження. У кращому ж випадку, шукач захисту може взяти із собою свої документи та деякі кошти. Тому, Україна гарантує, що відмова у возз`єднанні сім`ї не може ґрунтуватися виключно на підставі відсутності документів, що підтверджують факт сімейного зв`язку [1].

Право на возз`єднання сім`ї, тобто на в`їзд та тимчасове або постійне проживання в Україні членів сім`ї іноземця або особи без громадянства, які проживають в Україні на законних підставах, передбачено також статтею 1 Закону України «Про правовий статус

іноземців та осіб без громадянства» [5]. Важливо, що це право виникає незалежно від того, коли виникли сімейні відносини - до чи після прибуття іноземця або особи без громадянства до України [1].

Європейський суд з прав людини також притримується позиції щодо забезпечення пріоритету сталості сімейних зв`язків та возз'єднання сім`ї у справах про визнання шукача захисту біженцем. Так, у справі «Мухаджієва та інші проти Бельгії» одна із заявників - чеченка, що покинула м. Грозне - і четверо її малолітніх дітей в 2006 році прибули до Бельгії, де попросили притулок. З`ясувалося, що на територію Європейського Союзу вона в`їхала через Польщу, у зв`язку з чим їй та її дітям було запропоновано покинути Бельгію. До виконання цього припису заявники протягом місяця були під вартою в Бельгії. «Лікарі без кордонів», які обстежили дітей заявниці, встановили наявність у них симптомів психологічної травми. Європейський суд з прав людини визнав принципово важливим, що у даній справі діти не були відокремлені від матері, оскільки в раніше винесених рішеннях була сформульована позиція про те, що особлива вразливість дітей повинна враховуватися понад усе, це важливіше, ніж незаконність перебування іноземця на території держави [3].

На сьогодні, не дивлячись на значну кількість міжнародних та національних нормативних правових актів, вагомих досліджень науковців, в Україні, все ж, існують факти порушення пріоритету сталості сімейних зв`язків та возз'єднання сім`ї у справах про визнання шукача захисту та членів його родини біженцями або особами, які потребують додаткового захисту. Для вирішення цих проблем, судам України слід застосовувати позитивну практику Європейського суду з прав людини при розгляді справ про визнання шукача захисту та членів його родини біженцями або особами, які потребують додаткового захисту.

Список використаних джерел:

1. Калашник О.М. Пріоритет сталості сімейних зв`язків та возз'єднання сім`ї у справах про визнання шукача захисту та членів його родини біженцями або особами, які потребують додаткового захисту / О.М. Калашник // Підприємництво, господарство і право. – 2019. – Вип. 8/2019. – С. 81-85.
2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод 1950 року, ратифікована Законом України № 475/97-ВР від 17 липня 1997 року / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
3. Практика Європейського суду з прав людини у справах, пов'язаних із захистом прав і свобод дитини. 15 серпня 2016. Судова влада України. URL: https://bpm.ko.court.gov.ua/sud1005/pres-centr/news/288066/
4. Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту: Закон України від 08 липня 2011 року № 3671-VI / Верховна Рада України. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3671-17
5. Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства: Закон України від 22 вересня 2011 року № 3773-VI / Верховна Рада України. URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/3773-17

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ФІЛОСОФСЬКОЇ СУТНОСТІ ПОЛІТИЧНОГО РИЗИКУ

Сергій Кальян
д. політ. н., професор, професор
гуманітарних і соціальних дисциплін кафедри
Полтавська державна аграрна академія

Ризики постійно супроводжують життя людини та суспільства, вони становлять об'єктивну даність, відповідають усім сферам практичної діяльності людини. Актуальність їх глибокого аналізу пов'язана із сучасною глобальною проблематикою. У теперішньому світі відбувається наростання хаосу, невизначеності, загострення політичних кризових явищ викликаних гострою конкуренцією, обмеженням і невідтворюваністю природних ресурсів,масовим запровадженням високоризикових інновацій, нерівномірністю та відсутністю стабілізаційних основ суспільного розвитку.

Поняття «політичний ризик» з'явилося в лексиконі американських корпорацій в 1959 році після приходу до влади на Кубі Ф. Кастро. Політичний ризик означає можливість виникнення певних чинників у краї ні чи в певному регіоні, які можуть чинити позитивний чи негативний вплив на управлінську, економічну, правову та інші види людської діяльності. Е. Панфілова слушно зазначає, що «в основі ризику лежить вірогіднісна природа людської діяльності й невизначеність ситуації в умовах її здійснення» [3, с. 32].

Німецький філософ виступає з абсолютно нечуваними до того часу положеннями, що випадкове необхідно, а сама необхідність визначає себе як випадковість. Випадкове має певний ґрунт, бо воно випадкове, але точно так само і не має підстави, бо воно випадкове, визначена випадковість, скоріше всього, є абсолютна необхідність. Розгортання дійсності за Г. Гегелем відбувається в складних діалектичних процесах взаємин можливості та дійсності. «Царство можливості, є безмежне різноманіття, але різноманітне є протиріччя», − стверджує німецький філософ. Згідно автора «Науки логіки» єдність можливості та дійсності є випадковість, а випадкове це щось дійсне, визначене в той же час лише як можливе. «Реальна дійсність – це перш за все річ із багатьма властивостями, існуючий світ; вона зберігається в різноманітті простого існування» [1, с. 193−194].

Г. Гегель, опираючись на духовно-практичні принципи, доводить, що в процесі діяльності змінюється дійсність, «щось виявляє [себе] через те, що воно виробляє». Перехід від реальної можливості до дійсності це рух, процес, що має моменти постійної зміни можливості, кожен із них виникає з іншого, в цьому запереченні є не тільки перехід, а злиття з самим собою – конкретний діалектичний синтез. Цей рух формує певні реальні можливості, наявні моменти таким чином, що «кожен із них виникає з іншого, ось чому воно в цьому запереченні і є не перехід, а злиття із самим собою» [1, с.195]. Реально дійсне має свою визначеність як безпосереднє буття, воно є різноманіття існуючих обставин. Єдність необхідності і випадковості Гегель називає абсолютною дійсністю, всією сукупністю її моментів, в той же час необхідність відносна, оскільки свій вихідний пункт існування вона має лише у випадковому.

Чи можливо що-небудь, або неможливо, залежить повною мірою від різноманіття змісту, тобто від всієї сукупності моментів дійсності, що в своєму розгортанні виявляється як необхідність. Таким чином, діалектичне розгортання всієї сукупності моментів дійсності в процесі пізнання доводить необхідний момент переходу конкретної можливості в дійсність і навпаки, що свідчить про об'єктивний характер існування категорії «ризик», як відображення складного необхідного процесу взаємовідношення можливості і дійсності. Ризик є об'єктивною категорією сучасного наукового пошуку, оскільки вносить моменти невизначеності в практичну діяльність людини, завжди

присутній у навколишній реальності, а зміст поняття «ризику» є суб'єктивним за формою як понятійно-ідеальне відображення цього процесу.

Список використаних джерел

1. Гегель Г.В.Ф. Наука логики. В 3-х т. Т. 2. Москва: «Мысль», 1971. – 248 с.
2. Надрага В.І. Соціальні ризики: сутність, аналіз, можливості впливу: монографія / НАН України, Ін-т демографії та соц. дослідж. ім. М.В. Птухи. Київ: «Сердюк В.Л.», 2015. 329 с.
3. Політологічний енциклопедичний словник / Упорядник В.П. Горбатенко; За ред. Ю.С. Шемчушенка, В.Д. Бабкіна, В.П. Горбатенка. – 2-е вид., доп. і перероб. Київ: Генеза, 2004. 736 с.
4. Панфилова Э. А. Понятие риска: многообразиеподходов и определе ний / Э. А. Панфилова // Теория и практика общественногоразвития. 2010. № 4. С. 30 - 33.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПРАВА ПРАЦІВНИКІВ НА ІНФОРМАЦІЮ В ЄВРОПЕЙСЬКИХ КРАЇНАХ

Олександр Кальян
к. ю. н., доцент, професор кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія
Роман Косенко
здобувач другого (магістерського)рівня вищої освіти,
спеціальність 281 «Публічне управління та адміністрування»,
Полтавська державна аграрна академія

Право західноєвропейських робітників на надання їм інформації роботодавцем тісно пов'язане із їхнім правом на участь у переговорах.

У Швеції, Іспанії, Франції та ФРН роботодавець зобов'язаний надавати інформацію незалежно від того, чи просять про це представники робітників. Роботодавець повинен інформувати робітників про економічний та фінансовий стан компанії, зокрема маркетинг, інвестиційні плани, плани із раціоналізації, зменшення чисельності працюючих, про часткове або повне припинення виробництва, переміщення виробництва або злиття, а також про інші «заходи або плани, які можуть торкнутися матеріальних інтересів працівників». Більше того, у Швеції, наприклад, роботодавець повинен інформувати робітників про заробітну плату працівників, на яких не поширюється чинність умов колективного договору, про вартість виробленої продукції, про ціну проданої продукції та про прибутки, про плани розширення і контракти, про нову продукцію, що має вироблятися, та нові технологічні процеси, про зміни у фінансовому стані компанії та про всі інші зміни у діяльності виробництва. Профспілка має право перевіряти бухгалтерські книги, рахунки та інші документи, що можуть являти інтерес у відносинах робітників з роботодавцем [1, с. 264]. Аналогічні норми наявні у Статуті робітників Іспанії (1980) [2, с. 252], Кодексі праці Франції (1973 р.) [3,с.29].

Відповідно до Акту захисту зайнятості (1975 р.) у Великобританії роботодавець не має таких широких зобов'язань. Право профспілок на інформацію залежить від роботодавця. Якщо роботодавець визнав профспілку як учасника колективних переговорів тільки щодо заробітної плати, то він зобов'язаний надавати інформацію тільки про зарплату. Роботодавець повинен надавати інформацію лише з тих питань, які, за його згодою, є предметом переговорів, або ж які йому були нав'язані профспілкою під загрозою застосування економічного тиску. До того ж роботодавець не зобов'язаний надавати всю інформацію, а лише ту частину її, без якої профспілка не може належним чином проводити колективні переговори і яка закріплена прецедентним правом. Роботодавець не зобов'язаний надавати ту інформацію, яка може «завдати суттєвих збитків фірмі».

Отже, у Великобританії роботодавці мають право не надавати працівникам конфіденційну або службову інформацію У свою чергу в ФРН та Швеції роботодавці повинні надавати таку інформацію, але профспілки та працівники повинні дотримуватися конфіденційності і не розголошувати її.

Комісія Європейської Економічної Співдружності розробила проект Директиви, якою працівники наділяються досить широкими правами щодо отримання інформації та участі в консультаціях. Чинність її має поширюватися на підприємства з кількістю понад одну тисячу працівників.

Отже, у тих країнах, де працівників вважають членами виробництва, а профспілки і робітничі ради є соціальними партнерами роботодавців, право на інформацію є досить значним.

Список використаних:

1. Швеция. Конституция и законодательные акты. М.: Прогресс, 1983. 359 с.
2. Испания. Конституция и законодательные акты. М :Прогресс, 1982. 351 с.
3. Трудовое право Франции: Сборник нормативних актов. М.: Издательство университета Дружбы Народов, 1985. 120 с.

РЕГУЛЮВАННЯ СПАДКОВИХ ВІДНОСИН З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ ДЕЯКИХ ІНОЗЕМНИХ ДЕРЖАВ

Кармаза Олександра Олександрівна
д.ю.н., професор, член Центральної виборчої комісії

Мільйони людей, що володіють громадянством однієї країни або мають місце постійного проживання на території цієї країни, одержують право жити і працювати за її межами. Очевидно, що серед різних проблем, які виникають у зв'язку з цим, важливе місце посідають питання правового регулювання спадкових відносин міжнародного характеру. На сьогодні є потреба у вивченні механізмів колізійного регулювання спадкових правовідносин, відповідного законодавства іноземних країн з цього питання та вивчення можливості використання певних норм у законодавстві України.

Ці питання були предметом багатьох досліджень вітчизняних і зарубіжних фахівців з цивільного та міжнародного приватного права. Так, В.І. Кисіль на підставі досліджень механізму колізійного регулювання у сучасному міжнародному приватному праві запропонував прийняти окремий комплексний закон з усіх питань міжнародного приватного права [1]. Ми погоджуємося з його думкою та не підтримуємо ідею інших науковців щодо зосередження норм міжнародного приватного права в Цивільному кодексі України та Цивільному процесуальному кодексі України.

У деяких країнах світу колізійні норми щодо спадкування містяться в спеціальному законі з міжнародного приватного права. Зокрема, це притаманне Австрії, Грузії, Венесуелі, Монако, Угорщині, Польщі, Швейцарії, Чехії тощо. В українському законодавстві аналогічні норми, що регулюють процес спадкування, містяться в Законі України "Про міжнародне приватне право".

Що стосується змісту основних колізійних норм, які регулюють процес спадкування з іноземним елементом, то до них передусім відносяться: загальне правило щодо визначення закону, що застосовується до спадкових відносин; форми заповіту, а також можливості реалізації автономії волі у заповідальних розпорядженнях. Це можна проілюструвати на конкретних прикладах.

Так, згідно із ст. 22 Закону Туреччини про міжнародне приватне право і міжнародний цивільний процес відносини спадкування регулюються законом громадянства

спадкодавця. Аналогічна норма існує і в чеському законодавстві (§ 17 Закону про міжнародне право і процес). Законодавство Грузії також містить подібну норму, вказуючи на те, що стосовно особи без громадянства застосовується право країни, де вона мала останнє місце проживання, а у випадку відсутності цього застосовується право Грузії (ст. 55 Закону про міжнародне приватне право).

Швейцарське законодавство про міжнародне приватне право у питаннях спадкування виходить з принципу останнього місця проживання спадкодавця (ст. 90, 91 Федерального Закону про міжнародне приватне право). Аналогічно вирішується питання і в українському праві.

Відповідно до ст. 70 Закону України "Про міжнародне приватне право" спадкові відносини регулюються правом держави, у якій спадкодавець мав останнє місце проживання, якщо спадкодавцем не обрано в заповіті право держави, громадянином якої він був. Вибір права спадкодавцем буде недійсним, якщо після складання заповіту його громадянство змінилося [2].

Закони більшості країн, які стосуються сфери міжнародного приватного права, вказують, що спадкові відносини регулюються законом громадянства чи законом останнього місця проживання спадкодавця, і водночас передбачають можливість обрання спадкодавцем закону місця проживання замість закону громадянства (наприклад, ст. 46 Закону «Реформа італійської системи міжнародного приватного права») або відповідно закону громадянства замість місця проживання (наприклад, ст. 90 Федерального Закону про міжнародне приватне право) за умови, що спадкодавець не втратив на момент смерті свого громадянства і не набув громадянства Швейцарії.

Існують колізії і в регулюванні спадкування рухомого і нерухомого майна, так як законодавство різних країнах по-різному вирішує його юридичну долю. Дедалі частіше для спадкування нерухомого майна застосовується закон місця його знаходження (ст. 66 Закону Румунії про врегулювання відносин у міжнародному приватному праві). Водночас, законодавство таких держав як Угорщина, Польща, Чехія пропонує застосувати закон громадянства спадкодавця як до рухомого так і нерухомого майна.

Чинне законодавство України передбачає, що спадкування нерухомого майна регулюється правом держави, на території якої знаходиться це майно, а майна, яке підлягає державній реєстрації в Україні, - правом України (ст. 71 Закону України "Про міжнародне приватне право").

Колізії законодавства щодо здатності осіб складати і скасовувати заповіт, форми заповіту і акту його скасування вирішуються за допомогою колізійних прив'язок: особистого закону спадкодавця (в обох його аспектах) чи закону місця вчинення акту.

Наприклад, § 18 Закону Чехії "Про міжнародне приватне право і процес" вказує, що здатність особи складати і скасовувати заповіт визначається за законодавством держави, громадянином якої був заповідач. Проте достатньо, щоб було дотримано вимоги права держави, на території якої був складений цей заповіт.

Відповідно до ст. 72 Закону України "Про міжнародне приватне право" здатність особи на складання і скасування заповіту, а також форма заповіту і акта його скасування визначаються правом держави, у якій спадкодавець мав постійне місце проживання в момент складання акта або в момент смерті. Заповіт або акт його скасування не можуть бути визнані недійсними внаслідок недодержання форми, якщо остання відповідає вимогам права місця складання заповіту або права громадянства, або права звичайного місця перебування спадкодавця у момент складання акта чи в момент смерті, а також права держави, у якій знаходиться нерухоме майно.

Проведений аналіз колізійних норм у сфері спадкового права свідчить, що більшість колізій, які виникають у цій сфері, пов'язані з особистим статутом спадкодавця, і вирішуються вони здебільшого шляхом застосування закону громадянства або останнього місця проживання спадкодавця.

Список літератури:

1. Кисіль В.І. Міжнародне приватне право: питання кодифікації. К. 2000. С. 280–282.
2. Веб-портал Верховна Рада України [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua.

ОКРЕМІ ПИТАННЯ УКЛАДЕННЯ ГОСПОДАРСЬКИХ ДОГОВОРІВ ЗА РІШЕННЯМ СУДУ

Яна Кібальник
здобувач першого (бакалаврського)рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавська державна аграрна академія
kibalnyk.yana.2000@gmail.com
Науковий керівник: Олександр Кальян
к.ю.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія

В наш час досить часто трапляються випадки коли особа звертається до господарського суду з позовами про спонукання до укладення різних видів договорів. *Такі спори виникають внаслідок ухилення однієї зі сторін від укладення відповідного договору. Аналіз законодавства та судової практики дозволяє визначити, у яких випадках та з яких підстав можливо зобов'язати іншу сторону укласти договір за рішенням суду.*

Відповідно до норм чинного Господарського кодексу України (далі – ГКУ), господарський договір за загальним правилом викладається у формі єдиного документа, підписаного сторонами. За загальним правилом під час укладання господарських договорів діє принцип диспозитивності, який передбачає перш за все свободу волевиявлення сторін щодо укладення договорів. Однак, разом із тим, стаття 179 ГКУ передбачає, що укладення господарського договору є обов'язковим для сторін, якщо він заснований на державному замовленні, виконання якого є обов'язком для суб'єкта господарювання у випадках, передбачених законом, або існує пряма вказівка закону щодо обов'язковості укладення договору для певних категорій суб'єктів господарювання чи органів державної влади або органів місцевого самоврядування*[1]*.

Згідно зі ч. 1 ст. 187 ГКУ спори, що виникають при укладанні господарських договорів за державним замовленням, договорів, укладення яких є обов'язковим на підставі закону, і в інших випадках, встановлених законом, розглядаються судом. Отже в цьому контексті, на розгляд суду можуть бути передані наступні переддоговірні спори:

- спори з приводу договору за державним замовленням (ст. ст. 183, 187 ГКУ);
- спори з приводу договорів, укладення яких є обов'язковим на підставі закону;
- якщо між сторонами спору було укладено попередній договір і одна зі сторін ухиляється від укладення основного договору. Як зазначається у статті 182 ГКУ, за попереднім договором суб'єкт господарювання зобов'язується у певний строк, але не пізніше одного року з моменту укладення попереднього договору, укласти основний господарський договір на умовах, передбачених попереднім договором.
- якщо між сторонами укладено угоду про передання переддоговірного спору на вирішення суду (ст. 187 ГКУ);

- якщо укладення договору відбувається на підставі правового акта органу державної влади, органу влади Автономної Республіки Крим, органу місцевого самоврядування, обов`язкового для сторін (сторони) договору [5, ст. 648].

Звернувшись до Господарського та Цивільного кодексів, слід зазначити, що вони передбачають підставою укладення договору за рішенням суду є пряма вказівка закону на обов'язковість його укладення. Тобто, виходячи з цих норм, не може бути підставою укладення договору, якщо обов'язковість його укладення встановлена в підзаконних або інших нормативно-правових актах, які не мають сили закону.

Пряма вказівка закону про обов'язковість укладення договору міститься наприклад в Законі України «Про житлово-комунальні послуги» [3], згідно з яким споживач зобов'язаний укласти з виконавцем договір на надання житлово-комунальних послуг, в Законі України «Про автомобільний транспорт» [4], відповідно до якого власники автостанцій зобов'язані укласти договір з автомобільним перевізником, що здійснює перевезення пасажирів на автобусних маршрутах загального користування та інших Законах України.

Отже, із вище зазначеного зрозуміло, що чинне законодавство передбачає захист права особи на укладення господарського договору, якщо інша сторона ухиляється від його укладення. Але тому, хто має намір у судовому порядку спонукати іншого до укладення договору, слід пам'ятати, що за загальним правилом діє принцип свободи волевиявлення сторін щодо укладення договору та вибору контрагентів. Можливість зобов'язання укласти договір за рішенням суду існує як виняток з цього правила, який може бути застосований лише у випадках, прямо передбачених законом. Тому, звертаючись до суду, слід звернути увагу на те, чи правильно обраний спосіб захисту та чи існують підстави для такого звернення. Недодержання цих вимог може бути підставою для відмови в задоволенні позову.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-4. База даних «Законодавство України» / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/436-15 (дата звернення 02.10.2019).
2. Цивільний кодекс України від 16.01.2003 № 435-4. База даних «Законодавство України» / URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15
3. Про житлово-комунальні послуги: закон України від 24 черв. 2004 р. № 1875- IV [Електронний ресурс] / Верховна Рада України. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/rada/show/1875-IV
4. Про автомобільний транспорт [Електронний ресурс] : Закон України від 05.04.2001 № 2344-III // Законодавство України. Режим доступу : http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/2344-14
5. Владислав Денисюк Практика укладення господарського договору за рішенням суду [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://jurliga.ligazakon.net/analitycs/50548_praktika-ukladennya-gospodarskogo-dogovoru-za-sudovim-rshennyam

УДК 378+65.018

ФОРМУВАННЯ ІМІДЖУ ВИКЛАДАЧА ЗАКЛАДУ ВИЩОЇ ОСВІТИ

Леся Клевака
к. п. н., доцент кафедри соціальної роботи, Полтавський інститут економіки і права
klevakaalesi@ukr.net

Вступ. Кожен з нас створює певний образ – імідж – уявлення про людину,що складається на основі її зовнішнього вигляду, звичок, манери говорити, менталітету, вчинків та ін. Сьогодні формування позитивного іміджу стає актуальною проблемою не лише у політичній та діловій сфері, але й у діяльності викладачів вищої школи. Вимоги до іміджу науково-педагогічних працівників висуваються не тільки нормативні з боку

держави, закладу вищої освіти, громадськості, але й самими студентами. І вони включають не лише якісне виконання освітньої функцій,а і вияв педагогічної майстерності, показником якої є позитивний імідж викладача. Проте викладачі закладів вищої освіти часто недооцінюють роль власного іміджу, вважаючи його чимось неважливим, другорядним.

Мета статті: висвітлити особливості формування іміджу викладача закладу вищої освіти у науковій психолого-педагогічній літературі.

Результати дослідження. Для педагога імідж відіграє важливу роль у забезпеченні успіху освітньої діяльності. Поняття «імідж» уперше з'явилося в 1806 р. у словнику Ноя Вебстера. Імідж (англ. image, від лат. imago, imitari – «імітувати») – штучна імітація або подання зовнішньої форми будь-якого об'єкта, особливо особи [3].В англійському тлумачному словнику Longman «image – the opinion people have of aperson, or the way the person seems to the public»,що в перекладі означає думку інших людей про особу, якою вона є, або якою її бачать інші люди [3]. Це поняття пов'язане не лише із зовнішнім виглядом, але й із внутрішнім змістом людини, її психологічним типом. Імідж – це маніпулятивний, привабливий, легко трактований психічний образ, що виникає при адекватному сприйнятті чогось або когось, впливає на емоційну сферу людини і подекуди на її підсвідомість, а через них – на пояснювальні механізми свідомості і поведінки, вибір людини (В. Шепель) [10, с. 8].

Термін «педагогічний імідж» є доволі новим і мало вивченим. Імідж викладача розуміють і як сукупність особливостей і характерних рис особистості, які формують її індивідуальний образ як фахівця. Також імідж викладача закладу вищої освіти розглядається як емоційно забарвлений стереотип сприйняття образу викладача у свідомості студентів, колег, соціального оточення, в масовій свідомості. Дослідниця Н. Гузій запропонувала розглядати поняття «педагогічного іміджу» як категорію, що характеризує стиль професійно-педагогічної діяльності, манеру спілкування, уміння індивідуалізувати свій образ, надавати йому естетичної виразності [1].

Окремі аспекти проблеми формування іміджу викладача закладу вищої освіти висвітлено науковцями М. Апраксин,О. Бекетов, П. Берд, О. Внукова, О. Вощевська, О. Гунченко,Т. Демчук,Т. Довга,Е. Драчук, О. Заболотська, Г. Євтушенко, І. Зазюн, Т. Зеленська, Л. Кайданова, А. Калюжний, Л. Колесникова, І. Ніколаєску, В. Олексенко, Г. Почепцов, І. Сімонова, Ю. Скорик,Н. Тарасенко,Т. Туркот, А. Уліщенко, О. Хейліх та ін.

Позитивний педагогічний імідж – найважливіший складник майстерності викладача, що зумовлює бажання студентів до навчання та результативність цього процесу. Досліджуючи імідж викладача вищої школи з позиції гештальтпсихології, українська дослідниця Т. Туркот виокремлює такі його компоненти [9, с. 486-487]: професіоналізм і компетентність; ерудиція; творча енергія; високий рівень загальної і педагогічної культури; психологічно-індивідуальні якості (емпатія, чуйність, рефлексивність, доброзичливість, уміння запобігати конфліктів, дотримання такого постулату Римського права, як «Homo res sacra (est)» – «Людина – річ священна»); міцне фізичне і психічне здоров'я; зовнішня естетична привабливість (бездоганна охайність, доречний одяг, макіяж, прикраси, хода, постава, привітні посмішка, вираз обличчя).

У структурі іміджу науковці виділяють певні компоненти. Л. Митіною виділені зовнішній, процесуальний і внутрішній компоненти. Зовнішня складова включає міміку, жести, тембр і силу голосу, костюм, манери, ходу, поставу, макіяж. Професійна діяльність розкривається через процесуальну складову іміджу, яка конкретизується такими формами спілкування, як професіоналізм, пластичність, виразність та ін. Педагогічний артистизм є

поєднанням духовних і фізичних якостей, які допомагають знайти контакт зі студентами, завоювати їхню довіру і потім діяти, враховуючи всі особливості конкретного взаємодії. Внутрішня складова – це внутрішній світ людини, уявлення про його духовному та інтелектуальному розвитку, інтересах, цінностях, його особистість в цілому. Всіма цими складовими іміджу треба не тільки володіти, а й уміти їх позиціонувати. Самопрезентація – спосіб самовираження та поведінки, спрямовані на створення сприятливого враження, думки або відповідного чиїмось ідеалам. Позитивний імідж викладача як особливий особистісний інструментарій полегшує встановлення контактів зі студентами та іншими людьми, роблячи процес взаємодії з ними більш ефективним. Володіючи потужним психотерапевтичним ефектом, імідж наділяє своїх володарів професійною впевненістю і комунікабельністю, дозволяючи найкращим чином проявитися діловим якостям людини[5].

Науковець І. Ніколаєску виокремлює когнітивний, емоційний та функціонально-комунікативний компоненти. Когнітивний компонент професійного іміджу є системоутворюючим, у якому знання, здатності впливають на результативність професійно-педагогічної діяльності. Емоційний компонент забезпечує формування та подальший розвиток у педагогів стійкого позитивного ставлення до дійсності. Функціонально-комунікативний компонент розкриває засоби та прийоми діяльності викладача [6, с. 8-9].

У педагогічній науці є різні підходи щодо класифікації іміджу. Зокрема, за функціональним підходом виокремлюють такі види іміджу:особистісний – імідж викладача, зумовлений його внутрішніми та особливими індивідуальними рисами;професійний – імідж педагога, детермінований професійними якостями;бажаний – імідж, до якого прагне викладач;дзеркальний – імідж, що відповідає його уявленню про себе; корпоративний – імідж закладу вищої освіти, факультету тощо [2].

Імідж викладача закладу вищої освіти зумовлюється впливом таких факторів, як можливості самого педагога, потреби освітніх завдань, особливості інформаційних каналів та задоволеність учасників освітнього процесу. Основні принципи, на яких будується позитивний імідж, виділила І. Симонова: конгруентності (відповідність зовнішнього вираження внутрішньому змісту);естетичної привабливості; візуального та аудіального (естетичного,емоційного, комунікативного, інформаційного) впливу; доцільності; перспективи розвитку (саморозвитку та самовдосконалення); діяльності; саморегуляції (управління емоціями, реакціями та ін.) [8, с. 112].

Процес створення іміджу характеризується своєю багатоетапністю. Так,наведемо основі з них, запропоновані українським науковцем В. Олексенко: сприйняття образу, що стане підґрунтям для побудови іміджу – на цьому етапі особливо впливає реальний образ викладача, якщо його не має,студент створює його з власних ідеалів; корекція реального образу до ідеального з урахуванням особливостей педагога, що формує імідж; програвання та примірювання бажаного іміджу до реального образу викладача;входження в образ у процесі викладацької практики;індивідуалізація набутого образу викладачем [7].

Дослідники Г. В. Євтушенко, А. І. Бабошко, Д. І. Бушля до заходів, які сприяють формуванню позитивного педагогічного іміджу викладача відносять: лекції-дискусії, спрямовані на побудову вільного діалогу та обміну думками між викладачами, студентами, фахівцями інших галузей (за допомогою цього методу відбувається самовизначеність викладачів, формується чітка професійна позиція щодо власної діяльності,з’являється натхнення та «повага» до обраної професії, бажання до саморозвитку);лекції-презентації спрямовані на збільшення знань за досліджуваною

проблемою,що може бути досягнуто із застосуванням комп'ютерних та інформаційних технологій (основною перевагою цього методу є симбіоз теоретичного матеріалу та практичного досвіду,що має педагог, а також висока інформативність. Такі лекції передбачають обмін досвідом одних викладачів з іншим, демонстрація власних методик викладання, авторських програм та надання рекомендацій);спеціальний курс з формування іміджу спрямований на розуміння та бачення власної кар'єри та її перспектив, а також визначення умов для розвитку професійного іміджу викладача, ознайомлення майбутніх педагогів з основними шляхами професійної реалізації;рольові ігри та розв'язання кейсових завдань дають змогу максимально включити педагога до певної моделі реальної ситуації,активізувати його досвід, виявити емоційно-почуттєвий стан особистості, її професійні можливості та творчий потенціал (рольові ігри зумовлюють аналіз практичних аспектів іміджу викладача та їх подальшому вдосконаленню);тренінгові заняття мають – опанування нових індивідуальних, групових та управлінських навичок та умінь, виконання практичних завдань [4, с. 633].

Висновки. Імідж викладача закладу вищої освіти – образ, у якому проявляються найбільш суттєві його характеристики. Презентуючи власний імідж, викладач демонструє студентам себе як особистість, своє ставлення до оточуючих, очікування від інших. Правильно підібраний імідж полегшує досягнення стратегічних цілей, впливає на формування особистого іміджу студентів і закладу вищої освіти у цілому.

Список використаних джерел:

1. Внукова О. М. Позитивний імідж викладача як показник його педагогічної майстерності / О. М. Внукова // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 3 до Вип. 36, Том II (18): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гнозис, 2016. – С. 15–21.
2. Волинець І. М. Особистісний імідж сучасного педагога загальноосвітнього навчального закладу / І. М. Волинець // Народна освіта. – 2016. – Вип. 1. – С. 32–36. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/NarOsv_2016_1_6 (дата звернення: 23.11.2019).
3. Вощевська О. В. Формування іміджу викладача вищої школи / О. В. Вощевська // Молодий вчений. – 2016. – № 12. – С. 404–408. – URL : http://nbuv.gov.ua/UJRN/molv_2016_12_100 (дата звернення: 24.11.2019).
4. Євтушенко Г. В. Імідж сучасного викладача: сутність та особливості формування / Г. В.Євтушенко, А. І.Бабошко, Д. І. Бушля //Глобальні та національні проблеми економіки. – 2016. – Вип. 11. – С. 630–634.
5. Коджаспирова Г. М. Педагогика : [учебник] / Г. М. Коджаспирова. – Москва : Издательство Юрайт, 2019. – 719 с. – URL : https://urait.ru/bcode/425916 (дата обращения: 24.11.2019).
6. Ніколаєску І. О. Розвиток професійного іміджу соціального педагога впіслядипломній освіті : [автореф. дис. на здобуття наук, ступеня канд. пед.наук: 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти»] / І. О. Ніколаєску. – Черкаси, 2011. – 20 с.
7. Олексенко В. Формування професійного іміджу сучасного вчителя / В. Олексенко // Проблеми освіти. – 2015. –Вип. 84. – С. 258–263.
8. Симонова И. Ф. Педагогика имиджа : [монография] / И. Ф. Симонова. – СПб. :Ультра Принт, 2012. – 304 с.
9. Туркот Т. І. Педагогіка вищої школи : [навч. посіб.] / Т. І. Туркот. – К. : Кондор, 2011. – 628 с.
10. Шепель В. М. Имиджеология: секреты личного обояния / В. М. Шепель. –Москва, 2005. – С. 3–21.

НАУКОВО-ТЕОРЕТИЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА ЖИТЛОВОЇ ГАЛУЗІ

Юлія Климко
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Житлове право України – це сукупність правових норм, що регулюють житлові правовідносини між громадянами та громадян із державними та громадськими організаціями у процесі реалізації конституційного права людини і громадянина на житло, а також обов'язків, які виникають із набуттям такого права. Правове регулювання суспільних відносин, що виникають у процесі вирішення житлових питань, забезпечується комплексною галуззю права, котра охоплює норми цивільного, адміністративного, земельного, господарського, сімейного та інших спеціальних галузей права, об'єднання і кодифікація яких утворили нову галузь - житлове право.

Предметом правового регулювання житлового права України є правовідносини, що виникають у процесі: реалізації права на житло; надання людині й громадянину жилих приміщень у користування; користування людиною жилим приміщенням; управління житловим фондом; експлуатації та охорони житлового фонду; капітального й поточного ремонту житла; виключення з житлового фонду жилих будинків і приміщень, що не придатні для проживання; розгляду житлових спорів та ін. [3, с. 191].

Житлові правовідносини виникають, змінюються і припиняються відносно вже готового жилого будинку чи іншого приміщення, придатного для проживання людини. Вони неоднорідні; більшість із них, мають майновий характер, складаються у сфері розподілу й користування житлом. Усі вищеназвані житлові правовідносини регулюються системою норм житлових нормативно-правових актів, що складають житлове законодавство України. [3, с. 189]

Систему нормативно-правових актів, що регулюють житлові відносини в Україні, складають: Конституція України; Житловий кодекс УРСР; Закон України "Про приватизацію державного житлового фонду" та інші закони; укази Президента України; постанови Кабінету Міністрів України та інші нормативно-правові акти.

Право громадян України на житло закріплено ст. 47 Конституції України. Воно забезпечується розвитком і охороною всіх видів державного житлового фонду, утворенням ринкової системи житлового забезпечення громадян через приватизацію житла, справедливим розподілом житлової площі під контролем громадськості. Конституційне право на житло вважається забезпеченим лише тоді, коли громадянин України має житло, що відповідає установленим нормам і придатне для проживання. За відсутності такої житлової площі та потреби в соціальному захисті громадянин визнається таким, що потребує покращення житлових умов і згідно з чинним законодавством може претендувати на одержання відповідного житла, яке надається за правом найму державою чи органами місцевого самоврядування безоплатно, або на забезпечення себе і своєї сім'ї житлом за власний кошт, але за доступну плату.[3, с. 1]

Основними завданнями житлового законодавства є регулювання житлових відносин із метою:

- забезпечення конституційного права громадянина України на житло;
- належного використання і збереження всіх видів житлового фонду;
- зміцнення законності в царині житлових відносин в умовах ринкової економіки.

Житловий кодекс УРСР прийнято 30 червня 1983 р. і введено в дію з 1 січня 1984 р. Він складається з 7 розділів (193 статті):

Розділ I. Загальні положення.

Розділ II. Управління житловим фондом.

Розділ III. Забезпечення громадян житловими приміщеннями. Користування житловими приміщеннями.

Розділ IV. Забезпечення збереження житлового фонду, його експлуатації та ремонту.

Розділ V. Відповідальність за порушення житлового законодавства.

Розділ VI. Вирішення житлових спорів.

Розділ VII. Заключні положення.

У розділі I (Загальні положення) містяться норми права, що регулюють:

право громадян України на житло; основні завдання житлового законодавства; систему нормативно-правових актів, що регулюють житлові правовідносини; житловий фонд України і його види, інші загальні питання.

Житловий фонд — складний інженерний комплекс, що криє в собі: жилі будинки і приміщення в інших будівлях; різноманітне теплоенергетичне обладнання; автоматичні засоби управління та експлуатації; розгалужену мережу комунікацій; протипожежне, ліфтове, санітарно-технічне та інше устаткування. [2].

Житловий фонд на території України складають жилі будинки та інші жилі приміщення. Згідно зі ст. 4 ЖК України розрізняють такі види житлового фонду: державний; громадський; кооперативний (ЖБК); індивідуальний.

Державний житловий фонд - сукупність жилих будинків та інших жилих приміщень, що знаходяться у власності місцевих рад, державних підприємств, установ, організацій і призначаються для проживання людини і громадянина. Останнім часом із комерціалізацією житлових відносин скорочується будівництво державного житлового фонду, створюється ринок житла, забезпечується пріоритетний розвиток інших видів житлового фонду.

Громадський житловий фонд — сукупність жилих будинків та інших жилих приміщень, що належать колгоспам, іншим кооперативним організаціям, їхнім об'єднанням, профспілкам та іншим громадським організаціям.

Фонд житлово-будівельних кооперативів — сукупність жилих будинків, що належать житлово-будівельним кооперативам і призначаються для проживання членів ЖБК.

Індивідуальний житловий фонд — сукупність жилих будинків (приміщень), що знаходяться в особистій і приватній власності.

До житлового фонду не включаються нежилі приміщення в жилих будинках, що мають торговельне, побутове та інше призначення непромислового характеру.

Житло - одна з основних матеріальних умов життя людини. Потреба людини в житлі виникає з моменту її народження, зберігається протягом усього життя і припиняється після смерті. Отже, задоволення потреби людини в житлі - дуже важливе соціальне завдання. Забезпеченість громадян певної країни житлом є одним із найконкретніших показників добробуту всього народу.[2]

Суб'єктивне право на житло - це можливість людини і громадянина мати житло у власності чи одержати його за договором найму з державного чи громадського фонду, користуватися житлом і вимагати від зобов'язаних суб'єктів забезпечення реалізації цього права у повному обсязі.

Право на житло тісно пов'язане з обов'язками інших фізичних та юридичних осіб і державних органів щодо створення відповідних умов, охорони, захисту й відтворення житлових прав людини і громадянина. Конституція України покладає на державу

обов'язок створювати умови, за яких кожен громадянин матиме змогу побудувати житло, придбати його у власність або взяти в оренду. Ніхто не може бути позбавлений житла інакше як на підставі чинного закону і за рішенням компетентного суду.

Реалізація людиною і громадянином права на житло здійснюється в таких формах:

1) активна діяльність суб'єкта, що потребує покращення житлових умов у процесі: надання жилих приміщень; користування жилим приміщенням; участі в управлінні житловим фондом; здійснення експлуатації та охорони різних видів житлового фонду;

2) утримання від дій, що порушують житлові права інших суб'єктів;

3) володіння, користування і розпорядження житлом відповідно до чинних нормативно-правових актів;

4) вимоги від компетентних державних органів, громадських організацій та посадових осіб застосовувати відповідні норми житлового права, виносити справедливі індивідуально-правові рішення і домагатися їх виконання.[2]

У Конституції України зазначено: "Громадянам, які потребують соціального захисту, житло надається державою та органами місцевого самоврядування безоплатно або за доступну для них плату відповідно до закону" [1, ст. 47].

У розділі III (Забезпечення громадян житловими приміщеннями. Користування житловими приміщеннями) Житлового кодексу УРСР викладено правові норми, що закріплюють і регулюють порядок надання житла в будинках державного і громадського житлового фонду, забезпечення громадян жилими приміщеннями в будинках житлово-будівельних кооперативів і користування різними видами жилих приміщень. [2]

Порядок надання житла громадянам України в користування з державного та громадського житлових фондів передбачено у Р. 1 ЖК УРСР. В ньому закріплено право громадян на житло і на його одержання; вік, із якого особа має таке суб'єктивне право; порядок визнання осіб такими, що потребують соціального захисту в питаннях забезпечення житлом.

Згідно зі ст. 31 ЖК України кожен громадянин України, який потребує покращання житлових умов, має право одержати в користування жиле приміщення в будинках житлового фонду (державного і громадського) в порядку, передбаченому законодавчими актами України. Жилі приміщення таким громадянам надаються переважно у вигляді окремої квартири на сім'ю.

Установлюється вік, із якого громадянин України може здійснювати своє право на одержання житла. Дієздатність щодо реалізації такого права настає в особи з виповненням їй 18 років, а якщо особа зареєструвала шлюб чи стала до роботи в передбачених законом випадках, то й раніше. Стаття 34 ЖК УРСР до осіб, які потребують покращення житлових умов, відносить осіб, що:

- забезпечені житлом нижче від установленого в даній місцевості рівня;
- живуть у приміщеннях, які не відповідають установленим санітарним і технічним нормам;
- хворіють на тяжкі форми деяких хронічних захворювань, через що не можуть проживати в комунальних квартирах чи в одній кімнаті з членами своєї сім'ї;
- проживають за договором піднайму жилого приміщення в будинках державного чи громадського житлового фонду або за договором найму в жилих приміщеннях житлово-будівельних кооперативів;
- упродовж довгого часу живуть за договором найму (оренди) в будинках (квартирах), що належать громадянам за правом приватної власності;
- проживають у гуртожитках.

Громадяни, які потребують покращення житлових умов, беруться на облік для одержання житла в будинках державного і громадського житлового фонду. Житлом забезпечуються згідно з загальною чергою, позачергово і першочергово. Право на заселення квартири дає тільки ордер.

Ордер на жиле приміщення — це письмове розпорядження на його заселення, що видається на підставі рішення виконавчого комітету органу місцевого самоврядування чи місцевої державної адміністрації. Він є єдиною підставою для заселення в надане жиле приміщення, видається лише на вільне жиле приміщення, має чітко встановлену форму. [2]

Ордер здається в житлово-експлуатаційну організацію і є підставою не лише для заселення в житло, а й для укладення з відповідальним квартиронаймачем договору житлового найму.

Підсумовуючи, зазначаємо, що існування та функціонування житлової галузі на сучасному етапі розвитку України, ґрунтується на історико-теоретичному надбанні попередніх десятиліть та сучасному законодавстві України. Так, погляди, сформовані більшістю науковців, на даний час, у зв'язку із плинністю умов життя, частими змінами в законодавстві, постійно повинні переглядатись. На мою думку, сучасна наукова думка покликана аргументовано та поступово сформувати суспільну думку, адекватну сучасним умовам. Поступово перейти від безвідповідальної системи, в якій ми живемо, до системи, при якій ми матимемо вибір стосовно житла, його кількісних та якісних характеристик, якості житлово-комунальних послуг, будемо свідомо оплачувати свій вибір, та нести повну відповідальність за нього.

Список використаної літератури:

1. Конституція України від 28 червня 1996 року: за станом на 01.04.2016 р.// Відомості Верховної Ради України.- 1996.- № 30. - ст. 141.
2. Житловий кодекс Української РСР від 30 червня 1983 року № 5464-X: за станом на 01.01.2019 р.// Відомості Верховної Ради.- 1983- Додаток до № 28.-ст.573
3. Ефименко И. А. ЖКХ как сфера нормального функционирования жизнедеятельности населения / И. А. Ефименко // Бизнесинформ. – 2018. – № 11 (2). – С. 35–36.

ТЕОРЕТИКО-МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ ПОДАТКОВОГО КОНСУЛЬТУВАННЯ В УКРАЇНІ

Наталія Клюкач
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 072 «Фінанси, банківська справа та страхування»,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Олена Артюх-Пасюта
к.е.н., доцент, доцент кафедри управління та адміністрування,
Полтавський інститут економіки і права

Процес трансформації економічних систем, що активно відбувається в багатьох країнах світу, формування інформаційного суспільства та посилення ролі ринкових механізмів переконують у тому, що основні характеристики сучасного і майбутнього суспільства пов'язані із зростаючим впливом сфери послуг. Це підтверджує той факт, що на сьогодні бурхливого розвитку набув ринок консультаційних послуг, серед яких новим та перспективним видом консалтингу є надання консультацій у сфері оподаткування.

Враховуючи приналежність податкового консультування до прикладної сфери, слід відзначити, що переважна більшість відповідної вітчизняної літератури та

спеціалізованих праць присвячена саме практичним аспектам, залишаючи поза увагою теоретичні.

Дослідженням засад організації та здійснення податкового консультування займалися такі провідні вітчизняні вчені, як О. Долгий, О. Журавський, Ф. Ткачик, Т. Тучак, Д. Черник та інші.

Метою статті є узагальнення теоретико-методичних аспектів податкового консультування, зокрема щодо його сутності, етапів проведення та вивчення моделей консультаційних послуг у сфері оподаткування.

Більшість сучасних науковців визначає роль податкового консультування, обмежуючись визначенням його як інструменту, що попереджає правопорушення у сфері податкового законодавства, зниження ризиків недоотримання коштів до бюджету від сплати податків, та чинником, що сприяє усуненню деформацій у застосуванні податкових процедур, забезпеченню прав платників податків на інформування та сприяння у виконанні податкових зобов'язань. Підходи до трактування сутності податкового консультування представлено у табл. 1.

Таблиця 1

Підходи до трактування податкового консультування [власне опрацювання]

Джерело	Визначення
Європейська конфедерація податкових консультантів [1]	Діяльність, яка включає в себе підготовку та подання податкових декларацій платників податків, надання консультацій та рекомендацій щодо податкового планування, а також представлення та захист інтересів платників податків у відносинах з адміністративними та судовими органами та надання інших порад щодо оподаткування і пов'язаних із ним послуг
Проект закону України «Про податкове консультування в Україні» [3]	Вид професійної діяльності щодо надання замовнику (особі, яка потребує консультацій) на оплачуваній основі послуг, сприяння належному виконанню платниками податків, платниками зборів, податковими агентами та іншими особами обов'язків, передбачених законодавством про податки і збори
Журавський О.А. [2, с. 19]	Податкова консультація - кваліфіковане надання контролюючим органом суб'єктам господарювання консультативної допомоги стосовно ведення податкового обліку, звітності, сплати належних сум платежів до бюджетів й ін.
Смірнова О.М. [4, с. 47]	Процес, метою якого є передача знань та інформації від консультанта щодо діючої системи оподаткування, а також змін та доповнень, що вносяться до неї, клієнтові
Ткачик Ф.П. [5, с. 12]	Різновид професійної діяльності, націленої на співпрацю фахівця з питань оподаткування та клієнта щодо врегулювання різнобічних аспектів податкової політики, яка передбачає пошук оптимальних варіантів та гарантує законність їх реалізації
Чернік Д.Г. [7, с. 9]	Передача знань про діючу систему оподаткування та змін, що відбуваються в ній, у розпорядження клієнта, а з точки зору клієнта - це зниження податкових ризиків, зменшення витрат і оптимальне планування майбутніх господарських операцій

Досліджуючи попит на податкові послуги, слід здійснювати оцінку у двох напрямах: наявного попиту, на основі якого формується пропозиція, та прихованого попиту, який передує формуванню пропозиції і створює умови його трансформації у фактичний попит. У разі даної кон'юнктурної взаємодії інститутом податкового консультування відбувається продукування податкової консалтингової послуги.

Податковим консалтинговим послугам притаманні ті ж властивості, що й іншим послугам, а саме: нематеріальність, неможливість нагромадження і зберігання, невіддільність від джерела, зміна якості.

Процес продукування послуг податкового консультування здійснюється у певній визначеній послідовності (рис. 1) та повністю базується на використанні окремих моделей.

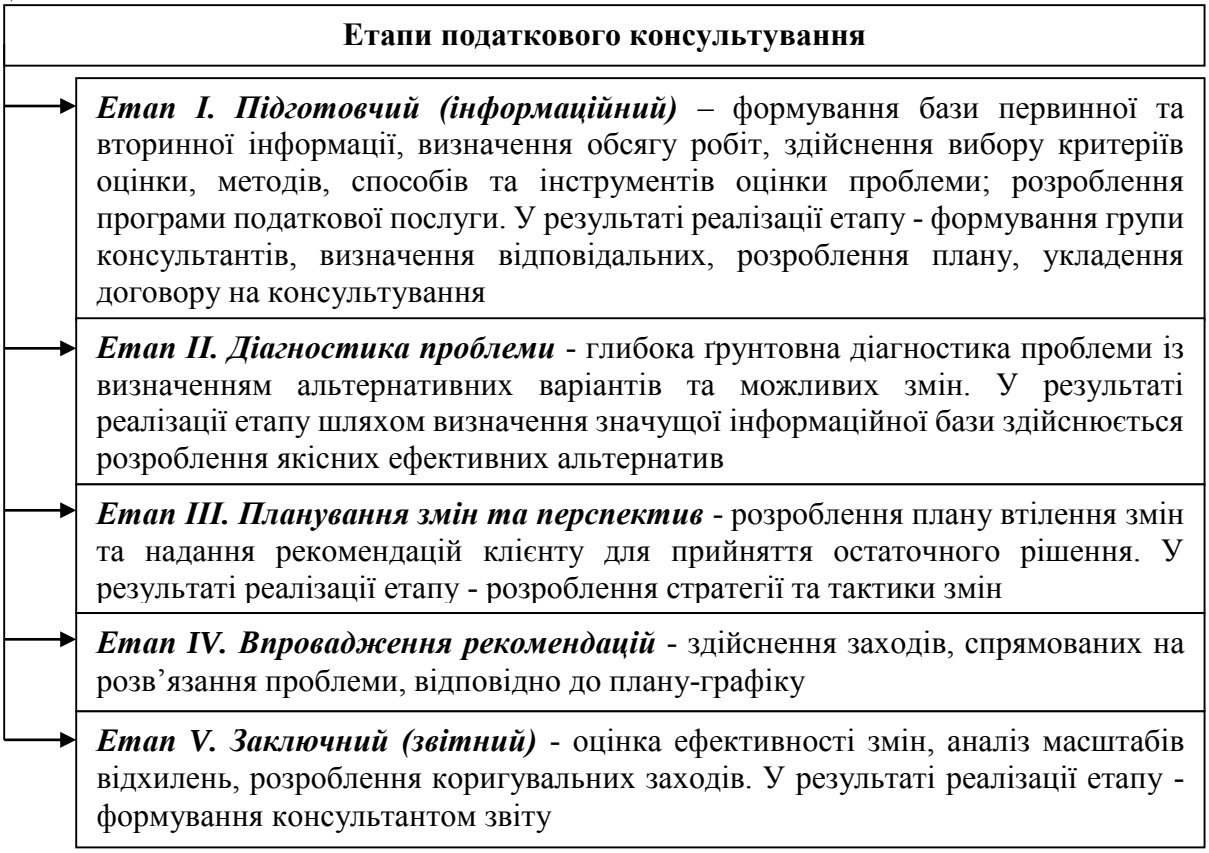

Рис. 1. Етапи податкового консультування [запропоновано автором]

Аналізуючи існуючі методи податкового консультування, необхідно охарактеризувати і критично оцінити моделі податкового консультування, які широко застосовуються в практичній діяльності (табл. 2). Вибір тої чи іншої моделі співробітництва клієнтом в процесі податкового консультування буде залежати від поставлених цілей і завдань, рівня довіри до податкового консультанта та його професійних якостей, а також фінансових ресурсів платника податків - фізичної чи юридичної особи.

Таблиця 2

Переваги та недоліки моделей податкового консультування [складено автором за [2, с. 21]

Модель	Сутність	Переваги	Недоліки
Експертна	Завдання клієнта полягає у забезпеченні консультанта усією необхідною інформацією, а роль консультанта зводиться до інформування та роз'яснення клієнту суті норм, правил і процедур щодо відповідного питання, що діють у податковому законодавстві	Економічність щодо тимчасових витрат як для клієнта, так і для консультанта	Обмеженість консультанта вибірковими фактами, які надав йому клієнт; відсутність гарантій, що клієнт правильно зрозумів і вірно реалізував усі рекомендації консультанта

Продовж. табл. 2

Процесна	Клієнт активно взаємодіє з консультантом у рамках заходів і процедур, запропонованих консультантом, висловлює свої ідеї, міркування, пропозиції, спільно з консультантом здійснює аналіз проблем і приймає рішення на всіх етапах проекту	Консультант і клієнт користуються ресурсами один одного	Великі часові, фізичні та фінансові витрати клієнта
Проектна	Консультант тільки пропонує і виробляє рішення; допомога клієнту полягає в аналізі та визначенні його проблем, передачі теоретичних і практичних знань	У консультанта є можливість детальної діагностики проблеми	Консультанту може не вистачити певних ресурсів, у тому числі і компетенції, щоб правильно реалізувати рішення
Навчальна	Роль клієнта полягає у формуванні запиту на навчання, усвідомленні вибору цілей, програми та форми навчання, формуванні навчальних груп; роль консультанта зводиться до надання як теоретичної, так і практичної інформації з відповідної проблематики	Консультант підготовлює ґрунт для виникнення ідей, а також передає прийоми і способи вирішення завдань	-

Розглянуті вище моделі відіграють визначальну роль на кожному з розглянутих етапів. Їх взаємодія відображається ключовою роллю основних суб'єктів податкового консультування, що відображає табл. 3. Залежно від участі клієнта на різних етапах із застосуванням різних моделей, залежатиме й ефективність роботи податкового консультанта та ефективність безпосередньо самої процедури податкового консультування.

Таблиця 3

Матриця суб'єктної участі в податковому консультуванні [складено автором за [2, с. 23]

Етапи консультування	**Моделі консультування**							
	експертна		**процесна**		**проектна**		**навчальна**	
	консультант	**клієнт**	**консультант**	**клієнт**	**консультант**	**клієнт**	**консультант**	**клієнт**
Підготовчий (інформаційний)		X	X	X		X	X	
Діагностика проблеми		X	X	X	X	X	X	
Планування змін та перспектив	X		X	X	X		X	X
Впровадження рекомендацій		X		X		X		X
Заключний (звітний)		X	X	X		X		X

У широкому розумінні зміст податкового консультування може зводитися до:

надання консультаційних послуг як організаціям, так і фізичним особам щодо застосування податкового законодавства;

вироблення необхідних рекомендацій щодо формування податкової бази, видів податків та зборів, складу витрат, що відносяться на собівартість, для цілей оподаткування, використання податкових пільг;

роз'яснення прав та обов'язків платників податків, порядку оскарження дій податкових органів та їх посадових осіб;

розроблення планів та варіантів оптимізації оподаткування стосовно специфіки діяльності організацій або фізичних осіб;

здійснення моніторингу змін та доповнень, які вносяться до законів та інших нормативно-правових актів у сфері оподаткування.

Таким чином, податкове консультування слід розглядати як сукупність методико-контрольних дій, за результатом протікання яких відбувається продукування консалтингової податкової послуги.

Напрямами подальших наукових досліджень є оцінка та аналіз ринку податкового консультування в Україні та за кордоном з метою подальшої розробки механізму функціонування ринку консультаційних послуг в Україні.

Список використаних джерел

1. Європейська конфедерація податкових консультантів. URL : http://www.cfe-eutax.org/about.
2. Журавський О.А., Долгий О.О., Долгий О.А. Податкові консультації: сутність, порядок надання та оскарження. Міжнародний юридичний вісник: збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. Вип.1 (1). 2014. С. 18-23.
3. Про податкове консультування в Україні : проект закону України від 10.07.2008р. № 2745. URL : http://search.ligazakon.ua (дата звернення: 22.11.2019).
4. Смірнова О. М. Організаційно-правове регулювання податкового консультування: зарубіжний досвід. Науковий вісник Науково-дослідного економічного інституту Міністерства економіки України : збірник наукових праць. Вип. 7-8 (110-111). 2010. С. 47-52.
5. Ткачик Ф.П. Податкове консультування : навч. посіб. Тернопіль : Вектор, 2015. 252 с.
6. Тучак Т. В., Богдан С. В. Концептуальні засади становлення та функціонування інституту податкового консультування. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. Вип. 1 (18). 2019. С. 312-316.
7. Черник Д.Г. Налоговое консультирование : учеб. пособ.; под науч. ред. Д. Г. Черник. Москва : Экономика, 2009. 439 с.

РЕФОРМА КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУ

Володимир Коваленко
старший викладач кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права
lev545964@ukr.net

6 вересня 2019 року, Комітет Верховної Ради з питань правоохоронної діяльності рекомендував парламенту ухвалити зміни до КПК. Так, для того, щоб норма про зняття недоторканності з народних депутатів змогла нормально запрацювати, необхідно ухвалити зміни до Кримінального процесуального кодексу і до Закону «Про статус народного депутата України». Відповідні зміни передбачені законопроектом «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення окремих положень кримінального процесуального законодавства» №1009 від 29.08.2019, який подано Президентом України В.Зеленським як невідкладний.

Із Закону «Про статус народного депутата України» виключається норма про те, що обшук, затримання народного депутата чи огляд його особистих речей, транспорту, жилого чи службового приміщення, а також порушення таємниці листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції та застосування інших заходів допускаються лише у разі, коли Верховною Радою надано згоду на притягнення його до кримінальної відповідальності.Однак, окрім вказаного, цей законопроект передбачає ще велику кількість інших змін.

Вносяться зміни до ст. 481, яка регулює порядок вручення підозри адвокату, депутату місцевої ради, народному депутату України, судді, судді Конституційного суду України,

судді Вищого антикорупційного суду, Генеральному прокурору тощо, тобто спеціальним суб'єктам.

До статті додається частина 2, яка передбачає: «Особам, зазначеним у частині першій цієї статті, письмове повідомлення про підозру вручається Генеральним прокурором (виконувачем обов'язків Генерального прокурора), його заступником, керівником регіональної прокуратури в межах повноважень або за його дорученням - іншим прокурором, слідчим у порядку, визначеному частинами першою та другою статті 278 цього Кодексу».

Національне антикорупційне бюро України та Державне бюро розслідувань стають спеціальними користувачами радіочастотного ресурсу України. Таким чином, НАБУ та ДБР отримують право на автономне прослуховування. Відповідні зміни вносяться до Закону України «Про радіочастотний ресурс України» та до КПК (зокрема, ст. 263 КПК).

До ст. 369 КПК «Види судових рішень» вносяться зміни, якими передбачено, що судове рішення, в якому слідчий суддя, суд вирішує інші питання, викладається у формі ухвали.

Також законопроект передбачає розширення повноважень директора ДБР у частині, що він визначає відповідно до законодавства в межах граничної чисельності Національного бюро перелік посад, що підлягають заміщенню особами начальницького складу, граничних спеціальних звань за цими посадами.

Законопроект передбачає, що до працівників Національного бюро належать особи, які є гласними і негласними штатними працівниками з числа осіб начальницького складу, державних службовців та інших працівників, які працюють за трудовими договорами в Національному бюро.

Негласними штатними працівниками Національного бюро можуть бути детективи, старші детективи, а також працівники інших підрозділів Національного бюро.

Окрім того, встановлено, що оперативно-розшукову діяльність та досудове розслідування у кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених законом до підслідності Національного бюро, проводять також оперативно-технічні підрозділи і підрозділи внутрішнього контролю.

У КПК передбачається, що обшук проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться орган досудового розслідування, а в кримінальних провадженнях щодо злочинів, віднесених до підсудності Вищого антикорупційного суду, — слідчим суддею Вищого антикорупційного суду.

До категорії керівників органа досудового розслідування додаються начальник Головного слідчого управління, слідчого управління, відділу, відділення органу Державного бюро розслідувань, Головного підрозділу детективів, підрозділу детективів, відділу детективів, підрозділу внутрішнього контролю Національного антикорупційного бюро України та його заступники, які діють у межах своїх повноважень. Це також дозволяє усунути ряд проблем щодо організації роботи ДБР та НАБУ.

Законопроект розширює можливості для керівника Спеціалізованої антикорупційної прокуратури щодо скасування незаконних та необґрунтованих постанов детективів Національного антикорупційного бюро України та прокурорів Спеціалізованої антикорупційної прокуратури. Тепер це може робити не лише Генеральний прокурор або особа, яка виконує його обов'язки, а й керівник САП.

З КПК виключається норма про те, що суд може визнати доказами показання з чужих слів, якщо сторони погоджуються визнати їх доказами.

Змінюється стаття 7 Закону «Про судову експертизу». Так, судово-експертну діяльність здійснюють державні спеціалізовані установи, а також судові експерти, які не є працівниками зазначених установ, та інші фахівці (експерти) з відповідних галузей знань у порядку та на умовах, визначених цим законом. Якщо цей законопроект ухвалять, то буде ліквідована так звана «монополіядержавних експертних установ», проти якої роками боролися судові експерти.Окрім того, вносяться зміни у формулювання ст. 242 КПК щодо підстав проведення експертизи.

ДО ПИТАННЯ ПОНЯТТЯ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ

Денис Ковальов
асистент кафедри цивільного, господарського, адміністративного права
та правоохоронної діяльності, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Незважаючи на тривалий час наукового та законодавчого використання поняття пожежної безпеки, щодо його суті та однозначного розуміння немає єдиного підходу.

Так, деякі науковці пов’язують пожежну безпеку з допустимим рівнем ризику. Н.Н. Брушлинский та С.В. Соколов вважають, що пожежна безпека відображає стан об’єкта захисту, за якого значення всіх пожежних ризиків, пов’язаних із цим об’єктом, не перевищує допустимого рівня. Стан на рівні допустимих ризиків вважається безпечним, оскільки абсолютної безпеки досягти неможливо [1, с. 10]. М.В. Удод зазначає, що пожежна безпека – це стан із заданим рівнем ризику виникнення та розвитку пожеж і спричинення ними шкідливих наслідків, який характеризується тим, що частина відомих загроз об’єкту безпеки відсутня, а від наявних загроз створено відповідний захист [2, с. 16].

Багато визначень у науковій літературі стосується процесуального підходу. С.Ф. Денісов та А.О. Коцар вважають, що пожежна безпека виступає системою соціально-економічних та організаційно-правових заходів, які спрямовані на захист життя, здоров’я та майна громадян, на охорону народного господарства, пам’яток історії та культури, а також навколишнього середовища та природних багатств від пожеж і пов’язаних з ними небезпек [3, с. 158].

В.В. Колесников стверджує, що пожежна безпека виступає як сукупність суспільних відносин, які врегульовані нормативно-правовими актами та спрямовані на запобігання можливості виникнення пожежі, запобігання впливу небезпечних факторів пожежі на людей та матеріальні цінності, а також на створення умов, що сприяють гасінню пожеж [4, с. 178]. Такої позиції притримується також М.В. Андрієнко [5, с. 345].

С.А. Нікольська та Г.М. Овсепян вважають, що пожежна безпека – це комплекс суспільних відносин, які на нормативній основі забезпечують пожежобезпечну життєдіяльність суспільства, своєчасне гасіння пожеж, проведення аварійно-рятувальних робіт, рятування людей і майна, а також захищеність інтересів особи, суспільства та держави від загроз пожеж [6, с. 113]. На думку С.В. Макаркина, під пожежною безпекою необхідно розуміти комплекс суспільних відносин, які забезпечують безпеку особи і суспільства від пожеж і їх наслідків [7, с. 211].

У контексті процесуального підходу до пожежної безпеки у наукових публікаціях трапляються трактування пожежної безпеки з кримінально-правової позиції. Так, Є.В. Медвєдєв зауважує, що під пожежною безпекою як об’єктом злочину розуміється система відносин, що забезпечують захищеність життя та здоров’я людей, майнових відносин та навколишнього середовища від загроз, що відбуваються у процесі неконтрольованого

горіння та пов'язаних із ним хімічних реакцій, що виникають у результаті вчинення умисних або необережних дій, що заборонені кримінальним законодавством [8, с. 179].

Незважаючи на відсутність єдиного підходу до визначення пожежної безпеки, всі науковці, по-перше, акцентують увагу на особливій актуальності її забезпечення, а по-друге, обґрунтовують пожежну безпеку як самостійний напрям безпеки у суспільстві.

З огляду на вищевказане поняття "пожежної безпеки" повинно об'єднувати обидва сформульовані напрями. Під пожежною безпекою потрібно розуміти складну багатопрофільну систему, яка характеризує стан захищеності людини, суспільства, власності та довкілля від пожеж, що, по-перше, відображає здатність протистояти дестабілізуючій дії різноманітних чинників, що створюють реальну загрозу виникнення пожеж, а по-друге, гарантується механізмом забезпечення пожежної безпеки як об'єктивною потребою запобігання реальної та потенційної загрози пожеж, зниження ймовірності їх виникнення та мінімізації втрат і збитків від реальних пожеж.

Список використаної літератури:

1. Брушлинский Н.Н. Еще раз о пожарной безопасности *Пожаровзрывобезопасность*: *научно-технический журнал*. 2012. № 6. Т. 21. С. 9-12.
2. Удод М.В. Адміністративно-правове регулювання забезпечення пожежної безпеки в України: автореф. дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07. Ірпінь, 2004. 22 с.
3. Денісов С.Ф. Законодавче закріплення визначення поняття пожежної безпеки. *Ученые записки Таврического национального ун-та им. В. И. Вернадского. Серия «Юридические науки»*. 2012. Т. 25. № 1. С. 157-162.
4. Колесников В.В. Розслідування злочинів, пов'язаних з пожежами: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.09. Х.: НУВС, 2004. 185 с.
5. Андрієнко М.В. Поняття та сутність державного управління сферою пожежної безпеки. *Наукові записки Інституту законодавства Верховної Ради України*. 2014. № 2. С. 340-347.
6. Никольская С.А. Преступления, посягающие на пожарную безопасность: дис. … канд. юрид. наук. Тамбов, 2005. 198 с.
7. Макаркин С.В. Пожарная безопасность в системе вопросов местного значения Российской Федерации: дис. … канд. юрид. наук. Челябинск, 2006. 227 с.
8. Медведев Е.В. Пожарная безопасность как объект уголовно-правовой охраны. *Пенитенциарное право и пенитенциарная безопасность: теория и практика: материалы III Международной научно-практической конференции*. Самара, 2013. С. 178-180.

ОСОБЛИВОСТІ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО ЗАХИСТУ ПРАВА ВЛАСНОСТІ НА ЗЕМЕЛЬНІ ДІЛЯНКИ

Катерина Ковальчук
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
katyauriv@gmail.com
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Одним з ключових в історії української суспільної свідомості є питання про право власності та його соціальне призначення. У всі часи інститут права власності посідав центральне місце в цивільному праві. Його основні положення обумовлюють зміст інших розділів цивілістики – договірного, спадкового, зобов'язального права тощо. Саме цим пояснюється безперервний інтерес до дослідження захисту права власності з боку представників юридичної науки. Стаття 13 Конституції України проголошує, що засадничим принципом у сфері захисту права власності є положення про те, що держава забезпечує рівний захист всіх суб'єктів права власності. Останніми роками питання про

захист права власності набуло важливого теоретичного і практичного значення. Аналіз сучасної судової практики свідчить, що немає єдиної позиції судових органів з вирішення спорів, пов'язаних з порушенням права власності. Суди загальної юрисдикції і господарські суди, розглядаючи спори, пов'язані із захистом порушених прав, неоднозначно застосовують норми чинного законодавства, тому невизначеність судових органів в питанні одноманітного застосування положень цивільного права до спорів даної категорії призводить до порушення конституційних прав власників.

Дослідженню проблем захисту права власності, а також окремих способів захисту прав присвячені праці провідних вітчизняних та зарубіжних науковців. У наукових колах ці проблеми досліджували такі вчені: Ю.М. Андреєв, В.В. Бутньов, І.В. Болокан, С.М. Братусь, М.І. Гаврилюк, О.В. Дзера, І.О. Дзера, С.Є. Донцов, В.В. Джунь, С.Е. Демський, І.П. Домбровський, Г.В. Єременко, О.С. Йоффе, І.С. Канзафарова, О.М. Клименко, О.С. Красільнікова, Т.С. Ківалова, В.М. Коссак., Н.С. Кузнєцова, В.В. Луць, Р.А. Майданик, С.М. Романович, Я.М. Романюк, З.В. Ромовська, Є.А. Суханов, І.В. Спасибо-Фатєєва, Є.О. Харитонов, Р.Б. Шишка, Я.М. Шевченко, О.С. Яворська, Г.Б. Яновицька та інші. Останнім часом увага українських науковців переважно зосереджується на 4 загальних проблемах захисту права власності. Однак цього безперечно замало. Сьогодні актуальною є необхідність розробки нових наукових рекомендацій для подальшого вдосконалення чинного законодавства про власність та її захист, а також вдосконалення практики його застосування.

Серед зарубіжних науковців в галузі земельного права перш за все потрібно зазначити роботи Г.О.Аксененка, Г.Ю.Бистрова, Б.В.Єрофєєва, І.О.Іконицької, М.Д.Казанцева, М.І.Козиря, О.С.Колбасова, М.І. Краснова, Г.В.Чубукова та інших.

Охорона та захист права власності є одним з найважливіших завдань цивільного права. Однак визначення цих понять та їх співвідношення досі є дискусійним та невизначеним. Також немає єдності думок серед науковців з приводу класифікації цивільно-правових засобів захисту права власності. Тому дослідження у цьому напрямку є необхідним та актуальним.

Розвиваючи положення ст. 13 Конституції України, ЦК України передбачає для всіх власників рівні умови для здійснення своїх прав (ч. 3 ст. 319) і встановлює рівні умови захисту прав усіх суб'єктів права власності (ч.1 ст. 386). Тобто кожна особа має право на захист свого порушеного права власності. М.К. Галянтич зазначає: «Право на захист є однією із правомочностей суб'єктивного права, визначає його характер і зміст. Це означає, що право на захист, як і саме суб'єктивне право, є мірою можливої поведінки уповноваженої особи, яка пов'язана з використанням можливостей правоохоронного характеру.

Г.П. Тимченко вказує на конституційну природу права на захист особи: «Право на захист є елементом правового статусу, який складають права, свободи та обов'язки, що фіксують стандарти поведінки особи, розкривають основні принципи її взаємодії з державою. Право на захист має конституційну природу та існує в рамках відносин держави і особи. Це положення підтверджується чинним законодавством, зокрема Конституцією України (ст. ст. 3, 8, 19, 55).

Специфікою цивільно-правового захисту є застосування таких юридичних засобів, які забезпечують усунення перешкод у здійсненні права власності та відновлення майнового становища потерпілого власника за рахунок майнових благ порушника чи іншої зобов'язаної особи. О. Щупінська наголошує: «Право власності є природним людським правом, яке потребує належного правового захисту, оскільки в людині a priori існує доконечна потреба вкладати своє життя в «життя речей», що в подальшому впливає на її

розвиток в духовному плані». Також слід погодитися з Є.О. Харитоновим та О.І. Харитоновою, які вказують: «Характерними рисами цивільно-правового захисту права власності є: 1) його гарантованість державою; 2) його загальність (можливість отримати такий захист існує для усіх суб'єктів права власності (на це вказує і ст. 13 Конституції); 3) його рівність для всіх суб'єктів; 4) повнота захисту (власник, права якого порушені, має право не лише вимагати відновлення стану, який існував до порушення та припинення порушення, але також й право на відшкодування завданої йому майнової та моральної шкоди на підставах, встановлених ст. ст. 22, 23 ЦК).»У ЦК України хоч і немає визначення поняття захисту права власності, але визначаються порядок та засоби захисту або охорони порушеного права. Також гл. 29 ЦК України передбачає зміст засобів захисту права власності.

В цивілістичній науці вчені як в радянській період, так і в період новітньої історії України, приділяли надзвичайно велику увагу теоретичним та практичним проблемам інституту права власності та його захисту. В той же час не можна не зазначити, що точної відповіді про поняття "право на захист" радянська цивілістика не дала, як і не було взагалі досліджене питання про захист цивільних прав з точки зору належного правомочній особі права на захист.

Цивільно-правова охорона права власності здійснюється за допомогою всієї сукупності цивільно-правових норм, які забезпечують нормальний і безперешкодний розвиток відносин власності. Цивільно-правовий захист права власності – більш вузьке поняття, яке застосовується тільки до випадків її порушення, є складовою частиною правової охорони. Він являє собою сукупність передбачених цивільним законодавством засобів, які застосовуються у зв'язку зі здійсненими проти цих прав порушеннями, і спрямованих на відновлення або захист майнових інтересів власників.

ТЕОРЕТИЧНІ ПРОБЛЕМИ ЗАПОБІГАННЯ БАНКРУТСТВА

Катерина Ковальчук
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
katyauriv@gmail.com
Валентина Литвин
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Коломієць Павло Віталійович
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Вступ. За сучасних умов розвитку економіки України, зростає роль діагностики банкрутства підприємств та розробки заходів його запобігання. Загалом проблема банкрутства є досить складним питанням в сьогоднішніх економічних умовах, оскільки значна частина українських промислових підприємств перебуває у складному фінансовому становищі. Зазначене негативно впливає на рівень економічної безпеки самих суб'єктів господарювання та держави в цілому.

Постановка проблеми: полягає в тому, що в умовах жорсткої ринкової конкуренції кожне підприємство перебуває під потенційною загрозою зниження прибутковості, неплатоспроможності, внаслідок чого його може очікувати банкрутство. У зв'язку з тим актуалізуються завдання вироблення стратегії і тактики ефективного фінансового

менеджменту підприємства, спрямованого на забезпечення достатнього рівня рентабельності, фінансової стійкості та платоспроможності.

Щодо стану розробки проблеми, то слід відмітити наявність у наукових дослідженнях вітчизняних та зарубіжних вчених ґрунтовних розробок ефективного управління підприємством в цілому та його окремих напрямів для виявлення і попередження банкрутства суб'єкта господарювання. У фундаментальних працях відомих зарубіжних економістів — Є. Ф. Брігхема, Дж. К. Ван Хорна, В. В. Ковальова, Р. Н. Холта — знайшли відображення теоретичні проблеми формування системи ефективного фінансового менеджменту. Для оцінки ймовірності банкрутства підприємств застосовують моделі, розроблені Е. Альтманом, Г. Спрінгейтом, Р. Тафлером. Актуальні проблеми антикризового фінансового управління підприємством, санації та банкрутства підприємств досліджені вітчизняними представниками як фінансово-економічної, так і правової науки, серед яких: І. О. Бланк, В. О. Василенко, В. В. Джунь, Л. О. Лігоненко, С. В. Оборська, Б. М. Поляков, О. Ю. Проскура, В. П. Савчук, С. Я. Салига, О. О. Терещенко, А. М. Ткаченко, О. С. Удовиченко, З. Є. Шершньова. Питання досліджені в численних публікаціях таких представників вітчизняної науки, як: Значну увагу цій проблематиці приділено, також, у працях російських вчених: М. Л. Гончарової, А. П. Градова, Б. І. Кузіної та багатьох інших. Водночас, на нашу думку потребують подальшого дослідження окремі питання, Фінанси, облік і аудит. 2013. Випуск 2 (22) 162 пов'язані з аналізом сучасних тенденцій банкрутства підприємств, оцінкою змін у законодавстві про банкрутство, їх впливу на практичне відновлення платоспроможності підприємств, удосконаленням фінансового менеджменту підприємств з урахуванням їх організаційно-правових форм та сфер діяльності.

Отже, **метою** даної наукової статті є обґрунтування основних напрямів підвищення якості фінансового менеджменту підприємств, як основи системної протидії банкрутству в умовах складної фінансово-економічної кон'юнктури.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів.

Хотілося б розпочати виклад результатів дослідження з визнання актуальності проблеми антикризового управління, оскільки частка підприємств, які отримали збиток, у загальній кількості підприємств України залишається стабільно високою — 38,8 % у 2002 році і 38,3 % у 2010 році (мінімальне значення — 32,5 % — було у 2007 році, а максимальне — 47,2 % — у кризовому 2009 році). У період за січень-червень 2012 року 42,5 % підприємств одержали збиток у розмірі 58 180,2 млн грн.

Банкрутство, як характерне для ринкової економіки явище, потребує чіткого правового врегулювання і вчасного реагування з боку фінансового менеджменту. Порядок та умови визнання суб'єктів підприємницької діяльності банкрутами з метою задоволення претензій кредиторів регулюються Законом України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» від 14.05.1992 року № 2343-XII (поточна редакція від 21.09.2012 року), який містить значну кількість норм, спрямованих на запобігання банкрутству через санацію підприємств шляхом кредитування, реструктуризації та/або зміни організаційно-правової структури боржника. Стаття перша цього Закону визначає поняття неплатоспроможності, як неспроможності суб'єкта підприємницької діяльності виконати після настання встановленого строку їх сплати грошові зобов'язання перед кредиторами, в тому числі по заробітній платі, а також виконати зобов'язання щодо сплати єдиного внеску на загальнообов'язкове державне соціальне страхування, податків і зборів (обов'язкових платежів) не інакше як через відновлення платоспроможності, і банкрутства, як визнаної господарським судом

неспроможності боржника відновити свою платоспроможність та задовольнити визнані судом вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури.

Основним підходом у системі попередження банкрутства підприємств є застосування механізму санації, який передбачає фінансове оздоровлення підприємства та, відповідно, задоволення через певний час вимог кредиторів. У разі ліквідації підприємства багато кредиторів не зможуть задовольнити власні вимоги у повному обсязі або принаймні частково. Це розуміли люди ще декілька тисячоліть тому. Зокрема, в Руській Правді Ярослава Мудрого передбачалася можливість реструктуризації боргів підприємства або купця, однак бралися до уваги причини банкрутства: "Коли банкрутство купця станеться через нещасливу пригоду, а не через його недбальство, себто коли потоне корабель, або пропаде товар під час війни, або від огню, то кредитори не можуть жадати конкурсу негайно – не можуть «насилити» ані продати його: купцеві дається право сплачувати свої борги частками, бо шкода від Бога, а він сам не винен; коли ж він збавить своє майно пияцтвом, або залізши в карні справи, або взагалі знищить його своєю непорядністю, то він віддається на волю кредиторів – вони можуть йому дату "прольонгату" або негайно його продати разом з усім майном" . Отже, ще в часи Київської Русі законодавство надавало боржникові можливість поліпшення свого майнового стану після настання банкрутства.

Досвід провідних країн із ринковою економікою свідчить, що банкрутство виступає як механізм регулювання та саморегулювання економіки, характеризуючи неспроможність підприємства задовольнити вимоги кредиторів, а також забезпечити обов'язкові платежі в бюджет і позабюджетні фонди. Згідно зі ст. 1 Закону України «Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом» «банкрутство — визнана господарським судом неспроможність боржника відновити свою платоспроможність за допомогою процедур санації та мирової угоди і погасити встановлені у порядку, визначеному цим Законом, грошові вимоги кредиторів не інакше як через застосування ліквідаційної процедури». Відповідно до цього Закону в Україні існує Державний орган з питань банкрутства (ст. 3), який «сприяє створенню організаційних, економічних, інших умов, необхідних для реалізації процедур відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом, у тому числі процедур банкрутства державних підприємств та підприємств, у статутному капіталі яких частка державної власності перевищує п'ятдесят відсотків». Незважаючи на закріплені в законодавстві норми на практиці ситуація є нестабільною. Так, за даними табл. 1 протягом 2010–2015 років зменшилась питома вага підприємств, що одержали збиток, у відсотках до загальної кількості (з 41,0% у 2010 році до 26,3% у 2015 році). Проте на фоні зменшення кількості підприємств протягом 2010–2015 років (–9,33%) таку ситуацію не можна вважати наслідком сталої політики економічного розвитку.

Проблеми, пов'язанні з процедурою фінансового оздоровлення банкрутів:

1. У законі дуже нечітко прописана процедура призначення конкурсних кредиторів та не зрозумілі їхні права, зокрема незрозуміле положення про повноваження комітету кредиторів і сферу його компетенції. У "порядних кредиторів" викликає сумнів механізм погашення боргу, водночас кредитори ставляться в нерівні умови. Зокрема надаються переваги кредиторам, чиї вимоги забезпечені заставою, вони мають привілеї, порівняно з іншими кредиторами.

2. Ще більше запитань до чинного закону у боржників, оскільки закон фактично не дає їм можливості відновити платоспроможність. По-перше, поки що передбачається відносно короткий термін процедури санації і немає належного механізму для її реалізації у більш тривалий період. По-друге, не поширюється мораторій на вимоги кредиторів, які

виникають із моменту прийняття рішення про запровадження цього мораторію, отже, початкова сума боргу невпинно зростає, іноді в геометричній прогресії. Унікальна ситуація, коли діючий закон, по суті, дозволяє банкрутити стратегічно важливі для країни підприємства. По-третє, кредитори мають нескінченне право оскаржувати угоди, укладені боржником, при цьому значно розширено коло підстав, уже передбачених чинним законодавством, у зв'язку з чим процедура санації штучно зволікається.

3. Кредитори найчастіше зривають проведення санації, як наслідок фінансове оздоровлення стає неможливим. Тому зовнішні інвестори незацікавлені вітчизняною промисловістю, дві третини якої перебуває у стані перманентного банкрутства і потребує серйозних інвестицій. Якщо в Угорщині три чверті банкрутів, які відновили своє фінансове становище, були викуплені іноземними інвесторами, то в Україні навіть вітчизняні інвестори не можуть провести процедуру санації, наштовхуючись на "узаконений" опір кредиторів.

Щоправда, на Заході застосовувати такі схеми стає дедалі складніше, а законодавство Євросоюзу взагалі розцінює таку процедуру як практично неможливу, сприяючи фінансовому оздоровленню підприємств-банкрутів і створюючи умови для "прозорого" переходу їх у руки інвестора-санатора. Україна теж має законодавство про банкрутство, але воно поки що не лише допускає "тіньову приватизацію", а й ставить права кредитора вище прав трудового колективу, інвестора, держави та підприємства-боржника.

Санація (лат. — оздоровлення, лікування) — це система заходів, спрямованих на запобігання банкрутству підприємств чи великих промислових об'єднань, банків, інших державних та бізнесових структур. Як правило, реорганізацію банкрута проводять або кредитори, або боржник, зокрема його новий власник. Останній варіант проходить через процедуру санації і включає в себе низку заходів, що дозволяють розрахуватися з боргами та прямо або опосередковано збільшити капітал. Зокрема, у Німеччині і Швейцарії існує практика, коли спостережний орган шляхом жорсткішого контролю та заходів "морального впливу" спонукає акціонерів і нових власників до надання додаткового капіталу банкрутові.

Державними органами та структурами, що беруть участь у провадженні справи про банкрутство підприємства за чинним законодавством України є:

Арбітражний суд — провадить справу про банкрутство;

Фонд державного майна — тимчасово розпоряджається майном боржника, якщо банкрутом є державне підприємство;

банк, що здійснює розрахунково-касове обслуговування боржника і стає тимчасовим розпорядником майна боржника, коли банкрутом є недержавна структура;

аудиторська фірма, що підтверджує неплатоспроможність боржника;

санаторії — громадяни або організації, які за власним бажанням беруть участь у санації підприємства;

ліквідаційна комісія, що призначається Арбітражним судом після визнання боржника банкрутом, до складу якої обов'язково має входити розпорядник майна боржника.

Основна мета інституту банкрутства — не ліквідація підприємства, а задоволення вимог кредиторів та держави. Відтак банкрутство — є дійовим засобом державного регулювання, за допомогою якого вирішуються проблеми економічних відносин між різними суб'єктами ринку, формується система захисту державою інтересів кожного та створюється підприємницьке середовище на цивілізованих засадах.

ВИСНОВКИ:

Виходячи з отриманих результатів ми бачимо, що проблематика банкрутства є актуальною. Ця проблема тісно пов'язана з економікою, вона стосується багатьох

підприємств і держави в цілому. Однак, є достатньо способів , які допоможуть уникнути банкрутства. Дослідивши дану проблему , я вважаю, що найбільш дієвим засобом запобігання банкрутства підприємств є своєчасне виявлення ознак кризи та визначення основних напрямів, що сприяють підвищенню ефективності діяльності суб'єктів господарювання. До таких напрямів можна віднести:

- впровадження технологічних нововведень (сучасні форми автоматизації та інформаційних технологій);
- підвищення конкурентоспроможності продукції;
- запровадження прогресивних методів управління персоналом (він є основним джерелом і визначальним чинником зростання ефективності діяльності підприємства).

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Конституція України: Закон України від 28.06.96 № 254к/96-ВР: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80. (дата звернення 16.11.2019р.)
2. Господарський кодекс України від 16.01.2003 № 436-IV: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436-15.(дата звернення 16.11.2019р.)
3. Господарський процесуальний кодекс України станом на 16.11.19 № 1798-XII ВР: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/ show/1798-12(дата звернення 16.11.2019р.)
4. Про відновлення платоспроможності боржника або визнання його банкрутом: у редакції Закону України від 14.05.99 № 2343-XII: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/2343-12.
5. Про затвердження Порядку погодження умов і проведення санації державних підприємств до порушення провадження у справі про банкрутство за рахунок небюджетних джерел фінансування : постанова Кабінету Міністрів України від 30.01.2013 № 38: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/38-2013-%D0%BF.
6. Бурлака В.М. Механізм запобігання банкрутства на підприємстві / В.М. Брулака, В.В. Соколовська:http://intkonf.org/burlaka-v-m-k-e-n-sokolovska-v-v-mehanizm-zapobigannya-bankrutstva-napidpriemstvi/.
7. Статистичний збірник «Діяльність суб'єктів господарювання»: http://www.ukrstat.gov.ua/.
8. Копилюк О.І. Фінансова санація та банкрутство підприємств: [навчальний посібник для вузів] / О.І. Копилюк, А.М. Штангрет. - К.: Центр навчальної літератури, 2005. – 168 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЕКОНОМІЧНИХ ПРАВ ГРОМАДЯН У ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ ПІДПРИЄМНИЦЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Ковальчук Максим
студент магістратури Навчально-наукового інституту «Юридичного інституту ДВНЗ «Київського національного економічного університету імені Вадима Гетьмана»
Науковий керівник: Алла Ковальчук
д.ю.н., доцент, професор кафедри приватного та публічного права ФПП КНУТД
kovalchukay@i.ua

У процесі становлення України як демократичної, правової держави визначальним є створення правового кола та соціально-ефективного державного апарату, наближеного до потреб людей. Нажаль, реформування сучасного законодавства у сфері економіки відбувається достатньо стрімко і радикально, подекуди без дотримання норми Конституції України. Особливо негативно цей процес позначився на забезпечення економічних прав та свобод людини і громадянина. Тому, створення адекватного механізму врегулювання відносин у сфері економіки повинно базуватися на достатній науковій базі та з урахуванням економічних прав та свобод людини та громадянина.

Статтею 42 Конституції України визначено, що кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом [1, с.34]. Нажаль, практика забезпечення даних норм Конституції України не є досконалою, а подекуди взагалі не відповідає чинному

законодавству. Тому, ми вважаємо за необхідне приділити увагу саме даному аспекту – забезпечення економічних прав та свобод людини і громадянина у процесі здійснення ними підприємницької діяльності у формі господарського товариства.

Одним із головних чинників стабільності української економіки є запровадження ефективного механізму створення та діяльності господарських товариств як основних учасників ринкових відносин. Належне правове регулювання господарських відносин, які виникають під час здійснення діяльності господарських товариств, забезпечує реалізацію, охорону, захист прав та інтересів їх сторін, підвищує привабливість товариств для інвесторів і створює умови для їх розвитку не лише в Україні, а й на міжнародному ринку.

За Господарським кодексом України [2] та Законом України «Про господарські товариства» засновниками і учасниками господарських товариства можуть бути суб'єкти господарювання інші учасники господарських відносин. Підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди, юридичними особами і громадянами шляхом об єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку [3]. До господарських товариств належать: акціонерні товариства, товариства з обмеженою відповідальністю, товариства з додатковою відповідальністю, повні товариства, командитні товариства. Не можуть бути засновниками господарських товариств громадяни, яким законом заборонено здійснювати підприємницьку діяльність. Іноземні громадяни, особи без громадянства, іноземні юридичні особи, а також міжнародні організації можуть бути засновниками та учасниками господарських товариств на рівні з громадянами та юридичними особами України, крім випадків встановлених законодавчими актами України [2; 3]. Господарські товариства можуть виникати внаслідок їх заснування, або реорганізації вже існуючих юридичних осіб іншої організаційно-правової форми в господарські товариства. Їх заснування регламентує Закон України «Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб – підприємців та громадських формувань»[3].

Господарські товариства займаються підприємницькою діяльністю в усіх сферах економіки, за винятком обмежень, встановлених законодавством. Вони є власниками майна, переданого їм засновниками й учасниками, виробленої продукції, отриманих доходів від виробничої та комерційної діяльності, іншого майна і доходів, отриманих на законних підставах.

Незважаючи на деталізовану регламентацію діяльності господарських товариств на практиці все ж таки виникають проблеми щодо регламентації діяльності господарських товариств з одним учасником, виникають проблеми у процесі здійснення господарської діяльності, а також у разі порушення чинного законодавства притягнення до відповідальності винних осіб. Існують проблеми нормативно-правового забезпечення реструктуризації господарських товариств.

Висновок. Вивчаючи проблеми заснування і діяльності господарських товариств слід зазначити, що формувати нормативно-правову базу з питань врегулювання господарських відносин, слід виходячи з принципу економічної вигоди та пропорційності інтересів держави та суб'єктів господарювання. Порушення й ухилення від встановлених норм чинного законодавства суб'єктами господарювання, походить від того, що законодавством не враховані основні цілі комерційної діяльності – отримання прибутку.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: Прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 р. К. : Преса України, 1997. 80 с.
2. Господарський кодекс України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 18, № 19-20, № 21-22, ст. 144. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/436-15

3. Про господарські товариства. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1991, № 49, ст.682. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12
4. Про державну реєстрацію юридичних осіб, фізичних осіб – підприємців та громадських формувань. Закон України. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2003, № 31-32, ст.263. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/755-15

РІШЕННЯ КОНСТИТУЦІЙНОГО СУДУ УКРАЇНИ ЯК ДЖЕРЕЛО ПРАВА

Юлія Козаченко
к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія
yu.a.kozachenko@gmail.com

Судовий прецедент як джерело права розкриває своєрідність англосаксонської правової системи; натомість у країнах, що належать або тяжіють до романо-германської правової системи, судова практика не виходить за межі тлумачення закону, а судовий прецедент офіційно не визнається формою права. Судовий прецедент (від лат. praecedens /praecedentis/ — що передує; англ. precedent) — це принцип, на основі якого ухвалене рішення у конкретній справі, що є обов'язковим для суду тієї самої або нижчої інстанції при вирішенні в майбутньому всіх аналогічних справ або виступає зразком тлумачення закону [1, с. 185].

Останнім часом концепція прецеденту тлумачення набуває все більшої актуальності для України у зв'язку з практикою Конституційного Суду України.

Відповідно до положень Конституції України та Закону України «Про Конституційний Суд України» від 13 липня 2017 року № 2136-VIII, Конституційний Суд України має виключне право здійснювати офіційне тлумачення норм Основного закону України; такі рішення Конституційного Суду України мають обов'язковий характер для всіх фізичних та юридичних осіб, а також органів державної влади та місцевого самоврядування на території України.

Крім того, Конституційний Суд України здійснює інтерпретаційну діяльність також під час ухвалення рішень у справах про конституційність законів та інших правових актів, оскільки у мотивувальній частині цих рішень, як правило, міститься правотлумачні положення, в яких розкривається зміст відповідних норм Конституції України та юридичних актів, що перевіряються на предмет конституційності.

Досліджуючи акти тлумачення Конституційного суду України, Є.В. Черняк приходить до висновку, що рішення цього органу конституційної юрисдикції можуть бути віднесені до прецедентів тлумачення, оскільки вони володіють ознаками, які характеризують даний вид прецедентів – багаторазовість використання; мають загальнообов'язковий характер; містять положення, яке підтверджує зміст правової норми або роз'яснює її зміст та офіційно публікуються. При цьому автор наголошує, що в якості прецедентів тлумачення виступають рішення Конституційного Суду України щодо офіційного тлумачення Конституції України та законів України, а рішення цього судового органу у справах про конституційність законів та інших правових актів можуть бути визнані прецедентами тлумачення, якщо наслідком їх прийняття є втрата чинності нормативно-правовим актом [2, с. 39].

Г.О. Христова відносить рішення та висновки Конституційного суду України до додаткових джерел права, оскільки вважає, що вони містять нормативні тлумачення, тому виступають прецедентами тлумачення конституційного правосуддя. Науковець вказує, що внаслідок системного тлумачення Конституції України та інших нормативно-

правових актів Конституційний Суд України формулює правові позиції, які розкривають зміст законодавчої норми та мають офіційний характер та є обов'язковими до виконання. Оскільки правові позиції рішень Конституційного суду України застосовуються судами загальної юрисдикції, то це аналогічне застосуванню ними законодавчих актів і дозволяє віднести їх до «квазіпрецедентів» [3, с. 14-15].

Отже, концепцію прецеденту тлумачення слід відмежовувати від концепції судового прецеденту як джерела права. Рішення Конституційного Суду України мають обов'язковий характер для всіх фізичних та юридичних осіб, а також органів державної влади та місцевого самоврядування на території України. Однак, рішення Конституційного суду України є прецедентами тлумачення конституційних норм, квазіпрецедентами, та віднесення їх до судових прецедентів виявляється значною мірою умовним, адже Конституційний Суд України не наділений повноваженнями здійснювати правосуддя та є, по суті, квазісудовим органом.

Список використаних джерел:

1. Загальна теорія держави і права: [Підручник для студентів юридичних вищих навчальних закладів] / М. В. Цвік, О. В. Петришин, Л. В. Авраменко та ін.; За ред. д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України М. В. Цвіка, д-ра юрид. наук, проф., акад. АПрН України О. В. Петришина. – Харків: Право, 2009. – 584 с.
2. Черняк Є.В. Прецедент тлумачення правової норми в діяльності Конституційного Суду України / Є.В. Черняк // Науковий вісник Чернівецького університету. – № 200-2003. – С. 36-40.
3. Христова Г.О. Юридична природа актів Конституційного Суду України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. юрид. наук: спец. 12.00.01 / Г.О. Христова; Нац. юрид. акад. України ім. Ярослава Мудрого. – Х., 2004. – 20 с/

ДИНАМІЧНІСТЬ ЯК ОЗНАКА ОСОБЛИВИХ ПРОЦЕСУАЛЬНИХ ПОДАТКОВИХ РЕЖИМІВ

Колеснік Л.І.
доцент кафедри цивільного, господарського,
адміністративного права та правоохоронної діяльності
Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Податкові режими особливо у їх процесуальному аспекті залишаються все ще малодослідженими. Тому враховуючи проблему недостатньої теоретичної розробленості поняття процесуальних режимів у теорії права, яка існує на пострадянському просторі [1, с. 47, 48; 2, с. 235] при визначенні сутності особливих податкових процесуальних режимів варто орієнтуватися на теоретичні доробки дослідників у сфері загальної теорії права.

Так, В.М. Горшеньов констатує недостатню розробленість категорії процесуальних режимів у теорії права і відзначає множину підходів до її розуміння. На його погляд, їх можна розглядати виключно в плані проваджень і стадій [3, с. 151]. На думку А.В Рибіна, в спектр категорії "процесуальний режим" слід включати норми етики, естетики, звичаї, тобто всю суму соціальних факторів, що визначають "атмосферу" правозастосовного провадження [1, с. 48]. Процесуальні режими відображають організаційні відносини і носять організаційно-управлінський характер [4, с. 44]. Можна вважати процесуальний режим податкового процесу необхідним компонентом правової форми діяльності податкових органів.

Особливий процесуальний податковий режим буде являти собою вид процесуального режиму, а тому його також можливо визначити як систему юридичних засобів і заходів, що функціонує в межах податкового процесу як сукупності податкових процедур і підгалузі податкового права, існує лише в межах податкових процесуальних

правовідносин; являє собою комплекс засобів та способів впливу на учасників з метою забезпечення належного функціонування податкової системи, у її процесуальному аспекті; стосується всіх категорій платників податків, з урахуванням їх залучення до податкових процесуальних правовідносин; є постійною, об'єктивною та безперервно існуючою системою юридичного впливу на податкові відносини всередині держави [5, с. 477]. Особливі податкові процесуальні режими є органічно поєднаними з загальним режимом у податковому процесі, адже вони є, так би мовити, його «легальною девіацією», тобто головним в ідентифікації режиму як особливого є його відмінність його норм від норм, які визначають загальний податковий процесуальний режим. Особливі процесуальні режими податкового процесу є вторинними за своєю суттю, тобто є модифікацією загального процесуального режиму, та можуть передбачати додаткові пільги, заборони, обмеження або зобов'язання [6, с. 123]. І такі додаткові елементи часто є нестійкими в часі, тобто носять тимчасовий характер і використовуються для потреб податково-правового регулювання та підлягають зміни в залежності від таких потреб.

Відповідно особливим процесуальним податковим режимам властива ознака динамічності, яка має визначальне значення у податкових процесуальних відносинах, так як відображає еволюційність та поступовість розвитку галузі податкового права взагалі.

Динамічність проявляється в тому, що задля покращення та оптимізації податкового процесу законодавець часто вдається до диверсифікації підходів до адміністрування того чи іншого податку чи збору. Оскільки вказані ситуації існують з об'єктивних причин, та пов'язані з вирішенням нагальних проблем у податковій системі держави, то при їх вирішенні (або, наприклад, оптимізації системи адміністрування в цілому, тобто зміни загального процесуального податкового режиму) може відпадати необхідність у подальшому існуванні норм податкового права, які уособлювали особливі процесуальні податкові режими. Таким чином, з впровадженням процесуальних податкових норм такі режими можуть виникати, а із скасуванням вказаних норм окремі процесуальні режими можуть зникати, що і являє собою ознаку динамічності особливих податкових процесуальних режимів.

Література:

1. Рыбин А.В. Процессуальный режим: понятие и структура. *Вопросы экономики и права*. 2011. № 9. С. 47-50. URL: http://ecsocman.hse.ru/text/50361283/.
2. Пашазаде М.А. Некоторые суждения о понятии процессуальной формы в уголовном производстве. *Право і суспільство*. 2012. № 3. С 234-238.
3. Теория юридического процесса / Под общей ред. проф. В.М. Горшенева. Харьков: Издат. объед. "Вища школа", 1985. 192 с.
4. Сарана С.В. Загальний податковий режим: співвідношення з іншими податковими режимами. *Фінансове право*. 2016. №1. Ч. 2. С. 106-111.
5. Сарана С.В. Колеснік Л.І. Податково-процесуальний режим у податковому процесі / За заг. ред. А.С. Нестеренко. Одеса: Видавничий дім «Гельветика», 2017. С. 466-478.
6. Гайдамака О.І. Правовий режим: поняття та види. *Державне будівництво та місцеве самоврядування*. 2008. Вип. 15. С. 120-127.

ВІДПОВІДНІСТЬ ЮРИДИЧНИХ КОНСТРУКЦІЙ СТАТТІ 6 ПОДАТКОВОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ НОРМАМ СТАТТІ 67 КОНСТИТУЦІЇ УКРАЇНИ

Павло Коломієць
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства
Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна»

У роботі проведено дослідження юридичних конструкцій статті 6 Податкового кодексу України, якою надано визначення понять «податок» та «збір» і з'ясовано відповідність цих визначень нормам статті 67 Конституції України. На підставі аналізу чинного Податкового кодексу України, окреслено проблеми протиріч та колізій у визначенні цих понять. Наступним кроком дослідження було ознайомлення з визначеннями понять «податок» та «збір» у податкових кодексах Азербайджанської Республіки, Республіки Молдова та Республіки Таджикистан. Важливість і доцільність даного наукового дослідження обумовлені, перш за все, сучасним періодом розвитку України, який переконливо доводить, що сьогодні виникла потреба в науковому переосмисленні підходів щодо удосконалення податкового законодавства.

Майже десятирічний досвід застосування положень Податкового кодексу України свідчить про наявні колізії в його юридичних конструкціях. Мета роботи полягає в проведенні дослідження юридичних конструкцій статті 6 Податкового кодексу України, якою надано визначення понять «податок» та «збір» і з'ясуванні відповідності цих визначень нормам статті 67 Конституції України.

Відповідно до поставленої мети, на підставі аналізу чинного Податкового кодексу України, окреслимо проблеми протиріч та колізій у визначенні цих понять. Важливість і доцільність даного наукового дослідження обумовлені, перш за все, сучасним періодом розвитку України, який переконливо доводить, що сьогодні виникла потреба в науковому переосмисленні підходів щодо удосконалення податкового законодавства.

Серед вчених, які розробляли і досліджували акцентовані в даній роботі проблеми, можна назвати: Л.К. Воронову, М.І. Карліна, Л.М. Касьяненко, М.П. Кучерявенко, Л.А. Савченко, Л.Л. Тарангул та ін.

Разом із тим, слід зазначити, що після вступу в силу Податкового кодексу України, науковий інтерес до даної тематики дослідження в середовищі українських учених ослаб, про що свідчить відсутність сучасного комплексного дослідження з даної проблематики.

Податкове законодавство України, як зазначено нормами пункту 3.1. статті 3 Податкового кодексу України, складається з Конституції України та цього Кодексу [1].

Статтею 67 Конституції України регламентовано, що кожен зобов'язаний сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом. [2]

Тож, акцентуємо увагу на обов'язку кожної людини і громадянина нашої держави, саме, сплачувати податки і збори в порядку і розмірах, встановлених законом, яким на сьогодні є чинний Податковий кодекс України.

Дослідимо положення статті 6 Податкового кодексу України, якою надано визначення понять «податок» та «збір» і з'ясуємо, чи відповідають ці визначення нормам статті 67 Конституції України.

Відповідно до статті 6 Податкового кодексу України:

1) податком є обов'язковий, безумовний платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників податку відповідно до цього Кодексу;

2) збором (платою, внеском) є обов'язковий платіж до відповідного бюджету, що справляється з платників зборів, з умовою отримання ними спеціальної вигоди, у тому

числі внаслідок вчинення на користь таких осіб державними органами, органами місцевого самоврядування, іншими уповноваженими органами та особами юридично значимих дій.

Виконуючи вимоги статті 67 Конституції України щодо зобов'язання платників сплачувати податки і збори, у статті 6 Податкового кодексу України у визначенні понять «податок» і «збір» встановлено, що вони є обов'язковими платежами до відповідних бюджетів.

Тепер же пропонуємо ознайомитися із варіантами визначення терміну «податок» у сучасній літературі.

У митній енциклопедії 2013 року видання визначено податок як вид обов'язкового, нееквівалентного платежу, який стягується державою на підставі її виключної влади, та не носить характеру покарання або компенсації [3, с. 252-253].

У словнику митних термінів 2017 року податки це обов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб [4].

У словнику основних термінів на сайті Державної фіскальної служби України податки визначаються, як обов'язкові платежі, що стягуються державою з доходів або майна юридичних або фізичних осіб [5].

У статистичному словнику 2012 року податки і збори (обов'язкові платежі); taxes and dues (compulsory payments)) вказуються як обов'язкові внески до бюджету відповідного рівня або державного цільового фонду, що здійснюються платниками у порядку і на умовах, визначених законами України про оподаткування [6].

Наступним кроком нашого дослідження буде ознайомлення з визначеннями понять «податок» та «збір» у податкових кодексах Азербайджанської Республіки, Республіки Молдова та Республіки Таджикистан.

Податковий кодекс Азербайджанської Республіки пунктом 1.1. статті 1 визначає систему податків, загальні принципи оподаткування в Азербайджанській Республіці, правила встановлення, сплати та збору податків, права та обов'язки платників податків і державних податкових органів, а також інших учасників податкових відносин, пов'язані з питаннями оподаткування, форми та методи податкового контролю, відповідальність за порушення законодавства про податки і правила оскарження дій (бездіяльності) державних податкових органів та їх посадових осіб. Податок, відповідно до статті 11 Податкового кодексу Азербайджанської Республіки – це обов'язковий, індивідуальний і безоплатний платіж, що перераховується до державного та місцевих бюджетів, у формі відчуження грошових коштів, що перебувають у власності платників податків з метою фінансового забезпечення діяльності держави і муніципалітетів [7].

Податковим кодексом Республіки Молдова статтею 1 встановлюються загальні принципи оподаткування в Республіці Молдова, правове становище платників податків, Державної податкової служби та інших учасників відносин, що регулюються податковим законодавством, принципи визначення об'єкта оподаткування та ведення обліку доходів і витрат, порядок і умови притягнення до відповідальності за порушення податкового законодавства, а також порядок оскарження дій Державної податкової служби та її посадових осіб. Цим кодексом регулюються відносини, пов'язані з виконанням податкових зобов'язань за державними податками (митом) і зборів, а також встановлюються загальні принципи визначення та стягування місцевих податків і зборів. Податком (митом), відповідно до статті 6 Податкового кодексу Республіки Молдова, визнається обов'язковий платіж, який має безоплатний характер і не пов'язаний з вчиненням уповноваженим органом або його посадовою особою визначених та конкретних дій на користь платника податків, що сплатив його. Збором визнається

обов'язковий платіж, який має безоплатний характер і не є податком (митом). Інші платежі, що здійснюються в рамках відносин, регульованих неподатковим законодавством, не відносяться до категорії обов'язкових платежів, що іменуються податками (митом) і зборами. У Республіці Молдова стягуються державні і місцеві податки (мито) і збори [8].

Відповідно до статті 1 Податкового кодексу Республіки Таджикистан, владні відносини по встановленню, зміні, скасуванню, обчисленню та сплати податків, а також відносини між державою і платником податків (податковим агентом), пов'язані з виконанням податкових зобов'язань (далі – податкові відносини), регулюються цим Кодексом. Податок, обчислений відповідно до пункту 3 статі 5 цього Кодексу, є грошовим зобов'язанням перед державою, і підлягає сплаті до державного бюджету. Податком, відповідно до пункту 1. статті 7, визнається встановлений цим Кодексом обов'язковий платіж до бюджету, здійснюваний в певному розмірі, що носить обов'язковий безповоротний і безоплатний характер. Податки обчислюються в грошовому вираженні і сплачуються в національній валюті, якщо інше не встановлено цим Кодексом [9].

Список використаних джерел:

1. Податковий кодекс України: Закон України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2755-17. (Дата звернення: 16.11.2019).
2. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр. (Дата звернення: 16.11.2019).
3. Митна енциклопедія: в 2 т. / Редкол.: І.Г. Бережнюк (відп. ред.) та ін. Хмельницький: ПП Мельник А.А., 2013. Т.2.
4. Денисенко В.В. Словник митних термінів: Запоріжжя, ЗНТУ, 2017. с.74 URL:http://eir.zntu.edu.ua/bitstream/123456789/2671/1/Denysenko_Dictionary_of_customs.pdf (дата звернення: 16.11.2019).
5. Словник основних термінів. URL: http://sfs.gov.ua/korisni-posilannya/slovnik (дата звернення: 16.11.2019).
6. Статистичний словник: /за ред. д-ра держ. упр., проф., член-кор. НАН України О.Г. Осауленка, НТК статистичних досліджень. К.: ДП "Інформ.-аналіт. агентство", 2012. с.327 URL:http://194.44.12.92:8080/jspui/bitstream/123456789/2156/1/Slovar_2012-pravkaA4kadr.pdf (дата звернення: 16.11.2019).
7. Налоговый кодекс Азербайджанской Республики: Утвержден Законом Азербайджанской Республики от 11.07.2000 г. № 905-IQ. URL:http://www.taxes.gov.az/modul.php?name=qanun&cat=3. (дата звернення: 16.11.2019).
8. Налоговый кодекс Республики Молдова: Закон от 24.04.1997 г. № 1163-XIII. URL:http://www.fisc.md/CodFiscal/CodulfiscalInterm_ru.aspx. (дата звернення: 16.11.2019).
9. Налоговый кодекс Республики Таджикистан: от 01.01.2018 г. URL:http://andoz.tj/ru/uploads/tax_code_RT_01.01.2018.pdf. (дата звернення: 16.11.2019).

УДК 930.2 + 347.6

ЮРИДИЧНІ ТА ІСТОРИЧНІ НЕВІДПОВІДНОСТІ В МЕТРИЧНИХ КНИГАХ ХАРКІВСЬКОЇ СИНАГОГИ

Олена Володимирівна Компанієць
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 122 «Комп'ютерні науки»,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»
alena.companietst29@gmail.com
Науковий керівник: Дмитро Юрійович Журило
к.т.н., доцент кафедри Українознавства, культурології та історії науки,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»

Вступ. У Харківській синагозі зареєстровані факти появи на світ композиторів Дмитра Клебанова та Йосипа Шилингера, професора-ливарника Віктора Шестопала, видатних фізиків Іллі та Володимира Ліфшиц, артистки Іди Рубінштейн, чудових архітекторів Марка Агуфа, Натана Остермана і Олександра Лейбфрейда, скрипаля-віртуоза Якова Бродського, академіка Олександра Браунштейна, балетмейстера Давида Брайніна, відомого психолога і нейрофізіолога Філіпа Басіна, командира бронепоїзда ПейсахаГореліка, розвідника Анатолія Гуревича, журналіста Олександра Лесса, письменників Арнольда Одера (Одинцова), Бориса Могильовського (Октябрьського) і Володимира Ліфшиця, правознавця Якова Магазинера, видатного машинобудівника Мойсея Найша, народних артистів Марка Перцовського і Бориса Петкера, історика ІсаакаФільштинського, філолога ДеборіЛіфшиц та багатьох інших діячів з світовим ім'ям [1].

Але метричні книги Харківської синагоги практично не були досліджені, крім, як для отримання довідково-генеалогічних даних. Винятком є робота [6].

З іншого боку, метричні книги синагоги є цінним матеріалом для історико-юридичних досліджень: в одному місці зібрані оригінальні дані про представників різних соціальних станів, місцевостей, віку, статі. Дані верифіковані, достовірні і практично не досліджені. Крім того, в ряді міст України архівні установи не мають аналогічних даних у зв'язку з фізичною загибеллю документів, або мають їх у неповному обсязі. Колективу Державного архіву Харківської області вдалося зберегти абсолютну більшість метричних книг канцелярії рабина: з книг за хронологічній період 1870 – 1919 рр. відсутні лише деякі метричні книги, наприклад, книга по народженню євреїв за 1909 р., щодо укладення шлюбу за 1917 р., по смерті за 1901 р. Найгірше складається ситуація із збереженням книг по розлученню: відсутні книги за 1893-99 рр., 1905, 1914, 1917, 1919 рр. [2].

Метою даної роботи є дослідження та аналіз метричних книг Харківської синагоги в розрізі законів Російської імперії того часу.

Результатидослідження. Єврейські громади в Російській імперії перебували під постійним пресингом влади. Пов'язано це було з цілою низкою причин. Один з них-це менша поширеність рабинатів у порівнянні з курією Православної церкви. Дійсно, навіть в самому глухому селі була церква. У разі бідних приходів, або наявності в місцевості хуторів, військових поселень або виселок, православний храм обов'язково був у відносній близькості. Батюшка будь-якого православного храму знаходився на державній службі і проблем у парафіян з вінчанням, хрещенням і відспівуванням померлих, як правило, не виникало. Проблема була тільки в розірванні шлюбу, яким відав центральний орган церковної влади – Священний Синод. (В дужках зазначимо, що православна церква була проти розірвання шлюбу і давала православному триразове право вступу в шлюб.

Четвертий шлюб, укладений з будь-яких причин – смерть чоловіка (жінки), розлучення, подружня зрада, - вважався блудом і не укладався.)

Синагог було значно менше, ніж православних храмів, хоча кількість молитовних будинків, які числилися синагогами, теж було значним. Але, якщо в Харкові на початку ХХ століття було більше 19 молитовних будинків і синагог, то факти народження, смерті, шлюбу і розлучення фіксували тільки в одній синагозі [3, с. 39-41].

На противагу цьому, у всіх православних храмах міста Харкова (їх було більше 40 [3, с. 1-3]) реєстрували факти народження, смерті, шлюбу парафіян і приїжджих. Повіти і населені пункти Харківської губернії нічого порівнювати: в деяких з них синагог не було ніколи, на відміну від православних церков, яких було безліч.

Правило про обов'язкове ведення метричних книг рабинами було введено ще в 1835 р в «Положенні про євреїв» від 13.04.1835 р.

Але, вид метричних книг був височайше затверджений тільки 20.04.1853 р.Вони повинні були вестися «на русском и еврейскомязыках и удостоверяться Членами Правлений вместе с раввинами» [7, с. 629].

Православна церква стежила навіть за здоров'ям майбутнього потомства: проводилися т. н. шлюбні обшуки, при яких уточнювалися пращури і в разі наявності спільних предків (ближче четвертого коліна споріднення) в сім'ях нареченого і нареченої, батюшка не брав на себе ризик вінчання. Але, можна було звернутися з відповідним проханням до митрополита, який мав право своєю владою дозволити родичам вступати в шлюб.

Тому, в метричних книгах православних церков досить рідко зустрічаються записи, зроблені «заднім числом».

У метричних книгах Харківської синагоги такі записи зустрічаються набагато частіше. Об'єктивно кажучи, рабин (який хоч і вважався казенним, але не перебував на державній службі) намагався чітко вести записи в книгах. Особливо це стосувалося народження хлопчиків. Традиційно, на 8 день реєструвалося народження хлопчика, а ще через тиждень – проводився обряд обрізання. Акуратність записів пов'язана і з тим, що хлопчики в перспективі були платниками податків, були зобов'язані служити в армії. З 23 випадків записів заднім числом за хронологічний період 1889-1899 рр. хлопчиків було тільки 6 або 26 %.

Тим більше, що законом передбачалася одна причина помилок – недбалість писаря. Але відповідав за це не писар, а рабин. Покарання були передбачені серйозні: наприклад, лише за несвоєчасну подачу метричних книг у міські встановлення рабин на перший раз піддавався штрафу в 10 рублів, а вдруге – відлучався від посади [7, с. 631].

З дівчатками ситуація була більш простою. Є кілька випадків, коли факт народження дівчаток фіксувався через 20 і більше років після народження. Рекорд – 27 років. Очевидно, факт народження дівчинки реєстрували перед її заміжжям. Можна пояснювати такі випадки відсутністю поблизу синагоги. Але серед таких дівчат - двоюрідна сестра знаменитої актриси Іди Львівни Рубінштейн, її тезка і однофамільниця. Вона народилася в Харкові в сім'ї Почесного громадянина і довід далекості синагоги не спрацьовує. Проте, народжену в 1868 р. Іду АдольфівнуРубінштейн, зареєстрували тільки в 1894 р. Цікаво, що у обох дівчат збігається не лише ім’я та прізвище, а й номер запису – № 87 в жіночій колонці (нумерація по чоловічій і жіночій колонках була окремою).

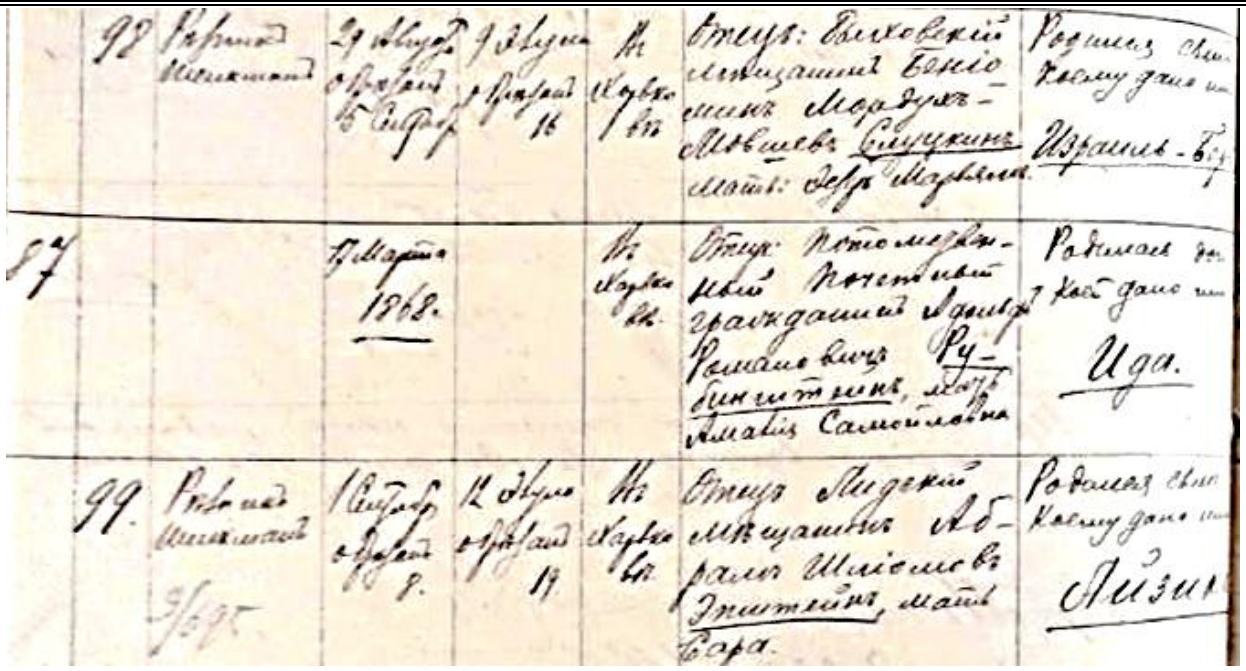

Рис. 1. Фрагмент метричної книги Харківської синагоги 1894 року із записом про народження Іди Адольфівни Рубінштейн 17 березня 1868 р. [4, с. 89].

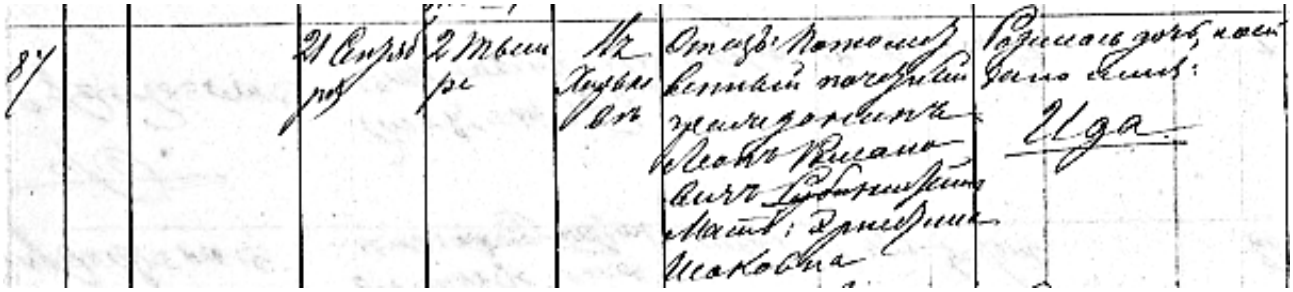

Рис. 2. Фрагмент метричної книги Харківської синагоги 1883 року із записом про народження Іди Леонівни (Львівни) Рубінштейн 21 вересня 1883 р. [5, с. 28].

У списку дітей, записаних із запізненням, є повторювані прізвища - Адлер (5 чол.), Добрейцини (2 чол.), Радини (3 чол.), Шейнцвіти (2 чол.). Звичайно, декілька дітей реєстрували за один приїзд в синагогу.

За законодавством до 1880 р. дозволялося в присутності трьох поважних євреїв видавати замість метричних свідоцтв свідоцтва про народження, які мали силу метричних свідоцтв. Але в 1881 р. таке право рабинів було скасовано. Цікаво, що ніякої заміни не було передбачено. Пропонувалося вирішувати подібні проблеми в судовому порядку. Але на практиці проблему вирішували Губернські правління своїми рішеннями. За будь-яке метричне свідоцтво стягувався гербовий збір в 75 коп. (з 1914 р.-1 рубль) [7, с. 630].

Особливу гордість православних священиків викликав факт переходу «осіб іудейського віросповідання» в правильну віру. Таке дійство обставлялося, як свято. Воно не вимагало ніякого дозволу з боку влади[7, с. 685]. Цікаво, що законодавчо не дозволялося змінювати прізвище при хрещенні євреїв, крім тих, що знаходилися1 на військовій службі) [7, с. 686]. Не дивно, що деякі дослідники доводять, що серед Іванових, Петрових і Сидорових більше євреїв, ніж слов'ян. Пов'язано це з тим, що хлопчиків з єврейських кантоністів насильно хрестили. Прізвище їм давали на ім'я хрещеного батька (командира). Звали його Іваном - новохрещені ставали Івановими, якщо офіцер мав ім'я Петро-ставали Петровими.

Дане положення повністю відповідало статті 772 Закону про Стани від 1899 р. [7, с. 686].

Цікаво, що «право на получение ордена Анны 3 степени омел тот, кто обратил в лоно господствующей церкви не менее 100 человек не христиан или раскольников…» [7, с. 696].

Єврею, який прийняв християнство, вручалася грошова нагорода, йому дозволялося жити не за межею осілості, а, де йому хотілося. Згідно із законами Російській імперії такими правами з осіб іудейського віросповідання мали: особи з вищою освітою, особи, які перебувають на державній службі, купці першої і другої гільдій, відставні військові, особи, які отримали дозвіл від губернатора, студенти на час навчання та деякі інші категорії громадян. У рішеннях загальних зборів і касаційного департаменту Урядового Сенату від 1889 р., № 25 було прямо вказано: «Единственным основаним ограничения права свободного по всей России жительства евреев (а равно и других прав) является их вероисповедание; потому устранение такого препятствия обращением еврея в християнство должно устранить всецело таковое ограничение (а равно и все другие ограничения), представления христианину из евреев право повсеместного жительства наравне с християнами вообще» [7, с. 602].

Кількість прийняли православ'я за той же хронологічний період 1889-1899 рр. становить 24 особи з 3648 новонароджених в Харкові, або 0,7 %. Причому, всі вони перейшли в православ'я вже в ХХ столітті, будучи вже зрілими людьми. Відсоток дитячої смертності в той час був значним, перевищував 10% від числа народжених і, очевидно, відсотковий вміст осіб, що прийняли православ'я, буде більш значним. А ось особа, яка прийняла іудаїзм, в метричній книзі вказана тільки одна: Посконін Ілля Васильович-селянин Тамбовської губернії [4, с. 238].

Іншою особливістю реєстрованих в синагозі є станова приналежність. Більшість осіб іудейського віросповідання ставилися до міщан, тобто, до стану, який сплачував податки в Російській імперії. Але географічна приписка відрізняється широтою. Уродженців Харкова було 397, або 10,8%. Відставних військових-226 чол. або 6,5%, полтавських міщан -236 чол., або 6,6%. Уродженців Бердичева-166 чол., або 4,6%, Могилевських міщан-192 чол., або 5,2%. Жителі імперії були представлені від Якобштадта і Вільно до Варшави і Білостока. І від Херсона та Одеси до Пітера і Воронежа.

Це не дивно, якщо згадати статтю 791 Закону про стани 1889 р: «Евреи-ремесленники, купцы и мещане оседлые пользуются в местах, для постоянного жительства ими назначенных, всеми правами и преимуществами, предоставленными другим Российским подданным одинакового с ними состояния, поколику оныя не противны особым о евреях правилам, должны бать приписаны к обществам по городам, хотябы жили в местечках, селах и деревнях» [7, с. 604].

Звертає на себе увагу кількість дітей, що народилися від одних батьків. Четверо-п'ятеро дітей не є унікальним випадком. З іншого боку, 75 дітей народилися поза шлюбом.

Висновки. Таким чином, у дореволюційний період у метричних книгах синагог зафіксовано чимало порушень загальноприйнятих положень. Пов'язані вони були, як з суб'єктивними, так і з об'єктивними причинами. Головними з яких були людський фактор і менше поширення синагог у порівнянні з православними церквами, а так само різночитання законів, які відрізнялися в різних губерніях Російської імперії. Найчастіше з порушень в метричних книгах Харківської синагоги зустрічалася пізній запис про народження. Рекорд часу від народження до реєстрації факту народження становить 27 років.

Список використаних джерел:

1. Державний архів Харківської області (ДАХО). Фонд 958. Канцелярія Харківського губернського рабина. 1856-1919 рр.

2. ДАХО. Фонд 958. Канцелярія Харківського губернського рабина. Описи.
3. ДАХО. Фонд 845. Опис 2. Справа 1078. Списки релігійних общин м. Харкова.
4. ДАХО. Фонд 958. Опис 2. Справа 46. Метрична книга про народження євреїв за 1890, 1891, 1893-95 рр.
5. ДАХО. Фонд 958. Опис 1. Справа 70. Метрична книга про народження євреїв за 1883 р.
6. Журило Д. Ю. О частоте использования мужских имён у уроженцев Харькова в годы 1900–1919 / Д. Ю. Журило // Мастерская. Электронный журнал. Режим доступа http://club.berkovich-zametki.com/?p=41054
7. Законы о евреях. / Под ред. Л. М. Брамсона. Петроград. Экономия, 1915. Ч. 1, 2. – 920 с.

УДК: 342

ПРАВОВІ ОСНОВИ СТРАХОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ГОСПОДАРЮВАННІ

Тетяна Корецька
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
tkoreckaa@gmail.com
Максим Бондаренко
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Коломієць Павло Віталійович
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

У науковій статті проаналізовано правові основи страхування в господарській діяльності, а також розглянуто різні підходи до визначення терміну «страхування». Проаналізовано економічне навантаження даних підходів з точки зоруприроди їх внутрішнього змісту.

Постановка проблеми: Страхування є однією з найдавніших історичних категорій економічних відносин між людьми і є невід'ємним атрибутом, який притаманний сучасній економічній системі відносин. Тому вкрай необхідним є приведення до спільного знаменнику всієї сукупності визначеньтерміну «страхування» й надання відповідної оцінки кожному з них.Також страхування є одним з найважливіших елементів ринкових відносин. Початок страхування належить до далекого минулого в історії людства. У світі ще не виробили більш економічного, раціонального та доступного механізму захисту інтересів суспільства, ніж страхування. Об'єктивними умовами існування страхового ринку є суспільна потреба у страхових послугах та наявність страховика, здатного її задовольнити [1].

Страхування є потужною фінансовою системою, яке практично не поступається банківській сфері, Україна робить тільки перші кроки на шляху до інтеграції страхового ринку України у світовий. Проте його подальший розвиток стримується низкою актуальних проблем :політична нестабільність в країні;

слабкі зовнішньоекономічні зв'язки України у сфері страхування з іншими країнами; нерозвиненість національної страхової інфраструктури; недостатній рівень і потенціал розвитку страхування за межами країни; низькі показники конкурентоспроможності українських страхових компаній.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Дане дослідження базується на роботах як вітчизняних, так і зарубіжних авторів. Зокрема, використана монографія М.С. Клапків, Ю.М. Клапків. «Витоки національного страхового ринку України», в якій як описаний процес зародження та етимологічна складова терміну «страхування». Серед іноземних науковців слід відмітити німецького професора Альфреда Манеса (AlfredManes), який у своїй праці «Основи страхової справи» (Versicherungswesen) подає в узагальненому

вигляді базове визначення терміну «страхування». Вже до появи цієї книги італійський вчений Гоббі (Gobbi) заклав основні вимоги для визначення терміну в своїй книзі «Узагальнення страхування» (Lassicurazioneingenerale). У статті представлені основні напрями в дослідженні даної категорії економічних відносин, викладені італійськими, французькими, німецькими, австрійськими, американськими, та вітчизняними науковими школами.

Основною **метою** дослідження є аналіз правових основ страхової діяльності в господарюванні, а також розгляд різноманітних підходів широкого кола науковців до визначення поняття «страхової діяльності» в ретроспективі та подання свого бачення цієї проблематики.

Викладення основного матеріалу. В умовах функціонування ринкової економіки, основу якої складає господарська діяльність з використанням різних форм власності, та механізму державного регулювання відносин у сфері економіки потреба суб'єктів господарської діяльності у захисті своїх майнових прав та охоронюваних законом інтересів від різноманітних ризиків зростає.

Інтерес у створенні адекватного розвиненим економічним відносинам ринку страхових послуг проявляють не тільки суб'єкти господарювання, але і держава, яка заінтересована у страховому захисті державного майна. Ці питання вирішуються шляхом упровадження в Україні перевірених світовою практикою форм і видів страхування.

Економічні та соціальні перетворення в Україні, розвиток міжнародних відносин зумовили формування страхової галузі. Формування економіки, процеси роздержавлення і приватизації, зростання конкуренції приводять до переорієнтації та розвитку системи захисту юридичних та фізичних осіб від матеріальних втрат, які можуть виникнути в результаті стихійного лиха, нещасного випадку та інших ризикових обставин. У зв’язку з цим необхідно вдосконалювати систему і механізм нагромадження коштів для забезпечення належної матеріальної підтримки тих, хто постраждав і поніс певні втрати. Страховий ринок в Україні розвинутий недостатньо. Незважаючи на молодий вік українського страхового ринку, спостерігається постійне зростання обсягів наданих страхових послуг. Страхування в Україні на сьогоднішній день проходить період свого становлення й розвитку[2, с. 90].В процесі становлення пройдено кілька етапів, протягом яких змінювалося його правове, організаційне та економічне підґрунтя. Історично склалося так, що сфера страхування була жорстко централізованою, на чолі її став єдиний страховий орган Держстрах. Кожна союзна республіка колишнього СРСР мала в ньому своє правління державного страхування, яке в більшості випадків мало формальний характер. У свідомості людей страхування не закріпилось в якості обов'язкового компоненту організації життя, а життєвий уклад був таким, що громадяни навіть не замислювалися над потребою страхування життя чи майна від нещасних випадків та стихійних лих. Професія страхових агентів не була привабливою і прибутковою. В розумінні більшості населення, вони виступали в якості комедійних персонажі, а не солідних партнерів на фінансовому ринку[9, с. 130].

Ситуація на страховій арені різко змінилася у зв'язку з демонополізацією страхової діяльності, легалізацією підприємств, у результаті чого відбувся процес росту кількості альтернативних (недержавних) комерційних страхових організацій, діяльність яких охоплювала, окрім історично сформованих видів страхування, страхування комерційних, фінансових, господарських ризиків, експортних кредитів та іноземних інвестицій, котрі стали повсякденною реальністю для десятків тисяч людей. Система страхування виконує важливу службову функцію забезпечення захисту учасників різноманітних комерційних операцій від можливих втрат, що виникають, головним чином, у результаті загибелі чи

пошкодження майна з причин випадкового і стихійного порядку. Цей інститут не лише важливий у сучасних умовах життя і діяльності громадян, підприємств, установ, організацій, банківських, комерційних структур та українського суспільства в цілому, а й відпрацьований у теорії юридичної науки та в практиці. У зв'язку з цим, виникає необхідність детальної правової регламентації усього комплексу страхової справи, пов'язаної зі здійсненням господарської діяльності, законодавчого визначення та закріплення найбільш суттєвих понять страхування, що надасть змогу учасникам страхових правовідносин дотримуватись вимог закону й уникнути проблем при укладанні договорів страхування. Оскільки фінанси, підприємства, людські та майнові ресурси найбільш цінні в світі, їх захистом займаються мільйони людей, тому основи страхового права повинні знати всі верстви населення України. Страхова справа, страховий ринок є досить прибутковим різновидом підприємництва в світі[3, с. 60].

Правова сутність страхування визначена у ст. 1 Закону України «Про страхування»: це вид цивільно-правових відносин щодо захисту майнових інтересів громадян та юридичних осіб у разі настання певних подій (страхових випадків), визначених договором страхування або чинним законодавством, за рахунок грошових фондів, що формуються шляхом сплати громадянами та юридичними особами страхових платежів. Прийнятий закон охоплює права й обов'язки сторін, які приймають участь у страхуванні. В першу чергу це страховики та страхувальники, а також інші фізичні й юридичні особи: одержувачі страхового відшкодування, страхових та інших сум, якщо вони не є страхувальниками[13].

Відповідно до Господарського кодексу України(ст.352 ГКУ) – це діяльність спеціально уповноважених державних організацій та суб'єктів господарювання (страховиків), пов'язана з наданням страхових послуг юридичним особам або громадянам (страхувальникам) щодо захисту їх майнових інтересів у разі настання визначених законом чи договором страхування подій (страхових випадків), за рахунок грошових фондів, які формуються шляхом сплати страхувальниками страхових платежів[14].

Правові норми, що регулюють відносини в галузі страхової діяльності містяться насамперед як у загальних, так і в спеціальних, присвячених регулюванню тільки страхових відносин, нормативних актах. До них належать: Конституція України (1996 р.). Закон України «Про страхування» (1996 р.), постанови Кабінету Міністрів України.

Норми страхового права встановлюють правові основи страхової діяльності, страхової справи, страхового ринку, визначають правове становище страховика і страхувальника, а також урегульовують відносини, які пов'язані з майновими інтересами: а) із життям, здоров'ям, працездатністю та додатковою пенсією страхувальника або застрахованої особи (особисте страхування); б) із володінням, користуванням і розпорядженням майном (майнове страхування); в) відшкодуванням страхувальником заподіяної ними шкоди особі або її майну, а також шкоди, заподіяної юридичній особі (страхування відповідальності).

Всі правові відносини, що пов'язані з проведенням страхування, можна поділити на дві групи: правовідносини, що регулюють особисте, майнове та страхування відповідальності, тобто процес формування і використання страхового фонду та правовідносин, які виникають у зв’язку з організацією страхової справи. Останні регулюють діяльність страховиків, їх взаємозв’язок з бюджетом, банками, органами державного управління.

На даний момент існує велике розмаїття визначень поняття «страхування» в економічній літературі. В наукових та літературних джерелах існує безліч визначень економічної категорії «страхування», аналіз її розвитку в різних економічних

суспільствах. Так, наприклад, на початку ХХ ст. німецький вчений А. Манес представляв страхування як вид економічної передбачуваності, та, водночас, як організацію, що ґрунтується на самодопомозі [7, с. 11].

А. Вагнер під страхуванням розуміє господарську організацію, яка ліквідовує чи зменшує шкідливі наслідки.Економічні науки непередбачуваних подій, що впливають на стан майна окремої особи шляхом розподілу їх на ряд випадків, котрим загрожує однорідна небезпека, причому в дійсності не наступила [4]. Окрім такого громіздкого означення категорії «страхування» можна навести й більш зжаті визначення: за Бехерем – «основною метою страхування є вирівнювання шкідливих наслідків несприятливих подій в господарському житті», за австрійським економістом А.Е. Шеффле – «всяке майнове та особисте страхування має в самій глибокій основі солідарну єдність страховиків для вирівнювання втрат» [11, с. 34]. Існує ряд визначень, автори яких відмічають не шкоду, втрату, а саме потребу, адже існують такі види страхування, де не можна говорити про шкоду, наприклад страхування на випадок укладення шлюбу, стипендій, страхування на життя. Так Маршнерстрахування розуміє як господарську установу на принципах взаємодопомоги, яке ставить метою задоволення індивідуальних чи колективних потреб, шляхом попередження господарської шкоди чи попередження зменшення капіталу внаслідок випадкових, статистично вимірюваних подій [12, с. 18]. Італійський вчений Гоббі відмічав, що «страхування являється розподілом між багатьма особами майбутньої, невідомої та випадкової потреби. Потреба не покривається можливістю прямої майнової шкоди. Потреба виникає не тільки при зменшенні майна, не тільки як капіталу, але й як можливого доходу, майна не тільки існуючого, але й такого що може створитися. Ліквідація невідповідності між потребами та засобами їх задоволення й являється завданням страхування» [5]. Німецький економіст М. Вольф стверджував, що «страхування в усіх своїх проявах має за мету компенсацію шкоди. Відмінність страхування майна від особистого страхування полягає в тому, що при страхування майна відшкодовується індивідуальна, конкретна шкода, при особистому страхуванні відшкодовується шкода середня типічна (як при сплаті неустойки)» [8]. Французький вчений Емар наполягає на тому, що «страхування являється операцією, в силу якої одна сторона – страхувальник – за заплачену ним винагороду – премію – виговорює на свою користь чи третьої особи на випадок здійснення відомого риску виплату від другої сторони – страховика, – який, приймаючи на себе сукупність ризиків, зрівноважує їх згідно законів статистики» [6]. Вчений Деланде підкреслював, що «страхування є засобом для виправлення наслідків різних подій, шкідливих для особи чи майнового стану. Це гарантія проти збитку, якого не можна уникнути, або який не можна відвернути» [7].

Висновки:

Проаналізувавши різноманітні визначення поняття «страхової діяльності» у тлумаченні різноманітних західних та вітчизняних науковців, можна впевнено констатувати, що єдиного підходу до визначення даного терміну не існує й не може існувати. Адже кожне з поданих у статті визначень відображає об’єктивний розвиток страхування в тій чи іншій державі у відповідний період та підкреслює саме ту специфіку, якою характеризується страхування в період його встановлення та розвитку. Таким чином, досліджуваного є узагальнення різних визначень в одне максимально наближене до кожного з них визначення: страхування як економічна категорія, на наш погляд, являє собою специфічну сферу реалізації фінансових відносин, що включає сукупність форм і методів формування цільових фондів та їхнє використання на відшкодування збитків при

виникненні непередбачених і несприятливих явищ (що базуються на законах статистики) задля захисту своїх майнових інтересів.

Список використаних джерел

1. Вовчак О. Д. Страхова справа : підручник / О. Д. Вовчак. – К. : Знання, 2011. – 391с.
2. Заїка Ю. О. Страхове право : посіб. / за ред. Ю .О. Заїки, С. А. Пилипенко. - К. : НАВС, 2012. – 256 с.
3. Внукова Н.Н. Практикум із страхування. – К.: Вип.1. Ліра., 1998. – 215 с
4. А. Вагнер Держава і Страхування. - 1881 р.
5. Гоббі. Узагальнене страхування. с.34. 1898
6. Емар, Теорія і Практика гарантії страхування, с. 649 с.;1924-1925.
7. Шахт А.А. Труд, собственность и капиталподохранойстрахования. – СПб., 1899. 19. Энциклопедический
8. Wolf, HolzendorffsEncyklopediederRechtswissenschsaft, II, s.419; 1914.
9. Зискін І.О. Господарсько-правові аспекти регулювання та нагляд (контролю) у сфер страхування: досвіт України та зарубіжних країн: дис. канд. юрид. нау : 12.00.04 / І.О. Зискін. — О., 2011. — 210 с.
10. Манэсъ А. Основы страхового дела (перевод с нимецкогогопод.редакцией и дополнениями) М.И. Ушакова.: Издание – М.В. Кечеджи-Шаповалова. – С-Петербургъ, 1909. – 244 с
11. Воблый К.Г. Основыэкономиистрахования / Репринтноеиздание. – М.: Издательский центр «Анкил», 1995. – 232 с.
12. Воблый К.Г. Основыэкономиистрахования. – Москва: «Анкил», 1993. – 338 с.
13. Про страхування : Закон України : від 07 березня 1996 року № 85/96-ВР // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 18.
14. Господарський кодекс України від 16.01.2005 № 436- IV//редакція від 07.02.2019

ПРАВО СУБ'ЄКТІВ ВЛАДНИХ ПОВНОВАЖЕНЬ НА АПЕЛЯЦІЙНЕ І КАСАЦІЙНЕ ОСКАРЖЕННЯ ЯК ПЕРЕШКОДА ЕФЕКТИВНОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОГО СУДОЧИНСТВА

Короєд Сергій Олександрович
д.ю.н., доцент, професор кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права
koroed_sergey@ukr.net

Україна, приєднавшись до Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод, взяла на себе зобов'язання забезпечити своїм громадянам право на судовий захист, право на справедливий судовий розгляд та право на ефективне поновлення в правах компетентними національними судами, в тому числі у відносинах із суб'єктами владних повноважень від порушень з боку останніх. Така функція була відведена адміністративній юстиції, яка, як встановлений законом порядок оскарження до суду рішень, дій чи бездіяльності суб'єктів владних повноважень, на законодавчому рівні була запроваджена ще у 1988 році, коли чинний на той час ЦПК було доповнено главою 31-А «Скарги на неправомірні дії службових осіб, що ущемляють права громадян». З набранням чинності 1 вересня 2005 року Кодексом адміністративного судочинства України, адміністративна юстиція в Україні стала бути представлена не лише спеціальним порядком розгляду і вирішення адміністративних справ, а й спеціалізованими (адміністративними) судами. Чинний на сьогодні Кодекс адміністративного судочинства України в редакції 2017 року (далі – КАС) зберіг законодавче регулювання здійснення правосуддя в адміністративних справах.

Проте, ще як за радянських часів, так й сьогодні, серед науковців панує думка, що завдання суду при розгляді адміністративних спорів полягає саме в перевірці законності і обґрунтованості дій адміністративних органів, а адміністративна юстиція забезпечує судовий контроль за публічною владою, за дотриманням законності в сфері державного

управління; межі повноважень адміністративного правосуддя прямо пов'язані зі сферою забезпечення прав, свобод та інтересів особи в публічно-владних правовідносинах.

Отже, розуміння завдання адміністративної юстиції залишається незмінним. Це завдання було відтворене в частині першій статті 2 КАС (в чинній редакції 2017 р.), згідно з якою завданням адміністративного судочинства є справедливе, неупереджене та своєчасне вирішення судом спорів у сфері публічно-правових відносин з метою ефективного захисту прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень.

При цьому, конституційною основою адміністративної юстиції в Україні стала стаття 55 Конституції України 1996 р., згідно з якою права і свободи людини і громадянина захищаються судом; кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб.

В аспекті положень Загальної декларації прав людини 1948 р. (ст. 8), Міжнародного пакту про громадянські та політичні права 1966 р. (ст. 2), Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод 1950 р. (ст. 6, 13) ми беремо до уваги, що право на справедливий судовий розгляд (право на судовий захист) гарантоване конкретною державою саме своїм громадянам, а не самою собі в особі державних органів.

Згідно з частиною третьою статті 2 КАС основними засадами (принципами) адміністративного судочинства є, зокрема: забезпечення права на апеляційний перегляд справи; забезпечення права на касаційне оскарження судового рішення у випадках, визначених законом.

В розумінні Європейського суду з прав людини право на апеляційне оскарження (в тих державах, де створено апеляційні суди) є складовою права на доступ до суду, а останнє в свою чергу охоплюється змістом права на справедливий судовий розгляд. В Україні в правовому регулюванні порядку здійснення правосуддя в адміністративних справах вже мали місце законодавчі обмеження права на апеляційне (касаційне) оскарження, але не за суб'єктним складом учасників справи, а за категорією справ (про що є Рішення Конституційного Суду України від 8 квітня 2015 року № 3-рп/2015).

Закладені в Конституції України та Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод принципи, з урахуванням їх тлумачення Європейським судом з прав людини, свідчать про те, що право на справедливий судовий розгляд (право на судовий захист), складовою якого є право на апеляційне оскарження, гарантується державою саме своїм громадянам (людям), а не державним органам.

Отже, як Конституція України (ст. 55), так й вищенаведені положення Конвенції про захист прав людини та основоположних свобод (ст. 6 і 13) не гарантують державним органам (суб'єктам владних повноважень) право на судовий захист та справедливий судовий розгляд. Таке право суб'єкти владних повноважень (державні органи) мають здійснювати лише у випадках, визначених Конституцією та законами України.

Як було зазначено нами на початку, запровадження адміністративної юстиції (у вигляді системи адміністративних судів та спеціального порядку розгляду адміністративних справ) було пов'язано саме з необхідністю захисту прав і свобод громадян від порушень з боку державних органів (держави). Отже, запровадивши таку гарантію захисту прав громадян від порушень з боку держави та уповноваживши адміністративні суди за позовами (скаргами) громадян перевіряти рішення, дії чи бездіяльність суб'єктів владних повноважень на їх відповідність певним критеріям (а саме, чи прийняті вони: на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; з використанням повноваження з метою, з якою це

повноваження надано; обґрунтовано, тобто з урахуванням усіх обставин, що мають значення для прийняття рішення (вчинення дії); безсторонньо (неупереджено); добросовісно; розсудливо; з дотриманням принципу рівності перед законом, запобігаючи всім формам дискримінації; пропорційно, зокрема з дотриманням необхідного балансу між будь-якими несприятливими наслідками для прав, свобод та інтересів особи і цілями, на досягнення яких спрямоване це рішення (дія); з урахуванням права особи на участь у процесі прийняття рішення; своєчасно, тобто протягом розумного строку), держава водночас надала судам остаточну найвищу юрисдикцію у вирішенні цих питань, а їх рішення наділила законною силою.

Таким чином, надання державним органам (суб'єктам владних повноважень) права на апеляційне оскарження ухвалених проти них адміністративним судом судових рішень призвело до ситуації, коли адміністративний суд і державний орган (як суб'єкт оскарження – відповідач у справі), які є складовими єдиного державного механізму, можуть мати різні точки зору з приводу повноважень і законності дій (рішень) один одного (коли суд дає оцінку правомірності дій державного органу, а останній сумнівається в правильності рішення суду і оскаржує його в апеляційному порядку замість його виконання).

Отже, виходячи з того, що закріплені у частині третій статті 2 КАС основні засади (принципи) адміністративного судочинства (зокрема, забезпечення права на апеляційний перегляд справи та права на касаційне оскарження судового рішення) мають реалізовуватись в межах визначеного у ч. 1 ст. 2 завдання адміністративного судочинства (яке спрямоване на захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень), тому у випадку надання судом першої інстанції захисту порушених прав фізичних (юридичних) осіб від порушень з боку суб'єктів владних повноважень, останні не повинні мати право на апеляційне (касаційне) оскарження такого рішення суду, оскільки в іншому випадку спотворюватиметься зміст завдання адміністративного судочинства і призначення адміністративної юстиції в цілому. Адже в такому разі процесуальна діяльність суду апеляційної (касаційної) інстанції фактично буде спрямована на захист прав та інтересів суб'єктів владних повноважень (тобто самої держави від громадянина), що виходить за межі завдання адміністративного судочинства. Право на апеляційне (касаційне) оскарження повинні мати лише фізичні (юридичні) особи, права яких не були захищені від порушень з боку суб'єктів владних повноважень під час розгляду справи в суді першої (апеляційної) інстанції.

ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ ЯК ЗАСІБ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЕЗПЕКИ СФЕРИ ПУБЛІЧНИХ ЗАКУПІВЕЛЬ

Діана Корчак
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»
Юридичного інституту Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
Науковий керівник: Емілія Дмитренко
д.ю.н., професор, завідувач кафедри фінансового права
Юридичного інституту Київського національного економічного
університету імені Вадима Гетьмана
emiliadmitrenko@gmail.com

Однією з головних функцій держави є закупівля товарів, робіт та послуг для забезпечення потреб держави та територіальної громади. На сьогодні публічні закупівлі забезпечують не лише ефективне витрачання бюджетних коштів, а й сприяють наданню якісних товарів, робіт і послуг, які відповідають конкретним критеріям і вимогам та здатні повністю задовольняти інтереси суспільства та держави. Більше того, публічні закупівлі виступають інструментом створення конкурентного середовища, запобігання проявам корупції у цій сфері, розвитку добросовісної конкуренції. Зважаючи на це, механізм публічних закупівель потребує наявності дієвої системи засобів забезпечення безпеки у цій сфері та ефективного правового регулювання.

Важливу роль у забезпеченні безпеки сфери публічних закупівельвідіграє здійснення такого виду фінансового контролю, як громадський з огляду на публічність та гласність закупівель. Саме публічність передбачає доведення інформації до зацікавлених осіб, її доступність та відкритість широкому колу, встановлення особливих вимог лаконічності, зрозумілості, точності та суттєвості. [4, 175].

Сутністю поняття «контроль» є перевірка об'єктів або проведення контрольних процедур, що стосуються переважно фінансових операцій в межах предмета відання керуючими суб'єктами в процесі здійснення управління. Науковцями контроль визначається як специфічні суспільні відносини взаємодії суб'єкта і об'єкта контролю з погляду дотримання певних норм або як функція державного органу. У працях учених-юристів контроль визначається як засіб регулювання поведінки окремої особи або організації в цілому, як функція управління чи обмежувальна функція певної системи тощо [3, 182]. Проте, незважаючи на різні погляди, у кожному випадку контроль передбачає наявність відповідних засобів та способів здійснення контрольної діяльності, механізму реалізації контрольних повноважень, в тому числі і для громадськості також.

Статтею 9 Закону України «Про публічні закупівлі» встановлено, що громадський контроль забезпечується через вільний доступ до всієї інформації щодо публічних закупівель, яка підлягає оприлюдненню відповідно до закону, до аналізу та моніторингу інформації, розміщеної в електронній системі закупівель, а також шляхом інформування через електронну систему закупівель або письмово органів, уповноважених на здійснення контролю, про виявлені порушення законодавства у сфері публічних закупівель та недоліки роботи електронної системи закупівель [2]. У результаті аналізу змісту цієї статті виникають деякі запитання до законодавця. Зокрема, чому передбачена можливість інформування лише органів, уповноважених на здійснення контролю, про випадки порушення законодавства, адже у разі заподіяння значної шкоди державі такі повідомлення (точніше це має бути заява про вчинення правопорушення) доцільно подавати в правоохоронні органи для оперативного розслідування. Крім того, варто погодитись з думкою В. В. Дарагана про те, що на практиці здійснення громадського контролю має в першу чергу інформаційний

характер, оскільки він, як правило, не має ніякої підтримки з боку уряду і тільки в рідкісних випадках суспільного розголосу призводить до скасування проведення тендеру [1, 236].

Окремим аспектом у реалізації громадського контролю виступає рівень забезпечення суспільства інформацією, необхідною для аналізу та моніторингу публічних закупівель, а також можливість доступу до неї звичайних громадян. Відповідно потрібно констатувати низький рівень інформаційного забезпечення з огляду на доступність та поширеність такої інформації. Основною проблемою є відсутність єдиної офіційної статистичної бази даних щодо здійснення публічних закупівель, не враховуючи існування модуля аналітики bi.prozzoro.org, діяльність якого забезпечується Європейським банком реконструкції і розвитку, RBC Group та TransparencyInternational тобто іноземними компаніями, які безпосередньо мають доступ до всієї інформації стосовно публічних закупівель в Україні. При цьому, даному модулю аналітики притаманні деякі недоліки. По-перше, це складність у розумінні та знаходженні інформації простим громадянина, адже така інформація подається виключно у формі таблиць без додаткових пояснень. По-друге, не зазначається жодних відомостей про джерела отримання інформації, на основі якої складаються статистичні показники, що, в свою чергу, ставить під сумнів достовірність такої інформації. Окрім цього, проблема відсутності офіційної статистичної бази пов'язана ще й з тим, що ні Міністерство розвитку економіки, торгівлі та сільського господарства України, ні Державна служба статистики України не наділені повноваженнями щодо збору реальних показників функціонування системи публічних закупівель. Державна аудиторська служба України також не забезпечує виконання цього завдання, надаючи досить узагальнені показники без конкретизації.

Таким чином, на сьогодні громадський контроль не в повній мірі сприяє забезпеченню безпеки у сфері публічних закупівель через відсутність дієвих інструментів та засобів впливу у разі порушення законодавства, а також відсутність координації з державними органами стосовно запобігання проявам корупції у цій сфері. За умови удосконалення механізму здійснення громадського контролю він може сприяти забезпеченню ефективного витрачання бюджетних коштів, якісному наданню товарів, робіт і послуг, створенню конкурентного середовища, запобіганню проявам корупції у цій сфері.

Список використаних джерел

1. Дараган В.В. Здійснення громадського контролю у сфері публічних закупівель як форма реалізації конституційних прав громадян. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2018. Спеціальний випуск №3. С. 233-237.
2. Про публічні закупівлі: Закон України від 25.12.2015 р. № 922-VIII. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/922-19 (дата звернення: 20.11.2019).
3. Цибульник Н. Ю. Контрольні функції уповноважених суб'єктів щодо реалізації державної політики у сфері публічних закупівель. *Науковий вісник публічного та приватного права.* 2017. №5. Т. 2. С. 181-186.
4. Ярмак І. М. Поняття і зміст принципів публічності, законності, компетентності. *Наше право*. 2014. №1. С. 174-180.

ЗАХИСТ ВИКРИВАЧІВ В РАМКАХ ЄВРОПЕЙСЬКОГО АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРОСТОРУ

Ольга Косиця
к.ю.н., доцент кафедри правового забезпечення
господарської діяльності факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ
olga.kosytsia@gmail.com

Євроінтеграційний курс України передусім визначає далекосяжні напрями гармонізації функціонування органів публічної адміністрації, забезпечення неупередженої обстановки для адаптації фундаментальних основ Європейського адміністративного простору до сучасних політичних, соціокультурних та економічних суспільних відносин.

Дослідження захисту прав викривачів як складової Європейського адміністративного простору обумовлюється євроінтеграційними прагненнями України через наближення основних засад діяльності публічної влади до стандартів європейського права, частиною якого є Європейський адміністративний простір.

Проблематика Європейського адміністративного простору стала предметом наукових досліджень В. Б. Авер'янова, М. М. Гнатовського, О. А. Банчука, В. М. Бевзенка, М. А. Бояринцевої, І. А. Грицяка, І. Б. Коліушка, В. К. Колпакова, Д. М. Лук'янця, Р. С. Мельника, А. А. Пухтецької, К. М. Рудой, В. П. Тимощука, Ю. В. Фоміна, Ю. Л. Юринець та ін.

Сама концепція Європейського адміністративного простору виникла наприкінці XX ст. у результаті ґрунтовних наукових досліджень природи європейського правового простору та спроб визначення місця в ньому нових вдосконалених форм діяльності органів публічної адміністрації країн-членів ЄС та налагодження конструктивної взаємодії між ними [1, 9]. Європейський адміністративний простір: – це середовище для європейського врядування; його основу складають правила взаємодії («правила гри») між учасниками європейського врядування, які інакше можна назвати стандартами європейського врядування [2, 71]; це – сукупність спільних стандартів для здійснення управління, які визначаються законом і запроваджуються через систему заходів, процедур і механізмів підзвітності [3, 12]; це – середовище, сформоване політикою та нормами ЄС, що передбачають активну роль національних урядів. В рамках європейського адміністративного простору органи управління держав-членів ЄС з метою ефективного та всебічного забезпечення прав громадян та свобод підприємництва в ЄС зобов'язані гарантувати однорідний (однаковий для усіх) рівень якості та ефективності надання адміністративних послуг [4, 1062].

Актуальність ідеї Європейського адміністративного простору визначається тим, що подальша перспектива інтеграції передбачає та стимулює розробку, уніфікацію та кодифікацію загальноєвропейського права, поширення сфери дії міжнародних договорів, конвенцій, директив та діяльності загальноєвропейських інституційних органів і структур, що регулюють відносини в різних сферах суспільного життя між країнами не тільки Європейського союзу, а й країнами-учасницями ОБСЄ.

У свою чергу, й самі принципи Європейського адміністративного простору є комплексним поняттям через те, що має місце певна система таких принципів. До їх числа можна віднести принцип зв'язаності адміністрацій законом, принцип пропорційності, принцип юридичної визначеності, принцип захисту законних очікувань, принцип дискримінації, право бути вислуханим у процесі винесення рішення в адміністративній справі, принцип компенсації заподіяної шкоди, принцип рівного доступу осіб до

адміністративних судів, принцип відповідальності публічної адміністрації. Зазначений перелік є розширеним, а відповідно, його можна розглядати як «широке значення принципів Європейського адміністративного простору» [5, 9]. Натомість, складовими Європейського адміністративного простору визначають: спільні європейські цінності; європейські принципи державного управління; спільні норми і принципи європейського адміністративного права; спільні цінності та принципи організації державної служби; подібні процедури і механізми координації політики, вироблення та впровадження урядових рішень; єдині стандарти та процедури тощо [6, 22].

На сьогоднішній день спільною європейською цінністю є забезпечення прав викривачів, а саме створення правових та організаційних можливостей щодо реалізації, охорони та захисту прав викривачів у межах Європейського правового простору. Це підтверджується прийнятою у 2019 році Директивою Європейського Парламенту та Союзу про захист осіб, які повідомляють про порушення законодавства Союзу (Directive of the European Parliament and of the Council on the Protection of Persons Reporting on Breaches of Union Law) [7], якою легалізовано єдині європейські стандарти для забезпечення прав осіб, які виявлятимуть порушення законодавства Європейського Союзу – викривачів, у таких сферах суспільного життя, як державні закупівлі, фінансова діяльність, споживча безпека, ядерна безпека, здоров'я та благополуччя тварин, охорона здоров'я, протидія відмиванню коштів та фінансуванню тероризму, безпека на транспорті, захист навколишнього природного середовища, захист персональних даних і безпека інформаційних систем, а також чинними спеціальними законодавчими актами щодо захисту прав викривачів в деяких європейських країнах.

Отже, враховуючи, що однією зі складових Європейського адміністративного простору є спільні європейські цінності, вважаємо що забезпечення прав викривачів є однією зі стратегічних європейських цінностей, що визнається Україною, виходячи з положень Конституції України: «піклуючись про зміцнення громадянської злагоди на землі України та підтверджуючи європейську ідентичність Українського народу і незворотність європейського та євроатлантичного курсу України».

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Державне управління: європейські стандарти, досвід та адміністративне право / В. Б. Авер'янов, В. А. Дерець, А. М. Школик та ін.; за заг. ред. В. Б. Авер'янова Київ, 2007. 288 с.
2. Оржель О. Чинники формування Європейського адміністративного простору. *Вісник Національної академії державного управління.* 2011. Вип. 2. С. 65–73.
3. Оціночні звіти групи держав Ради Європи проти корупції (GRECO) щодо стану корупції в Україні. URL: http://old.minjust.gov.ua/anti_corruption_grecorep.
4. Фомін Ю. В. Особливості формування Європейського адміністративного простору. *Форум права*. 2011. № 1. С. 1059–1064. URL: http://www.nbuv.gov.ua/e-journals/FP/2011-1/11fjveap.pdf.
5. Бояринцева М. Принципи Європейського адміністративного простору та їх реалізація в Україні. *Visegrad Journal on Human Rights*. 2015. № 5/1. С. 6–12.
6. Стандарти європейського врядування : навч. посіб. / авт. кол.: І. А. Грицяк, О. Ю. Оржель, С. М. Гладкова та ін. ; за заг. ред. І. А. Грицяка. Київ, 2011. 184 с.
7. European Parliament legislative resolution of 16 April 2019 on the proposal for a Directive of the European Parliament and of the Council on the protection of persons reporting on breaches of Union law. URL: http://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2019-0366_EN.html?redirect#BKMD-11.

orcid.org/0000-0001-7634-1168

УДК 165.6:159.923.2

ВІРА ЯК СПОСІБ І ФОРМА СПРИЙНЯТТЯ НОРМ, ЦІННОСТЕЙ ТА ІДЕАЛІВ СУСПІЛЬНОГО ЖИТТЯ

Кравченко Петро Анатолійович
доктор філософських наук, професор, декан факультету історії та географії
Полтавського національного педагогічного університету імені В.Г.Короленка

Людині без урахування ірраціональних факторів неможливо побудувати цілісну картину світу, сформувати систему цінностей. Раціональне і ірраціональне це два протилежних, але взаємодоповнювані начала, що утворюють нерозривну єдність. Без звернення до ірраціональної проблематики звужується смислове поле антропологічних теорій і концепцій культурно-історичного процесу. У східних культурах здатність до ірраціонального світорозуміння – одна із основ фундаментальної архетипної парадигми. Ірраціональність супроводжувала і супроводжує людську діяльність на всіх рівнях: у буденному житті, у міжособистісних відносинах, у галузі культури і науки. Нині навіть «зверхсучасні» наукові відкриття неможливі без творчого пошуку і інтуїтивних прозрінь. Будь-яке нове знання не може бути тільки результатом логічної роботи інтелекту. Ірраціоналізм у певному сенсі закладений у людини вже на психофізичному рівні. Мозок має дві півкулі. Вони володіють різними формами сприйняття дійсності та обробки інформації: одна півкуля відповідає за логічну, аналітичну (раціональну) роботу мозку, а друга за художньо-образну, евристичну, тобто ірраціональне навантаження.

Австрійський математик К. Гедель доказав теорему згідно з якою ніяка логічна, формалізована наукова система не може вважатися повноцінною і відповідати критеріям достатньої аргументації і несуперечливості, якщо існує деяке судження, яке не може бути ні спростовано, ні доведено всередині неї, якщо це судження потребує виходу за її межі, або якщо воно потребує залучення неформалізованих засобів. Тобто, у будь-якій мові (а наука – це мова раціональності) існує істинне висловлювання яке неможливо довести, а це значить, що такі істини повинні бути швидке формально віднесені до релігії, яка асоціюється з ірраціональністю. Навіть більше – аксіоми тому і аксіоми, що вони не доводяться, а приймаються на віру.

Наука як апофеоз раціональності, можлива лише у випадку прийняття тези про реальну наявність законів, що визначають існування Всесвіту. Тобто, допускається існування деякої грандіозної структури, логічно достатньо багатої для того, щоб увійти в супротив до обмежуючої теореми Геделя. Реально – у повсякденній роботі учений не стикається з цією проблемою, оскільки має справу з локальними описами світобудови. Значить, логічні, виключно раціональні межі звужують можливості цілісної картини світу і потребують виходу в область образного і недискусивного сприйняття. Тому, формалізовані мови уже не можуть бути єдиною формою мови сучасної науки. Прагнення до максимальної адекватності потребує використання і неформалізованих ірраціональних систем. Приймаючи ірраціональну складову як обов'язкову, людина все більше долає межі, які вона протягом віків собі ставила.

Однією із форм ірраціонального відношення людини до світу, світосприйняття і ціле покладення – є віра.

В. І. Шинкарук писав, що світ даний нам нашим світорозумінням, нашою вірою, надією і любов'ю (Шинкарук, 1994, с. 145).

В. І. Шинкарук визначив віру як форму і спосіб сприйняття соціальної інформатизації, норм, цінностей та ідеалів суспільного життя, коли вони, не будучи даними власним

практичним чи пізнавальним досвідом, приймаються, як очевидні факти чи характеристики об'єктивної діяльності, сущого і належного; засіб освоєння досвіду попередніх поколінь, сприйняття сподівань, очікувань та надій щодо майбутнього.

Як особлива людська здатність, віра сформувалася в процесі становлення людської свідомості на основі матеріальної суспільно-історичної практики як освоєння індивідами суспільного буття. Суспільна діяльність спрямована на реалізацію таких цілей, в яких творча уява людини дає образ потрібного (предмета, потреб), де можливе зображується як дійсне. Віра сформувалась як здатність сприймати й переживати можливе як дійсне, ймовірне як вірогідне. Оскільки людська свідомість завжди націлена на майбутнє, віра є здатність сприймати і переживати образи бажаного чи небажаного майбутнього як неминучого, плекати надії на звершення бажаного, сподіватись на краще. (Шинкарук, 1986, с. 81).

Суспільні функції віри визначаються типом світогляду, в систему якого вона входить. Наприклад, у міфологічному світогляді людина ототожнювали спосіб дії природних сил із способом власної життєдіяльності, не виокремлювала себе з природи, людина не розмежовувала суспільне та природне. Усі явища природи сприймалися нею в усобленому вигляді «на віру». У релігійному світогляді природа розперсоніфікується, а людина натуралізується. Визначальними елементами релігійного світогляду є віра в надприродне, протиставлення природному надприродного. Віра у всемогутнього Бога – упорядника світу, віра в особисте безсмертя (безсмертя душі). Віра в «спасіння» від пранців земного життя в «небесному царстві». Релігійна віра стає духовною втіхою, виправданням страждань, вона надає цим стражданням видимий сенс.

У науковому світогляді об'єктивна дійсність оцінюється згідно з даними наукового пізнання. Ідеалом науки є побудова такої моделі об'єкта, з якої було б виключене все, що йде від суб'єкта, тобто адекватне зображення об'єкта яким він є «сам по собі». Через науку здійснювалась «розперсоніфікація» природи, зведення «надприродного» до «природного» (Шинкарук, 1969).

У релігії віра забезпечує сприйняття і суспільне функціонування антинаукових уявлень, вона є сліпою вірою в надприродне, а тому протистоїть науці. У науковому світогляді віра спирається на досягнення науки і є важливим моментом формування переконань. Вона є елементом інтелектуально-емоційних відношень суб'єкта до будь-якого знання як до істинного або неістинного через єдність доведення та вірування (як почуття).

Віра є універсальною ознакою людини незалежно від ставлення до релігії, що забезпечує сприйняття майбутнього, здійснення очікувань, сподівань тощо (Шинкарук, 1994).

Знання та світоглядні уявлення людина отримує в процесі навчання й виховання, здебільшого, без перевірки власним розумом і досвідом, сприймаючи їх на віру, довіряючи певним авторитетам. Але здійснювати власний науковий пошук означає піддавати все сумніву одночасно з вірою в цей сумнів.

Тому віра охоплює теоретико-пізнавальну діяльність та практичну реалізацію її цілей, а її предметом є можливості (Шинкарук). Серед їх величезної кількості кожен індивідуально обирає ті, які, на його думку, є більш дієвими, вірить в їх здійснення.

Віра може реалізуватися двояким чином: коли неможливе сприймається як здійснене (у цьому випадку віра призводить до омани) або коли можливість у яку вірили реалізується і стає реальною можливістю, тобто – дійсністю. Це є реалізація мрії у яку людина повірила.

Свідомість людини здатна уявне переживати як дійсне, минуле і майбутнє – як теперішнє. Тому віра – це психологічна установка на сприйняття уявної реальності як дійсності. Уявна реальність може бути ілюзорною або істинною. Саме тому вона потребує перевірки, вона протилежна не знанню взагалі, а тільки вірогідному знанню.

Коли вчений висуває навіть «Божевільну» ідею, яка може бути лише гіпотезою, він не може реалізувати її, якщо не сприйматиме її як істинну. У цьому плані віра є психологічною установкою на сприйняття імовірного істинного знання як вірогідно істинного. Саме як психологічний феномен вона генетично пов'язана з цілепокладаючою творчою діяльністю, включає в себе бачення і передбачення майбутнього. До припущень практичного життя ми ставимося як до прийнятих на віру знань. Об'єктивні припущення – це імовірність незнання, воно перетворюється у вірогідне знання після виконання дії. Але щоб здійснити цю дію, потрібно повірити в істинність припущення, в його вірогідність, зауважує В. І. Шинкарук (Шинкарук, 2004).

Віра проявляється у сприйнятті ймовірнісно істинних знань як вірогідних у тій ситуації, коли потрібно розв'язувати життєво важливі справи, а вірогідного знання немає і ще не може бути. Вона забезпечує здатність особистості долати само обмеженість, це стимул для певної дії стосовно оточуючих обставин.

Прийняття знання на різних етапах наукового пізнання обов'язків передбачає «участь» віри. Із гносеологічної точки зору віра може бути презентована у вигляді акту прийняття чогось як істинного, справедливого, доцільного в умовах відсутності чи неможливості достатніх емпіричних чи раціонально-теоретичних обґрунтувань, доведень.

Віра існує уже в самих основнах науки. Конкретними формами її проявлення є наукові аксіоми, парадигми, конвенції, гіпотези.

У науці віра може існувати у певних постулатах. Наприклад: онтологічний постулат – незалежність об'єкта науки від суб'єкта пізнання і самого процесу пізнання. А. Ейнштейн писав: «… віра в існування зовнішнього світу, незалежно від сприймаючого суб'єкту, лежить в основі всього природознавства» (Эйнштейн, 1965, с. 136); віра вченого у те, що об'єктивна реальність підчиняється певним законам, які також незалежні від свідомості; віра вченого у принципову пізнаваємість світу, його доступність розуму людини, науковому пізнанню – «Віра є і завжди буде мотивом наукової творчості» – писав А. Ейнштейн (Эйнштейн, 1967, с. 543).

Наукова віра ґрунтується на даних безпосереднього чуттєвого досвіду людини і її здатності до абстрактно-логічного мислення. Початкове, попереднє знання в науці на теоретичному рівні презентується постулатами, аксіомами, визначеннями, які є передумовою науково-об'єктивного знання і сприймаються на віру.

Попереднє знання, яке часто існує у формі неявного знання, відіграє роль певного фільтра у пізнанні. Тому творчість пов'язана із осмисленням передумов, багато із яких носять гіпотетичний характер і існують у ролі аксіом, що неможуть бути спростовані. К. Поппер у свій час зауважував, що ці аксіоми можна розглядати «або як емпіричні, чи наукові гіпотези, або як конвенції» (Поппер, 1983. с. 99). Таким чином, об'єктивне наукове знання має гіпотетичну основу котра постійно переглядається і змінюється. Наукові постулати, аксіоми, визначення приймаються на віру в якості робочих гіпотез.

У відповідності з основами науки у кожній науковій спільноті виникають певні переконання, загальні підходи до методики наукового дослідження, які підтримуються на неформальному рівні, визначають наукову проблематику і функціонують на рівні міжособистісного спілкування вчених. Це є, на думку Т.Куна, основа для віри в ту чи ту теорію, яка претендує на статус парадигми. Прихильники парадигми стають тим

прошарком «віруючих», для якого прийняття основи наукового пізнання стає «credo». У межах парадигми виникає феномен конвенціоналізму – домовленості між вченими про прийняття тих чи тих наукових аксіом, основ логічного висновку і його правил. «Прийнятність» є суб'єктивністю, але у формі все загальності, що дає підставу для розуміння того чи того висловлювання як загальноприйнятного, а значить, істинного, наукового.

Більш того, окрім основ науки, феномен віри проявляється на різних етапах процесу наукового дослідження: при постановці мети дослідження, осмисленні наукової проблеми і реальних шляхів її вирішення. Висування гіпотез з епістологічної точки зору віра є необхідною складовою творчого руху наукового дослідження від незнання до знання і від неповного знання до більш повного.

Віра несе в собі проекцію у майбутнє, задає певну спрямованість активності суб'єкта, пов'язана із цілепокладенням і стимулює складний процес ціле реалізації. Про це писав і Е. Гуссерль.

Досвід історії науки свідчить, що віра вченого у творчу мету здатна вдохновити його на тяжку працю і служить важливим фактором досягнення фундаментальних наукових результатів.

У ситуації творчого пошуку вирішення проблеми вчений висуває і розробляє гіпотези. Вони часто суперечать існуючим теоріям і пов'язані з певним ризиком. Той, хто приймає гіпотезу на ранніх стадіях її існування, чекає можливих майбутніх її підтверджень. Це чекання і виражає віру в правильність і раціональність гіпотези. Акт віри дає гіпотезі «санкцію» на потенційну істинність, «право на існування». Віра сприяє пошуку нових знань і закріпленню їх у сфері об'єктивного знання.

Список використаних джерел

1. Поппер К. Логика и рост научного знания. Москва : Наука, 1983. 606 с.
2. Філософський словник / за ред. В. І. Шинкарука. Київ : Наукова думка, 1986. 800 с.
3. Шинкарук В. І. Віра, Надія і Любов. *Віче* 1994. № 3 (24). С. 145–50.
4. Шинкарук В. І. Категоріальна структура наукового світогляду. *Вибрані твори* : у 3 т. Київ : Наукова думка, 2004. Т. 3, ч. І с. 164–172.
5. Шинкарук В. І. Марксистська філософія і світогляд. *Філософська думка*. 1969. № 1. С. 9–20.
6. Эйнштейн А. Эволюция физики. *Собрание научных трудов* : в 4 т. Москва : Прогрес, 1967. Т. 4. С. 357–544.
7. Эйнштейн А. Физика и реальность. Москва : Наука, 1965. 700 с.

References

1. Einshtein A. (1967). Evoliutciia fiziki [The evolution of physics]. *Sobranie nauchnykh trudov [Collection of scientific papers]* (Vol. 4. pp. 357-544). Moskva: Progres [in Russian].
2. Einshtein A. (1965). *Fizika i realnost [Physics and Reality]*. Moskva: Naukas [in Russian].
3. Popper K. (1983). *Logika i rost nauchnogo znaniia [Logic and the growth of scientific knowledge]*. Moskva: Nauka [in Russian].
4. Shynkaruk V. I. (Ed.). (1986). *Filosofskyi slovnyk [Philosophical dictionary]*. Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
5. Shynkaruk V. I. (2004). Katehorialna struktura naukovoho svitohliadu [Categorical structure of scientific outlook]. *Vybrani tvory [Selected works]* (Vol. 3, pt. 1, pp. 164-172). Kyiv: Naukova dumka [in Ukrainian].
6. Shynkaruk V. I. (1969). Marksystska filosofiia i svitohliad [Marxist philosophy and outlook]. *Filosofska dumka [Philosophical thought]*, 1, 9-20[in Ukrainian].
7. Shynkaruk V. I. (1994). Vira, Nadiia i Liubov [Faith, Hope and Love]. *Viche [Viche]*, 3 (24), 145-150 [in Ukrainian].

ПРАВО ТА ПРАВОСВІДОМІСТЬ У КОНТЕКСТІ ГАРМОНІЗАЦІЇ СУТНІСНИХ РИС ОСОБИСТОСТІ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ ТА СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Кравченко А.П.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства
Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна»
allakravch@yahoo.com

Аналізуючи дослідження проблем трансформації та перебудови сучасної правової реальності в Україні, становлення демократії як результату правильного застосування правових процедур, можна дійти висновку, що різноманітність шляхів та умов здійснення цих процедур пов'язані, переважно, не з їх альтернативністю, а із різною мірою наближення до певного правового ідеалу. Ще І. Кантом була чітко обґрунтована неможливість повної реалізації правового ідеалу, який не заперечує його цінності, а навпаки, змушує постійно звертатися до спроб його досягнення, адже цей ідеал відіграє роль постійного регулятива, а не тимчасової мети, яка втрачає значення після її досягнення. Найлегше досягнути дотримання вірності правовому ідеалу окремому індивіду — для цього достатньо прийняти відповідне внутрішнє рішення і не зраджувати собі у ньому. Однак, від правової дисциплінованості окремого індивіда до правового ідеалу ще доволі великий шлях, оскільки навіть якщо кожен член суспільства прийме подібне рішення, зовсім не обов'язково, що всі вони орієнтуватимуться на один і той же правовий ідеал, так як у них можуть бути взаємовиключні уявлення про справедливість. Тому основоположною засадою залучення членів суспільства до права (а отже, і можливостей їхнього впливу на нього) виступає правосвідомість, яка, значною мірою, залежить від усвідомлення кожною особою спільних норм і цінностей. Вважається, що цінністю є все те, у чому людина має потребу. Але потреби людей у так званих суспільствах споживання давно вийшли за межі природних і розумних. Основною потребою таких суспільств часто стає потреба мати більше матеріальних речей, але в цьому не можна віднайти головний сенс людського існування. Цінність повинна носити всезагальний характер для індивідуального життя та для життя всього суспільства, культури. Цінності, у тому числі й правові, можна обґрунтувати логічно та виразити в ідеях, тоді вони стають способом буття людини у світі, відбивають її ставлення до світу. Цінності, якщо вони посіли чільне місце в духовному житті індивіда, наповнюють змістом його життя. У цьому контексті можна констатувати, що право надане нам із самого початку як цінність в умовах розвитку ринкового і демократичного суспільства. Воно є інструментом, що створюється кожним суспільством для раціонального вирішення виникаючих у ньому конфліктів. Але це потрібно усвідомити кожній людині й зрозуміти суть правовідносин та їх значення для кожного громадянина у суспільстві.

Виходячи зі своїх потреб та інтересів, люди перетворюють навколишню дійсність, наповнюючи існуючі предмети та явища новим змістом, які вже потім стають для них цінностями. Так, потрапляючи в нове правове середовище, людина адекватно реагує на створені умови або відчужується від середовища, пристосовуючи свою поведінку під існуючу правову систему. А за умови зацікавленості суб'єктів у перетворюючій діяльності всі навколишні предмети та явища набувають для них і для суспільства цінність, у тому числі й право. Тому право за своєю суттю антропологізоване. У його основі перебувають такі цінності, як збереження життя, родини, власності, забезпечення безпеки, здобування знань, прийняття рішень тощо. Цільове призначення права в цьому зв'язку полягає в збереженні існуючих цінностей за такими напрямами, як їх закріплення, ієрархізація, інформування про цінності, перерозподіл і захист цінностей. Окрім того,

право володіє власною, притаманною виключно йому, цінністю, оскільки протистоїть сваволі, є символом свободи, справедливості, формальної рівності. Право є не тільки уособлення порядку, але й цінністю, яка забезпечує його розвиток, охорону і взаємодію із безладдям. У розумінні власної цінності права виділяються специфічні цінності, що, на відміну від цінностей права, тобто цінностей, забезпечуваних правом (життя, здоров'я, родина, власність тощо), називаються правовими цінностями (права людини, суб'єктивні права, юридичні обов'язки, правозаконність та інші). Соціальна цінність права визначається його здатністю вирішувати виникаючі в суспільстві проблеми за допомогою правових засобів, формуванням необхідного обсягу правового регулювання, забезпеченням стабільності у відносинах, надійністю соціального захисту. Особистісна цінність права полягає в тому, що право є джерелом свободи особи, котра входить у певну соціальну спільність. Постає питання — як зробити так, щоб право як цінність усвідомлювалось, а дотримання правової поведінки стало переконанням індивіда, тобто стало тим ціннісним орієнтиром, що визначає спосіб його дій. Для гармонізації сутнісних рис особистості в контексті філософії права потрібно зрозуміти: чи можливе становлення цілісної особистості в межах сучасної правової реальності та в умовах економічної й соціокультурної трансформації? Для цього важливо усвідомити взаємовідношення таких чинників: свобода людини як духовна цінність та її правова соціальність, яка пов'язана із сучасними умовами економічної й соціокультурної трансформації. Людина здатна самовільно діяти, вона завжди поставлена в умови вибору. У цьому полягає сутність її свободи. У такому розумінні свободу можна тлумачити як свободу вибору, однак вибору відповідального, коли людина свідомо знаходиться у відповідному полі діяльності та саме до неї особисто повертаються наслідки її дій та вчинків.

Сучасні умови переходу до нових суспільних реалій трансформують і свідомість і поведінку особистості, а хибне розуміння соціальної справедливості, коли вона сприймається як рівність у споживанні, а не як рівні можливості, може спонукати особистість до протиправних дій. Отже, треба доносити до масової свідомості, що кожен вправі робити те, що він хоче, на що вистачає його здібностей, що визначається інтересами і спрямованістю особистості, але, виключно у межах, установлених чинним законодавством.

ПРАВОВИЙ СТАТУС ПРИВАТНОГО ПІДПРИЄМСТВА

Олександр Кривицький
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Діана Джуманова
здобувачі першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Вікторія Пономаренко
к.псих. наук, доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права
advokatponomar@ukr.net

У сучасній економіці отримує своє вираження об'єктивна потреба стимулювати приватну ініціативу шляхом забезпечення законних приватних інтересів учасників господарського життя, а з іншого – попередити негативні прояви такої ініціативи і, відповідно, забезпечити врахування і захист публічних інтересів. Ринок і державне регулювання економічних відносин, приватні і публічні відносини стали

взаємообумовленими та взаємопов'язаними.Становлення та розвиток ринкових відносин у змішаній економіці Україні, створення інфраструктури ринку, поява нових організаційно-правових форм господарювання, включення економіки України у світовий комерційний оборот вимагають переосмислення теоретичних основ діяльності підприємств як суб'єктів господарювання.

На нашу думку необхідно зазначити, що підприємства як учасники економічних відносин є провідниками, які поєднують особисті інтереси з суспільними. Удосконалення правового статусу саме приватного підприємства та підвищення ефективності його господарювання є невід'ємним елементом стратегії розвитку економіки України. Це обумовлено тим, що в Україні приватні підприємства становлять велику частину загальної кількості господарюючих суб'єктів, заснованих на приватній власності фізичних та юридичних осіб, оскільки ця форма господарювання є зручною з багатьох точок зору, в першу чергу, через відсутність вимог щодо мінімального розміру статутного фонду, а також через можливість здійснення одноосібного керівництва і управління такою юридичною особою, адже законодавство не містить вимог щодо обов'язкового створення в приватному підприємстві виконавчого та інших органів, як це вимагається, наприклад, в товаристві з обмеженою відповідальністю. В той же час спірною залишається велика кількість питань, пов'язаних зі створенням, порядком формування майна, а також специфікою устрою приватного підприємства. Прийняття нових Цивільного та Господарського кодексів України, на жаль, так остаточно і не вирішило питання щодо правового становища цієї господарюючої одиниці.

Згідно з ст. 113 Господарського Кодексу України (надалі – ГК) приватним підприємством визнається підприємство, що діє на основі приватної власності одного або кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці. Приватним є також підприємство, що діє на основі приватної власності суб'єкта господарювання — юридичної особи. В той же час порядок організації та діяльності приватних підприємств визначається ГК та іншими законами. Діючі нормативно-правові акти визначають такі ознаки приватного підприємства:діє на основі приватної власності фізичної особи;один або кілька засновників;засновниками можуть бути громадяни, іноземці, осиб без громадянства;участь у праці чи використання найманої праці; може створюватись на основі приватної власності однієї юридичної особи.

О. М. Вінник стосовно приватного підприємства зазначає, що за підприємством унітарного типу майно може закріплюватися на будь-якому з основних правових титулів - праві власності, праві господарського відання, праві оперативного управління. При цьому приватне підприємство корпоративного типу має ту особливість, що майно за ним закріплюється на праві спільної часткової приватної власності [8].

Частина 3 статті 63 ГК визначає, що від способу утворення (заснування) та формування статутного фонду в Україні діють підприємства унітарні та корпоративні.

Інша частина цієж ж статті ГК визначає, що унітарним є підприємство, яке створюється одним засновником, який виділяє необхідне для того майно, формує відповідно до закону статутний фонд, не поділений на частки (паї), затверджує статут, розподіляє доходи, безпосередньо або через керівника, який ним призначається, керує підприємством і формує його трудовий колектив на засадах трудового найму, вирішує питання реорганізації та ліквідації підприємства.Особливості правового статусу унітарних підприємств розглядаються нами крізь призму конкретних їх видів.

Так, базою для створення приватного підприємства з одним засновником ст.ст. 63, 113 ГК України. Стаття 325 Цивільного Кодексу України, хоча і не містить такої форми, проте

дає визначення права приватної власності та її об'єктів. Зокрема, законодавець визначає такі характеристики приватного підприємства з одним засновником: діє на основі приватної власності фізичної або юридичної особи - суб'єкта господарювання (обєднання громадян, політ партії), а отже майном, що передається як внесок до його статутного фонду - має бути саме майно, що знаходиться у приватній і, відповідно, не знаходиться у комунальній або державній власності; засновником може бути фізична особа (фізичні особи) - громадянин України, іноземець або особа без громадянства або одна юридична особа, що має статус суб'єкта господарської діяльності (ст. 55 ГК України). Спільного заснування приватного підприємства фізичними і юридичними особами, а також декількома юридичними особами, на відміну від господарського товариства, законодавство не передбачає; може діяти з одним засновником діє як на основі праці його засновника, так і з використанням найманої праці.

За змістом ч. 5 ст. 63 ГК України корпоративним є підприємство, що утворюється, як правило, двома або більше засновниками за їх спільним рішенням (договором), діє на основі об'єднання майна та/або підприємницької чи трудової діяльності засновників (учасників), їх спільного управління справами, на основі корпоративних прав, у тому числі через органи, що ними створюються, участі засновників (учасників) у розподілі доходів та ризиків підприємства. Як і унітарні, корпоративні підприємства характеризуються наявністю декількох видів, особливості правового статусу яких будуть нами розглянуті. Таке приватне підприємство має інші характеристики: діє на основі приватної власності кількох громадян, іноземців, осіб без громадянства та його (їх) праці чи з використанням найманої праці; за своєю суттю приватне підприємство з декількома засновниками близьке до господарського товариства; на відміну від унітарного, засновниками корпоративного приватного підприємства можуть бути лише фізичні особи, так як згідно ст. 113 ГК засновником унітарного приватного підприємства може, зокрема, бути одна юридична особа; діє на основі приватної власності засновників; може обмежуватись працею своїх засновників або використовувати найману працю.

Такод однію із форм приватного підприємства з двома та більше засновниками є колективне сільськогосподарське підприємство, діяльність якого крім ГК та ЦК регулюється Законом України «Про колективне сільськогосподарське підприємство» від 14 лютого 1992 року, і визначає, щоосновним завданням колективного сільськогосподарського підприємства є виробництво товарної продукції рослинництва і тваринництва, а також її переробка та інші види діяльності, спрямовані на задоволення інтересів членів підприємства, трудового колективу і всього населення України. Має такий вид приватного підприємства і інші відмінності щодо його організації, діяльності, оподаткування, тощо.

Список використаних джерел:

1. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 року № 436-IУ // Відомості Верховної Ради. - 2003. - №№ 18-22. - Ст. 144.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня2003 року № 435-IУ // Відомості Верховної Ради. - 2003. - №№ 40-44. - Ст. 356.
3. Про державну реєстрацію юридичних осіб та фізичних осіб — підприємців: Закон України від 15 травня 2003 року № 755- IV // Відомості Верховної Ради. - 2003. - № 3132. - Ст. 263.
4. Про оподаткування прибутку підприємств: Закон України від 28 грудня 1994 року № 334/94-ВР // Відомості Верховної Ради. - 1995. - № 4. - Ст. 28.
5. Про підприємства в Україні: Закон України від 27 березня 1991 року № 887-XII // Відомості Верховної Ради. - 1991. - № 24. - Ст. 272.
6. Вінник О. М. Господарське право: Курс лекцій. - К.: Атіка, 2005. - 624с.

СТРУКТУРА ВАЛЮТНОГО РИНКУ В УКРАЇНІ

Кривушенко Юлія Юріївна
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»,
Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана
juliasergienko17@gmail.com

У Положенні № 1 «Структура валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на території України», затвердженому Постановою Правління Національного банку України від 2 січня 2019 року. У цьому документі валютний ринок визначено як «сукупність відносин у сфері торгівлі валютними цінностями в Україні між суб'єктами валютного ринку України, між суб'єктами ринку та їх клієнтами (уключаючи банки-нерезиденти), між суб'єктами ринку і Національними банком України, а також між Національним банком та його клієнтами»[2].Таким чином, структуру валютного ринку можна класифікувати за тим, між якими його учасниками відбуваються валютні операції. Критерієм класифікації стають суб'єкти валютного ринку, серед яких законодавство визнає: 1) банки, що отримали банківську ліцензію; 2) небанківські фінансові установи, що отримали ліцензію; 3) оператори поштового зв'язку, страхові, інвестиційні, дилерські та інші установи, що отримали ліцензію Національного банку на здійснення Валютних операцій[1]. Таким чином, саме Національний банк визначає, які суб'єкти можуть входити до структури валютного ринку України.

За часом виконання середоперацій, які входять у сферу діяльності валютного ринку, виокремлюють валютні операції «своп» (з купівлею, продажем або обміном іноземної валюти або банківських металів за умови подальшого зворотного продажу, купівлі або обміну у визначену угодою дату), «форвард» (за форвардною угодою, що передбачає здійснення операції пізніше ніж на другий робочий день після укладання угоди). Таким чином, функціонування валютного ринку відбувається не лише безпосередньо тут і зараз, а ще й у часовому діапазоні.Тривання валютного ринку в часі забезпечують відповідні фінансові інструменти.

Структура валютного ринку за змістовим наповненням передбачає аналіз обігу не лише іноземної валюти, але й цінних паперів в іноземній валюті, банківських металів[3; 70-72]. Структура валютного ринку за операціями містить такі основні операції як купівлю, продаж, обмін іноземної валюти та/або банківських металів на валютному ринку.

Таким чином, було виділено основні компоненти структури валютного ринку, основні об'єкти та форми валютних операцій, визначені чинним українським законодавством.

Список літератури

1. Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://bank.gov.ua/doccatalog/document?id=81262299.
2. Про затвердження Положення про структуру валютного ринку України, умови та порядок торгівлі іноземною валютою та банківськими металами на валютному ринку України [Електронний ресурс] – Режим доступу до ресурсу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0001500-19?lang=en.
3. Пухтаєвич Г. О. Аналіз національної економіки. / Г. О. Пухтаєвич. – К.: КНЕУ, 2003. – 148 с.

ВІДПОВІДНІСТЬ ПОЛОЖЕНЬ ПРО АДМІНІСТРАТИВНИЙ АРЕШТ ОКРЕМИМ НОРМАМ КОНВЕНЦІЇ ПРО ЗАХИСТ ПРАВ І ОСНОВОПОЛОЖНИХ СВОБОД ЛЮДИНИ

Олександра Кундіренко
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
alexandrakundirenko@ukr.net
Науковий керівник: Кущ Олексій Євгенович
к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного, адміністративного,
екологічного та трудового права Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

17 липня 1997 року Верховна Рада України ратифікувала Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Відповідно до ст. 9 Конституції України Конвенція є частиною національного законодавства України. Отже, Україна взяла на себе зобов'язання дотримуватись приписів Конвенції, які у ній визначені. Проте, не всі положення українського законодавства відповідають стандартам Європейського суду, який є контролюючим механізмом дотримання положень Конвенції її державами-учасницями. Мова йде, зокрема, про положення Кодексу України про адміністративні правопорушення (далі – Кодекс).

Дана проблема невідповідності європейським стандартам є досить актуальною на сьогодення, оскільки необхідним є виправлення ряду недоліків Кодексу та приведення його у відповідність положенням Конвенції. Також важливим аспектом є визначення євроінтеграції як головного і незмінного зовнішньополітичного пріоритету України, тому наявність такої проблеми, як невідповідність частини законодавства європейським концепціям є недопустимою.

На сьогодні дане питання становить предмет дослідження багатьох вітчизняних науковців та юристів, зокрема: Т. Гуржій, Т. Вакуленко, О. Соловйов, О. Банчук, І. Бойко, М. Лошицький, М. Каменєв, Є. Крапивін тощо.

Як зазначає Є. Крапивін, важливою є гармонізація законодавства про адміністративну відповідальність з практикою Європейського суду з прав людини (далі – ЄСПЛ), беручи євроінтеграційні прагнення України, а також міжнародно-правові зобов'язання, які вона має перед Радою Європи [1].

Також Т. Вакуленко та О. Соловйов вказують, що чинна редакція Кодексу України про адміністративні правопорушення містить ряд недоліків, які потребують виправлення в світлі вимог ст. 6 Конвенції [2].

У наведеній вище статті Конвенції визначено право кожного на справедливий і публічний розгляд його справи, а також перелічені процесуальні права особи при встановленнібудь-якоговисунутогопротиньогокримінальногообвинувачення. Також у ч. 2 ст. 6 Конвенції закріплена презумпція невинуватості особи, обвинуваченої у вчиненні кримінального правопорушення[3].

Як зазначають Т. Вакуленко та О. Соловйов, у практиці ЄСПЛ сформувалася позиція, відповідно до якої застосування такого виду покарання як позбавлення волі є характерним, більшою мірою, кримінальному провадженню, ніж адміністративному, оскільки позбавлення волі слід відносити до норм кримінального права, а не адміністративного [2].

Розглядаючи дане питання, варто вказати на наявність такої санкції за певні адміністративні правопорушення, як адміністративний арешт. У ст. 32 Кодексу зазначено,

що адміністративний арешт застосовується на строк до п'ятнадцяти діб [4].

У додаток до цього, науковці наголошують на необхідність закріплення презумпції невинуватості та переліку прав особи, яка притягується до відповідальності у вигляді адміністративного арешту[2].

Також Є. Крапивін наголошує на вказівки Європейського суду з прав людини щодо забезпечення загального принципу юридичної визначеності, коли йде мова про такий вид покарання як позбавлення волі. Саме цей принцип необхідно закріпити на законодавчому рівні[3].

Отже, дослідивши дане питання та проаналізувавши наукові праці та нормативно-правові акти, варто вказати, що для подолання даної проблеми необхідно визначити певні шляхи. Оскільки Україна вже закріпила на законодавчому рівні необхідність дотримання стандартів Європейського суду, необхідно реалізувати міжнародні приписи, адаптувавши до них законодавство про адміністративну відповідальність, зокрема, про адміністративний арешт, та створити певний механізм реалізації поставленої мети, як наприклад, заміни даного виду покарання на штраф або іншу альтернативу.

Список використаних джерел:

1. Крапивін Є. Гармонізація законодавства про адміністративну відповідальність із стандартами ЄС та практикою ЄСПЛ: доповідь [Електронний ресурс] / Є. Крапивін // Експертна дискусія «Розвиток законодавства про адміністративну відповідальність. Новий Кодекс – потреба та перспективи» – Режим доступу: http://umdpl.info/police-experts.info/2017/04/03/theses_admin-_discussion/.
2. Вакуленко Т, Соловйов О. Відповідність окремих положень Кодексу України про адміністративні правопорушення вимогам статті 6 Конвенції про захист прав і основоположних свобод людини [Електронний ресурс] / Т. Вакуленко, О. Соловйов //– Режим доступу: https://minjust.gov.ua/m/str_4386.
3. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод [Електронний ресурс]. – 1997. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/995_004.
4. Кодекс України про адміністративні правопорушення (статті 1 – 212^{20}) [Електронний ресурс]. – 1984. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10.

МЕДІАЦІЯ В УКРАЇНІ: ЗАУВАЖЕННЯ ДО ПРОЕКТУ ЗАКОНУ УКРАЇНИ

Кушерець Дарина Василівна
д.ю.н., доцент, професор кафедри приватно-правових дисциплін
Університет сучасних знань

Права та свободи людини, а також їх гарантії в сучасному світі визначають вектор розвитку країни. Україна не є виключенням, оскільки за ст. 2 Конституції України людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканість і безпека визнаються в Україні найвищою соціальною цінністю; права та свободи та їх гарантії визначають зміст і спрямованість держави; утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов'язком України. Крім того, поряд з конституційним обов'язком України гарантувати, утверджувати, забезпечувати права та свободи людини і громадянина, ст. 55 Конституції України передбачає право кожного будь-якими не забороненими законом засобами захищати свої права і свободи від порушень і протиправних посягань. Тобто, вибір способу захисту прав та свобод людини і громадянина залежить від обраної особою форми захисту прав та свобод.

В юридичній літературі серед форм захисту прав громадян виділяють: державну, недержавну та міждержавну форми [1, с. 152-153]. Застосування ж конкретного способу захисту залежить від волі та волевиявлення особи, змісту спору (конфлікту) про право, виду та характеру правопорушення, суб'єкта та мети захисту, а також від наявності

законодавчо визначеного порядку. Зокрема, одним із таких способів, може бути – медіація.

На сьогодні до інституту медіації увага прикута у всьому світі. На це, зокрема, вказує розвиток громадських організацій, проведення міжнародних конференцій, круглих столів, ряд науково-практичних публікацій, українських вчених тощо. Зокрема, в Університеті сучасних знань розроблено спецкурс «медіація» для магістрів, який викладають як вчені-юристи, так і вчені-психологи, а також медіатори-практики.

Крім того, проблеми медіації в Україні досліджують А. Демчук, М. Дякович, О. Іщенко, Г. Гончарова, О. Кармаза, С. Короєд, Н. Мазаракі, Ю. Притики, В. Резнікова, О. Яворська та ін. Слід звернути увагу й на те, що межі застосування процесу медіації розширюються. Тобто, в іноземних державах процес медіації застосовується не тільки до класичних – сімейно-побутових конфліктів (між сусідами, щодо розлучення, поділу спадщини, тощо), але й до конфліктів в економічній сфері (щодо міжнародних торгівельних спорів), в сфері праці (щодо конфліктів всередині підприємства), політично-правовій сфері (щодо конфліктів між етнічними групами), а також в межах кримінального, цивільного, нотаріального, виконавчого процесів тощо.

Аналіз іноземного законодавства засвідчив, що в країнах Європи закони про медіації прийнято в кінці ХХ на початку ХХІ століть. Зокрема, в Румунії прийнято Закон Про медіацію та організацію професії медіатора, в Литві – Закон Про медіацію в цивільних спорах, в Німеччині – Закон про підтримку медіації та інших форм позасудового врегулювання конфліктів, в Болгарії, в Білорусії та в Казахстані – Закони про медіацію, в Австралії – Акт про Медіацію тощо. Необхідність становлення в Україні інституту медіації підтверджується Типовим законом ЮНСІТРАЛ Про міжнародну комерційну примирювальну процедуру, Директивою 2008/52/ЕС Про деякі аспекти медіації у цивільних та комерційних справах тощо.

Нині в Україні законодавчо-визначеного чіткого механізму врегулювання спорів за допомогою процесу медіації не існує. 28 лютого 2019 року Верховна Рада України розглядала в другому читанні, однак не прийняла в цілому, проект Закону України «Про медіацію» (реєстр. № 3665) (далі – проект закону) [2]. Разом з тим, науковцями та практиками доведено, що відносини у сфері медіації потребують врегулювання на рівні закону в Україні, а відтак, на нашу думку, проект закону про медіацію в новій редакції суб'єктам законодавчої ініціативи доцільно подати на розгляд у Верховну Раду України, врахувавши недоліки не прийнятого в цілому проекту закону про медіацію.

Загальновідомо, що медіація є альтернативним способом врегулювання спорів (конфліктів) із залученням медіатора. Завдання медіації – встановлення та сприяння ведення конструктивного діалогу між сторонами конфлікту з метою знайти взаємовигідне рішення для цих сторін конфлікту. На відміну від формального юридичного процесу, сторони медіації самостійно приймають рішення щодо спору (конфлікту).

Проаналізувавши положення проекту закону, акцентуємо увагу на основних аспектах становлення медіації в Україні. Відтак до них віднесено: добровільність характеру процесу медіації та наявність взаємної згоди сторін медіації. Основними тезами принципу добровільності є: заборона будь-якого тиску на сторони медіації з метою проведення чи припинення процесу медіації; прийняття рішення про початок, зупинення та закінчення процесу медіації лише за взаємною згодою сторін медіації, та його відображення в договорі медіації; самостійність (на свій розсуд та за взаємною згодою) сторін організовувати процедуру медіації, на власний розсуд розпоряджатися своїми правами, встановлювати розмір вимог, визначати коло обговорюваних питань; заборона порушення конституційних прав та інтересів сторін медіації тощо.

Не менш важливою концепцією розвитку медіації є дотримання принципу конфіденційності інформації щодо медіації, який закріплено в тексті іноземних законів про медіацію загалом та України (проекті закону) зокрема, і передбачає забезпечення безпеки правових відносин та інформації, яка використовується в процесі медіації. Цей принцип сприяє появі в сторін спору довіри до процесу медіації та його результатів, а межі не конфіденційності визначаються в договорі медіації. Також до основних принципів інституту медіації доцільно віднести такі принципи: незалежність, нейтральність та безпристрасність медіатора, рівність, добросовісність та співпраця сторін процесу медіації.

Крім того, до концепцій розвитку медіації в Україні відноситься формування складу медіаторів. Відтак, в тексті проекту закону особлива увага приділена деталізації критеріїв допуску до професії медіатора. Позитивними рисами становлення та розвитку інституту медіації в Україні зокрема є визначення організаційної форми діяльності медіаторів, закріплення порядку проведення медіації, визначення прав, обов'язків, відповідальності медіатора, передбачення вимог до договору медіації, а також спеціальних положень щодо медіації деяких конфліктів тощо.

На нашу думку, до дискусійних питань проекту слід віднести положення про те, що кожний медіатор повинен обов'язково бути членом об'єднання медіаторів – місцевого, всеукраїнського та міжнародного об'єднання, створеного особами, що мають статус медіатора, згідно із законодавством України (стаття 1 проекту). Однак, це положення не узгоджується із засадами реалізації права громадян на свободу об'єднання, які гарантуються Конституцією України, міжнародними договорами України, а також Законом України «Про громадські об'єднання» тощо. Так, статтею 36 Конституції визначено, що ніхто не може бути примушений до вступу в будь-яке об'єднання громадян чи обмежений у правах за належність чи неналежність до політичних партій або громадських організацій.

Крім того, зважаючи на правову природу інституту медіації як альтернативної позасудової процедури врегулювання спору (стаття 1 проекту), дискусійним є норма проекту про те, що «об'єднання медіаторів зобов'язані надсилати Верховному суду відомості своїх реєстрів для оприлюднення їх на офіційному веб-сайті Верховного Суду. Верховний Суд публікує узагальнені висновки медіаторів України». Вважаємо, що забезпечення створення та функціонування єдиного державного реєстру медіаторів як єдиної державної інформаційної системи, що забезпечує обробку, збереження та надання відомостей про медіаторів могло б бути віднесено проектом до повноважень Міністерства юстиції України, яке є держателем державних реєстрів.

Звертаємо увагу на те, що проект містить й інші дискусійні положення, які нами будуть висвітлені в подальших дослідженнях.

Отже, набрання чинності та введення в дію Закону України «Про медіацію» сприятиме швидкому вирішенню цивільних, господарських, сімейних, трудових, адміністративних спорів без залучення коштів з державного чи місцевих бюджетів, зменшить кількість навантаження справ у суді, підвищить рівень довіри населення до суду, розширить повноваження нотаріусів, виконавців, а домовленості, досягнути в процесі медіації, будуть дотримуватися тощо.

Список літератури:

1. Див., наприклад, Кармаза О.О. Концепції охорони та захисту житлових прав в Україні: матеріальний та процесуальний аспекти: монографія. Миронівка. 2013. 400 с.
2. Про медіацію. Проект Закону України. Режим доступу: http://www.rada.gov.ua.

ПРОБЛЕМИ ЛЮДЕЙ ПЕНСІЙНОГО ВІКУ У СІЛЬСЬКІЙ МІСЦЕВОСТІ ТА ІННОВАЦІЇ ДЛЯ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЇХ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ: ЄВРОПЕЙСЬКИЙ ДОСВІД

Микола Лахижа
д.н. держ.упр.,професор,
професор кафедри публічного управління та адміністрування ІПК ДСЗУ, м. Київ

Поняття «люди пенсійного віку» охоплює кілька вікових груп, зважаючи, що початок пенсійного віку різний у різних країнах (наприклад, Китай – 50 та 60 років, Україна – 60 років, США – 67 років), а відповідно до класифікації Всесвітньої організації охорони здоров'я(ВООЗ), осіб у віці від 60 до 74 років відносять до категорії людей похилого віку, від 75 до 89 років -до старих людей, а від 90 років і старших - до довгожителів.

Аналіз свідчить про зростання частки населення пенсійного віку в країнах Європи. Відтак виникають питання щодо удосконалення забезпечення його соціального захисту, що робить необхідним використання інноваційних технологій. Відповідний досвід нагромаджено у багатьох європейських країнах, а інновації у цій сфері стали предметом спеціальних студій, серед яких варто виокремити рапорт польських вчених за матеріалами дослідження, проведеного на замовлення Міністерства сільського господарства та розвитку сільської місцевості Республіки Польща у 2016 році [1].

У Польщі в сільській місцевості у 2016 році мешкало понад 15,2 млн осіб, з них понад 2,1 млн. становили люди, старші 65 років. На той час пенсійний вік обох статей становив 67 років. У жовтні 2017 року в Польщі набув чинності закон про зниження пенсійного віку до 65 років для чоловіків та до 60 для жінок [2], що позитивно позначилося на стані економіки.

Вузловими проблемами літніх мешканців сільської місцевості Польщі були:

низькі доходи, що особливо відчувалося в силу від'їзду молодшого покоління, яке традиційно для Польщі брало на себе піклування про старше покоління, на заробітки за кордон чи до міст; незадовільний стан та непристосованість помешкань, насамперед, у одиноких старих людей; обмежений доступ до інфраструктури (адміністрації, лікарні, аптеки, торгових закладів тощо); залежність від неформальної опіки; важкий доступ до активізації та загроза суспільної ізоляції;цифрове виключення (літні люди в сільській місцевості найбільш схильні до цифрового відчуження (відсутність або слабий інтернет, низькі навички користування електронними засобами тощо); низький рівень професійної активності старих людей та, відповідно, обмежені можливості отримання додаткового доходу.

Ці та інші проблеми літніх сільських мешканців у Польщі набувають все більшого значення й у зв'язку зі зростанням їх частки у загальній кількості населення: з 13% у 2005 році, до 23% у 2030 році та 30% - у 2050 році.

Українські вчені проблеми людей похилого віку об'єднують у три великі групи: здоров'я і медична допомога;матеріальне становище; інтеграція в суспільство та наголошують на багатоаспектності і багатоплановості соціальної роботи з ними [3].

Отже, проблеми людей пенсійного віку існують у всіх країнах, хоча й мають свою специфіку залежно від рівня розвитку країни, соціальної системи, стану громадянського суспільства тощо.

Відтак, зростає необхідність посилення уваги до проблем людей пенсійного віку - мешканців сільської місцевості та їх вирішення з урахуванням кращого європейського досвіду. Його ретельне вивчення дозволяє виділити як найбільш ефективні такі інноваційні форми роботи з людьми пенсійного віку, які поєднують їх зусилля з

сусідською допомогою та соціальними послугами. Інноваційність цих підходів полягає у забезпеченні комплексності та міждисциплінарності, зростанні координуючої ролі публічної влади, залученні до активної участі недержавних організацій та стимулюванні зусиль старших людей. Відповідна інноваційна практика у Німеччині, Іспанії, Італії, Швеції, Франції та Фінляндії узагальнена польськими вченими[1, с. 19-114].

Польськими вченими (М. Гревінський та А. Засада-Хораб) відмічено такі напрями удосконалення роботи з людьми пенсійного віку, як децентралізація та демонополізація системи соціальної допомоги та її економізація і соціалізація [4].

Важливим фактором є широке залучення громадськості. Українськими вченими (І. Савельчук та інші) пропонується введення міждисциплінарного підходу до надання соціально-педагогічних послуг пенсіонерам[5].

Список використаних джерел

1. Miśkowiec A., Rogalska E., Sochacka M. Innowacjispolecznemajacenaceluzaoewnieniebezpieczenstwasozialnegoosobomstarszymnaobszarachwiejskichwwybranychkrajacheuropejskich.Raport przygotowany przez PCG Polska Sp. z o.o. na zlecenie Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi. Warszawa, 2016. 132 s.
2. Чому у всьому світі пенсійний вік підвищують, а в Польщі знижують. URL: https://dt.ua/WORLD/chomu-u-vsomu-sviti-pensiyniy-vik-pidvischuyut-a-v-polschi-znizhuyut-308894_.html
3. Терещенко І.І. Особливості соціальної роботи з людьми похилого віку в умовах сучасної України. URL:https://ela.kpi.ua/bitstream/123456789/4454/1/20%20Терещенко%201.pdf
4. Grewiński M., Zasada-Chorab A. System pomocy społecznej w Polsce- wyzwania i kierunki. Toruń. 2012. 69 s.
5. Савельчук І.Б. Інноваційні методи соціальної роботи з людьми похилого віку: специфіка та особливості впровадження. «Young Scientist» • № 2 (17) • february, 2015. С.95- 98.URL: http://molodyvcheny.in.ua/files/journal/2015/2/194.pdf

ВИЗНАЧЕННЯ НЕОСУДНОСТІ ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРАВІ

Оксана Леонтович
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ,
Спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Ян Діхтяр
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ,
Спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Коваленко Володимир Федорович
старший викладач кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Питання щодо визначення та характеристики суб‘єкта злочину завждибули і є актуальними.На думку вчених, до проблеми суб’єкта злочину сьогодні надзвичайно зростає науковий та практичний інтерес. Це зумовлено, перш за все, дотриманням принципу індивідуалізації покарання, закладеному кримінально-правовим законодавством, а також, збільшенням кількості осіб з психічними розладами, які значно впливають на їхню поведінку при вчиненні суспільно небезпечних діянь.

Актуальність підходу до зазначеної проблеми також визначається включенням у кримінальне законодавство невідомих раніше діючому Кримінальному кодексу новел про відповідальність осіб з психічними розладами, які не виключають осудності, та ряду норм Загальної та Особливої частини Кодексу, що впливають на реалізацію кримінальної відповідальності та інших заходів кримінально-правового характеру.

Зазначену проблему досліджували багато сучасних науковців та практиків, зокрема:С.В. Бородін, Бурдін В.М., Н.Г. Іванов, В.А. Клименко, І.А. Кудрявцев, Д.Р. Лунц, А.І. Марчук, Р.І.

Вчення про осудність складає одне із головних питань теоріїкримінального права. Цій проблемі надзвичайно багато уваги приділяють спеціалісти у різних галузях знань, зокрема, юристи, психологи, психіатри, філософи, соціологи та інші. Проблеми неосудності та осудності і обмеженої осудності є комплексними та досліджуються на стику різних наук: кримінального права, юридичної психології, психології, патопсихології, психіатрії, соціології, філософії та інших.

Самостійним видом кримінально-правової неделіктоздатності є «неосудність». Неосудність особи, відповідно до [ст.19 КК України] - це неспроможність особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану.

Варто зазначити, що наявність медичного критерію ще не дає підстави для отримання висновку про неосудність особи, а є тільки підставою длявстановлення юридичного критерію, за яким вже остаточно визначається стан неосудності. хвороблива природа психічного розладу здоров‘я людини [ч.2 ст.19 КК України].Юридичний критерій неосудності свідчить про глибину ураження психіки особи та виражається у нездатності особи усвідомлювати характер та суспільну небезпеку діяння (бездіяльності) та у нездатності особи керувати власною поведінкою саме внаслідок наявності психічного захворювання, тобто медичного критерію. За [ч. 2 ст. 19 КК України] юридичний критерій неосудності визначається двома ознаками: інтелектуальною (нездатність особи усвідомлювати свої дії) та вольовою (нездатність особи керувати своїми діями).

Кримінально-правове поняття, яке характеризує “неосудність” є – «хронічне психічне захворювання» – передбачене в ч. 2 ст. 19 КК України. Воно охоплює всіпроцесуальні психічні захворювання ендогенного (внутрішнього) або екзогенного(зовнішнього) походження, які мають продовжуваний характер та практичноневиліковні. До процесуальних захворювань ендогенного характеру відносятьшизофренію маніакально-депресивний психоз та інші розлади, у виникненні яких головне значення мають внутрішні фактори.

Поняття «тимчасового розладу психічної діяльності» включаєв себе велику групу так званих виключних станів, які носять тимчасові явища.Виключні стани виникають у психічно здорових осіб та закінчуються виліковуванням. Такими станами можуть бути патологічне сп’яніння, патологічнийафект, просоночні стани з паморочним порушенням свідомості, алкогольні психози і реактивні стани.

«Недоумство» є психічним розладом, який проявляється перш за все в стійкомузниженні інтелектуальної діяльності. Недоумство може бути вродженим(олігофренія) чи набутим (деменція) За ступенем відображеннярозрізняють три види олігофренії: дебільність легкий, середній, глибокий. Підставою для визнання особи неосудною є середній ступінь недоумства чи ускладнена.

Поняття «інший хворобливий стан психіки» включає захворювання, які не мають процесуальної основи та включають в себе так звані супутні психічні розлади чи прирівняні до психічних розладів аномалії психіки. Класичним прикладом такиханомалій є психопатії, які мають вроджені (ядерні) чи набуті (крайні) патології характеру.

Неосудна особа не є суб’єктом злочину і тому не може нести покарання за його вчинення. У кримінальних справах про суспільно небезпечні діяння, вчиненіособами у стані неосудності, проводиться досудове слідство. У цьому випадкупроводяться всі

необхідні слідчі дії для всебічного і повного з'ясування обставинвчиненого суспільно небезпечного діяння і особи того, хто його вчинив, а такожобставин, які характеризують цю особу та її психічне захворювання. Якщо будевстановлено неосудність особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, то післязакінчення слідства складається постанова про направлення справи до суду длявирішення питання про застосування примусових заходів медичного характеру.

При судовому розгляді кримінальних справ щодо неосудних осіб відсутня стадія кримінального процесу – попередній розгляд справи суддею. Розгляд зазначених кримінальних справ проходить із обов'язковою участю захисника та прокурора. Участь неосудної особи не є обов'язковою і може мати місце лише в тому разі, якщо цьому не перешкоджає характер її захворювання. У випадку встановлення обставин, які вказують на те, що особа вчинила суспільно небезпечне діяння в стані неосудності, суд виносить ухвалу, а суддя –постанову про застосування до цієї особи примусових заходів медичного характеру,із зазначенням яких саме.Примусове лікування неосудних осіб, які за своїм психічним станом і характером вчиненого суспільно небезпечного діяння його потребують, здійснюється виключно у спеціальних лікувальних закладах.

Отже відповідно до [ч.2 ст.19 КК України] «неосудність» - це неспроможність особи під час вчинення суспільно небезпечного діяння усвідомлювати свої дії або керувати ними внаслідок хронічної душевної хвороби, тимчасового розладу душевної діяльності, слабоумства чи іншого хворобливого стану. Поняття неосудності складається із сукупності медичного і юридичного критеріїв.«Неосудність» особи, яка вчинила суспільно небезпечне діяння, тягне за собою закриття кримінальної справи у зв'язку з відсутністю складу злочину, оскільки неосудна особа не є суб'єктом злочину – одним із елементів складу злочину.

Використані джерела:

1. Конституція України/ Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, No 30, ст. 141.
2. Кримінальний кодекс України. Закон України від 05.04.2001 р № 2341-II.
3. Кримінальне право України. Загальна частина : підручник / В. І. Борисов, В. Я. Тацій, В. І. Тютюгінтаін.; заред. В. Я. Тація, В. І. Борисова, В. І. Тютюгіна. – 5-тевид., переробл. Ідопов. – Х. : Право, 2015. – 528 с.
4. Бурдін В.М. Осудність та неосудність (кримінально-правоведослідження) –Вісник Національної академії Прокуратури України 3'2009 –С.53-60.

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ДОГОВОРУ РОЗДРІБНОЇ КУПІВЛІ ПРОДАЖУ В ЦИВІЛЬНОМУ ПРАВІ

Оксана Леонтович
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти ,
Спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Одними із найпоширеніших видів договорів купівлі продажу є договір роздрібної купівлі-продажу, оскільки саме через них відбувається велика частка обміну економічними благами у суспільстві. В свою чергу, роздрібна купівля-продаж є основною формою участі фізичних осіб в економічному обігу, оскільки укладення договору роздрібної купівлі-продажу є найбільш зручним та вживаним засобом забезпечення потреб пересічної людини у різноманітних товарах, якими так чи інакше користується кожен [1,с.19].

Всебічне наукове дослідження та теоретичне осмислення сутності договору роздрібної купівлі-продажу, його характерних особливостей як окремого інституту цивільного права України є актуальним завданням сучасної цивілістики та має чимале практичне значення.

Даному питанню приділяли увагу у своїх працях такі вчені як С.Бичкова, Л. Іваненко, С.Косінов, Г.Осетинська, О.Сеніч та інші.

Правове регулювання договору роздрібної купівлі-продажу передбачено Цивільнимкодексом України, а саме главою 54 (параграф 2) «Роздрібна купівля-продаж», Законом України «Про захист прав споживачів»від 12.05.1991 № 1023–XII, Порядком провадження торговельної діяльності та правилами торговельного обслуговування на ринку споживчих товарів, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 15.06.2006 № 833, Правилами роздрібної торгівлі непродовольчими товарами, затверджених Наказом Міністерства економіки України від 19.04.2007 № 104, Переліком сезонних товарів, гарантійні терміни за якими обчислюються з початку відповідного сезону, затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 19.03.1994 № 172, Переліком товарів належної якості, що не підлягають обміну (поверненню), затверджених Постановою Кабінету Міністрів України від 23.09.1991 № 216 та іншими нормативно-правовими актами.

Поняття договору роздрібної купівлі-продажу передбачене статтею 698 Цивільногокодексу України, де зазначено, що за договором роздрібної купівлі-продажу продавець, який здійснює підприємницьку діяльність з продажу товару, зобов’язується передати покупцеві товар, що звичайно призначається для особистого, домашнього або іншого використання, не пов’язаного з підприємницькою діяльністю, а покупець зобов’язаний прийняти товар і оплатити його [2].

Таким чином, законодавство містить певні критерії, сукупність яких дозволяє відрізнити роздрібну купівлю-продаж від інших договорів купівлі-продажу, а саме ознаки продавця як сторони договору купівлі-продажу, предмета його діяльності та товару, який передається за договором. З цього слідує, що сторонами в договорі роздрібної купівлі-продажу є продавець і покупець. Щодо продавця, то ним виступає суб’єкт підприємницької діяльності,який відповідає наступним вимогам:

– підприємець – фізична або юридична особа, зареєстрований у встановленому законом порядку;

– підприємець, який отримав торговий патент відповідно до Закону України «Про патентування деяких видів підприємницької діяльності» від 23.03.1996;

– підприємець, який у випадках, передбачених законом, отримав ліцензію на право здійснення торгівлі окремими товарами згідно з Законом України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 01.06.2000.

Покупцем за договором роздрібної купівлі-продажу може виступати фізична особа з наявною в неї відповідною дієздатністю та юридична особа, діяльність якої не заборонена статутними документами.

Предметом договору роздрібної купівлі-продажу виступає товар, тобто майно, яке продавець зобов'язаний передати покупцеві.

Поряд з предметом важливою істотною умовою виступає ціна. Це певна грошова сума,яку покупець повинен сплатити продавцю за відповідний товар. Ціна в обов'язковому порядку повинна бути зазначена в договорі. Оскільки, якщо суб'єкти договору роздрібної купівлі-продажу не дійдуть згоди щодо ціни, то договір не буде вважатися укладеним.

Вільні ціни встановлюються суб'єктами господарювання самостійно за згодою сторінна всі товари, крім тих, щодо яких здійснюється державне регулювання цін. Тобто продавці безпосередньо встановлюють ціни на товар.

Можливо, в цьому є певні позитивні сторони, оскільки інколи продавці можуть встановлювати меншу ціну собівартості товару. Все це зумовлює економічну зацікавленість виробників щодо вдосконалення та розширення товару [3,с.22].

Ми щодня робимо певні покупки , не задумуючись над тим, що укладаємо цей договір, не згадуючи про його правові наслідки. Але все це відбувається до того моменту, поки не виникне питання про неналежне виконання продавцем своїх обов'язків за договором. Тому законодавець установив чіткі правила договору роздрібної купівлі-продажу, що мають, переважно, обов'язків характер і спрямовані, передусім, на захист прав покупців.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право України. Договірні та не договірні зобов'язання: [підручник] / [С.С. Бичкова, І.А. Бірюков, В.І. Бобрик та ін.]; за заг. ред. С.С. Бичкової. – 3-тє вид., змін. та допов.- К.: Алерта, 2014.- 496 с.
2. Цивільний кодекс України від 16 січня 2003 року №435- IV
3. Бичкова С.С. Права покупця за договором роздрібної купівлі- продажу . Підприємництво, господарство і право. 2006. №11. С.21 – 23.

УДК 334.78

ДЕЯКІ ЗАСТЕРЕЖЕННЯ ДО ЗМІН У ЗАКОНОДАВСТВІ ЩОДО ПЕРЕЗАВАНТАЖЕННЯ ВЛАДИ

Володимир Литвиненко
здобувач наукового ступеня кандидата наук з державного управління,
начальник управління кадрового забезпечення та розвитку персоналу
Головного управління Державної податкової служби у Полтавській області

В Україні існує обумовлений об'єктивними історичними обставинами потужний суспільний запит на оновлення влади. До виникнення такого запиту призвела відсутність цивілізаційних трансформацій, зокрема у публічному секторі, як до подій Революції Гідності 2013-2014 р.р., так і після цих подій, коли сутнісні реформи публічного управління та формування державного службовця нового типу підмінялись формальним прийняттям нормативно-правових актів та створенням інституцій без докорінної заміни

пострадянської поведінкової моделі публічної посадової особи на європейську за рахунок пошуку і залучення на публічну службу лідерів-драйверів змін.

Дефіцит таких трансформацій призводе до втрати органами державної влади суспільної довіри через корупціогенність, недостатню комунікативність, неналежну якість адміністративних послуг.

Після обрання у 2019 році шостого Президента України, Верховної Ради України IX скликання та формування нового складу Кабінету Міністрів, уряд і законодавець демонструють системне прагнення щодо внесення змін до законодавства, які б забезпечили напрацювання ефективного інструментарію із оновлення персоналу в публічному управлінні.

Так, Законом України від 19 вересня 2019 року N117-IX «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» [1], зокрема, внесено зміни до частини п’ятої статті 22 Закону України від 10 грудня 2015 року N 889-VIII «Про державну службу» [2], яка містила *імперативну норму* щодо переведення, у разі реорганізації або ліквідації державного органу, державного службовця на рівнозначну або нижчу (за його згодою) посаду в державному органі, якому передаються повноваження та функції такого органу *без обов'язкового проведення конкурсу*, згідно з якими таке переведення без обов'язкового проведення конкурсу *може* здійснюватися лише *за рішенням* суб'єкта призначення.

Ці зміни мають розвиток у законопроекті №2260 «Про внесення змін до деяких законів України» [3], внесеному на розгляд Верховної Ради IX скликання. Суб’єкт законодавчої ініціативи пропонує доповнити частину першу статті 41 Закону України «Про державну службу» [2] пунктом 2^1, який би передбачав можливість переведення державного службовця без конкурсу на рівнозначну або нижчу вакантну посаду категорії Б або В у державному органі, до якого передаються повноваження та функції державного органу, що реорганізується або ліквідується, - за рішенням суб'єкта призначення або керівника державної служби в державному органі, до якого передаються повноваження та функції державного органу, що реорганізується або ліквідується, за погодженням із головою комісії з реорганізації.

Таким чином роботодавець-керівник державного органу вже отримав ширші, ніж роботодавець за законодавством про працю, можливості щодо оновлення персоналу у зв’язку з реорганізацією установи.

Тим же Законом України від 19 вересня 2019 року N117-IX [1] вперше на державній службі в Україні запроваджується контракт як спеціальна форма трудового договору державного службовця. Так, зокрема, за новою статтею 31^1, якою доповнено Закон України «Про державну службу» [2], з особою, яка призначається на посаду державної служби, може бути укладено контракт про проходження державної служби в порядку, що затверджується Кабінетом Міністрів України. При укладанні контракту про проходження державної служби не допускається звуження обсягу прав державного службовця, визначених цим Законом. Контракт про проходження державної служби укладається на строк до трьох років. За частиною третьою статті 34 Закону «Про державну службу» [2] чисельність посад державної служби в державному органі, на які здійснюється строкове призначення, не може перевищувати 7 відсотків загальної штатної чисельності посад державної служби в державному органі.

Таким чином суб’єкт призначення у публічному секторі отримав нові важелі для зміни, зокрема керівного складу, шляхом запровадження строкового призначення за контрактом.

Крім того, Законом «Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади» [1] Закон України «Про державну службу» [2] доповнюється новою статтею 87^1 «Додаткові підстави припинення державної служби окремих державних службовців за ініціативою суб'єкта призначення», за якою суб'єкт призначення може прийняти рішення про звільнення державного службовця з посади державної служби категорії "А" з власної ініціативи, за поданням Прем'єр-міністра України або відповідного міністра чи керівника центрального органу виконавчої влади (керівника державного органу) протягом чотирьох місяців з дня призначення Прем'єр-міністра України або відповідного міністра чи керівника центрального органу виконавчої влади (керівника державного органу) з одночасним зарахуванням такого державного службовця за штат відповідного державного органу.

Тож маємо можливість констатувати суттєве збільшення можливостей щодо «перезавантаження влади», але законодавець намагається відшукати додаткові повноваження для суб'єкта призначення щодо звільнення працівників.

Так, частина перша статті 87 Закону України «Про державну службу» [2] «Припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення» за незрозумілою логікою доповнюється новими пунктом-підставою для припинення державної служби: «1^1) ліквідація державного органу», та нормою «…скорочення посади державної служби внаслідок зміни структури або штатного розпису державного органу без скорочення чисельності або штату державних службовців», хоча аналогічні підстави містились у попередній редакції пункту 1 цієї ж частини першої статті 87, хоча б тому, що поняття «скорочення посади» поглинається поняттям «скорочення штату». Натомість з тексту цієї частини зникають слова «…у разі, коли відсутня можливість пропозиції іншої рівноцінної посади державної служби, а в разі відсутності такої пропозиції - іншої роботи (посади державної служби) у цьому державному органі…».

Явно проглядається намагання відійти від норм законодавства про працю, згідно з якими звільнення у зв'язку зі змінами в організації праці має відбуватися за певною процедурою щодо завчасного (за 2 місяці) попередження про наступне вивільнення, врахування переважних прав на залишення на роботі, обов'язкового пропонування іншої роботи і т. ін. Але ж відповідно до частини третьої статті 5 Закону «Про державну службу» [2] дія норм законодавства про працю все ще поширюється на державних службовців у частині відносин, не врегульованих цим Законом, так би мовити «за замовчуванням».

Тож маємо можливість відзначити, що різними законопроектами, зокрема, вже згаданим №2260 [3] та №2318 «Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо удосконалення структури управління у сфері державної митної та податкової політики» [4], все таки пропонується волюнтаристично наділити роботодавця на публічній службі необмеженими повноваженнями щодо звільнення працівників у зв'язку зі змінами в організації праці. Так, законопроект №2260 [3] зменшує строк попередження про наступне вивільнення до 30 календарних днів, *обов'язок* роботодавця пропонувати іншу роботу державному службовцю, посада якого скорочується, перетворює на *право*, а законопроект №2318 [4] взагалі *не передбачає переведення* такого службовця на іншу рівнозначну або нижчу посаду, що відповідає його кваліфікації, навіть, якщо така можливість існує, виключає необхідність погодження таких звільнень з профспілками.

На думку Головного науково-експертного управління Верховної Ради, намагання вивести умови проходження державної служби з предмету регулювання трудового законодавства без достатніх підстав носять ознаки дискримінації, порушують принцип

рівності щодо загальних соціальних гарантій сімейним працівникам, учасникам бойових дій, працівникам з числа колишніх військовослужбовців за призовом під час мобілізації, особам з інвалідністю і т. ін. Пропозиція щодо можливості припинення державної служби за ініціативою суб'єкта призначення на підставі скорочення чисельності або штату державних службовців, скорочення посади державної служби внаслідок зміни структури або штатного розпису державного органу без скорочення чисельності або штату державних службовців, реорганізації державного органу без отримання згоди виборного органу первинної профспілкової організації (профспілкового представника) викликає сумніви у її обґрунтованості, адже згідно із міжнародними стандартами, зокрема, нормами Конвенції Міжнародної організації праці №151 «Про захист права на організацію та процедури визначення умов зайнятості на державній службі» 1978 р., передбачено вжиття відповідних умовам країни заходів, спрямованих на підтримку і сприяння повному розвиткові та використанню процедури ведення переговорів щодо умов зайнятості між зацікавленими державними органами влади та організаціями державних службовців або інших подібних методів, які дають змогу представникам державних службовців брати участь у визначенні цих умов (ст. 7 Конвенції).

ВИСНОВКИ. Надання роботодавцю наведених вище надмірних повноважень щодо звільнення державних службовців у зв'язку зі змінами в організації праці, на наш погляд, не забезпечує досягнення поставленої мети — якісного оновлення персонального складу публічних посадовців, а лише провокує необґрунтоване свавілля суб'єкта призначення у цих процесах. Звичаї, традиції, судова й управлінська практика формування стосунків (врегулювання конфліктів) у виробничих колективах (проектних командах), зокрема щодо оновлення персоналу, безумовно передбачають наявність диспозитивності у стосунках між працівником і роботодавцем, яка забезпечує належний і необхідний рівень справедливості, взаємодії, дискусії і, як результат, — прогресу.

Видається, що «перезавантаження влади», насамперед, повинно мати на увазі звільнення з державної служби працівників, які мають низькі особисті стандарти професійної етики і недостатній рівень фахової кваліфікації, а не тих працівників, посади яких підлягають скороченню у зв'язку з, нажаль, перманентними й часто бутафорними змінами в організаційній структурі і штатному розписі державних органів.

У цьому контексті законодавець вже здійснив кроки в правильному напрямку, передбачивши можливість звільнення державного службовця у зв'язку з отриманням першої, а не повторної негативної оцінки за результатами оцінювання службової діяльності. Ніщо не заважає посилювати можливості роботодавця із звільнення державних службовців саме за неналежне виконання посадових обов'язків та законодавства, а не у зв'язку зі змінами в організації праці.

У випадку виникнення службового конфлікту, для його врегулювання, більш конструктивним, ніж жорстке ієрархічне рішення керівника, є застосування, наприклад, медіації (англ. Mediation), як методу вирішення спорів із залученням посередника (медіатора), який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації і проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб вони самі змогли обрати той варіант рішення, який би задовольняв інтереси і потреби усіх учасників конфлікту.

Список використаних джерел

1. Про внесення змін до деяких законів України щодо перезавантаження влади : Закон України від 19 вересня 2019 року N117-IX [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/117-20.
2. Про державну службу : Закон України від 10 грудня 2015 року № 889-VIII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/ show/889-19.

3. Про внесення змін до деяких законів України : законопроект №2260 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67065.
4. Про внесення змін до Митного кодексу України та деяких інших законодавчих актів України щодо удосконалення структури управління у сфері державної митної та податкової політики : законопроект №2318 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=67192.
5. Про захист права на організацію та процедури визначення умов зайнятості на державній службі : Конвенція Міжнародної організації праці №151, 1978 р. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/993_187.

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВІЙСЬКОВОГО СТАНУ

Марія Лісовець
Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 „Право”, Полтавський інститут економіки і права
marialisovec671@gmail.com
Науковий керівник: Світлана Товста
Адвокат, старший викладач кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Права і свободи людини та громадянинау сучасному світі набувають все більшого значення, оскільки рівень їх дотримання, захист та гарантії забезпечення є показником розвитку правової і демократичної держави. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Реальне забезпечення прав і свобод громадян і безпеки особи відноситься до життєво важливих інтересів України.дноситься до життєво важливих інтересів України. Стаття 3 Конституції України передбачає, що права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави. Держава відповідає перед людиною за свою діяльність. Утвердження і забезпечення прав і свобод людини є головним обов’язком держави. Завдання забезпечення прав і свобод громадян набуває особливого значення в період дії особливих правових режимів – при виникненні різних ситуацій надзвичайного характеру, коли нормальне функціонування суспільства і держави внаслідок тих чи інших причин стає неможливим, зокрема і в умовах введення воєнного стану.

Обмеження прав людини – це звуження обсягу прав людини, а також чинники, що унеможливлюють або ускладнюють реалізацію особою прав та свобод . Осинська О. В. вважає, що обмеження прав і свобод людини – це законодавче звуження змісту та (або) обсягу прав і свобод людини. Вважаємо, що обмеження прав і свобод людини та громадянина – це певні заборони, які покликані змінити поведінку особи через обмеження суб’єктивного права.

Однією з підстав правомірного обмеження прав людини є введення воєнного стану в державі або в окремих її місцевостях. Відповідно до ст. 1 Закону України “Про правовий режим воєнного стану” воєнний стан – це особливий правовий режим вводиться в Україні або в окремих її місцевостях у разі збройної агресії чи загрози нападу, небезпеки державній незалежності України, її територіальній цілісності та передбачає надання відповідним органам державної влади, військовому командуванню та органам місцевого самоврядування повноважень, необхідних для відвернення загрози та забезпечення національної безпеки, а також тимчасове, зумовлене загрозою, обмеження конституційних прав і свобод людини і громадянина та прав і законних інтересів юридичних осіб із зазначенням строку дії цих обмежень. У той же час не можна говорити,

що під час воєнного стану права людини стають чистою умовністю: закон передбачає цілий список прав, обмежувати які, навіть у таких скрутних обставинах, забороняється.

Отже, аналіз чинного законодавства свідчить про те, що обмеження прав і свобод у період воєнного стану, як правило: не поширюються на основні права громадян; мають обмежений за обсягом і часом дії характер; застосовуються тільки на підставі відповідних нормативно-правових актів. Навіть за умови введення воєнного стану основні невід'ємні права людини (на життя, рівноправність і відсутність дискримінації, право на повагу до гідності; право на свободу та особисту недоторканність, право на житло, право на правову допомогу, на судовий захист прав і свобод і т. ін.) повинні неодмінно виконуватися. Разом з тим, законодавство України передбачає можливість обмеження прав і свобод громадян у період дії воєнного стану тільки в тій мірі, в якій це необхідно для забезпечення оборони країни і безпеки держави, і в тих межах, яких вимагає гострота стану. Прийняті у зв'язку з цим заходи з урахуванням міжнародно-правових норм не повинні спричинити яку-небудь дискримінацію окремих осіб чи груп населення виняткова за ознакою статі, раси, національності, мови, походження, майнового і посадового положення, місця проживання, відношення до релігії, переконань, приналежності до громадських об'єднань, а також за іншими ознаками. Таким чином, законодавством України передбачено обмеження окремих прав громадян та їх додаткових обов'язків в умовах воєнного стану. Звідси випливає, що всі права і свободи, які можуть бути обмежені в умовах воєнного стану, не є абсолютними, а правове положення громадян у період дії цього режиму має свої характерні риси й специфічні особливості.

ІПОТЕЧНІ ЦІННІ ПАПЕРИ ЯК ОБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ

Лісовець Марія
Здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 „Право", Полтавський інститут економіки і права
marialisovec671@gmail.com
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

На сьогодні для України досі є актуальною проблема державного регулювання ринку цінних паперів, що містить певні прогалини. Актуальність теми дослідження ринку цінних паперів – це те нове, що з'явилося в економіці України у процесі формування ринкових відносин й виникнення ринку капіталу. Ринок цінних паперів (фондовий ринок) виконує функцію посередника, приймаючи цінні папери, які пропонуються на публічних торгах, і конвертуючи їх у кошти шляхом продажу. Ринок цінних паперів – це ефективно функціонуючий організм, що є еволюційним за своєю природою. Розвиток ринку цінних паперів є життєво необхідним для активного зростання національної економіки й покращання рівня життя громадян. Ефективно функціонуючий ринок спрямовує фінансові кошти до тих компаній, які здатні забезпечити їм найбільш продуктивне використання.

Дану проблему досліджували такі вчені М.М. Агаркова, С.С. Алєксєєва, Ю.Г. Басіна, В.А. Бєлова,С.М. Братуся, Є.А. Васильева, В.М. Гордона, А.С. Довгерта, С.Ф. Кечекьяна,В.С. Щербіни, В.Л. Яроцького та інші.

За Цивільним кодексом України (ст.194) цінним папером є документ встановленої форми з відповідними реквізитами, що посвідчує грошове або інше майнове право і

визначає взаємовідносини між особою, яка його випустила (видала), і власником та передбачає виконання зобов'язань згідно з умовами його випуску, а також можливість передачі прав, що випливають з цього документа, іншим особам. Аналогічне за змістом визначення міститься і у ст.163 Господарського кодексу України. Не вдаючись до порівняльного аналізу положень Цивільного та Господарського кодексів і взагалі до оцінки ефективності правового регулювання відносин, пов'язаних з обігом цінних паперів різними нормативними актами – Господарським та Цивільним кодексом – з'ясуємо інші характеристики цінних паперів як важливих інструментів ринкової економіки. Зазначимо, що правове регулювання обігу цінних паперів здійснюється спеціальним законодавством, кодекси містять лише окремі найзагальніші положення щодо обігу цінних паперів. Іпотечні сертифікати випускаються в документарній та в бездокументарній формах. При емісії сертифікатів у бездокументарній формі емітент оформляє глобальний сертифікат. Залежно від способу фіксації власника сертифікати можуть існувати як іменні, так і на пред'явника. Сертифікати на пред'явника можуть бути емітовані лише у документарній формі.

Іпотечні сертифікати підлягають вільному обігу, тобто юридичні та фізичні особи можуть вільно купувати та продавати сертифікати, здійснювати з ними будь-які правочини як на біржовому, так і на позабіржовому ринках цінних паперів. Обслуговуються іпотечні сертифікати Національною депозитарною системою. Реєстр власників іменних сертифікатів емітент здійснює самостійно без ліцензії, незалежно від кількості власників таких сертифікатів. Тоді як реєстр власників іменних акцій при кількості акціонерів понад 500 має вести незалежний реєстратор.

Згідно із Законом "Про іпотеку" від 5 червня 2003 р, в обіг вводиться заставна – борговий цінний папір, який засвідчує право його власника на отримання від боржника виконання за основним зобов'язанням, за умови, що воно підлягає виконанню в грошовій формі, а в разі невиконання основного зобов'язання – право звернути стягнення на предмет іпотеки. Заставна – неемісійний цінний папір, тобто випуск не вимагає публічної фіксації. Заставна оформляється, якщо її випуск передбачений іпотечним договором. Заставна підлягає державній реєстрації разом з державною реєстрацією обтяження відповідного нерухомого майна іпотекою. Порядок реєстрації заставної має бути встановлений спеціальним законом. Заставну як цінний папір можна передавати з рук у руки шляхом індосаменту. Держатель заставної вправі вимагати від боржника виконання основного зобов'язання та звернення стягнення на предмет іпотеки у випадку його невиконання. У випадку виконання боржником основного зобов'язання заставна підлягає передачі боржнику

Цивільний кодекс виділяє нову групу цінних паперів – товаророзпорядчі цінні папери, які надають їхньому держателю право розпоряджатися майном, вказаним у цих документах.

Чинне законодавство України не закріплює окремих видів товаророзпорядчих цінних паперів. У світовій практиці такими визнаються складські свідоцтва, варіанти, коносаменти. Фактично Цивільний кодекс закріплює поняття, реквізити, права, що посвідчуються складськими документами (складськими квитанціями, простими та подвійними складськими свідоцтвами – (ст.961 – 966 ЦК), не називаючи їх цінними паперами).

За Цивільним кодексом, фондові деривативи віднесені до цінних паперів, механізм випуску та обігу яких пов'язаний з правом на придбання чи продаж протягом строку, встановленого договором, цінних паперів, інших фінансових та (або) товарних ресурсів. Такими є опціони, варанти та ф'ючерси – фондові деривативи, випуск та обіг яких

здійснюється згідно із Правилами випуску та обігу фондових деривативів від 24 червня 1997 р. Фондові деривативи до введення в дію Цивільного кодексу не визнавали цінними паперами

Отже, іпотечні сертифікати є борговими цінними паперами, оскільки власник сертифіката з фіксованою участю має право на повернення йому номінальної вартості сертифіката. Сертифікати не дають права на участь в управлінні справами емітента і права на частку у майнових активах емітента.

ПРАВОВИЙ СТАТУС СВІДКА

Міняйло К.І.
здобувач вищої освіти Спеціальності «Право» група З 1
Науковий керівник к.ю.н. професор Кальян О.С.

Показання свідка, як один з основних та найбільш важливих засобів доказування, відіграють дуже важливу роль у процесі доказування. Історія показує, що з давніх часів показання свідків подекуди виступали чи не єдиним основним доказом у справах, що зумовлює необхідність їх глибокого дослідження [2, с.24]. Водночас особливості сприйняття інформації, яку надають свідки, необхідність спеціального режиму її фіксації для зменшення ризиків залучення неправдивої, спотвореної інформації до цивільного процесу, як і уникнення різного роду дефектів інформації в силу фізичних, психічних та психологічних особливостей людини, яка її дає, та особи, що її сприймає, викликають необхідність використання спеціальної процедури.

Отже, свідок - фізична особа, якій можуть бути відомі будь-які обставини, що мають значення для розслідування і вирішення кримінальної, адміністративної чи цивільної справи, і яка викликана для дачі свідчень [3]. У більш широкому сенсі свідок - це людина, яка була очевидцем якої-небудь події і готова про це свідчити.

У статті 69 Цивільного кодексу України вказано наступне, що свідком може бути кожна особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи, а також свідок зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини. За відсутності заперечень учасників справи свідок може брати участь в судовому засіданні в режимі відео конференції. Частина четверта цієї ж статті вказує на те, що свідок має право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду[1]. Ця стаття дає нам саме роз'яснення поняття свідка його права та обов'язки. Що ж до осіб які не можуть бути допитані як свідки тут потрібно звернутися до статті 70 ЦПК в якій вказано, що не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва;

3) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором[1].

2. Особи, які мають дипломатичний імунітет.

Тобтоє особи, які з професійних, релігійних чи сімейних обставин не можуть бути свідками у суді.

Також є відповідальність за не з'явлення без поважних причин на судове засідання або не повідомлення про причини неявки це вказано у ст. 147 ЦПК. Особа може бути піддана приводу через відповідні органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення[1].

Відповідно до ст. 71 ЦПК України, фізична особа не має права відмовитися давати показання, крім показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб), які можуть тягнути юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів[1].

Особа, яка відмовляється давати показання, зобов'язана повідомити причини відмови.

Відповідно до ст. 93 ЦПК України, свідок має право відмовитися давати показання також, якщо:

1. поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи;
2. учасником справи поставлено більше десяти запитань.

За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання[1]. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

Отже, свідок це фізична особа яка має якісь відомості по справі яка розглядається в судовому засіданні. Свідок має як права так і обов'язки, а також несе відповідальність за завідомо неправдиві свідчення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Процесуальний Кодекс України: станом на 19 жовтня 2019 року / Верховна Рада України. – Офіц. вид. – Київ : Парлам. вид-во, 2004. – 492 с. – (Бібліотека офіційних видань).
2. Лєзін Є. Особливості Забезпечення Показань Свідків у Цивільному Процесі України/ Лєзін Є.// Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018. - № 2. С. 25.
3. Фрідман І. Я. Свідок // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] — К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998—2004. — ISBN 966-749-200-1.

ПРИНЦИПИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕННЯ ІСТОРІОГРАФІЇ ФІНАНСОВИХ РЕФОРМ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ В РОСІЙСЬКІЙ ІМПЕРІЇ

Сергій Мамоян
старший викладач кафедри правознавства
Полтавського інституту економіки і права
Mamoyan.s84@gmail.com

Науковий інтерес до історичного розвитку фінансових систем загалом та окремих їхніх складників зокрема,зумовлений глобалізацією світової економіки, активною діяльністю транснаціональних корпорацій, що викликає потребу посилити державний контроль в комплексі з іншими складниками. Значною прогалиною єтакож неоднозначність тлумачень певних категорій, юридичних, історичних визначень та їхня неузгодженість чи навіть протиріччя. І, як наслідок, в Україні наявна ситуація, за якої,

значна кількість контролюючих органів не мають системності й результативності, що уможливлює кількісне зростанняй масштабність фінансових порушень і зловживань.

На сучасному етапі розвитку фінансової системи України велике значення, для створення дієвого механізму фінансового контролю та розвитку банківської сфери, має вивчення зарубіжного досвіду регулювання подібних відносин, набутого протягом другої половини XIX і впродовж XX ст. та оприлюдненого у фахових публікаціях істориків, юристів, фінансистів тощо.

Визнаючи, що грошово-кредитна система України, як складник фінансової, перебуває в нестабільному стані, зріс інтерес науковців до реформи грошового обігу другої половини XIX ст. (1862-1863 та 1895-1897 рр.), адже висунуті тогочасними реформаторами тези про розвиток промисловості, як запоруки економічної стабільності держави набувають актуальності. У ті часи, реформування грошової системи готувалося кілька десятків років, головною метою законодавців було створення стійкої валюти на основі золотого стандарту. Після реформованого грошового обігу було припинено інфляцію, одержали розвиток кредитна політика, фінансування залізниць та промисловості, і як наслідок – зріс обсяг іноземних інвестицій. Це питання також потребує нового осмислення на основі вже значного опублікованого масиву праць, адже досвід грошової реформи, остаточно втіленої 1895-97 рр., не втратив практичного інтересу, оскільки помилки тих часів дадуть змогу уникнути аналогічних на сьогодні.

Без урахування досвіду та висновків наукових досліджень, присвячених окресленим подіям другої половини XIX – початку XX століття, спроби реформувати й модернізувати державу сучасниками відбуватимуться без суттєвого теоретичного підґрунтя. Наразі перед Україною стоять завдання модернізації фінансової системи під виклики часу, тож реформи фінансової системи, що здійснювалися в Російській імперії у другій половині XIX – на початку XX ст. сприяли появі значної кількості актуальних опублікованих фахових праць, які можуть бути використані в наш час. Як в ту епоху, так і сьогодні Україна має успішно здолати наслідки фінансової кризи, удосконалити фінансову систему чим забезпечити власну економічну стабільність.

Із середини другої половини XIX ст. й дотепер опубліковано значну кількість документальних хрестоматійних матеріалів, монографій, наукових статей, дисертаційних робіт, присвячених окремим складникам фінансової системи, проте наявні дослідження не стали предметом спеціального історіографічного синтезу. Науковці частково висвітлювали історію окремих складників фінансової системи, дотично привертали увагу до їхньої історіографії в дисертаціях юридичного й економічного змісту. Найважливіше, при вивченні такої складної теми визначитися з принципами і методами дослідження, адже без правильно дібраного методологічного апарату глибокий і правильний аналіз її складників буде неможливим.

Отже, мета цієї студії полягає в доборі й висвітленні принципів і методів необхідних для вивчення історіографії фінансових реформ другої половини XIX – початку XX століття

Насамперед нами були дібрані базові принципи і методи дослідження, на які спирається сучасна вітчизняна та зарубіжна історична наука і які забезпечують неупереджене й усебічне висвітлення процесу примноження історичних знань. Насамперед це принципи історизму, об’єктивності, детермінізму, всебічності, наступності тощо. *Принцип історизму* під час аналізу історіографії теми, дав змогу виявити процес розроблення і втілення реформ фінансової системи впродовж тривалого часу. Зокрема, завдяки цьому принципу вдалося проаналізувати як висвітлювалися в історіографії питання розроблення різних складників реформ фінансової системи

(банківського, грошового, бюджетного, касового устрою та фінансового контролю), як відбувалосяїхнє обговорення урядовцями, науковцями, громадськістю та у якому вигляді і форматі вони втілювалися, які дали результати. Цей принцип у тісному зв'язку з принципом *детермінізму,* дав можливість аналізувати реформи в розвитку, в причинно-наслідкових зв'язках та взаємозв'язках. Застосування цього принципу сприяло розумінню сутності державницьких процесів, обумовлених реформами, і стану їхнього висвітлення в науковій літературі. Принцип *детермінізму* дав змогуспіввіднести реформаторські процеси на різних рівнях і водночас у нерозривному поєднанні усіх секторів реформованої фінансової системи. Завдяки методологічним вимогам принципу *історизму* можна виокремити етапи реформування різних складників фінансової системи, визначитися з їхніми часовими інтервалами (показовим є приклад грошової реформи 1862-1863 рр. та її продовження й логічне завершення 1897 р.). Критеріями для визначення етапів можуть стати якісні зміни у фінансовій системі, які вплинули на характер публікацій, чим змінили погляди широких кіл суспільства.

Принцип об'єктивності передбачає, що джерела й факти мають бути оцінені неупереджено, попри частку власне авторського суб'єктивізму, особливо враховуючи: праці негативно налаштованих до реформ авторів та чиновників XIX ст., висновки радянських істориків з ідеологічним підтекстом, оцінки сучасних російських науковців з переважаючою ідеєю інституціоналізму. Не остання роль при цьому відводиться позиції дослідника, його вмінню бачити необґрунтовані, суб'єктивні висновки авторів та уникати категоричності. Щоб реалізувати цей принцип ми прагнули забезпечити кількісну, видову та якісну репрезентативність історіографічних джерел, їхню повноту та перевірити достовірність.

Принципи системності та всебічності, покладено в основу авторського бачення реформ фінансової системи, як єдиного комплексу заходів, нерозривно пов'язаних, які обумовлювали одна одну. Для реалізації принципу враховувався приріст нових знань й використовувалися джерела як історичного, так й історико-правового та історико-економічного змісту. Поява наукових студій на стикові наук особливо стала помітною на сучасному розвитку історіографії. *Принцип наступності* сприяв вивченню історіографії реформ фінансової системи з урахуванням трьох історіографічних періодів й аналізу трансформації поглядів науковців, спричинену зміною історичних епох. *Принцип плюралізму* насамперед дав змогуврахувати й показати різні погляди на проблеми перетворень фінансової системи в Російській імперії, які склали концептуальне підґрунтя дібраних джерел й репрезентували ліберальну, консервативну, західноєвропейську, вітчизняну та російську інституціональні течії в історіографії тощо.

Отже, принципи історизму, детермінізму, об'єктивності, системності, всебічності, наступності, плюралізму заклали основу для дослідження автором історіографії тих проблемних питань, які мали місце під час розроблення і втілення реформ фінансової системи протягом другої половини XIX – початку XX ст. Вищеназвані принципи сприяли виявленню головних тенденцій у розвитку історіографії обраної теми, встановленню співвідношення знань між різними періодами, реальну змістовність і якість їхнього примноження чи недостатність та насамкінець дали змогу реалізувати прогностичну функцію, виявившималовисвітлені в історіографії питання.

При вивченні історіографії окресленої теми автором цієї студії буливикористані методи історіографічного пізнання: аналізу і синтезу, порівняльний, проблемно-хронологічний, синхронний, біографічний, періодизації та ін. Автор враховував важливі в концептуальному плані розробки провідних вчених, змістовні висновки та узагальнення яких сприяли осмисленню і формуванню принципових положень дисертаційного

дослідження.

Використання загальнонаукового *методуаналізу і синтезу* обумовлене самим характером історіографічної роботи. Зокрема, були піддані *аналізу* умови створення і тематика історичних праць, присвячених реформам фінансової системи другої половини XIX – початку XX ст. в Російській імперії, їхній зміст, застосована джерельна база, а відтак проводився *синтез* знань, здобутих авторами, і встановлювалася повнота дослідження того чи іншого аспекту теми.

Застосування порівняльного методу сприяло порівнянню підходів різних дослідників до проблеми, співвіднесенню оцінок реформ фінансової системи у працях дорадянського, радянського і сучасного історичних періодів. Порівняльний метод дав змогу виявити реальне примноження знань на різних етапах історичної науки, виокремити внесок конкретних дослідників у розроблення тих чи інших аспектів окресленої теми.*Проблемно-хронологічний метод* дав можливість з'ясувати, ким і коли були започатковані дослідження певної проблеми, ким продовжено її розроблення і які нові результати були отримані.

Синхронний метод застосовувався для дослідження праць різних авторів, виконаних у межах одного і того ж історіографічного періоду, але на основі різних методологічних засад. Насамперед цей метод було використано для порівняння праць західноєвропейських авторів з доробком дорадянських, радянських і сучасних українських та російських науковців. Водночас, між собою були порівняні висновки сучасних українських авторів з оцінками російських учених, що дозволило отримати об'єктивні історіографічні дані. *Біографічний метод* посприяв дослідженню не лише внеску окремих визначних постатей у розроблення реформ (В. Татарінова, С. Вітте та ін.), а й аналізу їхніх оцінок реформ, на зміст яких вплинули власні конкретні переконання посадовців.

Метод *періодизації* сприяв виявленню не лише історичних періодів у розвитку історіографії, а й вкупі з методом порівняльного аналізу дав змогу співвіднести історичні періоди з історіографічними. Відповідно до завдань історіографічного дослідження можуть бути застосовані та адаптовані й інші методи історичного пізнання.

Як підкреслює С. П. Стельмах «Насамперед історик має пам'ятати слова Й.-Г.Дройзена, що «методи, це важелі науки», а їхнє правильне застосування визначає рівень раціональності науки. Методи дослідження не можуть бути довільними, оскільки їх вибір залежить від предмету дослідження, теоретичних концепцій (об'єкт–теорія) і методологічних принципів, які визначають підхід історика до розв'язання обраної проблеми. В історичному дослідженні таким чином витримується головна вимога сучасної філософії і методології науки щодо використання багаторівневої методики: поєднання емпіричних методів дослідження, методів теоретичного пізнання і загальнологічних методів та прийомів дослідження (аналіз, синтез, узагальнення, системний підхід тощо). Система спеціальних методів історичної науки сформувалася в ході її багатовікового розвитку шляхом неоднократного використання з досягненням загальновизнаних наукових результатів»[1].

Список використаної літератури:

1. Стельмах С.П. МЕТОДОЛОГІЯ ІСТОРІЇ, методологія історичної науки [Електронний ресурс] // Енциклопедія історії України: Т. 6: Ла-Мі / Редкол.: В. А. Смолій (голова) та ін. НАН України. ІнститутісторіїУкраїни. – К.: В-во «Наукова думка», 2009. – 790 с.: іл. URL: http://www.history.org.ua/?termin=Metodologiya_istorii
2. *Зашкільняк Л.* Методологічні аспекти світового історіографічного процесу і сучасна українська історична наука. В кн.: Українська історіографія на зламі XX і XXI століть: здобутки і проблеми. Львів, 2004.

3. *Стельмах С.* Історична наука в Україні епохи класичного історизму (XIX – початок XX століття). К., 2005.

ЕЛЕКТРОННІ ГРОШІ ЯК ПЛАТІЖНИЙ ІНСТРУМЕНТ

Семен Марущак
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»,
semen.marushak@gmail.com
Науковий керівник: Пожидаєва Марія Анатоліївна,
к.ю.н., доцент, доцент кафедри фінансового права,
ДВНЗ «Київський національний економічний університет ім. Вадима Гетьмана»

Сучасна світова економіка нерозривно пов’язана з електронними платіжними системами, які з кожним роком все більше використовують у своїх операціях електронні гроші як інноваційний інструмент. За статистикою Національного банка Україна за 2018 рік було випущено електронних грошей – 83,2 млн. грн.; обсяг операцій з електронними грошима складав – 7 225 млн. грн.; кількість е-гаманців з електронними грошима складала – 62,7 млн. грн. [1].

Випуск і використання електронних грошей в Україні регулюється ст. 15 Закону України «Про платіжні системи та переказ коштів в Україні» від 05.04.2001 р. №2346-III (далі – Закон), а діяльність, пов’язану з випуском електронних грошей в Україні регулює Положення про електронні гроші в Україні, затверджене постановою Правління Національного банку України від 04.11.2010 р. № 481 (далі – Положення).

Платіжна система України вже давно використовує електронні гроші, але їх нормативне регулювання вже застаріло. І це призводить до погіршення функціонування ринку фінансових операцій та уповільненню міждержавних валютних розрахунків. Тому з кожним роком інтерес до даного питання зростає, а кількість проблем та питань тільки збільшується, що зумовлює актуальність обраної теми та доцільність проведення досліджень з цієї сфери правовідносин.

Багато економістів тлумачать термін «гроші» саме з функціонального значення: «гроші – це будь- який інструмент, який виконує ключові функції грошей» [2, с. 6], так само визначають й «електронні гроші», як інструмент забезпечення розрахунків за допомогою якого проводять платежі та який зберігає вкладену у нього вартість.

Звісно, що електронні гроші з’явилися відносно нещодавно і постійно розвиваються, набувають нових ознак та особливостей, тому часто під ними розуміють цифрові гроші, цифрову готівку, електронну готівку, інтернет гроші, кібергроші та інше. У результаті виникає термінологічна проблема щодо відсутності єдиної, загальновизнаної дефініції електронних грошей, яка б однозначно розкривала їхню економічну та правову сутність.

Хоча вітчизняний законодавець і дає визначення відповідно до ст. 15 Закону: «Електронні гроші – одиниці вартості, які зберігаються на електронному пристрої, приймаються як засіб платежу іншими особами, ніж особа, яка їх випускає, і є грошовим зобов'язанням цієї особи, що виконується в готівковій або безготівковій формі» [5].

Виходячи із цього визначення, можна виділити дві головні ознаки, які характеризують електронні гроші: 1) вони повинні виконувати функцію грошей, бути еквівалентом вартості та прийматися як платіжний засіб іншими особами (додатковою ознакою є функція накопичення); 2) вони повинні існувати в електронній формі та зберігатися на електронних носіях.

У Директиві 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами – емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними зазначається, що «доцільно ввести чітке визначення електронних грошей, нейтральне з технологічної точки зору. Зазначене визначення має бути достатньо широким, щоб уникнути затримки у впровадженні технологічних нововведень та охопити не тільки всі види електронних грошей, наявні на сучасному ринку, а також і ті продукти, які можуть з'явитися у майбутньому» [3]. Виходячи із цих рекомендацій, пропонуємо ввести в широкому розумінні наступне визначення, електронні гроші - це електронний вираз грошової вартості на технічному пристрої, який може використовуватися для здійснення платежів суб'єктами, які не є емітентами електронних грошей.

С. Овсеєнко зазначає, що електронні гроші збільшують швидкість грошового обігу та на прикладі класичного рівняння обміну І. Фішера (MV=PY, де М – грошова маса; V – швидкість обігу грошей; Р – рівень цін; Y – річний реальний продукт), де одночасно збільшуються обидва множника в одній частині рівняння, доводить, що через збільшення електронних грошей збільшиться швидкість обігу грошей, тому має зрости рівень цін, а це – інфляція. Зменшити негативний вплив емісії електронних грошей на інфляційні процеси можна шляхом законодавчо встановленої вимоги про обов'язкову попередню оплату електронних грошей у повній сумі традиційними грошима, а також уведенням заборони на кредитування електронними грошима [4, с. 35-39].

На мою думку, для подальшого розвитку електронних грошей в Україні, потрібно скасувати монополію банків у цій сфері. Як показує міжнародний досвід, саме обмеження кола суб'єктів гальмує подальший розвиток цього явища. Адже, більш логічним було б дозволити всім суб'єктам господарювання випускати електронні гроші, проте для цього необхідно було б отримати дозвіл та відповідати вимогам щодо розміру власного капіталу (не такий великий, як у банків), технічної спроможності та ділової репутації. Окрім цього, важливим фактором є необмежене використання електронних грошей, тобто ліквідація всіх обмежень з електронними грошима для всіх видів розрахунків, при цьому потрібно посилити податковий контроль та фінансовий моніторинг за такими операціями.

Євроінтеграційні процеси України та міжнародний досвід у сфері електронних грошей зобов'язують змінювати наше національне законодавство та слідкувати за новітніми тенденціями. Адже використання та всебічне полегшення обігу електронних грошей допоможе пришвидшити розвиток економіки, збільшити доходи та зменшити час на здійснення фінансових операцій. Однак, розвиток ринку електронних грошей в значній мірі залежить від нормативно- правового регулювання, тому відсутність регулювання або його недосконаліть гальмує ці процеси. Тому основною пропозицією цієї роботи є початок створення сучасної Концепції розвитку електронних грошей як платіжного інструменту електронних платіжних систем України, яка прискорить розвиток економіки при залученні мінімальних коштів з бюджету.

Список використаної літератури:

1. Веб-сайт Національного банку України. URL: https://old.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=125412#top (дата звернення: 25.11.2019).
2. Віталій Кравчук, Дмитро Науменко, Андрій Глибовець. Електронні гроші в Україні: аналітичний звіт. Київ: Альфа-ПІК, 2012. 64 с.
3. Директива 2009/110/ЕС Європейського Парламенту та Ради щодо започаткування та здійснення діяльності установами - емітентами електронних грошей та пруденційний нагляд за ними, що вносить зміни до Директиви 2005/60/ЕС та 2006/48/ЕС, та скасовує Директиву 2000/46/ЕС від 16 вересня 2009 р., № 2009/110/ЄС. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/994_a18 (дата звернення: 25.11.2019).
4. Овсеенко С. И. Электронные деньги: перспективы использования. Банковский Вестник. 2010. № 6. С. 35-39.

5. Про затвердження Положення про електронні гроші в Україні: Постанова Правління Національного банку України від 24.12.2010 р. №1336/18631. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1336-10.
6. Про платіжні системи та переказ коштів в Україні: Закон України від 05.04.2001 р. № 2346-III. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2346-14.

УДК 342.9:343.851

ПРОБЛЕМИ ПОПЕРЕДЖЕННЯ ПРАВОПОРУШЕНЬ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Володимир Мирошниченко
канд. пед. наук, доцент кафедри правознавства,
Бердянський державний педагогічний університет
MirV2014@i.ua
Вікторія Сарана
здобувачка першого (бакалаврського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 Право
Бердянський державний педагогічний університет

Складна суспільно-політична та економічна ситуація, проведення військових дій на сході нашої держави, значною мірою вплинули на стан справ зі скоєнням правопорушень. Сьогодні в Україні зберігається стійке зростання адміністративних правопорушень. Небезпека адміністративних правопорушень полягає у їх масовості, завданні значних збитків. Проблеми попередження правопорушень – це важлива державна проблема, що передбачає перехід від тоталітаризму і покарання до демократії та відповідальності. За профілактику адміністративних правопорушень, у першу чергу, має відповідати державна влада. Адже безпека – це головна функція будь-якої держави. Тому зростання правопорушень ніщо інше як загроза національній безпеці.

Аналізуючи публікації з теми, можна зазначити, що профілактику правопорушень у правовому аспекті досліджували: Я. Гілінський, Г. Аванесов, І. Остапенко, К. Бугайчук, В. Бабакін та інші; у соціально-педагогічному: Б. Кобзар, В. Оржеховська, М. Калиняк; О. Удалова; у психологічному: А. Яковлєв, Т. Шульга, І. Янковський та інші.

Метою статті є аналіз проблем попередження правопорушень в Україні та пошук можливих адміністративно-правових шляхів їх розв’язання.

Послаблення або припинення роботи з правової регламентації, попередження адміністративної деліктності у сучасних умовах – це означає загальне послаблення боротьби із злочинністю на усіх її напрямах. Чітка правова регламентація, ґрунтується на глибоких знаннях практики і результатах наукових досліджень, є необхідною умовою попередження адміністративної деліктності.

Головним нормативно-правовим актом, що сьогодні покликаний боротися з цими проблемами є Кодекс України про адміністративні правопорушення. Завданням цього Кодексу є охорона прав і свобод громадян, власності, конституційного ладу України, прав і законних інтересів підприємств, установ і організацій, встановленого правопорядку, зміцнення законності, запобігання правопорушенням, виховання громадян у дусі точного і неухильного додержання Конституції і законів України, поваги до прав, честі і гідності інших громадян, до правил співжиття, сумлінного виконання своїх обов'язків, відповідальності перед суспільством. Положення Кодексу про адміністративні правопорушення поширюються і на адміністративні правопорушення, відповідальність за вчинення яких передбачена законами, ще не включеними до цього Кодексу [1].

У сучасних умовах необхідно, щоб правові норми про попередження правопорушень, зокрема і адміністративних, були зосереджені в окремому нормативному акті, а в

подальшому – виділені в окрему галузь права з метою забезпечення попередження правопорушень [2, с. 40–41].

В Україні, незважаючи на зростання правопорушень, немає єдиної системи органів, що здійснюють профілактичну діяльність, а також єдиного закону, що регулює діяльність з профілактики адміністративних проступків. Сьогодні профілактична діяльність здійснюється хаотично та у мінімально можливому режимі. Саме тому К. Бугайчук пропонує прийняти базовий закон «Про основи державної системи профілактики адміністративних проступків», відповідно до якого надалі могли б прийматися відповідні закони за окремими напрямами профілактичної діяльності, а також на різних рівнях: державному, регіональному, місцевому [3, с. 16].

Ще один дослідник цієї проблеми В. Комаров наголошує на необхідності прийняття єдиного нормативного акту, який регулював би профілактику правопорушень у державі – Закону України «Про профілактику правопорушень в Україні». Він має передбачати загальні засади дії закону, терміни та визначення, які окреслюють певні явища та використовуються учасниками цієї діяльності; чітко визначати державні пріоритети цієї роботи у вигляді принципів, напрямків, форм, методів; визначати коло учасників цієї діяльності, їх правовий статус, сферу діяльності; передбачати компенсаційні механізми за участь у цій роботі громадян, організацій, використання ними певного обладнання; розробити систему страхування на випадок, якщо вони зазнають збитків або шкоди під час виконання певних дій, пов’язаних із профілактичною діяльністю тощо. Наступним кроком буде розроблення механізму реалізації закону. Бажано, щоб це була або Постанова Кабінету Міністрів України, або інший документ уряду, який регламентує діяльність учасників профілактичної діяльності та механізми її забезпечення у конкретнішому вигляді [4, с. 210–211].

Проблему організації профілактики правопорушень у державній Концепції України на період 2010–2015 рр. передбачалося вирішувати шляхом здійснення комплексу економічних, соціальних, правових, організаційно-управлінських, інформаційно-пропагандистських і культурно-виховних заходів, спрямованих на усунення або послаблення дії причин, що породжують правопорушення у різних сферах суспільного життя, та умов, які сприяють їх вчиненню, зокрема: удосконалення нормативно-правової бази з питань правоохоронної діяльності і профілактики правопорушень шляхом прийняття нових законодавчих ініціатив у цій сфері та невідкладного розроблення і впровадження в практику правозастосування низки нормативно-правових актів, спрямованих на створення дієвих алгоритмів та механізмів їх виконання; реформування інститутів правоохоронного сектора з метою забезпечення їхньої готовності до виконання завдань з протидії корупції й організованій злочинності в державі, підвищення ефективності діяльності щодо захисту прав і свобод людини, забезпечення національної безпеки держави; розвиток інституційних та договірно-правових механізмів міжнародного співробітництва у сфері профілактики правопорушень [5].

Однак, реалізація зазначеної міністерської програми бажає кращого. На даний час, незважаючи на заходи, що вживаються виконавчою владою та правоохоронними органами, ситуація в державі є складною. Залишається проблемою високий рівень наркотизації населення, про що свідчить збільшення кількості незаконного обігу наркотичних засобів, психотропних та сильнодіючих речовин.

Недосконаліть системи реінтеграції бездомних громадян, соціальної адаптації осіб, звільнених з місць позбавлення волі, невирішеність питання щодо примусового лікування осіб, хворих на алкоголізм, спричиняє збільшення кількості правопорушень, вчинених повторно, у громадських місцях, у тому числі в стані алкогольного сп'яніння.

Поширення дитячої бездоглядності і безпритульності, що відбувається, зокрема, через зменшення кількості позашкільних гуртків і секцій, призводить до збільшення кількості правопорушень, вчинених неповнолітніми та за їх участю.

Незайнятість населення, зокрема молоді, також негативно впливає на рівень адміністративних проступків. Отже, актуальним є питання щодо недопущення залучення таких осіб до протиправної діяльності.

У цих умовах пріоритетом є створення систем соціальної профілактики правопорушень, комплексного забезпечення безпеки населення, території та об'єктів в державі, яке, в свою чергу, вимагає розробки та реалізації довгострокових заходів організаційного, практичного, профілактичного та нормотворчого характеру.

Для дієвого впливу, заходи системи соціальної профілактики правопорушень повинні бути зосереджені на трьох базових напрямках:

- соціальна превенція (макросфера соціального життя та поліпшення мікросфери (школа, сім'я, громада);
- спеціальне запобігання правопорушень державними органами і організаціями;
- запобігання правопорушенням силами громади.

Оскільки вищезазначені заходи мають вирішальне значення для підвищення рівня безпеки громадського порядку, профілактики протидії адміністративних правопорушень, в державі мають залучатися на вирішення цих проблем не лише фінанси з державного бюджету, але й кошти місцевих бюджетів.

Нормативно-правовий акт щодо попередження правопорушень має передбачати досягнення таких цілей: забезпечити високий рівень громадського порядку та безпеки; підвищити ефективність та оперативність роботи правоохоронних органів з реагування на заяви і повідомлення громадян про правопорушення, розшуку і затримання правопорушників у найкоротший термін; покращити профілактику правопорушень у середовищі неповнолітніх та молоді; зменшити тиск на економічні відносини; обмежити незаконний обіг наркотиків; посилити контроль за міграційними потоками та знизити рівень незаконної міграції; забезпечити збереження майна фізичних та юридичних осіб, муніципального, відомчого й іншого житлового фонду; підвищити рівень довіри населення до органів державної влади тощо.

Отже, сьогодні необхідно прийняти новий нормативно-правовий акт про попередження правопорушень, що містив би загальні напрямки, методи профілактичної діяльності, форми, визначав би коло учасників діяльності, сферу діяльності, їх правовий статус. Для вдосконалення діяльності органів Національної поліції щодо профілактики правопорушень, необхідно розробити та прийняти нову інструкцію діяльності правоохоронних органів у сфері профілактики правопорушень. Дана інструкція має передбачати принципи, завдання, цілі , правові засади діяльності правоохоронців у сфері профілактики правопорушень, перелік служб та підрозділів поліції, що здійснюють таку профілактику, їх функції, права та обов'язки у цій сфері, форми і методи їх діяльності, форми взаємодії.

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10#n30 (дата звернення: 20.11.2019)
2. Остапенко О. І. Профілактика адміністративних правопорушень. Львів: Львів. ін-т внутр. справ при Укр. акад. внутр. справ, 2001. 103 с.
3. Бугайчук К. Л. Адміністративні проступки: сутність та організаційно-правові заходи їх профілактики: автореф. дис. … канд. юрид. наук: спец. 12.00.07 «Адміністративне право і процес; фінансове право; інформаційне право». Харьків, 2002. 20 с.

4. Комаров В. А. Діяльність центрів зв'язків з громадськістю ОВС України щодо зміцнення правопорядку та профілактики правопорушень: організаційно правові питання: монографія. Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2007. 287 с.
5. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері профілактики правопорушень на період до 2015 року. Електронний ресурс. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1209-2011-%D1%80 (дата звернення: 20.11.2019)

БІЗНЕС-ОСВІТА: ПРОБЛЕМИ І ШЛЯХИ ВИРІШЕННЯ

Світлана Мороз
к.п.н., доцент кафедри підприємництва і права
smor@meta.ua
Олена Калашник
к.т.н., доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія
kalashnik1968@meta.ua

У сучасному науковому дискурсі значна увага освітян присвячена проблемам розвитку у молоді підприємницьких здібностей і підвищенню якості підприємницької освіти. Методика підготовки та виховання майбутнього фахівця у закладах вищої освіти спрямована на формування певних якостей особистості, необхідних для самореалізації в професії. Однак, на наш погляд, важливо, щоб і професія, і сам фахівець бути затребувані сучасним суспільством і ринком праці.

І ще один суттєвий аспект, потреби і побажання особистості в отриманні професії мають бути максимально наближені до потреб суспільства. На жаль у реальності бажання особистості і потреби суспільства не завжди збігаються. Наприклад, сьогодні суспільством найбільш затребувані фахівці інженерних і технологічних спеціальностей, здатних забезпечити інноваційний розвиток економіки держави, а абітурієнти віддають перевагу юридичним і економічним спеціальностям.

Різні аспекти проблеми формування підприємницьких компетенцій у молоді, а також розвитку економічної свідомості майбутніх фахівців, необхідної для успіху у сучасному ринковому суспільстві, розглядалися у працях В. Алькема [1], О. Вагонової [2], В. Горпинич [2], В. Покідної [3], О. Романовського [4], Ю. Семенець [5], В. Шаповал [2], Т. Шахматової [1] та інших науковців. Однак, нерозв'язаною залишається проблема створення освітніх програм і освітнього середовища, здатних сформувати у майбутніх фахівців з підприємництва навичок комерціалізації знань та їх перетворення у бізнес-інновації.

Метою статті є визначення проблем і напрямків підвищення якості підприємницької освіти.

Бізнес-освіта – порівняно нове поняття для вітчизняної освітньої системи, цілком пов'язане зі становленням ринкової економіки. Як унікальний соціальний феномен цей вид професійного навчання перетворився в основу отримання знань, умінь і навичок для підприємництва і бізнесу в інтересах отримання прибутку. Поява на ринку освітніх послуг спеціальності 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність» – це реакція на зміни потреб бізнесу і пропозиція освітнього продукту, який відповідає цим потребам. На наш погляд, процес фахової підготовки майбутніх фахівців з підприємництва має бути спрямованим на дослідження сутності підприємництва, правових засад його започаткування та механізмів функціонування; створення умов розвитку і реалізації підприємницьких здібностей особистості; розробку науково-обґрунтованих концепцій, принципів та напрямків подальшого розвитку підприємництва в умовах інноваційної економіки.

Ефективно розвивати бізнес-освіту можна лише у співпраці сторін, зацікавлених у її розвитку: держави, бізнесу, закладів вищої освіти, суспільства, індивідуумів. У кожної з цих сторін у процесі співробітництва вирішуються власні потреби, поєднання яких здатне забезпечити : розвиток економіки країни, освітньої системи, ефективності бізнесу; міжнародне визнання бізнес-освіти; особистісне зростання.

До основних спеціальностей, спрямованих на формування економіко-управлінських компетенцій з розвитку існуючого або започаткування нового бізнесу, нині можна віднести: 076 Підприємництво, торгівля та біржова діяльність; 051 Економіка підприємства; 075 Маркетинг; 073 Менеджмент; 071 Облік і оподаткування. Уважається, що відразу після закінчення закладу вищої освіти випускники вищеозначених спеціальностей мають бути готовими започаткувати власний бізнес і керувати ним. Подібний висновок роблять і О. Вагонова, О. Горпинич та В. Шаповал, які зазначають, що у будь-якому випадку, випускник з економіко-управлінською освітою – це потенційні підприємці [2].

Більшість сучасних дослідників підкреслюють, що актуальними і взаємопов’язаними завданнями розвитку вітчизняної бізнес-освіти є:

– підвищення престижу і розширення діапазону послуг сфери бізнес-освіти, її значущості у суспільстві як найважливішого елемента інфраструктури вітчизняного бізнесу;

– удосконалення методологічних основ бізнес-освіти, підвищення рівня педагогічної підготовки фахівців, яких запрошують для навчання майбутніх підприємців;

– якісне комплектування навчальних закладів кваліфікованими педагогічними кадрами та консультантами-практиками;

– поліпшення координації діяльності бізнес-шкіл, підвищення рівня управління професійним розвитком персоналу підприємницьких структур.

Зважаючи на важливість особистісно-зорієнтованого навчання, все більшої популярності у бізнес-освіті отримує коучинг, який сфокусований на досягненні чітко визначених цілей розвитку особистості і допомагає здобувачу вищої освіти досягти певної життєвої та професійної мети. У процесі спілкування із коучем майбутні підприємці усвідомлюють, що здатні досягти балансу особистої і професійної сфер життя. Така взаємодія створює ситуацію успіху і є максимально ефективною у розвитку підприємницьких якостей майбутніх фахівців.

Опрацювання літературних джерел стосовно питання розвитку підприємницьких якостей здобувачів вищої освіти дозволяє стверджувати, що основними професійними якостями бізнесменів уважаються: інтегративність, інтелект, домінантність, авторитет, впевненість у собі, емоційна врівноваженість, стресостійкість, креативність мислення, цілепокладання, цілеспрямованість, відповідальність і надійність, вірність даним обіцянкам і гарантіям, незалежність і самостійність у формуванні професійної думки і прийнятті рішень, здатність розробки і прийняття рішень, гнучкість поведінки у мінливому світі, інформативність, комунікативність тощо.

Дослідження наукових джерел [1-5] показало, що успіх навчання майбутнього підприємця залежить від таких факторів: бажання й інтересу людини займатися діяльністю (підприємництвом); уміння працювати з людьми: спілкуватися, домовлятися, розробляти спільні рішення, знаходити компроміси; наявність оригінальних думок, нестандартного мислення і умінь знаходити нетривіальні рішення; вміння генерувати, розробляти і просувати ідеї; оптимального поєднання ризикованості і відповідальності у характері; уміння прогнозувати, здатності передбачати майбутній розвиток подій, наслідки рішень; розвиненості інтуїції; високої компетентності у підприємницькій діяльності.

На жаль, процес навчання практичним основам підприємництва у вищій школі на сьогоднішній день має переважно теоретичний характер і характеризується відсутністю систематичного і належного методичного забезпечення. Слабкі контакти викладачів бізнес-дисциплін з реальним бізнесом обмежують інформаційну базу навчальних курсів і набуття студентами досвіду практичного застосування здобутих знань.

Шляхи розв'язання проблеми очевидні: необхідно посилити зв'язки освітян з реальним бізнесом, залучаючи викладачів до процесів управлінського консультування; навчання підприємництву доцільно сфокусувати на формуванні у студентів навичок створення і ведення бізнесу на мікрорівні, а також на управлінні первинними колективами працівників середньої ланки. На рівні бакалаврату варто впроваджувати освітні програми спрямовані на соціальне або технологічне підприємництво і ведення малого інноваційного бізнесу. У системі магістерського навчання і в аспірантурі доречно освоювати дослідницькі проекти і готуватися до педагогічної діяльності у сфері підприємницької освіти.

Вектор наступних досліджень доцільно спрямувати на пошук форм і методів впровадження у навчальний процес практичного досвіду успішних підприємців.

Список використаних джерел

1. Алькема В. Г. Шахматова Т. В. Бізнес-освіта в Україні. Львів : Новий світ, 2010. 252 с.
2. Вагонова, О. В. Горпинич, В. А. Шаповал/ Бізнес-освіта як чинник імплементації економіки знань. Економічний вісник Національного гірничого університету. 2017. № 3. С. 142-154.
3. Покідна В. Університети та бізнес: міжнародний досвід співпраці та перспективи для України. URL: http://cost.ua/news/421- college-business-cooperation (дата звернення 24.11.2019).
4. Романовський О. О. Теорія і практика зарубіжного досвіду в підприємницькій освіті України. К. : Демір, 2002. 256 с.
5. Семенець Ю. Партнерство бізнесу, держави та університетів як стратегічний ресурс інноваційного розвитку України. URL: http:// www.edu-trends.info/higher-edu-partnership (дата звернення 24.11.2019).

ПРАВО НА ЕВТАНАЗІЮ ЯК ПРОЯВ СВОБОДИ ЛЮДИНИ

Євгенія Морозова
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 Право, Полтавська державна аграрна академія
myrna.morozova@gmail.com
Науковий керівник: Юлія Козаченко
к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія

Україна, обравши шлях побудови демократичної, правової, соціальної держави, закріпила в Конституції від 28 червня 1996 р. ряд основоположних прав і свобод людини, серед яких основне місце займає право людини на життя. А саме ст. 27 Конституції України передбачає, що кожна людина має невід'ємне право на життя. Ніхто не може бути свавільно позбавлений життя. Обов'язок держави – захищати життя людини. Кожен має право захищати своє життя і здоров'я, життя і здоров'я інших людей від протиправних посягань.

Це право є тим основним, невід'ємним соціальним благом, яке представляє собою форму існування людини як такої. Право на життя реалізується шляхом вжиття з боку держави широкого спектру заходів, серед яких ключовим є забезпечення ефективного функціонування системи охорони здоров'я.

На сьогоднішній день в більшості країн медицина досягла значних успіхів у підтриманні життя людини, однак непоодинокими є випадки наявності у людини

невиліковної хвороби, яка спричиняє фізичні і психологічні страждання. Проявом «непрофільного» впливу медичного середовища на життя людини, що здатний припинити її страждання, є евтаназія. Евтаназія – це діяння, яке свідомо і умисно вчиняється медичним працівником за неодноразовим і категоричним проханням невиліковно хворого з метою припинення фізичних страждань, що має результатом смерть пацієнта [1, с. 459].

В багатьох країнах світу зараз йде тенденція щодо легалізації можливості застосування активної евтаназії. Серед таких країн можемо виділити Нідерланди, Бельгію, Фінляндію, Швецію тощо. Задля реалізації права на евтаназію необхідне дотримання обов'язкових умов: 1) евтаназія повинна бути добровільною; 2) тільки лікар може надавати допомогу або здійснювати евтаназію; 3) з медичної точки зору стан пацієнта повинен бути критичним[2].

В Україні не визнається будь-яка форма евтаназії, зокрема, про це йдеться у ст. 52 Основ законодавства про охорону здоров'я України, яка забороняє як активну, так і пасивну евтаназію. Крім того, в Кримінальному кодексі України немає жодної статті, за якою б кваліфікувалося діяння як евтаназію. У теорії кримінального права і в правозастосовній практиці визнається, що добровільна згода людини на позбавлення її життя не виключає протиправності й караності діяння і кваліфікується за ст. 115 Кримінального кодексу України (умисне вбивство).

Питання евтаназії сприймається двозначно. З одного боку, застосування евтаназії забезпечує право людини на самостійне розпорядження своїм життям. Високої позитивної оцінки заслуговує повага до волі людини, яка бажає своїм відходом із життя зняти моральний і фінансовий тягар із близьких людей. З іншого боку, легалізація евтаназіїсприяла б гальмуванню наукового прогресу; крім цього, завжди залишається відкритим питання добровільності ухвалення рішення.

Важливою є думка міжнародної спільноти. Так, на 39-й Всесвітній Медичній Асамблеї, що проходила в Мадриді (Іспанія) у жовтні 1987 року, було прийнято «Декларацію про евтаназію», згідно з якою евтаназію як акт навмисного позбавлення пацієнта життя, навіть на його власне прохання, було визнано неетичною. Втім, це не виключає обов'язку лікаря шанобливо ставитися до бажання хворого і не заважати природному перебігу процесу вмирання в термінальній фазі захворювання [3]. Таким чином, згідно з цією Декларацією, неетичним визнається лише здійснення активних дій, спрямованих на позбавлення хворого життя. Відмова ж від надання медичної допомоги (пасивна евтаназія) з певного моменту перебігу захворювання є припустимою і не порушує вимог лікарської етики.

Отже, однозначний висновок щодо можливості застосування евтаназії зробити складно. Дозволяючи проведення евтаназії, потрібно враховувати безліч факторів, чітко визначити процедуру.

Список використаних джерел:

1. Мірошниченко О.А. Евтаназія та право людини на життя у міжнародному та національному праві / О. А. Мірошниченко // Форум права. – 2012. – № 3. – С. 459–464.
2. Біоетичні аспекти правового регулювання ейтаназії та суміжних з нею явищ в Україні: матеріали круглого столу з міжнародною участю, м. Київ, 18 грудня 2018 року / за редакцією Я.О. Триньової. – Київ, 2018. - 105 с.
3. Про евтаназію [Електронний ресурс] : декларація Всесвітньої Медичної Асамблеї, жовтень 1987 р. // Верховна Рада України : офіц. веб-портал. – Режим доступу : http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_329. – Заголовок з екрана.

ОСОБЛИВОСТІ АДМІНІСТРАТИВНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ НЕПОВНОЛІТНІХ

Сергій Нагайник
Здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 „Право", Полтавський інститут економіки і права
Snagaynik00@gmail.com
Науковий керівник: Світлана Товста
Адвокат, старший викладач кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Україна стоїть поруч з іншими країнами європи на шляху побудови правової держави та створення демократичного суспільства. Необхідним завданням досягнення цих цілей являється забезпечення прав і свобод людини, особливо дитини, що уособлює майбутнє країни надаючи чітке визначення їхнього статусу, в тому числі як суб'єктів адміністративної відповідальності та підвищення ефективностізаходів надійного забезпечення перевиховання та уникнення правопорушень серед цієї групи осіб.

.Згідно зі ст.92 Конституції України адміністративна відповідальність визначена одним з основних видів юридичної відповідальності в Україні.Вона виступає наслідком невиконання чи неналежного виконання особою норм адміністративного законодавства, що тягне невідворотність реагування держави на адміністративні правопорушення (проступки) та встановлюється виключно її законами.Основним нормативно-правовим актом,який передбачає адміністративну відповідальність непопвнолітніх,є Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 року.

Однак КУпАП не закріплює визначення терміна (неповнолітній),хоча він широко вживаєтсяв ньому. Визначення цього терміну закріплено в Законі України''Про сприяння соціальному становленню та розвитку молоді в Україні,, згідно з яким неповнолітні – це громадяни віком до 18 років.Але відповідно до ст.13 КУпАП передбачає відповідальність неповнолітніх,до яких,як вбачаєтся відносятся особи віком від 16-18 років.

Водночас у ст.184 КУпАП ідется про вчинення правопорушень неповнолітніми у віці від 14-16 років,які ще нібито не є суб'єктами адміністративної відповідальності,але у цьому разі все ж таки може настати адміністративна відповідальність у виді накладання штрафу на законних представників неповнолітніх.

Це за своїм змістом не є адміністративною відповідальністю неповнолітніх,а є відповідальністю законних представників за їхні дії.Таким чином таке притягнення батьків неповнолітніх до адміністративної відповідальності справляє не прямий виховний вплив на неповнолітніх та вказує батькам на прогалини у вихованні за допомогою чого здійснюється профілактика вчинення правопорушеннь,у тому числі повторних. Отже основним завданням виступає не саме покарання правопорушниказа скоєння певного проступку, а застосування заходів виховного впливудо неповнолітньої особи маючи на меті профілактичний характер та спрямованість передусім на досягнення морально-виховної мети.

За визначенням самого проступку відповідно до ст.9 КУпАП адміністративним правопорушенням (проступком) визначається протиправна,винна (умисна або необережна) дія чи бездіяльність, що посягає на державний або громадський порядок,власність,права і свободи громадян, на встановлений порядок управління і за яку законодавством передбачено адміністративну відповідальність.

Слід зазначити що не у всіх випадках, у тому числі при наявності фактичних підстав адміністративної відповідальності, неповнолітні притягуються до неї.Звідси слідуєщо у ст.17 КУпАП закріплено перелік обставин, що виключають адміністративну

відповідальність, таких, як крайня необхідність та необхідна оборона це вказує, що закріплюючи їх у правових нормах, законодавець створює необхідні юридичні гарантії, які забезпечують охорону громадян від безпідставного накладання адміністративних стягнень за вчинення діянь,що зовні, хоч і підпадають під ознаки адміністративних правопорушень, але не мають суспільно шкідливого характеру і не є протиправними.

Ще однією обставиною, що виключає застосування адміністративної відповідальності згідно зі ст.17 КУпАП, є стан неосудності особи, яка чинить певні протиправні проступки.Тобто фактичною (об'єктивною) підставою адміністративної відповідальності фізичних осіб, в тому числі неповнолітніх, є вчинення діяння, передбаченого у статті Особливої частини КУпАП та в деяких інших законах. Істотним недоліком, на вашу думку, є відсутність у КУпАП проуедкри провадження у справах про адміністративні правопорушення за постановою із застосування заходів впливу щодо неповнолітніх. Саме щорічне зростання кількості правопорушень, що скоюють неповнолітні, та наявні особливості притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності й сприють необхідності введення до КУпАП окремого розділу’’Провадження у справах про адміністративні правопорушення неповнолітніх,, , в якому слід відобразити особливості притягнення неповнолітніх до адміністративної відповідальності, передбачити перелік правопорушень та їх поняття, за вчинення яких застосовуються заходи виховного впливу.

Попри чималі зусилля, адміністративні правопорушення серед неповнолітніх залишається актуальною проблемою не тільки в Україні, але й у світі, незважаючи наработу держслужб по запобіганню виникнення адміністративних проступків з боку неповнолітніх створюючи та проводячи виховні роботи.Отже основним завданням виступає не саме покарання правопорушника за скоєння певного проступку, а застосування заходів виховного впливу до неповнолітньої особи маючи на меті профілактичний характер та спрямованість передусім на досягнення морально-виховної мети.

ПОНЯТТЯ ТА СУТНІСТЬ ЮРИДИЧНОЇ ТЕХНІКИ

Катерина Назаренко
здобувачка першого рівня вищої освіти спеціальності 081 Право,
Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Руслан Басенко
доцент кафедри правознавства, кандидат педагогічних наук,
Полтавський інститут економіки і права
basenko_ruslan@ukr.net

Сьогодні з особливою актуальністю постає проблема юридично-технічної досконалості нормативно-правових актів, що безпосередньо пов'язана з можливістю їх найефективнішої практичної реалізації. Складання якісного та ефективного письмового правового акта (передусім, йдеться про нормативно-правовий акт й акт застосування норм права) можливе лише за умови високого рівня суб'єкта правотворчості та правозастосування, від яких вимагається не тільки професійне використання юридичного інструментарію, а й інтелектуальні здібності, досвід, знання, високий рівень правової культури. Процеси створення, зміни, тлумачення та реалізації правових актів визначають ефективність права у соціумі [7, с. 91].

Юридична техніка, як відомо, включає техніко-юридичні прийоми і правила формального закріплення правил поведінки у законах і підзаконних нормативно-правових актах, а також складання і формулювання приписів в актах застосування норм права й інтерпретаційно-правових актах. Від реалізації суб'єктом правотворчості чи правозастосування (або суб'єкта юридичного тлумачення) вимог юридичної техніки значною мірою залежать ефективність законодавства в цілому, його правильне розуміння та використання суб'єктами правозастосування тощо. Водночас слід зауважити, що значна частина приписів чинних нормативних правових актів в Україні є доволі неякісною з погляду положень нормотворчої техніки. Невдалі формулювання або неточні вживання термінів, допущення суперечностей, некоректні посилання і т. ін. є фактором виникнення колізійності прийнятих актів правозастосування, заважають ефективному реформуванню багатьох сфер життя соціуму, сприяючи поширенню правового нігілізму, помилкам правозастосування [8, с. 53]. Отже, сьогодні вже є фактом і не викликає сумнівів те, що юридична техніка має не лише «естетичне значення», а є, в першу чергу, чинником ефективності правотворчості та діяльності із застосування норм права, має важливе прикладне значення для врегулювання суспільних відносин [7, с. 91].

Юридична техніка – це сукупність правил, приписів, прийомів, способів дій щодо створення, систематизації і застосування відповідними уповноваженими суб'єктами (фізичними та юридичними особами) нормативно-правових актів і юридично значущих документів, що є необхідною складовою єдиного процесу виникнення та реалізації прав, закладених у відповідній нормі чи документі [3, с. 40]. Не можна не погодитися з тезою, що «саме юридична техніка надає змогу забезпечити системність, структурну та змістовну грамотність і єдність як актів правотворчості та тлумачення норм права, так і актів правозастосування, націлених на індивідуалізацію регулюючого впливу правових норм щодо конкретної життєвої ситуації та конкретних суб'єктів. На нашу думку, юридична техніка, її наукова розробка та впровадження в практику забезпечують одноманітність, якість та взаємодію юридичних документів, які в сукупності і складають систему законодавства, систему актів правозастосування, систему актів тлумачення норм права» [1, с. 202].

Юридична техніка, як акцентує О. Легка, виступає важливою ознакою правотворчості та правозастосовної практики, сприяє оволодінню основними

правовими знаннями, забезпечує оптимізацію всього правового масиву, збільшення фундаментальних наукових узагальнень, втілення логічно-теоретичних схем та конструкцій, які забезпечують поліпшення матеріально-технічної бази роботи юристів, зменшення кількості допущених професійних помилок [9, с. 103].

Наукове осмислення виконання юридичної діяльності відбулося в міру накопичення практичних навичок. Такий вид діяльності, як наука, зародився при переході до Нового часу: в XVI-XVII ст. Насамперед необхідно було вирішити, що слід упорядкувати і в якому напрямі це краще зробити. Постало питання про зміст правового врегулювання. Насамкінець виникала проблема того, які є форми права, технології створення і застосування законів. Осмислення цього виду юридичної діяльності з'явилося лише в XIX ст. Професіоналів зі складення законів і зараз знайти непросто [14, с. 81].

Юридична техніка – це галузь знань про правила ведення юридичної роботи та створення в її процесі різних юридичних документів, яка раніше була частиною теорії держави і права. У сучасних умовах юридичну техніку виокремлюють у самостійну галузь юридичної науки, орієнтовану на вирішення практичних завдань. Юридичну техніку застосовують адвокати, судді, нотаріуси, парламентарі, урядовці, управлінці для письмового окреслення змісту нормативно-правових актів, оформлення юридичних документів, вираження правового аналізу юридичних прав і обов'язків [14, с. 81].

М. Панов визначає юридичну техніку як систему укладених у юридичній практиці правил і прийомів здійснення уповноваженими суб'єктами діяльності, скерованої на підготовку найбільш оптимальних і доцільних за формою та структурою правових актів [13, с. 155]. Предмет юридичної техніки утворюють закономірності створення та ефективного функціонування права й здійснення юридичної діяльності [14, с. 30]. Поняття «юридична техніка» входить у категоріальний апарат європейської юридичної науки на межі XIX-XX ст. Історичні передумови цього процессу полягають у становленні юридичного світогляду та розвитку доктрини юридичного позитивізму [10, с. 33].

Чинник формування юридичного світогляду можна лише опосередковано пов'язати з виникненням поняття юридичної техніки. Згідно з традиційними уявленнями він припадає на епоху буржуазних революцій, а за переконанням обґрунтованої версії Г. Дж. Бермана – на час проведення григоріанської реформи, тобто на злам XI-XII ст. Часовий розрив між розглянутими подіями виглядає, таким чином, занадто суттєвим, щоб безпосередньо пов'язувати формування поняття юридичної техніки з впливом юридичного світогляду. Останнє, безумовно, є ідеологічною основою більшості основних європейських правових концепцій, у тому числі позитивістської. Юридичний позитивізм привернув увагу до проблем юридичної техніки і став теоретичною базою формування та дослідження її поняття [12, с. 35].

На відміну від загальної теорії права, предмет якої формують фундаментальні закономірності (закономірності функціонування й розвитку права в цілому), предмет юридичної техніки переважно утворюють емпіричні закономірності. Вони характеризують процеси створення, інтерпретації, конкретизації, застосування та систематизації права і формулюються двома способами: у результаті узагальнення позитивного досвіду (правотворчого, інтерпретаційного, правореалізаційного); у результаті конкретизації різних теоретичних положень стосовно специфіки певного виду юридичної діяльності [14, с. 83].

Із точки зору масштабу дії техніко-юридичні закономірності можуть бути як глобальними (взаємозумовленість юридичної техніки особливостями правової системи, історичний зв'язок юридичної техніки з правом), так і локальними (специфіка юридичної техніки в конкретній правовій сім'ї, наприклад, переважання правотворчої техніки в

країнах романо-германського права). За часом дії закономірності юридичної техніки можуть бути і постійними, і тимчасовими. Якщо перші пов'язані з природою юридичної техніки та діютьпротягом всієї історії, то другі формуються на окремих стадіях її розвитку і визначаються рівнем досконалості права на певному етапі. Розглядаючи сферу дії техніко-юридичних закономірностей, можна зробити висновок, що серед них виразно переважають не стільки загальні, скільки спеціальні закономірності, що стосуються окремих правових явищ: правотворчості, системи законодавства, правозастосовного процесу [14, с. 83].

Існує ще один дискусійний момент, який потребує вирішення, а саме: визначення місця юридичної техніки в системі юридичного знання, тобто практичний чи теоретичний статус галузі. У юридичній літературі не існує єдиної думки стосовно цього питання. Одні автори вважають, що питання юридичної техніки мають складати особливу юридичну науку, інші вводять ці питання до науки загальної теорії права, ще інші вважають, що законодавча техніка охоплює суто технічні моменти підготовки проектів нормативно-правових актів, які мають прикладний характер.

В. Карташов переосмислив поняття юридичної техніки. Для характеристики правил виконання юридичної роботи вчений запропонував застосовувати замість традиційного терміна «юридична техніка» інший, більш загальний термін «юридична технологія». Юридична технологія складається з таких частин: юридична техніка як засоби досягнення практичних цілей: мова, букви, цифри, поняття, судження, норми тощо; спеціально-юридичні правові поняття, конструкції, приписи, нормативно-правові акти; технічні засоби: комп'ютери, фотоапарати і. т. д.; юридична тактика; юридична стратегія [4, с. 18].

Однак не у всьому можна погодитися з В. Карташовим, оскільки до однієї групи не можна віднести технічні та інтелектуальні засоби проведення юридичної роботи. Наприклад, комп'ютери і юридичні конструкції, а також юридична тактика і стратегія – принципово інші явища у порівнянні з інструментами юридичної техніки. Питання полягає «не в тому, чому це техніка, а в тому, чому вона юридична». Відповідаючи на це питання, слід звернутися до прийнятого нами вихідного положення про юридичну техніку як професійну майстерність юриста. Розглядаючи юридичну техніку гранично вузько, як сукупність засобів, що дозволяють надати нормативно-правовим актам необхідну форму, неминуче перетворюємо юридичну техніку в набір рекомендацій не стільки для юриста, скільки для діловода, референта тощо [14, с. 84].

Забезпечити проект документа реквізитами, перевірити граматичні помилки в тексті – це навіть не техніко-юридична, а просто технічна робота, для здійснення якої юридичної освіти, в принципі, не потрібно (набагато кориснішою буде філологічна або документознавча) [12, с. 39]. Іншою крайністю є надто широке трактування юридичної техніки, що включає постановку кінцевих цілей правового розвитку, вирішення концептуальних питань правового регулювання. Визначення стратегічних напрямів правової політики – це вже не тільки юридичне завдання. В його вирішенніберуть участь державні діячі, політики, політологи, соціологи, ідеологи, які досліджують динаміку суспільних відносин, оцінюють стан і перспективи розвитку правової системи, обґрунтовують необхідність вибору певних шляхів розвитку. На цьому рівні юрист стає «технічним персоналом», здатним якісно вирішити стратегічні завдання за допомогою наявних у нього юридичних засобів. Він обирає методи та способи правового регулювання, розробляє відповідні нормативно-правові приписи, застосовує їх до суспільних відносин і т. д. [2, с. 60-61].

На цьому етапі позначені, але ще не досліджені відмінності в підходах до розуміння юридичної техніки в країнах загального і континентального права. Ведуться дискусії про

те, чи юридична техніка має тільки прикладний характер, чи вона є більш складним явищем, що об'єднує інструментальний і фундаментальний підходи. На думку Д. Керімова, юридична техніка має в основному прикладний, інструментальний характер. Утім це зовсім не означає її «меншовартості», підлеглості, несамостійності. Це надзвичайно істотне знання, що має відносно самостійне значення в системі правознавства [6, с. 34]. При визначенні поняття «юридична техніка» вітчизняні та зарубіжні автори демонструють зазвичай схожі підходи, які принципово не відрізняються. Хоча така подібність не означає, що в окресленій предметній сфері не існує серйозних запитань для дискусій і завдань у науковому пошуку. Підтвердженням цьому може служити різноманіття точок зору стосовно питання співвідношення понять «юридична техніка», «законодавча техніка», «юридична технологія», що свідчить про відсутність науково обґрунтованого підходу [14, с. 84].

У понятті «юридична техніка» можуть накладатися його типологічні та доктринальні особливості, специфіка форми та структури права, поглядів окремих авторів на юридичну техніку. Внаслідок цього поняття «юридична техніка» набуває все більшої багатозначності та рухливості, що робить проблематичним його використання як наукового поняття. У багатьох сучасних підручниках з теорії держави і права взагалі не згадується про юридичну техніку, для цього важливого феномену не виділяється не тільки розділів, а й параграфів. Єдиним об'єктивним поясненням такої ситуації можна вважати невирішеність методологічних проблем сутності та ролі юридичної техніки, що підкреслює необхідність всебічного та поглибленого дослідження цього феномену, визначення його місця в правовій техносфері.

Юридичну техніку розглядають як сукупність правил, прийомів, способів підготовки, складання, оформлення юридичних документів, їх систематизації та обліку, що забезпечує їх досконаліть, ефективне використання. Аналогічний сенс у це поняття вкладають й інші вчені, визначаючи, що юридична техніка – це сукупність засобів і прийомів, використовуваних відповідно до прийнятих правил при виробленні та систематизації нормативноправових актів для забезпечення їх досконалості [14, с. 85].

Юридичну техніку слід розуміти у двох напрямах: широкому – як систему наукових знань про те як здійснювати правотворчість, опублікування, систематизацію, інтерпритацію, правозастосування та реалізацію правових актів; вузькому – як систему практичних навичок складання нормативних актів (законодавча техніка). Загалом в юридичній навчальній і науковій літературі виокремлюють такі види юридичної техніки: законодавчу, яку часто називають правотворчою або нормотворчою; правозастосовну, яка включає в себе діяльність спеціально уповноважених суб'єктів щодо належного зовнішнього оформлення акту застосування норм права (дотримання вимог щодо оформлення, структури рішення, його аргументованості тощо); правоінтерпретаційну, що пов'язана із прийняттям інтерпретаційно-правових актів, спрямованих на роз'яснення змісту юридичних приписів. Вона, як і техніка правозастосування, пов'язана із дотриманням вимог щодо оформлення, структури рішення, його аргументованості тощо. Інколи в юридичній літературі виокремлюють і техніку систематизації нормативно-правових актів.

Юридична техніка – це сукупність засобів та прийомів, що використовуються у відповідності із правилами їх розробки та систематизації правових актів. Під юридичною технікою розуміють юридичну техніку у двох напрямах: по-перше, юридична технологія – це заснований на певних принципах, планах, прогнозах процес, підготовки, оформлення та обнародування різноманітних правових рішень (актів), у процесі якого використовуються різноманітні засоби, та прийоми юридичної діяльності; по-друге, під

юридичною технологією (грец. мистецтво, вміння) розуміється наука, система знань щодо засобів та методів ефективної та планомірної юридичної практики. Юридична техніка поділяється на (критерій – види юридичної роботи): правотворчу, правозастосувальну, інтерпретаційну, правосистемобразуючу, судову, слідчу та ін. Юридична техніка і технологія – це заснована на високому рівні правової культури професійна діяльність юриста, пов'язана із мистецтвом створення, обнародування, впорядкування та тлумачення юридичних документів. Сутність юридичної техніки і технології відображається у складових елементах її поняття: мистецтво – включає техніку (юридичний інструментарій); технологію (інтелектуальні затрати, знання, досвід, методики); правову культуру; творіння – включає наступні форми (складання; зміна; відміна); обнародування та опублікування; впорядкування – включає (облік НПА та Довідкові Правові Системи; кодифікація; інкорпорація; консолідація); Тлумачення – включає (з'ясування та роз'яснення змісту нормативно-правових актів); юридичні документи – нормотворчі; інтерпретаційні; правозастосовчі; правореалізаційні.

Список використаних джерел:

1. Ведєрніков Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави та права : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 333 с.
2. Давыдова М. Л. Теоретические и методологические проблемы понятия и состава юридической техники: дис. … д-ра юрид. наук : 12.00.01. Волгоград, 2010. 408 с.
3. Замковий Є. М. Юридична техніка актів правозастосування. *Матеріали VI наукових читань, присвячених пам'яті академіка В.В. Копєйчикова* / редкол.: А. М. Завальний, Н. В. Лазнюк, Д. О. Тихомиров. Київ : НАВС, 2016.
4. Карташов В. Н. Юридическая техника, тактика, стратегия, технология (к вопросу о соотношении). *Проблемы юридической техники* : сб. ст. / под. ред. В. М. Баранова. Н. Новгород, 2001. Т. 1. С. 16-23.
5. Кашанина Т. Юридическая техника: учебник. 2-е изд., пересмотр. Москва : Норма : ИНФРА-М, 2011. 496 с.
6. Керимов Д. А. Законодательная техника : науч.-метод. и учеб. пособие. Москва : НОРМА ИНФРА-М, 1998. 121 с.
7. Кучук А. М., Замковий Є. М. Юридична техніка як засіб ефективності правових актів. *Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ*. 2017. № 1. С. 90-97.
8. Лебеденко В. І. Юридична техніка: поняття, призначення, методологічні засади застосування. *Інформація і право.* 2014. № 2. С. 52-56.
9. Легка О. В. Юридична техніка законодавчих та правозастосовних актів. *Науковий вісник Дніпропетровського держ. ун-ту внутр. справ*. 2012. № 1. – С. 101-107.
10. Муромцев Г. Юридическая техника: некоторые аспекты содержания понятия. *Проблемы юридической техники:* сборник статей. Н. Новгород. 2000. С. 31-36.
11. Нормография : теория и методология нормотворчества : науч.-метод. и учеб. пособие / под ред. д-ра юрид. наук Ю. Г. Арзамасова. Москва : Академ. проект, 2007. 480 с.
12. Онищук І. І. Техніка юридичного письма в нормативно-правових актах : дис. … канд. юрид. наук : спец. 12.00.01 «Теорія та історія держави і права; історія політичних і правових учень». 2013. 224 с.
13. Словарь терминов по теории государства и права : [учеб. пособие] / рук. авт. кол. Н. И. Панов. Харьков : Основа, 1997. 180 с.
14. Шутак І. Юридична техніка як сфера наукових знань і навчальна дисципліна. *Вісник Національної академії правових наук України*. 2013. № 3 (74). С. 81-85.

ДИСЦИПЛІНАРНА ВІДПОВІДАЛЬНІСТЬ ЗА ПОРУШЕННЯ ПРАВИЛ АДВОКАТСЬКОЇ ЕТИКИ

Нікітенко А. В., Унгуряну С. В.
здобувачі вищої освіти 1 курсу спеціальності 081 Право
Полтавської державної аграрної академії
Науковий керівник: Осташова В. О.
к.ю.н., доцент, Полтавська державна аграрна академія

Органами адвокатського самоврядування, які уповноважені вирішувати питання щодо притягнення до дисциплінарної відповідальності адвокатів за вчинення дисциплінарних проступків є кваліфікаційно-дисциплінарні комісії адвокатів. Відповідно до ч.3. ст. 50 Закону України «Про адвокатуру і адвокатську діяльність» (далі Закон) дисциплінарна палата діє у складі 11 членів. Голова та члени кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури обираються конференцією адвокатів регіону з числа адвокатів, стаж адвокатської діяльності яких становить не менше п’яти років.

Одним з видів дисциплінарних проступків є порушення правил адвокатської етики (ст. 34 Закону). До видів дисциплінарних стягнень, що можуть застосовуватися до адвокатів України, належать: попередження; зупинення права на заняття адвокатською діяльністю на строк від одного місяця до одного року; позбавлення права на заняття адвокатською діяльністю з наступним виключенням з Єдиного реєстру адвокатів України (ст. 35 Закону).

М. П. Музика вважає прогалиною у чинному законодавстві відсутність норми, яка б унеможливила бути обраним до органів адвокатського самоврядування, зокрема до кваліфікаційно-дисциплінарної комісії та Вищої кваліфікаційно-дисциплінарної комісії, адвокатів, які раніше самі притягалися до дисциплінарної відповідальності. При цьому науковець звертається до досвіду Польщі [1, с. 233]. Стаття 81 Закону Республіки Польща «Про адвокатуру» міститься перелік дисциплінарних стягнень, які можуть застосовуватися до адвокатів за вчинення дисциплінарних проступків. До них належать: попередження; догана; фінансовий штраф; припинення професійної діяльності на період від трьох місяців до п’яти років; виключення з адвокатури. При цьому догана та фінансовий штраф тягнуть за собою втрату пасивного права голосу щодо виборів до органів адвокатського самоврядування протягом трьох років з дня набуття сили рішення [2].

Про те, як Національна асоціація адвокатів України піклується про дотримання адвокатами етичних норм, ми можемо зробити висновок, проаналізувавши інформацію на офіційному сайті зазначеної недержавної некомерційної неприбуткової професійної організації. Серед анонсів подій, запланований на найближчий час, на сторінці зазначені, зокрема, наступні просвітницькі заходи: курс «Стандарти професії: етика та етикет» від Дмитра Кирплюка (25.1.2019 р.) та вебінар «Правила адвокатської етики країн Європейського Союзу» (09.12.2019 р.).

На тому ж сайті ми знайшли Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України від 17.11.2012 р. [3]. При цьому на сайті Верховної Ради України розміщені Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 09.06.2017 р. І на таку редакцію є посилання на сайті Національної асоціації адвокатів України [4]. Таким чином є незрозумілим, який саме документ є основою для діяльності адвокатської спільноти.

На сторінці Національної асоціації зазначені посилання на підсайти кваліфікаційно-дисциплінарних комісій регіонів. Слід зазначити, що половина з них є порожніми (із зазначенням «Вказана сторінка перебуває у стадії розробки та буде викладена

найближчим часом»). Більшість регіональних кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатів не висвітлюють відкрито та повно свою діяльність у сфері дисциплінарної практики, окрім п'яти КДКА. Так та сторінці Дніпропетровської КДКА розміщене оголошення про засідання дисциплінарної палати 07.03.2019 р., на якому планується розглянути десять скарг щодо неналежної поведінки адвоката. Результати розгляду цих справ не оприлюднені.

На сторінці Кіровоградської КДКА висвітлена дисциплінарна практика за 2013-2018 роки. За поточний рік жодної інформації про розгляд справ щодо неналежної поведінки адвокатів немає.

На сторінці Київської КДКА міститься єдина згадка про дисциплінарну практику – засідання від 28.02.2018 р., на якому розглядалося 25 скарг. Рішень за результатами розгляду не оприлюднено.

На сторінці Черкаської КДКА розміщене повідомлення про засідання 20.11.2019 р. без зазначення прийнятих рішень. Згадуються ще результати розгляду однієї справи від 20.06.2019 р.

Взірцевою на тлі інших виглядає сторінка Хмельницької КДКА, яка містить повну характеристику сутності справ, порядку розгляду та рішень з 2013 року по 2019 рік. Відповідно подальший аналіз дисциплінарної практики можливий лише на прикладі Хмельницької області, що не дає змоги робити узагальнення щодо України в цілому. Проте така ситуація дає підстави стверджувати про безвідповідальне ставлення регіональних КДКА до своїх обов'язків, ведення своєї діяльності невідкрито, непрозоро, без мети виховання у адвокатів потреби та звички дотримуватися етичних норм.

Список використаних джерел

1. Музика М. П. Формування кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури. *Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. Серія юридична.* 2017. № 1. С. 229-235. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Nvlduvs_2017_1_26 (дата звернення: 15.11.2019).
2. Ustsws «Prawo o adwokaturze» z dnia 26 maja 1982 r. URL: http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/download.xsp/WDU19820160124/U/D19820124Lj.pdf (дата звернення: 15.11.2019).
3. Правила адвокатської етики, затверджені Установчим З'їздом адвокатів України від 17.11.2012 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislations/pravila-advokats'koj-etiki.pdf (дата звернення: 15.11.2019).
4. Правила адвокатської етики, затверджені Звітно-виборним з'їздом адвокатів України 2017 року від 09.06.2017 р. URL: https://unba.org.ua/assets/uploads/legislation/pravila/2017-06-09-pravila-2017_596f00dda53cd.pdf (дата звернення: 15.11.2019).

ПУБЛІЧНЕ АДМІНІСТРУВАННЯ ТА МУНІЦИПАЛЬНА ВЛАДА

Ірина Ольоленко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Київський університет імені Бориса Грінченка
bilous2ira@gmail.com
Науковий керівник: Олена Калашник
к. ю. н., доцент кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка,
адвокат, член Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності
при Національній асоціації адвокатів України

Вдосконалення феномену демократичної правової державності потребує свого внутрішнього розвитку, що базується на внутрішньо-колективістських засадах, притаманних територіальній спільноті людей. Такий розвиток супроводжується не тільки

могутніми процесами становлення різних форм демократичної взаємодії муніципальної влади із різними суб'єктами у рамках територіальної громади та інституцій громадянського суспільства, а й процесами децентралізації повноважень публічної державної влади, що потім передаються у власні повноваження органів місцевого самоврядування, які діють на рівні публічної муніципальної влади та є її основними функціональними провідниками [1, с.42].

Варто відмітити, що після наймасштабнішого в історії Європейського Союзу розширення на Схід, дослідження процесу європеїзації посткомуністичних країн набуло широкої популярності серед дослідників як європейських та американських, так і серед вітчизняних [4, с.377]. Тому, нині, як ніколи гостро, в Україні постало питання децентралізації влади і передачі певного кола повноважень центральної влади муніципальній владі.

Відповідно до Указу Президента України «Про стратегію сталого розвитку «Україна – 2020» нагальним є приведення державних та урядових інституцій у відповідність із новою політичною системою та європейськими стандартами публічного адміністрування.

У публічному адмініструванні відбувається складний процес інтеграції до Європейського Союзу, де існує певний набір критеріїв щодо адміністративних процедур, яких повинні додержуватись органи публічної влади, щоб відповідати цінностям демократичного суспільства. Ці критерії формують сутність європейського адміністративного простору, чиї принципи повинні виконуватися та можуть бути взяті за основу відповідної моделі управління, близької до тієї, що існує в Європейському Союзі [3, с.14].

За загальним правилом, публічна влада поділяється на два рівні: державна влада і місцева влада. Державну владу здійснюють державні органи, місцеву – органи місцевого самоврядування.Місцеве самоврядування та муніципальна влада є синонімами. Публічна ж влада охоплює як державну, так і місцеву.Публічне адміністрування – регламентована законами та іншими нормативно-правовими актами діяльність публічних органів щодо прийняття рішень, надання послуг.На рівні муніципальної влади публічне адміністрування здійснюють органи місцевого самоврядування, які у рамках публічної муніципальної влади є офіційними представниками територіальних громад, діють від їх імені та в їх інтересах.Розвиток форм демократичної участі територіальної громади відбувається у межах публічної муніципальної влади та пов'язаний з процесами децентралізації повноважень публічної державної влади, що відбуваються в умовах муніципальної реформи. Саме така реформа ставить за мету не тільки посилити компетенційні повноваження органів місцевого самоврядування, а й сформувати належну і реальну суб'єктність територіальної громади [1, с.43].

Специфічність муніципальної влади полягає у тому, що вона діє в інтересах територіальної громади та окремих громадян на місцевому рівні, виконуючи, по суті, функції держави. Крім того, органи місцевого самоврядування та їх посадові особи під час вирішення питань місцевого значення приймають рішення, обов'язкові до виконання на відповідній території. Призначення муніципальної влади (як різновиду публічної влади) – регулювання питань місцевого значення шляхом прийняття рішень, обов'язкових до виконання на відповідній території, адміністративно-правова охорона територіальної громади, а також окремих фізичних та юридичних осіб, що проживають на певній території. Можна говорити лише про відносну автономність муніципальної влади, оскільки місцеве самоврядування не існує абсолютно самостійно, тобто без відповідних державних гарантій і фінансової підтримки держави. Місцеве

самоврядування – не лише елемент громадського суспільства, але й досить відокремлена складова державного механізму[2, с.44].

Таким чином, можна стверджувати, що становлення та розвиток ідеї муніципальної влади та становлення її концепту, безпосередньо, пов'язані з теорією публічної влади, що здійснюється в умовах демократичної правової державності в інтересах всіх членів суспільства, але із акцентуацією на різні телеологічні домінанти [1, с.41].

Отже, муніципальна влада є різновидом публічної влади, а публічне адміністрування у рамках муніципальної влади – це управлінська діяльність, що здійснюється органами місцевого самоврядування.У процесі децентралізації влади передбачається суттєве розширення кола повноважень муніципальної влади та її посилення через закріплення за нею джерел фінансових ресурсів. Основна частина необхідних ресурсів акумулюватиметься безпосередньо на території відповідного регіону чи громади. За рахунок закріплених за органами місцевого самоврядування джерел фінансування, територіальні громади отримають здатність самостійно виконувати власні повноваження. Вище вказані ідеї мають сприяти підвищенню ролі та значення муніципальної влади в Україні.

Список використаних джерел:

1. Баймуратов М. Муніципальна влада в системі публічної влади в Україні в умовах муніципальної реформи / М. Баймуратов // Вісник Академії праці, соціальних відносин і туризму. - 2018. - № 1. - С. 41-44.
2. Коросташова І. М. "Муніципальна влада" та "муніципальна служба" в контексті децентралізації державного управління: роль, призначення та особливості / І. М. Коросташова // Правова позиція. - 2016. - № 2. - С. 42–49.
3. Кошелева Л. Є. Основні теоретичні підходи до визначення публічного адміністрування. / Державне управління та місцеве самоврядування. - 2018 - Вип. 2 (37) - С. 13-19.
4. Нагорна М. М. Вплив європеїзації на реформування системи публічного адміністрування та місцевого самоврядування постсоціалістичних країн: уроки для України / М. М. Нагорна // Гілея: науковий вісник. - 2016. - Вип. 109. - С. 376-381.

ТЕОРЕТИКО–ПРАВОВІ ЗАСАДИ СТАНОВЛЕННЯ ГОСПОДАРСЬКОГО ПРАВА ЯК ГАЛУЗІ

Лілія Омарова
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Максим Камуз
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Геннадій Аванесян
доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Правова система як гнучке та динамічне явище постійно знаходиться у полі зору науковців. Час від часу постають питання про дослідження співвідношення елементів правової системи. Суспільні відносини постійно змінюються, вимагаючи відповідних змін у їх правовому регулюванні. Так виникають нові правові інститути, підгалузі та галузі права. Відповідно до потреб суспільства змінюються, наприклад, предмети галузей права, відповідно, трансформується і їх основна мета (призначення) [1].

В основі правовідносин між людьми лежить господарська діяльність, яка вимагає впорядкування із застосуванням спеціальних інструментів, якими, в основному, на ділене господарське право. Очевидно, що стосовно господарського права як самостійної галузі

юридичної науки ще довго будуть точитися словесні баталії, оскільки немає достовірного стовідсоткового знання з ключових (фундаментальних) засад такої градації, і сааме такий стан справ є підставою для існування, як було сказано вище, полярності думок науковців у підході до розв'язання цієї проблеми. Більше того, до сьогодні не набула довершеності позиція науковців стосовно цивільного права як самостійної галузі, яке найбільш «радикальні» правники ставлять в основу заперечення самостійності господарського права, і на ґрунті якого нібито воно утворене. Проблема породжується самим застосуванням критеріїв, якими визначена самостійність галузі права, у даному випадку - співвідношенням приватного і публічного у праві. Це пояснюється тим, що і предмет, і метод цивільного права не відповідають критеріям самостійної галузі права. Проблема ж розмежування і взаємодії норм публічного і приватного права є, на думку видатного українського цивіліста О. Підопригори, не тільки методологічною за своїм характером, а й актуальною як для вітчизняного правознавства, так і для практики вітчизняного державо і правотворення - важливих складових процесу демократичної трансформації українського суспільства [4. Й.О. Покровський зазначає, що сам критерій відмінності між правом публічним і приватним залишається невизначеним. Сучасному дослідникові цього питання може здатися, що чим далі, тим більш це питання заплутується й стає безнадійно нерозв'язним [3]. К.Г. Волинка схиляється до того, що теоретичним підґрунтям виокремлення самостійних галузей права у правовій системі України повинна залишатися теорія двох критеріїв - предмету і методу правового регулювання [2]. Р.Б. Прилуцький зазначає, що така теоретична конструкція склалася у наслідок двох наукових дискусій. Під час першої (1938 - 1941) більшість учених вважали що поділ права на галузі повинен здійснюватися за таким об'єктивним критерієм як предмет правового регулювання - сукупність однорідних суспільних відносин, що піддаються автономному (відносно самостійному) правовому регулюванню.

Таким чином, на основі виконаного аналізу наукових підходів стосовно визначення місця господарського права в системі права України можна сформулювати таке визначення: господарське право є узагальненою системою загально обов'язкових правил поведінки для суб'єктів господарської діяльності, якими врегульовуються правовідносини, що виникають між ними у ході здійснення господарської діяльності.

Список використаних джерел:

1. Конституція України. – від 28 червня 1996 № 254 к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30.– ст.141.
2. Беляневич О. А. Господарське договірне право України (теоретичні аспекти): монографія / О. А. Беляневич. – К. :Юрінком Інтер, 2006. – 592 с.
3. Господарське право України: підручник: у 2 ч. / [Андрєєва О.Б., Жорнокуй Ю.М., Гетманець О.П. та ін.]. – Х. :Харк. нац. ун-т внутр. справ, 2014. – 340 с.
4. Щербина В.С. Господарське право: підручник – [7-е вид., перероб. і доп.] / В.С. Щербина. – К. : Юрінком Інтер, 2015. – 592 с.

УДК 141.8

ПРАКТИЧНА ФІЛОСОФІЯ СЬОГОДЕННЯ І ЇЇ ПЕРСПЕКТИВИ

Ярослав Онищенко
аспірант, спеціальність 141, електроенергетика
Національний університет харчових технологій
yaroslav_onyshchenko@ukr.net
Науковий керівник: Микола Кітов
д.ф.н., професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін,
Національний університет харчових технологій

Вступ. У сучасних філософських розмислах широкого поширення набула проблематика практичної філософії. Її плідно розробляють О.М. Бандурка [1], В.В. Березіна [2], А.М. Єр-моленко [3, 4, 5, 6], А.В. Лактіонова [7], В.С. Лісовий [8], А.М. Лой [9], В.С. Лук'янець [10], Л.Б. Мізіна [12], А.В. Толстоухов [9] та інші науковці. Регулярно видається журнал «Практична філософія». Проблематика практичної філософії тісно пов'язана із проблемами сучасною теорії самоорганізації – синергетикою. Остання досліджує феномени самоорганізації, нелінійності, нерівноваженості, глобальної еволюції, тобто, займається вивченням процесу становлення порядку через хаос.

На наш погляд, застосування методів практичної філософії і синергетики надзвичайно актуально для аналізу нинішнього стану українського суспільства, яке перебуває у транзитному стані, що і становить **мету** дослідження.

Результати дослідження. Синергетика має достатньо сформоване «тверде ядро». Вона розглядає ієрархії нестабільностей різних порядків і їх послідовності. У цьому контексті синергетика за допомогою таких понять, як нестійкість, параметри порядку і принцип підпорядкованості, охоплює широкий клас систем разом із сценаріями їх еволюції від хаосу до порядку і навпаки.

Ці проблеми важливі також і для практичної філософії. Практична філософія набуває ваги і значення не за рахунок негативного опортуністичного ставлення до теоретичної філософії і відповідно до вихідних метафізичних основ філософського мислення взагалі. Ми гадаємо, що за посиленням інтересу до практичної філософії приховуються певні тенденції всередині сучасного філософського знання, де відбувається зміщення інтенцій осмислення, зміна тематичних і концептуальних орієнтацій. Як наслідок – змінюється саме поняття практичної філософії[3,145].

Практика, позбавлена властивої їй апріорної форми свобо-ди, втрачає індивідуальне, особистісне начало. Для такого розуміння практики стає зайвим для-себе-буття суб'єкта практики, його самовідношення, яке немислиме без свободи. Завдяки свободі суб'єкт практики самоконституює, самоналаш-товує і самоафектує себе, внутрішньо спонукаючись до дії на самого себе. В зазначений спосіб морально-практична істота виявляє і задає себе як особистість, вона і є практична самість.

Практичність асоціювалась із субстанціальністю соціально-економічних відносин, що складались із приводу і навколо матеріального виробництва. Зважаючи на заслуги марксизму в акцентуванні уваги до матеріально-практичного відтворення та еволюції суспільних відносин, слід зазначити, що в субстан-ціальності подібного розуміння практики втрачається по суті суб'єкт, його морально-практичне для-себе-буття. Можна сказати, що марксизму легше вдавалося показати утилітарно-власницькі мотивації появи певних інститутів, їх «формально-раціональне» функціонування в суспільному цілому, але залишалась поза увагою внутрішня сторона ставлення суб'єктів практики до «тонкої» матерії цінностей, які пов'язані із свободою, вірою, святістю, гідністю тощо, із сприйманням і переживанням людьми того, що з ними відбувається[4,130].

Якщо раніше в класичних уявленнях практика поставала в категоріях «ціль», «засіб», «норма» («форма») діяльності, власне «дія», коли головно фіксувалась увага на тому, як змінюється об'єкт завдяки дієвим зусиллям суб'єкта, то для нинішнього уявлення практики акцент зміщується на те, що відбувається з суб'єктами, яке смислове поле розуміння між ними складається, завдяки чому практична діяльність задається в подібному, а не іншому роді цілей, виявляє себе в такому предметному реєстрі, а не інакшому та ін. Не просто дія з чимось чи навіть не дія разом із кимось, а дія, сенс якої вимальовується разом із розумінням «інших», підкреслює вагомість тих факторів, які в сучасній філософії називають «інтерсуб'єктивність» та «інтерекзистенціальність»[5,22]. Той факт, що практика в силу її соціальної природи завжди існує в системному вигляді, пов'язуючи індивідів усталеним чином, завжди наголошувалось і раніше. Але знову-таки для сучасної філософії, цим вона відтворює кантівську інтенцію, важливо те, що для неї практичною є не система, а індивіди, які конституюють себе розуміючими персонами.

Життєво-практичні взаємодії індивідів, які характеризую-ться інтерсуб'єктивністю, завжди розраховані на входження індивідів у нормативно-усталені порядки такої взаємодії, їх розуміння в ставленні до них, коли сучасники переживають і відчувають власну причетність до правил такої взаємодії, переймаючись ними і несучи за них відповідальність у власних актах дії. Парадигмальним образом подібного уявлення про практичне ставлення індивідів до соціуму став образ гри, зокрема мовної гри, бо гра принаймні завжди містить у собі правила, де внаслідок взаєморозуміння (здебільшого неявного) змінюється ставлення до правил соціальної взаємодії з боку учасників[8,143]. У такий спосіб ідея соціальності, яка пронизувала після кантівські розуміння практики, тут передбачає уявлення про відповідальність і свободу, які інкорпоровані в свідоме застосування кожним окремо правил і норм соціальної взаємодії і порозуміння.

Сучасне суспільство усвідомлює свій стан динамічної практичності. В його філософській саморефлексії віддзеркалю-ється стурбованість про те, наскільки в цьому функціонально діяльному стані зберігають і мають силу критерії розумності, бо власне вони визначають факт практичності розуму. Україн-ське суспільство, яке втягується в багатовимірну активність сучасного цивілізованого світу, вже встигло відчути, що далеко не все, що воно намагається «практикувати» в боротьбі за елементарне виживання, далеко не весь масив активного функціонування в нових структурах та інститутах забезпечу-ють повноцінний практичний стан учасників соціальних дій. Сучасний українець повинен відчути «прагматичну» й «моральну віру» стосовно власних дій, їх доцільності та очевидності. Нині дуже часто дискутують про те, яка філософія потрібна українському суспільству сьогодні. Намагатись рекомендувати сучасникам принади однієї з багатьох філо-софських течій, кваліфікувати її як найліпшу або ж триматись доморощеної традиції і нічого більше – було б просто безглуздо[11,96]. Але в духовно розгубленому суспільстві не завадила б принаймні власна версія філософії прагматизму, що поціновує дію, сповнену віри. Сучасна практична філософія відкриває очі на багато вимірний світ практики, де особистість має утримувати свою практичну самість, починаючи від інтерекзистенціальних ситуацій спілкування до інституціоналі-зованих акцій солідарності в політиці чи формування нових правил поведінки в економіці та ін. Викладання основ практичної філософії могло б слугувати раціонально-критичному розумінню практичних установок, без чого неможливо уявити сучасну особистість і сучасне суспільство.

Висновки. Ми гадаємо, що нині відбувається зміщення інтенцій осмислення, зміна тематичних і концептуальних орієнтацій практичної діяльності людини. Практична

філософії дає розуміння практичних установок, без чого неможливі сучасна особистість і сучасне суспільство.

Список використаних джерел

1. Бандурка О. М. Практична філософія перед викликами сучасності / О. М. Бандурка, О. В. Тягло // Європейські перспективи. – 2011. – № 1, ч. 1. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Evp/2011_1_1/Bandurka.pdf . – 05.09.13. – Назва з екрану.
2. Березіна В. В. Феноменологічно герменевтична концептуалі-зація світу і відродження практичної філософії (Гусерль, Гайдегер, Гадамер) [Електронний ресурс] / В. В. Березіна // Філософські проблеми гуманітарних наук : альманах / Київ. нац. ун-т ім. Т. Шев-ченка. – К., 2010. – № 17. – С. 178–183. – Режим доступу : http://archive.nbuv.gov.ua/portal/Soc_Gum/Fpgn/2010_16-17/p_178_183.pdf. – 20.08.13. – Назва з екрану.
3. Гьосле В. Практична філософія в сучасному світі / В. Гьосле; пер. з нім., прим. та післямова А. Єрмоленка. – К.: Лібра, 2003. – 248 с.
4. Єрмоленко А. Практична філософія Вітторіо Гьосле / А. Єрмоленко // Філософська думка. – 2002. – № 5. – С. 128–132.
5. Єрмоленко А. М. Сучасна практична філософія: проблеми, теорії, концепції / А. М. Єрмоленко // Практична філософія. – 2000. – № 1. – С. 20– 30.
6. Єрмоленко Д. Філософувати дискурсом. Практична філософія Дитриха Бьолера та берлінська етика дискурсу / Д. Єрмоленко // Філософська думка. – 2007. – № 1. – С. 107–116.
7. Лактіонова А. В. «Людиномірність» в ракурсі практичної філософії / А. В. Лактіонова // Практична філософія. – 2012. – № 3. – С. 170–174. – Бібліогр.: с. 173–174.
8. Лісовий В. С. Практична філософія / В. С. Лісовий // Практична філософія. – 2002. – № 1. – С. 139–155.
9. Лісовий В. Філософія як різновид діяльності / В. Лісовий // Філософська думка. – 1999. – № 4. – С. 3–18.
10. Лой А. М. Практична філософія сьогодення: предмет і перспективи / А. М. Лой, А. В. Толстоухов // Практична філософія. – 2000. – № 1. – С. 6–19.
11. Лук'янець В. С. Сучасна практична філософія та її вплив на майбутню долю епістемології / В. С. Лук'янець // Практична філософія. – 2000. – № 1. – С. 88–112.
12. Мізіна Л. Теоретичні межі практичної філософії [Електронний ресурс] / Л. Б. Мізіна // Філософські дослідження : зб. наук. пр. / Східноукр. нац. 4 ун-т ім. В. Даля. – Луганськ, 2011. – № 14. – Режим доступу : http: // archive.nbuv.gov.ua/portal /Soc_Gum/Phd/2011_14/25_Miz.pdf.- 20.08.13. – Назва з екрану.

ПОРЯДОК ТА УМОВИ ЗВЕРНЕННЯ ДО ЄВРОПЕЙСЬКОГО СУДУ З ПРАВ ЛЮДИНИ

Ірина Орловська
к.ю.н., доцент, доцент кафедри конституційного права та теоретико-правових дисциплін
Інституту права та суспільних відносин
Відкритого міжнародного університету розвитку людини Україна
Orlovska27-09@ukr.net

Європейський суд з прав людини (далі – Суд) є міжнародним органом, який за умов, визначених Конвенцією, може розглядати заяви, подані особами, які скаржаться на порушення своїх прав, гарантованих Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод (далі – Конвенція). Конвенція є міжнародним договором, на підставі якого більшість європейських держав зобов'язалися дотримуватися прав та основоположних свобод людини. Ці права гарантуються як самою Конвенцією, так і протоколами до неї (Протоколи № 1, 4, 6, 7, 12 і 13), згода на обов'язковість яких надана державами – сторонами Конвенції.

Якщо заявник вважає, що він особисто є жертвою порушення однією з держав – сторін Конвенції Ваших прав чи основоположних свобод, які захищаються Конвенцією та протоколами до неї, він може звернутися до Суду.

Суд може розглядати лише ті заяви, в яких йдеться про порушення гарантованих Конвенцією та протоколами до неї прав – одного або кількох.

Європейський суд є наднаціональною міжнародною судовою установою, яка розглядає скарги осіб щодо порушення їхніх прав державами – сторонами Конвенції.

Суд не виконує функції національного суду та не має повноважень скасовувати або змінювати рішення національних судів. Суд також не може безпосередньо втручатися в діяльність органу влади, дія або бездіяльність якого спричинила порушення.

Суд не розглядає заяви, спрямовані проти приватних осіб або недержавних інституцій.

Згідно з пунктомпершим статті 35 Конвенції Суд приймає заяви до розгляду лише після того, як були використані усі внутрішні засоби юридичного захисту, і лише протягом шести місяців з дати винесення остаточного рішення. Суд не розглядає заяву, яка не відповідає цим умовам.

Крім того, використовуючи належні засоби захисту, необхідно дотримуватись національних процесуальних правил, зокрема, передбачених законодавством строків.

Також не обов'язково використовувати позасудові засоби юридичного захисту або звертатися зі скаргами або заявами, наприклад, до парламенту, глави держави або уряду, міністра чи уповноваженого з прав людини, оскільки ці засоби захисту не вважаються такими, що необхідно використати перед зверненням до Суду.

Заявник може подати заяву до Суду протягом шести місяців після ухвалення остаточного рішення судом або органом влади, до компетенції яких належить визначення питання, що є предметом звернення до Суду. Шестимісячний строк відраховується з моменту ознайомлення заявника або його представника з остаточним судовим рішенням, за результатами звичайної процедури оскарження на національному рівні, або ж - у разі якщо він вважає, що ефективний засіб юридичного захисту щодо такого порушення на національному рівні відсутній - з моменту стверджуваного порушення.

Перебіг шестимісячного строку припиняється з моменту отримання Судом першого листавід заявника, в якому чітко викладено – хоча б у стислій формі – предмет заяви, яку він має намір подати, або заповненого формуляру заяви. Звичайного запиту з проханням надати інформацію недостатньо, щоб зупинити перебіг шестимісячного строку.

Офіційними мовами Суду є англійська та французька, але за бажанням заявник може звертатися до Секретаріату Суду офіційною мовою однієї з держав, що ратифікували Конвенцію. На початковій стадії провадження Суд може також листуватися з ним цією мовою. Проте, якщо Суд не визнає заяву неприйнятною на основі надісланих документів, а вирішить запропонувати Уряду висловити свою позицію щодо скарг заявника, Суд вестиме листування англійською чи французькою мовою, а заявник чи його представник, за загальним правилом, повинні будуть надсилати подальші зауваження англійською чи французькою мовою.

Суд приймає лише ті заяви, які надіслані поштою (а не по телефону). Усю кореспонденцію стосовно скарги необхідно надсилати за адресою: The Registrar European Court of Human Rights Council of Europe F–67075 STRASBOURG CEDEXFRANCE – ФРАНЦІЯ.

Листи і документи, що надсилаються до Суду, не слід прошивати степлером, склеювати чи скріплювати іншим чином. Усі сторінки повинні бути послідовно пронумеровані.

Після отримання від заявника першого листа або формуляру заяви Секретаріат Суду надсилає відповідь з повідомленням про те, що за його іменем було відкрито справу, номер якої потрібно зазначати в усіх наступних листах до Суду.

Секретаріат Суду не надає інформації щодо законодавства держави, проти якої спрямовано заяву, а також не надає юридичних консультацій стосовно застосування або тлумачення національного права.

Заявник має своєчасно і сумлінно відповідати на листи Секретаріату Суду. Будь-яка затримка з відповіддю може розцінюватися як не зацікавленість у продовженні провадження в Суді, і розгляд заяви, відповідно, припиняється.

Згідно з положеннями правила 47 Регламенту Суду заява повинна містити всю інформацію, яка вимагається у відповідних частинах формуляру.

Формуляр повинен бути підписаний заявником чи його представником.

До нього слід додати:

- копії документів щодо судових та інших рішень чи заходів, на які скаржиться заявник;

- копії документів та рішень, які показують, що заявник використав усі внутрішні засоби правового захисту, а також дотримався терміну, вказаного у статті 35 § 1 Конвенції;

- за наявності, копії документів стосовно будь-якої іншої процедури міжнародного розслідування чи врегулювання, які мають відношення до справи;

- якщо у заявника є представник, оригінал довіреності, підписаний заявником.

Документи, які додаються на підтримку заяви, повинні бути надані в хронологічному порядку, пронумеровані та чітко позначені.

Заявники, які не бажають оприлюднення перед громадськістю даних про свою особу, мають це зазначити і також викласти підстави, які б виправдовували такий відступ від загального правила про вільний доступ громадськості до інформації щодо провадження в Суді. Суд може задовольнити запит про анонімність або надати її з власної ініціативи.

На початковій стадії подання заяви мати представника не обов’язково. Однак, якщо Суд вирішить запропонувати Уряду висловити свою позицію у справі, заявникові потрібно, за загальним правилом, мати представника (крім особливих випадків), який є практикуючим юристом в одній із держав, що ратифікували Конвенцію.

Представник повинен володіти однією з офіційних мов Суду (англійською або французькою).Якщо заявник звертається до Суду через адвоката або іншого представника, необхідно додати до формуляра заяви довіреність.

Процедура розгляду справи безкоштовна. Процедура розгляду справ Судом є письмовою, що не потребує особистої присутності заявника у Суді.Заявник в обов’язковому порядку інформується про будь-яке рішення, винесене Судом у справі.

Отже, умови подання та прийнятності заяви до Європейського суду з прав людини свідчить про високий рівень суду як міжнародного інструменту захисту прав та свобод людини і громадянина.

ДІЯЛЬНІСТЬ СВЯЩЕННОГО СОЮЗУ ЩОДО УТВЕРДЖЕННЯ МІЖНАРОДНОГО ПРАВОПОРЯДКУ

Осташова В. О.
к.ю.н., доцент, доцент кафедри підприємництва і права
Полтавської державної аграрної академії;
Пивовар А. В.
здобувач вищої освіти 1 курсу спеціальності 081 Право
Полтавської державної аграрної академії

Період наполеонівських воїн було завершено Віденським конгресом, головну роль у якому відігравали переможці – Австрія, Англія, Прусія та Росія. Задля підтримання міжнародного порядку за рішенням конгресу було створено Священний союз, мета якого полягала у протидії національно-визвольним рухам та революціям. Утворення, нормативне закріплення та ефективна діяльність різного роду міжнародних утворень є актуальною і зараз, особливо для України, чиї права та територіальна цілісність порушені.

Акт створення Священного союзу був підписаний у Парижі 14 (26) вересня 1815 р. урядами Росії, Австрії та Прусії. Росію представляв сам цар Олександр І, який мав при собі за дорадників приятеля поляка князя Адама Чарторицького, німця графа Генріха Штайна, канцлера графа Карла Кассельроде та грека Каподістрія. Також у його оточенні був дипломат з українського роду – син гетьмана Кирила Розумовського князь Андрій Розумовський [1, с. 71]. Священний союз був досить розпливчатою заявою про взаємодопомогу і співробітництво усіх християнських держав. Статті угоди говорили про братерство між правителями Росії, Австрії та Прусії, які повинні були «відчувати себе членами єдиного народу християнського і вважатися государями, призначеними провидінням». Вони зобов'язувалися завжди надавати «пособництво, підкріплення та допомогу» одне одному. Після затвердження до документу приєдналися майже всі європейські правителі, за виключенням римського папи (глави християнського світу), турецького султана (мусульманина) та представників Англії, що, до слова, не завадило їй брати активну участь у всіх його конгресах [2, с. 97-98].

Для творців Союзу основним принципом стало збереження династичних режимів в ім'я інтересів миру. Політика інтервенцій стала запереченням принципів незалежності й рівності держав [3, с. 213-214].

Практичним виявленням Священного союзу були протоколи, які держави-союзники підписали у листопаді 1815 р. Вони були доповнені інструкціями, отриманими Веллінгтоном – головнокомандуючим окупаційною армією у Франції (після перемоги союзників над Наполеоном під Ватерлоо Франція зобов'язана заплатити 600 млн. франків контрибуції та утримувати протягом 5 років окупаційну армію союзних держав у кількості 150 тис. осіб). Так, трактат від 20 листопада включає в себе два договори – Шомонський трактат, укладений 1 березня 1814 р. – перед першим взяттям Парижа союзниками і трактат від 25 березня 1815 р. – перед початком останньої війни з Наполеоном. До цих договорів внесено доповнення, викликане загрозою воскресіння бонапартизму [4, с 299-300]. Міжнародно-правові документи Віденського конгресу слугували імперативними міжнародно-правовими засадами розвитку створеного універсального міжнародного правопорядку, який тривалий період тяжів до морально-християнських основ за рахунок створення Священного союзу [5, с. 17].

У політичному житті Священного союзу слід розрізняти три періоди. перший період фактичної всемогутності на континенті Західної Європи – тривав сім років: від вересня 1815 р., коли союз було створено, до кінця 1822 р. Другий період починається у тому самому 1823 р., коли Священний союз отримує останню свою перемогу, організувавши

французьку інтервенцію в Іспанії. Але тоді ж починають різко проявлятися наслідки суперечностей між Священним союзом та Англією. Цей другий період тривав до Липневої революції 1830 р. у Франції. Після революції 1830 р. Священний союз по суті уже лежав у руїнах [6, с. 526].

Насамперед учасники союзу непереборно боялися Росії; багато хто погоджувалися з думкою Наполеона, висловленою ним на острові Св. Єлени, що Росія при відомій підприємливості може повторити і завершити ту справу, яку проводив він сам, – підкорення Європи. Інші, хто більш тверезо оцінювали ситуацію, хоча і не вірили цьому, але усе ж занепокоїлися [6, с. 527].

З 20-х років XIX ст. головною задачею союзу були збройні придушення революцій та національно-визвольних рухів у Європі та Америці. Остаточний розпад віденської системи відбувся після Кримської війни. Отже, мета, яку переслідували країни-учасниці Священного союзу, були далекими від підтримання миру у світі. Кожну з них більшою мірою цікавили власні імперські цілі – поширення впливу та світове панування.

Список використаних джерел:

1. Верига В. Віденський конгрес 1815 р. *Нариси з історії України (кінець XVIII – початок XX ст.)*. Львів, 1996. – С. 71-74.
2. Киняпина Н. С. Внешняя политика России первой половины XIX в.: учеб. пособие для вузов. Москва: Высшая школа, 1963. 287 с.
3. Сіваш О. М. Питання суверенітету в актах Великої французької революції і Священного союзу. *Проблеми законності*. 2011. Вип. 115. С. 206-2015. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Pz_2011_115_27 (дата звернення: 15.11.2019).
4. Священный союз. *Всемирная история*: В 24 т. Т.16. Минск, 1997. С.299-304.
5. Аношина Н.-Т. Ю. Головний акт Віденського конгресу 1815 року як основа міжнародного правопорядку XIX – початку XX століття: автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.11 «Міжнародне право»; Київський національний університет імені Тараса Шевченка. Київ, 2009. 21 с.
6. История дипломатии. 2-е изд. перераб. и доп. / ред. А.А. Громыко и др. В 5 т. Т.1. Москва: Политиздат, 1959. 896 с.

УДК: 111.6; 172.1; 177

СУСПІЛЬНІ ВІДНОСИНИ ЯК ФОРМА ПРОЯВУ ЛЮДСЬКОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Валерій Павлов
к. філос. н., доцент, доцент кафедри гуманітарних дисциплін,
Національний університет харчових технологій
vpavlov52@gmail.com

Вступ. Питання про регулювання суспільних відносин — один з аспектів надзвичайно складної філософської проблеми: взаємозв’язок та взаємодія суб’єктивного і об’єктивного. Воно непросте на рівні теоретичного осмислення і демонструє неабияку складність при різноманітних спробах практичного впливу на функціонування цих відносин. Оскільки останні вирізняються багатоманітністю в змістовному плані та формах прояву, розробка означеної теми здійснюється представниками різних галузей знань: філософами, соціологами, політологами, економістами, правниками, педагогами, фахівцями з теорії управління та ін. Серед них Андрущенко В. П., Вишняк О. І., Геєць В. М., Єрмоленко А. М., Кремень В. Г, Лібанова Е. М., Любивий Я. В., Михальченко М. І., Пасхавер Б. Й., Фадєєв В. Б., Шемшученко Ю. С. та ін.

Мета статті — виділити базові засади буття суспільства, показати специфіку суспільних відносин як форми прояву людської діяльності, звернути увагу на можливі канали впливу на їх функціонування.

Результати дослідження. Предметна розмова з приводу будь-чого передбачає з самого початку чітке окреслення змістовного поля того, про що йдеться. Ефективно впливати на суспільні відносини, продуктивно регулювати їх функціонування неможливо без належних знань про природу і суть цього утворення, структуру, специфіку прояву, механізми буття. На жаль, переважна більшість тих, хто в силу свого службового становища має можливість приймати управлінські рішення тактичного чи стратегічного характеру, належних знань про суспільні відносини *не має*. Як наслідок, ці рішення дуже часто є непрофесійними, неефективними, а то і шкідливими для суспільства в цілому або його конкретних областей. Навіть без серйозного наукового аналізу видно, що практично всі прояви суспільних відносин в сучасній Україні — економічних, політичних, правових, відносин у галузях медицини, освіти, виховання та ін. серйозно розбалансовані, позбавлені виваженої управлінської стратегії, демонструють багато в чому деградаційну спрямованість. За час державної незалежності нашої країни виросло покоління управлінців, які залюбки готові «керувати» будь-чим, не маючи дуже часто елементарних знань з соціальної філософії, соціології, теорії управління, права, етики. Ситуацію не рятує навіть фахова підготовка випускників вищих навчальних закладів по напрямах «державне управління», «соціальна робота», «менеджмент» та ін. Частина з них, до речі, має наукові ступені кандидатів і докторів наук зі спеціальності «державне управління».

Суспільство — надзвичайно складна синергетична система (існує та розвивається на засадах самоорганізації). Історично виникнувши після природи і багато в чому будучи залежною від неї, ця складова довкілля має об’єктивно-суб’єктивні основи свого існування та власні закони, в яких фіксуються сталі, необхідні і повторювані зв’язки, що присутні в суспільстві в цілому та в кожній з його сфер. Хоча природа в строгому розуміння слова (як все те, що існує незалежно від людини) вражає складністю і багатоманітністю форм прояву, суспільство значно складніше. В першу чергу тому, що є природно-історичним процесом. Природним — оскільки функціонує на основі об’єктивних законів (але зовсім інших, ніж закони природи). Історичним — тому, що дані закони, маючи об’єктивний характер, проявляють себе завдяки людській діяльності. Багаторівневі, різноспрямовані, полізмістовні зв'язки з присутністю різних суб’єктів і завжди великого числа об’єктивних чинників роблять суспільство дуже непростим об’єктом. Структура цього об’єкта має нелінійний характер. Сказане означає: надіятись на результативний вплив на функціонування суспільства в цілому, його різноманітних компонентів шляхом тих чи інших управлінських рішень можна лише за умови наявності у відповідних суб’єктів глибоких знань про даний об’єкт.

Базові положення цих знань зводяться до наступного: *суспільство не може існувати без живих індивідів (людей); люди об’єднуються у великі та малі групи; способом існування суспільства є діяльність, яку здійснюють люди індивідуально чи колективно, і завдяки якій функціонують суспільні закони; формою прояву діяльності виступають суспільні відносини*, що реалізують себе *двояким* чином — як відношення суб’єктів до предметної дійсності і як їх відносини між собою. Отже, у всьому, що стосується регулювання суспільних відносин, обов’язково мають враховуватись названі вище положення. У кожному конкретному випадку вони відіграють свою особливу роль. В одних ситуаціях акцент потрібно робити на потребах та інтересах суб’єктів діяльності, в інших — на змісті самої діяльності, ще в інших — на особливостях відповідних сфер суспільних відносин. Сказане є принципово важливим, оскільки прямий, безпосередній вплив на ті чи інші суспільні відносини не завжди можливий, або ж він недоцільний, оскільки бажаний результат простіше досягти шляхом впливу на інші складові і чинники суспільного процесу.

Варто постійно пам'ятати, що в основі функціонування суспільства лежить *діяльність* людей. Остання — це цілеспрямована, певним чином організована активність конкретних суб'єктів, підпорядкована задоволенню відповідних потреб та інтересів. Причому, не завжди безпосередньо тих суб'єктів, які її здійснюють. Діяльність — спосіб саме людського існування у світі. Близькими, але не тотожними за змістом цьому поняттю, є поняття «практика» і «праця». Діяльність завжди має чітко окреслений зміст. Вона також передбачає використання людьми певного інструментарію (знарядь, засобів впливу на відповідні об'єкти). Сказане стосується діяльності як матеріальної, так і духовної. В залежності від мети, змісту, характеру вона проявляє себе у різноманітних формах та видах. Це окреме, досить складне питання. Вузловий момент класифікації (типологізації) діяльності — обраний критерій. У всі часи фундамент суспільства складає процес виробництва матеріальних і нематеріальних цінностей. Злети та «падіння» кожного соціуму, як і кожного індивіда, безпосередньо залежать від того, наскільки розумно (чи нерозумно) вибудувана діяльність. Тут на перший план висовуються знання суб'єктів та їх досвід. Не володіючи передовими знаннями, неможливо надіятись на досягнення значних успіхів, навіть прикладаючи при цьому великі зусилля. В сучасному світі розвинутими є ті країни, в яких діяльність людей базується на «високих» технологіях і новітніх досягненнях науки. Щоб увійти до їх кола, необхідно також «…глибоко засвоїти сучасні цивілізаційні цінності й настійливо прагнути втілити їх у власне життя» [2, 3].

Оскільки будь-яка діяльність здійснюється в рамках суспільства, вона завжди суспільно «забарвлена» і продукує відповідні відносини між суб'єктами. Останні — форма прояву діяльності. В залежності від її змісту можна вести мову про різні форми (види) суспільних відносин — економічні, політичні, правові, моральні, релігійні, етнічні, сімейні, відносини виховання, міждержавні і т. д. Недоліком виділення названих форм є те, що тут присутній не один, а декілька критеріїв. Самі суспільні відносини мають *двопланове* спрямування. Це водночас, як підкреслювалось вище, відношення суб'єктів до предметного світу (природи, об'єктів діяльності, її змісту тощо) та їх відносини між собою, що реалізуються (проявляються) через спілкування. На основі сказаного можна дати таке визначення суспільству. *Суспільство* — історично певна сукупність форм та видів діяльності людей, їх відношень до предметного світу та відносин між собою. В наведеній дефініції зафіксована єдність змісту (=діяльності) та форми (=суспільних відносин).

Якщо виходити з положень діалектики про характер взаємозв'язку змісту і форми, логічним є висновок про ведучу роль діяльності щодо суспільних відносин. Сказане означає: регулювання суспільних відносин передбачає цілеспрямований вплив не тільки на самі відносини, а й (нерідко передусім) на діяльність, що викликає їх до життя. Не володіючи на належному рівні базовими знаннями про відповідні види діяльності, не можна ефективно впливати на функціонування суспільних відносин, породжених ними. В даному випадку зовсім не йдеться про технологічну (технічну, процедурну, прикладну) сторону того чи іншого виду діяльності, а про його суспільний вимір. Суспільні відносини настільки залежать від видів діяльності, які їх зумовлюють, що нерідко навіть несуттєві зміни на рівні діяльності, відразу впливають на трансформаційні процеси в сфері відповідних відносин між суспільними суб'єктами.

При цьому не можна забувати і про зворотний вплив форми на зміст. Будучи залежною від змісту, вона завжди має відносну самостійність. Саме тому один і той же зміст може проявлятися в різних формах. Наприклад, сільськогосподарське виробництво реалізує себе через такі форми як приватне господарювання, фермерство, великі недержавні компанії, підприємства державної форми власності; політика (внутрішня і

зовнішня) проводиться не тільки відповідними органами державної влади, але й зусиллями громадянського суспільства, засобами мистецтва; вихованням підростаючого покоління займаються сім'я, навчальні заклади, держава. Тому регулювання суспільних відносин здійснюється і шляхом прямого, безпосереднього впливу на них. У цьому контексті принципово важливим є питання про моральну і правову базу такого регулювання.

Коли йдеться про мораль, мається на увазі використання правил, норм, принципів, в яких у концентрованому вигляді представлений досвід людських поколінь, різноманітних соціальних груп, їх звичаї, традиції, пріоритети. Моральне регулювання, хоча не має відповідної «письмової» основи і базується на силі громадської думки, відіграє надзвичайно важливу роль у забезпеченні функціонування як суспільних відносин в цілому, так і стосунків між конкретними індивідами, групами людей, соціальними організаціями та інститутами. При тому, що мораль не володіє важелями примусового впливу на поведінку суб'єктів, її статус у спільному житті людей важко переоцінити. Міра присутності цього утворення в практиці суспільних відносин і ефективності його функціонування — свідчення рівня морального розвитку суспільства (*його моральної культури*). Дана регулятивна система найповніше проявляє і реалізує себе саме у міжособистісних стосунків, тобто там, де кожен індивід має зону безпосередньої відповідальності, реалізує своє Я, керується не тільки зовнішніми моральними настановами, а й власною совістю.

Правове регулювання має зовсім іншу основу і достатньо дієві шляхи впливу на суспільні відносини. Цю основу складає воля конкретних соціальних утворень (класів, політичних партій, громадських рухів тощо), що зведена в закон. Всі правові норми жорстко регламентовані і обов'язкові до виконання тими, кому вони адресовані. На відміну від моралі, де елемент належного хоча і присутній, але може бути порушений суб'єктом без серйозного покарання його з боку суспільства (по суті єдиним способом покарання тут виступає осуд), в праві воно є невідворотним і може бути надто сильним. Все залежить від міри провини суб'єкта за порушення закону та професіоналізму представників правових органів. Право — більш складна, ніж мораль, регулятивна система, яка передбачає деталізацію відповідальності фізичних і юридичних суб'єктів за недотримання чинного законодавства. Здійснення сказаного на практиці неможливе без деталізації норм, на основі яких відбувається правове регулювання. Тобто об'єктивно існує необхідність «прописування» у різноманітних законодавчих актах безлічі допустимих варіантів регулювання суспільних відносин, форм і видів діяльності індивідів, груп людей, організацій та інститутів. Ця справа дуже трудомістка і важка. Тому, як правило, в нормативній базі права завжди мають місце так звані білі плями — прояви активності соціальних суб'єктів, що в силу певних причин не отримали відповідної правової регламентації. Як наслідок, ефективне правове втручання в означені сфери залишається під питанням.

Ще однією особливістю правового регулювання є наявність в системі права конкретних механізмів і важелів впливу на суспільні відносини. Крім відповідної законодавчої бази в кожній державі існують органи (інституції), які покликані своєю діяльністю забезпечувати послідовне дотримання всіма суб'єктами цих відносин існуючих законів, що апріорі має сприяти стабільності і прогресивному розвитку соціуму. До них належать органи влади різних рівнів. Законодавча, виконавча і судова влада представлені безліччю конкретних організацій і утворень, які можуть і повинні, використовуючи надані їм права та конкретні важелі впливу, забезпечувати безконфліктне функціонування суспільства. В цьому плані у права більше можливостей,

ніж у моралі. В ідеалі правове і моральне регулювання суспільних відносин мали б співпадати. Досягнути цього на практиці, на жаль, неможливо.

В контексті теми статті ще раз варто звернутись до питання про *структуру* суспільних відносин. Вона надзвичайно складна. Оскільки означені відносини — форма прояву людської діяльності, то основний критерій їх структуризації, як підкреслювалось вище, — відповідна діяльність (вид чи форма), що породжує дане утворення. Виходячи з цього, в літературі виділяють такі основні форми суспільних відносин: економічні, політичні, правові, моральні, релігійні. Вибираючи в ролі засадових інші критерії, можна вести мову про відносини, що мають матеріальний і нематеріальний характер; відносини, які виникають і функціонують при пізнанні людиною світу і її естетичному освоєнні; відносини в системі освіти та виховання; відносини між людьми, що виконують медичну діяльність, відносини на побутовому рівні та ін. На жаль, структурувати всі суспільні відносини на основі якогось одного критерію не має можливості.

При всій важливості різних видів і форм діяльності, завдяки яким функціонує і розвивається суспільство, одні з них безпосередньо пов'язані з базовими основами соціуму, інші — з тим рівнем, який в літературі називається надбудовою. Оскільки надбудова (за своїм змістом і призначенням) не може існувати без базису, то саме відносини, що складають його зміст (виробничі відносини) є визначальними в суспільстві. У єдності з продуктивними силами вони утворюють економічний каркас будь-якого суспільства — спосіб виробництва матеріальних благ. Взаємозв'язок продуктивних сил і виробничих відносин фіксується законом відповідності виробничих відносин характеру і рівню розвитку продуктивних сил. Він є основним економічним і одним з основних загальних законів розвитку суспільства. Незважаючи на об'єктивний характер, даний закон, як і всі інші суспільні закони, функціонує завдяки людській діяльності. В силу цього нерідкі ситуації, коли формується дисбаланс у взаємозв'язку продуктивних сил і виробничих відносин. Його ознаками у сфері економіки є падіння темпів економічного зростання, стримування розвитку продуктивних сил, інфляційні процеси та ін. На рівні суспільства в цілому це може находити прояв у загостренні суперечностей між владою та народними масами, між окремими політичними і соціальними силами; формуванні революційних настроїв у певної частини населення та ін. Тому так важливо, використовуючи важелі економічного, політичного і правового регулювання, а також механізми впливу на громадську думку, не допускати відхилень від нормального функціонування даного закону. Не останню роль у цьому відіграють професіоналізм і воля політичних лідерів країни, постійний моніторинг економічної системи суспільства, продумана правова база функціонування економіки, створення сприятливих умов для інвестицій.

Важливу роль у прогресивному розвитку суспільних відносин можуть і повинні відігравати інститути громадянського суспільства. Йдеться про особливу якість буття соціуму, коли існуючі у ньому недержавні організації і об'єднання людей, громадські рухи здатні ефективно впливати як на суспільні відносини в цілому, так і їх конкретні прояви. Те, що називається громадськими слуханнями законопроектів; відстоюванням інтересів громад та регіонів; гуманітарною експертиза економічних, політичних і соціальних стратегій; захистом природи від агресивного втручання зовні; зняттям шляхом переговорів конфліктних ситуацій різного спрямування та ін. — невеликий перелік можливостей громадянського суспільства. У єдності з творчим потенціалом правової держави це утворення здатне максимально повно сприяти розвитку суспільних відносин на засадах прогресу і комфорту. Для сучасної України надто важливо «…відшукати

розумний баланс між регулятивним і організаційним впливом держави і повноваженнями громадянського суспільства» [1, 8].

Висновки. Регулювання суспільних відносин покликане забезпечити їх безконфліктне та ефективне функціонування як на рівні соціуму в цілому, так і в кожній з конкретних сфер суспільного життя. Це завдання зберігає свою актуальність впродовж всієї історії людства. В сучасній Україні активно заявляє про себе відсутність системного підходу у прийнятті та здійснення управлінських рішень, брак фахівців високого рівня у даній області та намагання некритичного запозичення управлінських стереотипів, апробованих у зарубіжних країнах.

Список використаних джерел

1. Андрущенко В. П. Організоване суспільство як модель переходу України від тоталітаризму до демократії // Практична філософія. — 2018. — №1 (№ 67). — К.: Центр практичної філософії, 2018. — с. 3–15.
2. Любивий Я. В. Вибір методології як проблема практичної соціальної філософії // Практична філософія. — 2015. — №4 (№ 58). — К.: Центр практичної філософії, 2015. — с. 3–16.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКА СТРУКТУРА ГОСПОДАРЮЮЧОГО СУБ'ЄКТА ТА РОЛЬ МЕНЕДЖМЕНТУ В ЙОГО ДІЯЛЬНОСТІ

Анна Пазущан
старший викладач кафедри управління та адміністрування
Полтавський інститут економіки і права

Вступ. Менеджмент — це управління фінансами підприємства, спрямоване на досягнення його мети за допомогою певних методів.

На сучасному етапі розвитку, при зміні промислової епохи на інформаційну, ключове значення на ринку набуває ефективне управління фінансовим капіталом, людським капіталом, клієнтським капіталом, брендом, інноваційним потенціалом та іншими складовими матеріальних та нематеріальних активів підприємства. Це стає можливим за умов прийняття та реалізації обґрунтованих управлінських рішень, що спрямовані на проведення стратегічних змін у виробничій, маркетинговій та фінансовій діяльності підприємства, підвищення її ефективності. У даному зв'язку необхідним та актуальним інструментом підвищення конкурентноздатності, вдосконалення внутрішніх бізнес-процесів, збільшення показників фінансово-господарської діяльності підприємства виступає менеджмент, зокрема фінансовий.

Результати дослідження. Під управлінням фінансами розуміють процес впливу на фінансові відносини, фінансові ресурси, їх організацію для здійснення ефективної фінансової політики. Крім того, управління фінансами можна визначити як сукупність органів апарату управління всіх рівнів та їх управлінських дій. Тобто, управління фінансами є комплексне поняття, яке відображає використання фінансів як важелю впливу на процес суспільного відтворення.

Поняття «управління фінансами» пов'язують з управлінням на рівні держави чи галузі. На рівні підприємств різних організаційних форм та різних форм власності найчастіше використовують поняття «фінансовий менеджмент».

Наукова школа фінансового менеджменту почала формуватись у зв'язку з посиленням ролі фінансового капіталу, формуванням фондового ринку. Саме тоді управління капіталом стало окремою функцією управління і відокремилося в структурі підприємства, компанії. Передумовою виникнення фінансового менеджменту як науки був досить високий рівень розвитку економічної науки в цілому [1].

Поняття фінансового менеджменту поєднує в собі дві категорії «фінанси» та «менеджмент» і безпосередньо стосується господарюючого суб'єкта.

Поєднуючи поняття «фінанси» та «менеджмент», можна визначити фінансовий менеджмент як процес управління формуванням, розподілом і використанням фінансових ресурсів суб'єкта господарювання та оптимізації обороту його грошових коштів з метою найбільш повної реалізації цілей підприємства.

Фінансовий менеджмент представляє собою систему управління фінансовими ресурсами та оборотом грошових засобів підприємства. І як кожну управлінську систему його потрібно розглядати в двох аспектах. З одного боку, складовою фінансового менеджменту є суб'єкт управління (тобто підсистема, що управляє), з іншого боку — об'єкт управління (тобто підсистема, якою управляють) [2].

Фінансовий менеджмент дозволяє більш ефективно вирішувати виробничі, економічні, фінансові цілі господарюючого суб'єкта. Крім того, фінансовий менеджмент дозволяє виявляти й аналізувати взаємозв'язки між цілями підприємства та координувати їх.

Головна мета фінансового менеджменту — забезпечення зростання добробуту власників капіталу підприємства, що знаходить конкретне втілення у підвищенні ринкової вартості підприємства або його акцій.

В процесі досягнення головної мети фінансовий менеджмент вирішує багато задач, основними серед яких є:

- забезпечення високої фінансової стійкості підприємства в процесі його розвитку;
- оптимізація грошового обороту і підтримання постійної платоспроможності підприємства;
- забезпечення реалізації економічних інтересів суб'єктів фінансових відносин;
- забезпечення мінімізації фінансових ризиків.

Будь-яка економічна категорія проявляється в її функціях. Враховуючи, що функції економічної категорії є формою вираження суспільного призначення даної категорії, що функції властиві тільки цій категорії, а не будь-якій іншій, то саме функції виражають те головне і специфічне, що характерно для конкретної економічної категорії.

В науковій літературі немає єдиної точки зору щодо функцій фінансового менеджменту. Визначення функцій здебільшого залежить від концепцій і теорій, наукових напрямів у визначенні суті фінансового менеджменту, а також від підходів у визначенні функцій фінансів підприємств та управління.

В найбільш загальному плані основними функціями фінансового менеджменту є: дослідження зовнішнього економічного середовища; розробка фінансової стратегії підприємства; аналіз і планування фінансової діяльності; прийняття рішень з питань оперативної фінансової діяльності; прийняття інвестиційних рішень; взаємодія з іншими контрагентами з питань фінансової діяльності.

Враховуючи об'єкти та функції фінансового менеджменту на підприємстві, виділяють його наступні напрямки [2]:

- формування активів (розрахунок реальної потреби за видами активів і визначення їх суми, виходячи з обсягів діяльності підприємства);
- формування фінансової структури капіталу (визначення загальної потреби в капіталі, вивчення й аналіз альтернативних джерел формування фінансових ресурсів підприємства);
- управління оборотними активами (аналіз і прогнозування тривалості оборотних циклів робочого капіталу); управління необоротними активами (забезпечення ефективного використання основних засобів);
- управління інвестиціями (формування напрямків інвестиційної діяльності підприємства, оцінка реальних проектів); управління формуванням власних фінансових

ресурсів (визначення потреби у власних фінансових ресурсах для реалізації фінансової стратегії підприємства, підвищення розміру чистого прибутку);

- управління залученими фінансовими ресурсами (визначення вартості залучених коштів, оптимізація співвідношення короткострокової та довгострокової заборгованості);
- управління фінансовими ризиками (визначення складу основних фінансових ризиків, їх оцінка, формування заходів по їх мінімізації та страхування.

Висновки. Таким чином, можна стверджувати, що формування фінансового менеджменту для підприємств, спрямоване на їх виживання і адаптацію до несприятливих ринкових умов, стає особливо важливим в умовах глобальних економічних перетворень. Фінансовий менеджмент може бути успішним, якщо він є своєчасним і, що дуже важливо, – носить превентивний характер. Отже, тільки таке управління в сучасних швидкозмінних умовах здатне досягти поставленої цілі і ефективно вирішувати завдання загальної системи менеджменту підприємства.

Список використаних джерел:

1. «Гончар І.О. Сутність та місце антикризового фінансового менеджменту в структурі управління підприємством». - – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://vestnik-econom.mgu.od.ua
2. «Мета, задачі та функції фінансового менеджменту». – [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://kykiduki.at.ua

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ В УКРАЇНІ

Дмитро Перов
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Київський університет імені Бориса Грінченка
hunkydude777@gmail.com
Науковий керівник: Олена Калашник
к. ю. н., доцент кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка,
адвокат, член Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності
при Національній асоціації адвокатів України

Процес розбудови сучасної незалежної демократичної держави набув особливо стрімких темпів протягом останніх років. Це зумовлено, насамперед, наслідками Революції Гідності, реалізацією Україною європейського вибору, утвердженням міжнародних та європейських стандартів у сферах забезпечення прав і свобод громадян, організації діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування. Зазначене, безумовно, має ключовий і визначальний вплив на процеси, які відбуваються у сфері здійснення державної влади та організації управлінських процесів у всіх ключових напрямках державної і суспільно-політичної діяльності. У зв’язку із цим, можемо спостерігати певне зростання кількості наукових досліджень, дискусій, обговорень, що пов’язані із застосуванням та впровадженням в обіг нових управлінських категорій, принципів, форм та методів діяльності, чільне місце серед яких посідають «належне врядування (good governance)», «електронне врядування», «публічне управління» і, безумовно, «публічне адміністрування».

Термін «публічна адміністрація» вперше зазначається у документах Європейського Союзу [2]. До складу публічної адміністрації входять органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування. Чинна в Україні система органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування не повною мірою відповідає принципам демократії, європейським стандартам та надмірно централізована. Для вдосконалення взаємодії

інститутів публічної адміністрації із громадянами, надання їм якісних управлінських послуг в економічній, правовій, соціально-культурній та інших сферах, необхідно провести відповідні реформи.

Проекти Концепції реформування публічної адміністрації розробляли Центр політико-правових реформ (2005 р.) та Центр сприяння інституційному розвитку державної служби при Головному управлінні державної служби України (2006 р.) («Біла книга», «Зелена книга»). Ці проекти містять рекомендації щодо реформування публічної адміністрації у процесі здійснення адміністративної реформи.

Для подальшого розвитку публічного адміністрування на європейських засадах створено робочу групу із підготовки проекту Концепції реформування публічної адміністрації розпорядженням Кабінету Міністрів України від 26.03.2008 р. № 531-р, яка діяла до червня 2010 р. (розпорядження Кабінету Міністрів України від 02.06.2010 р. № 397).

У 2010 р. Центром адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу розроблено «План модернізації державного управління», в якому зосереджується увага на низці завдань у реалізації ідеї сервісної держави в Україні та пропонуються механізми реформування ключових сфер державного управління та державної служби з метою їх приведення у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування [3]. «План модернізації державного управління» містить комплекс пропозицій, спрямованих на реалізацію першочергових пріоритетів адміністративної реформи, зокрема, на шести головних напрямах, або блоках, чотири із яких стосуються кадрової політики: модернізація системи центральних органів виконавчої влади; модернізація системи державної служби; професійний розвиток державної служби та служби в органах місцевого самоврядування; розвиток вищого корпусу державної служби; врегулювання конфлікту інтересів та запобігання корупції; впровадження електронного урядування.

Перший блок: модернізація системи центральних органів виконавчої влади – найбільш важливий, із нього слід починати, оскільки, він є структурною основою для реформи. Саме впорядкування системи центральних органів виконавчої влади відкриє резерви для суттєвого скорочення видатків на державне управління, завдання щодо якого поставлені наразі Президентом та Урядом України. Важливо не втратити при впровадженні реформи людського потенціалу, зберегти професіоналів - державних службовців.

Іншими, не менш важливими напрямами модернізації структури центрального рівня виконавчої влади, стануть наближення надання державних послуг до споживача, скорочення контрольно-наглядових функцій та дерегуляція. Головний принцип запропонованих змін владних структур – не розмежування правотворчих і правозастосовних функцій, а зосередження в окремих органах функцій щодо вироблення політики, управління державним майном і реалізації державних програм, надання державних послуг, контролю та нагляду. Такий підхід дозволить уникнути поширеного, на сьогодні, інституціонального конфлікту інтересів.

Досвід європейських країн є у нагоді для дослідження формування публічного адміністрування в Україні, оскільки, публічне адміністрування західних країн діє на засадах демократії та світових стандартів.

Отже, огляд літературних та нормативно-правових джерел дозволяє зробити висновок, що дослідження стосовно формування та розвитку публічного адміністрування в Україні активно здійснюються.

За 28 років незалежності України виявлено та сформовано більш чітко понятійно-категоріальний апарат стосовно категорії публічного адміністрування, що відображено в

енциклопедії державного управління та працях науковців. Використання нової термінології означає трансформацію державного управління і розвиток процесів демократії та громадянського суспільства. «Публічне» є категорією більш широкою, ніж «державне», а «адміністрування» – поняття більш вузьке ніж «управління». Таким чином, публічне адміністрування є складовою публічного врядування, та є процедурою втілення рішень, прийнятих у системі публічного управління. Задля розвитку держави на засадах демократії і з використанням ефективних новітніх методів та технологій управління, направлених на забезпечення прав і свобод громадян на рівні світових стандартів, необхідно здійснити розподіл адміністративних і політичних функцій у системі виконавчої влади; запровадити сучасні демократичні принципи, такі як: верховенство права, законність, відкритість, прозорість, дієвість, результативність, ефективність, підконтрольність, підзвітність та відповідальність.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята на п’ятій сесії Верховної Ради України 28 червня 1996 року // Відомості Верховної Ради України. - 1996. - № 30. - Ст. 141.
2. Білозерська Т. О. Реформування публічної адміністрації в Україні як крок до європейської інтеграції [Електронний ресурс] / Т. О. Білозерська // Форум права. – 2007. – № 2. – С. 11–19. – Режим доступу : http://www.nbuv.gov.ua/ejournals/FP/2007-2/07btodei.pdf.
3. План модернізації державного управління: пропозиції щодо приведення державного управління та державної служби України у відповідність із принципами і практиками демократичного урядування / В. Афанасьєва, А. Вишневський (кер. авт. колективу) ; Р. Гекалюк [та ін.] ; за заг. ред. Т. Мотренка. – К. : Центр адаптації державної служби до стандартів Європейського Союзу, 2010. – 320 с.
4. Мартиненко В. М. Демократичне врядування: проблеми теорії та практики / В. М. Мартиненко // Публічне управління: теорія та практика : зб. наук. пр. Асоціації докторів наук з державного управління. – Х. : Вид-во “ДокНаукДержУпр”, 2010. – № 1. – С. 16–22.
5. Публічне адміністрування в Україні : навч. посіб. / В. Б. Дзюндзюк, О. Б. Коротич, Н. М. Мельтюхова та ін. [за заг. ред. д.філос.н., проф. В. В. Корженка, к.е.н., доц. Н. М. Мельтюхової]. – Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ “Магістр”, 2011. – 256 с.

ПРАВОВА ХАРАКТЕРИСТИКА ФІЗИЧНОЇ ОСОБИ ПІДПРИЄМЦЯ

Андрій Петров
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

В останні двадцять років наша країна поступово переходить до ринкових відносин. Їх розвиток неможливий без правового забезпечення реформ та створення умов для функціонування суб’єктів підприємницької діяльності. Також важливе й додержання суб’єктами підприємницької діяльності вимог законодавства.

Останнім часом головним завданням держави стало «підведення» національного законодавства до європейських стандартів. Це зумовлено обранням Україною вектору євроінтеграції.

В першу чергу слід згадати Конституцію України, яка гарантує кожному право на працю, що включає можливість заробляти собі на життя працею, яку він вільно обирає або на яку вільно погоджується, а також право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом.

Теоретичною основою дослідження при написанні склали навчальні посібники, статті в періодичних виданнях, науково-практичні коментарі до законодавства складені провідними правознавцями України: Вінник О.М., Жук Л.А., Жук І.Л., Знаменський Г.Л., Саніахметова Н.О., Старцев О.В., Теньков С.О., Щербина В.С., а також публікації українських правозахисників.

Ринкова економіка надає можливості людині, яка має бажання, знання, кошти або майно і на яку не поширюються законодавчі заборони, розпочати справу і втілити у життя своє уявлення про ефективну, прибуткову діяльність та як наслідок – досягти матеріального добробуту. Згідно з ч. 1 ст. 42 Конституції України кожен має право на підприємницьку діяльність, яка не заборонена законом. Під поняттям "кожен" розуміється фізична особа, яка у встановленому законом порядку набула повної цивільної дієздатності. Фізичною особою є громадянин України, іноземний громадянин та особа без громадянства.

Відповідно до господарського законодавства (ст. 128 ГК) громадянин визнається суб'єктом господарювання у разі здійснення ним підприємницької діяльності за умови державної реєстрації його як підприємця без статусу юридичної особи [1].

Одним із видів суб’єктів господарського права є фізична особа-підприємець. Це відносно новий суб’єкт господарського права, оскільки підприємницька діяльність за планово-розподільчої економіки була заборонена і легалізація її в Україні відбулася відповідно до Закону України від 07.02.1991 р. «Про підприємництво», який втратив чинність при вступі в силу Господарського кодексу України [2, с.132].

Право здійснювати підприємницьку діяльність, яку не заборонено законом має фізична особа з повною цивільною дієздатністю. Але досягнення певного віку (реєстрація шлюбу, народження дитини тощо) не є безумовним свідченням наявності у особи повної цивільної дієздатності.

Відповідно до ст. 3 Класифікації організаційно-правових форм господарювання, затвердженої Наказом Державного комітету України з питань технічного регулювання та споживчої політики від 28 травня 2004 р. № 97 підприємцем є фізична особа, яка є громадянином України, іноземним громадянином, особою без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці. Умовами здійснення підприємницької діяльності згідно зі ст. 50 ЦК України є повна цивільна дієздатність фізичної особи та державна реєстрація [2, с.132].

Фізичні особи вправі здійснювати підприємницьку діяльність як зі створенням, так і без створення юридичної особи. Фізична особа, яка на законних підставах займається підприємництвом без створення юридичної особи, набуває статусу фізичної особи-підприємця. Для позначення її правового статусу вживаються також терміни "підприємець", "приватний підприємець", "індивідуальний підприємець" [3, с.100].

Право на зайняття підприємницькою діяльністю на території України мають громадяни України, іноземні громадяни та особи без громадянства. Це право може бути обмежене лише у випадках, передбачених Конституцією та законами України.

Виходячи зі ст. 42 Конституції України, норм Законів України "Про державну службу", "Про прокуратуру" та інших нормативно правових актів не допускається зайняття підприємницькою діяльністю наступних категорій громадян: депутатів, посадових і службових осіб органів державної влади та органів місцевого самоврядування, нотаріусів, посадових осіб органів прокуратури, суду, державної безпеки, внутрішніх справ, органів державної влади та управління, що здійснюють контроль за діяльністю підприємств. Крім того, за вчинені правопорушення фізичні особи можуть бути позбавлені права на підприємництво за вироком суду [4, с.182].

Для того щоб фізична особа могла займатися підприємництвом, вона повинна мати право- та дієздатність у повному обсязі, що пов'язано із необхідністю вчинення юридичних дій та можливістю нести цивільно-правову відповідальність у передбачених законом чи договором випадках [3, с.152].

Цивільна правоздатність, на базі якої виникає підприємницька правоздатність, ч. 2 ст. 24 Конституції України визнається за всіма людьми незалежно від раси, кольору шкіри, політичних, релігійних переконань, статі, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками.

Як випливає зі ст. 50 ЦК України, дієздатність фізичної особи як підприємця пов'язана з двома умовами:

- набуття (надання) повної цивільної дієздатності фізичною особою, що бажає займатися підприємництвом;
- державна реєстрація фізичної особи як підприємця [4, с.183].

Згідно зі ст. 34 ЦК України повну цивільну дієздатність має фізична особа, яка досягла 18 років (повноліття). Фізична особа може набути повної цивільної дієздатності і до досягнення вказаного віку в разі реєстрації шлюбу: повна цивільна дієздатність виникає автоматично з моменту його реєстрації. Статтею 35 ЦК України передбачено також можливість надання повної цивільної дієздатності фізичній особі, яка досягла 16 років і працює за трудовим договором, а також неповнолітній особі, яка записана матір'ю або батьком дитини. У цьому випадку необхідним є рішення органу опіки і піклування або суду. Крім того, фізична особа, яка досягла 16 років, може бути зареєстрована як підприємець за письмовою згодою на це батьків (усиновлювачів), піклувальника або органу опіки та піклування і набуває повної цивільної дієздатності з моменту державної реєстрації як підприємця. Саме з моменту набуття (надання) повної цивільної дієздатності фізичні особи реалізують надане їм конституційне право на зайняття підприємницькою діяльністю, яке здійснюють самостійно [4, с.182].

Ще однією обов'язковою умовою зайняття підприємництвом фізичною особою є державна реєстрація, що прямо передбачено ч. 2 ст. 50 ЦК України.

Як випливає зі ст. 5 Декрету КМУ "Про податок на промисел" обов'язок громадянина зареєструватися як суб'єкт підприємництва виникає лише тоді, коли фізична особа здійснює діяльність з метою отримання прибутку систематично, тобто протягом календарного року вчиняє правочини щодо продажу товарів, виконання робіт, надання послуг більше чотирьох разів. Здійснення підприємницької діяльності без реєстрації тягне адміністративну відповідальність за ст. 164 КУпАП.

Фізична особа, на відміну від юридичної особи, яка набуває право- та дієздатності з моменту державної реєстрації, є суб'єктом цивільного права і без державної реєстрації, а тому має право укладати будь-які цивільно-правові договори у сфері підприємництва. Якщо підприємницькі договори були укладені до моменту державної реєстрації, але в процесі її здійснення, підстав для визнання їх недійсними саме з цієї підстави в судовому порядку немає. Зазначене положення на сьогодні є законодавчо закріпленим у ч. 3 ст. 50 ЦК України[2, с.134].

Судова практика, що склалася до прийняття ЦК України, виходила з протилежного. Так, п. 6 листа Вищого арбітражного суду України "Про деякі приписи чинного законодавства, що регулює підприємницьку діяльність громадян" від 23 жовтня 2000 р. № 01-8/556 передбачалося, що якщо арбітражним судом буде встановлено, що підприємець, який є стороною у справі, належить до числа громадян, що відповідно до чинного законодавства не мають права займатися підприємницькою діяльністю, або у встановленому законом порядку позбавлені права нею займатися (чи певним її видом), чи

займаються нею без законних підстав, арбітражний суд визнає договір, укладений такою особою, недійсним повністю чи у певній частині [5, с.252].

Державна реєстрація є необхідною, по-перше, з метою надання фізичній особі додаткових прав та можливостей, що характерні для юридичних осіб (наприклад, право на комерційне (фірмове) найменування, використання знаків для товарів та послуг, застосування процедури банкрутства тощо), та, по-друге, для покладення на неї додаткових обов'язків у сфері оподаткування та дотримання правил здійснення підприємницької діяльності.

Нарешті, якщо фізична особа-підприємець не буде використовувати працю найманих працівників, їй не обов'язково реєструватися в органі Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності, у центрі зайнятості, в органі Фонду соціального страхування від нещасних випадків: це можна зробити на добровільних засадах[4, с.185].

Але незважаючи не те, що така організаційно-правова форма підприємництва є найпростішою, фізична особа підприємець діє на ринку, вступаючи у відносини та набуває при цьому відповідних прав та обов'язків.

Фізична особа підприємець здійснює діяльність в межах універсальної правоздатності – права займатися підприємницькою діяльністю, передбаченого ст. 42 Конституції України. Це означає можливість особи займатися будь-яким видом підприємницької діяльності, здійснення якого не суперечить законодавству. Вона діє без установчих документів на відміну від юридичної особи, яка діє в межах спеціальної правоздатності та обмежена видами діяльності, встановленими засновниками в установчих документах.

Згідно з ч. 5 ст. 128 ГК України громадянин-підприємець здійснює свою діяльність на засадах свободи підприємництва та відповідно до принципів, передбачених у ст. 44 ГК України, зокрема, він може здійснювати самостійно будь-яку діяльність відповідно до потреб ринку, на власний розсуд приймаючи відповідні рішення, що не суперечать закону[4, с.186].

Підприємницька діяльність здійснюється громадянином-підприємцем від свого імені, на свій ризик. Він є рівноправним учасником господарського обігу, має право наймати і звільняти працівників, розпоряджатися на свій розсуд прибутком, що залишається після сплати податків, тощо[2, с.234].

Фізична особа-підприємець має можливість обрати спосіб оподаткування доходів за спрощеною системою.

Фізична особа-підприємець має можливість не відкривати банківський рахунок, працювати виключно за готівкові кошти і використовувати готівкову виручку на свій розсуд [2, с.236]

У той же час на фізичну особу, що займається підприємницькою діяльністю покладено низку обов'язків, невиконання яких може потягти за собою юридичну відповідальність.

Громадянин-підприємець зобов'язаний:

- у передбачених законом випадках і порядку одержати ліцензію на здійснення певних видів господарської діяльності;
- повідомляти органи державної реєстрації про зміну його адреси, зазначеної в реєстраційних документах, предмета діяльності, інших суттєвих умов своєї підприємницької діяльності, що підлягають відображенню у реєстраційних документах;
- додержуватися прав і законних інтересів споживачів, забезпечувати належну якість товарів (робіт, послуг), що ним виготовляються, додержуватися правил обов'язкової сертифікації продукції, встановлених законодавством;

- не допускати недобросовісної конкуренції, інших порушень антимонопольно-конкурентного законодавства;

- вести облік результатів своєї підприємницької діяльності відповідно до вимог законодавства;

- своєчасно надавати податковим органам декларації про доходи, інші необхідні відомості для нарахування податків та інших обов'язкових платежів;

- сплачувати податки та інші обов'язкові платежі в порядку і в розмірах, встановлених законом.

Громадянин-підприємець зобов'язаний додержуватися вимог, передбачених ст.ст. 46 і 49 ГК, а також іншими законодавчими актами, і несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність за завдані ним шкоду і збитки [4, с.188].

Громадянин-підприємець відповідає всім майном, що належить йому на праві приватної власності, за своїми обов'язками у сфері підприємництва (за винятком майна, на яке відповідно до закону не може бути звернене стягнення). Вимоги кредиторів фізичної особи – суб'єкта підприємництва задовольняються за рахунок належного її майна, на яке може бути звернене стягнення. Перелік майна громадян, на яке не може бути звернене стягнення, встановлюється Цивільним процесуальним кодексом України. Він стосується і громадян-підприємців. [4, с.189]

Підприємець при укладенні з громадянами договору щодо використання їх праці зобов'язаний забезпечити належні і безпечні умови праці, оплату праці не нижчу від визначеної законом та її своєчасне одержання працівниками, а також інші соціальні гарантії, включаючи соціальне й медичне страхування та соціальне забезпечення відповідно до законодавства України, а також зобов'язаний не завдавати шкоди довкіллю, не порушувати права та законні інтереси громадян і їх об'єднань, інших суб'єктів господарювання, установ, організацій, права місцевого самоврядування і держави. Крім того він несе майнову та іншу встановлену законом відповідальність за завдані ним шкоду і збитки. Він може бути визнаний судом банкрутом відповідно до вимог господарського законодавства[2, с.239].

Створення (заснування) суб'єкта підприємницької діяльності - юридичної особи, а також володіння корпоративними правами, наголошує Р.А. Майданик, не є підприємницькою діяльністю, крім випадків, передбачених законодавством. До таких випадків відносять: створення або участь у повному товаристві, оскільки його учасники займаються підприємницькою діяльністю від імені товариства (ч. 1 ст. 119 ЦК), створення командитного товариства та участь у ньому на правах повних учасників (ч. 1 ст. 133 ЦК), а також створення та участь у довірчих товариствах. У літературі неодноразово, продовжує Р.А. Майданик, зверталася увага на складність відмежування статусу підприємця від статусу звичайної фізичної особи (непідприємця). Так, фізична особа може придбавати товари і як споживач, і як підприємець. У разі спору щодо характеру правочину його юридична кваліфікація має передбачати виявлення цілей вчинення спірного правочину, зокрема, характеру обліку, подальшого використання отриманого чи очікуваного юридичного результату від такого правочину. Це саме стосується і більш складних випадків, коли фізична особа придбаває товари, роботи, послуги, що мають подвійне призначення (і для особистих потреб, і для підприємництва). Один із критеріїв такого відмежування пов'язаний із систематичністю підприємницької діяльності, яку в літературі зазвичай ототожнюють з регулярністю, професійністю, постійністю такої діяльності. Водночас загальнообов'язкових кількісних критеріїв систематичності законодавством не визначено. Особливо це стає актуальним у зв'язку з прийняттям ПК України, у результаті чого фактично скасоване таке поняття, як "промисел", що свого часу

було введене Декретом КМУ "Про податок на промисел"2. У свою чергу, в ПК України уведені такі поняття, як "незалежна професійна діяльність" (п. 14.1.226 ст. 14) окремими категоріями фізичних осіб без їх реєстрації як суб'єкти підприємницької діяльності та "самозайнята особа" (п. 14.1.226 ст. 14) – платник податку, який є фізичною особою-підприємцем або провадить незалежну професійну діяльність за умови, що така особа не є працівником у межах такої підприємницької чи незалежної професійної діяльності. [6].

Таким чином, на сьогодні важко розмежувати незаконну підприємницьку діяльність та іншу діяльність громадян, що не є суб'єктами підприємницької діяльності.

Список використаної літератури:

1. Господарський кодекс України (Відомості Верховної Ради, 2003, № 18, ст.144)
2. Господарське право: Навчальний посібник Жук Л.А., Жук І.Л., Неживець О.М., Київ, 2013 – 396 с.
3. Господарське право України: Підручник для студентів юридичних спеціальностей вищих закладів освіти / За ред. В. М. Гайворонського та В.П. Жушмана. - Х.: Право, 2005. – 384 с
4. Вінник О.М., Господарське право: Курс лекцій.- К.: Атіка, 2004. – 624 с.
5. Теньков С.О., Науково практичний коментар до Господарського кодексу України: Від 16 січня 2003 р. – К.: Видавництво А.С.К., 2017 – 720 с.
6. Майданик Роман «Проблеми правового становища фізичних осіб-підприємців», Юр.Газета№9(69) 18 травня 2016 р. http://www.yur-gazeta.com

МІЖНАРОДНІ СТАНДАРТИ У СФЕРІ ЗАПОБІГАННЯ ТА ПРОТИДІЇ ДОМАШНЬОМУ НАСИЛЬСТВУ

Каріна Пивоварська
кандидат історичних наук, доцент, голова циклової комісії правничих дисциплін
Полтавського кооперативного коледжу Полтавської облспоживспілки

Починаючи з 80-х років XX століття міжнародні організації почали розробляти спеціальну нормативно-правову базу, спрямовану на подолання такого ганебного явища як насильство. Окремі норми, що спрямовані на захист прав людини, в тому числі от насильства, містяться у фундаментальних документах, таких як Загальна декларація права людини, Міжнародний пакт про економічні, соціальні, культурні права.

Зокрема, Загальна декларація прав людини у ст. 4 закріплює, що ніхто не повинен бути в рабстві або у підневільному стані; рабство і работоргівля забороняються в усіх їх видах, а ст. 5 проголошує, що ніхто не повинен зазнавати тортур, або жорстокого, нелюдського, або такого, що принижує його гідність, поводження і покарання.

Жертвами насильства стають люди будь-якого віку, рівня освіти, соціального статусу, статі. Тому за останні роки були вироблені міжнародні стандарти у міжнародно-правових документах, рекомендаціях, дослідженнях, що слугують зразком для розробки національного законодавства державами, що їх ратифікували.

Саме поняття «стандарт» має значення «зразку», «еталону», «норми», міжнародні стандарти мають велике значення для вироблення ефективного юридичного механізму забезпечення прав людини.

Особливостями міжнародно-правових стандартів є те, що вони:

− розробляються і приймаються державами світу в рамках міжнародних міждержавних організацій;

− регламентують не тільки міжнародне співробітництво держав, а й інших, визначених ними суб’єктів (конкретних органів держави, місцевої влади, профспілкових організацій, громадських об’єднань, фізичних осіб і т. д.);

− містять у собі спільно вироблені державами принципові підходи і міжнародно-легальні принципи становлення, формування і функціонування певних публічних і приватних інститутів на території конкретних держав;

− за своєю правовою природою міжнародні стандарти належать до міжнародних конвенцій спеціального порядку;

− в умовах глобалізації, гуманізації і гуманітаризації міжнародних, міждержавних відносин має місце тенденція розширення кола суб'єктів, що розробляють і приймають міжнародні правові стандарти;

− прийняття міжнародних стандартів впливає на загальносвітовий правовий розвиток, тому що не тільки стандартизує підходи держав до регламентації важливих соціальних проблем, але й сприяє розвитку їхнього національного законодавства і правових систем.

Міжнародно-правова регламентація запобігання та протидії насильству почалася з розробки документів, які сприяли насамперед захисту прав людини від сімейного насильства, в першу чергу жінок. Це такі документи як Декларація ООН про викорінювання насилля щодо жінок 1993 р., Конвенція ООН про ліквідацію всіх форм дискримінації жінок 1979 р.

Трішки пізніше з прийняттям у 1989 році Конвенції про права дитини, до потенційних та реальних жертв насильствадодали дітей.

Зокрема, стаття 19 Конвенції наголошує, що держави-учасниці вживають всіх необхідних законодавчих, адміністративних, соціальних і просвітніх заходів з метою захисту дитини від усіх форм фізичного та психологічного насильства, образи чи зловживань, відсутності піклування чи недбалого і брутального поводження та експлуатації, включаючи сексуальні зловживання, з боку батьків, законних опікунів чи будь-якої іншої особи, яка турбується про дитину.

Згодом норми ООНбули уточнені та розвинуті на рівні Ради Європи, членом якої Україна є з 1995 року. Протягом останніх 30 років цією організацією було розроблено та прийнято велику кількість документів, які повністю або частково присвячені питанням надання допомоги жертвам насильства в сім'ї. Серед головних слід згадати насамперед, такі як Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод (1950), Європейська соціальна хартія (1961), Європейська соціальна хартія (переглянута) (1996), Європейська конвенція про запобігання тортурам та нелюдському, або такому, що принижує гідність, поводженню чи покаранню (1987), Конвенція Ради Європи про заходи щодо торгівлі людьми, Європейська конвенція про здійснення прав дітей (1996), Конвенція Ради Європи про захист дітей від сексуального насильства та сексуальної експлуатації (2007), Конвенції Ради Європи про запобігання насильству стосовно жінок і домашньому насильству та боротьбу із цими явищами (2011).

Таким чином, у всіх цих документах на міжнародному рівні було визнано існування такого порушення прав людини як насильство в сім'ї, тобто тій сфері, яка менше всього підлягає правовому регулюванню.

ПРАВОВІ ЗАСАДИ РЕГУЛЮВАННЯ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН НА СХОДІ УКРАЇНИ В УМОВАХ ЕСКАЛАЦІЇ ВІЙСЬКОВО-ПОЛІТИЧНОГО КОНФЛІКТУ

Олександр Пилипенко
професор, професор кафедри гуманітарних дисциплін
Національного університету харчових технологій

5 років на Сході нашої багатостраждальної країни триває війна. Незаконне загарбання частини Донецької та Луганської областей України підтримуваними Російською Федерацією збройними формуваннями призвело до негативних наслідків у соціально-правовій сфері. Так, відбулася насильницька зміна юрисдикції на непідконтрольних Україні територіях. Було порушено усі існуючі норми міжнародного права, правові свободи та інтереси громадян, Під загрозою порушення на окупованих територіях опинився головний принцип демократичної держави – верховенства права.

Для врегулювання правовідносин на окупованих територіях. Верховна Рада України 15.04.2014 р. прийняла Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України». Частини 2-3 ст. 9 визначають незаконність перебування на тимчасово окупованій території органів, їх посадових та службових осіб, обраних чи призначених у порядку, не передбаченому законом України. Будь-які акти (рішення, документи), видані такими органами є недійсними. і не мають правових наслідків. Водночас, ст. 2 Закону України «Про особливості державної політики із забезпечення державного суверенітету України на тимчасово окупованих територіях у Донецькій та Луганській областях» від 18.01.2018 визначає наступне: «...Діяльність збройних формувань Російської Федерації та окупаційної адміністрації Російської Федерації у Донецькій та Луганській областях, що суперечить нормам міжнародного права, є незаконною.» [1].

Наведені факти схиляють до роздумів щодо прийнятих псевдореспубліками правочинами, з якими прийдеться зіштовхнутись уряду після відведення військ та деокупації Україною Східних областей::

- правочини щодо передачі прав власності на нерухомі та інші речі,

які потребують державної реєстрації;

- правочини щодо розпорядження спадковим майном;
- правочини про укладення шлюбу;

Постане питання щодо дипломів про освіту, виданих навчальними закладами різних рівнів так званими «ДНР/ЛНР». Така ж ситуація і з судовими рішеннями, ухвалених протягом років окупації. Судові справи потребуватимуть повторного розгляду в нових судових інстанціях [2]. На непідконтрольних Україні територіях Донецької та Луганської областей мають місце недотримання та невиконання міжнародних договорів, зокрема:

– Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод;
– Міжнародного пакту про економічні, соціальні і культурні права;
– Міжнародного пакту про громадянські і політичні права;
– Конвенції про права дитини;
– Конвенції про поводження з військовополоненими;
– Конвенції про захист цивільного населення під час війни;

Для прикладу, сьогодні і мешканці окупованих територій фактично позбавлені права звернутися за захистом своїх прав до Європейського суду з прав людини.. Колишній Президент України Петро Порошенко неодноразово заявляв, що конфлікт на Сході України можна вирішити виключно дипломатичним шляхом. Реальним шансом стали так звані «Мінські домовленості» (угоди). Як відомо, саме у відповідності до цих домовленостей Президентом України – Верховним Головнокомандувачем Збройним Силам України було віддано накази про припинення наступу на східному напрямку, відведення важкого озброєння від лінії зіткнення (фронту). Мінські угоди були підписані у відповідності до положень ст. 2 Віденської конвенції про право міжнародних договорів [3],

Таким чином, правовий феномен Антитерористичної операції в Україні створив ряд правових питань і неузгодженостей, які потребують подальшого дослідження і вирішення. Разом з тим, попри всі неузгодженості і спірні питання Антитерористична операція дозволила стримати агресора і локалізувати бойові дії на обмеженій території Донецької і Луганської областей України.

Література

1. Закон України «Про забезпечення прав і свобод громадян та правовий режим на тимчасово окупованій території України» [Електронний ресурс] – Режим доступу : www. Zakon. rada.gov.ua.
2. Торош С.О. Правові механізми врегулювання міжнаціональних конфліктів: поняття і феномен / С. О. Торош // Часопис Національного університету «Острожська академія». Серія «Право». – 2014. – №2.
3. Віденська конвенція про право міжнародних договорів [Електронний ресурс] – Режим доступу : www. Zakon. rada.gov.ua.

ЄВРОПЕЙСЬКА КОНВЕНЦІЯ ПРО ГРОМАДЯНСТВО ТА СУЧАСНІ РЕАЛІЇ ГЛОБАЛІЗОВАНОГО СВІТУ

Дарій Пилявець
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Станіслав Прокоф'єв
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальності 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: **Світлана Товста**
адвокат, ст. викладач кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права
kalyna-sv@ukr.net

Ключові слова: громадянство, філософсько-правова доктрина, натуралізація, принцип вірності, припинення громадянства, свобода руху (пересування), Європейська конвенція про громадянство.

Постановка проблеми. У сучасному світі громадянство – це один із найважливіших та найфундаментальніших теоретико-правових та конституційно-правових інститутів, які визначають правовий статус особи, а також відносини між особою та державою. Відсутність єдиного підходу до належного світоглядно-методологічного осмислення громадянства та опредметнення впливу сучасних способів і механізмів його набуття негативно позначаються на правовій практиці в цілому.

Виклад основного матеріалу. Окреслюючи основний дискус класичної концепції громадянства, зауважимо, що саме її сутність та правова природа стали підґрунтям для створення новітнього міжнародно-правового документа – Європейської конвенції про громадянство, яка була прийнята Комітетом Міністрів Ради Європи 14 травня 1997 року у Страсбурзі у формі конвенції № 166, відкритої до підписання з 6 листопада 1997 року [1].

На переконання багатьох європейських вчених ЄКГ вважається своєрідною кодифікацією міжнародного звичаєвого права щодо громадянства [4, с. 19-34]. Розроблення міжнародно-правового контенту у сфері громадянства «в стінах» Ради Європи тривало понад 30 років. Спочатку, у пізніх 80-х роках XX ст., питання про громадянство планували укласти в додатковий протокол до Конвенції Ради Європи про захист прав людини та основоположних свобод 1950 року. Однак, згодом, на початку 90-х років, це міркування набуло іншої форми – окремого міжнародно-правового документа, який і був прийнятий у 1997 році. Серед основних міжнародно-правових документів Ради

Європи, які стали підставою ЄКГ, варто відзначити щонайменше про «Конвенцію про скорочення випадків множинного громадянства і військового обов'язку у випадках множинного громадянства 1963 року» 15 і два протоколи до неї, дві резолюції Комітету Міністрів РЄ 1977 року, численні рекомендації Парламентської Асамблеї тощо.

Отже, дванадцять держав-підписантів ЄКГ того ж дня (Австрія, Данія, Ісландія, Північна Македонія, Нідерланди, Норвегія, Португалія, Румунія, Словаччина, Угорщина, Фінляндія, Швеція) згодом ратифікували її і вона набула чинності у цих державах. Інші три (Греція, Італія, Росія) теж підписали тоді ж ЄКГ, однак, після підписання ЄКГ призупинили роботу в напрямі повної її ратифікації та імплементації положень у національне законодавство. ЄКГ набула чинності з 1 березня 2000 року (однак лише в Австрії, Молдові16 та Словаччині). Інші держави підписали ЄКГ (Латвія у 2001 році, Мальта у 2003 році, Польща у 1999 році, Франція у 2000 році, Хорватія у 2005 році), але не ратифікували її до тепер. Варто додати, що такі держави, як Андорра, Азербайджан, Бельгія, Вірменія, Грузія, Естонія, Ірландія, Іспанія, Кіпр, Литва, Ліхтенштайн, Монако, Об'єднане Королівство, Сан-Маріно, Сербія, Словенія, Туреччина та Швейцарія не підписали ЄКГ до тепер.

Як бачимо (додаток В), згадана ЄКГ станом на 29 жовтня 2018 року підписана лише 29-ма державами-учасницями Ради Європи, ратифікована лише 20-ма з них (Австрією, Албанією, Болгарією, Боснією та Герцеговиною, Данією, Ісландією, Північною Македонією, Молдовою, Нідерландами, Німеччиною, Норвегією, Португалією, Румунією, Словаччиною, Угорщиною, Україною, Фінляндією, Чехією, Чорногорією та Швецією). Тому у цих європейських державах ЄКГ набула чинності протягом 2000–2010 років, але із певними деклараціями, зауваженнями та застереженнями (винятками можна вважати Ісландію та Португалію). Останньою державою (станом на 7 січня 2017 року) стала Чорногорія, яка підписала і ратифікувала ЄКГ протягом травня – червня 2010 року, а 1 жовтня 2010 року ЄКГ стала чинною у цій державі.

До речі, Україна, будучи державою-учасницею Ради Європи на час прийняття ЄКГ у 1997 році, багато в чому завдяки активній діяльності Сергія Головатого, міністра юстиції України (вперше 1995 – 1997 років), але підписала її аж 1 липня 2003 року (відповідно до розпорядження Леоніда Кучми, Президента України (1994–2005).

Верховна Рада України ратифікувала її 20 вересня 2006 року (вже під час президентства Віктора Ющенка) із використанням застережень, які стосувалися виключення глави VII ЄКГ із сфери застосування в Україні (йдеться про військовий обов'язок у випадках множинного громадянства) [3]. Сам законопроект про ратифікацію ЄКГ був розроблений на виконання Указу Президента України від 20 січня 2006 року № 39 «Про План заходів із виконання обов'язків та зобов'язань України, що випливають з її членства в Раді Європи», і поданий 30 червня 2006 року у парламент Віктором Ющенком, Президентом України (2005–2010).

Як сказано у пояснювальній записці до цього законопроекту, протягом часу, що минув із моменту підписання ЄКГ у 2003 році, національне законодавство про громадянство було приведено у відповідність до норм ЄКГ (зокрема, Верховна Рада України 16 червня 2005 року внесла зміни до базового закону про громадянство України). Закон був прийнятий 411 голосами «за», підписаний Президентом України 9 жовтня 2006 року і офіційно опублікований. Чинною для України Європейська конвенція про громадянство стала з 1 квітня 2007 року [2].

Отже, положення статті 2 ЄКГ оперує відомим для нас визначенням громадянства, як «правового зв'язку між особою та державою без зазначення етнічного походження особи». На нашу думку, така норма є відображенням сутності громадянства та його

правової природи у контексті рішення Міжнародного суду справедливості ООН у справі *Nottebohm* [1].

На початку XXI століття, зважаючи на нововиниклі тенденції у застосуванні сучасної концепції громадянства, науковці-теоретики та експерти-практики у сфері громадянства активно дискутують на предмет його осучасненого трактування. Одним із основних каменів спотикання на даний час є тлумачення громадянства як певного «набору» прав та обов'язків особи щодо держави її походження (проживання, якщо нетотожні). На підставі посилення впливу ліберальної моделі громадянства вважається, що громадянство в часи глобалізації та перманентної міграції повинне бути «без зобов'язань (*duty-free*)», якщо не в юридичному, то принаймні у моральному сенсі [3, с. 2-8].

Актуальність та важливість питання громадянства ще більше зростає в умовах перманентних змін в Європі та у світі, беручи до уваги те, що громадянство – питання ціннісне, чуттєве та крихке. Як пише М. Козюбра: «якщо протягом останнього півстоліття глобалізація розглядалася як одна з магістральних тенденцій світового розвитку, то сьогодні ставлення до неї різко змінилося». На його думку, глобалізація переживає «глибоку системну кризу» з очевидними деструктивними наслідками (до прикладу «каравани» біженців до США чи Арктичний міграційний напрям у ЄС), що аж ніяк не свідчить про її невідкладну та неминучу загибель як явища, однак передбачає поступову деформацію ймовірно в напрямі регіоналізму та локалізму.

Саме тому є підстави стверджувати, що громадянство як концепт поступово підпадає під вплив деформації, по-перше, втрачаючи територіальну «прив'язку» до конкретної держави (з'являються громадяни конкретної держави, які у другому поколінні народилися поза територією цієї держави). По-друге, диверсифікується ціннісне розуміння громадянства як реального та ефективного постійного політико-правового зв'язку між державою та особою, який існує як на підставі інтересів та почуттів, так і взаємних прав та обов'язків (як є передбачено у рішенні Міжнародного суду справедливості ООН у справі *Nottebohm* (*Lichtenstein v. Guatemala*) від 1955 року).

Поряд із тим, тлумачення класичної концепції громадянства, яке подане у справі *Nottebohm,* демонструє приклад нового трактування застосування принципу зацікавленої особи у концепції громадянства (*stakeholder principle of citizenship* чи *ius nexi*), яке полягає у відсутності збігу територіальних кордонів держави громадянства з межею участі її громадян у вирішенні питань державного значення. Розмірковуючи про застосування принципу зацікавленої особи у сучасній концепції громадянства, варто відзначити, що йдеться не лише про моральні аспекти прийняття особи до громадянства.

Час стирає певні задавнені стереотипи і виникають нові підстави отримання громадянства, які знаходяться на перетині правової, економічної (фінансової), соціальної та політичної площин. Певною протилежністю до принципу зацікавленої особи у сучасній концепції громадянства є принцип акціонера (*shareholder principle of citzenship*), коли особа набуває (отримує) громадянство за потребою чи мотивованим бажанням, не маючи жодного національного (етнічного) споріднення з цією державою та використовуючи громадянство у власних інтересах. Такі споживацькі настрої посилюють ефект консюмеризму (реалізації споживацького або потребового підходу) у концепції громадянства.

Зрозуміло, що сучасне застосування принципу зацікавленої особи у концепції громадянства може породити не лише такий феномен, як «безгрунтянство» особи (*rootlessness*), особливо у тому випадку, коли громадянство отримують для подальшої спортивної, наукової, музичної чи політичної кар'єри, участі у воєнних кампаніях або успішного провадження бізнесу без очевидної потреби в укоріненні особи (*rootedness*) у

суспільство держави набутого громадянства. Такий особистісний меркантильний підхід можна охарактеризувати явищем «перекотиполя», оскільки в результаті отримання альтернативного громадянства з'являються особи, які не володіють повним «набором» громадянських прав, а тому не відчувають жодного обов'язку вболівати за державу альтернативного громадянства.

І хоча цей підхід ще не набув масового розповсюдження у світі, однак, його поширення викликає чимале занепокоєння, принаймні, серед науковців, оскільки втрачається сенс громадянства, як «ефективного правового зв'язку між особою та державою». У такому випадку визначення та законодавче регламентування громадянства перестає бути винятково науково-правовим феноменом будь-якої демократичної держави і все частіше стає політично-заанґажованим явищем глобалізованого світу.

Список використаних джерел:

1. Європейська конвенція про громадянство ETS N 166 від 06.11.1997 року. Офіційний вісник України від 02.08.2010 р., 2010 р., № 56, / № 41, 2006, ст. 2720 /, стор. 59, стаття 1917
2. Про ратифікацію Європейської конвенції про громадянство. Закон України № 163-V від 20.09.2006 р. Офіційний вісник України від 25.10.2006 р., 2006 р., № 41, стор. 16, стаття 2720
3. Козюбра М. Принципи права: методологічні підходи до розуміння природи та класифікації в умовах сучасних глобалізаційних трансформацій. *Юридичний журнал «Право України»*, 11/2017. С. 143
4. Софінська І.Д. Ефект консюмеризму в концепції громадянства. *Держава і право*: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. Вип.: 71. С. 203–214

КОГНІТИВНІ МЕХАНІЗМИ ТА ЕМОЦІЙНО-ВОЛЬОВІ КОМПОНЕНТИ, ЩО РЕГУЛЮЮТЬ ПРАКТИЧНУ РЕАЛІЗАЦІЮ ПРОФЕСІЙНОЇ СВІДОМОСТІ АДВОКАТІВ В ПРОФЕСІЙНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Вікторія Пономаренко
к.псих. наук, доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права
advokatponomar@ukr.net

Правова свідомість адвоката є, насамперед, результатом інтелектуальної діяльності, яка забезпечує отримання й переробку значних обсягів науково-теоретичної інформації, а також узагальнення певних умовиводів на основі аналізу, синтезу, спостереження та інших логічних операцій. Тому визначення рівня розвитку когнітивних, насамперед, розумових процесів є необхідною умовою виявлення професійно важливих інтелектуальних, креативних якостей та творчого потенціалу особистості юриста.

Для професійної діяльності адвоката когнітивний аспект структури правової свідомості є провідним, що зумовлено його постійним розвитком і самовдосконаленням[3]. До основних пізнавальних процесів адвокатів можна віднести: увага, мислення, пам'ять, сприйняття. Під час здійснення професійної діяльності, адвокат займається одночасно декількома дорученнями від різних клієнтів. Швидкість та належність виконання доручень клієнтів, адвокат повинен досягати високого рівня концентрації уваги, оперативності мислення, чітко визначати сумарний час, який він повинен витратити на виконання доручення.

У зв'язку з тим, що когнітивна підструктура правової свідомості є складною, багатофункціональною системою, особистісний і професійний компоненти якої відображають особливості процесу професіоналізації фахівців і виступають як одна з критеріїв його успішності [1]. Для професійної діяльності адвокатів когнітивний аспект структури правової свідомості є провідним, що зумовлено його постійним розвитком і

самовдосконаленням. Саме тому, систематичне підвищення кваліфікації адвоката підвищує його інтелектуальні здібності і впливає на розвиток їх правосвідомості.

В той же час важливу роль у розвитку особистості адвоката повинна зіграти раціонально побудована система морального, трудового й інтелектуального розвитку, яка здатна забезпечити формування, навіть у майбутніх адвокатів активного життєстверджуючого менталітету і перетворення культури правової поведінки в невід'ємну властивість особистості. У вирішенні цієї складної соціально-психологічної проблеми першорядна роль належить регуляції емоційно-вольової сфери адвоката, яка формує в його особистості відповідальність за дотримання норм права юридичної діяльності.

Основним професійно важливою якістю фахівців у галузі юридичної діяльності, здійснюваної часто в екстремальних ситуаціях, є здатність до свідомої саморегуляції свого правового поводження в області виконання професійних обов'язків, взаємодії адвоката із співробітниками, керівниками та представниками різних верств населення. Сучасні дослідження розглядають адвоката як цілеспрямовану систему, яка пов'язана з наявністю у нього подання – еталона діяльності, активізує і направляє суб'єкта на досягнення певного результату. Саме ці уявлення – еталони стають основою функціональних систем певних видів професійної діяльності адвоката, де саморегуляція означає приведення фахівцем своїх дій у відповідність з правовими нормами, які існують в даному суспільстві і в сфері професійної етики адвоката. Процес емоційно-вольової саморегуляції юриста здійснюється шляхом професійних дій, які постійно порівнюються з наявними образом-еталоном, і у випадках неузгодженості цих дій з заданим значенням еталона спеціаліст здійснює необхідну корекцію, як окремих дій, так і отриманого результату у відповідності з поставленою метою.

Разом з розумінням цілісності психічної регуляції діяльності, в роботах К.С. Рубінштейна, О.М. Леонтьєва, О.А. Конопкіна, Давидова В.В. обстоюється доцільність розподілу регулюючих функцій особистості за умов процесів, станів, діяльності, дій і поведінки. На підставі аналізу досліджень, воля розглядається і як стан і як процес і як дія, тобто на всіх рівнях діяльності. У роботах Н.Д. Левітова вольова активність вперше була проаналізована як стан, їм були виділені стеничні і астенічні стани волі. До стенических станів він відносить: впевненість, наполегливість, стриманість [2].

Роль емоційно-вольової регуляції в управлінні пізнавальними процесами адвоката була розглянута в дослідженнях Д.П. Баранова, М.Ю. Барщевського. Дослідники підкреслюють залежність рівня розвитку розумових здібностей, процесів уваги, сприйняття і пам'яті від особливостей вольової регуляції [3].

Ряд досліджень присвячено вивченню емоційно-вольової регуляції в діяльності та поведінці особистості. При розгляді вольової активності як дії, С.Л Рубінштейн виділяє етапи його функціонування: боротьба мотивів, цілепокладання, рішення, оцінка результатів.

Одним із провідних компонентів регуляції емоційно-вольового стану ряд авторів називають емоційні прояви адвоката, які повинні ефективно їм контролюватися. Головна функція емоційних процесів полягає в тому, що вони допомагають розуміти адвокату інших людей, аналізувати прояви іншого, краще налаштовуватися на спільну діяльність і спілкування. Емоційно-виразні рухи - міміка, жести, пантоміма, звуки, виконуючи функцію спілкування, висловлюють ставлення до подій. Експресивна, комунікативна, оцінна і компенсаційна функції емоцій впливають на професійну діяльність адвоката [2].

Емоційні процеси виступають як система сигналів, за допомогою яких суб'єкт дізнається про значимість того, що відбувається. Особливість емоційних процесів полягає

в тому, що вони безпосередньо відображають зв'язок між мотивами і реалізацією цих мотивів у діяльності [3].

Розвиток емоційно - вольової сфери особистості фахівця представляє найважливіший аспект гармонійно розвиненої особистості і є однією з головних проблем формування особистості адвоката. Розвиток вольових процесів адвоката припускає рішення ряду проблем становлення моральних засад його діяльності: розвиток професійних мотивів, забезпечення готовності до подолання труднощів, тренування вольового зусилля, вироблення конструктивних способів поведінки у складних юридичних ситуаціях.

Емоційно-вольовий компонент регулює практичну реалізацію феноменів розвитку особистості адвоката. Тому, у адвокатів, які постійно здійснюють самовдосконалення, проходять додаткові навчання, підвищують свою професійну кваліфікацію можна спостерігати наявність таких позитивних якостей, як цілеспрямованість, принциповість, рішучість.

Механізм емоційно-вольової регуляції особистості адвоката включає комплекс моральних якостей і мотивів соціального і ділового змісту: мотиви досягнення успіху, самооцінка, а також ряд структурно - організованих психодинамічних властивостей особистості адвоката, серед яких домінують тривожність, властивості нервової системи, генетично обумовлені особливості емоційної сфери. Цими характеристиками визначається специфіка діяльності адвоката: цілепокладання, впевненість в успіху, рівень мобілізації вольових зусиль і емоційна стійкість.

Таким чином, професійної діяльності адвокатів когнітивний аспект структури правової свідомості є провідним, що зумовлено його постійним розвитком і самовдосконаленням. Здійснення систематичного підвищення кваліфікації адвокатами підвищує їх інтелектуальні здібності і впливає на розвиток їх правосвідомості. Розвиток емоційно-вольової сфери особистості фахівця представляє найважливіший аспект гармонійно розвиненої особистості і є однією з головних проблем формування особистості адвоката. Розвиток вольових процесів адвоката припускає рішення ряду проблем становлення моральних засад його діяльності: розвиток професійних мотивів, забезпечення готовності до подолання труднощів, тренування вольового зусилля, вироблення конструктивних способів поведінки у складних юридичних ситуаціях.

Список використаних джерел

1. Алексеев А.И. Педагогические основы предупреждения преступлений органами внутренних дел / А.И. Алексеев. – М.: Просвещение, 1984, – 312 с.
2. Васильев В.Л. Юридическая психология / В.Л. Васильев.– 3-е изд. — СПб.: Издательство «Питер», 2000. – 624 с.
3. Выготский Л.С. Психология развития как феномен культуры / под ред. М.Г. Ярошевского /Л.С. Выготский – М.: Воронеж, 1996. – 281 с.

ПЕРЕКЛАД ТЕРМІНІВ ЮРИДИЧНОГО ДИСКУРСУ

Карина Попова
ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавського інституту економіки і права
Валерія Шахова
ст. викладач кафедри перекладу та іноземних мов
Полтавського інституту економіки і права

Прогрес людства, розвиток науки і техніки передбачає активну дослідницьку діяльність у галузі термінологічної лексики, явищ і процесів номінації та термінологізації. Проблеми перекладу, становлення, семантики, деривації та тенденції розвитку

термінології як прошарку наукової лексики привертають увагу дослідників. Вчені доходять висновку, що для підтримання орієнтації та одностайності при зображенні фахових знань сучасний стан науки вимагає поглибленого вивчення таких питань, як особливості перекладу термінів, генезис, процеси формування термінологічних систем, семантизація термінів, стандартизація термінів та їх прагмастилістична реалізація в науковій літературі та науковій комунікації.

Аналіз наукової літератури за темою засвідчив, що незважаючи на величезний інтерес сучасних лінгвістів до поняття «дискурс», його трактування залишається неоднозначним та в багатьох роботах обумовлюється завданнями досліджень. Дуже влучним є висловлювання Т. ван Дейка: «Часто найбільш розпливчасті поняття та ті, що найважче піддаються визначенню, стають найбільш популярними» [1]. Найбільш адекватним та повним виглядає визначення дискурсу, запропоноване Н. Арутюновою: «звязний текст у сукупності з екстралінгвістичними, прагматичними, соціокультурними, психологічними та ін. факторами; мовлення, що занурене в життя».

Юридичний дискурс належить до типу інституційного дискурсу, що відноситься до сфери врегулювання соціальних взаємовідносин та характеризується жорсткою організацією та ієрархічною структурою. Він є орієнтованим на всі верстви суспільства та вважається одним з найбільш актуальних дискурсів сучасності. Право - це не тільки сукупність нормативних актів та законів, але і найважливіше досягнення культури усієї цивілізації, яке має бути твердим фундаментом життя як суспільства в цілому, так і окремого індивідуума. Проте, з перекладацької точки зору, найбільший інтерес дослідників привертають саме юридичні терміни.

За визначенням А. Коваленко, терміном є емоційне нейтральне слово чи словосполучення, яке вживається для точного вираження понять та назв предметів [3]. Передача англійських термінів українською мовою вимагає знання тієї галузі, якої стосується переклад, розуміння змісту термінів англійською мовою і знання термінології рідною мовою. При перекладі науково-технічної та юридичної літератури важливе значення має взаємодія терміну з контекстом, завдяки чому виявляється значення слова [3].

Юридичний переклад, як і будь-який переклад галузевої літератури потребує значної бази знань перекладача та обізнаності, у різних сферах діяльності і наукових галузях. Особливо, якщо справа стосується перекладу текстів англійської мови українською і навпаки, адже Україна і Великобританія (і звичайно ж США) належать до різних правових систем. Як наголошує О. Скакун, Україна належить до романо-германської або континентальної юридичної системи, а Великобританія і США до англосаксонської. Це зумовлено особливостями географічного положення, історичного розвитку і культурних традицій країн, і як наслідок юридичні документи - контракти, договори, угоди, домовленості - значно різняться за своєю структурою і відрізняються вживаною лексикою, існуючими поняттями тощо [6].

Часто трапляються випадки комбінування трансформацій у процесі перекладу однієї термінологічної одиниці. Через деякі розбіжності в граматичних, синтаксичних та морфологічних будовах англійської й української мов дуже часто доводиться під час перекладу використовувати різноманітні трансформації. Більшість випадків підбору лексичних відповідників, залежно від контексту правознавчих текстів, визначаються культурологічними і соціологічними факторами. У різних етнічних спільнотах спостерігаються абсолютно різні, іноді несумісні підходи до явищ і предметів [6, с.34]. Наведемо приклади:

*1) The liability of the carrier is to three exception at **common law**. The first is **the act of God**, by which is understood some unforeseen accident of natural cause which could not have been prevented by any reasonable foresight [5].*	Відповідно до **загального права**, перевізник звільняється від відповідальності в трьох випадках. По-перше, в умовах **форс-мажору**, (стихійного лиха), під яким розуміються непередбачені обставини природного характеру, яким не можливо запобігти за допомогою розумної передбачливості.	лексичний відповідник
*2) **Trial** - in law, a **judicial examination** of issues of fact or law for determining the rights of the parties involved [2].*	**Суд** (у юриспруденції) - **судовий розгляд** деталей справи або закону для встановлення прав залучених сторін.	еквівалент
*3) In the U.S., the president, vice president, and other federal officers, including judges, may be **impeached** by the U.S. House of Representatives [3]*	У США Палата Представників може **піддати імпічменту** президента, віце-президента і інших федеральних чиновників, включаючи суддів.	еквівалент
*4) The Constitutions separation of the **legislative, executive, and judicial branches of government,** the checks and balances of each branch against the other, and the explicit guarantees of individual liberty were all designed to strike a balance between authority and liberty [6].*	Розділення **законодавчої, виконавчої і судової гілок влади,** передбачене Конституцією, взаємний контроль і збереження рівноваги між ними, а також чіткі гарантії особистих свобод - все це було розроблено з метою підведення балансу між владою і свободою.	еквівалент
*5) **Attorneys** for the **plaintiff** and the **defendant** make opening statements to a **judge** or **jury**, then the attorney for the plaintiff makes his case by calling witnesses, whom the defense attorney may **cross-examine** [2].*	**Адвокати позивача** і **відповідача** виступають зі вступним словом перед **суддею** або **присяжними**, потім адвокат позивача висловлює свою позицію і викликає свідків, яких адвокат захисту може піддати ***перехресному допиту.***	еквівалент

*6) **The courts** are the branch of government that must make decisions about problems of **civil and criminal law** with fairness and strength. Otherwise some people would be tempted to take the law into their own hands, creating a social atmosphere of violence and anarchy [5].*	**Суд** - це гілка влади, яка повинна приймати рішення з питань **цивільного і кримінального права** справедливо і твердо. Інакше деякі люди захочуть узяти правосуддя в свої руки і створити, тим самим, атмосферу насильства і анархії.	еквівалент

У наведених прикладах адаптивного перекладу фрагментів юридичного тексту інформація передається за допомогою засобів іншої мови. При виконанні перекладу правових документів особлива увага повинна приділятися безеквівалентній лексиці, оскільки у всіх мовах існують слова і стійкі словосполучення, що не мають більш-менш повних відповідників у мові перекладу у вигляді лексичних одиниць. Під впливом екстралінгвістичних факторів, а саме культурологічних і соціологічних аспектів, у мові перекладу з'являються нові слова, які відображають ті поняття, що існують у вихідній мові, але не властиві мові перекладу [4]. Таким чином, наступним поширеним методом є запозичення. Багато еквівалентних відповідників, що відображають англійські реалії і створені свого часу перекладачами, міцно увійшли до вживання і стали невід'ємною частиною української мови у якості запозичень. Наприклад, barrister - баррістер, це адвокат, що має право виступати у вищих судах; solicitor - солісітор, адвокат, який веде справи у судах графств і готує матеріали для баррістеров; bill - законопроект.

*7) **Barristers** engage in advocacy (trial work), and only they may argue cases before a high court [5].*	**Баррістери** займаються адвокатською діяльністю (беруть участь в судовому розгляді), і лише вони можуть аргументувати судові прецеденти у Верховному Суді.	запозичення
*8) **Solicitor** - British lawyer who advises clients, represents them in the lower courts, and prepares cases for barristers to try in higher courts [5].*	**Соліситор** - юрист, адвокат у Великобританії, що дає поради клієнтам, представляє їх у судах нижчої інстанції і готує справи для баррістера для ведення слухання в судах вищої інстанції.	запозичення
*9) In certain circumstances a **Bill** may become law without the concurrence of all the component parts of Parliament [2].*	За певних обставин **Білль** може стати законом без складників парламенту.	запозичення
*10) A **solicitor**, acting under a general retainer, has an implied authority to accept service of process for his client…[5]*	**Соліситор**, який діє на підставі загального договору з адвокатом, має повноваження брати на себе обслуговування клієнта в ході судового розгляду, що береться до уваги.	запозичення

З іншого боку не всі існуючі поняття в англійській юридичній літературі можна передати за допомогою запозичення, тобто прийому транслітерації, приклади якої наведені вище. Тоді перекладач звертається до описового перекладу, при застосуванні якого не обійтися без додаткових екстралінгвістичних знань з галузі права та культурологічних особливостей народу. Наведемо приклади:

*11)The juries are selected from a larger panel of citizens, commonly known as the **venire** [5].*	Судові присяжні обираються з широкого кола громадян, зазвичай відомого як **категорія осіб, що можуть виконувати функції присяжних.**	описовий переклад

12) The prospective jurors are generally subject to further interrogation about their possible biases. In England jurisprudence this examination is known as ***vior dire*** [2].	Передбачувані присяжні зазвичай піддаються **подальшому допиту на предмет їх можливої упередженості.** В англійській юриспруденції ця процедура носить назву vior dire.	описовий переклад

Достатньо поширеним методом для передачі реалій, що існують у вихідній мові є прийом калькування - переклад англійського слова чи словосполучення за його частинами з наступним складанням цих частин. Такий переклад відтворює англійські лексеми дослівно. Наприклад:

13) ***The Privy Council*** *developed from a small group of royal advisers at court into the chief source of executive authority [5].*	**Таємна Рада**, яка розвинулася з маленької групи королівських радників у суді, сьогодні є головним джерелом виконавчої влади.	калькування
14) ***The office of Privy Councilor*** *is an honorary one, conferred, for example, on former Prime Ministers [2].*	**Місце Таємного Члена радника** є почесним, він радиться, наприклад, з колишніми Премєр-міністрами [5].	калькування
15) New legislation in Britain usually starts in ***the Houses of Lords****, in each house a bill is considered in three stages, called readings [2].*	Нове законодавство у Великобританії розпочинається у **Палаті Лордів**, у кожній палаті закон проходить три етапи, що називаються читання.	калькування

З вищенаведених прикладів можна побачити, що способи і прийоми перекладу юридичних документів можуть варіюватися і комбінуватися, залежно від наявності в тексті мови перекладу юридичної термінології, будови речення, наявності сполучників і вставних слів, лінгвокультурологічних особливостей іншомовного тексту тощо. Також слід памятати, що існує маса документів, які призначені не для юристів, а для людей, які можуть не зрозуміти юридичну термінологію і лексику, що також слід враховувати при перекладі.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Ван Дейк Т.А. К определению дискурса [Электронный ресурс] / Ван Дейк Т.А. - Режим доступу : http ://psyberlink.flogiston.ru/ internet/bits/vandijk2.htm.
2. Климзо Б.Н. Ремесло технического переводчика / Б. Н. Климзо. - М. : Р. Валент, 2006. - 286 с.
3. Коваленко А.Я. Науково-технічний переклад: Навчальний посібник / А.Я. Коваленко. - Тернопіль : Вид-во Карпюка, 2001. - 284 с.
4. Комиссаров В.Н. Практикум по переводу с английского языка на русский : учеб. пособие для ин-тов и фак. иностр. яз. / Комиссаров В.Н. - М. : Высш. шк., 1990. - 253 с.
5. Назаров В. Ф. Курс юридического перевода / В. Ф. Назаров. - М. : МГУ, 2000. - 166 с.
6. Скакун О.Ф. Теорія держави і права: Підручник / О. Ф. Скакун. - Х. : Консул, 2005 - 656 с

ОСОБЛИВОСТІ БЮДЖЕТНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЯК РІЗНОВИДУ ФІНАНСОВО-ПРАВОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ

Початовська Ганна Романівна, Сорока Єлизавета Сергіївна
студентки IV курсу Полтавського юридичного коледжу НЮУ імені Ярослава Мудрого,
elizabetodyd@gmail.com, anna12072206@gmail.com
Науковий керівник: Шайхаєва Олена Мустафаївна

На сьогоднішній день є досить актуальною тема бюджетної відповідальності, адже в системі фінансового права питання, які пов’язані з контролем і відповідальністю за формуванням, розподілом і використанням централізованих і децентралізованих фондів

грошових коштів, набувають актуального значення, оскільки від їх реалізації залежить стан законності у фінансовій системі держави.

Низка наукових праць стосуються питання фінансово-правової відповідальності (в т.ч. і бюджетної) як специфічного виду юридичної відповідальності. Зокрема, проблема бюджетної відповідальності піднімається як у рамках окремого дослідження, так і у вигляді певного аспекту дослідження інших проблем такими вченими, як: А.З. Арсланбекова, О.П. Гетманець, О.В. Дічкова, Д.М. Лук'янець, І.А. Сікорська, С.С. Теленик, І.А. Цинделіані, В.Д. Чернадчук, та ін. Увага науковців, тим не менше, не виключає необхідності продовжити дослідження бюджетної відповідальності як різновиду фінансово-правової відповідальності. Зокрема, це стосується визначення її загального поняття та характеристики особливостей.

Поняття «фінансово-правова відповідальність» у наш час увійшло в науковий обіг, хоча її сутність і місце в системі юридичної відповідальності залишається предметом дискусій. У межах цих дискусій виникає питання про види фінансово-правової відповідальності, до яких відносять і податкову, і банківську, і бюджетну та інші. На сьогодні не існує єдиного підходу стосовно розуміння суті та місця бюджетної відповідальності. Аналіз наукової літератури показує, що найбільш поширеним є розуміння бюджетної відповідальності як різновиду фінансово-правової відповідальності, яка наділена специфічними ознаками, що дозволяють вести мову про її самостійний характер стосовно інших видів фінансово-правової відповідальності [1, с. 450]. Її правове забезпечення, суб'єктний та об'єктний склад, принципи застосування вирізняють її серед інших видів фінансово-правової відповідальності. Саме власні ознаки бюджетної відповідальності дозволяють говорити про її відносну автономізацію у межах останньої. До таких ознак (особливостей) належить те, що: а) бюджетна відповідальність має власне бюджетне законодавство, яке підпорядковане принципам бюджетного права; б) підставою бюджетної відповідальності є порушення бюджетного законодавства; в) бюджетна відповідальність тягне за собою для правопорушника певні негативні наслідки майнового й організаційного характеру, що зумовлено специфікою бюджетноправових санкцій; г) суб'єктами бюджетної відповідальності є учасники бюджетного процесу; д) бюджетна відповідальність реалізується у специфічній процесуальній формі, чим відрізняється від інших видів фінансової відповідальності [1, с. 450].

Введенню у правовий обіг категорії бюджетне правопорушення перешкоджало щонайменше два чинники: 1) у теорії права нині визнаним є існування обмеженого кола видів юридичної відповідальності, підставою кожного з яких називається відповідний галузевий вид правопорушення. Ані бюджетна відповідальність, ані бюджетне правопорушення теорії права не відомі [2, с. 205]. Не згадує про бюджетну відповідальність також і законодавець у п. 22 ч. 1 ст. 92 Конституції України, де, нагадаємо, перераховуються види юридичної відповідальності; і, по-друге, для визнання дії або бездіяльності правопорушенням необхідно, щоб вона мала чотири ознаки, якими характеризується правопорушення, а саме: протиправність, винність, суспільна шкідливість, караність [2, с. 201, 202]. Перші три ознаки, якщо аналізувати їх крізь призму Бюджетного кодексу України та визначені у ньому види порушень бюджетного законодавства, дійсно мають місце. Проте цього не можна сказати на предмет караності, оскільки Бюджетний кодекс України не встановлює покарання за порушення бюджетного законодавства. Навпаки, у ньому (ст. 121) чітко наголошено, що відповідальність за порушення бюджетного законодавства настає у цивільному, дисциплінарному, адміністративному або кримінальному порядку.

Проаналізувавши норми бюджетного законодавства, можна виділити три основні види заходів впливу на правопорушника за порушення бюджетного законодавства: 1) превентивні (попереджуючі) заходи впливу. Ці заходи спрямовані на попередження порушень бюджетного законодавства. До них відносять попередження про неналежне виконання бюджетного законодавства з вимогою щодо усунення порушення бюджетного законодавства [1]. Правопорушник, який не бажає пережити застосування до себе санкцій, повинен правильно зрозуміти заходи впливу цієї групи; 2) заходи впливу, що використовуються для припинення порушень бюджетного законодавства, наприклад: зупинення операцій з бюджетними коштами; призупинення бюджетних асигнувань; зменшення бюджетних асигнувань; зупинення дії рішення про місцевий бюджет [3]. Заходи впливу цієї групи передбачають застосування впливу на порушника, адекватного самому порушенню бюджетного законодавства, з метою його припинення; 3) правовідновлювальні заходи впливу. На думку А.З. Арсланбекової, вони мають на меті компенсацію, усунення шкоди та збитків, завданих як суспільно-територіальним утворенням, так і суб'єктам отримання бюджетних коштів неправомірними діями у бюджетній сфері [4, с. 27]. До таких заходів впливу належать повернення бюджетних коштів до відповідного бюджету; безспірне вилучення коштів із місцевих бюджетів [3]. Заходи цієї групи спрямовані на відновлення законного стану відносин до рівня, що існував до початку порушення.

Проведений аналіз бюджетного та іншого законодавства засвідчив, що для протидії вчиненню порушень бюджетного законодавства потрібно його вдосконалити, зокрема вдосконалити норми, які регулюють механізм бюджетної відповідальності. На думку багатьох науковців, це можна зробити шляхом внесення змін до законодавства. Наприклад, пропонується Бюджетний кодекс України доповнити нормами про відповідальність Кабінету Міністрів України, Міністерства фінансів України, Рахункової палати, їх посадових осіб за недотримання термінів бюджетного процесу; про систему правопорушень у сфері місцевих запозичень та відповідальність у цій сфері; про відповідальність за незаконне використання бюджетними установами іноземної валюти [5, с. 41]. Також пропонується в Законі України «Про Національний банк України» передбачити норму про відповідальність НБУ, його керівних органів та посадових осіб за використання емісійних коштів для фінансування покриття дефіциту держбюджету тощо [5, с. 41].

Розглянувши та проаналізувавши особливості, що характеризують бюджетну відповідальність, можна зробити висновок про визнання її різновидом фінансово-правової відповідальності, що має примусовий характер та передбачена бюджетним законодавством, застосовується у встановленому процесуальному порядку уповноваженими державою органами до суб'єктів, які порушили або порушують бюджетне законодавство, і зумовлює настання для них негативних наслідків фінансового та організаційного характеру, а також обов'язку усунути дане порушення. Всі названі вище у дослідженні особливості дозволяють відмежувати бюджетну відповідальність від інших видів фінансово-правової відповідальності. Існують різні напрями вдосконалення правового регулювання процесів застосування заходів бюджетної відповідальності, які дадуть змогу як удосконалити наявні нормативно-правові акти, так і розробити та прийняти нові. І саме на розробку проектів таких нормативних актів повинні спрямовуватися найближчі наукові розвідки предмету дослідження цієї статті.

Список використаних джерел:

1. Бюджетний кодекс України : Закон України від 8 липня 2010 року № 2456-VI / Верховна Рада України // Відомості Верховної Ради України. – 2010. – № 50–1. – Ст. 572.

2. Арсланбекова А.З. Характеристика санкций, применяемых за нарушение бюджетного законодательства / А.З. Арсланбекова // Юрист. – 2006. – № 3. – С. 27–30.
3. Дічкова О.В. Відповідальність за бюджетні правопорушення, допущені на першій стадії бюджетного процесу / О.В. Дічкова // Держава і право. — Вип. 51. – 2011. – С. 447–452
4. Дмитренко Е.С. Місце та роль фінансово-правової відповідальності у механізмі правового забезпечення фінансової безпеки України / Е.С. Дмитренко // Фінансове право. – № 4(18). – С. 39–42.
5. Загальна теорія держави і права : навч. посіб. / [А. М. Колодій, В. В. Копєйчиков, С. Л. Лисенков та ін.] ; за ред. В. В. Копейчикова. – Стер. вид. – К. : Юрінком Інтер, 2000. – 320 с

ПРОБЛЕМАТИКА ВИКЛАДАННЯ АДМІНІСТРАТИВНОГО ПРАВА СЕРЕД ЮРИСТІВ-ПРАВОЗНАВЦІВ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ УКРАЇНИ

Правоторова Ольга Михайлівна
д.ю.н., доцент, професор кафедри адміністративного і господарського права
та правоохоронної діяльності, Херсонський державний університет
eschyk-o@ukr.net

Адміністративне право є однією із найважливіших юридичних дисциплін, це можна зазначити без перебільшення. В світогляді сучасного студента більше звичайно має теоретичне значення, але все одно, кожний діючий практичний працівник-правознавець, майбутній висококваліфікований юрист, фахівець у сфері права має усвідомлювати сутність адміністративного права, відрізняти його від інших галузей права, розрізняти суспільні відносини, які належать до предмету адміністративного права та вміти аналізувати багато інших нюансів.

Правильне визначення предмету адміністративного права, що відповідав би реаліям сьогодення, має не тільки доктринальне, але й важливе практичне значення для реального забезпечення прав, свобод та законних інтересів фізичних і юридичних осіб суб'єктами публічної адміністрації. На даному етапі розвитку нашої держави, слід детально проаналізувати питання та проблеми, що стосуються адміністративного права в сучасній Україні.

Важко назвати такого вченого адміністративного права, навіть не можливо, який би не замислювався, як зробити сучасне адміністративне право простим та зрозумілим.

Не можливо також назвати такий вид суспільних відносин, до якого б не торкалося адміністративне право, навіть якщо й безпосереднього його норми участі в регулюванні цих суспільних відносин вони не беруть, але вони приймають участь у регулюванні суміжних відносин.

Щодо проблематики викладання цієї дисципліни, то слід зазначити, що в нашому навчальному закладі воно викладається на першому курсі, що звичайно ускладнює його викладання, адже студенти ще тільки починають вивчати фундаментальну теорію держави і права і саме тому, деякі поняття доводиться або вивчати паралельно, або взагалі розповідати, якщо можна так висловитися «з нуля».

Слід було б перенести викладання адміністративного права на другий курс для бакалаврів, адже тоді вони б були більш теоретично підготовлені та мали уявлення про базові теоретичні поняття. У інших провідних вищих навчальних закладах України адміністративне право викладається на другому курсі.

Не достатньо годин викладання, також і на заочній формі навчання, курс адміністративного права дуже об'ємний та охоплює величезний спектр суспільних відносин, а прикро те, що прослідковується тенденція до скорочення годин викладання, цієї без перебільшення фундаментальної дисципліни. І не тільки на заочній формі навчання, але й на стаціонарі, раніше це була досить об'ємна (чотирьох модульна)

дисципліна, що викладалася цілий рік і в підсумку студенти складали іспит, а тепер маємо тенденцію щодо скорочення годин.

Викладання адміністративного права має також бути наочним, щоб студенти могли бачити перед собою схеми, таблиці, а це не завжди можливо організувати через банальну відсутність технічного забезпечення, обладнання аудиторій.

Також хотілося б акцентувати, що раніше на інших факультетах викладався курс «Правознавство» він був досить об'ємний (8 лекцій, 8 семінарів), як для студентів не правових спеціальностей. У ньому обов'язково приділялася увага адміністративному праву. А зараз він замінений на «Основи конституційного права» (4 лекції, 4 семінари) і то, це вибіркова дисципліна факультетів, яку як правило, вони не обирають чи обирають лише поодинокі факультети. Тому не слід дивуватися, що випускники є не підготовленими в правовій сфері, хто «не правознавці», що там говорити, не знають елементарних речей в правовій сфері (навіть особливостей спадкування, укладення та розірвання шлюбу тощо). Тому для інших спеціальностей хотілося б все ж таки, щоб курс «Правознавства» повернувся, можливо в інших навчальних закладах так і є. Навіть по кількості годин на вивчення «Правознавства» та «Основ конституційного права» можна вже зробити висновок, що воно зменшилося в половину і це має «не приємні» наслідки і ще буде мати в майбутньому.

Значний аспект проблематики адміністративного права займає також спектр суспільних відносин між потребами фізичних і юридичних осіб, які потребують охорони і наявності правових норм, які їх врегульовують, та процедур діяльності публічної адміністрації, засобів їх реалізації публічною адміністрацією тощо. Адміністративне право дисципліна досить багатогранна та «об'ємна», літератури багато, точок зору також, і всі звичайно містять «раціональне зерно», але студентам, тим більше на першому курсі, як викладається у нас, важко розібратися, вони «тонуть» в різноманітних доктринальних концепціях, тлумаченнях, виразах та ще й іноді без знання теоретичної бази.

Отже, як підсумок ми зазначимо, що слід було б перенести викладання адміністративного права на другий курс для бакалаврів, адже тоді вони б були більш теоретично підготовлені та мали уявлення про базові теоретичні поняття. Також не скорочувати кількість годин викладання цієї дисципліни. А для інших спеціальностей хотілося б все ж таки, щоб курс «Правознавства» повернувся, можливо в інших навчальних закладах так і є.

Адміністративне право дисципліна досить багатогранна та «об'ємна», вона є однією із найважливіших юридичних дисциплін, це можна зазначити без перебільшення, тому кількість годин викладання адміністративного права серед юристів-правознавців бажано було б збільшити.

ФІЗИЧНА ОСОБА-ПІДПРИЄМЕЦЬ ЯК СУБ'ЄКТ ЦИВІЛЬНИХ ПРАВОВІДНОСИН

Ельвіра Приймак
Студентка 3 курсу, спеціальності 081 «Право»,
Полтавський коледж Університету «Україна»
Науковий керівник: Коломієць Павло Віталійович
к.ю.н., доцент, голова циклової комісії правознавства
Полтавського коледжу Університету «Україна»

Фізична особа-підприємець (далі – ФОП) в цивільних правовідносинах є невід'ємною частиною сучасного суспільства, тому ми вважаємо, цю тему актуальною і хочемо в даних тезах висловити основні переваги та недоліки досліджуваного питання. Фізична особа-підприємець в першу чергу людина, яка легально працює як підприємець та дотримується чинного законодавства. Інвестор, крім статусу «громадянина», набуває додатковий – суб'єкта підприємницької діяльності і сам веде бізнес від власного імені [1].

Згідно чинного законодавства усі фізичні особи є рівними у здатності мати цивільні права та обов'язки. Однак в юридичній літературі існує и інша точка зору з посиланням на те, що закон не визнає неповнолітнього і недієздатного здатним мати право на складання заповітів, як і право доручення і самим бути представником на підставі договору доручення чи закону [1].

У ст. 49 ЦК акти цивільного стану визначаються як події та дії, що нерозривно пов'язані з фізичною особою і започатковують, змінюють, доповнюють або припиняють її можливість бути суб'єктом цивільних прав та обов'язків [2].

До них, зокрема, належать: народження фізичної особи, встановлення Її походження, набуття громадянства, вихід з громадянства та його втрата, досягнення відповідного віку, надання повної цивільної дієздатності, обмеження цивільної дієздатності, визнання особи недієздатною, шлюб, розірвання шлюбу, усиновлення, зміна імені, інвалідність, смерть тощо.

Перелік актів цивільного стану, встановлений у ст. 49 ЦК, є приблизним і може бути розширений у процесі тлумачення норм ЦК. Наприклад, актами цивільного стану за своєю суттю є визнання особи безвісно відсутньою, оголошення її померлою тощо [3].

Тож перевагами ФОП є перш за все легкість у реєстрації. Деякі фізичні особи самостійно ведуть свою бухгалтерію. Потім легкість у отриманні прибутку на руки – це важлива перевага, тому що всі кошти, які надходять на рахунок ФОП, він може знімати, і не потрібно за них звітувати. Головне — своєчасно сплачувати податки та подавати звітність. Офіс необов'язковий, тому що ФОП реєструють за місцем реєстрації фізичної особи.

З іншої сторони є і недоліки фізичної особи підприємця – ризик власним майном. Це основний недолік, якщо виникають суперечні ситуації із заборгованостями або починається судовий процес, коли ФОП винен комусь кошти, несе відповідальність майном, яке на нього зареєстроване. Але якщо вести діяльність у правовому полі, на такі ситуації можна ніколи не натрапити.

Можливість людини бути учасником цивільних правовідносин, фізичною особою, суб'єктом правовідносин пов'язується з наявністю у їх учасника спеціальних правових властивостей, таких як цивільна правоздатність (юридична можливість бути учасником цивільних правовідносин і мати права та юридичні обов'язки) та цивільна дієздатність (усвідомлення особою значення своїх дій та можливість керувати ними, самостійно своїми діями набувати права та мати юридичні обов'язки, нести відповідальність за їх невиконання чи неналежне виконання) [1].

Правовий статус фізичної особи-підприємця наділений особливими рисами і має унікальне значення. Саме в Конституції України яка має найвищу юридичну силу закріплено право фізичної особи на здійснення підприємницької діяльності, яка являється видом трудової діяльності що безпосередньо вказує на право фізичної особи-підприємця брати участь у трудових правовідносинах як повноцінного суб'єкта.

Є недоліки і у веденні бізнесу шляхом реєстрації фізичної особи-підприємця:

- може бути зареєстрований лише за місцем своєї реєстрації за паспортом;
- відповідає за зобов'язаннями, пов'язаними з підприємницькою діяльністю, усім - своїм майном;
- перебуваючи на спрощеній системі оподаткування, зобов'язаний щомісячно його сплачувати незалежно від того, чи проводиться фактично підприємницька діяльність та чи є від неї прибуток.

Отже, як висновок, не всі підприємства хочуть працювати з ФОП. Особливо якщо це великі компанії. Хтось внаслідок недовіри, хтось – зі своїх внутрішніх корпоративних причин, адже можуть і виникати питання з приводу оформлення відносин, організації праці, способу розрахунку та з джерелом доходу.

Список використаних джерел:

1. Цивільне право. *Westudents - Бібліотека українських підручників.* URL: https://westudents.com.ua/glavy/73592-glava-6-fzichna-osoba-yak-subkt-tsivlnih-pravovdnosin.html
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 р. № 435-IV. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#n296 (Дата звернення: 24.10.2019р.)
3. Цивільне право. *Westudents - Бібліотека українських підручників.* URL: https://westudents.com.ua/glavy/72677-11-fzichna-osoba-yak-pdprimets.html

МЕЖІ ПРЕДМЕТНОЇ ЮРИСДИКЦІЇ АДМІНІСТРАТИВНИХ СУДІВ ПРИ ОСКАРЖЕННІ ДІЙ ЧИ БЕЗДІЯЛЬНОСТІ ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ

Прут Юлія Анатоліївна
к.ю.н., помічник судді Івано-Франківського окружного адміністративного суду

Конституційною основою діяльності адміністративної юстиції є ст. 55 Конституції України (1996 р.), згідно з якою кожному гарантується право на оскарження в суді рішень, дій чи бездіяльності органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб. Як роз'яснив Конституційний Суд України, ч. 1 ст. 55 Конституції України треба розуміти так, що кожному гарантується захист прав і свобод у судовому порядку. Суд не може відмовити у правосудді, якщо громадянин України, іноземець, особа без громадянства вважають, що їх права і свободи порушені або порушуються, створено або створюються перешкоди для їх реалізації або мають місце інші ущемлення прав та свобод. Відмова суду у прийнятті позовних та інших заяв, скарг, оформлених відповідно до чинного законодавства, є порушенням права на судовий захист, яке згідно зі ст. 64 Конституції не може бути обмежене (Рішення від 25 грудня 1997 р. № 9-зп). Пізніше Конституційний Суд надавав тлумачення положень ч. 2 ст. 55 Конституції, розуміючи його так, що конституційне право на оскарження в суді будь-яких рішень, дій чи бездіяльності всіх органів державної влади, органів місцевого самоврядування, посадових і службових осіб гарантовано кожному (Рішення від 14 грудня 2011 р. № 19-рп/2011).

Проте, в судових рішеннях Вищого адміністративного суду України, а зараз вже й нового Верховного Суду, простежується позиція обмежувального тлумачення сфери

предметної юрисдикції адміністративних судів окремими публічно-правовими спорами, зокрема стосовно яких іншого порядку їх розгляду законодавством не передбачено.

Ми приділимо увагу оскарженню бездіяльності Президента України щодо не підписання законів. Яскравим прикладом стала ухвала Верховного Суду у складі колегії суддів Касаційного адміністративного суду від 03.09.2018 в справі № 9901/638/18 стосовно закриття провадження у справі за позовом народного депутата України Мураєва Є.В. до Президента України Порошенка П.О. про визнання протиправною бездіяльності щодо не підписання Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про банки і банківську діяльність» щодо гарантування державних вкладів фізичних осіб" (законопроект № 5553 від 19.12.2016), направленого на підпис Президенту 22.12.2016 та зобов'язати його підписати та офіційно оприлюднити цей закон. З огляду на висловлені у Рішенні Конституційного Суду України від 17.10.2002 р. № 17-рп/2002 та ухвалі Вищого адміністративного суду від 15.06.2015, яку залишено без змін постановою Верховного Суду України від 03.02.2016 (справа № П/800/197/15), правові позиції Колегія суддів Касаційного адміністративного суду дійшла висновку, що Верховна Рада України при розгляді та прийнятті законів та Президент України при підписанні законів чи при утриманні від їх підписання не виконують владних управлінських функцій, а реалізовують свої повноваження щодо законотворчості. Це дало Верховному Суду підстави зробити висновок, що юрисдикція адміністративних судів, не поширюється на спори про визнання протиправними дій при прийнятті законів, при утриманні від їх підписання чи оприлюдненні. Конституція України прямо не передбачає як діяти у ситуації, коли Президент України не підписує закон і не повертає його із зауваженнями до Верховної Ради України. Однак правова невизначеність у цій ситуації повинна вирішуватися в позасудовому порядку, оскільки на ці відносини юрисдикція адміністративних судів не поширюється. При цьому позивачу роз'яснено, що його вимоги взагалі не належать до юрисдикції судів (справі № 9901/638/18).

Передусім, для нас важливим є не аналіз правовідносин при підписанні Президентом України законів, а відповідні положення КАС, надавши тлумачення яким Верховний Суд дійшов висновку про непоширеність юрисдикції адміністративних судів на вказані відносини. Аналіз положень ст. 19 КАС (Справи, на які поширюється юрисдикція адміністративних судів) свідчить, що частина перша вказаної статті містить перелік справ у публічно-правових спорах, на які поширюється юрисдикція судів. Причому перелік таких справ не є вичерпним, оскільки законодавцем застосовано прислівник "зокрема". До таких публічно-правових спорів віднесено спори фізичних чи юридичних осіб із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових актів чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності, крім випадків, коли для розгляду таких спорів законом встановлено інший порядок судового провадження (п. 1 ч. 1 ст. 19). Водночас частина друга вказаної статті вже містить вичерпний перелік справ, на які не поширюється юрисдикція адміністративних судів, це справи: 1) що віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України; 2) що мають вирішуватися в порядку кримінального судочинства; 3) про накладення адміністративних стягнень, крім випадків, визначених цим Кодексом; 4) щодо відносин, які відповідно до закону, статуту (положення) громадського об'єднання, саморегулівної організації віднесені до його (її) внутрішньої діяльності або виключної компетенції, крім справ у спорах, визначених пунктами 9, 10 частини першої цієї статті.

Одразу ж звернемо увагу, що спори про оскарження бездіяльності Президента України щодо не підписання ним законів не віднесені до юрисдикції Конституційного Суду України, оскільки такі спори не належать до повноважень останнього в силу ст. 150

конституції України, так як зазначена бездіяльність (у вигляді не підписання законів) не є актами Президента України, які є предметом конституційного контролю в розумінні ч. 1 ст. 150 та ст. 152 Конституції. Стосовно справ, що мають вирішуватися в порядку кримінального, цивільного чи господарського судочинства, то такі справи за характером спірних правовідносин не підпадають під сферу зазначених судових юрисдикцій. Таким чином, якщо публічно-правовий спір не підпадає під виключення, наведене в ч. 2 ст. 19 КАС, тоді застосуванню підлягає частина перша вказаної статті, в якій наведено невичерпний перелік справ у публічно-правових спорах із суб'єктом владних повноважень щодо оскарження його рішень (нормативно-правових чи індивідуальних актів), дій чи бездіяльності.

Частина перша ст. 19 КАС визначає юрисдикцію адміністративних судів через публічно-правовий спір, визначення якого наводиться у п. 2 ч. 1 ст. 4 КАС, де передбачено, що публічно-правовий спір – спір, у якому: хоча б одна сторона здійснює публічно-владні управлінські функції, в тому числі на виконання делегованих повноважень, і спір виник у зв'язку із виконанням або невиконанням такою стороною зазначених функцій. Верховний Суд в аналізованому нами вище рішенні зробив висновок про те, що Верховна Рада України при розгляді та прийнятті законів та Президент України при підписанні законів чи при утриманні від їх підписання не виконують владних управлінських функцій.

Такий висновок, який раніше також робив й Вищий адміністративний суд України, прямо суперечить роз'ясненням, наведеним в абз. 3 п. 3 постанови Пленуму Вищого адміністративного суду України від 20.05.2013 р. № 8 "Про окремі питання юрисдикції адміністративних судів", про те, що для цілей і завдань адміністративного судочинства владну управлінську функцію необхідно розуміти як діяльність усіх суб'єктів владних повноважень з виконання покладених на них Конституцією чи законами України завдань.

Отже, оскільки до завдань Президента України відноситься підписання законів, прийнятих Верховною Радою України (п. 29 ч. 1 ст. 105 Конституції), тому він, як суб'єкт владних повноважень, здійснює владну (публічну) управлінську функцію. Тобто, при здійсненні президентом вказаної функції правовідносини підпадають під сферу адміністративної юрисдикції.

Таким чином, застосувавши тлумачення наведених вище положень, а також ч. 4 ст. 22, яка не містить жодних обмежень предметної юрисдикції стосовно позовних вимог до Президента України, та ст. 266 КАС України, випливає, що оскарження бездіяльності Президента України при не підписанні ним законів входить до предметної юрисдикції адміністративних судів і за підсудністю належить Верховному Суду. Інше тлумачення було б фактично відмовою в доступі до правосуддя та порушенням положень ч. 2 ст. 55 Конституції України як конституційної гарантії забезпечення системи стримувань і противаг.

ПРОБЛЕМА ПОВОДЖЕННЯ З ПОБУТОВИМИ ВІДХОДАМИ В УКРАЇНІ: АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВИЙ АСПЕКТ

Марина Редунова
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 Право, Полтавська державна аграрна академія
mari.redunova123@gmail.com
Науковий керівник: Юлія Козаченко
к.ю.н., доцент кафедри підприємництва і права
Полтавська державна аграрна академія

За офіційними даними Державної служби статистики Україна з 2012 року входить в число країн з найбільш високими абсолютними обсягами утворення та накопичення відходів – 700-720 млн тонн щорічно. Загальні обсяги відходів, які накопичилися за роки незалежності в нашій країні сягають близько 30 мільярдів тонн. Сміттєзвалища займають в Україні більше 160 тисяч га, і всі вони вщент заповнені – загальна маса накопичених відходів перевищує 36 млрд тонн [1].

На нашу думку, проблему поводження з побутовими відходами в Україні створює декілька факторів: по-перше, відсутність дієвого механізму притягнення осіб до адміністративної відповідальності за порушення правил поводження з побутовими відходами, зокрема недотримання правил роздільного збирання та переробки відходів; по-друге, суб'єктивний фактор, що випливає з необізнаності громадян в питаннях екології та небажанні здійснювати сортування побутових відходів. У результаті в Україні розміри побутових відходів, що підлягають переробці, не перевищують 4,5%, у той час, коли у європейських країнах, в середньому, цей показник становить 50 – 60%.

Варто зазначити, що 8 листопада 2017 року Кабінетом Міністрів України було розглянуто та схвалено Національну стратегію поводження з відходами до 2030 року, яка запроваджує в Україні європейські принципи поводження з усіма видами відходів: твердими побутовими, промисловими, будівельними, небезпечними, відходами сільського господарства тощо [2]. Стратегія охоплює широкий спектр заходів та напрямів, які застосовані у європейському законодавстві щодо поводження з відходами. Однак, без наявності дієвого механізму реалізації будь-які принципи, реформи залишаються лише декларативними намірами та благими ідеями.

Чинний Кодекс України про адміністративні правопорушення (далі – КУпАП) містить низку положень, які стосуються відповідальності за порушення правил поводження з відходами. Це – забруднення земель відходами, пошкодження та засмічення лісу відходами, порушення вимог щодо операцій поводження з відходами, викидання сміття через вікна транспортних засобів, за борт річкового або маломірного судна та ін.

Однак, вітчизняне законодавство не містить окремої норми, яка б встановлювала адміністративну відповідальність за недотримання правил роздільного збирання побутових відходів та за засмічення територій населених пунктів побутовими відходами. На практиці такі дії караються за ст. 152 КУпАП, яка передбачає відповідальність за порушення державних стандартів, норм та правил у сфері благоустрою населених пунктів та встановлює штрафні санкції у розмірі від двадцяти до вісімдесяти неоподатковуваних мінімумів доходів громадян, тобто від 340 до 1360 гривень [3]. Згідно КУпАП обов'язок контролю за дотриманням правил благоустрою покладається на працівників Національної поліції та посадових осіб, уповноважених виконавчими комітетами сільських, селищних та міських рад.

Однак, рівень притягнення до адміністративної відповідальності за неналежне поводження з побутовими відходами є досить низьким, що зумовлено фактичною

відсутністю контролю за дотриманням правил благоустрою. Так, для прикладу, за даними адміністративних комісій міських рад за ст. 152 КУпАП протягом останніх трьох років притягнуто 23 особи (у Тернополі), 45 осіб (в Ужгороді), 420 осіб (в Києві), 140 осіб (в Сумах), 1454 особи (у Миколаєві), 44 особи (у Луцьку), 781 особу (у Львові (за винятком одного району)) [4].

Отже, встановлення адміністративної відповідальності за порушення правил поводження з побутовими відходами, у тому числі обов'язкового роздільного сортування, запровадження санкцій, адекватних порушенням, та забезпечення невідворотності покарання є важливими елементами механізму забезпечення правопорядку в Україні. Ці заходи мають запобіжний характер та здатні попередити вчинення правопорушень, укріпити законність у суспільстві. Однак, для досягнення позитивних цілей потрібен, не тільки механізм, але й зміна ставлення членів суспільства до проблеми поводження з побутовими відходами, що може бути досягнуто шляхом проведення роз'яснювальної роботи, введення відповідних дисциплін у шкільні програми тощо.

Список використаних джерел:

1. Економічна статистика / Економічна діяльність / Навколишнє середовище // Державна служба статистики України : офіційний веб-сайт. URL: http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/menu/menu_u/ns.htm.
2. Про схвалення Національної стратегії управління відходами в Україні до 2030 року : Розпорядження Кабінету Міністрів України від 08.11.2017 № 820-р / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/820-2017-%D1%80.
3. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 № 8073-X / ВР України. URL: http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/80731-10.
4. Штрафи «за сміття»: в очікуванні суттєвих змін. До чого варто готуватися українцям? / в рамках проекту МБО «Екологія-Право-Людина» та Європейської Комісії «Українське громадянське суспільство за європейське поводження з відходами». URL: http://epl.org.ua/wp-content/uploads/2019/09/SHtrafy-za-smittya.pdf

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СУБ'ЄКТІВ ГОСПОДАРЮВАННЯ

Іда Романчук
здобувач першого (бакалаврського)рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавська державна аграрна академія
ida.romanchuk64@gmail.com
Науковий керівник: Олександр Кальян
к.ю.н., доцент, професор кафедрипідприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія

Функціонування господарської сфери вимагає чіткої організації на різних рівнях (локальному, регіональному, державному), що здійснюється суб'єктами господарських повноважень. Даний етап становлення ринкової економіки в Україні характеризується необхідністю комплексного дослідження правового статусу суб'єктів господарювання як учасників господарських відносин, з огляду на їх важливу роль у сфері економіки, відсутність уніфікованого правового регулювання. Крім того розвиток товарно-грошових та інших господарських відносин, прагнення держави до забезпечення поєднання держаного регулювання і ринкової саморегуляції економіки зумовили необхідність у посиленні уваги до розвитку господарсько-правових досліджень.

Правовий статуссуб'єктів господарювання передбачений господарськими правовідносинами, що і стало даною метою дослідження.

Всі суспільні відносини, що виникають в процесі організації та здійсненні господарської діяльності, як між суб'єктами господарювання, а також між цими суб'єктами та іншими учасниками відносин у сфері господарювання регулюються Господарським кодексом України та іншими нормативно-правовими актами чинного законодавства завдяки чому вони набувають статусу господарських правовідносин.

Відповідно до ч. 1 ст. 55 Господарського кодексу України суб'єктами господарювання визнаються учасники господарських відносин, які здійснюють господарську діяльність, реалізуючи господарську компетенцію (сукупність господарських прав та обов'язків), мають відокремлене майно і несуть відповідальність за своїми зобов'язаннями в межах цього майна, крім випадків, передбачених законодавством [2]. Суб'єкти господарювання є найважливішою групою серед суб'єктів господарського права як учасників господарських відносин. Так в ч. 4 ст. 13 Конституції України наголошується на захисті прав не лише всіх суб'єктів права власності, а й господарювання [1].

Для визнання певного суб'єкта господарського права суб'єктом господарювання він має відповідати певним характеристикам. В.С. Мілаш серед ключових характеристик (ознак) суб'єкта господарювання виділяє наступні: самостійна участь у господарському обороті, тобто від «свого імені»; спрямованість діяльності як на задоволення загальноспеціальних потреб, так і «власних» господарських потреб, та (або) господарських потреб інших суб'єктів господарювання (наприклад, біржі), а також загальносуспільних потреб; наявність виокремленої майнової основи господарювання; самостійна відповідальність за власні дії у сфері господарського обороту [4, с. 83]. Однак деякі науковці додають ще й інші ознаки. Зокрема вказують, що суб'єкт господарювання наділяється господарською компетенцією (сукупністю господарських прав і обов'язків), яка реалізується при здійсненні господарської діяльності; має пройти процедуру легітимації, тобто державного підтвердження законності його входження в господарську сферу та зайняття господарською діяльністю [3, с. 101].

Згідно Господарського кодексу України суб'єктами господарювання є :

- господарські організації – юридичні особи, створені відповідно до Цивільного кодексу України, державні, комунальні та інші підприємства, створені відповідно до Господарського кодексу, а також інші юридичні особи, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані в установленому законом порядку;
- громадяни України, іноземці та особи без громадянства, які здійснюють господарську діяльність та зареєстровані відповідно до закону як підприємці [2].

Господарський кодекс України визначає загальні засади створення суб'єкта господарювання. Правовою підставою створення суб'єкта господарювання є рішення власника (власників) майна або уповноваженого ним (ними) органу, а у випадках, спеціально передбачених законодавством, також рішення інших органів, організацій і громадян. Стаття 56 Господарського кодексу України визначає також способи утворення суб'єкта господарювання: шляхом заснування нового суб'єкта господарювання; шляхом реорганізації (злиття, приєднання, виділення, поділу, перетворення) діючого (діючих) суб'єкта господарювання; шляхом примусового поділу (виділення) діючого суб'єкта господарювання за розпорядженням антимонопольних органів відповідно до антимонопольно-конкурентного законодавства. Так, примусовий поділ суб'єкта господарювання здійснюється згідно з рішенням Антимонопольного комітету України, його територіальних управлінь [2].

Суб'єкт господарювання створюється і діє на підставі установчих документів (документа), які мають відповідати встановленим вимогам.

Загальні вимоги до установчих документів визначаються ст. 57 Господарського кодексу України, а спеціальні – в законах, які визначають особливості правового статусу суб'єктів господарювання з виключними видами діяльності.

Права та обов'язки суб'єктів господарювання залежать від певних чинників, зокрема від правового титулу майна (право власності, право господарського відання, право оперативного управління, право довірчої власності), від основного виду діяльності і від можливості чи неможливості здійснювати інші види господарської діяльності (спеціальна правосуб'єктність і, відповідно, можливість здійснювати лише окремі види діяльності. Права та обов'язки суб'єктів господарювання розділяють на категорії - загальні права та обов'язки, які притаманні всім суб'єктам господарювання, і спеціальні - характерні лише для певних видів суб'єктів господарювання. Загальні права залежать від правового титулу майна суб'єкта господарювання. Спеціальні права притаманні суб'єктам господарювання з виключними видами діяльності (банківські операції, страхування, спільне інвестування, біржові операції) і регламентуються у відповідних законах.

Припинення діяльності суб'єкта господарювання здійснюється способом його реорганізації (злиття, приєднання, поділу, перетворення) або ліквідації –за рішенням власника (власників) чи вповноважених ним органів, за рішенням інших осіб – засновників суб'єкта господарювання чи їх правонаступників, а у випадках, передбачених Господарським кодексом України, - за рішенням суду [5].

Отже, правовий статус суб'єкта господарювання можна визначити як сукупність певних ознак (економічних, організаційних, юридичних) встановлених законодавством або в іншій правовій формі, що дозволяє виділити його з-поміж інших суб'єктів правовідносин. Однією з найсуттєвіших ознак, яка характеризує правовий статус суб'єкта господарювання є його господарська компетенція і реалізується вона на основі права власності, права господарського відання та права оперативного управління згідно визначеного законодавства.

Список використаних джерел:

1. Конституція України: прийнята 28 червня 1996р. № 254/96–ВР. // [Електронний ресурс].Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/ 803-12/page
2. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року, із наступними змінами та доповненнями // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436–15
3. ЩербинаВ.СГосподарське право: підручник. К.: Юрінком Інтер, 2009. 640 с.
4. Мілаш В.С. Господарське право: Курс лекцій: У 2 ч. Х.: Право,2008.Ч. 1. 496 с.
5. Перунова О.М., СелезеньС.В. Підприємницьке (господарське) законодавство. Конспект лекцій. Харків, ХНАДУ, 2009 // [Електронний ресурс]. Режим доступу:https://buklib.net/books/37819/

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ КЛАСИФІКАЦІЇ ПІДПРИЄМНИЦЬКИХ РИЗИКІВ

Анастасія Рудь
здобувач першого (бакалаврського)рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавська державна аграрна академія
anastasia.rud@ukr.net
Науковий керівник: Олександр Кальян
к.ю.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія

Перехід до соціальної ринкової економіки в умовах глибокої економічної кризи, необхідність виходу з кризи й забезпечення в перспективі стійкого економічного зростання неможливі без формування цивілізованого підприємництва, органічним компонентом якого є ризик.

Ризик – це можливість виникнення несприятливих ситуацій у ході реалізації планів та виконання бюджетів підприємства. Справді, ризик пов’язаний з несприятливими господарськими результатами, втратами ресурсів та прибутків. І скасування ризику, усунення його є корисним. За допомогою вивчення джерел і факторів ризику, причин його настававання, можна запобігти, виключити сам ризик або вийти з ризикової зони [4]

Під підприємницьким ризиком розуміють ризик, що виникає при будь-яких видах діяльності, пов'язаних з виробництвом продукції, товарів, послуг, їх реалізацією, товарно-грошовими, і фінансовими операціями, комерцією, здійсненням соціально-економічних і науково-технічних проектів [2].

Підприємницький ризик – це імовірність виникнення збитків або неодержання доходів порівняно з варіантом, що прогнозується; або це невизначеність очікуваних доходів.

Ризик можна розглядати як діяльність суб'єктів підприємницької діяльності, що пов'язана з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість оцінити вірогідність досягнення бажаного результату, невдачі, відхилення від мети, що містяться у вірогідних альтернативах.

Ризик має специфічні ознаки: є конкретним явищем, має вірогідний характер; може бути виміряним та оціненим; має конкретну форму прояву, пов’язану з певним об’єктом; є невід’ємним елементом фінансово-економічних відносин.

Ризики підрозділяються на такі основні види: виробничий, комерційний, фінансовий, інвестиційний, ринковий.

Виробничий — це імовірність збитків чи додаткових витрат, пов´язаних із перебоями чи зупинкою виробничих процесів, порушенням технології виконання операцій, низькою якістю сировини чи роботи персоналу тощо [1].

До основних причин виробничого ризику відносяться:зниження намічених обсягів виробництва і реалізації продукції внаслідок зниження продуктивності праці, простою обладнання, втрат робочого часу, відсутності необхідної кількості вихідних матеріалів, підвищеного відсотка браку виробленої продукції;зниження цін, за якими планувалося реалізовувати продукцію (послугу) у зв´язку з її недостатньою якістю, несприятливими змінами ринкової кон´юнктури, підвищенням попиту;збільшення матеріальних витрат через перевитрату матеріалів, сировини, палива, енергії, а також за рахунок збільшення транспортних витрат, торгових витрат, накладних та інших додаткових витрат;збільшення фонду оплати праці за рахунок перевищення наміченої чисельності або виплат більш високого, ніж заплановано, рівня заробітної плати окремим робітникам;збільшення податкових платежів й інших відрахувань підприємства;низька

дисципліна постачань, перебої з паливом і електроенергією;фізичний і моральний зношення устаткування.

Комерційний ризик – це ризик, що виникає в процесі реалізації товарів і послуг, створених чи придбаних підприємцем.

Основні причини комерційного ризику:зниження обсягів реалізації внаслідок зменшення попиту (потреб) на товар, що реалізується підприємством, витіснення його конкуруючими товарами, введення обмежень на продаж;підвищення закупівельної ціни товару в процесі здійснення підприємницького проекту;непередбачене зниження обсягів закупок у порівнянні з наміченими, що зменшує масштаб всієї операції й збільшує витрати на одиницю об´єму реалізованого товару (за рахунок умовно постійних витрат);втрати товару;втрати якості товару в процесі обертання (транспортування, зберігання), що приводить до зниження його ціни;підвищення витрат обертання у порівнянні з наміченими в результаті виплати штрафів, непередбачених відрахувань, що приводить до зниження прибутку підприємства.

Фінансовий ризик може виникнути при здійсненні фінансового підприємництва. На нього впливають такі фактори як неплатоспроможність однієї зі сторін фінансової угоди, обмеження на валютно-грошові операції.

Причиною інвестиційного ризику може бути знецінювання інвестиційно-фінансового портфеля, що складається з власних та придбаних цінних паперів.

Ринковий ризик пов’язаний з можливим коливанням ринкових відсоткових ставок національної грошової одиниці чи закордонних курсів валют.

Також існують такі ризики:майнові ризики – це ризики, пов´язані з імовірністю втрати майна підприємця через крадіжку, диверсію, перенапруження технічної і технологічної систем і тому подібне;торгові ризики являють собою ризики, пов´язані зі збитками по внаслідок затримки платежів, відмови від платежу в період транспортування товару, непостачання товару тощо;валютний ризик – це імовірність фінансових втрат внаслідок зміни курсу валют у період зміни контракту між фізичними особами та виробництвом і розрахунків по ньому.

Серед основних факторів, що впливають на курс валют, слід виділити наступні: стан платіжного балансу; рівень інфляції; міжгалузеву міграцію короткострокових капіталів.

Кредитний ризик – це імовірність того, що партнери – учасники контракту виявляться неспроможними виконати договірні зобов´язання як у цілому, так і по окремих позиціях. Зменшити вплив даного ризику можна шляхом обговорення контракту на попередньому етапі, аналізу можливих вигод і втрат [5].

Процентний ризик виникає через коливання процентних ставок, що приводить до зміни витрат на виплату чи відсотків доходів на інвестиції, а отже, до зміни величини прибутку (чи втрати) у порівнянні з очікуваним. З цим видом ризиків стикаються банки, страхові та інвестиційні компанії, а також не фінансові підприємства, що позичають кошти чи вкладають їх в активи, які дають прибутки (державні цінні папери, облігації підприємств і так далі).

Різноманітність видів кредитних операцій визначає особливості і причини виникнення кредитного ризику:несумлінність позичальника, що одержав кредит;погіршення конкурентного становища конкретного підприємства, яке одержало комерційний чи банківський кредит;несприятлива економічна кон´юнктура;некомпетентність керівництва підприємства тощо.

Втрати від ризику у підприємницькій діяльності поділяють на:

Матеріальні втрати – це не передбачені проектом, пов'язані з прямим грошовим збитком, який викликаний непередбаченими платежами, сплатою штрафів, виплатою додаткових податків, неповерненням боргів, зменшенням виторгу, інфляцією.

Трудові втрати – втрати робочого часу, які викликані випадковими, непередбаченими подіями.

Втрати часу виникають у тому разі, якщо процес підприємницької діяльності йде повільніше передбаченого проектом.

Спеціальні види втрат – це втрати, пов'язані з можливістю нанесення збитків здоров'ю, життю людей, навколишньому середовищу, престижу підприємства з іншими несприятливими морально-психологічними наслідками [3].

Отже, підприємницький ризик – це діяльність суб'єктів господарювання, пов'язаної з подоланням невизначеності в ситуації неминучого вибору, в процесі якої є можливість оцінити вірогідність досягнення бажаного результату, невдачі і відхилення від мети, що містяться у вибраних альтернативах всіх видів підприємницької діяльності. Ризик – це важливий елемент підприємницької діяльності. Досягає успіху той підприємець, який вміє вчасно ризикувати. У багатьох випадках ухилитися від ризикованих дій, обійтися без них просто неможливо.

Список використаних джерел:

1. Варналій З.С., Сизоненко В.О. Основи підприємницької діяльності: Підручник. К.: Знання України, 2004. 404 с.
2. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємництві. Монографія. К.: КНЕУ, 2004. 480 с
3. Внукова Н. М., СмолякВ. А. Економічна оцінка ризику діяльності підприємств: проблеми теорії та практики : монографія. Х. : ІНЖЕК, 2006. 182 с.
4. Шепеленко О.В. Управління підприємницькими ризиками суб'єктагосподарювання// Економічні науки: Вісник ДонНУЕТ. 2011. №4(52), С. 189-199.
5. Ілляшенко С.М. Економічний ризик: [навчальний посібник]. 2-ге вид., доп. і перероб. К. : Центр навчальної літератури, 2004. 220 с.

МАТЕМАТИЧНІ МЕТОДИ У РІЗНИХ ГАЛУЗЯХ ПРАВА

Анна Рябуха
к.п.н., голова циклової комісії загальноосвітніх та соціально-гуманітарних дисциплін
Полтавського коледжу Університету «Україна»
ryabukhaanna85@gmail.com

Теоретичне розуміння правових явищ здебільшого залежить від методологічного забезпечення дослідження, володіння великою кількістю методів вивчення явищ навколишнього світу й пошук відповідних суті явищ методів дослідження. Характерні для правової системи України методи самі по собі вже недостатні для теоретичного осмислення явищ сучасної правової дійсності. Їх доцільно збагатити методами як суспільних наук, так і природничо-математичних. Особливої актуальності набуває застосування математичних методів для дослідження різноманітних правових явищ і процесів. Використання математичних методів – це новий ступінь у пізнанні явищ, оскільки їх застосування виявляє закономірності глибшого порядку.

Застосування математичних методів у різних галузях права досліджувалося та розроблялося вченими: В. Б. Авер'янова, С. С. Алексєєва, О. М. Бандурки, І. В. Бойко, В. М. Брижка, О. А. Банчука, О. Г. Олькова, О. І. Остапенка, Р. І. Тринька та ін.

Сучасний період суспільного розвитку диктує необхідність пошуку нових можливостей осягнення правових явищ на стику природних і суспільних наук, а саме:

математичних закономірностей досліджуваних явищ. Математика, будучи абстрактною наукою, має універсальний характер, і тому її досягнення застосовні до багатьох галузей знань. Вони можуть використовуватись у суспільних науках, зокрема у юриспруденції, особливо у тих галузях, де можливий процес формалізації знань для аналізу юридичних явищ, з метою охоплення «математичним поглядом» масових явищ у різних галузях права [3, с. 6].

Математика як наука володіє змістовним понятійним апаратом, за допомогою якого можливо відобразити в абстрактному вигляді структуру окремих правових систем, їх цілі, функції, процеси збирання, обробки і використання інформації. До таких понять відносяться: множина, функція, розпізнавання образів, дерево цілей, модель критерій оптимальності і т. ін. Крім того, в таких галузях юридичної науки як державне управління, криміналістика часто мають справу з кількісними показниками, для аналізу яких активно можна використовувати теорію ймовірностей, математичну статистику, теорію інформації, математичну логіку, теорію графів, теорію ігор, лінійне і динамічне програмування. Розв'язання за допомогою математичних методів окремих проблем і задач юридичної діяльності в цілому [2].

Структуру механізму реалізації математичних методів аналізу правових явищ становлять такі елементи:

– *інституційна складова*, що визначає розроблення й аналіз моделі інформаційних процесів з варіативними регламентами на основі сигнатурних прецедентів;

– *технологічний компонент*, що включає певні дії та операції, що здійснюються у певній послідовності, зі своїми циклами й етапами, які забезпечують кінцевий результат аналітичної діяльності у межах правових норм;

– *техніко-юридичний компонент*, що являє собою сукупність юридичних засобів, прийомів, способів і методів оцінки об'єкта дослідження, даних про його стан, динаміку та перспективи розвитку, а також підготовки й оформлення пропозицій щодо підвищення ефективності правового регулювання у відповідній сфері [3, с. 8].

Як зазначав М. Шматков, нині можна сказати, що зусилля фахівців, котрі застосовують точні методи математики в правовій галузі, зосереджені в двох напрямах: перший – це математична обробка результатів правових досліджень; другий – дослідження структури права, його складових математичними методами [4].

Математичні методи та математична логіка дають можливість виявити не тільки кількісні показники, а й структурованість, параметризацію досліджуваного за їх допомогою явища, використовувати також фундаментальні властивості математики в аналізі правових явищ [1].

Математичні методи в різних галузях права – це система математичних способів, підходів, прийомів, методик, які дають можливість сформулювати у вигляді математичної моделі або задачі проблемну правову ситуацію, вирішити її, використовуючи апарат і методологію математичної науки й отримати результат, котрий може бути використаний у законодавчій або правозастосовній діяльності як рекомендації.

Отже, при застосуванні математичних методів у різних галузях права використовують методи таких розділів математики, як: теорії диференціальних та інтегральних рівнянь; теорії випадкових процесів; теорії ймовірностей; методи дослідження операцій; математичну логіку тощо. Проте, їх застосування ще недостатньо розвинене і математичні методи у різних галузях права застосовуються обмежено. Не повною мірою застосовуються методи кореляційного, кластерного, структурного, факторного та причинного аналізу. Тому, в умовах впровадження математичних методів у юриспруденцію постає потреба у глибшому дослідженні можливостей їх застосування.

Список використаних джерел

1. Зражевская Т. Д. Современные методы исследования в правоведении / Под ред. Н. И. Матузова и А. В. Малько. Саратов : СЮИ МВД России, 2007. С. 256–293.
2. Лопатюк М. М. Методологія викладання математичних дисциплін для нематематичних спеціальностей у сучасних умовах. Суми, 16-18 грудня 2009 року / Ред. кол.: К. М. Левківський, В. О. Ячменьов. Суми : СумДУ, 2009. С. 56–57.
3. Ортинський В. Вісник Національного університету «Львівська політехніка». Юридичні науки, 2014. № 782. С. 5–9.
4. Шматков М. Н. Молодёжь и наука: Сборник материалов VII Всероссийской научно-технической конференции студентов, аспирантов и молодых ученых, посвященной 50-летию первого полета человека в космос / Отв. ред. О. А. Краев. Красноярск : Сиб. федер. ун-т., 2011. С. 18–23.

ПЕРСПЕКТИВИ КОСМОПОЛІТИЧНОГО СВІТОГЛЯДУ В РЕГУЛЮВАННІ СЕЦЕСІОНІСТСЬКИХ РУХІВ

Лариса Саракун
к.філос.н., доцент кафедри гуманітарних дисциплін
Національний університет харчових технологій (м. Київ)
sarakyn@ukr.net

На початку XXI століття людство втрачає орієнтири свого розвитку як у просторі, так і в часі. Роз'єднане суспільство постало перед новими викликами і загрозами, що мають глобалізований характер. Зокрема, це відсутність міжнародного узгодженого правового простору; міжнародний тероризм; війни між державами та в середині них; етнічні та релігійні конфлікти; національний та релігійний сепаратизм та інші види сецесіоністських рухів, які існують в усіх регіонах планети і виступають роз'єднуючим фактором цілісності суспільства, його дестабілізації, послабленню державного суверенітету, дезінтеграціїта розпаду держави.

Проблему сецесіонізму як соціального явища розглядають у своїх дослідженнях зарубіжні й вітчизняні науковці (В. Андріяш, Л. Брілмаєр, К. Веллман, А. Зоткін). Але показово, що в жодному дослідженні не розкривається зв'язок між космополітизмом і врегулюванням чи вирішенням конфліктів у контексті сецесіоністських криз.

В сучасних умовах сепаратизм являє собою для ряду європейських країн серйозну загрозу національної безпеки. Він проявляється в багатоманітних формах із різними засобами, цілями та методами боротьби.Причиною є і конфлікти, породжені територіальними претензіями, які суттєво ускладнюють відносини між сусідніми державами. Потенціал сецесіонізму залежить від потужності та активності спільноти регіону, її чисельності, атрактивності певної ідентичності; існування різних мовних, культурних та релігійних особливостей тощо. В Україні активізації сепаратистського руху сприяють такі чинники, як історичний (тривале перебування окремих частин сучасної території України у складі інших держав, що сприяло формуванню регіональної ідентичності); зовнішній – спроби сусідніх держав, зокрема Росії, використати представників національних меншин для просування своїх національних інтересів; етнічний (існування більше 130 етнічних груп, при цьому абсолютну більшість представників національних меншин складають росіяни); економічний (різний рівень соціоекономічного розвитку окремих регіонів); політичний (конкуренція ідентичностей); географічний, зокрема умовність межі кордону на сході країни; низький рівень кооперації виробництв між окремими територіями всередині України на основі односторонньо спрямованих зовнішніх господарських зв'язків; різновекторна спрямованість геополітичних та ціннісних орієнтацій населення та мовний чинники.

Сучасні політичні, соціальні та культурні перетворення сприяють активізації сецесійних процесів, виникнення яких відбувається за двох умов: дискримінації етнічної меншості з боку державної влади та активна національна політична протоеліта, яка очолює цей рух. Чи досягне сецесійний рух своїх цілей залежить від балансу інтересів і сил на зовнішній арені та інших чинників міжнародної політики.

Питання розв'язання конфліктів, їх трансформації і управління ними постають на транснаціональному, субнаціональному та локальному рівнях. З'явилася потреба у відновленні рівноваги між єдністю і різноманітністю існуючих культур. Суспільство вимагає принципово нової ідеї, яка б не заперечувала, а пристосовувалася до соціально-політичних реалій і могла б зберегти та забезпечити співіснування людства. На ідеологічному рівні, на нашу думку, це знаходить вияв у стратегіях космополітизму, запровадженні космополітичної практики та ідеології в рамках світового співтовариства, а також прийняття її народами, державами, людством загалом на рівні усвідомлення. Сучасний космополітизм – це нова методологічна концепція для вивчення політичного світового простору. Він несумісний з політичними, економічними, культурними, національними, етнічними, релігійними та іншими сецесіоністськими рухами в сучасній Європі.

Світова спільнота не бачить достатніх підстав для отримання будь-яким з нинішніх сепаратистських утворень в Європі міжнародного визнання. При цьому незалежність не розглядається як засіб протистояння крайнім формам несправедливості, таких як незаконна окупація території чи загроза геноциду. Навіть якщо в період, що передує сецесії, мали місце випадки несправедливості, їх не вважають підставою для отримання незалежності. Міжнародне співтовариство підтримує альтернативи сецесії, за яких можливе подолання несправедливості та запобігання їй у майбутньому. Космополітизм, будучи однією з альтернатив сецесіонізму, виходить з того, що мета людства – домогтися єдності в його культурному, етнічному та релігійному різноманітті у поєднанні з існуючими статусами різних національних спільнот, і з гарантіями прав меншин на основі єдиної людиноцентричної космополітичної демократії.

Всі сецесіоністські рухи породжуються глобалізацією, тому мають один і той самий ефект: вони відкривають (бажаючи того чи не бажаючи) простір для глобального владного і правового порядку.Глобалізація та інтеграція сприяють зближенню і взаємодії держав та позадержавних суб'єктів, їх об'єднанню у транснаціональні та глобальні мережі, які будуються на різних каналах взаємозалежності (торгівля, політика, безпека, навколишнє середовище та соціокультурні зв'язки) З іншого боку, глобалізація сприяє роздробленості усталених політичних і соціальних порядків, дозволяючи регіональним та транснаціональним об'єднанням реалізовувати партикулярні завдання, що несе загрозу суверенітету та територіальній єдності держав. Країни більше не мають монополії на посередництво відносин своїх регіонів на глобальному міжнародному ринку. Підвищена мобільність капіталу та зростання транснаціональних корпорацій підірвали здатність держав контролювати свою просторову економіку. Тому конфлікти в умовах глобалізації сприяють утвердженню космополітичних ідей. Проте це не означає, що вони повсюдно зустрічають схвалення і немає протидії. Однак сила і впливовість космополітичної ідеології знаходить своє вираження, передовсім, в тому, що вона розмиває, змішує і заново комбінує головні відмінності суспільств. Це дозволяє побудувати принципово іншу картину світоустрою третього тисячоліття й усвідомити напрям і зміст нового етапу в його розвитку. При виконанні даної місії космополітизм стає науковим світоглядом соціополітичного розвитку планетарної системи. Зазначений підхід дозволяє вирватися за межі усталених національних практик і тим самим сприяти їх інтеграції в глобальний

контекст у поєднанні з локальним і партикулярним на основі логіки «включеної диференціації», коли людина сама конструює свою самобутність, і цей процес є толерантним до національних, регіональних та інших відмінностей учасників.

ЗАСТОСУВАННЯ ПОДАТКОВОГО РЕЖИМУ ОПОДАТКУВАННЯ КУЛЬТУРНИХ ЦІННОСТЕЙ

Сергій Сарана
завідувач кафедри цивільного, господарського, адміністративного права
та правоохоронної діяльності, Відкритий міжнародний університет розвитку людини «Україна»

Культурна та мистецька діяльність у сучасному світі набуває все більшого поширення та різноманітних форм, що зумовлено з одного боку ускладненням суспільних відносин і їх проявів, а з іншого різноманітними формами виразу творчого потенціалу різних членів суспільства. Проте незважаючи на дані процеси вона все одно залишається однією із форм здійснення господарської (підприємницької) діяльності.

Р. Ренчер, з цього приводу зазначає, що важливим аспектом підприємницької діяльності у сфері культури і мистецтва та її оподаткуванні є поєднання діяльності у сфері культури, історії мистецтва, управлінської діяльності (в тому числі у сфері оподаткування), підприємництва та творчості [5]. Відповідно оподаткування є тісно пов’язане з можливістю займатися культурною і мистецькою діяльністю.

На даний час, нажаль у податковому законодавстві відсутній комплексний підхід до вирішення даного питання, а самі податкові платежі є розпорошеними та ускладнюють їх сприйняття та порядок нарахування і сплати для осіб, що не мають відповідної фахової підготовки, якими найчастіше є саме люди творчих професій. Зокрема, згідно Податкового кодексу України оподаткуванню підлягають: доходи від відчуження творів мистецтва фізичними особами (п.п. 164.2.3. п. 164.2. ст. 164), предмети антикваріату і витвори мистецтва при їх даруванні та спадкуванні на користь фізичних осіб (п.п. б) п .174.1. ст. 174), доходи юридичних осіб від діяльності щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату (у межах спеціального режиму оподаткування діяльності щодо виробів мистецтва, предметів колекціонування або антикваріату) (ст. 210) [11]. І дані платежі не мають єдиного пов’язаного між собою характеру оподаткування даних цінностей.

Розглядаючи вцілому режим оподаткування культурних та мистецьких цінностей, варто перш за все з’ясувати сутність податкового режиму загалом. Як зазначає Т.В. Турчак з приводу спеціального податкового режиму, що він є інтегральною частиною правового механізму регулювання оподаткування. Даний підхід дозволяє при розгляді форм спеціальних податкових режимів виходити за межі Податкового кодексу і враховувати сукупність регуляторних заходів держави у податковій сфері. Враховуючи вищесказане він пропонує розмежувати спеціальні податкові режими системного та комплексного характеру. Серед спеціальних податкових режимів системного характеру, на його думку варто виділити альтернативні системи оподаткування. Серед спеціальних податкових режимів комплексного характеру варто виділити спеціальні режими економічної діяльності за територіальною та галузевою ознакою [25, с. 177].

Незважаючи на значні особливості оподаткування культурних та мистецький цінностей їх податковий режим навряд чи може претендувати на статус спеціального, так як не визначає істотних відмінностей від оподаткування інших об’єктів, а лише уточнює певні особливості такого оподаткування.

З врахуванням цього слід розглядати режим оподаткування даних об'єктів із загальних підстав. В цьому випадку найбільш прийнятним видається підхід за яким податковий режим у відношенні до загально-правового режиму виступає, як його різновид, що входить до складу фінансово-правового режиму та є режимом галузі податкового права при цьому включаючи в себе, складові у вигляді податково-правових режимів, що забезпечують здійснення правового регулювання окремих груп податкових правовідносин, які підпорядковуються загальним принципам податкового права. Разом з цим, з врахуванням рівнів правового режиму загалом в податковому режимі виділяється третій рівень у вигляді режимів конкретних, чітко визначених, податкових відносин [26, с . 19].

З огляду на вказане режим оподаткування культурних та мистецьких цінностей можна визначити як режим оподаткування групи відносин пов'язаних з культурними і мистецькими цінностями, у складі якого існують відповідні підрежими окремих платежів, які до таких цінностей застосовуються. До останніх належать: режим оподаткування податком на доходи фізичних осіб, режим оподаткування податком на додану вартість та в перспективі, має належати режим оподаткування податком на розкіш.

Список використаної літератури:

1. Rentschler R. The entrepreneurial arts leader: cultural policy, change and reinvention. University of Queensland Press. – 2002. St. Lucia, Qld. 251 p.
2. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.11.2019).
3. Турчак Т.В. Феномен спеціальних податкових режимів. Збірник наукових праць Національного університету державної податкової служби України. 2015. № 1. С. 169-179.
4. Сарана С.В. Податкові режими в Україні: монографія. Полтава: Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», 2016. – 414 с.

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ ЗАСТОСУВАННЯ ФІНАНСОВОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОДАТКОВІ ПРАВОПОРУШЕННЯ

Максим Смакограй
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти, спеціальність 081 «Право»
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»
mksmakogray@gmail.com
Науковий керівник: Емілія Дмитренко
д.ю.н., професор, завідувач кафедри фінансового права
Навчально-наукового інституту «Юридичний інститут ДВНЗ
«Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана»

Податковими правопорушеннями відповідно до статті 106 Податкового кодексу України (далі – ПК України) є протиправні діяння (дія чи бездіяльність) платників податків, податкових агентів та (або) їх посадових осіб, а також посадових осіб контролюючих органів, що призвели до невиконання або неналежного виконання вимог, встановлених ПК України та іншим законодавством, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи. Нормою статті 111 ПК України встановлено, що за порушення законів з питань оподаткування та іншого законодавства, контроль за дотриманням якого покладено на контролюючі органи, застосовується з-поміж інших видів юридичної відповідальності фінансова відповідальність у вигляді штрафних (фінансових) санкцій (штрафів) та (або) пені[4].

Існуєдва підходи з приводу визначення природи пені у податковому праві. По-перше, пеня – є способом забезпечення виконання обов'язку платника податків, сплачувати

збори та податки. Згідно із другим підходом, пеня є штрафною санкцією, як міра відповідальності за порушення податкового законодавства [1, 147]. Порядок нарахування, зупинення строків нарахування та сплати пені урегульовано главою 12 «Пеня» ПК України. Варто зазначити, що нарахування пені пов'язується законодавцем із виникненням податкового боргу, що є наслідком несвоєчасного виконання платником податків свого обов'язку зі сплати податкового зобов'язання.

Щодо штрафних (фінансових) санкцій (штрафів)(далі – штрафів), то відповідно до пункту 113.3 статті 113 ПК України вони застосовуються у порядку та у розмірах, встановлених ПК України та іншими законами України.Варто зазначити, що пунктом 113.1 статті 113 ПК Українивизначено механізм застосування штрафів, який включає строки застосування, їх сплату, стягнення та оскарження сум штрафів, так і порядок їх застосування. Зауважимо, що порядок застосування штрафівє таким же, як і порядок сплати, стягнення та оскарження сум грошових зобов'язань. Іншою особливістю є та, що суми штрафів зараховуються до бюджетів, до яких згідно із законом зараховуються відповідні податки та збори.

ПК України встановлено правовий режим строків давності для штрафівта пені.Відповідно до статті 114 ПК України граничні строки застосування штрафів до платників податків відповідають строкам давності для нарахування податкових зобов'язань, визначеним статтею 102 ПК України.

Аналіз змісту норм ст. 102 ПК України свідчить, що контролюючий орган, крім випадків, визначених пунктом 102.2 статті 102ПК України, має право провести перевірку та самостійно визначити суму грошових зобов'язань платника податків у випадках, визначених ПК України, не пізніше закінчення 1095 дня(2555 дня у разі проведення перевірки контрольованої операції відповідно до статті 39 ПК України). Зазначений термін настає за останнім днем граничного строку подання податкової декларації, звіту про використання доходів (прибутків) неприбуткової організації та (або) граничного строку сплати грошових зобов'язань, нарахованих контролюючим органом. Аналізованою нормою ПК України визначено особливість застосування зазначеної норми у випадку, якщо податкова декларація була надана пізніше, зазначений термін настає за днем її фактичного подання. Інша особливість стосується не визначення протягом зазначеного строку контролюючим органом суми грошових зобов'язань. За цієї умови платник податків вважається вільним від такого грошового зобов'язання (в тому числі від нарахованої пені), а спір стосовно такої декларації та (або) податкового повідомлення не підлягає розгляду в адміністративному або судовому порядку. Окрім того, якщо платіж стягується за рішенням суду, строки стягнення встановлюються до повного погашення такого платежу або визначення боргу безнадійним.

Щодо визначення строків давності під час нарахування пені зазначимо, що її нарахування супроводжує весь період існування податкового боргу: від моменту його виникнення до повного погашення. Аналіз ПК України свідчить, що законодавець не встановлює строків давності стягнення пені, і що пеня, нарахована один раз на суму грошового зобов'язання, стягується безстроково [2, 43].

Як було зазначено, пеня нараховується лише на суму прострочених податків і зборів, відповідно тільки ця сума і має бути базою її нарахування. Нарахування ж пені на суму штрафів (за нормами ПК України) надає їй штрафного (карального) характеру. Таким чином, наразі пеня в податковому праві України фактично є компенсаційно-штрафною санкцією, що зумовлено її нарахуванням як на суму несплачених вчасно податків і зборів, так і на суму штрафів [3].

Таким чином, норми ПК України в частині фінансової відповідальності за податкові правопорушення потребують подальшого удосконалення, зокрема урегулювання строків стягнення пені та способу нарахування пені з метою унеможливлення подвійної відповідальності платника податків.

Список використаних джерел

1. Бандурка О.М., Понікаров В.Д., Попова С М. Податкове право: навч. посібник. Київ: Центр учбової літератури. 2012. 312 с.
2. Гетманцев Д. О. До питання про особливості строків давності для застосування й стягнення штрафів та пені в податкових правовідносинах. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Право.* 2014. Вип. 29(2). С. 39-43.
3. Дуравкин П. М. Пеня в податковому праві: між способом забезпечення і санкцією. *Теорія і практика правознавства.* 2015. Вип. 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tipp_2015_2_19.
4. Податковий кодекс України від 02.12.2010 р. № 2755-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/go/2755-17 (дата звернення: 23.11.2019).

УХИЛЕННЯ ВІД ОПОДАТКУВАННЯ НА СУЧАСНОМУ ЕТАПІ РОЗВИТКУ ПОДАТКОВИХ ПРАВОВІДНОСИН

Олександр Снигір
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти спеціальності 081 «Право» Полтавського інституту економіки і права Університету «Україна»

Сплата податків незважаючи на те, що вона є одним із конституційних обов’язків громадян у сучасних українських реаліях часто набуває характеру протистояння між державою в особі податкових органів та платниками податків, які різними способами намагаються ухилитися від виконання свого податкового обов’язку.

Такий стан справ зумовлений різноманітними факторами, в тому числі значним податковим навантаженням, небажанням осіб нести тягар суспільної відповідальності за державу та інших громадян, економічними складностями тощо. Проте незмінною залишається необхідність боротьби з такими діяннями не лише у аспекті припинення правопорушень, а і забезпечення фінансової стабільності держави. І значну роль у цьому процесі відіграє уповноважений державний орган з питань припинення податкових правопорушень і злочинів – тимчасово податкова міліція, а в перспективі Бюро фінансових розслідувань [1]. При цьому, вирішення долі податкової міліції, як структурного підрозділу ДФС України має відбуватися з урахуванням усіх можливих наслідків реорганізації цієї служби та спрямоване на вдосконалення організації діяльності податкової міліції, підвищення ефективності її роботи та на підвищення рівня соціальної та правової захищеності працівників даної служби [2, с.222].

Так, для оптимізації роботи правоохоронного органу з питань фінансових розслідувань на законодавчому рівні слід здійснити наступні заходи:

- прийняття єдиного Закону, який би забезпечив належне правове регулювання діяльності органу, що здійснює боротьбу з податковими злочинами, визначив його правовий статус, чітко окреслив коло повноважень органу, його права та обов’язки. У даному законодавчому акті слід врахувати, що під час виконання співробітниками податкової міліції своїх основних обов'язків, їм доводиться виконувати завдання, що не мають законодавчого визначення їх як функцій, але вважаються необхідними і не суперечать умовам виконання основних завдань та загальних повноважень [3, с.168]. Як правило, такі випадки можуть мати місце при недостатньому правовому врегулюванні діяльності податкових органів і тому у новому закону вони мають бути невільовані та узгоджені з нормами Податкового кодексу України [4] та податковими режимами

діяльності платників податків, особливо у межах спеціальних податкових режимів [5, с. 126];

- підготувати та внести ряд змін до кримінального законодавства, які полягатимуть у підвищенні відповідальності осіб за вчинення злочинів чи інших правопорушення в податковій та суміжних сферах. При підготовці такого роду змін доцільно звернутися до досвіду більш розвинених демократичних держав. Досить прогресивним є досвід Сполучених Штатів Америки, де процес притягнення порушників податкового законодавства до відповідальності у переважній більшості є досить суворим і невідворотним;

- провести детальний аналіз відомчої та міжвідомчої нормативно-правової бази, яка в тій чи іншій мірі регламентує діяльність такого правоохоронного органу та його взаємодію з іншими контролюючими органами держави з метою виправлення наявного дублювання повноважень та вирішення проблемних питань, як на це це зокрема звертає увагу Цимбал Г.П. [6]. Зокрема щодо взаємодії зі Службою Безпеки України, Національною поліцією, Прокуратурою тощо.

Список використаної літератури:

1. Про Бюро фінансових розслідувань: Проект Закону України від 18 вересня 20191 року № 1208-2 / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=66887 (дата звернення: 20.11.2019).
2. Казмірук О. В. Актуальні проблеми організації діяльності податкової міліції України. *Південноукраїнський правничий часопис*. 2012. № 4. 260 с.
3. Скакун О. Ф. Теорія держави і права. Харків : Консум, 2001. 656 с.
4. Податковий кодекс України від 2 грудня 2010 року № 2755-VI / Офіційний сайт Верховної Ради України. URL: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17 (дата звернення: 20.11.2019).
5. Сарана С.В. Податкові режими в Україні: монографія. Полтава: Полтавський інститут економіки і права Відкритого міжнародного університету розвитку людини «Україна», 2016. 414 с.
6. Цимбал Г.П. Взаємодія як умова забезпечення виявлення і розслідування податкових злочинів : дис... канд. юрид. наук: 12.00.09 / Київський національний університет внутрішніх справ. К., 2005. 145 с.

ІСТОРИКО-ПРАВОВІ ПЕРЕДУМОВИ БОРОТЬБИ З ПІРАТСТВОМ НА МОРІ

Стефанчишен Роман Володимирович
генеральний директор ТОВ «Фанчі – інцест», м. Одеса
andriy2912@ukr.net

«Морська злочинність» не є породженням сучасності. Історично формування поняття «міжнародний злочин» як злочину, загального для всіх держав, пов’язується в першу чергу з піратством.

Джерела поняття «піратство» шукають у далекій давнині. Походження слова «пірат» не цілком ясно, але те, що воно народилося в Греції, – безсумнівно. Більшість дослідників схиляються до того, що слово «піратство» утворилося від давньогрецького *peirai* – «робити напад». Цим терміном уже користувалися такі письменники стародавності, як Полібій і Плутарх. Отже, термін «пірат» або його аналог у класичних текстах Стародавньої Греції застосовувався до кожного, хто атакував судно в морі.

Однією з найбільш інтернаціональних і транскордонних проблем, що перебувають у сфері уваги світового співтовариства, стала проблема протидії актам тероризму й піратства на морських просторах. Економічна, політична й соціальна шкода, яку завдає міжнародна морська злочинність, обчислюється мільярдами доларів і тисячами людських життів відповідно. Зрозуміло, що такий стан речей провокує формування й динамічний розвиток систем і структур, які чинять опір морським розбійникам, а також

популяризацію таких категорій, як «боротьба з піратством», «боротьба з морським тероризмом». Дійсно, ці прості й непримітні на перший погляд словосполучення завдяки частому повторенню встоялися в нашій мові й набули рис асоціативності, бо, по суті, використовуються в назвах цілих комплексів міжнародних заходів, широко освітлюваних у пресі, і входять до складу найменувань численних організацій, груп і комітетів, що масово виникли в останнє десятиліття.

Передумови для становлення сучасної системи боротьби з морським розбоєм умовно можна розділити на фактичні і юридичні: до фактичних належить нове народження й швидкий зріст піратства в його сучасному вигляді, а також значне зростання його суспільної небезпеки; юридичною передумовою варто вважати формування нормативної системи боротьби з піратством. До речі, первинним елементом цієї системи можна назвати норми Конвенції з морського права 1982 року, всього лише кілька статей якої породили всю подальшу нормативну й інституціональну систему боротьби з піратством. Конвенція 1982 року не тільки розкриває поняття піратства, у цілому запозичене з Женевської конвенції про відкрите море 1958 року, але й містить базові початки боротьби з піратством у відкритому морі.

Отже, у ст. 105 «Захоплення піратського судна або піратського літального апарата» йдеться: «У відкритому морі або в будь-якому іншому місці поза юрисдикцією якої б то ні було держави будь-яка держава може захопити піратське судно або піратський літальний апарат чи судно або літальний апарат, що захоплені за допомогою піратських дій і перебувають у владі піратів, заарештувати осіб, які перебувають на цім судні або літальному апараті, та захопити майно, що знаходиться на ньому. Судові установи тієї держави, яка зробила це захоплення, можуть виносити постанови про накладення покарань і визначати, які заходи мусять бути вжиті відносно таких суден, літальних апаратів або майна, не порушуючи прав сумлінних третіх осіб» [1]. Саме ці мінімальні міжнародні стандарти стали базисом для всієї системи, що нині розбудовується, міжнародної боротьби з піратством, усі наступні міжнародні, регіональні й локальні акти мають за мету конкретизацію, уточнення, доповнення й практичну реалізацію цих положень.

У цілому, говорячи про сучасний вигляд боротьби з піратством і тероризмом на морі, не можна не відзначити її гласність, інтернаціональність і деяку полемічність. І дійсно, один споряджений для патрулювання піратонебезпечних регіонів корабель є результатом діяльності десятка конференцій, круглих столів, освітлених у ЗМІ акцій, а також публікацій і дебатів з цього питання. Пірати, очевидно, обходяться без проведення подібних культурних заходів, тому діють оперативніше. Щодо цього особливий інтерес становить історія протистояння піратству, а саме чи завжди піратство видозмінювалося й прогресувало швидше, ніж методи боротьби з ним. Чи завжди ми були в ролі тих, хто наздоганяє?

Піратство, як напад на морські судна з метою їх захоплення й грабежу, зародилося одночасно з появою мореплавання як такого й на зорі свого існування не визнавалося як якесь протиправне діяння. Зокрема, у стародавні часи досить умовною була межа між торговцями й піратами – морські набіги були резервним способом одержання прибутку в періоди тимчасових труднощів у сфері морської торгівлі, а піратство ще не оформилося як самостійна «спеціальність». Є.О. Харитонов як приклад типового випадку піратства у стародавній міфології наводить епічне оповідання про похід аргонавтів на чолі з Ясоном у Колхіду за Золотим руном – «по суті, розбійницький напад на чужі землі». Відносно цього про появу будь-якої системи протидії піратству на цьому етапі говорити рано.

У часи Гомера піратство вважалося чи не почесним заняттям, бо цьому сприяли соціально-економічні умови античності. Значного збитку торговельному мореплаванню заподіювала злочинна діяльність фінікійських піратів, центрами піратства також були острова Крит, Кіфнос, Міконос і Споради, Корфу й Санта-Марія [2].

Розбійні напади на судна з метою наживи були вкрай поширеними. Піратських атак зазнали практично всі торговельні судна, шлях яких пролягав через піратонебезпечні регіони, незалежно від прапора судна, що почало викликати невдоволення як самих торговців, так і могутніх держав стародавності. У числі перших заходів, покликаних уберегти судно, товар і екіпаж від чіпких рук піратів, було залучення на судно збройної охорони і здійснення військового супроводу суден. Ці заходи споконвічно застосовувалися з ініціативи самих торговців, оскільки піратство все ще вважалося погрозою приватним інтересам, а не державним.

Список літератури:

1. Конвенция о международных правилах предупреждения столкновения судов в море 1972. Л., 1973.
2. Конвенция о борьбе с незаконными актами, направленными против безопасности морского судоходства, 1988. ООН. Третья Конвенция по морскому праву. Нью-Йорк, 1984. С. 157.

ПРОЦЕСУАЛЬНО-ПРАВОВИЙ СТАТУС ІНОЗЕМЦІВ У НОТАРІАЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Стрілько Валентина Юріївна
к.ю.н., головний спеціаліст Генеральної прокуратури України

Становлення та розвиток міжнародних зав’язків України з іншими іноземними країнами призводить до щорічного збільшення кількості нотаріальних проваджень з іноземним елементом. Разом з тим кількість наукових праць у сфері міжнародного нотаріального процесу в Україні є незначною [1; 2; 3; 4]. Крім того, на законодавчому рівні терміни «міжнародний нотаріальний процес», «нотаріальне провадження з іноземним елементом» не використовуються. Відтак, дослідження у цій сфері є актуальними.

Загальновідомо, що зв'язок між обов’язковим суб’єктом міжнародного нотаріального процесу – нотаріусом чи особою, уповноваженою законом на вчинення нотаріальних дій в Україні, та іноземцем, який звернувся до нього, має встановлену законом України юридичну форму, яка містить процесуальні та цивільні права та обов’язки учасників (суб’єктів) міжнародного нотаріального процесу, а також конституційні гарантії. Відтак в сукупності вони утворюють процесуально-правовий статус суб’єкта міжнародного нотаріального процесу.

В юридичній літературі існує декілька підходів щодо розкриття змісту поняття «правовий статус фізичної особи» загалом та «правовий статус іноземця» зокрема. Узагальнивши наукові доробки з цього питання, зазначимо, що правовий статус фізичної особи у широкому розумінні цього слова можна визначити як юридично закріплене країною становище фізичної особи в країні та суспільстві. У вузькому значенні правовий статус іноземців – це сукупність або система суб’єктивних прав, свобод та обов’язків, які належать іноземцю, закріплених та гарантованих національним законодавством країни їхнього перебування. Тобто, елементами правового статусу іноземця є: права, свободи та юридичні обов’язки; правосуб’єктність (процесуальна і цивільна правоздатність та дієздатність, а також деліктоздатність); принцип національного правового режиму, встановлений Конституцією України.

Зауважимо, що єдиного для всіх іноземців правового статусу не існує. Відтак, правовий статус іноземців, які беруть участь в нотаріальному провадженні, через призму загальнотеоретичного аспекта, обумовлюється юридичними обставинами, такими як: ступінь зацікавленості особи, характер та зміст особистої участі у нотаріальному провадженні тощо.

Так, наприклад, сторонами нотаріального провадження можуть бути іноземці, стосовно яких вчиняються нотаріально-процесуальні дії. Їхня кількість може бути різною. Тому можна виділити правовий статус заявників-іноземців. Крім того, особами, які надають допомогу при вчиненні нотаріальних процесуальних дій, але не мають матеріально-правого інтересу, можуть бути перекладачі-іноземці. Таким чином в міжнародному нотаріальному процесі мова може йти про правовий статус перекладача-іноземця. Крім того, Закон України «Про нотаріат», а також ЦК України не встановлюють заборону іноземцю бути свідком при посвідченні заповіту, а відтак можливо виділити правовий статус свідка-іноземця.

Тобто, у міжнародному нотаріальному процесі доцільно виділяти правовий статус іноземців, які беруть участь у вчиненні нотаріального провадження з метою захисту своїх прав та інтересів, правовий статус іноземців, які сприяють нотаріусу у вчиненні нотаріального провадження, а також правовий статус іноземця-представника фізичної чи юридичної особи.

Офіційне визначення поняття «іноземець» міститься в ст. 1 Закону України «Про громадянство України», за якою іноземцем визнається особа, яка не перебуває в громадянстві України і є громадянином (підданим) іншої держави або держав. Загальновідомо, що громадянство розглядається як правовий зв'язок фізичної особи з країною та проявляється у встановлених у законний спосіб взаємних правах і обов’язках між ними. Відтак, громадянин повністю підпорядковується юрисдикції своєї країни, а вона забезпечує йому реалізацію його прав та свобод, а також захист як на території даної країни, так і за її межами. Кожна країна самостійно визначає належність фізичної особи до свого громадянства. Особливість правового статусу іноземця в конкретній країні визначається правопорядком країни його перебування та його особистим законом, якщо інше не передбачено чинним міжнародним договором, в якому договірною стороною є країна перебування та країна, право якої є особистим законом іноземця. Отже, правовий статус іноземця ґрунтується на подвійному зв’язку, а саме, зв’язку з країною, громадянином якої він, та з країною, на території якої він перебуває, при цьому правовий статус іноземця обмежений порівняно зі правовим статусом громадянина цієї країни.

Так, відповідно до ст. 26 Конституції України та ст. 3 Закону України «Про правовий статус іноземців та осіб без громадянства» іноземці, які перебувають в Україні на законних підставах, користуються тими самими правами і свободами, а також несуть такі самі обов'язки, як і громадяни України, за винятками, встановленими Конституцією, законами та чинними міжнародними договорами України. Отже, в Україні для іноземців діє принцип національного правового режиму за умови їхнього перебування в Україні на законних підставах.

Відтак, це означає, що за ст. 2 ЦК України іноземці є учасниками цивільних відносин, зокрема, вони мають право укладати договори купівлі-продажу нерухомого майна, бути учасниками інших цивільних відносин в Україні. Вони здійснюють свої цивільні права вільно, на власний розсуд (ст. 12 ЦК України). Однак, національне законодавство України в законі передбачає й винятки з цього правила (обмеження дії національного правового режиму). Так, згідно зі ч. 2 ст. 81 ЗК України іноземці можуть набувати права власності на земельні ділянки несільськогосподарського призначення в межах населених пунктів, а

також на земельні ділянки несільськогосподарського призначення за межами населених пунктів, на яких розташовані об'єкти нерухомого майна, що належать їм на праві приватної власності. Тобто, іноземці не можуть набувати права власності на земельні ділянки сільськогосподарського призначення, а відтак бути суб'єктом міжнародного нотаріального процесу при посвідченні цивільно-правових договорів щодо земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Разом з тим, згідно зі ч. 4 ст. 81 ЗК України іноземці можуть бути суб'єктами міжнародного нотаріального процесу при спадкуванні таких земель. Однак право власності на таку ділянку повинно бути відчужене протягом року.

Тобто, правовий статус іноземців – це сукупність або система цивільних та процесуальних прав та обов'язків, які належать іноземцю, закріплених та гарантованих національним законодавством країни їхнього перебування. Його елементами є: загальні права, свободи та юридичні обов'язки; правосуб'єктність (процесуальна і цивільна правоздатність та дієздатність, а також деліктоздатність); принцип національного правового режиму, встановлений Конституцією України.

Список літератури:

1. Кармаза О.О. Міжнародний нотаріальний процес: теоретичний і практичний аспекти. Вісник Запорізького національного університету: Збірник наукових праць. Юридичні науки. Запоріжжя. 2015. № 2 (І). С. 21-28.
2. Кармаза О.О. Принципи міжнародного нотаріального процесу. Цивілістична процесуальна думка. Збірник наукових статей. За заг. ред. С.Я. Фурси. К. С. 366–377.
3. Криштопа О. М. Міжнародно-правове регулювання нотаріальної діяльності: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.11. К. 2012. 20 с.
4. Федоренко Т.В. Охорона та захист цивільних прав іноземців у нотаріальному процесі: Автореф. дис. … канд. юрид. наук : 12.00.03. К., 2015. 20 с.

ВИДАТНІ НАУКОВЦІ ХАРКІВСЬКОГО ТЕХНОЛОГІЧНОГО ІНСТИТУТУ

Світлана Ткаченко
к.і.н., доцент кафедри українознавства, культурології та історії науки,
Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут»,
sveetulia1@gmail.com

На механічному відділенні ХТІ від самого початку заснування інституту (1875 р.) викладацькою діяльністю займалися видатні педагоги і науковці на чолі з професором В.Л. Кирпичовим. На цьому відділенні на запрошення Віктора Львовича зібралися європейського рівня фахівці, такі, як К.О. Зворикін, який був визначним авторитетом у галузі обробки металів різанням. До речі, К.О. Зворикін поклав підвалини цілої наукової школи, яку продовжив М.Ф. Семко і яка плідно розвивається і в XXI столітті в НТУ «ХПІ».

Директор ХТІ прекрасно розумів значення поєднання в навчальному процесі викладача-теоретика та практика-інженера, схильного до наукової діяльності. Тож не випадково, що до Харкова на викладацьку роботу приїздили високого рангу фахівці-машинобудівники. Серед них був і Володимир Сергійович Кнаббе (1849–1914). Це був один з найавторитетніших інженерів тогочасної Росії. запрошення його в ХТІ було не випадковим.

Народився він 2 лютого 1849 р. в Петербурзі в родині, що мала невеликі матеріальні статки. Здобувши середню освіту, 1865 р. він вступає до Петербурзького технологічного інститут. Володимир Сергійович був сумлінним студентом і тому завершив навчання по першому розряду, за сьогоднішнім статусом – з відзнакою.

Викладацький корпус вищої технічної школи російської столиці зберігав і розвивав традиції математичної школи видатного вченого українського походження М.В. Остроградського. Послідовники цієї школи обґрунтували роль математичних розрахунків у технічних дослідженнях. Тож студентів Петербурзького технологічного інституту орієнтували на глибоке засвоєння теоретичної та прикладної механіки. Вказані навчальні дисципліни складали основи технічної освіти. Глибокі їх знання спонукало фахівця-техніка до справжньої творчої діяльності.

Застосування на практиці набутих в інституті знань В.С. Кнаббе розпочав з 1 вересня 1870 р. на Олександрівському механічному заводі в Санкт-Петербурзі. Одразу він займав посаду технолога-проектувальника і помічника майстра ковальського та механічного цехів. На цьому заводі пропрацював трохи більше року. З грудня 1871 р. і по травень 1875 р. Володимир Сергійович – головний механік при паровому млині і винокурному заводі в місті Катеринославі (нині Дніпро). З червня по серпень 1875 р. вивчає будову паротягів, працюючи помічником машиніста. Наприкінці серпня цього ж року Володимира Сергійовича призначають майстром механічного цеху Невського паротягобудівного заводу в Санкт-Петербурзі. Та вже в листопаді 1876 р. В.С. Кнаббе запрошують на посаду технічного контролера Правління Оренбурзької залізниці. На цій посаді він пробув до травня 1881 р.

Щоб відповідати займаній посаді, технічний контролер був зобов’язаний безперервно поповнювати свої знання. Володимир Сергійович наполегливо підвищував рівень свого фаху. Ця наполегливість дала свої результати – в грудні 1878 року він отримав ступінь інженера-технолога. Цього ж року була опублікована ґрунтовна праця «Производство вальцованной и тянутой проволоки и проволочного железа», яка засвідчила про нього як ученого-технолога з обробки металів.

В.С. Кнаббе був людиною невичерпної енергії, не мирився з тихим плином успішної кар’єри, а тому шукав спосіб застосування своїх ідей. Він випробував себе на посаді управляючого Миколаївського дротяного заводу, наполегливо готувався до викладацької і наукової роботи з курсу механічної технології.

Директор ХТІ професор В.Л. Кирпичов запросив на роботу в інститут вже досвідченого інженера-технолога В.С. Кнаббе, який до того ж показав себе науковцем-аналітиком у галузі машинобудування. І 1888 року Володимир Сергійович приступив до роботи в ХТІ як механік майстерень, які слід було іще побудувати так, аби вони були придатні для виконання студентами практичних завдань. Під його керівництвом вони й були зведені. В них він особисто проводив практичні заняття зі студентами першого курсу механічного відділення. Від педагогічної майстерності викладача, який керує практичною роботою студентів, залежав рівень фаху майбутнього інженера-технолога – випускника ХТІ. Тож і не випадково якраз Володимиру Сергійовичу, який послідовно пройшов усі щаблі службової дробини від заводського механіка до управляючого підприємства, доручалося керівництво практичними заняттями першокурсників.

Невдовзі В.С. Кнаббе отримує нове відповідальне навчальне завдання – читання лекцій з механічної технології для студентів четвертого курсу. Ця навчальна дисципліна складала основу фаху тогочасного інженера. Як знавця багатьох галузей промисловості йому доручається керівництво проектуванням чавуноливарних та машинобудівних заводів на п’ятому курсі. Успішно складалася і викладацька кар’єра – з 1 вересня 1893 р. він почав працювати на посаді ад’юнкт-професора.

У 90-х роках XIX ст. в Росії продовжувався процес реформування системи вищої освіти взагалі і технічної зокрема. Володимира Сергійовича переводять на службу в Міністерство народної освіти, а згодом в Міністерство фінансів, якому

підпорядковувалися технологічні та політехнічні інститути. В 1902 – 1903 рр. завідував одеською школою борошномлінів. З 1904 р. і по 1914 р – до самої смерті – В.С. Кнаббе працював професором ХТІ, завідував кафедрою механічної технології, був секретарем Навчальної комісії інституту. Сумлінна його робота як державного службовця була оцінена урядом чотирма орденами.

Наукова спадщина Володимира Сергійовича Кнаббе складає 14 ґрунтовних праць, які охоплюють основні технологічні процеси обробки металів, що застосовувалися в кінці XIX – на початку XX ст. – литво та різання. Значна увага була приділена різним механізмам у машинобудівній промисловості. Знали його як науковця-технолога і в Європі, про що свідчить видання в Берліні праці «Чугунолитейное дело».Педагогічна і наукова діяльність В.С. Кнаббе – це іще одна яскрава сторінка в історії НТУ «ХПІ». Науково-технологічні розробки в галузі обробки металів різанням додали ваги авторитету харківським ученим на ціле століття.

Одним із видатних професорів-машинобудівників, чия діяльність поклала підвалини потужної науково-технічної школи в галузі енергобудування, був Володимир Матвійович Маковський (1870 – 1941). Він належав до п’ятого випуску вихованців ХТІ з дня заснування інституту.

Науковець народився 27 липня 1870 року в місті Єйську (нині це місто Краснодарського краю в Росії) в родині вчителя. Здобувши середню освіту, вступив на механічне відділення ХТІ, яке скінчив 1894 р. З 1896 року він працював у Головних паротягових майстернях Харкова. За участь у революційному русі був заарештований і висланий до міста Грозного на Північному Кавказі, де працював на нафтових промислах. На засланні Володимир Матвійович виявив неабиякі інженерні та організаторські здібності, що дозволило йому посісти відповідальну посаду завідувача механічним обладнанням нафтових промислів. Глибокі технічні знання, здобуті в інституті, спостережливість, аналітичний талант – усе це привело до появи в 1903 р. першої ґрунтовної узагальнюючої наукової праці «Вісник нафтової промисловості».

В 1904 р. розпочав педагогічну діяльність у вищій технічній школі – став викладачем Катеринославського (нині Дніпропетровського) гірничого інституту, де працював до 1930 р. , а далі до кінця життя працював у Харківському механіко-машинобудівному інституті.

В.М. Маковський був видатним організатором науково-дослідницьких пошуків і вихователем молодих учених, які в майбутньому гідно продовжили справу свого вчителя. Першим в СРСР поставив питання про необхідність створення принципово нового теплового двигуна – газової турбіни, здатної здійснити ефективне енергетичне використання продуктів підземної газифікації вугілля безпосередньо на місці добування газу. Великий резонанс у науково-технічному середовищі викликала монографія 1921 р. видання «Досвід дослідів газових турбін», у якій доказово пропагував цикл газових турбін з постійним тиском згорання.

У 1925 р. в праці «Опыт использования турбин внутреннего сгорания с постоянным давлением сгорания» переконливо довів переваги газових турбін постійного тиску. У 1933 р. створив першу в Радянському Союзі газотурбінну лабораторію, де не тільки розв’язувалися теоретичні проблеми газодинаміки, а й було розроблено проект стаціонарної газової турбіни потужністю в 1000 кінських сил. У 1940 р. турбіну було виготовлено Харківським турбогенераторним заводом і встановлено на шахті «Підземгаз» у м. Горлівці. Випробування турбіни розпочалися в 1941 р., але були зупинені на початку Великої вітчизняної війни.Узагальнюючи свої знання в галузі двигунів внутрішнього згорання (ДВЗ) та парових турбін, В. Маковський впритул підійшов до ідеї створення газової турбіни, яка синтезує ротативний принцип парової

турбіни з принципом безпосередньої передачі енергії від продуктів згорання пального до робочого органу, як це відбувається в ДВЗ.

Харківський період педагогічної, науково-дослідницької та організаторської діяльності В.М. Маковського позначився видатними здобутками. заслужений професор Української РСР, у 1932 р. створив кафедру турбобудування, яка в СРСР посіла чільне місце як провідник передових ідей в енергомашинобудуванні та впровадженні їх у виробництво. Її фундатор керував нею до кінця свого життя. В 1935 р. захистив дисертацію і став доктором технічних наук.

Вчений створив радянську школу газотурбобудування, яка відіграла важливу роль у наукових дослідження в галузі газових турбін. Наступні покоління учених цієї школи створили при кафедрі галузеві та проблемні лабораторії, на базі яких постав науково-дослідний інститут турбомашин. Співробітники цього інституту і викладачі кафедри, поглиблюючи і розвиваючи наукові ідеї засновника школи газотурбобудування, розробили нові напрямки досліджень у вивченні газових турбін.

Володимир Матвійович був активним у громадському житті. Вірив у прогресивність соціал-демократичних ідей, за що свого часу зазнав переслідувань від царського режиму, нову владу в Україні сприйняв як природний процес, але до лав більшовицької партії вступив тільки 1940 р. В 1926 – 1929 рр. був членом ВЦВК, брав активну участь у студентському житті, його часто бачили серед молоді на будівництві гуртожитків, всіляко сприяв покращенню побуту студентів.3 червня 1941 р. Володимир Матвійович пішов з життя. Це була тяжка втрата для технічної науки.

Отже, діяльність професорів-машинобудівників П. Мухачова, В. Кнаббе, В.Маковського – це славетна сторінка історії НТУ «ХПІ», яку примножують сучасні покоління політехніків.Ми розглянули науково-педагогічну та громадську діяльність лише декількох визначних професорів-машинобудівників та їхніх учнів. Ці вчені-педагоги розгорнули свою творчу діяльність у перше п’ятдесятиліття існування нашого університету, але вона мала визначальний вплив на постановку навчально-методичної та науково-дослідницької роботи. Творчий доробок цих учених створили умови щодо формування та плідної наукової діяльності авторитетних наукових шкіл у галузі локомотиво- та енергомашинобудуванні.

УДОСКОНАЛЕННЯ ОРГАНІЗАЦІЙНИХ ТА ПРОЦЕДУРНИХ ЗАСАД ЗДІЙСНЕННЯ ПРЕДСТАВНИЦТВА В КОНТЕКСТІ СУДОВОЇ РЕФОРМИ В УКРАЇНІ

Світлана Товста
адвокат, ст. викладач кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права
kalyna-sv@ukr.net

Ключові слова: представництво, представник, адвокатська діяльність, адміністративний процес, адміністративне судочинство, законний представник, медіація, адміністративний суд, судова реформа, гармонізація законодавства, європейські стандарти.

Постановка проблеми. Однією з пріоритетних складових реформування будь-якого інституту та його діяльності є вдосконалення організаційних та процедурних основ функціонування тієї чи іншої державної структури. Безумовно підвищення ефективності, якості та гарантованості інституту представництва в адміністративному процесі в межах реалізації загальної реформи правосуддя в Україні також неможливе без відповідної модернізації організаційних та процедурних засад його здійснення.

Стан дослідження. Окремі аспекти організації інституту представництва та його здійснення досліджували М. З. Бакаянова, О. А. Банчук, Т. Б. Вільчик, М. С. Демкова, А. В. Пасічник, З. В. Ромовська, О. Д. Святоцький, В. В. Сердюк та інші правознавці. Проте питання вдосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в адміністративному процесі представлено фрагментарно, потребує подальшого вивчення, що особливо актуально в сучасних умовах впроваджуваних реформ в Україні.

Виклад основного матеріалу. З даної проблематики слушно зауважує Н. М. Бакаянова, звертаючи увагу на те, що триває гостра дискусія, передусім, серед законотворців та в адвокатському середовищі щодо удосконалення організаційних основ, результатом якої є велика кількість пропозицій щодо зміни тих чи інших організаційних засад адвокатури.

Так, на низці проблем здійснення представництва в Україні, у тому числі організаційного й процедурного характеру, наголошується в Стратегії реформування судоустрою, судочинства та суміжних правових інститутів на 2015-2020 роки, а саме на наступних:

1) недосконала система формування органів адвокатського самоврядування та їх взаємодії, гарантій незалежності та належного виконання ними своїх функцій;

2) недостатній рівень професійної підготовки адвокатів;

3) неефективність дисциплінарного контролю і етичних стандартів в адвокатській діяльності;

4) відсутність комплексного підходу та збалансованості у розподілі повноважень у системі надання безоплатної правової допомоги;

5) недосконалість бюджетного і фінансового управління в системі адвокатського самоврядування.

Для вирішення наявних недоліків під час реалізації представництва в адміністративному процесі у зазначеній Стратегії були запропоновані такі шляхи й кроки реформування, як:

1) зміцнення на інституційному рівні Національної асоціації адвокатів України для забезпечення належної професійної діяльності адвокатури, управління юридичними професіями та представництва колективних інтересів адвокатів;

2) забезпечення балансу повноважень органів адвокатського самоврядування, у тому числі кваліфікаційно-дисциплінарних комісій адвокатури; удосконалення системи підзвітності органів адвокатського самоврядування, посилення відповідальності їх членів;

3) удосконалення інституту помічника адвоката;

4) підвищення вимог до здійснення адвокатської діяльності, зокрема посилення професійних та морально-етичних вимог до осіб, які мають намір отримати статус адвоката, та дисциплінарного контролю професії;

5) удосконалення процедур складання кваліфікаційного іспиту, проходження стажування;

6) уточнення підстав для притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності, удосконалення правил дисциплінарного провадження щодо адвоката, диференціювання видів санкцій, які можуть бути застосовані до адвоката;

7) удосконалення порядку підвищення кваліфікації адвокатів;

8) удосконалення соціально-економічних, фінансових та оперативних умов здійснення правової діяльності завдяки впровадженню системи страхування професійної цивільної відповідальності адвокатів, а також надання адвокатам права застосовувати спрощену систему оподаткування, обліку та звітності;

9) забезпечення належного фінансування системи надання безоплатної правової допомоги як з державного бюджету, так і з приватних джерел;

10) посилення управління інформаційними системами для більшої участі адвокатів у наданні послуг «електронного правосуддя».

Доцільність проголошених заходів не викликає сумнівів. Проте більшість з них на сьогоднішній момент ще залишаються декларативними, потребують подальшого розвитку й, що найголовніше, практичного впровадження в адміністративний процес.

На аналогічних кроках наголошують і науковці. Зокрема, конструктивним вважаємо дослідження з даної проблематики Н. М. Бакаянової, результати якого дають нам підстави виділити можливі наступні шляхи вдосконалення організаційних засад здійснення представництва:

1) запровадження вільного формування системи органів адвокатського самоврядування в адвокатських колективах регіонів, яку наразі сформовано в Україні за принципом «згори донизу»;

2) нормативне визначення процедури складення присяги адвоката України, що слід затвердити рішенням Ради адвокатів України у Порядку прийняття присяги адвоката України;

3) забезпечення можливості особі, яка планує та бажає стати адвокатом, обрати або спочатку скласти кваліфікаційний іспит, після чого пройти стажування, або навпаки;

4) законодавче закріплення мети кваліфікаційного іспиту для претендентів у адвокати, яка має полягати у виявленні рівня знань і практичних навичок, умінь застосування закону саме з точки зору функціональних основ адвокатури, виконання функції з надання правової допомоги клієнтові;

5) введення обмеження щодо неможливості бути адвокатом для всіх осіб, які мають непогашену чи незняту судимість, незалежно від ступеня тяжкості злочину та виду призначеного кримінального покарання;

6) розширення переліку видів дисциплінарної відповідальності адвоката із застосуванням штрафу як виду дисциплінарного стягнення;

7) розміщення інформації про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності із зазначенням виду дисциплінарного стягнення на офіційних сайтах Кваліфікаційно-дисциплінарної комісії адвокатури тощо.

Проте, слід відмітити, що розглянуті вище шляхи вдосконалення організаційних і процедурних засад здійснення представництва в адміністративному процесі не є вичерпними. Так, одним із важливих напрямків реформування саме організаційно-процедурного аспекту інституту представництва в адміністративному судочинстві України є медіація - один із визнаних у світі та Європі альтернативний спосіб врегулювання спорів (конфліктів), що передбачає залучення посередника-медіатора, який допомагає сторонам конфлікту налагодити процес комунікації, проаналізувати конфліктну ситуацію таким чином, щоб сторони самостійно змогли обрати той варіант рішення який задовольнить інтереси і потреби обох учасників спору [5]

Ефективність медіаційної процедури визнана ЄС, який рекомендує її впровадження в якості основного методу альтернативного вирішення спорів на досудовому етапі та під час судового розгляду, що знаходить своє відображення в підписаній Угоді про Асоціацію України з ЄС. У зв'язку з цим при Національній асоціації адвокатів України було утворено Комітет з питань медіації, що на думку В. Ситюка, свідчить про зацікавленість з боку адвокатського товариства процедурою медіації, успішне поширення якої серед адвокатської спільноти надасть можливість опанувати нові професійні навички по врегулюванню спорів, значно підвищить авторитет адвоката та роль інституту адвокатури в цілому [5] При цьому під час медіації адвокат, як представник клієнта, повинен сприяти взаємовигідному вирішенню спору між сторонами шляхом досягнення медіаційної угоди на умовах, які задовольнять інтереси обох сторін спору. Тобто ключовою особливістю медіації є те, що на відміну від судової процедури, у якій завжди є невдоволена рішенням суду сторона, у процедурі медіації приймається рішення власне сторонами, тому воно задовольняє обох сторін.

Проте, варто підкреслити, що дана процедура наразі фактично неврегульована чинним адміністративним процесуальним законодавством. Необхідним є й профільне законодавство (Верховною Радою України досі не прийнято проект Закону України «Про медіацію», яке ефективно врегульовуватиме правовідносини в сфері медіації, наряду з внесенням змін у відповідні закони, в тому числі і процесуальні.

У той же час експерти та правники висловлюють деякі побоювання щодо впровадження медіації в адміністративному процесі, а саме:

1) низький рівень знань щодо медіації існує не тільки серед звичайних громадян, але і в бізнес-середовищі, а також серед юристів, що породжує недовіру до самої процедури;

2) у результаті низької обізнаності юристи, адвокати сприймають медіацію як конкуруючу послугу, яка може позбавити їх роботи (хоча погоджуємося, що медіація може стати додатковим інструментом в професійній діяльності адвоката);

3) низькою є договірна здатність, як ментальна особливість громадян України [1].

Крім того, прикметною рисою і водночас перешкодою впровадження медіації в адміністративному судочинстві є суб'єктний склад сторін, оскільки однією зі сторін завжди буде орган державної влади. Державні службовці зобов'язані діяти відповідно та у межах закону, тому вони обмежені у прийнятті рішень і важко буде дочекатися ініціативи вирішення спору у позасудовий спосіб від органу публічної адміністрації, проте останній все ж таки має прийняти таку пропозицію, в тому разі, якщо ініціатором буде інша сторона спору.

Проте, незважаючи на відсутність належного правового підґрунтя, наявні суперечності та побоювання, поступове впровадження інституту медіації є доцільним

заходом, що сприятиме розвитку правової культури населення, допоможе розвантажити систему адміністративних судів України та сприятиме мирному вирішенню публічно-правових спорів [2]. Цілком погоджуємося, що практичне запровадження процедури медіації, у якій адвокат є представником клієнта, значно знизить навантаження на судову систему, що позитивно відобразиться на її роботі, буде сприяти впровадженню та застосуванню на практиці європейських стандартів і норм міжнародного права, а також поширенню в суспільстві культури мирного врегулювання спорів [5] Медіація розширює інструментарій суду для розв'язання спорів, сприяє встановленню правового миру й покращенню сприйняття громадянами суддівських дій та рішень [3].

Ще одним важливим шляхом вдосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в контексті судової реформи в Україні вважаємо запровадження та фактичне повсякденне використання в адміністративному процесі системи електронного суду. Це передбачає автоматизацію процесів судового діловодства і забезпечення повноцінного поширення інформації щодо судового розгляду, правової інформації, узагальнення судової практики, публікації цієї інформації для сторін справи та їх представників, третіх осіб, тобто обмін процесуальними документами між судом і учасниками процесу в електронному вигляді, а також забезпечення дотримання процесуальних строків.

На сьогодні в Україні вже розпочато даний процес, здійснюються деякі заходи щодо організації електронного судочинства і відповідно вдосконалення організації і процедур здійснення представництва в адміністративному процесі. Проте далеко не всі із завдань концепції «Електронний суд» реалізовані на практиці:

1) реальна можливість проведення судового засідання в режимі online;

2) моніторинг в електронній формі (через мережі Інтернету та мобільного зв'язку) щодо руху справи в суді;

3) можливість електронного подання через Інтернет документу (апеляційної, касаційної скарги) до суду фізичною чи юридичною особами, підписаного електронним цифровим підписом, разом з комплектом супутніх документів;

4) пересилання електронної копії повістки, процесуального документу за допомогою електронної пошти чи смс сторонам судового процесу;

5) універсальний формат обміну даними, за якого уможливлюється передача справ і документів поміж різними автоматизованими системами документообігу суду тощо.

Важливо підкреслити, що незважаючи на значимість даних процедур в оптимізації адміністративного процесу, і досі відсутнє правове регулювання таких аспектів системи «Електронний суд», як повідомлення фізичних осіб за допомогою електронної пошти та смс-повідомлень, процесуальні кодекси не дозволяють подати позов до суду у електронному вигляді тощо, що унеможливлює здійснення цих дій. А це в свою чергу знижує ступінь поінформованості сторін і їх представників, не забезпечує своєчасність одержання інформації по справі і процесу, що призводить до зайвих втрат часу як працівників суду, так і власне сторін і їх представників. Тому очевидною є необхідність розробки проекту й прийняття профільного Закону України «Про систему електронного суду».

Окрім того, цілком погоджуємося, що для повноцінного впровадження даного проекту необхідно забезпечити:

1) надходження процесуальних і непроцесуальних документів в електронному форматі, скріплених електронно-цифровим підписом шляхом направлення їх на офіційну електронну адресу суду;

2) формування, розгляд та рух справ по судових інстанціях, зберігання справ в електронному вигляді;

3) можливість ознайомлення з матеріалами справи в електронному кабінеті;

4) автоматичне оформлення виконавчих документів та направлення їх до виконавчої служби;

5) обмін інформацією між іншими державними органами та установами: прокуратурою, міграційною службою, виконавчою службою, національною поліцією, фіскальними органами, безоплатною вторинною правовою допомогою, прикордонною службою [7].

Проте через відсутність закріплення процедур реалізації зазначеного вище у процесуальному законодавстві і необхідність дублювати документи в паперовому вигляді, електронні форми організації та електронні процедури не знаходять належного поширення. Хоча ці та інші подібні заходи, на наш погляд, тільки сприятимуть підвищенню роботи, у тому числі інституту представництва в адміністративному процесі.

Ще однією необхідною умовою ефективності новацій, як зазначає В. Сердюк, є забезпечення доступності правосуддя та відкритості суду для громадян, що має включати в себе:

1) спрощений та зручний спосіб подання в електронному вигляді заяв, скарг, клопотань, апеляційних, касаційних скарг до відповідного суду;

2) оперативне отримання електронних копій судових рішень учасниками процесу;

3) повноцінне інформування учасників процесу в аспекті одержання будь-якої інформації відповідно до законів «Про звернення громадян» та «Про доступ до публічної інформації» [6], із чим не можна не погодитися.

Загалом, як відмічає З. В. Ромовська, співпраця між судом, окремими суддями та адвокатами в судовому засіданні та поза ним не є безхмарною, у тому числі, на наш погляд, через недосконаліть організаційних і процедурних засад представництва. При цьому автор акцентує увагу на повазі суду до себе як державної інституції і водночас повазі до адвоката, який опинився на території суду, що полягає і в тому, що суд не може нехтувати звичайними потребами адвоката як людини (відсутність місця, де можна чекати на засідання, присісти, відсутність доступу до туалету і т. п). Також мова йде про повідомлення адвоката чи сторони заздалегідь про перенос справ на іншу дату чи час, неетичні суперечки адвоката і судді тощо [4, с. 6-8].

Висновки. Отже, підсумовуючи вищесказане, вважаємо доцільним виділити такі основні шляхи вдосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в контексті судової реформи в Україні:

1) організація формування органів адвокатського самоврядування та їх взаємодії за принципом «знизу-вгору», а не «згори-вниз»;

2) підвищення рівня професійної підготовки та інших вимог до представника; удосконалення процедур складення кваліфікаційного іспиту, проходження стажування, підвищення кваліфікації;

3) посилення контролю та дисциплінарної відповідальності в представницькій діяльності, уточнення підстав і порядку притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності; обов’язкового розміщення інформації про притягнення адвоката до дисциплінарної відповідальності на офіційних сайтах;

4) активізація організаційних форм і процедур здійснення представництва в адміністративному процесі в системі «електронного суду»; забезпечення можливостей її фактичного повсякденного використання (подання в електронному вигляді заяв, скарг, клопотань та необхідних документів; одержання електронної копії процесуального

документу або повістки електронною поштою або смс-повідомленням; ознайомлення з матеріалами справи в електронному кабінеті; повноцінне інформування учасників процесу засобами електронного зв'язку щодо переносу часу і дати судового засідання і т. д.);

5) впровадження процедури медіації в адміністративному судочинстві як додаткового інструменту професійної діяльності представника; її врегулювання процесуальним законодавством; прийняття профільного Закону України «Про медіацію» тощо.

Список використаних джерел:

1. Адвокати назвали 5 перешкод для впровадження медіації. Закон і бізнес. URL: http://zib.com.ua/ua/128354-advokati_nazvali_5_pereshkod_dlya _vprovadzhennya_mediacii_v_.html.
2. Актуальні питання впровадження та здійснення медіації в адміністративному судочинстві. URL: http://www.vaas.gov.ua/news/aktualni-pitannya-vprovadzhennya-ta-zdij snennya-mediaci%D 1 %97-v-administrativnomu-sudochinstvi/.
3. Лисенко Ю. О. Вдосконалення організаційних та процедурних засад здійснення представництва в Україні. Юридичні науки: історія, сучасний стан та перспективи досліджень: міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 13-14 трав. 2016 р.). - К. : Центр прав. наук, дослідж., 2016. С. 124-126.
4. Ромовська З. В. Суд і адвокат: проблеми співпраці. Адвокат. 2013. № 1 (48). С. 6-9.
5. Ситюк В. Медіація та правові перспективи її розвитку в Україні. URL: http://radako.com.ua/news/mediaciya-ta-pravovi-perspektivi-yiyi-rozvitku- v-ukrayini.
6. Сердюк В. За яких умов електронні технології можуть спростити та прискорити розгляд справ. Закон і бізнес. 2017. № 14 (1312). URL: http://zib.com.ua/ua/128322-za_yakih_umov_elektronni_telmologii_mozhut _sprostiti_i_prisk.html.
7. Успіхи та проблеми впровадження проекту «Електронний суд» в Київському районному суді м. Одеси. ЦРЕ: https://kievskiysud.od.ua/press- department/all-news/3824-uspikhi-ta-problemi-vprovadzhennya-proektu.

ЕПІГЕНЕЗ ПРАВ ЛЮДИНИ НА ГРОМАДЯНСТВО І ЙОГО СУТЬ У ЄВРОПЕЙСЬКОМУ ТА СВІТОВОМУ КОНТЕКСТІ

Світлана Товста
адвокат, ст. викладач кафедри правознавства Полтавський інститут економіки і права
kalyna-sv@ukr.net
Тарас Сивовол
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права

Ключові слова: громадянство, філософсько-правова доктрина, натуралізація, принцип вірності, припинення громадянства, свобода руху (пересування), Європейська конвенція про громадянство.

Постановка проблеми. У сучасному світі громадянство – це один із найважливіших та найфундаментальніших теоретико-правових та конституційно-правових інститутів, які визначають правовий статус особи, а також відносини між особою та державою. Відсутність єдиного підходу до належного світоглядно-методологічного осмислення громадянства та опредметнення впливу сучасних способів і механізмів його набуття негативно позначаються на правовій практиці в цілому.

Стан дослідження. Вивченням даної проблематики займалися теоретики та історики права; філософи права; дослідники конституційного, міжнародного та цивільного права. А саме напрацювання науковців України (Л. Альбертіні, Р. Бедрій, І. Дахова, О. Лотюк, О. Поєдинок, М. Суржинський, Н. Шукліна) та світу (Р. Баубюк, Р. Белламі, Дж. Г. Г. Вейлер, М. Вінк, Ю. Габермас, Д. Гітер, Р.-Ж. де Ґроот, Л. Джеймісон, Д. Ебрехем, С. Засен, Е. Ішін, К. Йоппке, С. Каррера, Т. Кассуто, Дж. Г. Керенс, В. Кимліка, Д.

Костакопулу, Т. Г. Маршалл, Л. Орґад, Л. Пілґрем, Дж. Ґ. А. Покок, П. Спіро, Дж. Туллі, А. Шахар, Дж. Шоу, П. Шук та інші), які раніше вивчали правову доктрину громадянства.

Виклад основного матеріалу. Первинно основними критеріями набуття громадянства особою від народження, а звідти і ймовірної ідентифікації особи, були і є право крові (*ius sanguinis*), з яким пов'язують ім'я німецького вченого Й.Ґ. Фіхте, і право ґрунту (*ius soli*), суть якого найяскравіше розкрив його французький опонент Е. Ренан [4, с. 498-503]. Вчені резюмують, що серед цих двох принципів набуття громадянства давнішим, очевидно, є принцип крові [4, с. 546].

Без сумніву, можна стверджувати, що набуття особою громадянства на підставі права крові (*ius sanguinis*) є первиннішим, порівняно із правом ґрунту (*ius soli*). Якщо виникнення цього принципу пов'язують із кровним спорідненням, сім'єю, походженням особи [1, с. 28], то право ґрунту (*ius soli*) набуло популярності в часи Римської імперії та згодом у європейських феодальних державах періоду Середньовіччя.

Розвиток та правниче упредметнення принципу набуття громадянства за походженням на підставі права крові (*ius sanguinis)* пов'язують, насамперед, з іменем німецького філософа XIX століття Йоганна Ґоттліба Фіхте (*Johann Gottlieb Fichte*) та з його концепцією «об'єктивної національності» на підставі крові, раси, мови та етнічності. Остаточного визнання в Європі принцип *ius sanguinis* набув після його законодавчого закріплення у французькому Цивільному кодексі 1804 р. (т.зв. кодексі Наполеона). Тому деякі вчені (П. Вейл) називають принцип набуття громадянства на підставі права крові (*ius sanguinis*) французьким винаходом, а застосування права ґрунту (*ius soli*) – британською традицією. На нашу думку, у цьому є сенс, особливо зважаючи на згадану раніше *Postnati case* 1608 року.

Інші ж вчені, поділяючи це припущення, наголошують, що набуття громадянства за народженням на підставі права ґрунту – це політико-правовий винахід в часи феодалізму, коли всі люди, які народилися на землі феодала, належали та були вірні йому.

Як відомо, основним теоретичним опонентом Й.Ґ. Фіхте та водночас прихильником принципу набуття громадянства за народженням на підставі права ґрунту (*ius soli)* був французький філософ XIX століття Ернест Ренан (*Ernest Renan*). Він пропагував концепцію «суб'єктивної національності», суть якої проявляється у бажанні групи людей, непов'язаних між собою спільною расою, мовою чи етнічністю, жити на певній території на підставі «щоденного плебісциту» (*un plébiscite de tous les jours*). Зокрема саме про таку концепцію він розмірковував у своїй основній праці «Що таке нація? (*Qu'est-ce qu'une nation?*)» 1882 року. Концепція принципу *ius soli* прийшла на зміну принципу *ius sanguinis* у Франції вже у 1889 році, а своє найвідоміше застосування отримала у тій ситуації, коли виникла ситуація із самоідентифікацією мешканців Ельзасу та Лотарингії (німецьких територій, які внаслідок поразки Німеччини у Першій світовій війні відійшли до Франції на підставі виконання положень Версальського мирного договору від 28 червня 1919 року).

В обох випадках громадянство безпосередньо було пов'язане лише з національною ідентичністю, але під різним кутом зору. Однак, у нашому дослідженні ідентифікація особи є тотожна самовизначенню особи, і національна ідентичність є лише елементарною складовою частиною загального поняття, а тому переконані, що початок розвитку концепції сучасного громадянства був запроваджений Ж.-Ж. Руссо у згаданому раніше трактаті «Про суспільну угоду, або принципи політичного права (*Du contrat social ou Principes du droit politique*)» від 1762 року [1, с. 53].

Правдоподібно, що у США важливим для усвідомлення концепції громадянства стало рішення Верховного суду у справі *Dred Scott v. Sandford* (1856). Якщо до рішення у цій

справі громадянство вважалося своєрідними «воротами» і необхідною передумовою для володіння і користування навіть найосновнішими правами та привілеями, то після постановлення цього рішення громадянство почало розглядатися як категорія абсолютно закінчена, що ретельно охороняється законом, а громадянство як статус визначався на підставі відносин домінування, підпорядкування і виключення [3, с. 661].

Існують припущення, що прийняття 14-ої поправки до Конституції США у 1868 році, в якій йшлося про застосування *ius soli* (права ґрунту) як основного принципу набуття громадянства за народженням ця поправка було політико-правовою реакцією на рішення Верховного суду США у справі *Dred Scott v. Sandford*.

На думку багатьох американських фахівців, це рішення є «найгіршим рішенням Верховного суду США», яке узаконило неможливість набуття громадянства США афро-американцями, посиливши їхню безправність, як рабів. Лише два роки пізніше, а саме 9 липня 1868 року, після низки компромісних заходів та специфічної дочасної ратифікації поправки 28 штатами, Державний секретар Вільям Сьюард засвідчив, що ця поправка стала частиною Конституції. Протягом наступних майже ста років її ратифікували ще 9 штатів США (останнім з них 30 березня 1976 року став штат Кентуккі, якщо не брати до уваги те, що Огайо та Нью-Джерсі повторно ратифікували її у 2003 році).

Згадана поправка до американської Конституції взагалі не оперує поняттям «громадянство за народженням», а передбачає, що «всі особи, народжені або натуралізовані у США, і внаслідок цього підпадають під їхню юрисдикцію, є громадянами США і того штату, в межах якого вони проживають».

Класичний приклад застосування положень вищезгаданої поправки можна простежити у справі *United States v. Wong Kim Ark* (1898), народженого у Каліфорнії у батьків, китайських емігрантів, які не були громадянами США [506, с. 146]. Аналіз тексту вищезгаданої поправки підтверджує, що громадянами США за народженням вважаються всі особи, народжені на території США незалежно від раси чи кольору шкіри конкретної особи [4, с. 255-262]. Однак, вважаємо необхідним наголосити, що ця поправка не скасовує положення ст. 2 ч. 1 п. 5 Конституції США. Єдине, що стає цілком очевидно, це те, що «будь-хто, хто набув громадянство після народження в результаті натуралізації, не є громадянином за народженням».

Іншим цікавим прецедентом у контексті застосування конституційно-правового інституту громадянства є рішення Верховного суду США у справі *Elk v. Wilkins* (1884), в якому йшлося про те, що діти американських індіанців, народжені на території США, не є громадянами США за народженням (саме таке трактування існувало у США до прийняття Акта про громадянство американських індіанців 1924 року) [2, с. 6].

Вважаємо, що дослідження витоків концепції громадянства та аналіз еволюції цього поняття заслуговує додаткового вивчення, будучи одним із основних сучасних європейських гуманітарних стандартів та відіграючи пріоритетну роль у здійсненні самовизначення особи. Деякі сучасні вчені вважають набуття громадянства за походженням на підставі права крові (*ius sanguinis*) певним анахронізмом, який в окремих державах західної ліберальної демократії є тотожним тим давнім феодальним привілеям, які виникають у людини від народження та успадковуються від її батьків.

Відомо, що набуття особою громадянства за народженням на підставі *безумовного права ґрунту* (*unconditional ius soli*) допускається винятково в більшості американських держав (Аргентині, Бразилії, Канаді, Мексиці, США тощо), а також у Пакистані та Танзанії. В інших державах (Австралії, Ірані, Ірландії, Німеччині, Новій Зеландії, Об'єднаному Королівстві, ПАР, Тайланді, Тунісі, Франції та Чилі) набуття особою громадянства за народженням існує на підставі *права ґрунту з обмеженнями* (*ius soli with*

restrictions). В Індії, до прикладу, набуття особою громадянства за народженням на підставі права ґрунту є заборонене. В решті держав (більшості держав світу) набуття особою громадянства за народженням на підставі права ґрунту допускається за певних умов або використовується комулятивно (разом із правом крові).

Якщо порівнювати ці два принципи набуття громадянства між собою та визначити їхній вплив на суспільство, то варто наголосити, що набуття особою громадянства за походженням на підставі права крові (*ius sanguinis*) спрямоване, вочевидь, на збереження етнічного гомогенного середовища всередині держави та етнічної ідентичності діаспори. Маємо на увазі тих людей, які були вимушені виїхати за межі держави внаслідок війни, геноциду, безробіття чи інших об'єктивних обставин. У такому сенсі йдеться, насамперед, про Болгарію, Вірменію, Грецію, Ізраїль, Іспанію, Італію, Україну, Угорщину, Хорватію, Японію тощо.

З іншого боку, набуття особою громадянства за народженням на підставі права ґрунту (*ius soli*) спроектоване на легалізацію емігрантів, представників національних меншин, які свідомо (у пошуках кращої долі) чи вимушено (в результаті трансферту громадянства) опинилися всередині держави, а також на їхню інтеграцію у суспільство.

Підтримка того чи іншого принципу набуття громадянства, на нашу думку, має значно глибший і прихований зміст, оскільки, зазвичай, йдеться про збереження національної ідентичності.

Важливою правовою підставою для формулювання класичної концепції громадянства вважаємо рішення Міжнародного суду справедливості ООН у справі *Nottebohm* (*Lichtenstein v. Guatemala*) від 1955 року, де у п. 23 йдеться про громадянство як про «реальний та ефективний правовий зв'язок між державою та особою, який існує як на підставі інтересів та почуттів, так і взаємних прав та обов'язків, а також укорінення (інтеграції та інклюзії у суспільство), сімейних зв'язків, намірів на найближче майбутнє» [5, с. 3].

Суть цієї справи стосувалася дипломатичного захисту Фрідріха Ноттебома, який народився у 1881 році у Гамбурзі (Німеччина). У 1905 році він емігрував до Ґватемали, де займався бізнесом разом зі своїми братами. Ноттебом прожив у Ґватемалі як постійний мешканець до 1943 року, не маючи громадянства цієї латино-американської держави. Час від часу він відвідував Німеччину та одного разу їздив до Ліхтенштайну, щоб зустрітися з братом, який туди переїхав у 1931 році та отримав громадянство цього європейського князівства.

У 1939 році Ноттебом знову поїхав до Ліхтенштайну та подав заяву до відповідних органів держави про набуття громадянства Ліхтенштайну у зв'язку із натуралізацією. Відповідь на запит була позитивною і Ноттебом набув громадянство Ліхтенштайну у зв'язку із натуралізацією (присягнув на вірність князівству у жовтні 1939 року), а тому відповідно до тодішнього законодавства Німеччини він втратив своє німецьке громадянство за народженням.

У січні 1940 року він повернувся до Ґватемали на підставі свого паспорта, виданого органами князівства Ліхтенштайн, та повідомив місцеві органи влади Ґватемали про ці зміни в його правовому статусі. Однак, влада Ґватемали продовжувала ставитися до нього як до громадянина Німеччини, з якою перебувала у стані війни з січня 1941 року. Відомо, що Ноттебом був заарештований у 1943 році та переправлений до США, де пробув у таборі військовополонених до 1946 року. Все його майно було конфісковане урядом Ґватемали, а уряд США заарештував усі банківські рахунки його фірми у США та наявні на них кошти. Згодом, у 1950 році, уряд США повернув Ноттебому та його сім'ї половину заарештованих коштів, однак уряд Ґватемали цього не зробив аж до 1962 року, коли після

смерті Ноттебома повернув його спадкоємцям 16 кавових плантацій. Ноттебом після звільнення з табору полонених у США жив у князівстві Ліхтенштайн.

У 1951 році уряд князівства Ліхтенштайн від імені Ноттебома подав позов проти Ґватемали до Міжнародного суду ООН, зважаючи на те, що уряд Ґватемали діяв усупереч канонам міжнародного права щодо Ноттебома, як громадянина Ліхтенштайну, та його власності, а тому повинен відшкодувати всі завдані йому збитки (з огляду на заарештоване та конфісковане рухоме та нерухоме майно) та компенсувати незаконний арешт.

Міжнародний суд ООН встановив, що питання щодо громадянства та умов (вимог) його набуття лежить абсолютно у площині національного законодавства. Дискусійною (конфліктною) є ситуація, коли одна і та ж сама особа має громадянство двох держав, оскільки важко визначити, котре громадянство є пріоритетнішим. Тому, визначаючи сутність громадянства, Міжнародний суд ООН наголосив на опредметненні громадянства як реального та ефективного правового зв'язку між державою та особою, який проявляється у сильнішому фактичному зв'язку (постійне місце проживання, сімейні відносини, участь в органах публічної влади тощо).

Чи не вперше розуміння громадянства саме як «ефективного правового зв'язку» між державою та особою була озвучене Гершем Ляутерпахтом (*Hersch Lauterpacht*) під час 216-го засідання Комісії міжнародного права ООН у 1953 році на тему «Громадянство як національність включно з безгромадянством (англійською *Nationality including statelessness*)», що і стало певною науково-правовою підставою для вищезгаданого рішення Суду.

Після закінчення Другої світової війни питання громадянства та його вплив на взаємовідносини між особою та державою неодноразово викликали численні дискусії, про що до прикладу свідчать окремі думки суддів згаданого вище Суду Г. Клаестад (*Helge Klaestad*) від Норвегії та Дж. Ріда (*John Read*) від Канади, а також судді *ad hoc* від Швейцарії П. Ґуґенгайма (*Paul Guggenheim*) щодо раніше згаданого рішення Міжнародного суду справедливості ООН у справі *Nottebohm*.

Голова Верховного суду США Ерл Воррен (*Earl Warren*), висловлюючи свою окрему думку до рішення Верховного суду США у справі *Perez v. Brownell* (1958 року), писав, що «громадянство є основним правом людини, яке є нічим іншим, ніж право мати права». Українські дослідники у сфері громадянства стверджують, що ця фраза «надзвичайно влучно характеризує роль громадянства для індивіда, адже саме своїх громадян (а не іноземців або апатридів) держави наділяють найбільшим обсягом прав, включаючи можливість участі особи в управлінні державою безпосередньо або через систему представницької демократії» [3, с. 281-290]. Однак, зовсім нещодавно, зважаючи на зростаючу міграцію, тоді ще прем'єр-міністр Об'єднаного Королівства Тереза Мей наголосила, що «громадянство більше не є правом, а є привілеєм».

Список використаних джерел:

1. Габермас Ю. Громадянство і національна ідентичність / у книзі: Умови громадянства: Зб. ст. // Під редакцією Варта ван Стінбергена: Пер. з англ., передмова та примітки Іваненко О.О. Київ: Український Центр духовної культури, 2005. С. 49–70 (С. 53)
2. Європейська конвенція про громадянство ETS N 166 від 06.11.1997 року. Офіційний вісник України від 02.08.2010 р., 2010 р., № 56, / № 41, 2006, ст. 2720 /, стор. 59, стаття 1917
3. Поєдинок О. Неконвенційне право? Право на громадянство в практиці Європейського суду з прав людини та Європейської комісії з прав людини / Сучасні проблеми міжнародного права. Liber Amicorum до 60-річчя проф. М.В. Буроменського : моногр. / авт.кол.; за ред. В.М. Репецького та В.В. Гутника. Львів; Одеса : Фенікс, 2017. С. 281–290.

4. Софінська І.Д. Концепція громадянства: проблеми застосування та перспективи вдосконалення. Правова держава. Випуск 27. К.: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України. 2016. С. 498–503
5. Софінська І.Д. Громадянство США: конституційно-правовий інститут, явище чи «американська мрія»? / Сполучені Штати Америки у сучасному світі: політика, економіка, право, суспільство. Ч. 1 : зб. матеріалів ІІ міжнародної науково-практичної конференції (м. Львів, 15.05.2015) / упоряд. Калитчак Р.Г., Зазуляк З.М. – Львів: Центр американських студій ФМВ ЛНУ ім. І, Франка, 2015. С. 255–262.
6. Софінська І.Д. Ефект консюмеризму в концепції громадянства. Держава і право: Збірник наукових праць. Юридичні і політичні науки. Київ: Ін-т держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2016. Вип.: 71. С. 203–214.

УДК343.824

МОДЕЛЬ ПСИХОЛОГІЧНИХ ОСОБЛИВОСТЕЙ ОСОБИСТОСТІ ЗАСУДЖЕНИХ У МІСЦЯХ ПОЗБАВЛЕННЯ ВОЛІ І ЇЇ ЕКЗИСТЕНЦІАЛЬНИЙ ВИМІР

Василь Трубников
д.ю.н., професор, професор кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права
trubnikovvasilij@gmail.com

Вступ. E*кзистенційний підхід* як синтез ідей, принципів і концептів екзистенційної філософії та екзистенційної психології потрібно розглядати як методику у діяльності психолога (пенітенціарного працівника), тобто мова йде про прикладну психологію у межах пенітенціарної системи, яка досліджує закономірності психосоціальної діяльності особи, котра відбуває покарання, і вивчає можливості її ресоціалізації [1]. До речі, наукові дослідження, присвячені екзистенційному підходу в психології пенітенціарної сфери, мають фрагментарний характер та потребують свого поглиблення та розширення. А що стосуються ефективності організації освіти у місцях позбавлення волі, то вона повинна обґрунтована з гуманістичних позицій.

Мета статті. Перед нами стоїть завдання шляхів пошуку і підбору оптимальних підходів для дослідження практичної дослідницької діяльності психологічних особливостей засуджених в умовах позбавлення волі. Вирішення цього завдання, на наш погляд, можливо шляхом побудови теоретичної моделі особистості засуджених для практичної дослідницької діяльності з позицій комплексності, системності, цілісності психологічних особливостей, засуджених в умовах позбавлення волі.

Результати дослідження. Серед безлічі існуючих в області психології розроблених структур, ми вибрали як найбільш підходящу для нашого дослідження модель, запропоновану Петьковим В.А., в основу якої він поклав підтримувану переважною більшістю вчених, структуру особистості К.К. Платонова, яка висвітлює особистість в трьох площинках: біологічної, когнітивної, психосоціальної. До біологічної підструктури відносяться такі показники: вік, стать, темперамент; до когнітивної площині - розумові здібності і психічні пізнавальні процеси, включаючи конкретну організацію мислення, до яких відносяться сприйняття, пам'ять, процеси вирішення завдань, мова, судження, уяву; до психосоціальної площині належать якості і властивості особистості, соціальні навички, індивідуальний стиль поведінки і емоційного реагування.

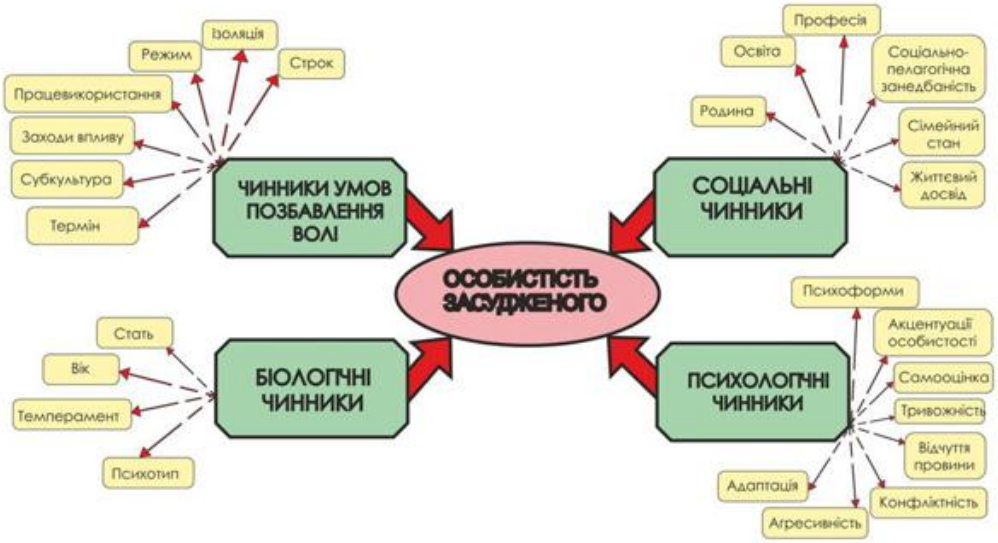

Мал. 1. Модель особливостей особистості засуджених в місцях позбавлення волі

Крім біологічних і соціальних факторів в модель окремим блоком включені психологічні чинники, а також розширено соціальний блок і блок умов позбавлення волі. Кожен з цих блоків забезпечить схему розуміння психологічних особливостей особистості засуджених безпосередньо в умовах ізоляції. Так, в біологічний блок було включено наступні показники: стать, вік, темперамент, психотип - оскільки вони дають можливість врахувати вроджені прояви особистості і можливість їх впливу на формування асоціальної поведінки. У соціальний блок увійшли зовнішні показники, що впливають на прояви особистості: наявність сім'ї, освіти та професії, рівень соціально-педагогічної занедбаності, сімейний стан - наявність власної сім'ї і дітей, і життєвий досвід. Ці показники дають можливість визначити вплив соціальних чинників на особистісні прояви засуджених [2].

Але, в той же час, замало знатипсихологічніособливості особистості засуджених в місцях позбавлення волі, його зовнішню поведінку, недостатньо осягнути, як саме той відхиляється від встановлених правил поведінки. Психолог повинен прагнути зрозуміти внутрішній світ засудженого-пацієнта.

Внутрішній світ, смислова сфера особистості пов’язує її з реальністю світу як цілого та регулює її життєдіяльність відповідно до системи відносин особистості зі світом [3]. Але в цю схему не вкладаються прояви такого взаємозв'язку через такі важковловимі феномени, як відповідальність, свобода і духовність. Труднощі їх розуміння випливають з того, що в особистості ми не знайдемо таких структур, які б можна було назвати «свобода», «відповідальність», «духовність». Це не елементи або підструктури особистості, це форми і способи її існування, іноді їх називають властивостями особистості. Саме ці властивості являються стійкими характеристиками особистості, які в процесі її становлення і розвитку поступово займають провідне місце, стають стрижнем життєдіяльності особистості, визначаючи її спрямованість.

Відповідальність. Поняття відповідальності сьогодні має безліч тлумачень. Це пов’язано насамперед з тим, що проблема відповідальності є міждисциплінарною. Вона включає в себе і формальний або юридичний аспект (відповідальність перед законом), і власне особистісний - філософський і психологічний, в якому також можна виділити як мінімум дві сторони: відповідальність в сенсі нормативності, слухняності, соціального боргу; відповідальність як відповідальність перед самим собою. У першому випадку відповідальність відображає підзвітність суб'єкта в плані реалізації ним вимог суспільства

з подальшим застосуванням санкцій в залежності від ступеня провини або заслуг. Отже, відповідальність виступає тут як засіб зовнішнього контролю та зовнішньої регуляції діяльності особистості, яка виконує належне всупереч своєму бажанню. Таку відповідальність можна назвати зовнішньої. У другому випадку відповідальність відображає ставлення до самого суб'єкту, його схильність, прийняття, готовність здійснити належне [4]. Тут відповідальність служить засобом внутрішнього контролю (самоконтролю) і внутрішньої регуляції (саморегуляції) діяльності особистості, яка виконує належне на свій розсуд, свідомо і добровільно (внутрішня відповідальність).

Людина повинна відчувати, що він, і тільки він повністю відповідає за своє життя у всіх її поточних аспектах. У психології відповідальність виступає як властивість особистості, а сенс життя - як показник, в значній мірі характеризує духовну наповненість буття конкретної людини. Суб'єктивне переживання людиною наявності сенсу життя пов'язано, як правило, з усвідомленням нею відповідальності за результати своєї діяльності [5]. Відсутність цілей в сьогоденні і в далекому майбутньому позбавляє суб'єкта від якої б то не було відповідальності. Тому потреба знайти сенс, мету у житті може трансформуватися в потребу бути відповідальним за події як сьогодення, так і майбутнього.

Прийняти на себе відповідальність - значить усвідомити свою причетність і готовність діяти, незважаючи на обставини, часто навіть всупереч їм, змінювати щось у собі або навколишньої реальності. Така відповідальність є головною умовою конструктивної діяльності, активності суб'єкта, а отже, і його постійного розвитку. Важливо й інше - відхід від відповідальності, заперечення проблем; агресивні реакції найчастіше пов'язані зі спробами зняти з себе особисту відповідальність. Такі реакції, як алкоголізм, депресія, відображають нездатність (взагалі або в даний момент) суб'єкта впоратися з труднощами, що відбуваються в житті.

Відповідальна за характером людина не цинічна, не ворожа, податлива, слухняна, витривала, товариська, спокійна, розважлива, успішно вчиться. Спільними для всіх цих супутніх відповідальності якостей являються нормативність особистості, її лояльність до групових стандартів і старанність у виконанні своїх обов'язків [6].

Таким чином, відповідальність – здійснюваний в різних формах внутрішній або зовнішній контроль над діяльністю, що відображає соціальне, морально-правове ставлення до суспільства, що виражається у виконанні прийнятих моральних і правових норм і правил, свого боргу.

Свобода особистості. Свобода особистості не в тому, що вона не визначається ніякими зовнішніми причинами та умовами, а в тому, що, активно використовуючи зовнішні причини, ситуації і свої психофізіологічні особливості, людина сама створює свою особистість своїми вчинками. При цьому людина постійно знаходиться в певному суспільстві і, природно, відчуває його величезний вплив. Тут ми знаходимо тісний взаємозв'язок поняття «свобода» і активності особистості.

Свобода як якийсь прояв активності контролюється і в будь-якій її точці може бути насильно припинена, змінена або звернена в іншому напрямку. Внутрішня несвобода людей проявляється насамперед у нерозумінні діючих на них зовнішніх і внутрішніх сил, а також у відсутності орієнтації в житті і в нерішучості. Шлях становлення свободи - це набуття права на активність і ціннісних орієнтирів особистісного вибору. Відповідно дефіцит свободи може бути пов'язаний з від-відсутністю чітких ціннісних орієнтирів і з нерішучістю, нездатністю втручатися в хід власного життя [7].

Найсуттєвіша, духовна позиція, бо в кожному випадку людина зберігає свободу і можливість вирішувати самому на користь або проти впливу оточення.

Людина страждає від тягаря свободи. Він не хоче бути «вільним», він хоче мати якісь відносини, вступати в якесь спілкування з людьми, а навколишній світ не надає йому цієї можливості - і в результаті люди самотні. З одного боку, людина прагне до незалежності, з іншого - хоче уникнути цієї незалежності, так як вона призведе до відчуження - втечі від свободи. Виходить, що, отримав свободу, ми самі ж намагаємося її обмежити. Справа в тому, що багато людей обтяжуються свободою, оскільки вільна людина неминуче бере на себе величезний тягар відповідальності.

Сутність свободи особистості полягає в подоланні всіх залежностей, які заважають їй гармонійно, цілісно розвиватися.

Духовність. Духовність як свобода і відповідальність – це не особлива структура, а певний спосіб існування людини. Суть його полягає в тому, що на зміну ієрархії вузькоособистих потреб, життєвих і особистісних цінностей, визначально прийняття рішень у більшості людей, приходить орієнтація на широкий спектр загальнолюдських і культурних цінностей, які не перебувають між собою в ієрархічних відносинах, а допускають альтернативність. Духовність суб'єкта являє собою відповідальне прийняття і проходження вищим зразкам сукупної людської культури, засвоєння вищих цінностей родового буття людини як своїх власних. Без духовності неможлива свобода, оскільки відсутній вибір.

У повсякденному житті духовність часто ототожнюється з інтелігентністю і моральністю. Прояв духовності багато хто бачить у відданості традиціям, культурним реліквіям. У поняття духовності нерідко привносять магічний, містичний, релігійний сенс.

Проблема духовності особистості як в психологічній науці, так і в філософії тісно пов'язана з багатьма проблемами, зокрема з проблемами самосвідомості, самовизначення і сенсу життя.

Якщо узагальнити позиції вчених у визначенні феномена духовності, то можна відзначити, що однозначного його тлумачення в науці немає, але є якийсь загальний момент для різних точок зору, що полягає в тому, що духовність - атрибут психічного, найвищого ступеня його розвитку. Духовність виражається в цінностях, які трансформуються в певні цілі. Можна сказати, що духовність «супроводжує», опосередковує людський розвиток.

На закінчення хотілося б відзначити, що, можливо, в структуру особистості входять не тільки названі вище, але і всі психічні процеси - такі як відчуття, сприйняття, пам'ять, мислення та інші, - але лише в тому випадку, якщо це відноситься до даної конкретної особистості.

Якщо ми спробуємо охарактеризувати всю особистість в цілому, тоді ми зіткнемося з характером, потребами, цінностями, світоглядом, спрямованістю, відносинами, установками, ролями, віповідальністю, настроєм і всім тим, що ще відноситься до поняття особистості як суб'єкта соціальних відносин.

Висновки. Суттєві зміни у системі політичних і суспільних відносин в Україні, зумовлені об’єктивними тенденціями їх удосконалення та соціально-економічними перетвореннями, ставлять як життєво необхідну вимогу розбудову освіти на гуманістичних засадах. З огляду на це виникають нові проблеми забезпечення та удосконалення умов навчання. Це все стосується не тільки підвищення ефективності класичної освіти, а нам потрібно звернутися до новітніх технологій в освіти, які були б співзвучні сьогоденню і дозволили підвищити ефективність навчання засуджених в місцях позбавлення волі.

Реформування кримінально-виконавчої системи України в пенітенціарну – тривалий процес, який вимагає не тільки значних фінансових ресурсів, а й передусім світоглядної переорієнтації персоналу. Перенесення акценту діяльності кримінально-виконавчої служби з виконання покарання, призначеного судом, на ресоціалізацію засудженого, його повернення в суспільство як повноправного члена спільноти, покладає велику відповідальність на адміністрацію установи виконання покарань, а більш всього на начальників відділень соціально-психологічної служби та психологів колонії. Саме психолог може визначити те, наскільки свідомим є визнання злочинцем своєї провини, а розкаяння щирим.

Поряд з правовими аспектами діяльності кримінально-виконавчої служби України багатьма вченими досліджуються соціально-педагогічні, філософські, психологічні, навіть психіатричні проблеми. Всі вони в той чи іншій мірі стосуються правових особливостей, пов’язаних з наданням засудженим психологічної допомоги.

В процесі виховного впливу на засудженого ми повинні використовувати, керуватися екзистенційно-гуманістичним підходом до виховання і освітнього навчання особистості. Ця концепція виділяє власний розвиток людини як його головне завдання, відводячи йому роль суб'єкта в вихованні та вдосконаленні своєї особистості. Для виховання особистості важливо, щоб людина не виступав як річ, що формується за принципами корисності або необхідності. Сучасна освіта потребує нового відкритого знання про людину. Відкритість науково-педагогічного знання як основна його характеристика відображає дослідницьку потреба в розширенні уявлень про розвиток конкретної особистості, її внутрішнього світу, глибинних переживаннях в спілкуванні з іншою людиною. У зв'язку з цим становлення нового педагогічного мислення за допомогою дослідження ідей екзистенціальної психології набуває особливого змісту для вирішення проблем самоздійснення особистості, творчості, здобуття свободи і вміння нести за неї відповідальність, розвитку духовності, виховання совісті, здатності любити.

Перед нами стоїть завдання шляхів пошуку і підбору оптимальних підходів для дослідження практичної дослідницької діяльності психологічних особливостей засуджених в умовах позбавлення волі. Вирішення цього завдання, на наш погляд, можливо шляхом побудови теоретичної моделі особистості засуджених для практичної дослідницької діяльності з позицій комплексності, системності, цілісності психологічних особливостей, засуджених в умовах позбавлення волі.

Серед безлічі існуючих в області психології розроблених структур, ми вибрали як найбільш підходящу для нашого дослідження модель, яка висвітлює особистість в трьох площинках: біологічної, когнітивної, психосоціальної. До біологічної підструктури відносяться такі показники: вік, стать, темперамент; до когнітивної площині - розумові здібності і психічні пізнавальні процеси, включаючи конкретну організацію мислення, до яких відносяться сприйняття, пам'ять, процеси вирішення завдань, мова, судження, уяву; до психосоціальної площині належать якості і властивості особистості, соціальні навички, індивідуальний стиль поведінки і емоційного реагування.

Але, в той же час, замало знати психологічні особливості особистості засуджених в місцях позбавлення волі, його зовнішню поведінку, недостатньо осягнути, як саме той відхиляється від встановлених правил поведінки. Психолог повинен прагнути зрозуміти внутрішній світ засудженого-пацієнта.

І це завдання ми можемо вирішити за допомогою екзистенціального підходу в психології, з’ясувати такі властивості особистості як «свобода», «відповідальність», «духовність», що розкривають внутрішній світ засудженого і які в процесі її становлення

і розвитку поступово займають провідне місце, стають стрижнем життєдіяльності особистості, визначаючи її спрямованість.

Список використаних джерел

1. *Коновалова В.О.* Юридична психологія: [підруч.] / В.О. Коновалова, В.Ю. Шепітько; 2-ге вид., перероб., і доп. - Харків: Право, 2008. - 240 с.
2. Петьков В.А. Модель психологічних особливостей особистості засуджених у місцях позбавлення волі //Режим доступу:https://cyberleninka.ru/article/n/analiz-glavnyh-komponentov-struktury-lichnosti-osuzhdennyh-v-usloviyah-lisheniya-svobody.
3. *Аверин В.*А. Психология личности: Учебное пособие. - СПб.: Изд-во В.А. Михайлова, 2001. – 191 с.
4. Дружинин В.Н. Психология общих способностей: учебное пособие для бакалавриата, специалитета и магистратуры / В.Н. Дружинин. - 3-е изд. - Москва: Издательство Юрайт, 2019. - 349 с.
5. Додонов Б.И. Гармоническое развитие и типологическое своеобразие личности. - В кн.: Психология формирования и развития личности / Под ред. Л.И. Анцыферовой. - М., 1981. - С. 284-305.
6. Райгородский Д.Я. Психология и психоанализ характера. Хрестоматия по психологии и типологии характеров. - Самара: Издательский Дом «БАХРАХ-М», 2007. - 640 с.
7. *Леонтьев Д.А.* Очерк психологии личности. - М.: Смысл, 1993.- 43 с.

ПРОВЕДЕННЯ ЦЕРКОВНО-СУДОВОЇ РЕФОРМИ НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ ДРУГОЇ ПОЛОВИНИ XIX – ПОЧАТКУ XX СТОЛІТТЯ

Філінюк Іван Георгійович
суддя Південно-західного апеляційного господарського суду

З організаційним розвитком християнських громад, появою управлінського апарату, який починав розбудовуватися за ієрархічним принципом, право судочинства поступово переходить до визначеного кола церковних ієрархів – єпископів. Надалі, з набуттям християнством статусу державної релігії та посиленням її ролі у економічному та політичному житті суспільства, церква спромоглася юридично закріпити за собою право на існування власного суду, а також отримала судовий імунітет, який забезпечував невтручання світських судових органів у справи , що стосувалися її членів, а також справи мирян, які були віднесені до виключної юрисдикції церковного суду.

На українських та російських землях церковні суди виникають внаслідок прийняття наприкінці X ст. християнства в якості офіційної релігії та отримують юридичне закріплення у церковних статутах Володимира та Ярослава. З цього часу церковні суди залишалися невід'ємним елементом вітчизняної судової системи впродовж багатьох віків і лише загальний занепад церкви на початку XX ст., що був викликаний появою нової. радянської моделі держави та суспільства, перервав їх функціонування.

Основним нормативним актом, що регулював на той час діяльність православної церкви в Російській імперії був затверджений у 1721 р. Петром I "Духовний регламент", а також прийнятий у 1841 р. „Статут духовних консисторій". Крім того, існували чисельні документи вищих органів влади та самої церкви, які дослідники, як правило, позначають терміном "некодифіковане церковне законодавство" [1,с.337]. Наприкінці XIX ст. ряд науковців, намагаючись систематизувати діюче церковне законодавство, видали серію збірників, які містили основні документи, що регулювали діяльність представників та структур духовного відомства [2; 3; 4]. Аналіз цих документів дає змогу скласти загальне уявлення про систему та юрисдикцію духовних судів у Російській імперії наприкінці XIX – на початку XX ст.

Найвищою судовою інстанцією у системі церковних судів виступав Священний Синод (Духовна колегія)–вищий державний орган церковно-адміністративної влади Російської імперії, що замінив собою на початку XVIII ст. патріарха в частині

загальноцерковних функцій та зовнішніх зносин. Священний Синод повинен був вирішувати в якості апеляційної інстанції справи, що розглядалися нижчими церковними судами, а також в окремих випадках, виступати в якості суду першої інстанції. Цей висновок щодо ролі та місця Священного Синоду в ієрархії духовних судових установ підтверджується і характером справ, що були віднесені до його відання.

По-перше, Священному Синоду належало виключне право розглядати справи з звинувачення вищих церковних ієрархів (архіреїв, членів Священного Синоду та синодальних контор, протопресвітерів) у порушенні правил та обов'язків церковної служби та вчиненні кримінальних злочинів, що були підвідомчі церковному суду. Крім того, він був єдиною судовою інстанцією, що розглядала суперечки між церковними установами з приводу невиконання незаперечних зобов'язань[4, с. 75; 5, с. 118].

По-друге, Священний Синод виступав другою і, разом з тим, кінцевою інстанцією у всіх судових справах, що розглядалися у нижчих церковних судах.

По-третє, на ньому розбиралися справи духовні, що підпорядковували до цього суду Патріаршому, як-то: богохульні, єретичні, справи розкольників, чаклунів, про шлюби з недієздатними особами або особами, які мали близькі ступені спорідненості, справи про примус до шлюбу дітей з боку батьків, а також залежних людей від волі їхніх господарів; справи щодо насильного постригу у монастирі, про невиконання християнських обов'язків і, нарешті за злочини проти благочестя. Особливо значною була категорія справ, які стосувалися розірвання шлюбів, не дивлячись на спроби Синоду частково розвантажити себе шляхом передачі окремих справ на розгляд нижчих інстанцій. По-четверте, у виключній юрисдикції Священного Синоду знаходилися справи пов'язані з вчиненням проступків релігійного характеру, за які на осіб духовного звання чи мирян повинні були накладатися найтяжчі церковні покарання (анафема) [4, с. 75; 5, с. 119].

До 1861 р. вищий церковний суд поєднував у собі також і функції вищого доменіального суду – церква була одним з найбільших феодалів і їй, як і усім іншим феодалам, належало право здійснення судочинства над залежним населенням. Синодському суду підлягали селяни архієрейських і монастирських вотчин, а також посадові особи, які здійснювали управління маєтностями у всіх справах, крім карних. З проведенням селянської реформи та ліквідацією значної частини форм особистої залежності це право церкви було втрачено.

Щодо другої ланки церковної судової системи, то більшість дослідників, які займалися вивченням цього питання, традиційно відносять до неї єпархіальні суди [1, с. 101]. У деяких дореволюційних виданнях зустрічається думка, що існувала спеціальна церковна судова установа, яка обіймала проміжну позицію між Священним Синодом та єпархіальним судом [5, с. 22]. Проте матеріалів про діяльність цієї Колегії, її структуру, повноваження, дослідниками не виявлено. Можливо лише спрогнозувати, що з часом вона була злита з канцелярією Священного Синоду і втратила самостійне значення.

Центральною фігурою в системі управління єпархією виступав архієрей: він відповідав за стан віри та моральності у межах єпархії, наглядав за діяльністю духовенства, правильністю відправлення обрядів та служб, керував чисельними духовними установами та очолював церковний суд. Від нього значною мірою залежав рівень успішності впровадження на місцях рішень центральної влади. Зрозуміло, що для того, аби мати в особах єпархіальних архієреїв провідників потрібної лінії, центральна влада намагалася контролювати кадрові ротації на цьому рівні і прагнула впливати на вибір кандидатури архієрея. Значущість цієї ланки церковної ієрархії стала причиною

того, що головною дієвою особою у справі призначення архієреїв був навіть не Синод, а імператор.

Повноваження архірея в здійсненні судочинства на місцях були достатньо вагомими. В якості суду першої інстанції він мав переважне право судити всіх осіб його пастви у релігійно-моральних справах, накладати на грішників, для їхнього виправлення, спеціальні покарання (єпитимії). Особливому суду архієрея підлягали служителі Церкви його єпархії. Він судив їх як за провини й злочини, пов'язані як з їхньою посадовою діяльністю, так і за аморальні вчинки, що йшли проти з саном священнослужителя. Архірей мав право не тільки накладати на винних служителів Церкви зазначені в законі єпитимії й штрафи, але й зміщати їх з посади, тимчасово забороняти виконання духовних обрядів, і зовсім позбавляти їх, в судовому порядку «по суду», церковних ступенів.

Архієрейський суд виконував і функції апеляційної інстанції, оскільки архірей, будучи за церковними канонами архіпастирем, мав право змінити або скасувати вирок духовного суду, що був винесений підлеглими йому пастирями.

Обсяг фактичних владних повноважень архіреїв відрізнявся від тих, що були передбачені класичними канонами церковного права. У процесі централізації церковної влади єпископи були позбавлені права накладати на винних покарання у вигляді анафеми (відлучення від церкви) і цей вид церковного покарання накладався виключно за розпорядженням Синоду.

З вищезазначеного слід зробити висновок, що у сферу відання архіреїв входив дуже значний перелік справ, і одноосібно здійснювати судочинство він не мав жодної можливості. Тож, на практиці за архіреєм залишалося лише затвердження вироку, а сам розгляд справи і прийняття рішення у ній здійснювалося духовною консисторію. У науковій літературі з цього приводу триває дискусія щодо проблеми підконтрольності консисторій архіреям та фактичній відсутності колегіального обговорення та прийняття рішення. Частина дослідників вважає, що цілковите підпорядкування консисторії архіреям робило її не самостійним органом управління та судочинства, а звичайною канцелярією при управителі єпархії. Практика суспільно-політичного життя Наддніпрянської України поч. XX ст. засвідчує, що побоювання щодо можливості використання архіреями церковного суду як карального апарату у боротьбі з місцевим духівництвом, виявились цілком справедливими. Досить часто, захищаючи інтереси своєї пастви священнослужителі вступали у конфлікт з державними інтересами, які відстоювалися їх керівництвом. І саме церковний суд виступав як інструмент боротьби з непокірними.

Список використаних джерел:

1. Зырянов Н.П. Русские монастыри и монашество в XIX – начале XX века / Н.П. Зырянов. – М. : Вербум, 2002. – 319 с.
2. Из общественной хроники // Вестник Европы. – 1907 – № 8. – С. 842.
3. Ивановский В.В. Русское государственное право: Вып. 3: Местные установления, история их и современная организация губернских установлений; Вып. 4: Установления окружного управления; Вып. 5: Местные установления окраин: Финляндия. Царство Польское. Кавказ. Туркестан. Сибирь; Вып. 6: Местные установления общественного управления; Вып. 7: Государственная служба. Верховная власть и ее органы. – Т. 1. – Ч. 2. / В.В. Ивановский. – Казань: Тип. Имп. ун-та, 1896. – 681 с.
4. Извлечение из Отчета обер-прокурора Св. Синода за 1870 г. –СПб.: б.м., 1871. 320 с.
5. Извлечения из отчетов по епархиальному управлению за 1861 год // Херсонские епархиальные ведомости. – 1862. – № 10. – С. 90 – 102.

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ ПРАВОВОЇ

ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

Харченко Наталія Петрівна
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Університет Короля Данила
ha3094374@gmail.com
Науковий керівник: Зварич Роман Васильович
д.ю.н., доцент, професор кафедри теорії та історії держави і права,
Університет Короля Данила

Говорячи про політичну діяльність, ми усвідомлюємо, що вона пов’язана з політикою держави. Термін «політика» походить від давньогрецького слова «polis» (місто-держава) та його похідних: «politike» (мистецтво управляти державою), «politeia» (конституція), «polites» (громадяни), «politica» (державний діяч) та ін. [1].

Еволюція політичної діяльності бере початок з кінця 50-х-початку 60-х років XX століття, коли було сформовано теоретичні положення про політичну організацію суспільства. Згодом це поняття набуло значення самостійної категорії. У другій половині 60-х років з’явилися філософсько-соціологічні дослідження цієї проблеми. Так, професор А. Бєлих виходив з того, що класам, партіям, народам, націям, трудовим і сімейним колективам, особистостям притаманна політична суть. На його думку, всі вони як носії політичних відносин, а також вся система політичних відносин між ними стосовно влади в сукупності складають політичну організацію суспільства. Переваги цього підходу – в ширшій і диференційованій інтерпретації політичної організації суспільства. Елементами її змісту тут виступають не тільки державні та громадські організації, а й усі без винятку види колективів людей і всі відносини між ними [5, 127].

Вдалим, на наш погляд, є тлумачення політики О. Скакун, яка під нею розуміє систему відносин між людьми та їх об’єднаннями з приводу влади, держави, демократії. Боротьба за владу та її утримання, участь у справах держави, формування і функціонування інститутів демократії – це сфера політики [3, 235-236].У даному визначенні автор акцентує увагу саме на активній діяльності людей та їх об’єднань, не обмежуючись, при цьому, лише колом суб’єктів політики. О. Скакун виділяє й об’єкт політики – владу, державу, демократію.

М. Матузов під політикою розуміє сукупність ідей, заходів, засобів, програм, що спрямовані на врегулювання суспільних відносин [4, 345].

У даній дефініції немає чіткої конкретизації елемента, який відповідає за реалізацію політики. Натомість, увага зосереджується на продуктах вироблення політики – ідеях, засобах, програмах, заходах.

Цікавими є погляди Г. Іваненко про те, що «політика являє собою багатоаспектне явище, що має безліч видів і різновидів: внутрішня і зовнішня, соціальна, національна, економічна, науково-технічна, культурна, фінансова та ін. Політика визначається як «велика» і «мала». Її зміст може бувальщина прогресивним і регресивним, об'єктивно обумовленим і волюнтаристським, що відповідає назрілим потребам суспільного розвитку та таким, що суперечить їм. Екскурс в історію дає нам чимало прикладів глибоко хибної політики, результатами якої стали людські жертви і страждання людей. Не дарма кажуть, що помилка в політиці гірше злочину, так як наслідки такої помилки можуть бувальщина дуже серйозними» [2, 47].

Автор розкриває спектр різновидів політики, наголошує на її ефективності, визнає, що вона не завжди відповідає потребам суспільного розвитку. На наш погляд, спроба автора охопити весь видовий «потенціал» політики як явища є позитивною.

Слушною, на наш погляд, є думка про формування та реалізацію політики групами людей. Кожний з нас є не тільки елементом, який сприймає результати використання політики, а й виступає її носієм. Це закріплено на конституційному рівні, а саме, у контексті наділення особи та гарантування їй з боку держави права голосувати, обирати і бути обраним тощо.«Рівень політизації суспільства залежить від багатьох факторів, але в більшій мірі на нього впливають такі кардинальні зміни, як перебудову корінних підвалин життя - зміна соціального ладу, типів влади, форм власності, характеру виробничих відносин, коли трансформується духовна сфера» [2, 47].

Політика – це діяльність пов’язана з регулюванням та управлінням державою і суспільством. Політика може мати різне забарвлення: соціальне, економічне, технічне тощо. Правова ж політика є особливою її формою, саме через право забезпечується реалізація соціальних, економічних програм розвитку суспільства, завдяки загальнообов’язковості виконання нормативно-правових актів, зміст яких і складають норми права. Тобто, правове підґрунтя політики наділяє «правову політику» особливим статусом, який покликаний забезпечити регулювання інших, крім правової, сфер як суспільного життя, так і політики.

Політику, як явище, можна розглядати в розрізі не тільки державної, тобто діяльності органів державної влади та місцевого самоврядування, а і як політику суспільства. Це ідеї, концепції, погляди, засоби, програми конкретної людини, групи осіб або суспільства в цілому. Однак, самостійно ті ж самі ідей суспільство не в змозі реалізувати тому, що для цього необхідно спочатку визначити об’єктивний критерій суспільної корисності поглядів для однієї людини та суспільства взагалі, а також інструментарій впливу на них. Для цього є держава, яка за допомогою своїх органів та наділення їх певними повноваженнями, через методи переконання і примусу, здатна робити свої веління загальнообов’язковими і втілювати в життя «політику, спрямовану на задоволення потреб суспільства». Тобто, саме суспільство виступає рушійною силою політики, і, в залежності від розвитку соціуму, буде змінюватися і політика, пристосовуючись під пріоритетні напрями функціонування самого суспільства.

На нашу думку, зв'язок політики суспільства та держави проявляється в тому, що вони, як явища, не можуть функціонувати самостійно. Здебільшого, «політика суспільства» є більш стабільною, адже суспільство прагне до того, щоб у країні був правопорядок, забезпечувались права та свободи людини і громадянина. Методи ж, за допомогою яких ці ідеї втілюються в життя, є інструментарієм «політики держави». Остання є більш динамічною, що зумовлено плюралізмом напрямів досягнення мети. Таким чином, можна констатувати, що «політика держави» є похідною від «політики суспільства».

Вважаємо, сьогодні слід приділяти більше уваги саме «політиці держави», адже, з її допомогою, буде сформовано та налагоджено ефективний процес «реалізації політики суспільства». Тобто, незалежно від того як буде змінюватись остання – мета та цілі її функціонування завжди будуть досягнуті у найкоротший термін. Україні зараз необхідний наступ, рух у напрямі державної діяльності, думок сьогодні вистачає, а от щодо їх втілення в життя – виникають проблеми.

Політика держави реалізується через правову сферу, здійснюючи правовий вплив на суспільні відносини. Правова політика держави відзначається не тільки самим процесом здійснення впливу на суспільні відносини, а також і можливістю його спричинення. Для того, щоб даний вплив був дійсно ефективним і сприяв досягненню позитивного результату – розбудові правової держави та громадянського суспільства в Україні –

необхідно встановити зв'язок між правом і політикою в аспекті розуміння правової політики як суспільного явища.

Список використаних джерел

1. Дунаев А. Правовая политика субъектов Российской Федерации : вопросы теории и практики : дисс…канд. юрид. наук : 12.00.01 / Дунаев Андрей Викторович. – Тамбов, 2006. – 173 с.
2. Иваненко Г. Конституционная модель правового государства : пути ее совершенствования и реализации : дис….канд. юрид. наук : 12.00.13 / Иваненко Галина Васильевна. – Одесса, 2002. – 177 с.
3. Скакун О.Ф. Теоріядержави і права :Підручник / О. Ф. Скакун – Харків : Консум, 2001. – 656 с.
4. Теория государства и права : [учебник] / Н. Матузов, А. Малько. – М. :Юристъ, 2004. – 349 с.
5. Теоріядержави і права : [підручник]. – Х. : ТОВ «Одісей», 2007. – 448 с.

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРАВ І СВОБОД ДЕРЖАВНИХ СЛУЖБОВЦІВ В ХОДІ ЗДІЙСНЕННЯ ЗАХОДІВ ФІНАНСОВОГО КОНТРОЛЮ З ДЕКЛАРУВАННЯ МАЙНА, ДОХОДІВ ТА ФІНАНСОВИХ ЗОБОВ'ЯЗАНЬ

Ігор Хомічов
аспірант кафедри публічного та приватного права Київського національного університету технологій та дизайну
khomichov.igor@gmail.com
Алла Ковальчук
доктор юридичних наук, доцент, професор кафедри публічного та приватного права Київського національного університету технологій та дизайну
kovalchukay@i.ua

Відповідно до частини другої статті 1 Закону України «Про державну службу» державний службовець – це громадянин України, який займає посаду державної служби в органі державної влади, іншому державному органі, його апараті (секретаріаті) (далі – державний орган), одержує заробітну плату за рахунок коштів державного бюджету та здійснює встановлені для цієї посади повноваження, безпосередньо пов'язані з виконанням завдань і функцій такого державного органу, а також дотримується принципів державної служби [1].

Тобто в першу чергу державний службовець – це громадянин України, а, отже, йому гарантуються всі права та свободи закріплені в Конституції України [2].

Одночасно на державних службовців покладається ряд обов'язків та обмежень, пов'язаних з проходженням державної служби. До таких обов'язків належать ті, що визначені, зокрема, Законом України «Про державну службу», Загальних правилах етичної поведінки державних службовців та посадових осіб місцевого самоврядування, Законом України «Про запобігання корупції»[3].

Так, якщо не говорити про загальні принципи державної служби, норми моральної та етичної поведінки публічних службовців, увагу необхідно звернути на обмеження, що покладаються на публічних службовців. До них належать зокрема обмеження займатись будь-якою іншою оплачуваною діяльністю, входити до складу правління, інших виконавчих чи контрольних органів, наглядової ради підприємства або організації, що має на меті одержання прибутку, обмеження в можливості отримання подарунків, а також обмеження після припинення державної служби (наприклад, такі як неможливість представляти інтереси інших суб'єктів, якщо однією із сторін є орган, в якому раніше працював службовець).

Окрім того, всі без виключення публічні службовці підлягають фінансовому контролю з боку Національного агентства з питань запобігання корупції. Одним з таких

обов'язків є здійснення заходів з декларування майна, доходів, видатків та фінансових зобов'язань. Проте, переслідуючи мету запобігання корупції здійснення фінансового контролю державних службовців може мати наслідком порушення їх прав як громадян України.

Основоположні принципи законодавства в Україні визначені Конституцією України. На думку С. Погребняка до принципів права, що закріплені у конституції України належать принципи справедливості, рівності, свободи, гуманізму [4, с. 31-39].

Проте, зазначений перелік не можна вважати вичерпним. Так Конституцією України закріплено принцип верховенства права (стаття 8), законності (стаття 19), принцип презумпції невинуватості (стаття 62), захисту від самовикриття (стаття 63), невтручання в приватне життя (стаття 32), недоторканність житла (стаття 30), особистої недоторканності (стаття 29), заборони двічі притягати до відповідальності одного виду (стаття 61), судового захисту прав (стаття 55), права на професійну правничу допомогу (захист) (стаття 59, 131-2).

Перелічені принципи як загальноправові та встановлені Конституцією України притаманні будь-якій галузі права.

На підставі вищевикладеного можна зробити висновок, що всі нормативно-правові акти з питань запобігання корупції мають відповідати наведеним принципам.

Зазначене є важливою умовою формування законодавчої бази, що регулює відносини запобігання та протидії корупції.

Проте, окремі нормативно-правові акти у цій сфері викликають сумніви щодо їх відповідності принципам права, закріпленим у Конституції України.

Так, за результатами аналізу нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції можна прийти до висновку, що процедури та вимоги фінансового контролю державних службовців щодо подання ними декларацій можуть призвести до порушення конституційних принципів верховенства права, правової визначеності, законності, індивідуальної відповідальності, заборони втручання в особисте життя та розповсюдження конфіденційної інформації.

У Рішенні Конституційного суду України від 02.02.2004 № 15-рп/2004 зазначено, що верховенство права – це панування права в суспільстві [5]. Верховенство права вимагає від держави його втілення у правотворчу та правозастосовну діяльність, зокрема у закони, які за своїм змістом мають бути проникнуті передусім ідеями соціальної справедливості, свободи, рівності, тощо.

Пріоритет природних прав людини слід розглядати як один із засадничих принципів Конституції України, відповідно до якого Верховна Рада України, як орган законодавчої влади, має приймати правові акти, додержуючись такого підходу [6].

Конституцією України кожному громадянину України гарантовано право невтручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків передбачених Конституцією України та не допускається збирання, зберігання, використання та поширення конфіденційної інформації про особу без її згоди, крім випадків, визначених законом, і лише в інтересах національної безпеки, економічного добробуту та прав людини (стаття 32 Конституції України); конституційні права і свободи людини і громадянина не можуть бути обмежені, крім випадків, передбачених Конституцією України (стаття 64 Конституції України).

Однак системний аналіз нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції дає підстави вважати, що всупереч встановленим конституційним приписам вищезазначеними нормами закону та інших нормативно-правових актів у сфері запобігання корупції дозволяється збирання, зберігання, поширення інформації про

членів сім'ї суб'єктів декларування та інших третіх осіб; незаконне втручання в їх особисте та сімейне життя.

Підпунктом 5.4. пункту 5 мотивувальної частини рішення Конституційного суду України від 22.09.2005 № 5-рп/2005 встановлено, що із конституційних принципів рівності і справедливості випливає вимога визначеності, ясності і недвозначності правової норми, оскільки інше не може забезпечити її однакове застосування, не виключає необмеженості трактування у правозастосовній практиці і неминуче призводить до сваволі [7].

Висновки. З огляду на вищевикладене проведення дослідження теми захисту прав і свобод державних службовців підчас здійснення заходів фінансового контролю має на меті попередження порушення прав та законних інтересів громадян України шляхом розробки проектів змін до Закону України «Про запобігання корупції» та інших нормативно-правових актів щодо надання визначення термінів, які ще не закріплені на законодавчому рівні і/або мають різні визначення з метою уникнення можливості їх різного тлумачення у правозастосовчий практиці, а також удосконалення механізмів фінансового контролю державних службовців з метою захисту їх прав.

Список використаних джерел:

1. Про державну службу. Закону України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2016, № 4, ст.43 URL:https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/889-19/stru
2. Конституція України Конституція України від 28 червня 1996 року № 254к/96-ВР // Офіційний вісник України. 2010 р. № 72/1 Спеціальний випуск /. Стор. 15. Стаття 2598.
3. Про запобігання корупції. Закон України. Відомості Верховної Ради (ВВР), 2014, № 49, ст.2056 URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/main/1700-18
4. Погребняк С. Закріплення основоположних принципів права в Конституції України // Вісник Академії правових наук України. 2009 р. №4(59). - Х. : Право, 2009. - С. 31-39,
5. Рішення Конституційного суду України від 02.02.2004 № 15-рп/2004
6. Рішення Конституційного суду України від 29.01.2008 № 2-рп/2008
7. Рішення Конституційного суду України від 22.09.2005 № 5-рп/2005

ПРАВО ВЕТО ПРЕЗИДЕНТА УКРАЇНИ ЯК ІНСТРУМЕНТ У СИСТЕМІ «СТРИМУВАННЯ І ПРОТИВАГ»

Анна Хорішко
здобувач першого (бакалаврського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський юридичний інститут
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого
ana509508@gmail.com
Науковий керівник: Володимир Божко
д.ю.н., доцент, завідувач кафедри конституційного, адміністративного,
екологічного та трудового права Полтавського юридичного інституту
Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

Україна на конституційному рівні проголошена демократичною, правовою країною, а тому діяльність органів державної влади скеровується загальновизнаними принципами, до яких юридична доктрина відносить і принцип поділу влади у державі. Конституція України у ст. 6 закріплює цей принцип як визначальний, оскільки він має на меті виокремлення державно-владних функцій у сфері прийняття законодавчих актів, їх виконання, контролю за виконанням законів, а також вирішення правових спорів. Це унеможливлює узурпацію влади одним органом і зловживання нею.

Поділ влади не може ефективно діяти на практиці без системи «стримування і противаг», яка включає сукупність засобів, що забезпечують взаємне стримування та

забезпечення відносної рівноваги державних органів у їх можливості впливати на державні справи. Конституція України визнає суб'єктами системи «стримування і противаг» Верховну Раду України, Президента України, Кабінет Міністрів України, Конституційний суд України, Верховний Суд. Основний Закон визначає інструменти, через які втілюється зазначене взаємне стримування: усунення з поста Президента України в порядку імпічменту; висловлення Верховною Радою України резолюції недовіри Кабінету Міністрів України, що тягне за собою його відставку; контроль КСУ за відповідністю Конституції України правових актів вищих органів державної влади; участь парламенту у формуванні КСУ тощо.

На сучасному етапі розвитку української державності, який характеризується активним законотворчим процесом, особливо актуальним є інструмент права вето глави держави щодо прийнятого Верховною Радою України закону, передбачений п. 30 ст. 106 Конституції України.

Згідно з ч. 2 ст. 94 Конституції України,під правом вето розуміють повернення главою держави у 15-денний строк закону до Верховної Ради України із сформульованими вмотивованими пропозиціями для його повторного розгляду [1]. КСУ у своєму рішенні від 07 липня 1998 р. № 11-рп/98 КСУ дає висновок, що застосоване вето буде мати наступні юридичні наслідки: по-перше, будуть скасовані останні результати голосування за нього, по-друге, необхідним є повторний розгляд закону у парламенті, де може бути враховано або не враховано пропозиції глави держави. Якщо Верховна Рада України врахує ці пропозиції, то Президент України має підписати та офіційно оприлюднити закон [2].

У випадку, якщо Верховна Рада України не погодиться із зауваженнями, тобто не буде враховано пропозиції глави держави, то цей закон має бути внесено у попередній редакції на повторний розгляд Верховної Ради України, у наслідок чого відбувається подолання вето президента. Для цього необхідно прийняти закон Верховною Радою України не менше як двома третинами депутатів від її конституційного складу. Тоді Президент України зобов'язаний його підписати, а також офіційно оприлюднити у 10-денний строк.

Процес повторного розгляду парламентом закону передбачений у більшості країн з республіканською формою правління. Найбільш наближеним такий процес є до характеру відносин між президентом та Конгресом у США. Так, у США також передбачено подолання президентського вето кваліфікованою більшістю парламенту, не передбачається застосування вето вибірково (постатейно). Однак на відміну від практики України, у США ветований закон, який був повторно прийнятий кваліфікованою більшістю палат парламенту не вимагає його підпису Президентом США.

Це зумовлено тим, що у міжнародній практиці відомо багато випадків, коли після того, як парламент долає вето президента і направляє закон на підпис главі держави, він його не підписує, а тому набуває юридично невизначеного статусу, оскільки не може бути офіційно опублікованим без такого підпису. Так, президент, порушуючи конституційні вимоги, позбавляв парламент можливості здійснити законодавчі повноваження.

Такі випадки є і у практиці України – у 1997 році Закон «Про місцеві державні адміністрації» Президент України до Верховної Ради повернув три рази, незважаючи на те, що вето глави держави парламентом було подолано двічі. Хоча цей приклад є досить давнім, однак питання про доцільність зобов'язувати президента підписати ветований закон, вето якого парламентом було подолано, залишається актуальним. Саме тому в чинній редакції частини четвертої статті 94 Конституції України зазначено, що якщо Президент України після подолання вето не підписав такий закон, останній невідкладно

офіційно оприлюднюється Головою Верховної Ради України і опубліковується за його підписом.

Однією з можливих причин наявності інституту права вето є об'єктивно неякісне законодавство. Тому право глави держави ветувати закон є певним засобом удосконалення процесу законотворення та його результатів. Однак існує також негативна практика, коли кількість ветованих законів збільшується через загострення взаємовідносин між органами різних гілок влади, або ж парламентом та главою держави.

Отже, інструмент права вето є ефективним засобом системи «стримування і противаг», за допомогою якого забезпечується демократичність влади та значною мірою унеможливлюється узурпація її однією з гілок. Однак застосування вето на практиці може зазнавати впливу політичних процесів у державі, відтак особливо небезпечного характеру для демократії може набувати загострення політичної кризи та перетворення права глави держави ветувати закони на засіб політичної боротьби. Аби унеможливити такі явища потрібно забезпечити системний характер функціонування осіб, які представляють главу держави у Верховній Раді України та у Кабінеті Міністрів України, які мають супроводжувати всі етапи підготовки законодавчих актів. Також доцільним є обґрунтування та пояснення у ЗМІ доцільності застосування Президентом України вето щодо того чи іншого закону.

Список використаних джерел:

1. Конституція України від 28.06.1996 р. № 254к/96-ВР // Відомості Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141.
2. Рішення Конституційного Суду України у справі за конституційним поданням Президента України щодо офіційного тлумачення частин другої і третьої статті 84 та частин другої і четвертої статті 94 Конституції України (справа щодо порядку голосування та повторного розгляду законів Верховною Радою України) від 07.07.1998 р. № 11-рп/98 // Офіційний вісник України. – 1998. – № 27. – Ст. 139

ОСОБЛИВОСТІ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ГОСПОДАРСЬКОЇ-ТОРГІВЕЛЬНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Юлія Христіченко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавський інститут економіки і права
yliuahristikhenko@gmail.com
Науковий керівник: Аванесян Генадій Миколайович
к.ю.н., доцент, доцент кафедри правознавства,
Полтавський інститут економіки і права

Господарсько-торговельною діяльність є діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг.

Ст. 263 ГК України визначає господарсько-торговельну діяльність як таку діяльність, що здійснюється суб'єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжну діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг[2].

Господарсько-торговельна діяльність здійснюється як внутрішня торгівля або зовнішня торгівля залежно від ринку (внутрішнього чи зовнішнього), в межах якого здійснюється товарний обіг.

Форми, в яких може здійснюватися господарсько-торговельна діяльність, встановлені ч. 3 ст. 263 ГК України, відповідно до якої виділяють: матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівлю; оптову торгівлю; роздрібну торгівлю і громадське харчування; продаж і передачу в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності та іншу допоміжну діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу. Зміст і порядок здійснення зазначених форм господарсько-торговельної діяльності встановлюють подальші статті гл. 30 ГК України.

Залежно від форми здійснення господарсько-торговельної діяльності вона опосередковується господарськими договорами, примірний перелік яких містить ч. 4 ст. 263 ГК України[2].

За останні роки ринкових перетворень в Україні торговельна діяльність стала одним із найпоширеніших видів господарської (підприємницької) діяльності. В ринкових умовах господарювання, що базуються на принципах свободи підприємництва та договору, торговельна діяльності охопила складну систему економічних відносин, пов’язаних із рухом товарів від виробників до споживачів. Ця діяльність має розповсюдження як серед суб’єктів малого підприємництва та к і серед великих підприємців.

Торговельна діяльність як особливий вид господарської діяльності має самостійний предмет правового регулювання. Особливостям правового регулювання торговельної діяльності присвячено окрему Главу 30 Господарського кодексу України, в якій закріплено основні особливості правового регулювання господарсько-торговельної діяльності та детально регламентовано правові механізми її здійснення. Крім Господарського кодексу України порядок здійснення торговельної діяльності регламентується також різними нормативно-правовими актами, в яких передбачено вимоги до порядку продажу товарів у різних сферах торговельної діяльності[5, 80].

В Господарському кодексі України діяльність, пов’язана із здійсненням продажу товарів, охоплюється поняттям «господарсько-торговельна діяльність». Згідно із ч. 1 ст. 263 ГК України поняттям «господарсько-торговельної діяльності», охоплюється діяльність, що здійснюється суб’єктами господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію шляхом надання відповідних послуг[2].

Торгівельна діяльність як самостійний предмет нормативно-правового регулювання також може бути визначена як діяльність, пов’язана із продажем товарів виробничо-технічного призначення і товарів народного споживання на підставі різних цивільно-правових договорів, які передбачають передачу прав власності на такі товари, а також допоміжна діяльність, яка спрямована на забезпечення умов для їх продажу шляхом надання відповідних послуг.

Правові форми здійснення торговельної діяльності більш повно розкриваються через класифікацію видів торговельної діяльності. Критерієм для такої класифікації можна взяти закріплений у законодавстві принцип поділу будь-якої господарської діяльності на підприємницьку (комерційну) та непідприємницьку (некомерційну) (ч. 2 ст. 3 ГК України)[2].

Правові наслідки віднесення торговельної діяльності до підприємницької чи непідприємницької діяльності полягає у застосуванні чи незастосуванні до такої діяльності законодавства про підприємництво. При цьому необхідно зазначити, що законодавством у сфері торгівлі встановленні умови віднесення діяльності, пов’язаної із продажем товарів, до підприємницької чи непідприємницької.

Торговельна діяльність як особливий вид економічної діяльності здійснюється у певних правових формах за допомогою системи різних цивільно-правових договорів, що передбачають передачу прав власності на товари від їх виробників, посередників до їх споживачів (договори купівлі-продажу, поставки, міни тощо). Поряд із цим крім договорів, що передбачають передачу прав власності на товари, торговельна діяльність опосередковується різними договорами, спрямованими на забезпечення умов для продажу товарів шляхом надання відповідних послуг. До таких договорів належать зокрема договори про надання виробникам та власникам товарів торгово-посередницьких послуг з їх продажу.

Чинним законодавством встановлено адміністративну відповідальність за здійснення торговельної діяльності в результаті якої одержується неконтрольований державою прибуток (ст. 160-2 Кодексу України про адміністративні правопорушення)[1].

Необхідність легалізації торговельної діяльності зобов'язує особу, яка здійснює торгівлю, реєструвати свою діяльність. Тому перед тим, як особа почне здійснювати торгівлю, вона повинна зареєструватися в якості суб'єкта підприємницької діяльності, а у випадках передбачених законом отримати ліцензію, торговий патент чи інший дозвільний документ. Торговельна діяльність в Україні регулюється Законами України "Про захист прав споживачів"[3],,"Про зовнішньоекономічну діяльність"[4], іншими актами законодавства.

Торговельна діяльність може здійснюватися у сферах роздрібної та оптової торгівлі, а також у торгово-виробничій (громадське харчування) сфері.

Отже, торговельна діяльність як особливий вид господарської діяльності є самостійним предметом правового регулювання. Особливостям правового регулювання торговельної діяльності присвячено окрему Главу 30 Господарського кодексу України , в якій закріплено основні особливості правового регулювання господарсько-торговельної діяльності та детально регламентовано правові механізми її здійснення. Крім Господарського кодексу України порядок здійснення торговельної діяльності регламентується також різними нормативно-правовими актами, в яких передбачено вимоги до порядку продажу товарів у різних сферах торговельної діяльності[2].

Список використаних джерел

1. Кодекс України про адміністративні правопорушення від 7 грудня 1984 р. № 8074-10 : за станом на 21 жовтня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1984.-№ 51, ст.1122
2. Господарський кодекс України від 16 січня 2003 р. № 436-IV: за станом на 21 жовтня 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 2003. – №18, №19-20, №21-22. – Ст. 144
3. Закон України від 12 травня1991 р. , № 30 «Про захист прав споживачів» : за станом на 16 липня 2019 р.// Відомості Верховної Ради України.-1991.-№ 30. – Ст.380
4. Закон України від 16 квітня 1991 р. ,№ 29 «Про зовнішньоекономічну діяльність» : за станом на 7 лютого 2019 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991.- №29.-Ст. 377
5. Трегубенко Г.П Господарське право [навчальний посібник] /Трегубенко Галина Петрівна - П.:ПолтНТУ, 2018 -107 с.

ДЕМОКРАТИЧНИЙ ПОЛІТИЧНИЙ РЕЖИМ: ПОНЯТТЯ ТА АТРИБУТИ

Олександр Цибанєв
здобувач перед фахової вищої освіти спеціальності 081 Право,
Полтавський коледж Університету «Україна»
Науковий керівник: Руслан Басенко
доцент кафедри правознавства, кандидат педагогічних наук,
Полтавський інститут економіки і права
basenko_ruslan@ukr.net

У наш час можемо стверджувати думку про те, що Україна відбувається як незалежна, суверенна та демократична країна, країна демократії та свободи. Такі демократичні завоювання стали можливими завдяки потрійній трансформації (політичній, територіальній, економічній), яку пережила Україна на початку XXI століття. Це дало змогу оговтатися від постколоніального та посттравматичного синдрому перебування у межах Радянського Союзу. У той же час, не усім колишнім республікам СРСР вдалося реалізувати демократичний шлях перетворень. Деякі з них пішли шляхом відновлення тоталітарної ідеології та відповідних механізмів функціонування держави, що призвело до побудови неототалітарних – авторитарних політичних режимів, зокрема в сучасній Росії та Білорусі. Сучасний вчений Дж. Шарп зазначає, що на сьогодні багато країн перебувають на стадії швидких та динамічних економічних, політичних і соціальних змін. Незважаючи на суттєве збільшення кількості держав за останні двадцять років у категорії «вільних» існує значний ризик, що багато країн, зіштовхнувшись із кардинальними змінами, почнуть розвиватися у протилежному напрямку, що призведе до нових форм диктатури. Військові кліки, амбіційні лідери, обрані посадові особи і доктринальні політичні партії не проминуть скористатися нагодою, щоб нав'язати свою волю. Державні перевороти є і залишаються поширеним явищем. Багато народів знову будуть позбавлені основних прав людини і політичних свобод [6, с. 11].

Теоретичні основи аналізу типів політичних режимів представлені в працях таких вчених як Х. Арендт, Р. Арон, Ж. Блондель, Р. Даль, Дж. Шарп, Х. Лінц, К. Поппер, Дж. Сарторі та інших.

Демократичний державний режим – це стан політичного життя суспільства, за якого державна влада здійснюється на основі принципів широкої і реальної участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики, утворенні та діяльності державних органів, дотримання прав і свобод людини. До основних ознак демократичного державного режиму належать: основне джерело влади в державі – народ (громадяни); законодавча влада здійснюється виборним колегіальним органом – парламентом; рівність громадян перед законом, гарантованість державою їх прав і свобод; виборність представницьких органів влади населенням; юридично визначена строковість повноважень представницьких органів; розвинена система демократичних інститутів; пряма участь громадян у вирішенні загальних справ; реальне здійснення поділу державної влади; політичний плюралізм із врахуванням інтересів меншин [10, с. 78].

Демократичний державний режим має кілька основних різновидів: ліберально-демократичний, заснований на системі гуманістичних принципів здійснення державної влади, визначенні свободи людини, її діяльності, забезпеченні рівності всіх перед законом; консервативно-демократичний, побудований на переважному застосуванні таких принципів державного управління, які склалися історично, отримали закріплення у свідомості суспільства, є характерними саме для цієї держави, що не бажає перейти до нових форм і методів державного управління; радикально-демократичний, здійснюється шляхом постійного введення нових форм реалізації державної влади, використання рішучих заходів для підвищення ефективності державного управління [5, с. 56].

Відомо, що модерна демократія зародилася у XVIII ст. Та надто помалу знаходила практичне втілення як в наступному XIX столітті, так і у XX, коли ледь не загинула. Витримавши жорстке протиборство з тоталітарним нацизмом і комунізмом, ще й після цього залишалася вразливою і зневаженою. Лише в середині 80-х рр. в думках і в діях багатьох, в поглядах теоретиків, на рівні масових почуттів та в оголошених намірах керівників відбулися значні зміни на її користь Не всі визнають універсальну цінність демократії, як і її благотворний вплив на суспільство, зокрема й особистість. Адже вона

вимагає від людини найвищого ступеня самосвідомості, спонукає її до активної творчої самореалізації, водночас з усвідомленням необхідності прислужитися спільному добру. Людині надається підтримка у формі різноманітних суспільних об'єднань, проте свій стержень вона має створити сама. Основне, що потрібно, – докласти зусиль, і не лише для себе, але й для зовсім сторонніх людей. Така перспектива далеко не всім повинна сподобатися. Хіба не краще розраховувати на турботу із-зовні, зобов'язати когось, аби про тебе подбав, усім забезпечив? Та й з якої статі окремий індивід має працювати задля когось, служити якомусь химерному спільному благу? Чом не спрямувати всі прибутки на себе, своє приватне становище? Егоїстичні устремління завжди були притаманні людським індивідам, як по одинці, так і в сукупності. Мабуть саме ця дихотомія розуміння явища «демократія» і відобразилася у тезі Вінстона Черчілля: «демократія – найгірша форма із правлінь, проте кращого людство поки що нічого не придумало» [3, с. 10].

Світ стає дедалі демократичнішим, якщо брати до уваги поширення в ньому виборчих процедур. Проте в більшості недемократичних країн вибори ненабагато покращують ситуацію. Зокрема, в арабських країнах після повалення диктатур постає загроза приходу до влади ще менш терпимих і більш реакційних режимів ніж ті, що були доти. Люди в арабському світі сильніше, ніж будь-коли відчувають, що позбавлені свобод. Через засоби масової комунікації їм стали доступними альтернативи до порівняння. В той же час демократія у країнах, які щойно набули її, часто перетворюється на бутафорію, викликає розчарування, здатне призвести до безпорядків, насилля і нових форм тиранії. Однак, чи є демократія умовою, а чи радше наслідком економічного розвитку – аналіз не дає однозначного розв'язку. Вирішувати це питання все одно, що розмірковувати над тим, що первинніше – курча чи яйце. Кожен конкретний випадок є унікальним, і відповіді будуть різними. Західний досвід демонструє одночасне розгортання демократичних і економічних складників суспільного поступу, їхнє поступове взаємодоповнення. Особливо плавно воно проявилося в історії англійської демократичної моделі. Річ у тому, що міцний середній клас є основою демократичних країн. Свідчення того, що він сформований, – низьке співвідношення між відсотком дуже заможних громадян та відсотком незаможних [3, с. 10].

У сучасній політичній мові термін «демократія» – один із найпоширеніших і багатозначних. Насамперед термін «демократія» вживається для визначення типу держави й політичної системи загалом. Демократія – форма політичної організації суспільства, що ґрунтується на визнанні народу як джерела влади, на його праві брати участь у здійсненні державних справ, і наділяє громадян достатньо широким колом прав і свобод. Інший зміст поняття «демократія» використовується для визначення форми побудови будь-якої організації, заснованої на засадах рівноправності її членів, періодичності виборів органів управління, прийняття рішень у них більшістю голосів. У такому разі йдеться про партійні, профспілкові, виробничі демократії. У третьому значенні термін «демократія» застосовується до ідеалу суспільного устрою, заснованого на відповідних цінностях (свободі, рівності, правах людини, народному суверенітеті, участі громадян в управлінні державою). Четверте значення пов'язане з соціальними рухами за відповідні світоглядні цінності: соціал-демократи, християнські демократи, ліберали [4, с. 212].

З давніх часів склалося два підходи до розуміння демократії: нормативний та описово-емпіричний (дескриптний). Перший передбачає конструювання ідеальної моделі демократії, обґрунтування її переваг порівняно з іншими формами правління, аналіз

шляхів здійснення демократичного ідеалу. Описово-емпіричний підхід аналізує демократію в тому вигляді, в якому вона існує насправді.

Ці підходи взаємопов'язані, їхній взаємозв'язок випливає з первинного розуміння демократії як устрою держави, всієї політичної системи у формі народовладдя. На противагу тоталітаризму й авторитаризму, демократичний режим – це такий державно-політичний устрій суспільства, управлінські функції в якому виходять із визнання народу джерелом влади. Представницькі органи державної влади та місцевого самоврядування обираються населенням шляхом загальних, рівних, прямих виборів за таємного голосування. Функціонує багатопартійна система, а також офіційна опозиція, яка конкурує зі своїми політичними суперниками й відтак сприяє вирішенню нагальних соціально-економічних проблем. Адже найцінніше в демократії – це можливість вільної конкуренції, зіставлення різних поглядів і програм [1, с. 165].

Як бачимо, демократичний режим розглядають як вид державного режиму, при якому державна влада здійснюється на основі рівної участі громадян та їх об'єднань у формуванні державної політики, утворенні й діяльності державних органів, дотримання прав і свобод людини. Демократичний режим існує у наступних формах: ліберально-демократичний, який заснований на системі гуманістичних принципів здійснення державної влади, визнанні свобод і прав людини, забезпеченні рівності всіх перед законом; консервативно-демократичний, який заснований переважно на демократичних принципах державного управління, що склалися історично та є характерними саме для цієї держави, що не бажає перейти до нових форм і методів державного управління; радикально-демократичний, який здійснюється шляхом постійного введення нових форм реалізації державної влади, використання рішучих заходів щодо підвищення ефективності державного управління.

Список використаних джерел

1. Ведєрніков Ю. А., Папірна А. В. Теорія держави та права : навч. посіб. Київ : Знання, 2008. 333 с.
2. Загальна теорія держави та права : навч. посіб. / В. В. Копєйчиков, А. М. Колодій, С. Л. Лисенков та ін. Київ : Юрінком Інтер, 2000. 320 с.
3. Мотрен С. М. Демократія : досвід і погляд в майбутнє. *Вісник Національного університету України «Київський політехнічний інститут». Політологія. Соціологія. Право.* 2012. № 2. С. 7-11.
4. Теорія держави і права в тестових завданнях : навч. посіб. / кол. авт. ; за заг. ред. д.ю.н., проф. Л. Р. Наливайко. Дніпро : Дніпр. держ. ун-т внутр. справ, 2018. 717 с.
5. Теорія держави та права : навч. посіб. / [Є. В. Білозьоров, В. П. Власенко, О. Б. Горова, А. М. Завальний, Н. В. Заяць та ін.] ; за заг. ред. С. Д. Гусарєва, О. Д. Тихомирова. Київ : НАВС, Освіта України, 2017. 320 с.
6. Шарп Дж. Від диктатури до демократії : концептуальні засади здобуття свободи. Б. м. : [Б. в.], б. р. 87 с.

ORCID 0000-0002-0293-6123

РОЗСЛІДУВАННЯ КОРУПЦІЙНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ НАЦІОНАЛЬНИМ АНТИКОРУПЦІЙНИМ БЮРО УКРАЇНИ

Тетяна Часова
Академія праці, соціальних відносин і туризму,
кафедра кримінального права, процесу та криміналістики, к.ю.н.
tatyana-avk1@ukr.net

Актуальність теми. Корупційні злочини становлять специфічну категорію злочинних діянь та відповідно складають особливий процес доказування. Важливим кроком є належний збір, проведення оцінки та використання доказів у кримінальних провадженнях. Побудова тактичних прийомів розслідування корупційних злочинів є

питанням актуальним та малодослідженим, тому потребує особливої уваги. Створення Національного антикорупційного бюро України (далі - НАБУ) як органу попередження, виявлення, розслідування та протидії корупційним правопорушенням (злочинам) стало важливим кроком на шляху формування антикорупційної політики держави.

Питання розслідування корупційних злочинів детективами НАБУ досліджувалось О.В. Баганець, О.Ю. Татаров, Н.В. Шинкаренко та іншими науковцями. При цьому, низка питань потребує дослідження та більш детального вивчення процесу розслідування кримінальних правопорушень (злочинів) корупційного спрямування детективами НАБУ.

Виклад основного матеріалу. Антикорупційна діяльність є важливою складовою частиною забезпечення політики держави та підвищення рівня довіри суспільства до державних органів. Питання проведення розслідування антикорупційними органами кримінальних проваджень є важливим аспектом функціонування належних підрозділів та в подальшому проведення повного, швидкого, всебічного та неупередженого досудового розслідування; збирання доказів (зберігаючи їх належність, допустимість, достовірність та достатність), та притягнення винних осіб до кримінальної відповідальності за корупційні правопорушення (злочини) [1].

Скоєння корупційних правопорушень (злочинів) в Україні набуває величезних обертів та фактично особи, які вчиняють незаконні протиправні діяння корупційного характеру вдосконалюють свої методи та способи вчинення. У зв’язку із цим органи, які борються з корупцією вдосконалюють методи боротьби із корупційними правопорушеннями (злочинами), розробляють тактику та методику доказування з метою притягення винних осіб до кримінальної відповідальності. При цьому, тактику розслідування та систему доказування необхідно будувати з урахуванням корупційної складової вчинених правопорушень (злочинів), звертаючи особливу увагу на латентний характер діянь.

Відповідно до Закону України «Про запобігання корупції» термін «корупція» визначається як використання особою наданих їй службових повноважень, чи пов’язаних з ними можливостей з метою одержання неправомірної вигоди, або прийняття такої вигоди, чи прийняття обіцянки/пропозиції такої вигоди для себе чи інших осіб, або відповідно обіцянка/пропозиція, чи надання неправомірної вигоди особі, зазначеній у частині 1 ст. 3 ЗУ «Про запобігання корупції», або на її вимогу іншим фізичним чи юридичним особам з метою схилити цю особу до протиправного використання наданих їй службових повноважень, чи пов’язаних з ними можливостей. У Законі виділяють кримінальне корупційне правопорушення, за яке передбачена кримінальна відповідальність [2].

Антикорупційна політики полягає у максимальному зменшенні рівня корупції, захисту суспільства від загроз, впливу і наслідків корупції, виявлення та усунення причин та умов корупційних явищ. Стратегія сталого розвитку «Україна-2020» визначила мету антикорупційної політики як зменшення втрат державного бюджету та бізнесу через корупційну діяльність та підвищення позицій України у міжнародних рейтингах, що оцінюють рівень корупції.

На НАБУ покладається основне завдання у вигляді протидії кримінальним корупційним правопорушенням, які вчинені вищими посадовими особами, уповноваженими на виконання функцій держави або місцевого самоврядування та становлять загрозу національній безпеці [3]. Під час проведення досудового розслідування у кримінальному провадженні необхідно провести весь необхідний комплекс дій у вигляді гласних та негласних слідчих (розшукових) дій, призначенні та проведенні експертиз та встановленні осіб, причетних до кримінального правопорушення

(злочину). Тактичні прийоми розслідування залежать від виду корупційного правопорушення (злочину), першочергових заходів для конкретної ситуації та встановлення предмету розслідування.

Висновки. Вчинення корупційних діянь в Україні визначаються проблемою національного масштабу, протидія такому негативному явищу визнана державою невідкладним першочерговим завданням. Розроблення ефективної тактики розслідування кримінальних проваджень корупційного спрямування детективами НАБУ потребує не тільки проведення комплексу заходів, направлених на створення доказової бази, але і створення взаємодії між державними органами по боротьбі із корупцією.

Література:

1. Антикорупційна політика та запобігання корупції в публічному управлінні: навч. посіб./ І.С. Бондар, В.Г. Горник, С.О. Кравченко, В.В. Кравченко – Київ: Видавництво Ліра-К, 2017. – 192 с.
2. Про запобігання корупції: Закон України від 14.10.2014 № 1700-VII. Відомості Верховної ради (ВВР), 2014, № 49, ст. 2056 [Електронний ресурс] – Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18
3. Про Національне антикорупційне бюро України: Закон України від 14 жовтня 2014 № 1698-VII [Електронний ресурс]. - Режим доступу: http//zakon3.rada.gov.ua/laws/show/1698-18/print1464154462040811

ІНВЕСТИЦІЙНО-ІННОВАЦІЙНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ДЛЯ УНИКНЕННЯ БАНКРУТСТВА ПІДПРИЄМСТВА

Віра Черкас
доцент кафедри управління та адміністрування
Полтавський інститут економіки і права

Взаємні неплатежі між господарськими суб'єктами, високі податкові і банківські ставки призводять до того, що підприємства стають неплатоспроможними. Крім того, фінансові шахраї для приховування своїх злочинів часто використовують імітацію банкрутства (фіктивне банкрутство). Тому для об'єктивної оцінки фінансового стану підприємства з метою своєчасного виявлення факту їх фінансової неспроможності, а також попередження злочинів, пов'язаних з фіктивним банкрутством, необхідна система науково обґрунтованих моделей. Такий аналіз необхідний і для інвесторів, які планують вкласти кошти у підприємство, для акціонерів, банків під час видачі кредитів. Використання науково обґрунтованих моделей прогнозування фінансової неспроможності та банкрутства необхідне для ведення раціонального антикризового управління підприємством, допомагає розробити заходи, необхідні для підтримання його успішного функціонування. [1]

На сьогоднішній день для більшості українських підприємств характерним є більш або менш однакове коло проблем: зміна економічного середовища, в якому вони існують; втрата традиційних ринків збуту власної продукції; зміна системи планування і, як результат – порушення ритмічності виробничої діяльності; нестабільність правового поля.

Крім того, процес приватизації також призвів до корінної зміни принципів управління підприємством, зачепив основи його існування. [2]

Щоб процеси банкрутства господарюючих суб’єктів завдавали найменшої шкоди економіці держава повинна активно виконувати свою регулюючу роль у формуванні відносин власності. А для цього необхідно мати відповідну зважену законодавчу базу.

Банкрутство – це один з ключових елементів ринкової економіки і інститут розвиненої системи громадянського та торговельного права, це механізм, який дає можливість

уникнути катастрофи та вигідно розпорядитися засобами. Ситуація банкрутства підприємств є типовою для економіки не лише країн, що розвиваються, а й будь-якої з розвинутих країн. Незважаючи на банкрутство частини фірм, економіка європейських країн розвивається із передбачуваними темпами, що пояснюється тим, що законодавство і процедури банкрутства використовуються у них в першу чергу для оздоровлення економіки.[3]

Більшість використовуваних методів оцінки кредитоспроможності звернені на аналіз минулого стану позичальника. Однак, при визначенні кредитоспроможності часто говорять не про поточну, а про майбутню платоспроможність підприємства.

Як додаткові методи оцінки кредитоспроможності можна використовувати різні методи прогнозування можливого банкрутства підприємств. Для експрес-аналізу потреба в застосуванні різноманітних прийомів і методів прогнозування відпадає, тому зупинимося на 2 основних. Розглянемо них докладніше.

Перш за все оцінимо рівень ризику втрати платоспроможності підприємства. Для цього проведемо оцінку кредитоспроможності підприємства з використанням економіко-статистичних моделей. Для прогнозування імовірності банкрутства з використанням статистичних методів будуть використані моделі наступних авторів:

а) двофакторна модель, яка враховує вплив коефіцієнта поточної ліквідності та питомої ваги позикових коштів в структурі пасивів на імовірність банкрутства;

б) 5-ти факторна Z-модель Альтмана;

Коефіцієнт фінансової незалежності має тенденцію до зменшення, хоча у першому та другому кварталах відповідав нормативному значенню, який свідчить про збільшення питомої ваги власних коштів у загальній сумі заборгованості.

Діловий ризик зв'язаний з переривчістю кругообігу фондів, можливістю не завершити ефективно цей кругообіг. Аналіз такого ризику дозволяє прогнозувати достатність джерел погашення позички. Тим самим він доповнює способи оцінки кредитоспроможності клієнтів банку. Діловий ризик зв'язаний також з недоліками законодавчої основи для здійснення кредитної угоди, а також зі специфікою галузі позичальника. Необхідно враховувати вплив на розвиток даної галузі альтернативних галузей, систематичного ризику в порівнянні з економікою в цілому, схильність галузі циклічності попиту, сталість результатів у діяльності галузі і т.д.[4]

У залежності від кількості врахованих факторів і прийнятої шкали розробляється таблиця визначення класу кредитоспроможності позичальника на основі ділового ризику:

Термін погашення – це період часу, протягом якого відбувається повна виплата основного боргу та відсотків за використання позикових засобів. Даний показник використовується в тих випадках, коли виплата основного боргу і відсотків здійснюється неодноразово після закінчення терміну використання позикових засобів, а частинами – протягом визначеного періоду часу, що передбачено графіком.

Розрахунок повного терміну використання позикових засобів здійснюється в розрізі перерахованих елементів, виходячи з цілей їх використання і сформованої на фінансовому ринку практики встановлення пільгового періоду і терміну погашення.

Середній термін використання позикових засобів визначається за кожним цільовим напрямом залучення цих засобів; за обсягом їх залучення на коротко- і довгостроковій основі; за сумою позикових засобів, що залучається в цілому. Розглянуті показники фінансової стійкості підприємства свідчать про те, що фінансовий стан може стабілізуватися, якщо підприємство обере ефективну політику управління фінансовими ресурсами підприємства та впроваджуватиме ряд стабілізуючих заходів.

Стан фінансів підприємства характеризується розміщенням його засобів і джерел їхнього формування, аналіз фінансового стану проводиться з метою установити, наскільки ефективно використовуються фінансові ресурси, що знаходяться в розпорядженні підприємства. Фінансову ефективність роботи підприємства відображає забезпеченість власними оборотними коштами, стан нормованих запасів товарно-матеріальних цінностей, стан і динаміка дебіторської і кредиторської заборгованості, кількість обігових коштів, система їх управління, матеріальне забезпечення банківських кредитів.[2]

Стійке фінансове становище підприємства залежить насамперед від поліпшення таких якісних показників, як продуктивність праці, рентабельність виробництва, фондовіддача. Раціональному розміщенню засобів підприємства сприяє чітка організація матеріально-технічного забезпечення виробництва, оперативна діяльність по прискоренню грошового обігу. У той же час існують фінансові труднощі підприємства, відсутність засобів для своєчасних розрахунків можуть вплинути на стабільність постачань, порушити ритм матеріально-технічної сировини. Необхідно переглянути виробничу програму, матеріально-технічне постачання, організацію праці і нарахування заробітної плати, підбір і розстановку-персоналу, керування якістю продукції, ринки сировини і ринки збуту продукції, заключити договори з регіональними представниками, переглянути інвестиційну й цінову політику.

Список використаних джерел

1. Копилюк О. І. Проектне фінансування: навч. посібник / О. І. Копилюк, З. Р. Костак. - Львів: Вид-во ЛТЕУ, 2016. – 311 с.
2. Трусова Н.В., Терновський В.О., Терещенко М.А. Фінансова санація та банкротство підприємств: Навчальний посібник / Н.В. Трусова, В.О. Терновський, М.А. Терещенко. – За заг. ред. Трусової Н.В. –
3. Малюська Д. Процедура банкрутства в сучасних реаліях України / Інтернет-видання «Економічна правда» [Електронний ресурс] / Д. Малюська. – Режим доступу: http://www.epravda.com.ua/rus/publications/2016/03/1/583495/

ОКРЕМІ ПИТАННЯ ПРАВОВОГО СТАТУСУ СВІДКА У ЦИВІЛЬНОМУ ПРОЦЕСІ

Катерина Чорна
здобувач першого (бакалаврського)рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Полтавська державна аграрна академія
annchrn2743@gmail.com
Науковий керівник: Олександр Кальян
к.ю.н., доцент, професор кафедри підприємництва і права,
Полтавська державна аграрна академія

Показання свідка, як один з основних та найбільш важливих засобів доказування, відіграють дуже важливу роль у процесі доказування. Історія показує, що з давніх часів показання свідків подекуди виступали чи не єдиним основним доказом у справах, що зумовлює необхідність їх глибокого дослідження [2, с.24]. Водночас особливості сприйняття інформації, яку надають свідки, необхідність спеціального режиму її фіксації для зменшення ризиків залучення неправдивої, спотвореної інформації до цивільного процесу, як і уникнення різного роду дефектів інформації в силу фізичних, психічних та психологічних особливостей людини, яка її дає, та особи, що її сприймає, викликають необхідність використання спеціальної процедури.

Отже, свідок - фізична особа, якій можуть бути відомі будь-які обставини, що мають значення для розслідування і вирішення кримінальної, адміністративної чи цивільної справи, і яка викликана для дачі свідчень [3]. У більш широкому сенсі свідок - це людина, яка була очевидцем якої-небудь події і готова про це свідчити.

У статті 69 Цивільного кодексу України вказано наступне, що свідком може бути кожна особа, якій відомі будь-які обставини, що стосуються справи, а також свідок зобов'язаний з'явитися до суду за його викликом у визначений час і дати правдиві показання про відомі йому обставини. За відсутності заперечень учасників справи свідок може брати участь в судовому засіданні в режимі відео конференції. Частина четверта цієї ж статті вказує на те, що свідок має право давати показання рідною мовою або мовою, якою він володіє, користуватися письмовими записами, відмовитися від давання показань у випадках, встановлених законом, а також на компенсацію витрат, пов'язаних з викликом до суду [1]. Ця стаття дає нам саме роз'яснення поняття свідка його права та обов'язки. Що ж до осіб які не можуть бути допитані як свідки тут потрібно звернутися до статті 70 ЦПК в якій вказано, що не можуть бути допитані як свідки:

1) недієздатні фізичні особи, а також особи, які перебувають на обліку чи на лікуванні у психіатричному лікувальному закладі;

2) особи, які за законом зобов'язані зберігати в таємниці відомості, що були довірені їм у зв'язку з наданням професійної правничої допомоги або послуг посередництва;

3) священнослужителі - про відомості, одержані ними на сповіді віруючих;

4) судді та присяжні - про обставини обговорення в нарадчій кімнаті питань, що виникли під час ухвалення судового рішення;

5) інші особи, які не можуть бути допитані як свідки згідно із законом чи міжнародним договором [1].

2. Особи, які мають дипломатичний імунітет.

Тобтоє особи, які з професійних, релігійних чи сімейних обставин не можуть бути свідками у суді.

Також є відповідальність за не з'явлення без поважних причин на судове засідання або не повідомлення про причини неявки це вказано у ст. 147 ЦПК. Особа може бути

піддана приводу через відповідні органи Національної поліції України з відшкодуванням у дохід держави витрат на його здійснення [1].

Відповідно до ст. 71 ЦПК України, фізична особа не має права відмовитися давати показання, крім показань щодо себе, членів сім'ї чи близьких родичів (чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, брат, сестра, дід, баба, внук, внучка, усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, над якою встановлено опіку чи піклування, член сім'ї або близький родич цих осіб), які можуть тягнути юридичну відповідальність для нього або таких членів сім'ї чи близьких родичів [1].

Особа, яка відмовляється давати показання, зобов'язана повідомити причини відмови.

Відповідно до ст. 93 ЦПК України, свідок має право відмовитися давати показання також, якщо: поставлене запитання не стосується обставин, що мають значення для справи; учасником справи поставлено більше десяти запитань.

За наявності підстав для відмови від відповіді учасник справи повинен повідомити про відмову іншого учасника та суд у строк для надання відповіді на запитання [1]. Суд за клопотанням іншого учасника справи може визнати підстави для відмови відсутніми та зобов'язати учасника справи надати відповідь.

Отже, свідок це фізична особа яка має якісь відомості по справі яка розглядається в судовому засіданні. Свідок має як права так і обов'язки, а також несе відповідальність за завідомо неправдиві свідчення.

Список використаних джерел:

1. Цивільний Процесуальний Кодекс України: станом на 19 жовтня 2019 року / Верховна Рада України. Офіц. вид. Київ : Парлам. вид-во, 2004. 492 с.
2. Лєзін Є. Особливості Забезпечення Показань Свідків у Цивільному Процесі України // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка, 2018. № 2. С. 25.
3. Фрідман І. Я. Свідок // Юридична енциклопедія : [у 6 т.] / ред. кол. Ю. С. Шемшученко (відп. ред.) [та ін.] К. : Українська енциклопедія ім. М. П. Бажана, 1998.

ОСОБЛИВОСТІ РЕГУЛЮВАННЯ СПІЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ

Юлія Шамрицька
Здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право» Полтавський інститут економіки і права
Науковий керівник: Роман Шаравара
к.е.н., доц., професор кафедри правознавства
Полтавський інститут економіки і права

Власність є тією фундаментальною основою, що забезпечує існування будь-якого суспільства. Інститут права власності посідає центральне місце в системі цивільного права будь-якої правової системи, в тому числі правової системи України.

Захист і охорона власності є однією з найголовніших функцій держави. Принцип охорони власності закріплений в Україні конституційно. Держава забезпечує захист прав та свобод усіх суб'єктів права власності. Кожен має право володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю, і ніхто не може бути протиправно позбавлений права власності. Утвердження в Україні відкритого, демократичного, соціально орієнтованого суспільства не можливе без всебічного зміцнення інституту приватної власності. У цьому головна особливість впроваджувальних реформ, а відповідно, і визначальний принцип політики – утвердження права кожного громадянина на володіння, користування та розпорядження приватною власністю.

Право власності на одну річ (майно) може належати як одній особі, так і кільком особам одночасно. Такий вид власності називають спільною власністю. Право спільної власності характеризується множинністю суб'єктів та єдиним об'ємом.

Теоретичну основуроботи склали роботи українських та зарубіжних учених щодо дослідження історії та теорії регулювання захисту питань власності, зокрема: І.В. Жилінкова, З.В. Ромовська, С.Я. Фурса, В.С. Гопанчук, О.В. Дзера.

Також окремо слід виділити праці тих цивілістів, які спеціалізуються на конкретних видах та способах укладання цивільних позовів з метою захисту власності. Варто наголосити на вагомому внеску в розроблення цієї теми таких учених як Л. Силенко, Л. Кассо, О. Кізлова, С. Комберянов, О. Отраднова, І. Пучковська та ін.

Свого часу в Україні це питання регулювалося відповідно до ст. 3 Закону України «Про власність» [1], який втратив чинність із прийняттям ЦК України.[2]

Отже, в Україні майно може належати на праві спільної (часткової або сумісної) власності громадянам, юридичним особам і державам. Допускається об'єднання майна, то є власністю громадян, юридичних осіб і держави на створення на цій основі змішаних форм власності, в тому числі власності спільних підприємств за участю юридичних осіб і громадян інших держав.

Отже, спільна власність не є окремою формою власності, а базується на існуючих формах власності.

Право спільної власності в об'єктивному розумінні – це сукупність правових норм, які регулюють відносини власності, що належить двом або більше особам.

Право спільної власності в суб'єктивному розумінні – це право двох або більше осіб здійснювати право володіння, користування та розпорядження майном, що їм належить і є єдиним цілим.

Таким чином,право спільної власності – це право власності двох або більше осіб (співвласників) на один об'єкт. Право спільної власності може виникати з підстав, не заборонених законом. Наприклад, укладення договорів купівлі-продажу, створення фермерського господарства тощо.

Розрізняють два види права спільної власності: право спільної часткової власності та право спільної сумісної власності. Крім того, слід мати на увазі, що право спільної сумісної власності на майно може виникати лише у випадках, коли це передбачено договором або законом.

Власність двох чи більше осіб із визначенням часток кожної з них у праві власностіє спільною частковою власністю. Досуб'єктівправа спільної часткової власності законодавець відносить фізичних осіб, юридичних осіб, державу, територіальні громади [3].

Важливим є питання про визначення часток у праві спільної часткової власності. Так, частки у праві спільної часткової власності вважаються рівними, якщо інше не встановлено за домовленістю співвласників або законом. Якщо розмір часток у праві спільної часткової власності не встановлений за домовленістю співвласників або законом, він визначається з урахуванням вкладу кожного з співвласників у придбання (виготовлення, спорудження) майна. Проте в такому разі кожний із співвласників повинен довести розмір свого внеску шляхом доказування та подання доказів [2, ст. 30].

Законодавець також встановлює, що співвласник має право на відповідне збільшення своєї частки у праві спільної часткової власності, якщо поліпшення спільного майна, яке не можна відокремити, зроблено ним своїм коштом за згодою всіх співвласників, з додержанням встановленою порядку використання спільною майна. Поліпшення

спільного майна, яке можна відокремити, є власністю того з співвласників, який це зробив, якщо інше не встановлено домовленістю співвласників.

Право спільної часткової власності здійснюється співвласниками за їхньою згодою. Щодо таких правомочностей як володіння та користування майном, співвласники можуть домовитися про порядок їх здійснення. Наприклад, співвласники будинку можуть домовитися про те, що однією частиною будинку користується один співвласник, другою частиною – інший або встановити черговість користування спільним транспортним засобом тощо.

Спільна власність може давати прибуток. В такому разі, кожен співвласник може отримувати доходи відповідно до своєї частки у цьому майні. Законодавець закріпив положення про те, що плоди, продукція та доходи від використання майна, що є у спільній частковій власності, надходять до складу спільного майна і розподіляються між співвласниками відповідно до їхніх часток у праві спільної часткової власності, якщо інше не встановлено домовленістю між ними [2, ст. 359].

Зрозуміло, що будь-яке майно потребує утримання та зберігання. Тому кожен співвласник відповідно до своєї частки у праві спільної часткової власності зобов'язаний брати участь у витратах на управління, утримання та збереження спільного майна, у сплаті податків, зборів (обов'язкових платежів), а також нести відповідальність перед третіми особами за зобов'язаннями, пов'язаними із спільним майном [2, ст. 360]. Співвласники можуть домовитися про розподілення обов'язків щодо утримання майна, що є у спільній частковій власності.

Кожен співвласник має право самостійно розпорядитися своєю часткою у праві спільної часткової власності. Проте, законодавець встановлює певні гарантії захисту прав співвласників, які можуть бути самі заінтересовані у придбанні цієї частки або не зацікавлені у відчуженні частки у спільній власності стороннім особам, які невідомо як будуть виконувати обов'язки щодо утримання спільного майна, користування ним тощо.

Співвласникам надається переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності. Також встановлюються і правові наслідки недодержання умов здійснення цього права [2, ст. 362]. Так, у разі продажу частки у праві спільної часткової власності, співвласник має переважне право перед іншими особами на її купівлю за ціною, оголошеною для продажу, та на інших рівних умовах, крім випадку продажу з публічних торгів.

Продавець частки у праві спільної часткової власності зобов'язаний письмово повідомити інших співвласників про намір продати свою частку, вказавши ціну та інші умови, на яких він її продає Продавець має право продати свою частку іншій особі в тому разі, якщо співвласники відмовилися від здійснення переважного права або не здійснили цього права щодо нерухомого майна протягом одного місяця, щодо рухомого майна – протягом десяти днів від дня отримання ними повідомлення. В тому разі, якщо бажання придбати частку у праві спільної часткової власності виявили декілька співвласників, то продавцю надається право вибору покупця.

Гарантією захисту переважного права купівлі співвласників є також і те, що у разі порушення цього права, співвласник має право пред’явити до суду позов про переведення на нього прав та обов’язків покупця. Під порушенням співвласником, який відчужує свою частку у праві спільної часткової власності переважного права купівлі, розуміється продаж цим співвласником своєї частки без повідомлення інших співвласників про продаж свої частки, продаж своєї частки на пільгових умовах іншим особам, зокрема, за ціною, нижчою за ту, яка була запропонована співвласникам тощо. До вимог, коли порушено переважне право купівлі співвласників, встановлюється позовна давність в

один рік. Зауважимо, що одночасно з пред'явленням позову, позивач зобов'язаний внести на депозитний рахунок суду грошову суму, яку за договором повинен сплатити покупець [2, ч. 4 ст. 362]. У разі невиконання цієї вимоги, суд може відмовити у позові. Це передбачено також і п. 12 постанови Пленуму Верховного Суду України № 15 від 22 грудня 1995 р. «Про судову практику по справах по позовах про захист права приватної власності» та п. 13 постанови Пленуму Верховного Суду України «Про практику застосування судами законодавства, що регулює право власності громадян на жилий будинок» від 4 жовтня 1991 р. [4], [5]. У разі задоволення позову, який пред'явив співвласник, що має переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності, права та обов'язки покупця переходять до позивача.

Слід наголосити, що переважне право купівлі частки у праві спільної часткової власності не застосовується при відчуженні частки у праві спільної часткової власності шляхом укладення договорів міни, дарування, довічною утримання.

Зауважимо, що передача співвласником свого переважного права купівлі частки у праві спільної часткової власності іншій особі не допускається.

Кожен співвласник має право на виділ у натурі частки із майна, що є у спільній частковій власності. В тому разі, якщо виділ в натурі є неможливим або річ не можна поділити без втрат її цільового призначення (тобто ця річ є неподільною), такий співвласник має право на одержання від інших співвласників грошової або іншої матеріальної компенсації вартості його частки. Звернемо увагу на те, що компенсація співвласникові може бути надана лише за його згодою.

У такому разі, якщо виділяється частка у натурі з нерухомого майна, законодавець передбачає укладення договору між співвласниками про виділення частки у натурі у письмовій формі та нотаріально посвідченого.

Якщо співвласники не дійшли згоди щодо володіння, користування або розпорядження спільним майном, право особи на частку у спільному майні може бути припинене за рішенням суду на підставі позову інших співвласників за таких підстав:

- частка є незначною і не може бути виділена в натурі;
- річ є неподільною;
- спільне володіння і користування майном є неможливим;
- таке припинення не завдасть істотної шкоди інтересам співвласника та членам його сім'ї.

Зауважимо, що рішення про припинення права особи на частку у спільному майні може бути постановлено судом за умови попереднього внесення позивачем вартості цієї частки на депозитний рахунок суду.

Співвласники за домовленістю можуть поділити майно в натурі, що є у спільній частковій власності, між собою. Поділ спільною майна між співвласниками є підставою для припинення права спільної часткової власності.

Спільна сумісна власність на відміну від спільної часткової власності не передбачає визначення часток кожного із співвласників. Визначення часток у спільній сумісній власності відбувається лише за умов припинення такого виду власності. Таким чином, спільна власність двох або більше осіб без визначення часток кожного з них у праві єспільною сумісною власністю.

Законодавець значно розширив колосуб'єктівпрана спільної сумісної власності. Ними можуть бути фізичні особи, юридичні особи, а також держава, територіальні громади, якщо інше не встановлено законом.

Спільною сумісною власністю вважається майно, набуте подружжям за час шлюбу, якщо інше не встановлено договором або законом; майно, набуте в результаті спільної

праці та за спільні грошові кошти членів сім'ї, є їхньою спільною сумісною власністю, якщо інше не встановлено договором, укладеним у письмовій формі [2].

Співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, здійснюють правомочності володіння та користування спільно, якщо інше не встановлено домовленістю між ними. Щодо правомочності розпорядження таким майном, то воно здійснюється за згодою всіх співвласників. У разі вчинення одним із співвласників правочину щодо розпорядження спільним майном вважається, що він вчинений за згодою всіх співвласників. Якщо укладається правочин щодо розпорядження спільним майном, який підлягає нотаріальному посвідченню та (або) державній реєстрації, необхідна письмова нотаріально посвідчена згода всіх співвласників.

Кожен співвласник має право виділити частку з майна, що є у спільній сумісній власності. Враховуючи, що частки не визначені у спільній сумісній власності, в такому разі вважається, що частки кожного із співвласників у праві спільної сумісної власності є рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними, законом або рішенням суду. Виділ частки із майна, що є у спільній сумісній власності здійснюється у такому ж порядку, що і виділ частки із майна, що є у спільній частковій власності.

Співвласники майна, що є у спільній сумісній власності, можуть поділити його між собою за домовленістю. Як вже зазначалося, частки кожного співвласника у спільній сумісній власності вважаються рівними, якщо інше не встановлено домовленістю між ними або законом. Проте, необхідно зазначити, що частка співвласника у спільній сумісній власності може бути збільшена або зменшена за рішенням суду з урахуванням обставин, які мають істотне значення. Поділ майна між співвласниками права спільної сумісної власності є підставою для припинення такого права.

Аналізуючи це питання необхідно наголосити, що теорія права і судова практика щодо вирішення спорів між співвласниками нерухомого майна, співвласниками фермерського господарства, подружжя дещо відрізняється, усе залежить від ретельно дібраної доказової бази сторін спору.

Список використаної літератури:

1. Закон України «Про власність» : Втратив чинність. – Режим доступу: http://www.korosten.in.ua/index.php?page=1170
2. Цивільний кодекс України: Прийнятий Верховною радою України 16.01.2003 року: Станом на 11.10.2016 року // № 435-IV. – 356 с.
3. Дзера І.О. Цивільно-правові засоби захисту права власності в Україні / І.О. Дзера. – К.: ЮрінкомІнтер, 2017. – 256 с.
4. Постанова Пленуму Верховного Суду України «Про судову практику в справах про виключення майна з опису» від 27 серпня 1976 р. – Режим доступу: http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/v0006700-76
5. Постанова Пленуму Верховного Суду України № 15 від 22 грудня 1995 р. «Про судову практику по справах по позовах про захист права приватної власності». – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0020700-95

ЛЮДСЬКИЙ ПОТЕНЦІАЛ ІННОВАЦІЙНОЇ ЕКОНОМІКИ: ДО ПИТАННЯ ПРО ФАКТОРИ ФОРМУВАННЯ

Борис Шевченко
к. е. н., доцент, доцент кафедри політекономії,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
shevchenkob68@gmail.com
Тетяна Непокупна
к. е. н., доцент, доцент кафедри політекономії,
Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка
tnepokupnaya@gmail.com

Концепція людського потенціалу пов'язана із розкриттям ролі людини в суспільному відтворенні. У цьому зв'язку доцільно говорити про формування людського потенціалу інноваційної економіки – сукупності накопичених змістовних якостей суспільства, які можуть бути цілеспрямовано реалізовані в руслі забезпечення інноваційного розвитку економіки [1].

Багаторівневість людського потенціалу інноваційної економіки дозволив нам виділити щонайменше три групи факторів впливу на процес формування елементів людського потенціалу інноваційної економіки: 1) психофізіологічні складові; 2) професійно-кваліфікаційні складові; 3) духовно-моральні складові [1].

Психофізіологічним складником є здібності до творчої діяльності, зумовлені як генетично, так і набуті людиною у процесі її життєдіяльності. Особливістю науково-дослідницької та винахідницької праці є її творчий характер. Процеси народження нових ідей базуються на психофізіологічних механізмах творчості: від несвідомого до усвідомленого, перетворення творчості у напружену розумову діяльність [2].

Складовими професійно-кваліфікаційного фактора виступають знання, навички, вміння і компетенції. Вони дозволяють розширити кругозір, синтезувати нестандартні рішення, необхідні для творчої діяльності людини. Безперечно, базовим інститутом у формуванні професійно-кваліфікаційних якостей людського потенціалу інноваційної економіки є освіта. Нині вітчизняна система освіти переживає період кардинальних реформ, кінцева мета яких, на нашу думку, на превеликий жаль, немає чітко окресленого конструкту.

Духовно-моральні складові людського потенціалу інноваційної економіки внутрішньо регламентують творчу діяльність. Духовно-моральні якості впливають на постановку, формулювання цілей і прийняття рішень, а також вибір способів досягнення цілей відповідно до системи цінностей людини. Відповідно, творча активність може мати різновекторну спрямованість: із творчими або руйнівними наслідками для суспільства у цілому та економіки зокрема.

Сьогодні Україна потребує єдиної у своїх базових принципах культурної, соціально-економічної, науково-технічної державної політики, спрямованої на орієнтацію і налаштування суспільної свідомості на ініціативу і творчість, на пробудження інтересу до отримання знань та їх свідомого і доречного застосування з метою продукування гуманних і суспільно важливих інновацій.

Зміна інституціональних умов, розвиток нових форм підготовки фахівців на основі принципів інтеграції, випередження, безперервності і доступності, на нашу думку, може сприяти інтенсифікації процесу формування людського потенціалу інноваційної економіки на якісному рівні.

Список використаних джерел

1. Шевченко Б. О., Непокупна Т. А. Фактори формування людського потенціалу інноваційної економіки. *Бізнес Інформ*. 2019. №7. С. 48–53 https://doi.org/10.32983/2222-4459-2019-7-48-53
2. Сорокин Б. Ф. Философия и психология творче-ства : науч.-метод. пособие. Часть 2. М. : Институт научной информации по общественным наукам РАН, 2001. 114 с.

ПРАВО НА СІМ'Ю - НАЙВИЩА ЦІННІСТЬ ЛЮДИНИ В СИСТЕМІ СУСПІЛЬНИХ ВІДНОСИН

Шевчук Вікторія
викладач юридичних дисциплін
Київського професійно-педагогічного коледжу імені Антона Макаренка
v.30.0474@ukr.net

Людина — це жива істота, яка наділена інтелектом, потребами, бажаннями, правами, свободами, обов'язками. Вона невід'ємна від колективу,від суспільства. Людина є учасником, суб'єктом тих чи інших суспільних, відносин що виникають у суспільстві та державі в цілому. Природно, що у неї виникають конкретні права, спрямовані на певну сферу тих чи інших відносин.

Права людини – це особливості як природного існування так і соціального буття особи, громадянина. Вони стоять на захисті наших інтересів; підказують, як себе поводити; виступають суддями, тому що можемо до них звертатися при потребі.

Наші права – це систематизовані якісні ознаки та виняткові риси особистості, які відображають її свободу і є необхідними умовами її життя, взаємовідносин з індивідами, суспільством, державою.

Суспільні відносини – це різноманітні (економічні, моральні, релігійні, політичні, юридичні) відносини між соціальними спільнотами та всередині них. Суспільні відносини, як відомо є частиною соціальних зв'язків, які мають істотне значення для існування та діяльності людей. На ці відносини впливають різні фактори, які дисциплінують, регулюють, охороняють учасників суспільних відносин.

Регуляторами суспільних відносин виступають певні норми та звичаї, що набули сталих форм, вони організовують поведінку людей або стан інших об'єктів регулювання у різних сферах їх життя. Наприклад, жінка та чоловік одружуються, в них виникає сім`я, потім у них народжується дитина, у дитини з'являються мати і батько, а у батьків по відношенню до дитини (сина чи доньки) батьківські права та обов'язки. Це природна, ідеальна модель сім`ї, так звана традиційна усталена форма, що знайшла своє відображення в нормах українського сімейного законодавства. Але в останні десятиріччя ми стикаємося з іншими моделями людських стосунків: (чоловік та чоловік; жінка та жінка), які мають право на існування та правове регулювання, а їх учасники на повагу до себе. Такі пари теж хочуть узаконювати свої відносини, мати дітей, або законним шляхом їх всиновлювати. Сучасне українське законодавство на сучасному етапі розвитку не готове посприяти таким парам в їхньому природному бажанні та законному праві на батьківство та материнство.

Зрозуміло, що першим кроком на шляху до задоволення прав одностатевих пар на сім`ю та на батьківство і материнство має бути повне і остаточне усвідомлення суспільством того, що: (а) такі пари є, (б) вони мають право на повагу, (в) право на сім`ю і (г) право на щастя. З. В. Ромовська згадує: «той, хто започатковує сім'ю, мріє про здійснення свого природного права на щастя, без якого життя блідне, тьмяніє, а для

декого навіть втрачає сенс. Стати щасливим (а кожен щастя розуміє по-своєму) або хоч трішечки змінити своє життя на краще – це і є метою створення сім'ї» [1].

Другим кроком – стане узаконення шлюбів між особами однієї статі. Третім кроком – можливість цим парам всиновлювати дітей, організовувати дитячі будинки сімейного типу або залучати сурогатних матерів чи застосовувати репродуктивні технології для зачаття.

Відповідно до статистичних даних, що наведені Міністерством соціальної політики України на кінець 2018 року в Україні 22 126 дітей-сиріт та 48 365 дітей позбавлених батьківського піклування, тобто загальна кількість таких дітей становить 70 491 осіб. За даними Мінсоцполітики під опікою знаходяться 50,7 тисяч, у прийомних сім'ях та дитячих будинках сімейного типу проживає 13,9 тисяч дітей. Ще понад 4,5 тис. виховується в державних закладах різного типу.

У 2018 році в Україні було усиновлено 1730 сиріт та тих дітей, які були позбавлені батьківського піклування з різних причин З них 103 дитини, які мають інвалідність чи особливі потреби.. Більшість усиновителів є громадянами України – 1 358, іноземці – 372.

Протягом минулого року усиновлення 21 дитини було скасовано (українцями – 17, іноземцями – 4). Найпоширеніша підстава для цього – між прийомними батьками і дитиною склалися стосунки, які роблять неможливим їхнє спільне проживання. Ще в 10 випадках прийомних батьків позбавили батьківських прав [2].

Зміни у Сімейному кодексі України є необхідними, вони сприятимуть і реалізації конституційних прав осіб на сім`ю і зменшенню кількості сиріт та дітей позбавлених батьківського піклування. Важко приймати такі рішення, але в складних, нетипових ситуаціях необхідними мають бути нові, рішучі дії.

Важливо правильно розставити пріоритети: етичність й делікатність питання та природне право на батьківство з одного боку та інтереси дітей, що проживають в інтернатах та не знають материнської й батьківської любові з іншого боку.

Список використаних джерел

1. Ромовська З. В.Українське сімейне право Підручник: академічний курс. – К.: Правова єдність, 2009. – 500 с.
2. Сайт Міністерства соціальної політики України :https://www.msp.gov.ua

ОХОРОНА ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ПОТРЕБУЄ ЗАПРОВАЖДЕННЯ НОВИХ САНКЦІЙ

Ганна Шуст
викладач, Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка
shust_anna@ukr.net

Людина є невід'ємною частиною навколишнього природного середовища, взаємодіючи з яким вона споживає природні ресурси для задоволення своїх життєво необхідних потреб. Таке споживання потребує і охорону природних ресурсів для забезпечення їх раціонального використання та збереження корисних властивостей.

Важливим елементом навколишнього природного середовища є земля, яка в Україні проголошена національним багатством та визнана об'єктом особливої державної охорони.

Потреба в охороні виникає, якщо об'єкту необхідний захист для забезпечення його існування, збереження кількісних чи якісних характеристик або якщо суб'єкт, в результаті свого впливу, може зашкодити такому об'єкту. Якщо для держави певні об'єкти чи цінності є важливими, вона закріплює в нормативно-правових актах заходи їх охорони, що породжує

виникнення правової охорони [1, с. 10]. Залежно від галузі права, норми якої визначають заходи охорони, розрізняють адміністративно-правову, кримінально-правову, кримінально-правову охорону тощо.

Запас частини поверхні землі, яка має якісні та кількісні характеристики, може використовуватися людиною для задоволення певних потреб (як базис для розселення чи виробництва) визначається як земельні ресурси. Крім того поняттям «земельні ресурси» узагальнюються всі об'єкти відносин у сфері використання земель та які потребують правової охорони.

Юридична відповідальність є одним із дієвих методів адміністративно-правової охорони земельних ресурсів. Юридична відповідальність в науковій літературі розглядається як реакція держави [2, с. 289; 3, с. 300], обов'язок винної особи [4, с. 180; 5, с. 240; 6, с. 69] чи правовідносини [7, с. 204; 8, с. 34-35].

Проте визначення юридичної відповідальності лише як обов'язок особи чи реакцію держави не видаються повними. Юридична відповідальність варто розглядати як правовідносини суб'єкти яких мають взаємні права та обов'язки. Відповідно до цього адміністративну відповідальність можна визначити як своєрідні правовідносини, які виникають між державою та особою, що вчинила протиправне діяння, в межах яких держава виконуючи свій обов'язок (забезпечення правопорядку та законності) має право застосувати заходи примусу до винної особи, яка зобов'язана відшкодувати завдані збитки, зазнає обмежень чи втрат, визначених законом, та має право, при цьому, вимагати від держави дотримання її прав та інтересів [9, с. 188].

Всі правопорушення в сфері використання земельних ресурсів, залежно від безпосереднього об'єкта посягання, можна поділити на дві групи:

1) власне земельні правопорушення – визначені в Земельному кодексі України та в інших кодексах (земля є основним об'єктом посягання);

2) інші правопорушення, які дотичні до сфери земельних відносин чи земельних ресурсів та визначаються Кодексом України про адміністративні правопорушення та Кримінальним кодексом України (земля є додатковим об'єктом посягання).

Проте всі протиправні діяння, які стосуються сфери використання земельних ресурсів, варто визначати як делікти в сфері використання та охорони земельних ресурсів.

Делікт в сфері використання та охорони земельних ресурсів – це винне, протиправне, суспільно небезпечне діяння особи, що посягає на суспільний порядок у сфері використання та охорони земельних ресурсів, вчинення якого тягне настання правових наслідків, визначених державою та закріплених в правових нормах [9, с. 189]. Якщо за вчинення делікту передбачена адміністративна відповідальність, яка настає за порушення норм адміністративного та земельного законодавства, слід говорити про адміністративні делікти.

Стягнення, які застосовуються до винної особи за вчинення деліктів у сфері використання та охорони земельних ресурсів, як і перелік самих протиправних діянь за які до особи можуть бути застосовані заходи примусу, визначені в Кодексі України про адміністративні правопорушення.

Адміністративне стягнення, відповідно до ст. 23 Кодексу України про адміністративного правопорушення, застосовується з метою виховання особи, яка вчинила протиправне діяння та запобігання вчиненню нових правопорушень [10]. Проте стягнення, які застосовуються за вчинення адміністративного делікту у сфері використання та охорони земельних ресурсів не справляються з цією місією. Кількість деліктів постійно зростає, основною причиною цього є незначні розміри санкцій за вчинення деліктів у визначеній сфері.

Найпоширенішим видом адміністративного стягнення за вчинення адміністративного делікту у сфері використання земельних ресурсів є штраф, розмір якого коливається від 1 до

300 неоподаткованих мінімумів доходів громадян для громадян, від 3 до 3000 неоподаткованих мінімумів доходів громадян для громадян – для посадових осіб та від 50 до 200 неоподаткованих мінімумів доходів громадян для громадян для громадян-суб'єктів підприємницької діяльності [10]. Отже, як стає зрозумілим, такі розміри штрафу не можуть бути стримуючим фактором вчинення протиправних діянь. Крім штрафу до винної особи може бути застосоване попередження.

Для підвищення стимулу діяти в рамках закону збільшити міру відповідальності, тобто збільшити розміри штрафу та запровадити нові види санкцій.

Наприклад, слід ввести такі додаткові стягнення:

– для власників земельних ресурсів чи користувачів ними – позбавлення права володіння/користуватися земельними ресурсами або позбавлення права займатися певним видом діяльності на певний строк у випадку вчинення повторного делікту або завдання земельним ресурсам значних збитків чи не виконання приписів державних органів;

– для державних службовців – звільнення, позбавлення права бути державним службовцем; ув'язнення, конфіскація (при вчиненні корисливого правопорушення). При цьому у випадках, коли делікт був вчинений іншою особою, але через невиконання чи неналежне виконання службовою особою своїх обов'язків, державного службовця слід зобов'язати, паралельно з правопорушником і в тих же розмірах, відшкодувати завдані збитки.

Такі заходи також сприятимуть зменшенню дисбалансу між обсягом реальної шкоди, яку завдають фізичні та юридичні особи в результаті господарювання та обсягом відшкодувань, які вони сплачують. Адже негативні наслідки в результаті нераціонального використання земельних ресурсів можуть проявлятися через певний час та негативно впливати і на інші природні ресурси.

Література:

1. Андрушко П. П. Об'єкт кримінально-правової охорони, об'єкт злочину, об'єкт злочинного посягання та об'єкт злочинного впливу: основний зміст понять та їх співвідношення. *Адвокат.* 2011. № 12 (135). С. 3-10
2. Колпаков В. К. Адміністративне право: підручник. К.: Юрінком Інтер, 1999. 736 с.
3. Шемшученко Ю. С. Государственное управление охраной окружающей среды в СССР. Проблемы теории и практики: дисс. … докт. юрид. наук: 12.00.06. К., 1987. 432 с.
4. Алексеев С. С. Проблемы теории права. Т. 1. Свердловск, 1972. 371 с.
5. Общая теория государства и права: учебник / под ред. В. В. Лазарева. М.: Юристъ, 1996. 240 с.
6. Братусь С. Н. Юридическая ответственность и законность (очерки теории). М. 1976. 178 с.
7. Загальна теорія держави і права: навчальний посібник / за ред. В. В. Копєйчикова. К.: Юрінком Інтер, 1997. 255 с.
8. Лук'янець Д. М. Підстави адміністративної відповідальності суб'єктів підприємницької діяльності: дис. … канд. юрид. наук: 12.00.07; К., 2000. 227 с.
9. Muliar G., Shust G. Legal responsibility for a unlawful acts with land resources objectives: under the Ukraine's legislation. *Fundamental and applied researches in practice of leading scientific schools*. Canada. 2018. Volume 26, number 2. 370 p.
10. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон від 07.12.1984 № 8073-X. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. додаток до № 51. ст. 1122

ОКРЕМІ ПИТАННЯ РЕГЛАМЕНТАЦІЇ ПРАВОВОГО СТАТУСУ ГОСПОДАРСЬКИХ ТОВАРИСТВ

Марина Юренко
здобувач вищої освіти, спеціальність 081 «Право», Полтавська державна аграрна академія
myuriyivna@gmail.com
Науковий керівник: Кальян Олександр Сергійович

Внаслідок проведення ринкових перетворень в Україні зазнало змін цивільне законодавство, з'явились нові правові форми організації та діяльності суб'єктів товарно-грошових відносин, зокрема господарські товариства. Господарські товариства відіграють значну роль в системі цивільного обороту.

Розповсюдженість господарських товариств пояснюється значними перевагами, а саме: можливістю акумуляції значних об'ємів капіталу, об'єднання персональних ресурсів, забезпечення постійності у веденні підприємницької діяльності. Розповсюдження господарських товариств, зокрема проблем їх правового регулювання, зумовило значне збільшення наукових досліджень, пов'язаних з правового статусом господарського товариства, можливостей застосування і шляхів вдосконалення. На сучасному етапі вітчизняне законодавство про господарські товариства потребує певного реформування існуючих положень, заповнення прогалин. Проблеми нормативної регламентації правового статусу господарських товариств стали даною метою дослідження.

Відповідно до ст.1 закону України «Про господарські товариства» господарськими товариствами визнаються підприємства, установи, організації, створені на засадах угоди юридичними особами і громадянами шляхом об′єднання їх майна та підприємницької діяльності з метою одержання прибутку.

До господарських товариств належать:

- Акціонерне товариство;
- Товариство з обмеженою відповідальністю;
- Товариство з додатковою відповідальністю;
- Повні товариства;
- Командитні товариства;

Господарські товариства є юридичними особами. Саме тому господарським товариствам притаманні усі положення юридичної особи.

Правовий статус господарських товариств визначається положеннями § 1 «Господарські товариства» глави 8 ЦК, глави 9 «Господарські товариства» ГК та Законом України від 19 вересня 1991 р. «Про господарські товариства».

Закон України «Про господарські товариства» визначає поняття і види господарських товариств (ст. 1); права і обов’язки їх учасників та засновників (ст.ст. 10, 11); процедурні питання скликання та голосування на загальних зборах АТ (ст.ст. 43-44), їх компетенцію (ст. 41); поняття та умови обов’язкового створення наглядової ради АТ (ст. 46); поняття виконавчого органу АТ та повноваження його голови (ст.ст. 47-48); роль ревізійної комісії АТ (ст. 49); компетенцію загальних зборів ТОВ (ст. 59); правовий статус виконавчого органу та ревізійної комісії ТОВ (ст.ст. 62-63); особливості управління командитним товариством (гл. 5).

Дослідження ЦК та ГК України, Законів України «Про господарські товариства», «Про акціонерні товариства» показали, що окремі питання корпоративного управління регламентуються одночасно кількома нормативно правовими актами, а інші - взагалі залишаються поза правовим регулюванням. Наприклад, виключна компетенція загальних

зборів АТ передбачена одночасно ЦК України, законами України «Про господарські товариства» та «Про акціонерні товариства», і в усіх актах вона розкрита по-різному.

Базовими нормативно-правовими актами, що регулюють досліджувані відносини, є ГК та ЦК України. У ЦК України закріплено загальні принципи управління товариствами: здійснення прав та обов'язків юридичної особи через свої органи, які діють відповідно до установчих документів та закону; зобов'язання органу діяти в інтересах юридичної особи добросовісно і розумно та не перевищувати своїх повноважень; принцип солідарної відповідальності за збитки, завдані юридичній особі, членів органу управління, які порушують свої обов'язки щодо представництва (ст. 92). Розкрито компетенцію загальних зборів та порядок ухвалення ними рішень (ст.ст. 92, 145, І59). Визначено роль виконавчого органу як органу, що здійснює поточне керівництво, а також його структуру і підзвітність (ст. 99). Зазначено про перевірки фінансової звітності товариств аудитором та ревізійною комісією (ст. 146, 162).

У ГК України закріплено принцип управління підприємством безпосередньо власником або через уповноважені ним органи відповідно до статуту підприємства чи інших установчих документів (ст. 65). Приділено увагу впорядкуванню відносин між керівником та учасником (учасниками) товариства шляхом укладення контракту, визначено право керівника без доручення діяти від імені підприємства, представляти його інтереси в органах державної влади і органах місцевого самоврядування, інших організаціях, у відносинах з юридичними особами та громадянами, формувати адміністрацію підприємства і вирішувати питання його діяльності в межах та порядку, визначених установчими документами (ст. 65). Названо осіб, що належать до посадових осіб товариства, - це голова та члени виконавчого органу, голова ревізійної комісії (ревізор), а у разі створення ради товариства (спостережної ради) - голова і члени цієї ради (ст. 89).

Особливе місце у системі нормативно-правових актів посідає Закон України «Про господарські товариства», який на разі містить і загальні, і спеціальні норми. Його неоднозначно сприймають правники: одні вказують на його важливе значення, інші, навпаки, виступають за його скасування, оскільки вважають його застарілим та суперечливим за змістом. Роль Закону України «Про господарські товариства» має полягати у закріпленні саме загальних норм, тому що організація діяльності товариств конкретних організаційно-правових форм вимагає детального врегулювання, внаслідок чого відбувається нагромадження норм та їх скупчення в одному законодавчому акті.

Отже, на даний час відсутнє повноцінне законодавство, яке б детально регулювало діяльність господарських товариств. Діюче законодавство України у сфері регулювання господарських товариств можна охарактеризувати як такі, що перебуває у процесі розвитку.

Список використаних джерел:

1. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року, із наступними змінами та доповненнями // [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/436–15
2. Цивільний кодекс України: Закон України: від 16.01.2003 № 435-IV, із наступними змінами та доповненнями. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-154.
3. Про господарські товариства: Закон України: від 19.09.1991 № 1576-XII. [Електронний ресурс] // Режим доступу: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12

ОРГАНИ ВИКОНАВЧОЇ ВЛАДИ УКРАЇНИ ЯК СУБ'ЄКТИ ПУБЛІЧНОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

Анна Яковенко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 081 «Право», Київський університет імені Бориса Грінченка
Науковий керівник: Олена Калашник
к. ю. н., доцент кафедри публічного та приватного права
Факультету права та міжнародних відносин Київського університету імені Бориса Грінченка,
адвокат, член Комітету захисту прав та гарантій адвокатської діяльності
при Національній асоціації адвокатів України
saratniki7@gmail.com

Сутність державної влади полягає у тому, що, відображаючи загальну волю громадян держави, вона справляє цілевизначальний, організуючий, регулюючий вплив на все суспільство. Втілення державної влади у діяльність органів державної влади через такі засоби її здійснення, як: політика, адміністративні акти, правові норми, економічне стимулювання, ідеологічний вплив та способи примусу, забезпечує функціонування державно-владного механізму [4].

Після проголошення незалежності України та визнання одним із провідних принципів національного державного будівництва – принципу поділу державної влади на законодавчу, виконавчу і судову, відбувається становлення якісно нової системи органів виконавчої влади України [4].

Так, органи виконавчої влади в Україні – це система центральних і місцевих, одноособових і колегіальних, органів виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції на чолі з Кабінетом Міністрів України, які відповідно до Конституції та законів України забезпечують виконання Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України у найважливіших сферах суспільного і державного життя України [8].

Тому, об'єктами впливу органів державної виконавчої влади в Україні виступають, насамперед, політична, господарська, соціальна, культурна (духовна) та інші найбільш важливі сфери суспільного життя. В Україні за суб'єктами діяльності органи виконавчої влади представлені системою органів державної влади у складі: 1) Кабінету Міністрів України; 2) міністерств та інших центральних органів виконавчої влади; 3) місцевими органами виконавчої влади (обласні, районні адміністрації, Київська та Севастопольська міські державні адміністрації, Рада міністрів АРК, а також територіальні органи міністерств та інших центральних органів виконавчої влади) [4].

На сьогодні, на органи виконавчої влади в Україні покладено ряд важливих функцій. Зокрема, за способами діяльності органи виконавчої влади в Україні здійснюють систему функцій: управлінську, виконавчу, бюджетно-фінансову, матеріально-технічну, контрольну, правоохоронну діяльність тощо. Загальними принципами організації та діяльності органів виконавчої влади в Україні є принципи демократії, верховенства права, поваги до прав і свобод, честі та гідності людини і громадянина, єдиноначальності та колегіальності, гласності, громадського контролю, компетентності, територіальності [4].

У нашій державі органи виконавчої влади знаходяться на бюджетному фінансуванні і є юридичними особами, тобто мають цивільну правоздатність. Діючи у межах своєї компетенції, вони користуються відносною юридичною самостійністю. Їх взаємодія із законодавчими і судовими органами здійснюється у різноманітних організаційних формах таких, як: представництво, погоджувальні комісії, взаємоінформація, тощо [7].

Органи виконавчої влади є досить різноманітними. Їх, як правило, класифікують за такими критеріями, як: походження (первинні - Кабінет Міністрів України; похідні - центральні та місцеві органи виконавчої влади); порядок організації та діяльності (колегіальні - Кабінет Міністрів України та ін.; єдиноначальні - міністерства, державні комітети та ін.); характер компетенції (загальної - Кабінет Міністрів України; галузевої - Міністерство охорони здоров'я та ін.; міжгалузевої - Міністерство фінансів України та ін.; спеціальної - Служба безпеки України та ін.); час дії (постійні - Кабінет Міністрів України та ін.; тимчасові - спеціально створені органи); назва (кабінет, міністерство, державний комітет, служба та ін.), тощо [8].

В Україні організація, повноваження і порядок діяльності міністерств, інших центральних органів виконавчої влади визначаються Конституцією і законами України, а також положеннями про ці органи.

Виключний перелік державних органів, які мають спеціальний статус, що зумовлений їх специфічними функціями, та які не віднесені до жодної із гілок державної влади, встановлений безпосередньо в Основному Законі України. За його змістом до таких державних органів відносяться прокуратура, Служба безпеки України, Центральна виборча комісія, Національна рада з питань телебачення і радіомовлення, Антимонопольний комітет України та ін. [8].

Важливу роль у системі органів виконавчої влади відіграють місцеві державні адміністрації, які є місцевими органами виконавчої влади. Місцеві державні адміністрації є єдиноначальними органами виконавчої влади, мають статус юридичної особи. Владні повноваження цих державних органів реалізуються одноособово їх керівниками - головами місцевих державних адміністрацій, які призначаються на посаду і звільняються з посади Президентом України за поданням Кабінету Міністрів України. Основними завданнями місцевих державних адміністрацій, виконання яких вони забезпечують у межах відповідних адміністративно-територіальних одиниць, є: виконання Конституції, законів України, актів Президента України, Верховної Ради України, Кабінету Міністрів України та інших органів виконавчої влади вищого рівня; забезпечення законності і правопорядку та підвідомчої території, додержання прав і свобод громадян; виконання державних і регіональних програм соціально-економічного та культурного розвитку, програм охорони довкілля, а в місцях компактного проживання корінних народів і національних меншин - також програм їх національно-культурного розвитку; підготовка виконання відповідних бюджетів та програм, звіти про їх виконання; здійснення взаємодії з органами місцевого самоврядування; реалізація інших, наданих державою, а також делегованих відповідними радами повноважень [8].

Отже, враховуючи вищевикладене, слід підсумувати, шо органи виконавчої влади в Україні – це система центральних і місцевих, одноособових і колегіальних, органів виконавчої влади загальної та спеціальної компетенції на чолі із Кабінетом Міністрів України, що відповідно до Конституції та законів України забезпечують виконання Конституції України, законів України, указів Президента України, постанов Верховної Ради України у найважливіших сферах суспільного і державного життя України. Проте, відповідно до нових європейських стандартів, окремі органи виконавчої влади України як суб’єкти публічного адміністрування, на сьогодні, потребують реформування.

Список використаних джерел:

1. Атаманчук Г.В. Теория государственного управления. Курс лекций / Г.В. Атаманчук. - 2-е изд., доп. / Г.В. Атаманчук. - М. : Омега-Л, 2004. - 584 с.
2. Бакуменко В. Д. Державно-управлінські рішення : Навчальний посібник / В. Д. Бакуменко // - К. : ВПЦ АМУ, 2011. – 444 с.

3. Василенко И.А. Государственное управление в странах Запада; США, Великобритания, Франция, Германия : учеб. пособие / И.А. Василенко. - 2 - е изд., перераб. и доп. - М : Логос, 2000. - 200 с.
4. Дзюндзюк В.Б., Мельтюхова Н.М. та ін. П ублічне адміністрування в Україні: Навч. Посібник / [за заг. ред. д-ра ф. наук, проф. В.В. Корженка, к.е.н., доц. Н.М. Мельтюхової − Х. : Вид-во ХарРІ НАДУ «Магістр», 2011. − с. 306.
5. Коваленко В.В. Курс адміністративного права. – Режим доступу: http://westudents.com.ua/glavy/64423-rozdl-1-publchne-admnstruvannya-vekonomchny-sfer.html
6. Корнієнко В.О. Інститути громадянського суспільства та української держави: правові витоки. – Режим доступу: http://www.apdp.in.ua/v29/42.pdf
7. Малиновський В.Я. Державне управлшня : навч. посіб. / В.Я. Малиновський. - Луцьк, 2000. - 558 с.
8. Мельник А. Ф. Державне управління : підручник / А. Ф. Мельник, О. Ю. Оболенський, А. Ю. Васіна; за ред. А. Ф. Мельник. – К. : Знання, 2009. – 582 с.
9. Оболенський О. Ю. Опорний конспект лекцій з навчальної дисципліни ―Публічне управління‖: наукова розробка / О.Ю. Оболенський, С.О. Борисевич, С.М. Коник. – К.: НАДУ, 2011. – 56 с.
10. Приходченко Л.Л. Забезпечення ефективності державного управління: теоретико-методологічні засади [Текст] : монографія / Л. Л. Приходченко ; Національна академія держ. управління при Президентові України, Одеський регіональний ін-т держ. управління. - О. : [Оптимум], 2009. - 299 с.
11. Чиркин В.Е. Публичное управление : учебник / В.Е. Чиркин. - М : Юристь, 2004. - 475с.
12. Ярмиш О.Н., Серьогін В.О. Державне будівництво та місцеве самоврядування в Україні: Підручник. – Харків: Вид-во Національного ун-ту внутр. справ, 2002 – 532 с.

ПРИЙОМИ ТА МЕТОДИ УПРАВЛІННЯ РИЗИКОМ

Анастасія Яковенко
здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти,
спеціальність 076 «Підприємництво, торгівля та біржова діяльність»
Бердянський державний педагогічний університет
Науковий керівник: Тетяна Сидорченко
к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки, підприємництва та фінансів
Бердянський державний педагогічний університет
tetanasidorcenko@gmail.com

Ризик – це фінансова категорія, тому на міру величини ризиків можна впливати через фінансовий механізм. Така дія здійснюється за допомогою прийомів фінансового менеджменту і особливої стратегії. В сукупності стратегія і прийоми утворюють своєрідний механізм управління ризиком, тобто ризик-менеджмент.

У кризисних ситуаціях виникає велика кількість ризиків різних за змістом, джерелом прояву, величини вірогідності і розміру можливих втрат і негативних наслідків для даного бізнесу, а інколи і економіки в цілому. Все це обумовлює потребу створення системи управління ризиком із залученням кваліфікованих «ризикових менеджерів» − фахівців з управління ризиковими ситуаціями.

Управління ризиком можна розглянути на методологічній основі процесу вироблення і реалізації ризикових управлінських рішень. Слід відзначити, що цілеспрямований процес управління для вирішення конкретної проблеми передбачає виконання в логічній послідовності взаємопов’язаних управлінських функцій з використанням управлінських засобів і методів дії на персонал, зайнятий в спільній виробничій діяльності. Тому результати процесу управління матеріалізуються в продукті і відбиваються в підсумкових показниках і наслідках діяльності виробничої системи.

Управлінський ризик як багатофакторна категорія менеджменту досліджується в динаміці цілеспрямованого циклічного процесу управління, що має інформаційні, тимчасові, організаційні, економічні, соціальні і правові параметри. Інформаційний аспект процесу управління ризиком є перетворенням інформації щодо чинників і джерел

невизначеності в інформацію про рівні вірогідності здійснення умов невизначеності в процесах виробництва і реалізації продукції, яка потім перетвориться в інформацію відносно показників рівня ефективності або неефективності результатів діяльності в умовах ризику.

Стратегія управління − політика, яка забезпечує правомірність і допустимість ризиків конкретного виду в ризикових рішеннях, що розробляються стосовно конкретних соціально-економічних систем і ситуацій.

Критерії вибору ризик-рішення передбачають розробку меж ризиків, динаміку зміни втрат (збільшення, зниження) залежно від обсягів продажів, розміру витрат, змін цін, інфляції і т.ін.

Розробка способів і засобів мінімізації втрат, нейтралізації і компенсації негативних наслідків ризик-рішень, страхування і інші можливості захисту від ризиків розглядаються в антикризовому менеджменті як необхідні умови вироблення і реалізації ризик-рішень і використовуються, в тій або іншій мірі, при виконанні робіт на кожній стадії процесу управління ризиком. Оцінка ефективності включає визначення ефективності досягнутого рівня як відношення упущених можливостей або втрат до витрат на управління ризиком.

Оцінка ризиків виступає частиною оцінки ефективності управлінського процесу як процесу вироблення і реалізації ризикового рішення. Результат оцінки дає підстави для коригування окремих елементів процесу управління ризиком. При управлінні конкретними ризиками даний процес деталізується з урахуванням тенденцій розвитку і особливості прояву вірогідних наслідків, а також відповідної ризикової ситуації, внутрішніх і зовнішніх чинників, що прямо або побічно впливають на її характер.

Професіоналізм в управлінні ризик-ситуаціями в антикризовому менеджменті набуває виняткового і вирішального значення. Рівень ризиків залежить не лише від об’єктивних чинників розвитку економіки і ринку, але і в значній мірі від суб’єктивного сприйняття ситуації менеджером, який приймає вирішальні рішення в залежності від його досвіду, знань та інтуїції. Для успішного управління ризиком необхідні управлінська освіта персоналу, професійні навики і система інформаційного забезпечення, адекватна світовим тенденціям розвитку інформаційних технологій.

Зарубіжною практикою менеджменту накопичено безліч методів захисту від ризиків. Головна увага ризикового менеджера спрямовується на спостереження за параметрами ризиків до розробки і прийняття рішення і в ході виконання прийнятого рішення, на швидке реагування у випадках відхилення параметрів ризику і вживання заходів по зниженню негативних наслідків діяльності. На успішне виконання даних функцій в значній мірі можуть здійснювати вплив маркетинговий підхід в менеджменті і ефективна організація маркетингової інформації і комунікацій.